VÄRNAMO KOMMUN

KALLELSE/UNDERRÄTTELSE

2024-01-31

Styrelse/Nämnd: Kulturnämnden

Dag, tid: 2024-01-31, kl. 14:00

Plats: Kulturförvaltningen

Övrigt:

Ärenden:		Dnr:	Sida:
Beslutsärenden			
1	Intern kontroll 2023 redovisning	KN.2022.42	3 - 4
2	Intern kontroll 2024, åtgärdsplan	KN.2024.10	5 - 7
3	Biblioteksplan för Värnamo kommun 2024 - 2026	KN.2023.40	8 - 19
Redovisning av delegationsbeslut			
4	Redovisning delegationer		20 - 23
Beredningsärenden			
5	Verksamhetsberättelse 2023	KN.2024.2	24 - 34
6	Medel till Värnamo Filmhistoriska Festival	KN.2024.11	35 - 36
7	Kassering av sönderskuren målning	KN.2024.3	37
8	Skötselplan offentlig konst 2024	KN.2024.3	38 - 41
9	Remiss av Policy för trafik	KN.2024.9	42 - 53
10	Remiss av Kultursamhället – utvecklad samverkan mellan stat, region och kommun (SOU 2023:58)	KN.2023.47	54 - 386
Informationsärenden			
11	Medborgarundersökning		
12	Medarbetarundersökning		
13	Budgetförutsättningar 2025		387 - 388
14	Förvaltning		
15	Biblioteksutveckling		

16	Konst	
17	Rapporter	
18	Meddelande	389 - 482
19	Övrigt	

Raymond Pettersson
Ordförande

Veronica Gustafsson
Sekreterare

Intern kontroll 2023, åtgärdsplan

Ärendebeskrivning

Enligt reglementet för intern kontroll ska nämnden redovisas resultatet över utförd intern kontroll avseende kontrollområden och kontrollmoment i den omfattning som fastställts i internkontrollplan.

Kulturnämnden beslutade den 2023-02-01 § 3 KN 2022.42 kontrollområden som skulle utgöra intern kontrollplan för 2023. Resultatet presenteras i utredning nedan.

Beslutsförslag

Kulturförvaltningen föreslår kulturnämnden besluta

att godkänna kulturförvaltningens redovisning av utförd intern kontroll 2023,

att tillstyrka av kulturförvaltningen föreslagna åtgärder, samt

att överlämna ärendet till kommunens revisorer.

Lars Alkner
Kulturchef

Utredning

Avdelning	Kontrollområde	Resultat	Åtgärd
Kultur-förvaltningen	Revidering av styrdokument	Kontroll mot lista har genomförts samt genom sökning på Evolution, Nettan och externa webben.	Fortsatt kontroll i enlighet med åtgärdsplan för intern kontroll 2024.
	Dokument sparas parallellt på Evolution, Hypergene, Nettan och G-servern. Otydlig struktur för hur dokument sparas.	Filarkivet på Nettan har avvecklats. Omstruktureringen av mappstrukturen på G-servern har påbörjats. Det planerade införandet av Office 365 skapar nya förutsättningar om det genomförs.	Punkten revideras och flyttas med till 2024. Kommer i delvis nytt läge om Office 365 införs.
Biblioteket	Frigjorda resurser i samband med omstrukturering av biblioteksverksamheten	Rutiner har arbetats fram för meröppna filialer, bybibblor och bokbilen.	Fortsatta avstämningar med biblioteks-samordnarna samt löpande dialog med berörda medarbetare. Bybibblorna finns med som en kontrollpunkt 2024.
Kultur-förvaltningen	Rutiner för kontroll av de underlag som föreningar, studieförbund och stiftelser skickar in och som ligger till grund för bidrag.	Åtgärden har skjutits upp för att ny ekonomiadministratör/nämndsekreterare ska hinna genomföra en hel bidragsprocess innan utvärdering sker.	Punkten flyttas med till 2024. Ekonomiadministratör/ nämndsekreterare leder arbetet.

Intern kontroll 2024, åtgärdsplan

Ärendebeskrivning

Enligt reglemente för intern kontroll 2017-09-26 KS.2017.301 ska nämnderna varje år anta en särskild plan för uppföljning av den interna kontrollen. Resultatet av uppföljningen ska, med utgångspunkt från antagen plan, rapporteras till nämnden i den omfattning som fastställs i intern kontrollplan. Förslag till granskningsområden för 2024 bifogas och utgörs av fyra kontrollområden.

För 2024 är följande områden aktuella för intern kontroll:

- Styrdokument
- Dokumenthantering
- Bybibblor
- Kontroll av bidragsansökningar.

Beslutsförslag

Kulturförvaltningen föreslår kulturnämnden besluta

att anta föreslagen plan för den interna kontrollen 2024.

Lars Alkner
Kulturchef

Åtgärdsplan intern kontroll 2024 för kulturnämnden

Rutin/ process	Risk	Risk-värde*	Kontrollansvar	Kontrollmoment	Frekvens
Verksamhets-uppföljning *Kommun-gemensamt kontroll-område*	Att nämndens styrdokument inte reviderats, registrerats och publicerats enligt planering. Risk att felaktiga och icke-gällande dokument finns kvar på Nettan och www.varnamo.se/styrdokument Risk att dokument saknas eller inte finns publicerade.	3x3=9	Förvaltningschef och nämndsekreterare.	1. Genom sökning per dokumenttyp i evolution kontrollera att styrdokumenten är reviderade och beslutade. 2. Genom protokollsgranskning tillse att styrdokument som skulle upphävas, har upphävts genom beslut om detta i det forum som är ansvarigt. 3. Genom sökning på varnamo.se och Nettan kontrollera att endast gällande styrdokument (enligt nämndens slutredovisning) är publicerade.	En gång/år
Verksamhets-uppföljning *Hela förvaltningen*	Risk för att det är svårt att hitta rätt dokument och att fel versioner används. Osäkerhet när Evolution, Hypergene och G-servern används parallellt och till delvis samma saker, samtidigt som ett eventuellt införande av Office 365 skapar nya förutsättningar. Otydlig struktur för hur dokument sparas.	5x2=10	Nämndsekreterare/ ekonomiadministratör, IT-pedagog, bibliotekschef och förvaltningschef.	1. Skapa rutiner för hur vi ska arbeta i Office 365 om och när det införs. 2. Skapa tydlig mappstruktur på G-servern. 3. Säkra processerna i Evolution och Hypergene. 4. Tydliggöra vilka dokument som ska sparas var. 5. Utbilda personalen.	Kontinuerlig process
Verksamhets-uppföljning	Risk för att de resurser som läggs på bybibblorna blir för stora i förhållande till hur	3x3=9	Bibliotekschef.	1. Utvärdering av samtliga bybibblor internt och i dialog med samarbetspart på respektive ort.	Genomförs 2024. Ny utvärdering

Bibliotek	mycket de nyttjas, vilket kan ta resurser från annan biblioteksverksamhet.			2.	Diskussion och beslut i kulturnämnden gällande vilka bybibblor som ska drivas vidare. Interna diskussioner om i vilka former det ska ske.	görs därefter en gång/år.
Verksamhets-uppföljning *Allmän-kultur*	Det saknas rutiner för kontroll av de underlag som föreningar och studieförbund skickar in och som ligger till grund för utbetalning av bidrag. Risk för att föreningar får större bidrag än de är berättigade till på bekostnad av andra föreningar.	3x4= 12	Ekonomiadministratör och förvaltningschef.	1. 2.	Ta fram rutiner för hur kontrollen ska genomföras och i vilken omfattning. Uppdatera ”Riktlinjer för bidrag till hembygdsföreningar och föreningar inom kulturområdet” samt ”Riktlinjer för årsbidrag till studieförbund”.	Genomförs 2024. Kontroll görs därefter en gång/år.

***Riskvärde: sannolikhet x konsekvens= riskvärde.** Skala för sannolikhet: Osannolik 1, Mindre sannolik 2, Möjligt 3, Sannolik 4, Mycket sannolik 5. Skala för konsekvens: Försumbar 1, Lindrig 2, Kännbar 3, Allvarlig 4, Mycket allvarlig 5.

Biblioteksplan för Värnamo kommun 2024 - 2026

Ärendebeskrivning

Enligt Bibliotekslagen (2013:801 17§) ska kommunen upprätta en biblioteksplan. Biblioteksplanen är ett strategiskt dokument som beskriver kommunens biblioteksverksamhet och inriktning. Biblioteksplanen omfattar det dagliga biblioteksarbetet och utvecklingen framåt och gäller för hela kommunen.

Förslaget på Biblioteksplan för Värnamo kommun 2024 - 2026 har sänts på remiss till berörda verksamheter.

Beslutsförslag

Kulturförvaltningen föreslår kulturnämnden besluta

att godkänna Biblioteksplan för Värnamo kommun 2024 – 2026 samt

att överlämna Biblioteksplan för Värnamo kommun 2024 – 2026 till kommunfullmäktige för beslut.

Åsa Rocén
Bibliotekschef

Lars Alkner
Kulturchef

Biblioteksplan för Värnamo kommun 2024 - 2026

Reglemente
Kommunala beslut som utöver kommunallag och andra författningar styr och reglerar kommunala verksamheter. Innefattar Nämndreglementen, Delegeringsordningar, Bolagsordningar, Ägardirektiv, Föreskrifter, Kommunala taxor och avgifter.

Policy
Anger principer och värdegrundsbaserat förhållningssätt och tjänar som vägledning inom det aktuella området.

Plan
Beskriver strategier för arbetet med utvecklingen av Värnamo som kommun, och utvecklingsarbete inom kommunens organisation.

Åtgärdsplan
Anger konkreta åtgärder, tidsramar och ansvar.

Riktlinje
Beskriver hur förvaltning bedriver den befintliga verksamheten, eller ett visst område, så att den bedrivs effektivt och med god kvalitet.

Fastställd av: Kommunfullmäktige
Datum: 20xx-xx-xx, § xxx
Dokumentet gäller från: 20xx-xx-xx
Dokumentet gäller för: Kommunstyrelsen och kommunens nämnder och utskott
Dokumentansvarig: Bibliotekschef, Kulturförvaltningen

Innehåll

Biblioteksplan för Värnamo kommun 2024 - 2026 1
Inledning 4
Uppdrag 5
Styrdokument och referenser 5
Biblioteksorganisation 5
Utvecklingsområden 6
Biblioteksrummet 6
Biblioteken i Värnamo ska: 6
Läsfrämjande 6
Biblioteken i Värnamo ska: 7
Medieförsörjning 7
Biblioteken i Värnamo ska: 7
Tillgänglighet 8
Biblioteken i Värnamo ska: 8
Digital delaktighet 8
Biblioteken i Värnamo ska: 9
Samverkan 9
Biblioteken i Värnamo ska: 9
Kvalitetsarbete 10
Biblioteken i Värnamo ska: 10
Skolbiblioteken 10
Biblioteken i Värnamo ska: 11
Dokumentansvariga och giltighetstid 11
Uppföljning 11
Revidering 11

Inledning

Enligt Bibliotekslagen ska varje kommun upprätta en plan för sin verksamhet på biblioteksområdet. Syftet med biblioteksplanen är att den ska vara ett styrdokument för kommunens politiker och tjänstemän. Den ska kortfattat beskriva verksamheten idag så väl som utvecklingen framåt. Den här biblioteksplanen gäller för perioden 2024 – 2026.

Vidare syftar planen till att säkerställa invånarnas insyn och tydliggöra bibliotekets uppdrag, dess verksamhet och samverkan med andra aktörer. Planen skall vara ett dokument som verksamheten kan stödja sig på och som allmänheten lätt kan ta till sig.

I arbetet med att ta fram biblioteksplanen har en arbetsgrupp, bestående av bibliotekschef och bibliotekarier, utgått från kommunens vision och kommunens övergripande mål, analyserat bibliotekets styrkor, svagheter, möjligheter och hot (en så kallad SWOT-analys), utgått från styrdokument samt tittat på statistik för att hitta utvecklingsområden.

Förslag till Biblioteksplan har gått på remissrunda till Campus Värnamo, Barn och utbildningsförvaltningen, Medborgarförvaltningen och Biblioteksutveckling Region Jönköping. Biblioteksplanen beslutas i kommunfullmäktige.

Värnamo kommuns vision är – Värnamo den mänskliga tillväxtkommunen.

Kommunfullmäktige har fastställt fyra kommunövergripande mål för mandatperioden:

•En stark kommun

•En attraktiv kommun

•En grön kommun

•En trygg kommun

Under perioden 2024 – 2026 kommer följande utvecklingsområden prioriteras på biblioteken i Värnamo Kommun:

- biblioteksrummet
- läsfrämjande
- medieförsörjning
- tillgänglighet
- digital delaktighet
- samverkan
- kvalitetsarbete
- skolbibliotek.

Uppdrag

Den gemensamma värdegrund som alla bibliotek i Sverige stödjer sig på är den som står omnämnd i 2 § Bibliotekslagen:

”Biblioteken i det allmänna biblioteksväsendet ska verka för det demokratiska samhällets utveckling genom att bidra till kunskapsförmedling och fri åsiktsbildning. Biblioteken i det allmänna biblioteksväsendet ska främja litteraturens ställning och intresset för bildning, upplysning, utbildning och forskning samt kulturell verksamhet i övrigt”.

Enligt bibliotekslagen 4 § och 5 § är bibliotekens prioriterade målgrupper:

- Personer med funktionsnedsättning.
- Personer med annat modersmål än svenska.
- Nationella minoriteter.
- Barn och unga.

Biblioteken i Värnamo ska vara demokratiska, icke politiska och icke religiösa mötesplatser som är öppna för alla.

Styrdokument och referenser

I framtagandet av planen har dessa dokument använts:

- Bibliotekslagen (2013:801)
- Biblioteksplan Region Jönköpings län (2023 – 2025)
- FN:s barnkonvention
- Skollagen (2010:800)
- Strategi för ett starkt biblioteksväsen (2022 – 2025)
- Unescos folkbiblioteksmanifest (2022)
- Mål och budget för Värnamo kommun år 2024 med plan 2025 - 2026
- Verksamhetsplan för kulturnämnden 2024 - 2026

Biblioteksorganisation

Biblioteksorganisationen i Värnamo kommun består av biblioteket i Gummifabriken, biblioteken i Bor, Bredaryd, Forsheda, Rydaholm och bybibblor. Under hösten 2023 inleds arbetet med bokbilens verksamhet till kommunens förskolor. Biblioteken i Bor, Bredaryd, Forsheda och Rydaholm är organiserade både som folkbibliotek och skolbibliotek och alla fyra bibliotek är meröppna bibliotek. I Värnamo kommun ansvarar Kulturförvaltningen (KUL) för folkbiblioteken och Barn- och utbildningsförvaltningen (BUF) för skolbiblioteken.

År 2022 hade stadsbiblioteket 134 123 besökare och totalt på biblioteken gjordes 165 147 utlån. I augusti 2023, det vill säga åtta månader in på året, ligger siffrorna på 100 588 besökare och 115 610 utlån.

Utvecklingsområden

Biblioteksrummet

6 § Bibliotekslagen: *Varje kommun ska ha folkbibliotek. Folkbiblioteken ska vara tillgängliga för alla och anpassade till användarnas behov.*

Kommunens bibliotek är platser för möten mellan människor så väl som mellan människor och berättelser. Det kan ske både fysiskt och digitalt. Biblioteken är en fristad, ett rum öppet för alla, som ger fri tillgång till litteratur och information. Här kan var och en, oavsett bakgrund och resurser, ta del av kulturupplevelser och söka kunskap. Det är en plats för möten och det demokratiska samtalets utveckling samt fri kunskapsförmedling, kunskapsinhämtning och åsiktsbildning.

Studerande i alla åldrar använder biblioteken som studieplats och biblioteksrummen är ofta välfyllda. Biblioteksrummen anpassas efter besökarnas behov. Ett exempel på detta är Mellanrummet i stadsbiblioteket där barn har varit delaktiga i att skapa ett rum för åldrarna 10–14 år.

Bibliotekets webbplats tillsammans med sociala medier är digitala rum för kunskapsinhämtning, lärande och delaktighet i kulturlivet.

Biblioteken i Värnamo ska:

- utveckla Ungdomsrummet och Mellanrummet i biblioteket i Gummifabriken.
- utveckla attraktiva meröppna bibliotek.
- utveckla arbetet kring HBTQIA+ och minoritetsfrågor.

Läsfrämjande

8 § Bibliotekslagen: *Folkbiblioteken ska ägna särskild uppmärksamhet åt barn och ungdomar för att främja deras språkutveckling och stimulera till läsning, bland annat genom att erbjuda litteratur utifrån deras behov och förutsättningar.*

Att kunna läsa är en rättighet för alla och en förutsättning för ett aktivt deltagande i samhället. Tidiga och löpande insatser för att stödja barns läs- och språkutveckling är av största vikt. Bibliotekens läs- och litteraturfrämjande arbete omfattar alla åldrar, från barn till vuxna, med läslusten och berättelsen i många former som utgångspunkt.

Biblioteken har en omfattande verksamhet för alla åldrar med bland annat författarbesök, boksamtal och bokklubbar som ger inspiration till läsning.

I samverkan med förskola och skola bedrivs en omfattande läsfrämjande verksamhet, bland annat i form av bokprat och föräldramöten.

Biblioteken gör en stor satsning genom att investera i en ny bokbil som ska samverka med kommunens alla förskolor.

Biblioteken i Värnamo ska:

- utveckla det läsfrämjande arbetet.
- utveckla verksamheten kring bokbilen.
- utveckla spelifieringens läsfrämjande roll på biblioteken.

Medieförsörjning

6 § Bibliotekslagen: *Folkbibliotekens utbud av medier och tjänster ska präglas av allsidighet och kvalitet.*

En berättelse kan idag finnas i en mängd olika varianter, digitala så väl som tryckta. Biblioteket ska via ett aktivt medieurval erbjuda ett kvalitativt och brett medieutbud tillgängligt för alla. Urvalet sker dels utifrån personalens professionella bedömning av utgivning, dels användarnas efterfrågan och behov. Det ska finnas medier på många olika språk och i olika former och anpassningar för den som behöver, för såväl vuxna som barn. Biblioteken vill motverka polarisering och främja demokrati genom att arbeta för fri åsiktsbildning och yttrandefrihet. Även omdebatterade ämnen ska ges utrymme i mediabeståndet för att bidra till den demokratiska diskussionen så länge de inte bryter mot gällande lagstiftning. Medieutbudet behöver ständigt förnyas och kompletteras. Den användare som saknar ett visst medie i utbudet har själv möjlighet att lämna ett inköpsförslag.

Stora delar av biblioteksarbetet syns inte utåt men är en förutsättning för att böcker och andra medier når sina användare. Det ska vara enkelt, lätt och tillgängligt att söka och låna medier.

Biblioteken i Värnamo ska:

- revidera nuvarande medieplan.
- effektivisera hanteringen av medier.
- införa ett nytt verksamhetssystem.

Tillgänglighet

4 § Bibliotekslagen: *Biblioteken i det allmänna biblioteksväsendet ska ägna särskild uppmärksamhet åt personer med funktionsnedsättning, bland annat genom att utifrån deras olika behov och förutsättningar erbjuda litteratur och tekniska hjälpmedel för att kunna ta del av information.*

5 § Bibliotekslagen: *Biblioteken i det allmänna biblioteksväsendet ska ägna särskild uppmärksamhet åt de nationella minoriteterna och personer som har annat modersmål än svenska, bland annat genom att erbjuda litteratur på:*

- *de nationella minoritetsspråken,*
- *andra språk än de nationella minoritetsspråken och svenska, och*
- *lättläst svenska.*

Tillgänglighet är en rättighet för jämlikt deltagande i samhället. Biblioteken ska vara en trygg och inkluderande mötesplats med låga trösklar. Biblioteket erbjuder anpassade böcker såsom talböcker, storstil, lättläst med mera.

”Boken kommer” är en del av bibliotekets uppsökande verksamhet. Böcker och talböcker erbjuds till de som av någon anledning inte kan ta sig till biblioteken.

I samverkan med Region Jönköpings län bedrivs Språklust som är ett arbete för att stötta barn som behöver extra stöd i sin språkliga utveckling.

Biblioteken i Värnamo ska:

- utveckla det läsfrämjande arbetet med gruppen som har rätt till LSS (Lag (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade).
- nå ut med programverksamheten till personer med annat modersmål än svenska.

Digital delaktighet

7 § Bibliotekslagen: *Folkbiblioteken ska verka för att öka kunskapen om hur informationsteknik kan användas för kunskapsinhämtning, lärande och delaktighet i kulturlivet.*

Enligt SCB:s medborgarundersökning så är invånarna nöjda med bibliotekens utbud av digitala böcker och tidningar (enligt resultaten hämtade från december 2023). Biblioteken är en aktör i den digitala samhällsutvecklingen och medverkar till att skapa förutsättningar för invånarna att bli digitalt delaktiga. Digitaliseringen förändrar i snabb takt allt från medievanor och kommunikation till arbetssätt, samtidigt som olika grupper av människor befinner sig i digitalt utanförskap. Kring de här frågorna finns ett behov av ökad samverkan med andra enheter i kommunen liksom med föreningar och civilsamhälle.

Biblioteken i Värnamo ska:

- erbjuda digital handledning.
- möjliggöra för alla att använda bibliotekens digitala utbud.
- erbjuda och marknadsföra digitala tjänster i takt med att nya möjligheter uppstår.
- utveckla arbetet med digital delaktighet.

Samverkan

14 § Bibliotekslagen: *I syfte att ge alla tillgång till landets samlade biblioteksresurser ska bibliotek och bibliotekshuvudmän inom det allmänna biblioteksväsendet samverka.*

Biblioteken erbjuder unika möjligheter och är viktiga aktörer i sitt lokala sammanhang. Nätverksbyggande och kontaktskapande sker både inom och utanför biblioteksfären lokalt, regionalt och nationellt för att skapa relationer och stärka bibliotekens roll och betydelse.

Exempel på Värnamo biblioteks samverkanspartner är:

Lokal nivå: Förskolor, skolor, Campus Värnamo, Vuxenutbildningen i Värnamo, kommunala förvaltningar, Gummifabriken, Värnamo Folkhögskola, Vandalorum, Värnamo näringsliv, Värnamo Hälsocenter, Familjecentralen, studieförbund och föreningar.

Nationell nivå: KB (Kungliga biblioteket), MTM (myndigheten för tillgängliga medel), Statens kulturråd och Svensk biblioteksförening.

Biblioteken i Värnamo ska:

- samverka med närsamhället.
- fortsätta samverkan med biblioteken i Jönköpings län och biblioteksutveckling region Jönköpings län.
- utveckla stadsbibliotekets samarbete med Gummifabrikens olika verksamheter.

Kvalitetsarbete

Bibliotekets kvalitetsarbete sitter ihop med kulturnämndens och kulturförvaltningens kvalitetsarbete.

Inför varje år skriver Kulturnämnden – kulturförvaltningen en verksamhetsplan som är kopplad till kommunens övergripande mål. I verksamhetsplanen sätts nämndmål och indikatorer där man tittar på tidigare år och utifrån det sätter målnivåer för år 2024, år 2025 och år 2026.

I verksamhetsberättelsen *delår* görs en uppföljning på nämndmålen och indikatorerna där man graderar om målet är helt uppfyllt, i hög grad uppfyllt, delvis uppfyllt, ej uppfyllt eller ej utvärderat.

Efter avslutat år görs en verksamhetsberättelse där man redovisar måluppfyllelsen utifrån indikatorerna.

Biblioteks del i kvalitetsarbetet är kopplat till digital delaktighet, det läsfrämjande arbetet och att biblioteket skall vara tillgängligt för alla, vilket går hand i hand med utvecklingsområdena i biblioteksplanen.

Biblioteken i Värnamo ska:

- tillhandahålla kontinuerlig kompetensutbildning av personalen.
- göra en användarundersökning hos kommunens invånare.

Skolbiblioteken

Folkbibliotek och skolbibliotek är skilda verksamheter kopplat till styrdokument, uppdrag och målgrupp. Kulturnämnden ansvarar för folkbiblioteken, Barn- och utbildningsnämnden för skolbibliotek i grundskola och gymnasieskola.

För bland annat den kommunala vuxenutbildningen finns inget lagstadgat krav på skolbibliotek, men Strategi för ett starkt biblioteksväsende 2022–2025 klargör att det i läroplanen för vuxenutbildningen framgår att det är vuxenutbildningens ansvar att eleverna kan använda bibliotek och deras resurser. Respektive nämnd ansvarar för att deras biblioteksverksamheter bedrivs i enlighet med bibliotekslagen och skollagen.

Skolbiblioteken lyder under Bibliotekslagen men också under Skollagen. Enligt 2 kap. 36 § skollagen (2010:800) ska eleverna i grundskolan, anpassade grundskolan, specialskolan, sameskolan, gymnasieskolan och anpassade gymnasieskolan ha tillgång till skolbibliotek. *Lag (2022:1315)*.

För varje skolform gäller en läroplan som utgår från bestämmelserna i Skollagen. Enligt läroplanerna för grundskolan, gymnasieskolan och anpassad grundskola ska ”*skolbibliotekets verksamhet användas som en del i undervisningen för att stärka elevernas språkliga förmåga och digitala kompetens”.*

Skillnader mellan folkbibliotek och skolbibliotek:

	Folkbibliotek	Skolbibliotek
Lagrum	Bibliotekslagen	Bibliotekslagen Skollagen
Politisk nämnd	Kulturnämnden	Barn- och utbildningsnämnden
Förvaltning	Kulturförvaltningen	Barn- och utbildningsförvaltningen
Ansvarig chef	Bibliotekschef	Rektor
Styrdokument	Värnamo kommuns biblioteksplan	Lgr 22 Gy11

Biblioteken i Värnamo ska:

- i samverkan med Barn och utbildningsförvaltningen genomföra en skolbiblioteksutredning med syfte att ta fram en handlingsplan för likvärdig service till samtliga skolelever.

Dokumentansvariga och giltighetstid

Biblioteksplanen fastställs av kommunfullmäktige efter behandling i kulturnämnden och remiss till berörda verksamheter.
Denna utgåva av biblioteksplanen gäller under mandatperioden 2024–2026.

Uppföljning

Uppföljning av verksamhetens mål redovisas i ”Verksamhetsplan för kulturnämnden”. I verksamhetsplanen finns indikatorer för årlig kontroll av efterlevnad i årsredovisning. Årlig statistik redovisas även till Kungliga biblioteket (KB) som ansvarande myndighet för biblioteksverksamhet.

Uppföljning av biblioteksplanen görs löpande av bibliotekschefen och ledningsgruppen på biblioteken. En uppföljning av hela biblioteksplanen görs varje år och vid behov görs en revidering, dock senast vid varje ny mandatperiod.

Revidering

Revidering senast 2026-12-31

Redovisning delegationer

Nr 17 Arrangemangsbidrag Studieförbundet Vuxenskolan	Dansföreställning Dance in colors Beviljat max 10 000 kronor.
Nr 18 Arrangemangsbidrag Värnamo Trädgårdsförening	Föreläsning Maxa tomatskörden. Beviljat max 2 000 kronor
Nr 1 Arrangemangsbidrag Stiftelsen Vandalorum	Skapande sportlov på Vandalorum. Beviljat max 9 300 kronor.

Inköpt konst på delegation

Tidpunkt	Konstnär	Titel	Konstart	Inköpt från	Pris
Dec – 23	Zumreta Pozder	Winter Wonderland	Grafik	Galleri ÖK	3 520 kr

Dec – 23	Zumerta Pozder	Brightert Stars	Grafik	Galleri ÖK	3 520 kr

Dec – 23	Zumerta Pozder	Mon Paris	Grafik	Galleri ÖK	3 520 kr

Dec – 23	Stina Löfgren	Kompott II	Träsnitt	ED art	5 600 kr

Dec – 23	Stina Löfgren	Civilization II	Träsnitt	ED art	2 000 kr

Dec – 23	Stina Löfgren	Civilization V	Träsnitt	ED art	2 000 kr

Jan – 24	Christine Bennedahl	Gräs	Olja på duk	Blickfånget	7 000kr

Jan – 24 Christine Bennedahl Gräs Olja på duk Blickfånget 7 000 kr

Jan- 24 Stefan Bennedahl Åskådare Stengodslera Blickfånget 3 000 kr

Verksamhetsberättelse 2023 Kulturnämnden

Ärendebeskrivning

Värnamo kommuns nämnder ska varje år lämna en årsberättelse för sin verksamhet till kommunledningsförvaltningens ekonomiavdelning. Verksamhetsberättelse 2023 överlämnas senast 2024-02-20.

Kulturförvaltningen har tagit fram ett förslag till verksamhetsberättelse. Alla siffror är ännu inte fastställda.

Kompletteringar och uppdateringar av årsberättelsen måste därför göras av förvaltningen efter nämndens beslut. Dessa ändringar redovisas för kulturnämnden 2024-02-28.

Beslutsförslag

Kulturförvaltningen föreslår kulturnämnden besluta

att godkänna genomgången,

att godkänna årsberättelsen samt

att uppdra åt kulturförvaltningen att göra erforderliga uppdateringar innan årsberättelsen lämnas till kommunstyrelsen.

Lars Alkner
Kulturchef

Verksamhetsberättelse 2023

Nu är det dags att börja skriva på nämndens verksamhetsberättelse för verksamhetsåret 2023.
Några små förändringar av mallen för verksamhetsberättelsen har gjorts till detta år.

- Från och med 2023 kommer nämndernas verksamhetsberättelser inte vara med som en del i årsredovisningen. Däremot kommer nämndernas texter och analyser utgöra underlag vid sammanställningen av avsnitten i årsredovisningen.
- Vissa texter till de olika avsnitten är uppdaterade.
- Under avsnitt 5 Ekonomi är underrubriken 5.1.1 Åtgärder för att uppnå en budget i balans tillagd
- Avsnitt 7 är förändrad för att överensstämma med verksamhetsplanen.
- Underrubrikerna Åtgärder för att nå målen är bortplockade eftersom detta är sista året med nuvarande mål.

Tips! Klicka på fliken Visa - navigeringsfönstret, för att lättare hitta i dokumentet.
Lycka till

Allmänna skrivregler

- Ta bort de gråa hjälptexterna när du har skrivit klart, även denna sida.
- Tänk på läsaren när du beskriver vad som har hänt i verksamheten. Läsaren har inte samma kunskap och information som du har, därför är det viktigt att skriva tydligt med enkelt språk.
- Använd inte orden ”jag” eller ”vi” utan skriv i stället exempelvis förvaltningen eller den du syftar på.
- Grundregeln när du skriver är att inte använda förkortningar. Använd inte heller interna förkortningar som exempelvis bun eller msk.
- Använd bara punktlistor om du har några få punkter att skriva om.
- Skriv namn på förvaltningar, nämnder, avdelningar och så vidare med liten begynnelsebokstav: omsorgsförvaltningen, kulturnämnden, räddningstjänsten. Vissa verksamheter har egna ”namn”, dessa skrivs med stor bokstav, exempelvis Lindgården. Består namnet av mer än ett ord skriver vi bara det första ordet med stor bokstav: Finnvedens gymnasium, Hånger förskola, Undantag: Träffpunkt Vråen.
- Skriv Värnamo kommun (det vill säga stort V, litet k)
- I löpande text skriver vi titlar med liten begynnelsebokstav
- Länsstyrelsen i Jönköpings län skriver du med stor begynnelsebokstav, men om du bara skriver länsstyrelsen, ska det vara liten begynnelsebokstav. Benämningar på vissa grundläggande samhällsinrättningar skriver vi med liten bokstav, till exempel regeringen, riksdagen, polisen.

Sidantal

Nämndernas verksamhetsberättelser hanteras från och med verksamhetsåret 2023 som separata dokument och ingår inte i kommunens årsredovisning. Därav styr nämnderna själva över sidantalet men tänk på läsaren och att hålla informationen väsentlig och kortfattad.
Från nämndernas verksamhetsberättelser hämtas underlag för att sammanställa avsnitten i årsredovisningen.

Verksamhetsberättelse kulturnämnden

1. Nämndens uppdrag enligt reglemente

Nämnden svarar för den allmänkulturella verksamheten och kommunens folkbibliotek.

2. Verksamhetsåret 2023

Beskriv kortfattat viktiga händelser under året som påverkat uppdragets genomförande. Återge inte löpande arbete som görs varje år. Jämför med verksamhetsplanen och kommentera eventuella avvikelser. Tänk på att inte upprepa händelser som beskrivs här även under avsnitt 4.

Värnamo är Årets kulturkommun 2024!

I december kom beskedet att fackförbundet Vision utsett Värnamo till Årets kulturkommun 2024. Det är första gången någonsin som en kommun i Jönköpings län får utmärkelsen, som har delats ut sedan 1987. Juryns motivering: ”Värnamo har en väl fungerande kulturförvaltning och kulturnämnd där den viktiga principen om armlängds avstånd för konstnärlig gestaltning är inskriven i styrdokumenten. Kommunen erbjuder ett brett utbud av aktiviteter som göder kreativiteten och skaparglädjen hos barn och unga. Genom ett målmedvetet publikarbete har Värnamo en fast scen med bästa tänkbara förutsättningar. Värnamo får också utväxling för kulturens rehabiliterande förmåga genom att erbjuda kulturunderstödd rehabilitering i ett permanent samarbete med regionen. Vision utser med glädje Värnamo till Årets kulturkommun!”

Tillsammans med fina resultat i både medarbetarundersökningen och medborgarundersökningen, innebär priset en fantastisk avslutning på 2023.

Arbetet med att skapa en likvärdig biblioteksservice i hela kommunen har fortsatt under året. I februari öppnade biblioteksfilialen i Bredaryd i nya lokaler. Biblioteket är meröppet, vilket innebär att låntagare med passerkort och kod kan besöka biblioteket även utanför bemannade öppettider. I maj blev även biblioteket i Forsheda meröppet efter en mindre ombyggnation och uppfräschning. I oktober var det Rydaholms tur och i december blev även Bors bibliotek meröppet. Därmed är alla fyra biblioteksfilialer meröppna. I december levererades den nya bokbilen, som främst ska användas för besök på förskolor. Den gamla biblioteksbussen körde sin sista tur i december. Planering för ytterligare bybibblor utöver de fyra som redan är igång pågår.

Samarbetet har fördjupats med VKIAB, medborgarförvaltningen, väktarbolag och polisen för att skapa en ännu tryggare miljö i Gummifabriken.

Arbetet med dansutveckling i samarbete med kulturskolan och Smålands Musik och Teater har varit mycket positivt. De unga dansarna i Dans Spira Extended har mött över 2 000 kommuninvånare och elever i grundskolan genom Skapande skola, workshoppar på kulturskolan och föreställningar i Gummifabriken.

Samarbetet med Vandalorum och Smålands Konstarkiv har utvecklats ytterligare. Vandalorum slog 2023 nytt besöksrekord och invigde sin trädgård.

I februari arrangerades Smålands Litteraturfestival SmåLit, återigen i full skala efter pandemin. I april genomfördes den andra upplagan av Värnamo Filmhistoriska Festival, där antalet besök mer än fördubblades. I september genomfördes ett lyckat femårsjubileum för Gummifabriken.

Kulturförvaltningen ansvarade för Smålands Akademis kommunbesök i Värnamo i mars/april.

Musikcaféserien slog nytt försäljningsrekord och även lunchkonserterna har lockat stor publik.

I maj invigdes ”Allting förändras men ingenting förgås”, bänk nummer fyra i Bänkarnas stad, samt ”Lika botar lika” i Horda, det första av fyra verk i de tätorter som saknar konstnärliga gestaltningar.

Sommarens barnutställning ”Bok och lek” i Blickfånget blev en stor succé.

2.1 Hur har ett förändrat omvärldsläge påverkat verksamheten?

Beskriv efter bästa förmåga hur verksamheten har påverkats av omvärldsläget till exempel krig, råvarubrist, prisökningar med mera.

Juli-december var en ny ukrainsk konstnär i Värnamo genom ett sex månaders krisresidens. Region Jönköpings län bekostade uppehället, Vandalorum var värd och kommunen stod för bostad.
Även kulturförvaltningen har märkt av prisökningarna, inte minst på drivmedel till biblioteksbussen.

3. Sammanfattning av nämndens mål, ekonomi, HR och övriga nyckeltal

Utifrån de analyser som görs under nämndens mål, ekonomi och HR och övriga nyckeltal nedan: Skriv en kortfattad (cirka 10 rader) sammanfattande analys och kommentera alla eller vissa av dessa områden.

Kultur är svårt att mäta, inte minst när målen anger värden som konstnärlig förnyelse och att utveckla Gummifabriken som idé. Av tekniska orsaker finns inga värden på indikatorerna för 4.2 och 4.4.
För det som kan mätas pekar alla pilar uppåt, flera av dem starkt uppåt, varför helhetsbedömningen måste bli att kulturnämnden generellt har en mycket god måluppfyllelse 2023.
Helåret 2023 visar ett nollresultat. Sjukfrånvaron ligger på en låg nivå, liksom övertidskostnaden.

4. Nämndens mål

= helt uppfyllt	= i hög grad uppfyllt	= delvis uppfyllt	= ej uppfyllt	= ej utvärderat
100 %	*75-99%*	*25-74%*	*0-24%*	

= ökad	= oförändrad	= minskad	-	= inget värde angivet

4.1 Grunduppdrag av god kvalitet för den vi är till för (Kvalitet)

4.1.1 Måluppfyllnad

Nämndmål: Att främja kvalitet och konstnärlig förnyelse inom olika kulturformer.				**Helhetsbedömning**	
Indikatorer	**2022**	**2023**	**Målnivå 2023**	**Bedömning**	
Vad tycker du om bibliotekens utbud när det gäller böcker och tidskrifter? Andel positiva*	96	97	96		
Vad tycker du om bibliotekens digitala utbud när det gäller böcker och tidskrifter? Andel positiva*	93	97	94		
Vad tycker du om bibliotekens utbud när det gäller aktiviteter? (t ex bokklubbar, författar-besök, sagostunder, utbildning) Andel positiva*	**	85	80		-
Vad tycker du om det lokala kultur- och nöjeslivet i kommunen? Andel positiva*	67	80	70		
Vad tycker du om kommunens arbete för att främja det lokala kulturlivet? Andel positiva*	70	75	72		

*Färgerna rött, gult och grönt används i Kolada för att visa hur ett resultat ligger till jämfört med andra kommuner. För varje nyckeltal rangordnas alla kommuner efter sina resultat, och de 25% bästa resultaten får grön färg, de 25% sämsta får röd färg och de i mitten får gul färg.
*Resultat från SCB:s medborgarundersökning som genomförs vartannat år. Frågorna gjordes om inför 2021 års mätning, varför nya indikatorer och målnivåer har fått sättas.
**För få svarande för att resultatet för Värnamo kommun ska redovisas av SCB.

Nämndmål: Att medverka till att utveckla Gummifabriken som hus och idé.				**Helhetsbedömning**	
Indikatorer	**2022**	**2023**	**Målnivå 2023**	**Bedömning**	
Antal aktiviteter som genomförs tillsammans med annan aktör i Gummifabriken.	62		55		

4.1.2 Aktiviteter under året

Ange exempel på huvudsakliga aktiviteter som genomförts under året för att nå nämndmålet.
Värnamo Filmhistoriska Festival är en viktig satsning för att uppnå båda målen. Det är även SmåLit, Dans Spira Extended, Fotbollssnack och satsningen på en lokal musikscen genom Gummifabriken goes local.
En konceptkoordinator anställd av VKIAB, har förbättrat förutsättningarna att utveckla Gummifabriken. Övriga verksamheter i huset blir mer delaktiga i kulturförvaltningens satsningar. Satsningen på meröppna filialer, bybibblor och den nya bokbilen är viktiga för att tillgängliggöra bibliotekens utbud.

4.1.3 Analys

Ange vilken brist eller behov som utgör grunden till att målet har formulerats. Som komplement till utfallet på indikatorerna kan uppfyllandegraden av dem kommenteras och/eller beskriv hur verksamheten bedömer måluppfyllnaden subjektivt. Förklara varför utvecklingen sett ut som det gjort, och vad som påverkat måluppfyllnaden positivt respektive negativt. Går det till exempel att dra kopplingar till viktiga händelser och förändringar i omvärldsläget som skett under året. Relatera gärna till Värnamo kommuns vision och vilken påverkan måluppfyllnaden kan ha på andra övergripande mål. Kommentera resultatet för nämndmål och indikatorer genom att jämföra eget resultat över tid, och/eller jämför nämndens resultat med andra kommuners resultat. Tänk på att få med verksamheternas redovisade analyser och underlag från beslutstödet, till exempel Hypergene och Combine.
Värnamo har bättre resultat än rikssnittet i SCB-mätningen på samtliga frågor. Bland kommuner med 30 000–50 000 invånare sticker Värnamo ut än mer positivt. Gällande det lokala kulturlivet och kommunens arbete för att främja detsamma, är Värnamo bäst i Jönköpings län.

4.2 Klimatsmarta val underlättas (Klimat)

4.2.1 Måluppfyllnad

Nämndmål: Att öka medborgarnas och medarbetarnas medvetenhet om frågor som rör klimat och miljö.				**Helhetsbedömning**	
Indikatorer	**2022**	**2023**	**Målnivå 2023**	**Bedömning**	
Antal mil med poolbil/egen bil i tjänsten.*	792	-	1 000	-	-

*Antal mil i poolbil har inte kunnat mätas under 2023 då registreringen av körda mil inte har fungerat.

4.2.2 Aktiviteter under året

Ange exempel på huvudsakliga aktiviteter som genomförts under året för att nå nämndmålet.
Bibliotekens grunduppdrag är sinnebilden för cirkulär ekonomi. Satsningen på en likvärdig biblioteksservice för alla är därmed även en miljösatsning, som dessutom innebar att biblioteksbussen avvecklades 2023. Den nya bokbilen är betydligt bränslesnålare.
Fler möten är digitala efter pandemin, vilket minskar resandet. Värdekort hos Länstrafiken är inköpta för att underlätta kollektivt resande.

4.2.3 Analys

Ange vilken brist eller behov som utgör grunden till att målet har formulerats. Som komplement till utfallet på indikatorerna kan uppfyllandegraden av dem kommenteras och/eller beskriv hur verksamheten bedömer måluppfyllnaden subjektivt. Förklara varför utvecklingen sett ut som det gjort, och vad som påverkat måluppfyllnaden positivt respektive negativt. Går det till exempel att dra kopplingar till viktiga händelser och förändringar i omvärldsläget som skett under året. Relatera gärna till Värnamo kommuns vision och vilken påverkan måluppfyllnaden kan ha på andra övergripande mål. Kommentera resultatet för nämndmål och indikatorer genom att jämföra eget resultat över tid, och/eller jämför nämndens resultat med andra kommuners resultat. Tänk på att få med verksamheternas redovisade analyser och underlag från beslutstödet (till exempel hypergene).
Indikatorn kan inte användas för 2023. Den avvecklade biblioteksbussens körda mil har inte funnits med i statistiken, så det är en miljövinst som inte har påverkat indikatorns värde.
I början av förra mandatperioden mättes antal aktiviteter med koppling till klimat och miljö, men indikatorn ströks då den kan tolkas som att kulturnämnden inte följer principen om armlängds avstånd.

4.3 Medborgare och medarbetare är delaktiga i kommunens utveckling (Delaktighet)

4.3.1 Måluppfyllnad

Nämndmål: Att främja allas möjlighet till kultur och bildning, oavsett ålder, bakgrund och förutsättningar.				**Helhetsbedömning**	
Indikatorer	**2022**	**2023**	**Målnivå 2023**	**Bedömning**	
Antal offentliga arrangemang utanför Värnamo tätort.	131		125		
HME – Hållbart medarbetarengagemang.	66	90	79		

Nämndmål: Att utveckla biblioteken som mötesplatser och arenor för demokrati.				**Helhetsbedömning**	
Indikatorer	**2022**	**2023**	**Målnivå 2023**	**Bedömning**	
Antal besök på stadsbiblioteket.	134 123	152 520	160 000		

4.3.2 Aktiviteter under året

Ange exempel på huvudsakliga aktiviteter som genomförts under året för att nå nämndmålet.
Satsningen på meröppna filialer, bybibblor och bokbil utvecklar biblioteken som mötesplatser och främjar allas möjlighet till kultur och bildning, oavsett var du bor.
Den nya bokbilen ska främst användas till förskolebesök för att kunna nå alla barn med bibliotekets läsfrämjande arbete.

4.3.3 Analys

Ange vilken brist eller behov som utgör grunden till att målet har formulerats. Som komplement till utfallet på indikatorerna kan uppfyllandegraden av dem kommenteras och/eller beskriv hur verksamheten bedömer måluppfyllnaden subjektivt. Förklara varför utvecklingen sett ut som det gjort, och vad som påverkat måluppfyllnaden positivt respektive negativt. Går det till exempel att dra kopplingar till viktiga händelser och förändringar i omvärldsläget som skett under året. Relatera gärna till Värnamo kommuns vision och vilken påverkan måluppfyllnaden kan ha på andra övergripande mål. Kommentera resultatet för nämndmål och indikatorer genom att jämföra eget resultat över tid, och/eller jämför nämndens resultat med andra kommuners resultat. Tänk på att få med verksamheternas redovisade analyser och underlag från beslutstödet (till exempel hypergene).
Ökningen av HME är anmärkningsvärd och överskrider med råge det uppsatta målet.
Kulturförvaltningen har gått från lägst till högst HME av kommunens alla förvaltningar. Den huvudsakliga förklaringen är den stora förbättringen avseende ledarskap på biblioteket.
Både antal biblioteksbesök och antal utlån har ökat markant jämfört med 2022.
Antalet besökare på stadsbiblioteket ökade kraftigt, även om det inte riktigt nådde målvärdet som sattes innan pandemin.

4.4 Arbetsgivare kan anställa de medarbetare de behöver (Kompetensförsörjning)

4.4.1 Måluppfyllnad

Nämndmål: Att främja digital delaktighet hos medborgare och medarbetare.				**Helhetsbedömning**	
					
Indikatorer	**2022**	**2023**	**Målnivå 2023**	**Bedömning**	
Totalt antal sidvisningar på kulturförvaltningens webbsidor.*	-	-	69 000	-	-

*Ej möjligt att få siffror för helåren 2022 och 2023, då det har saknats mätverktyg.

4.4.2 Aktiviteter under året

Ange exempel på huvudsakliga aktiviteter som genomförts under året för att nå nämndmålet.
Antal kommuninvånare som fått digital handledning genom biblioteket har ökat kraftigt. Nyttjandet av bibliotekets digitala tjänster har ökat under pandemin, samtidigt som medarbetarna ökat sin digitala kompetens.

4.4.3 Analys

Ange vilken brist eller behov som utgör grunden till att målet har formulerats. Som komplement till utfallet på indikatorerna kan uppfyllandegraden av dem kommenteras och/eller beskriv hur verksamheten bedömer måluppfyllnaden subjektivt. Förklara varför utvecklingen sett ut som det gjort, och vad som påverkat måluppfyllnaden positivt respektive negativt. Går det till exempel att dra kopplingar till viktiga händelser och förändringar i omvärldsläget som skett under året. Relatera gärna till Värnamo kommuns vision och vilken påverkan måluppfyllnaden kan ha på andra övergripande mål. Kommentera resultatet för nämndmål och indikatorer genom att jämföra eget resultat över tid, och/eller jämför nämndens resultat med andra kommuners resultat. Tänk på att få med verksamheternas redovisade analyser och underlag från beslutstödet (till exempel hypergene).

Antal sidvisningar har inte kunnat mätas för helåret 2023, varför det saknas värde för indikatorn.
Revisorerna har påpekat att målet och framför allt indikatorn har för svag koppling till det övergripande målet om kompetensförsörjning, men målet ersattes vid årsskiftet med de nya nämndmålen.
SCB:s medborgarundersökning visar en ökad nöjdhet med bibliotekens digitala utbud bland kommuninvånarna.
Indikatorn Hållbart medarbetarengagemang under delaktighetsmålet är relevant även för kompetensförsörjningen och där har en kraftig ökning skett.

5. Nämndens Ekonomi

Detta avsnitt är uppdelat på underrubrikerna drift och investering. Ändra inte texten i första stycket under dessa, fyll endast i siffrorna. Kommentera sedan de största avvikelserna från budget under respektive del. Vilka orsaker ser du?

Xxx

5.1 Driftsredovisning

Kulturnämndens driftbudget för 2023 är X miljoner kronor. Helåret 2023 visar ett nollresultat.

5.1.1 Åtgärder för att uppnå en budget i balans

Under denna rubrik skriver de nämnder som redovisar en negativ budgetavvikelse vilka åtgärder som har gjorts samt vilka åtgärder som planeras för att komma till rätta med underskottet.

XX

5.2 Investeringsredovisning

Kulturnämndens investeringsbudget för 2023 är X miljoner kronor. Helåret 2023 visar ett överskott/underskott på X miljoner kronor. Förklara överskott/underskott.

5.3 Ekonomiska effekter av ett förändrat omvärldsläge

Beskriv efter bästa förmåga de faktiska ekonomiska effekterna av ett förändrat omvärldsläget till exempel krig, råvarubrist och prisökningar med mera.

Kulturnämnden bekostade under 2023 boendet för en ukrainsk konstnär som var i Värnamo på krisresidens. Vissa prisökningar har märkts, främst på drivmedel till biblioteksbussen och tidskriftsprenumerationer.

5.4 Ekonomi i sammandrag

Tabell, uppge samtliga siffror i miljoner kronor och med en decimal. Intäkter/inkomster uppges med minustecken framför och kostnader/utgifter anges i positivt tal. Fyll i samma verksamhetsgrupper som redovisas för kommunstyrelsen vid budgetuppföljningen.

I tabellen som avser investeringar ska samtliga förvaltningar utom tekniska endast redovisa de tre största investeringarna. Teknik- och fritidsförvaltningen redovisar den totala budgeten över samtliga år samt förbrukade medel till och med 231231 för de investeringsprojekt som löper över flera år.

Om nämnden önskar en komplett rapport i samma dokument, infoga Exceltabellen 5.4 som bild när den är klar.

6. Nämndens HR

Tanken är att det du skriver här ska fördjupa kommunens gemensamma förvaltningsberättelse. Utgå från kompetensförsörjningsperspektivet med fokus på arbetsmiljö.

6.1 Analys

Analysera nyckeltalen i tabellen nedan i en sammanhängande analys (det vill säga inte enstaka nyckeltal för sig). Ange tänkbara orsaker till nyckeltalens förändring under 2023. Utgå från kompetensförsörjningsperspektivet med fokus på arbetsmiljö.
Nyckeltalen i avsnitt 6.3 erhålls från HR-avdelningen 12 januari 2024.
Under 2023 hade vi en tillfällig överanställning på administration/bibliotek för att säkra kompetens och kontinuitet. Eftersom förvaltningen har så pass får anställda, får enstaka sjukskrivningar stor påverkan på den totala sjukfrånvaron. Övertidskostnaden ligger på en fortsatt låg nivå.

6.2 Åtgärder

Ange eventuella åtgärder som vidtagits under 2023 relaterade till HR-nyckeltalen.
Den tillfälliga överanställningen upphörde vid årsskiftet genom en pensionsavgång som inte ersätts.

6.3 HR i sammandrag

	2022-12-31	2023-12-31	Förändring
Tillsvidareanställda, antal	27	27	Oförändrat
Tillsvidareanställda, årsarbetare	26	26	Oförändrat
Tidsbegränsat månadsanställda, antal	1	2	+1
Tidsbegränsat månadsanställda, årsarbetare	1	2	+1
Andel kvinnor, %	81,5	81,5	*Oförändrat*
Sysselsättningsgrad, %	96,9	97,3	*+0,4 procentenheter*

	2022-12-31	2023-12-31	Förändring
Övertid exklusive PO, tkr*	30	5	-25
Övertid, timmar**	64	6	-58
Fyllnadstid exklusive PO, tkr*	2	4	+2
Fyllnadstid, timmar**	46	63	+17
Timlön exklusive PO, tkr*	254	214	-40
Timlön, timmar**	1 604	1 298	-306
Personalkostnader exklusive PO, pension och övriga lönejusteringar, tkr	14 717	16 063	+1 346
Kostnader för inhyrd personal, tkr	0	0	Oförändrat

*Kostnader enligt bokföringen 2023-12-31 som avser timmar utförda december 2022 - november 2023 (12 månader). Inklusive deltidsbrandmän. I personalomkostnadspålägget (PO) ingår lagstadgade arbetsgivaravgifter samt avgifter till avtalspensioner och försäkringar.
**Timmar utförda december 2022 - november 2023 (12 månader). Exklusive deltidsbrandmän.

	2022-12-31	2023-12-31	Förändring
Sjukfrånvaro, % *	3,85	4,10	*+0,25 procentenheter*
Andel sjukfrånvaro längre än 60 dagar, % *	40,93	39,24	*-1,69 procentenheter*

Sjuklön exklusive PO (månadsavlönade, timavlönade), tkr **	130	119	-11

*Sjukfrånvarotid januari - november 2023 (11 månader). I förvaltningsberättelsen finns information om sjukfrånvarotid januari - december 2023 (12 månader).
**Kostnader enligt bokföringen 2023-12-31. I personalomkostnadspålägget (PO) ingår lagstadgade arbetsgivaravgifter samt avgifter till avtalspensioner och försäkringar.

	2022-12-31	2023-12-31	Förändring
Personalomsättning, % *	15,5	3,7	*-11,8 procentenheter*
Personalomsättning exkl. pensionsavgångar, % *	11,6	0	*-11,6 procentenheter*
Pensionsavgångar, antal faktiska *	1	1	Oförändrat

*Avser tillsvidareanställda.

Pensionsavgångar prognos (beräknat vid 65 års ålder) *	Prognos 2024	Prognos 2025	Prognos 2026	Prognos 2027	Prognos 2028
Antal	1	0	0	1	0

*Avser tillsvidareanställda.

7. Nämndens viktigaste nyckeltal

Nyckeltal	2021	2022	2023
Antal utlån	149 919*	165 147	182 509
Andel utlån barn/ungdom av totala antalet utlån	53%	55%	
Antal arrangemang	644	826	

8. Utmaningar och framtida utveckling

Samhället förändras snabbt. Beskriv de utmaningar ni ser på 5-10 års sikt som er verksamhet sannolikt kommer att behöva förhålla sig till. Exempelvis, klimatanpassning, digitalisering, robotisering, hälsa, distansarbeten, ökad andel äldre, kompetensförsörjning, effektiviseringskrav på grund av försörjningskvot och så vidare.
Beskriv hur det kan komma att påverka ert grunduppdrag och vilka förutsättningar, resurser och förändringar det kan komma att kräva av er.

Årets kulturkommun i Sverige. Det blir något att leva upp till både 2024 och åren som följer. Kommuninvånarna kommer att ställa ännu högre krav på oss att leverera en verksamhet av hög kvalitet som hela tiden utvecklas, breddas och förnyas. Det är en utmaning såväl för kulturnämnden som för samarbetsparter som Gummifabriken, kulturskolan och Vandalorum.
Detta ska ske samtidigt som de ekonomiskt tuffare tiderna och kostnadsökningarna gör att pengarna räcker till allt mindre. Med bibehållen budgetram ska detta konststycke dock vara fullt möjligt genom att hitta de små effektiviseringarna på kort sikt och mer strukturella förändringar på längre sikt. Nya samarbeten och att utveckla befintliga samarbeten är ett sätt att effektivisera. Kulturnämnden ser även en potential att arbeta med ökade intäkter genom bidrag, sponsring och biljettförsäljning.
En strukturell förändring och en av nämndens viktigaste uppgifter de kommande åren är arbetet med att skapa en likvärdig biblioteksservice för alla i Värnamo kommun, en service som ska bli både mer effektiv och en förbättring för de flesta kommuninvånare. En utredning om hur vi bäst samverkar med skolbiblioteken är en viktig del i det arbetet, särskilt med tanke på de skärpta lagkraven på och de statliga medlen till bemannade skolbibliotek som kommer 2025 och 2026. Arbetet med ökad samverkan mellan länets folkbibliotek är också viktigt för att utveckla biblioteksverksamheten. Samverkan inom GGVV-regionen tar nya steg då ett samarbete om att kommunicera det gemensamma kulturutbudet inleds.
Att öka läsningen bland barn och unga, minska det digitala utanförskapet och bredda kulturpubliken är några stora utmaningar bland många.

En konkret utmaning är att omvandla Värnamo Filmhistoriska Festival från projekt till permanent verksamhet, då 2024 är det tredje och sista året med regionala utvecklingsmedel. Dans Spira Extended står inför en liknande situation, då projektet går in på sitt tredje och sista år.
Nu gäller det att vårda rollen som kulturkommun och inte glömma att kulturen har en huvudroll i bygget av den mänskliga tillväxtkommunen!

Medel till Värnamo Filmhistoriska Festival

Ärendebeskrivning

Kulturnämnden beslutade 2021 att avsätta 200 000 kronor per år till Värnamo Filmhistoriska Festival perioden 2022–2024 (KN.2021.22).

Eftersom festivalen blivit en succé, är avsikten att den ska permanentas efter projektperioden. En diskussion på pågår med Region Jönköpings län, Svenska Filminstitutet, festivalens sponsorer och samarbetspartner samt andra tänkbara finansiärer om en långsiktig finansiering från 2025 och framåt. Ett krav från flera bidragsgivare är att Värnamo kommun som huvudarrangör utöver arbetstid även går in med egna medel.

Under projektperioden har festivalens uppdrag växt och omfattar nu även aktiviteter under andra delar av året, som till exempel skolbioverksamhet, filmvisningar och olika pedagogiska aktiviteter. Därför bör en del av de medel som tidigare varit budgeterade för programverksamhet och kulturförvaltning flyttas till Värnamo Filmhistoriska Festival, som från och med 2024 är en egen verksamhet i kulturnämndens internbudget.

Beslutsförslag

Kulturförvaltningen föreslår kulturnämnden besluta

att årligen avsätta 300 000 kronor till Värnamo Filmhistoriska Festival från och med 2025,

att budgeten ska indexreglera vid behov, samt

att kostnaden ska rymmas inom kulturnämndens ordinarie budget.

Lars Alkner
Kulturchef

Kassering av sönderskuren målning

Ärendebeskrivning

Våren 2023 utsattes oljemålningen ”Massa” av Andreas Ribbung, för skadegörelse. Målningen hängde på Gummifabrikens entréplan och blev sönderskuren med ett vasst föremål. Duken fick flera revor mellan 20 och 85 cm långa, och den perforerades med en mängd stick.

”Massa” är en oljemålning på duk, 100 x 155 cm stor, som inköptes direkt av konstnären under dennes medverkan på konstmässan V.art09, som anordnades av Värnamo kommun 2009. Inköpspriset var 35 000 kronor.

Kultursekreteraren har varit i kontakt med målerikonservator vid Jönköpings läns museum. Restaurering är möjlig men omfattande och kostsam. En offert har lämnats efter bedömning av bildmaterial, som landar på 27 000 – 42 000 kronor plus moms, beroende på hur komplicerat arbetet blir.

Kultursekreteraren har utifrån de stora skadorna gjort bedömningen att låta kassera målningen. Innan detta görs krävs kulturnämndens godkännande, enligt Värnamo kommuns Riktlinjer för lös konst.

Skadegörelsen är polisanmäld och försäkringsbolaget har vidtalats. Kultursekreteraren har lämnat och beviljats ett ersättningsanspråk baserat på inköpspriset, 35 000 kronor.

Beslutsförslag

Kulturförvaltningen föreslår kulturnämnden besluta

att kassera den sönderskurna oljemålningen ”Massa” av Andreas Ribbung, som sedan 2009 tillhör Värnamo kommuns samling.

Marlene Ulfsax
Kultursekreterare

Lars Alkner
Kulturchef

Skötselplan offentlig konst 2024

Ärendebeskrivning

Kultursekreteraren har uppdaterat skötselplanen för offentlig konst i Värnamo kommun, något som görs årligen.

I skötselplanen tas upp vilka konstnärliga gestaltningar som är på gång att installeras, vilka som har ett renoveringsbehov samt vilka vi har i förråd i väntan på ny placering.

Beslutsförslag

Kulturförvaltningen föreslår kulturnämnden besluta

att godkänna skötselplanen för offentlig konst 2024.

Marlene Ulfsax
Kultursekreterare

Lars Alkner
Kulturchef

Kulturförvaltningen
Kulturkansli
Marlene Ulfsax, kultursekreterare
Telefon: 0370-37 75 90
E-post: marlene.ulfsax@varnamo.se

Offentlig konst i Värnamo kommun
Skötselplan 2024

Offentlig konst utomhus rengörs vartannat år under vår/sommar. Rengöring sker enligt de anvisningar som följer med varje konstnärlig gestaltning vid montering. Skötselanvisningarna finns hos kultursekreteraren.
Rengöring görs ej under 2024.
Ny upphandling av rengöring av offentlig konst i Värnamo kommun görs under 2024.

Konst i offentlig miljö inomhus rengörs vid behov. Kontroll av belysning sker i samband med rengöring.

På varje förvaltning/arbetsplats finns en konstansvarig som kontaktar kultursekreteraren vid händelse av stöld eller skador på konstverken. De ansvarar också för att vartannat år inventera konsten på sin avdelning, med hjälp av kultursekreteraren.
Inventering görs inte under 2024.

Kultursekreteraren fotograferar all nyinköpt konst och registrerar den i konstregistret (internt) samt placerar ut den på lämpligt ställe.

Konstnärliga gestaltningar att installera/inviga

Rönnbackens förskola,
Bredaryd: ”Balkar” av Fredrik Paulsen installerades på förskolegården hösten 2023 och ska invigas våren 2024.

Skogens förskola: Skulpturerna ”Vila och Famna” av Stina Wirsén och Klara Wirsén Suchowiak installerades på förskolegården hösten 2023 och ska invigas våren 2024.

Förskolan Ekenhaga: Målningarna ”Panorama (1–6)” av Martin Jacobson ska monteras inomhus på förskolan i mars.

Trälleborgsskolan: Den vägghängda konstnärliga gestaltningen ”TRÄDGÅRDEN – nu blomstrar det” av Astrid Krogh ska monteras inomhus på Trälleborgsskolan i mars.

Vråenparken: ”Krusig fossil” av Pål Svensson har de senaste åren stått i kommunförrådet i väntan på ny placering. Under våren ska den monteras i den nyanlagda Vråenparken.

Laganstråket: Bänk nr 5 i projektet Bänkarnas stad, ska placeras ut längs Osuddenrundan vid Lagan, invigning 25 maj.

Kärda: På grönytan mellan Kärda kyrka och Kärdavägen ska bronsskulpturen ”Livslinjer” av Linnéa Jörpeland installeras under hösten.

Konstnärliga gestaltningar att renovera

Bruno Mathssons plats: Arbetet fortsätter med ”Värnamo Lilja” av Per-Erik Willö. Skulpturen har restaurerats av metallkonservator på Studio Västsvensk Konservering och ska monteras tillbaka i april, innan vattnet sätts på.

Figy: Den konstnärliga gestaltningen i atriet i matsalen på Figy behöver antingen renoveras eller plockas bort. Kultursekreteraren undersöker olika möjligheter för kulturnämnden att ta ställning till.

Konstnärliga gestaltningar att se över kontinuerligt

Vråen centrum: ”Det stora fröet” bör rengöras årligen för att undvika alger. Rengöring av såväl kula som sockel bör göras.

Flanaden: Smuts som täcker lysdioderna på ”Rutan” behöver avlägsnas med jämna mellanrum för att belysningen ska fungera tillfredsställande.

Rörstorps station: ”All Inclusive” har senaste åren varit utsatt för flera fall av skadegörelse, både klotter, vandalisering och stöld av flaggstångsknoppar. Bör ses till med jämna mellanrum. Omgestaltning ska diskuteras med konstnären.

Konstnärliga gestaltningar i förråd – att placera ut eller renovera

”Rosor i vatten” av Tina Eskilsson plockades bort från simhallen 2016 pga den fuktiga miljön. Verket behöver renoveras och få en ny placering.

Neonkonstverket ”Utan titel” av Gun Gordillo renoveras och neonrören byts ut mot energisnålare ledbelysning. Ny placering ska utses.

Ljussättning

Att ljussätta ett konstverk är att ge det ytterligare en dimension, men det är viktigt även i förebyggande syfte vad gäller t.ex. skadegörelse. Tillsammans med konstnären tar vi ställning till ljussättning vid uppförandet av varje ny konstnärlig gestaltning.

Bruno Mathssons plats:	Belysning ska installeras i bassängen till Värnamo Lilja, innan skulpturen monteras tillbaka i april. Skulpturen var belyst de första åren och det ska nu återskapas.
Laganstråket:	Lyktstolpen vid Ellen Ehk Åkessons bänk har reklamerats och kulturförvaltningen har krävt pengarna tillbaka. En ny lyktstolpe ska köpas in och placeras vid bänken.
Auditoriefoajén:	Belysningen till David Svenssons ”Relight Chandelier” ska under våren bytas ut.
Dr Lundskogs plats: (rondell)	”Kopparkatedral” ska få ny belysning.
Stationsrondellen:	När rondellen får ny beläggning ska vi samtidigt titta på möjligheten att ljussätta ”Corpus”.

Protokollsutdrag:
Kommunfullmäktige Sbn § 203 Dnr ALL.2014.140

Policy för trafik

Beslut
Samhällsbyggnadsnämnden beslutar
att ställa sig bakom förslaget till Policy för trafik, samt
att föreslå kommunfullmäktige anta den samma.

Ärendebeskrivning
Samhällsbyggnadsförvaltningen har i samråd med kommunledningsförvaltningen och teknik- och fritidsförvaltningen tagit fram Policy för trafik. Policyn har tidigare varit ute på remiss.

De tre ställningstagandena i Policy för trafik:
- genom en tydlig samhällsplanering bidra till ett minskat bilberoende
- förbättra och prioritera de hållbara trafikslagens förutsättningar
- arbeta med beteendepåverkande åtgärder ligger i linje med vad som är bäst ur barnens perspektiv

I den nu framtagna policyn finns en konsekvensbeskrivning utifrån barnperspektivet. Sammanfattningsvis verkar policyn för att ge barn bra möjligheter att på ett säkert sätt röra sig i trafikmiljöerna i Värnamo kommuns tätorter.

Samhällsbyggnadsförvaltningen har inkommit med tjänsteskrivelse 14 november 2023.

Förslag till beslut
Samhällsbyggnadsnämnden föreslås besluta
att ställa sig bakom förslaget till Policy för trafik, samt
att föreslå kommunfullmäktige anta den samma.

Nämndsbeslut 2023-11-22 Samhällsbyggnadsnämnden (SBN)

Policy för trafik

Förslag till beslut

Samhällsbyggnadsnämnden föreslås besluta

att ställa sig bakom förslaget till Policy för trafik, samt

att föreslå kommunfullmäktige anta den samma.

Ärendebeskrivning

Samhällsbyggnadsförvaltningen har i samråd med kommunledningsförvaltningen och teknik- och fritidsförvaltningen tagit fram Policy för trafik. Policyn har tidigare varit ute på remiss.

De tre ställningstagandena i Policy för trafik:

- genom en tydlig samhällsplanering bidra till ett minskat bilberoende
- förbättra och prioritera de hållbara trafikslagens förutsättningar
- arbeta med beteendepåverkande åtgärder

ligger i linje med vad som är bäst ur barnens perspektiv.

I den nu framtagna policyn finns en konsekvensbeskrivning utifrån barnperspektivet. Sammanfattningsvis verkar policyn för att ge barn bra möjligheter att på ett säkert sätt röra sig i trafikmiljöerna i Värnamo kommuns tätorter.

Samhällsbyggnadsförvaltningen

VÄRNAMO KOMMUN

Policy för trafik

Reglemente
Kommunala beslut som utöver kommunallag och andra författningar styr och reglerar kommunala verksamheter. Innefattar Nämndreglementen, Delegeringsordningar, Bolagsordningar, Ägardirektiv, Föreskrifter, Kommunala taxor och avgifter.

Policy
Anger principer och värdegrundsbaserat förhållningssätt och tjänar som vägledning inom det aktuella området.

Plan
Beskriver strategier för arbetet med utvecklingen av Värnamo som kommun, och utvecklingsarbete inom kommunens organisation.

Åtgärdsplan
Anger konkreta åtgärder, tidsramar och ansvar.

Riktlinje
Beskriver hur förvaltning bedriver den befintliga verksamheten, eller ett visst område, så att den bedrivs effektivt och med god kvalitet.

Fastställd av: Kommunfullmäktige
Datum: 20xx-xx-xx, § xxx
Dokumentet gäller från: 20xx-xx-xx
Dokumentet gäller för: Kommunstyrelsen och kommunens nämnder och utskott
Dokumentansvarig: Förvaltningschef Samhällsbyggnadsförvaltningen.

Inledning

För att en omställning inom resor och transporter ska kunna ske behöver vi planera rätt och arbeta med insatser som påverkar en beteendeförändring. I Värnamo ska det vara lätt att resa hållbart.

Transportsektorn står för nästan en tredjedel av växthusgasutsläppen i Sverige där den dominerande delen kommer från vägtrafiken. För att klara fastställda mål måste vi ändra strategi när vi planerar för hur vi vill att människor ska transportera sig.

Med en tydlig samhällsplanering, som utgår från långsiktig hållbarhet, kan kommunen skapa förutsättningar för att minska transportsektorns negativa miljö- och energipåverkan. Hållbart resande ger även förutsättningar för bättre integration, tryggare och säkrare utemiljöer och ökad jämställdhet. En omställning ökar även möjligheten till centrumutveckling.

Värnamo kommuns övergripande mål

Värnamo kommun har visionen, den mänskliga tillväxtkommunen. Kommunens övergripande mål om attraktivitet, trygghet och en grön kommun har en tydlig koppling till en omställning mot de mer hållbara trafikslagen.

Syfte

Syften med policyn är att få ett politiskt ställningstagande för övergripande trafikfrågor så att det finns en tydlig inriktning och för kommande beslut inom trafikområdet. Policyn tydliggör att en omställning ska ske där de hållbara trafikslagen ska prioriteras inom trafikplaneringen och för att fler ska välja att resa mer hållbart.

Avgränsning

Policy för trafik omfattar hela Värnamo kommun men det är framför allt Värnamo stad och kommunens tätorter som utgör fokus för dokumentets ställningstaganden.

Policyn för trafik omfattar inte flyg- och båttrafik, friluftsliv och digital infrastruktur.

Bakgrund

En god och säker trafikmiljö är en förutsättning för ett hållbart och dynamiskt samhälle. Policy för trafik är en del i Värnamo kommuns arbete med strategisk trafikplanering och innehåller viktiga ställningstaganden för såväl samhällsplanering som teknisk försörjning. Tidigare har bilen utgjort normen i svensk samhällsplanering. Idag behöver vi planera annorlunda och ge de hållbara trafikslag en mer given plats i stadsbilden

Trafik är en följd av att vi vill och behöver transportera människor eller varor. Som trafikslag har bilen blivit en frihetssymbol som gjort det möjligt att välja att förflytta sig när och vart man önskat. En stor utmaning är att minska trafikens negativa påverkan på klimat, hälsa och miljö. Om städer ska lyckas utvecklas med levande stadskärnor, trygghet, integration, jämställdhet och jämlikhet behöver de hållbara trafikslagen gång-, cykel- och kollektivtrafik prioriteras högre.

Världens ledare antog 2015 en färdplan ”Agenda 2030 för en hållbar utveckling” och dess 17 globala mål, som knyter samman ambitionerna om en social, ekonomisk och miljömässigt hållbar utveckling. 2016 trädde det globala klimatavtalet, Parisavtalet, i kraft vilket i grunden handlar om att minska utsläppen av växthusgaser samt att stödja de som drabbas av klimatförändringarnas effekter.

Tillsammans ställer vi om

Helhetssyn och samverkan är en förutsättning för att nå mål. Att vara en aktiv dialogpart, inte minst i samhällsplaneringens alla tidiga skeden, och ha kunskap inom respektive samhällsaktörs planeringsprocess lägger grunden för vårt gemensamma arbete. Planering av bebyggelse och transportsystem behöver gå hand i hand.

Utnyttja befintlig trafikinfrastruktur bättre

För att minska transporternas miljöpåverkan behöver befintlig transportinfrastruktur och transportsystem användas mer yt- och energieffektivt. Att utnyttja den befintliga infrastrukturen effektivare är viktig så att fler får bättre tillgänglighet till samhällets olika funktioner och utbud.

Hållbart resande löser flera samhällsutmaningar

Med hållbart resande menas resandet med gång-, cykel- och kollektivtrafik eller färre resor. Även en effektivare bilanvändning, i form av exempelvis bilpool eller samåkning, och i viss mån också resor med fossilbränslefria och bränslesnåla fordon kan ses som hållbart resande. Hållbart resande ger flera nyttor och omfattar de mest yteffektiva transportslagen. Att prioritera de hållbara trafikslagen är därför en lönsam investering som ger ekonomiska, ekologiska och sociala vinster tillbaka. Dessa vinster visar sig till exempel i ökad jämlikhet, attraktivare miljöer, jämställdhet i transportsystemet och friskare befolkning.

Arbeta med beteendeförändrande åtgärder

Beteendepåverkande åtgärder är en nödvändighet för ett långsiktigt hållbart trafiksystem. Beteendeförändringar uppnås genom information, dialog, samarbete och marknadsföring där människor får kunskap om och möjlighet att pröva nya färdsätt. Arbetet med beteendepåverkande åtgärder måste genomsyra hela den kommunala samhällsplaneringen. Resurser måste till och nyckelfunktioner måste pekas ut.

Arbeta med att utveckla stråk och noder

Vi behöver arbeta mer med att stärka våra stråk och noder. Det är viktigt att ta vara på den potential som de befintliga noderna har och utveckla dem ytterligare. Det är av stor betydelse att befintliga och nya noder effektivt ansluter till gång- och cykelvägar och kollektivtrafik.

Värnamo ligger ur ett logistiskt perspektiv på en strategisk plats i en knutpunkt mellan både stora vägar och järnvägslinjer. Detta strategiska läge har stor betydelse för kommunens utveckling idag och ytterligare satsningar utmed lokala stråk skulle innebära ökad utvecklingspotential för kommunen.

Stråk

Stråk kan vara både lokala, regionala nationella och internationella. Ett stråk förbinder stora målpunkter, exempelvis mellan handel, arbetsplatser och bostadsområden.

Noder

Stationer och hållplatser utgör strategiska platser för en hållbar utveckling. De är dessutom attraktiva både för näringslivet och boende utifrån tillgänglighet till buss- och tågförbindelser. Det är viktigt att ta vara på den potential som de befintliga noderna har och utveckla dem ytterligare.

Bilden visar stråk i Värnamo kommun. Varje tätort utgör en nod i ett kommunperspektiv.

Tre ställningstaganden för ett mer hållbart trafiksystem

För att policy för trafik ska bli verklighet har tre övergripande ställningstaganden tagits fram. Varje ställningstagande har konkretiserats för att dokumentet ska bli greppbart.

1. Värnamo kommun ska genom en tydlig samhällsplanering bidra till ett minskat bilberoende genom att:

- utgå från ”stråk och nod”- tänk i planerings- och genomförandeprocessen. Särskilt fokus ska sättas på förtätnings- och omvandlingsområden och koppla detta till parkeringstal.
- utgå från begreppen ***närhet***, ***täthet*** och ***tillgänglighet*** i samhällsplaneringen.
- undvika planering och lovgivning för åtgärder som främjar ökad kapacitet för bil-trafik i Värnamo tätort.
- värna om en attraktiv och levande stadskärna genom att prioritera centrala handels-etableringar med undantag för handel som inte lämpar sig för central placering.
- reglera parkeringar i centralorten för att primärt minska bilresorna till och från arbetet för att i stället förbättra tillgängligheten för bilburna besökare och boenden utanför Värnamo centralort.

2. Värnamo kommun ska förbättra och prioritera de hållbara trafikslagens förutsättningar genom att

- införa ny parkeringsnorm som möjliggör ökad stadsförtätning med tillhörande synergieffekter.
- arbeta för att stärka trafiksäkerheten så att de oskyddade trafikanternas trygghet och säkerhet prioriteras inom 40 km/h-områden.
- utgå från de hållbara trafikslagens krav och behov i detaljplaneprocessen för centralort och tätorter.
- följande prioriteringsordning gäller: gång- och cykeltrafik, kollektivtrafik, nytto-trafik och biltrafik.

3. Värnamo kommun ska arbeta med beteendepåverkande åtgärder genom att

- aktivt göra insatser för att påverka till ett förändrat beteende avseende mobilitet. Exempelvis genom att visa goda exempel, premiera, reglera.

Policyns ekonomiska konsekvenser

Policy för trafik medför inga direkta ekonomiska konsekvenser utan handlar mer om att prioritera drifts-, underhålls- och investeringsmedel till förmån för de hållbara trafikslagen. De ekonomiska ställningstagandena kommer att ske i samband med framtagandet av kommande planer och i kommunens budgetprocess.

Policyns sociala konsekvenser

Policy för trafik har potential att medföra nyttor för såväl tryggheten som jämlikheten i kommunen, framför allt i Värnamo stad. En ökad andel gång- och cykeltrafikanter innebär fler människor i rörelse i staden, vilket har potential att öka upplevelsen av trygghet på platser som annars kan upplevas otrygga. En ökad andel hållbara trafikslag tillsammans med förtätning av såväl bostäder som verksamheter och tjänster innebär ökad tillgänglighet och en mer levande stadskärna för alla invånare, vilket också stärker integrationen och den sociala hållbarheten.

Policyns konsekvenser utifrån barnperspektivet

De tre ställningstagandena i Policy för trafik ligger i linje med vad som är bäst ur barnens perspektiv.

Det första ställningstagandet handlar om att ”genom en tydlig samhällsplanering bidra till ett minskat bilberoende”. En tydlig och människocentrerad planering möjliggör för större delar av befolkningen att tillägna sig staden och göra den till sin. Detta gynnar bland annat barn genom att staden blir mer tillgänglig, trygg och upplevelserik. Barn kan själva ta del av staden på ett enkelt sätt.

Det andra ställningstagandet ”förbättra och prioritera de hållbara trafikslagens förutsättningar” gynnar barn i stor utsträckning. Barn är beroende av hållbara trafikslag på ett helt annat sätt än vuxna, då de inte har tillgång till bil på samma sätt. Ställningstagandet handlar också om att stärka trafiksäkerheten för oskyddade trafikanter och prioritera gång- och cykeltrafik vilket är bra ur ett barnperspektiv. Artikel 31 i Barnkonventionen säger att barn ska ha rätt till lek, vila och fritid. För att ta sig till och från aktiviteter och skola är det viktigt att trafiksituationen är trygg och säker att använda för barnen. Det andra ställningstagandet i Policy för trafik handlar om just detta.

Det tredje ställningstagandet handlar om att ”arbeta med beteendepåverkande åtgärder”. Om vi kan få vuxna att köra mindre bil och istället cykla eller gå med sina barn blir trafiksituationen runt till exempel skolor och fritidsaktiviteter säkrare. Det vuxna blir dessutom bra förebilder och barnen får röra på sig.

Sammanfattningsvis verkar policyn för att ge barn bra möjligheter att på ett säkert sätt röra sig i trafikmiljöerna i Värnamo kommuns tätorter.

Dokumentansvarig

Kommunfullmäktige
Ansvarig tjänsteperson, Förvaltningschef för samhällsbyggnadsförvaltningen.

Genomförande

För att genomföra ställningstagandena och för arbeta mot visionen ska det tas fram planer och åtgärdsplaner för de olika trafikslagen t.ex. Plan för bil- och cykeltrafik, med tillhörande åtgärdsplan. Planerna skall vara förenliga med policyn och de ställningstagande som finns i kommunens översiktsplaner och de övergripande målen för kommunen.

Policy för trafiks ställningstagande ligger även till grund för arbetet med att ta fram en ny plan för parkering i för Värnamo kommun samt om avgiftsreglering av kommunala parkeringsplatser.

För att säkerställa att ställningstaganden genomförs och får effekt behöver dessa följas upp och utvärderas kontinuerligt. Åtgärdsplanernas åtgärder ska kopplas till den kommunala budgetprocessen. För att få en sammanfattande bild hur arbetet i åtgärdsplanerna fortskrider ska en övergripande uppföljning av åtgärdsplanerna genomföras av samhällsbyggnadsnämnden.

Uppföljning

Uppföljning av policyn ska ske minst en gång per mandatperiod.

Revidering

Revidering senast 2027-12-31.

§ 415 Dnr: KS.2023.1006

Policy för trafik

Beslut

Rättelse 2024-01-03

Kommunstyrelsen ~~föreslår kommunfullmäktige~~ beslutar
att remittera Policy för trafik till medborgarnämnden, barn- och utbildningsnämnden, teknik- och fritidsnämnden, servicenämnden, kulturnämnden, omsorgsnämnden och de kommunala bolagen, samt
att synpunkter på policyn ska ha kommit in till kommunstyrelsen senast den 1 mars 2024.

Ärendebeskrivning

Samhällsbyggnadsförvaltningen har i tjänsteskrivelse daterad den 14 november 2023 anfört följande. Samhälls-byggnadsförvaltningen har i samråd med kommun-ledningsförvaltningen och teknik- och fritidsförvaltningen tagit fram Policy för trafik. Policyn har tidigare varit ute på remiss.

De tre ställningstagandena i Policy för trafik:
- genom en tydlig samhällsplanering bidra till ett minskat bilberoende
- förbättra och prioritera de hållbara trafikslagens förutsättningar
- arbeta med beteendepåverkande åtgärder ligger i linje med vad som är bäst ur barnens perspektiv.

I den nu framtagna policyn finns en konsekvensbeskrivning utifrån barnperspektivet. Sammanfattningsvis verkar policyn för att ge barn bra möjligheter att på ett säkert sätt röra sig i trafikmiljöerna i Värnamo kommuns tätorter.

Samhällsbyggnadsnämnden har behandlat ärendet den 22 november 2023, § 203 och då beslutat
att ställa sig bakom förslaget till Policy för trafik, samt
att föreslå kommunfullmäktige anta den samma.

Yrkanden

Ordföranden yrkar att kommunstyrelsen beslutar
att remittera Policy för trafik till medborgarnämnden, barn- och utbildningsnämnden, teknik- och fritidsnämnden, servicenämnden, kulturnämnden, omsorgsnämnden och de kommunala bolagen, samt
att återrapportering till kommunstyrelsen ska ske senast den 1 mars 2024.

Beslut skickas till:
Berörda nämnder
Kommunfullmäktige

Signature reference: bb93ebdc-c232-4821-889a-3cce38330ff8

VÄRNAMO KOMMUN

Det här dokumentet är elektroniskt undertecknat av nedan parter.

Signed by: Tobias Stig Samuel Pettersson
Date: 2024-01-03 10:51:36
BankID refno: 55f0e32e-c021-43f3-9173-13d8466dae90

Ordförnade : Tobias Pettersson

Signed by: ANETTÉ MYRVOLD
Date: 2024-01-03 11:08:46
BankID refno: c76101ef-572d-4803-9010-359fe1d0c280

Anette Myrvold

Signature reference: bb93ebdc-c232-4821-889a-3cce38330f8

Remiss av Kultursamhället – utvecklad samverkan mellan stat, region och kommun (SOU 2023:58)

Remissvaren ska ha kommit in till Kulturdepartementet **senast den 27 mars 2024**. Svaren bör lämnas per e-post till ku.remissvar@regeringskansliet.se och med kopia till ku.kkm@regeringskansliet.se. Ange diarienummer Ku2023/01093 och remissinstansens namn i ämnesraden på e-postmeddelandet.

Svaret bör lämnas i två versioner: den ena i ett bearbetningsbart format (t.ex. Word), den andra i ett format (t.ex. pdf) som följer tillgänglighetskraven enligt lagen (2018:1937) om tillgänglighet till digital offentlig service. Remissinstansens namn ska anges i namnet på respektive dokument.

Remissvaren kommer att publiceras på regeringens webbplats.

I remissen ligger att regeringen vill ha synpunkter på förslagen eller materialet i betänkandet.

Myndigheter under regeringen är skyldiga att svara på remissen. En myndighet avgör dock på eget ansvar om den har några synpunkter att redovisa i ett svar. Om myndigheten inte har några synpunkter, räcker det att svaret ger besked om detta.

För **andra remissinstanser** innebär remissen en inbjudan att lämna synpunkter.

Betänkandet kan laddas ned från Regeringskansliets webbplats www.regeringen.se.

Remissinstanserna kan utan kostnad beställa tryckta exemplar av betänkandet via ett beställningsformulär hos Elanders Sverige AB.

Råd om hur remissyttranden utformas finns i Statsrådsberedningens promemoria Svara på remiss (SB PM 2021:1). Den kan laddas ned från Regeringskansliets webbplats www.regeringen.se

Ida Wettervik

Expeditions- och rättschef

Kopia till

Elanders Sverige AB, e-postadress: betankande@elanders.com

Med vänlig hälsning

Marlene Quiñones
Kanslisekreterare

Kulturdepartementet
Enheten för kultur och kulturmiljö
Tfn 08-405 57 26
Mobil 072-213 02 45
marlene.quinones@regeringskansliet.se
www.regeringen.se

Regeringskansliet

Remissinstanser

1 Arbetslivsmuseernas samarbetsråd
2 ArkDes
3 Askersunds kommun
4 Assitej
5 Avesta Art
6 Ax
7 Biblioteksutveckling Blekinge Kronoberg
8 Biblioteksutveckling Sörmland
9 Bildkonst Sverige
10 Blekinge arkiv
11 Botkyrka kommun
12 Boverket
13 Bygdegårdarnas riksförbund
14 Byteatern Kalmar Länsteater
15 Cirkus Cirkör
16 Dans i Öst
17 Danskonsulent Västmanland
18 Diskrimineringsombudsmannen
19 Dramatikerförbundet
20 É romani glinda
21 Ekerö kommun
22 Ekonomistyrningsverket
23 Estrad Norr
24 Fagersta kommun
25 Falu kommun
26 Film i Skåne

27 Film Stockholm
28 Filmpool Gotland
29 Filmpool Nord
30 Filmregionerna
31 Folkbildningsrådet
32 Folkets Hus och Parker
33 Folkmusikens Hus
34 Folkoperan
35 Folkrörelsearkivet
36 Folkteatern
37 Frantzwagnersällskapet
38 Funktionsrätt Sverige
39 Föreningen för regional biblioteksverksamhet
40 Föreningsarkiven i Stockholms län
41 Föreningsarkivet Värmland
42 Gotlands kommun
43 Gotlands länsbibliotek
44 Gävle kommun
45 Gävle Symfoniorkester
46 Gävleborgs Länsmuseum
47 Göteborgs stad
48 Halmstads kommun
49 Havremagasinet
50 Hela Sverige ska leva
51 Hemslöjden Kronoberg
52 Huddinge kommun
53 Hylte kommun
54 Härnösands kommun
55 Ideell kulturallians
56 Institutet för mänskliga rättigheter
57 Jamtli
58 Jiddischförbundet
59 Judiska centralrådet
60 Judiska ungdomsförbundet i Sverige
61 Jönköpings kommun
62 Kalmar kommun
63 Karlskrona kommun
64 Karlstads kommun

65 Kiruna kommun
66 Konstfrämjandet Region Örebro
67 Konstnärliga och Litterära Yrkesutövares Samarbetsnämnd
68 Konstnärsnämnden
69 Kreativ Sektor
70 Kulturarv Blekinge
71 Kulturskolerådet
72 Kungl. biblioteket
73 Kungl. Musikaliska akademin
74 Linköpings kommun
75 Ljusdals kommun
76 Luleå kommun
77 Länsbiblioteket Västernorrland
78 Länsmuseernas Samarbetsråd
79 Länsstyrelsen Gotlands län
80 Länsstyrelsen Gävleborg
81 Länsstyrelsen Kronoberg
82 Länsstyrelsen Norrbotten
83 Länsstyrelsen Skåne
84 Länsstyrelsen Västerbotten
85 Länsstyrelsen Västra Götaland
86 Länsstyrelsen Örebro
87 Länsteatrarna i Sverige
88 MAIS Musikarrangörer i samverkan
89 Malmö Live Konserthus
90 Malmö stad
91 Mariestads kommun
92 Met Nuoret
93 Moderna museet
94 Murberget Västernorrland länsmuseum
95 Musik Hallandia
96 Musik i Syd
97 Musik i Uppland
98 Myndigheten för delaktighet
99 Myndigheten för kulturanalys
100 Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor
101 Myndigheten för yrkeshögskolan
102 Nordiska museet

103 Norrlandsoperan
104 Nuft (Nätverket Unga för Tillgänglighet)
105 Nyköpings kommun
106 Nämnden för hemslöjdsfrågor
107 Oskarshamns kommun
108 Perstorps kommun
109 Ragunda kommun
110 Region Blekinge
111 Region Dalarna
112 Region Gotland
113 Region Gävleborg
114 Region Halland
115 Region Jämtland Härjedalen
116 Region Jönköping
117 Region Kalmar
118 Region Kronoberg
119 Region Norrbotten
120 Region Skåne
121 Region Stockholm
122 Region Södermanland
123 Region Uppsala
124 Region Värmland
125 Region Västerbotten
126 Region Västernorrland
127 Region Västmanland
128 Region Västra Götaland
129 Region Örebro
130 Region Östergötland
131 Regionalmusik i Sverige
132 Regionmuseet Skåne
133 Riksantikvarieämbetet
134 Riksarkivet
135 Riksrevisionen
136 Riksteatern
137 Riksteatern Halland
138 Sameskolstyrelsen
139 Sametinget
140 Sáminuorra

141 Sollefteå kommun
142 Solna kommun
143 Statens fastighetsverk
144 Statens konstråd
145 Statens kulturråd
146 Statens musikverk
147 Statens skolverk
148 Statskontoret
149 Stockholms stad
150 Stockholms Stadsteater
151 Storumans kommun
152 Sunne kommun
153 Svensk biblioteksförening
154 Svensk Form
155 Svensk scenkonst
156 Svenska arkivförbundet
157 Svenska Filminstitutet
158 Svenska Hemslöjdsförbundets Riksförening
159 Svenska institutet
160 Svenska kyrkan
161 Svenska tornedalingars riksförbund – Tornionlaaksolaiset
162 Sverigefinländarnas delegation
163 Sverigefinska ungdomsförbundet
164 Sveriges Arkitekter
165 Sveriges hembygdsförbund
166 Sveriges Kommuner och Regioner
167 Sveriges museer
168 Sveriges Producenter och Privatteatrar
169 Södertälje kommun
170 Sölvesborgs kommun
171 Sörmlands museum
172 Textilmuseet
173 Tierps kommun
174 Tillväxtverket
175 Trafikverket
176 Umeå kommun
177 Umeå universitet (Juridiska institutionen)
178 Unga Klara

179 Upplands Väsby kommun
180 Upplandsmuseet
181 Uppsala kommun
182 Vandalorum
183 Vaxholms kommun
184 Vingåkers kommun
185 Visit Sweden
186 Värnamo kommun
187 Västerås kommun
188 Västmanlands hemslöjdsförbund
189 Växjö kommun
190 Wermland Opera
191 Ydre kommun
192 Älmhults kommun
193 Älvdalens kommun
194 Örebro kommun
195 Östergötlands museum
196 Östersunds kommun

Kultursamhället

– utvecklad samverkan mellan stat, region och kommun

Betänkande av Kultursamverkansutredningen

Stockholm 2023

STATENS OFFENTLIGA UTREDNINGAR

SOU 2023:58

SOU och Ds finns på regeringen.se under Rättsliga dokument.

Svara på remiss – hur och varför
Statsrådsberedningen, SB PM 2021:1.
Information för dem som ska svara på remiss finns tillgänglig på regeringen.se/remisser.

Layout: Kommittéservice, Regeringskansliet

Omslag: Elanders Sverige AB

Omslagsbild: Ernst Neizvestny, Iron Knot, mixed media on canvas, 150 x 195 cm.

Del av takmålningen Tree of Life 1 som består av nio delar och är totalt 150 x 1 755 cm, Galleri Astley, Uttersberg. Fotograf Kenneth Sundh.

Tryck och remisshantering: Elanders Sverige AB, Stockholm 2023

ISBN 978-91-525-0720-9 (tryck)

ISBN 978-91-525-0721-6 (pdf)

ISSN 0375-250X

Till statsrådet och chefen för Kulturdepartementet

Regeringen beslutade den 7 juli 2022 att tillkalla en särskild utredare med uppdrag att genomföra en översyn av kultursamverkansmodellen för kultur i hela landet. Mats Svegfors förordnades den 11 juli 2022 som särskild utredare. Den 20 april 2023 beslutade regeringen om tilläggsdirektiv till utredningen om minskad administrativ resursåtgång.

Utredningen har antagit namnet Kultursamverkansutredningen 2022/23 (Ku 2022:04).

Som experter i utredningen förordnades den 11 juli 2022 kulturutvecklaren Amira Hassan Mahmoud, verksamhetschefen Anna Livion Ingvarsson, förvaltningsdirektören Anna Rosengren, museichefen Gunilla Stenberg, kulturchefen Joakim Sandberg, entreprenören Khalid Mohammed, kulturexperten Louise Andersson, strategen Carl Liungman, departementssekreteraren Li Björk Dronjak, kanslirådet Ina Berggård, departementssekreteraren Amy Schöning och kanslirådet Katarina Höög. Den 28 november 2022 entledigades Li Björk Dronjak och samma dag förordnades departementssekreteraren Susanna Grege och länsantikvarien Heidi Vassi som experter i utredningen.

Idéhistorikern Jakob Kihlberg anställdes som huvudsekreterare i utredningen fr.o.m. den 1 augusti 2022. Den 22 augusti 2022 anställdes kulturkonsulten Erica Månsson och fil. mag. Nadja Ali som sekreterare i utredningen. Den 27 mars 2023 anställdes fil. mag. Lena Lindström som biträdande sekreterare i utredningen.

Härmed överlämnar utredningen sitt betänkande *Kultursamhället – utvecklad samverkan mellan stat, region och kommun* (SOU 2023:58). Utredningens uppdrag är därmed slutfört.

Stockholm i september 2023

Mats Svegfors

/Nadja Ali
Jakob Kihlberg
Lena Lindström
Erica Månsson

Innehåll

Sammanfattning 9

1 Författningsförslag 15

1.1 Förslag till lag om samverkan på kulturområdet 15

1.2 Förslag till förordning om statsbidrag till kulturverksamhet i samverkan 18

1.3 Förslag till förordning om samverkansstöd och utvecklingsbidrag 20

2 Inledning 23

2.1 Hur fungerar kultursamverkansmodellen? 23

2.2 Utredningens uppdrag 26

2.3 Hur utredningen arbetat 27

2.4 Betänkandets disposition 29

3 Kultursamverkansmodellens tillkomst och utveckling 31

3.1 En samverkansmodell tar form 31

3.2 Utredningar, utvärderingar och rapporter 35

3.3 Utveckling av systemet: förslag och förändringar 40

3.4 Återkommande frågor 45

4 Staten och den nationella nivån 47
4.1 Statsbidrag som fördelas i samverkansmodellen 48
4.2 Nationellt arbete med samverkansmodellen..... 52
4.3 Statsbidrag utanför modellen..... 57
4.4 Särskilda statsbidrag till det fria kulturlivet 61
4.5 Kulturstöd utanför kulturpolitiken..... 64
4.6 Nationell överblick och samordning..... 66

5 Samverkan på regional nivå 75
5.1 Medelsfördelning på regional nivå..... 76
5.2 Institutioner och annan etablerad verksamhet 84
5.3 Kulturplanen som process och styrdokument..... 96
5.4 Kulturplanerna i ett regionalt sammanhang..... 101
5.5 Den regionala rollen och kommunal samverkan 106
5.6 Interregionala samarbeten..... 109

6 Kommunernas roll 115
6.1 Kommunernas finansiering av kultur..... 115
6.2 Verksamhet som finansieras via modellen 118
6.3 Verksamhet som får andra statsbidrag 120
6.4 Verksamhet som inte får stöd via modellen..... 122
6.5 Olika kommuners roll i kulturens ekologi 130
6.6 Interkommunala samarbeten 135
6.7 Hur ser kommunerna på sin roll i modellen? 138

7 Det fria kulturlivet och kulturskaparna 143
7.1 Kulturlivets komplexa struktur 144
7.2 De professionella kulturskaparna 145

7.3 Det fria kulturlivets organisationsformer 150
7.4 Kommunala och regionala stöd 154
7.5 Fria kulturlivet och kulturskaparna i modellen 162
7.6 Andra viktiga delar av det fria kulturlivet 169

8 Ett föränderligt kulturliv 175
8.1 Utvecklingslinjer 175
8.2 Kulturpolitikens anpassningsförmåga 183
8.3 Förändringar i kulturlivets ekologi 187
8.4 Ekonomiska och förvaltningspolitiska utmaningar 192
8.5 Utvecklingsperspektiv 196

9 Nya samverkansformer 201
9.1 Ett vidgat system för kultursamverkan 202
9.2 Villkor för fördelning av statsbidrag 210
9.3 En breddad modell med en ny anslagsstruktur 217
9.4 Statens arbetsformer 226
9.5 Utvecklade dialogformer 228
9.6 Kommuner med statsbidrag till institutioner 229

10 Kultursamhällets reformbehov 235
10.1 Vad krävs för ökad delaktighet? 235
10.2 Gestaltad livsmiljö 239
10.3 Kulturinstitutionen skolan 248
10.4 Kulturen och funktionshinderspolitiken 254
10.5 Andra frågor av betydelse 256

11 Konsekvensanalys 263

11.1 Ekonomiska konsekvenser m.m. 263

11.2 Konsekvenser enligt 15 § kommittéförordningen 267

12 Författningskommentar 271

12.1 Förslaget till lag om samverkan på kulturområdet 271

Referenser 279

Bilagor

Bilaga 1 Kommittédirektiv 2022:103 289

Bilaga 2 Kommittédirektiv 2023:55 301

Bilaga 3 Aktörer utredningen träffat 303

Bilaga 4 Tabeller 311

Sammanfattning

Titeln på denna utredning är kultursamhället och en bärande tanke är att de förslag vi lämnar ska öppna för en utveckling där kulturen på ett annat sätt än i dag genomsyrar stora delar av samhällsverksamheten. Fler måste få möjlighet att ta del av en större mångfald av kulturyttringar än i dag. Kulturens ekologi är stadd i förändring och kulturpolitiken måste ge utrymme för denna dynamiska utveckling.

Den reformstrategi vi föreslår består i att på kulturområdet öppna för friare samverkansformer mellan de olika offentliga nivåerna, med ett mer jämställt förhållande mellan stat, region och kommun. Vi föreslår inte en drastisk omläggning av det sätt som parterna i dag samverkar på. Men ska vi nå målet att kulturen verkligen får ett bredare genomslag i samhället måste systemet tydligare inkludera kulturverksamhet framför allt i landets kommuner. Samtidigt bör regionernas roll som samordnande instans tydliggöras och stärkas.

Eftersom vi fokuserar på övergripande samverkansformer och att skapa goda förutsättningar för långsiktig utveckling, kan det förutsättas att effekterna av våra förslag inte kommer att bli omvälvande på kort sikt. Förslagen innebär att vägen svänger av lite grand men det blir ingen revolution. Däremot kan förändringarna på sikt bli stora; en revolution i små steg om man så vill. Och om det blir fallet beror det inte på centrala direktiv utan på att det föreslagna systemet främjar nya initiativ som tas lokalt och regionalt samt skapar bättre förutsättningar för att utveckla dessa i samverkan.

För att uppnå ett mer dynamiskt system än i dag föreslår vi ett antal reformer i syfte att vidareutveckla den nuvarande kultursamverkansmodellen. Avsikten är att ta tillvara det som fungerat bra men också att vidga modellen så att den ger större utrymme för utveckling och samarbete på nya områden. Genomgående syftar våra förslag till att uppnå administrativa förenklingar och minskad detaljstyrning från statens sida. I öppenheten ligger möjligheter till initia-

tiv som definitionsmässigt innebär att allt inte kommer att bli lika i hela landet. Styrkan med detta är dock att lyckade insatser i en region eller kommun kan stimulera till efterföljd i andra delar av landet.

Skapa förutsättningar för utveckling med en ny lag

I syfte att minska den statliga detaljstyrningen och skapa förutsättningar för jämlik samverkan samt göra det möjligt även för kommunerna att fördela statsbidrag, föreslår vi att det införs en ny lag om samverkan mellan stat, region och kommun på kulturområdet. I stället för den relativt detaljerade styrning som ryms i dagens system – till exempel med löpande uppföljning av regionala kulturplaner – skapas på så sätt långsiktigt stabila förutsättningar som ger berörda parter stor frihet att arbeta med utveckling inom områden de själva bedömer är prioriterade.

I lagen anges, i linje med dagens nationella kulturpolitiska mål, att det övergripande ändamålet med samverkan är att bidra till ett rikt och varierat kulturliv i hela landet. Vidare att samverkan ska främja allas möjlighet till kulturupplevelser, bildning och att utveckla sina skapande förmågor samt konstnärlig kvalitet och förnyelse.

Öppna för nya konst- och kulturområden

För att betydelsefulla kulturområden, som gestaltad livsmiljö, ska kunna främjas på ett effektivt sätt är det viktigt att de kan stödjas inom ramen för ett reformerat samverkanssystem. Vi föreslår därför att det beskrivs i mer generella termer än i dag till vilka konst- och kulturområden statsbidrag kan fördelas samt att det införs en möjlighet att även fördela medel till helt nya områden om parterna är överens om det.

I den lag vi föreslår anges även att statliga myndigheter ska medverka i beredningen av samverkansförslag, oavsett område. Myndigheten Statens kulturråd bör vara ansvarig för att hålla samman denna beredningsprocess.

Förenkla planerna och fördelningen av statsbidraget

Enligt vår bedömning innebär det nuvarande systemet med krav på regionala kulturplaner, utan direkt koppling till medelsfördelning, samt relativt omfattande årliga äskanden och löpande uppföljning en administrativ börda som är onödigt stor. Därför föreslår vi bland annat att staten enbart ska efterfråga planer som innefattar faktisk verksamhet som en region, eller de i regionen belägna kommunerna, vill driva i samverkan med staten.

Statsbidraget till etablerad kulturverksamhet i regional eller kommunal regi bör samtidigt kunna decentraliseras ytterligare och i större utsträckning fördelas utifrån historiska nyckeltal för att svara upp mot de gemensamma åtaganden som gjorts i uppbyggnaden av landets kulturella infrastruktur. Snarare än att löpande bedöma strategiska planer av politisk karaktär eller allmänna medelsäskanden bör en viktigare uppgift för staten framöver vara att mer koncentrerat utvärdera effekterna av samverkansarbetet med längre intervall.

Ställ krav på respekt för konstens frihet

Om statsbidrag ska kunna fördelas utan detaljkrav eller omfattande uppföljning innebär detta också att alla måste ta ansvar för att medlen används på ett ansvarsfullt sätt.

I lagen om samverkan föreslår vi därför att det anges vissa villkor för fördelningen av statsbidrag till kulturverksamhet, bland annat att den konstnärliga friheten ska respekteras. Med konstnärlig frihet avses att kulturellt skapande och kreativa processer ska fredas från politisk styrning. Enligt förslaget får den region eller kommun som väljer att fördela statsbidrag ett särskilt ansvar att dokumentera hur detta gjorts.

Samla bidragen till kommunerna och stöd samverkan

Det är ett välkänt bekymmer att många kommuner har svårt att hantera mängden riktade statsbidrag till olika, ofta relativt snävt definierade områden. Detta bekymmer finns även på kulturområdet, med särskilda ansökningsprocesser för stöd till bland annat skolan, kulturskolan och kommunal biblioteksverksamhet. Därför är vårt för-

slag att det initieras en process för att på sikt samla de riktade statsbidragen som i dag finns hos Kulturrådet i särskilda ”kulturpåsar” som kan fördelas samlat till respektive kommun.

Många har efterlyst större möjligheter för staten att stödja viktig behovsbaserad samverkan som växer fram underifrån, kommuner och regioner emellan. Redan i dag finns i viss mån sådana möjligheter men vi föreslår att dessa utökas genom att ett långsiktigt statsbidrag till just samverkansprojekt mellan kommuner och regioner införs. De tidsbegränsade utvecklingsbidrag som redan finns bör bibehållas.

Behovsanpassa dialogformerna

En viktig del av den befintliga samverkansmodellen är själva dialogen mellan olika parter och det är viktigt att vidareutveckla denna så att alla röster kan höras utan att det byggs upp en alltför omfattande mötesverksamhet. På regional och lokal nivå bör det huvudsakligen vara upp till respektive region eller kommun att organisera kulturpolitiska diskussioner på det sätt som bedöms mest funktionellt även om det i vissa fall är rimligt att kräva samråd med det fria kulturlivet och de professionella kulturskaparna.

Den befintliga dialogen på nationell nivå bör förändras genom att större fokus läggs på politiska överläggningar än i dag, till vilka även ett urval kommuner framöver bör bjudas in. Statens kulturråd bör få i uppdrag att förbereda nationella kulturpolitiska dialogmöten för regeringens räkning. I stället för den nuvarande strukturen med ett fast nationellt samverkansråd bör Statens kulturråd, i linje med vårt lagförslag, pekas ut som ansvarig myndighet för att främja samverkan samt ges i uppdrag att bereda utvecklings- och samverkansprojekt med alla andra berörda statliga myndigheter och nationella institutioner, oavsett verksamhetsområde.

Kultursamhällets fortsatta reformbehov

Vi behandlar i betänkandet även ett antal reformbehov på längre sikt för att främja en utveckling mot breddat deltagande i kulturlivet.

I ett avslutande kapitel föreslår vi bland annat att det görs en översyn av de så kallade skönhetsparagraferna i plan- och bygglagen för att tydliggöra värdet av estetiska perspektiv i stadsplaneringen.

I sammanhanget bör även regleringen av den så kallade enprocentsregeln uppmärksammas och det bör belysas hur användandet av kommunala arkitekturpolicies kan främjas.

Vidare är det vår bedömning att det är avgörande att det offentliga skolsystemet kan ge alla elever, oavsett bakgrund, en kvalificerad kulturell orientering samt att de estetiska ämnena i grundskolan och gymnasiet bör tillmätas större vikt än i dag. Staten bör även se över hur olika stöd- och regelsystem påverkar möjligheterna för personer med funktionshinder att vara verksamma som kulturskapare, även professionellt.

1 Författningsförslag

1.1 Förslag till lag om samverkan på kulturområdet

Härigenom föreskrivs följande.

Innehåll

1 § I denna lag finns bestämmelser om fördelning av statsbidrag och annan samverkan mellan staten, regioner och kommuner på kulturområdet.

Bestämmelserna om kommuner och regioner gäller de kommuner och regioner som fördelar statsbidrag till kulturverksamhet i samverkan.

Ändamål

2 § Syftet med samverkan på kulturområdet är att bidra till ett rikt och varierat kulturliv i hela landet.

Samverkan ska främja allas möjlighet till kulturupplevelser, bildning och att utveckla sina skapande förmågor samt bidra till konstnärlig kvalitet och förnyelse.

Kultursamverkansplaner

3 § En region får fördela statsbidrag till kulturverksamhet i samverkan om regionen har upprättat en kultursamverkansplan.

Med kultursamverkansplan avses en beskrivning av den verksamhet som regionen och länets kommuner genomför med stöd av statsbidraget.

I kultursamverkansplanen kan även ny verksamhet som regionen och länets kommuner vill genomföra i samverkan med staten tas upp. I dessa fall ska planerad statlig, regional, kommunal och annan finansiering uppges.

4 § Kultursamverkansplanen ska tas fram och ändras i samverkan med länets kommuner och i samråd med det fria kulturlivet och de professionella kulturskaparna i länet.

5 § En kommun får fördela statsbidrag till kulturverksamhet i samverkan om kommunen bistår regionen med de uppgifter som behövs för en kultursamverkansplan enligt 3 §.

Regionernas ansvar

6 § Statsbidrag som fördelas av en region ska främja en god tillgång till kulturverksamhet för länets invånare.

7 § Statsbidrag får användas för kulturverksamhet och samordning i länet.

Bestämmelsen i 2 kap. 1 § kommunallagen (2017:725) om anknytning till kommunens område eller dess medlemmar hindrar inte att regionen lämnar statsbidrag till kulturverksamhet som bedrivs i form av länsöverskridande samarbeten.

Kommunernas ansvar

8 § Statsbidrag som fördelas av en kommun ska främja en god tillgång till kulturverksamhet för kommunens invånare och även bidra till att verksamheten kan komma invånare i andra delar av länet till del.

9 § Statsbidrag får användas för kulturverksamhet i kommunen.

Bestämmelsen i 2 kap. 1 § kommunallagen (2017:725) om anknytning till kommunens område eller dess medlemmar hindrar inte att en kommun fördelar statsbidrag till kulturverksamhet som bedrivs i form av kommunöverskridande samarbeten.

Konstnärlig frihet

10 § Statsbidrag ska fördelas på ett sådant sätt att den konstnärliga friheten respekteras.

En kommun eller region får endast fördela statsbidrag om kommunen eller regionen dokumenterar hur den konstnärliga friheten respekteras i bidragsgivningen.

De statliga myndigheternas ansvar

11 § Den myndighet som regeringen bestämmer ska främja samverkan mellan stat, region och kommun på kulturområdet.

Myndigheten ska fördela statsbidrag till kulturverksamhet i samverkan mellan regioner och kommuner samt företräda staten i dialogen om de regionala kultursamverkansplanerna.

12 § Statliga myndigheter ska medverka i beredningen av förslag som tas upp i de regionala kultursamverkansplanerna om förslaget rör verksamhet inom myndighetens ansvarsområde.

Föreskriftsrätt

13 § Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om redovisning av statsbidragen.

---

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2025.

2. Genom denna lag upphävs lagen (2010:1919) om fördelning av vissa statsbidrag till regional kulturverksamhet.

3. De nya bestämmelserna tillämpas första gången på statsbidrag som fördelas fr.o.m. den 1 januari 2026.

1.2 Förslag till förordning om statsbidrag till kulturverksamhet i samverkan

Härigenom föreskrivs följande.

Inledande bestämmelser

1 § I denna förordning finns bestämmelser om fördelning av statsbidrag i anslutning till lagen (2025:xx) om samverkan på kulturområdet.

2 § Statens kulturråd beslutar om det statsbidrag som får fördelas. Statsbidrag lämnas i mån av tillgång på medel.

Kulturverksamhet i samverkan

3 § Statsbidrag till kulturverksamhet i samverkan lämnas till kommuner och regioner för fördelning till verksamhet på kulturområdet.

4 § Grundläggande villkor för regionernas och kommunernas fördelning av statsbidraget finns i lagen (2025:xx) om samverkan på kulturområdet.

5 § Statsbidraget ska användas för verksamhet på professionell grund inom följande områden:

1. teater, dans, musik och annan scenkonst,
2. arkiv, bibliotek, museer,
3. litteratur och läsfrämjande,
4. bild och form,
5. film och rörlig bild, och
6. slöjd och hantverk.

Statsbidraget får även användas för annan verksamhet på kulturområdet.

Statsbidrag för medverkan

6 § Statsbidrag får lämnas till organisationer som företräder det fria kulturlivet och de professionella kulturskaparna för deras medverkan i arbetet med att ta fram och genomföra regionala kultursamverkansplaner.

Redovisning

7 § Den som tar emot statsbidrag enligt denna förordning ska årligen redovisa till Statens kulturråd hur de statliga medlen har använts.

Återbetalning och återkrav

8 § Den som fördelar statsbidrag enligt denna förordning är återbetalningsskyldig om

1. bidrag har lämnats på felaktiga grunder,
2. bidraget helt eller delvis inte har utnyttjats eller inte har använts för det ändamål som det har beviljats för,
3. mottagaren inte har lämnat en redovisning som avses i 7 §, eller
4. villkor i beslutet om bidraget inte har följts.

9 § Om en mottagare är återbetalningsskyldig enligt 8 §, får Statens kulturråd besluta att helt eller delvis kräva tillbaka statsbidraget.

Överklagande

10 § Beslut enligt denna förordning får inte överklagas.

Denna förordning träder i kraft den 1 januari 2025.

1.3 Förslag till förordning om samverkansstöd och utvecklingsbidrag

Härigenom föreskrivs följande.

Inledande bestämmelser

1 § I denna förordning finns bestämmelser om fördelning av statsbidrag till kulturverksamhet som drivs av kommuner och regioner i samverkan med staten.

2 § Statsbidrag kan lämnas antingen som samverkansstöd eller som utvecklingsbidrag.

Statens kulturråd beslutar om det statsbidrag som får fördelas.

Statsbidrag lämnas i mån av tillgång på medel.

Samverkansstöd

3 § Statens kulturråd får besluta om stöd till samverkan på kulturområdet som involverar flera regioner eller kommuner.

Stöd till samverkan får endast lämnas till sådan verksamhet som också får bidrag från region eller kommun.

4 § Stöd till samverkan lämnas för att främja gemensamt resursutnyttjande i syfte att uppnå det ändamål som anges i 2 § lagen (2025:xx) om samverkan på kulturområdet.

Vid fördelning av stöd till samverkan ska särskild vikt läggas vid att det fria kulturlivets resurser tas till vara i den verksamhet som får stöd.

Utvecklingsbidrag

5 § Statens kulturråd får besluta om tidsbegränsade bidrag till utvecklingsinsatser av nationellt intresse.

Tidsbegränsade utvecklingsbidrag får endast lämnas till sådan verksamhet som också får bidrag från region, kommun eller annan huvudman.

Redovisning

6 § Regioner och kommuner som fördelar statsbidrag enligt denna förordning ska årligen redovisa till Statens kulturråd hur de statliga medlen har använts.

Återbetalning och återkrav

7 § En region eller kommun som fördelar statsbidrag enligt denna förordning är återbetalningsskyldig om

1. bidrag har lämnats på felaktiga grunder,
2. bidraget helt eller delvis inte har utnyttjats eller inte har använts för det ändamål som det har beviljats för,
3. mottagaren inte har lämnat en redovisning som avses i 6 §, eller
4. villkor i beslutet om bidraget inte har följts.

8 § Om en region eller kommun är återbetalningsskyldig enligt 7 §, får Statens kulturråd besluta att helt eller delvis kräva tillbaka statsbidraget.

Bemyndigande

9 § Statens kulturråd får meddela de föreskrifter som behövs för verkställigheten av denna förordning.

Överklagande

10 § Beslut enligt denna förordning får inte överklagas.

Denna förordning träder i kraft den 1 januari 2025.

2 Inledning

Kultursamverkansmodellen, som denna utredning ska se över, är ett system för samverkan mellan i första hand staten och regionerna, men även mellan regionerna, kommunerna, civilsamhället och de professionella kulturskaparna i respektive län. Modellen innefattar både ett decentraliserat sätt att fördela statsbidrag och en struktur för dialog mellan olika parter. Modellen infördes successivt i landets regioner mellan 2011 och 2013 – även om Region Stockholm fortfarande står utanför – och har beskrivits som en av de större kulturpolitiska reformerna under senare år. Syftet med reformen var att öka möjligheten för regionerna att göra egna kulturpolitiska prioriteringar och att beslut skulle fattas närmare medborgarna.

2.1 Hur fungerar kultursamverkansmodellen?

Genom kultursamverkansmodellen fördelas statliga medel via myndigheten Statens kulturråd till regionerna som i sin tur fördelar dessa vidare till regionala kulturverksamheter i sina län. Innan modellen infördes bestämde regeringen vilka regionala kulturinstitutioner som fick söka statsbidrag från Kulturrådet. Modellen innebär i stället att regionerna fördelar medel mellan verksamheterna. Regionerna står dock själva för uppemot hälften av finansieringen av de kulturverksamheter som får statsbidrag och landets kommuner för ytterligare cirka 25 procent. Som framgår av nedanstående diagram (figur 2.1) står regioner och kommuner alltså för totalt sett mer än 70 procent av finansieringen.

Regionernas fördelning av de statliga medlen ska enligt den förordning som styr modellen, förordningen (2010:2012) om fördelning av vissa statsbidrag till regional kulturverksamhet, bidra till att de nationella kulturpolitiska målen uppnås samt ge ökade möjlig-

heter till regionala prioriteringar och variationer. Regionen ansvarar för att bidragsgivningen främjar en god tillgång för länets invånare till:

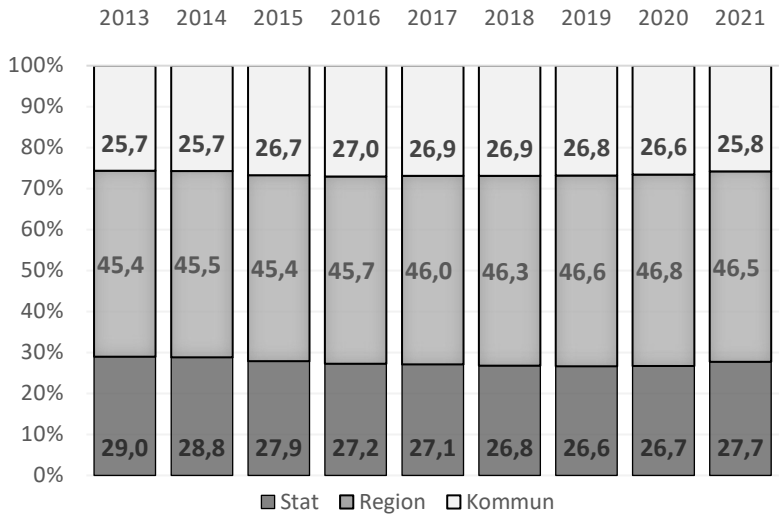
- professionell teater-, dans- och musikverksamhet,
- museiverksamhet och museernas kulturmiljöarbete,
- biblioteks-, läs- och litteraturfrämjande verksamhet,
- professionell bild- och formverksamhet,
- regional enskild arkivverksamhet,
- filmkulturell verksamhet,
- främjande av hemslöjd.

De medel som fördelats inom ramen för kultursamverkansmodellen har ökat från totalt cirka 3,9 miljarder kronor 2013 till 4,9 miljarder 2021 i löpande priser. Ser man till andelen fördelade medel till löpande verksamhet (ej utvecklingsbidrag) uppdelat på stat, region och kommun står det klart att det övergripande mönstret är relativt stabilt även om vissa förskjutningar kan noteras.

Som visas i figur 2.1 har regionernas andel av den totala finansieringen av de verksamheter som ingår i samverkansmodellen ökat med någon procentenhet sedan den infördes. Under en period sjönk statens andel tillbaka relativt kraftigt även om tillskott under senare år har gjort att staten åter blivit större som finansiär. Till detta ska också läggas de omfattande pandemistöd som började betalas ut från och med 2020, vilka inte är medräknade här eftersom de var tillfälliga.

Utöver finansieringen innefattar kultursamverkansmodellen också en relativt väl fastlagd ordning för dialog mellan olika parter och intressenter. Varje region som är en del av modellen ska ta fram en regional kulturplan som beskriver regionala prioriteringar och den övergripande inriktningen för den regionala kulturpolitiken under kommande år. Kulturplanen arbetas fram i dialog med kommunerna, civilsamhället och de professionella kulturskaparna i länet. Planen är normalt tre- eller fyraårig och kompletteras i vissa fall av aktivitets- eller handlingsplaner.

Figur 2.1 Andel av finansieringen i kultursamverkansmodellen, 2013–2021 (procent)

Källa: Statens kulturråd.

Som nationellt ansvarig myndighet håller Statens kulturråd i ett system för dialog mellan regionerna och den statliga nivån. Två gånger per år träffar Kulturrådet (fysiskt eller digitalt) tjänstepersoner från varje region för avstämning om den regionala kulturverksamheten. Vidare arrangerar myndigheten en årlig samverkanskonferens för regionala kulturchefer och myndighetschefer som en plattform för samverkan och erfarenhetsutbyte. Utöver detta genomförs regelbundet även rundabordssamtal om aktuella teman.

På statlig nivå finns också ett nationellt samverkansråd med i dagsläget 10 myndigheter och organisationer representerade. Rådet leds av Statens kulturråd och möts med regelbundna intervall för att bland annat diskutera de regionala kulturplanerna och övergripande prioriteringar. Sedan 2013 bjuder även kulturministern årligen in till dialog mellan departementsledningen och regionala kulturpolitiker. Under senare år har detta skett två gånger per år.

2.2 Utredningens uppdrag

Enligt våra direktiv ska vi se över det samlade samverkanssystemet – både finansieringsdelarna och dialogformerna (se bilaga 1). Utredningen har getts ett brett mandat och ska bland annat föreslå hur roller, ansvar och samverkan inom kultursamverkansmodellen generellt kan utvecklas och förtydligas. Vidare ska utredningen föreslå hur modellen kan bidra till ökad tillgång till kultur och till breddat deltagande i kulturverksamhet i hela landet, föreslå vilka statligt stödda områden som bör ingå i modellen, och lämna nödvändiga författningsförslag.

Mer specifikt har utredningen bland annat i uppdrag att se över kommunernas roll. I direktiven sägs att det är angeläget att modellen fungerar både för stora och små kommuner samt för storstadskommuner och i lands- och glesbygder. Vidare anges att det är angeläget att modellen framöver kan omfatta samtliga län, det vill säga även Stockholms län, så att ett enhetligt system kan skapas.

I april 2023 fick utredningen även tilläggsdirektiv av regeringen (se bilaga 2). Enligt tilläggsdirektiven ska vi analysera förutsättningarna för och lämna förslag till förändringar av kultursamverkansmodellen som bidrar till minskad administrativ resursåtgång för staten, regioner, kommuner, det civila samhället och de professionella kulturskaparna.

Fokusområden

Vi har valt att ta oss an de frågor som ryms inom våra direktiv med särskild betoning på det övergripande uppdraget att föreslå reformer för ökad tillgång till kultur och till breddat deltagande i kulturverksamhet i hela landet. I vårt fall är frågorna om breddat deltagande dock direkt kopplade till kulturpolitiska systemfrågor och utredningen har kommit att få ett relativt starkt förvaltningspolitiskt fokus, med inriktning på de respektive samhällsnivåernas (stat, region, kommun) funktionssätt och hur de samspelar. Även hur kulturskaparna och det fria kulturlivet påverkas av kultursamverkansmodellen har dock ägnats särskild uppmärksamhet.

Det har också kommit att bli tydligt att uppdraget att föreslå hur kultursamverkansmodellen kan vidareutvecklas aktualiserar en rad mer generella frågor relaterade till kultur- och samhällslivets utveck-

ling i stort och vi har därför försökt sätta det nuvarande systemet i relation till bredare trender och tendenser. Detta angreppssätt, där vi genomgående har velat relatera det befintliga systemet till bredare omvärldsförändringar, har också lett fram till ett öppet sätt att arbeta med stark betoning på samtal och diskussion med intressenter i olika delar av landet.

Självfallet har Sverige mycket att lära av andra länder när det gäller kulturpolitik. Den utredning vi har genomfört har emellertid främst varit en kulturpolitisk förvaltningsutredning. I allt väsentligt har den handlat om ansvarsfördelning och samverkansformer mellan de tre samhällsnivåerna i kulturpolitiken. Erfarenheten är tyvärr att de institutionella skillnaderna, också mellan de nordiska länderna, är så pass stora att det är svårt att översätta institutionella erfarenheter. På ett område har emellertid de internationella referenserna kommit att bli direkt relevanta i vårt arbete. Det gäller frågan om konstnärlig frihet som vi särskilt fokuserat på. Inom de ramar som en begränsad utredningstid ställer upp har vi i denna del försökt att tillgodogöra oss erfarenheter från såväl Norden som Europa i övrigt.

2.3 Hur utredningen arbetat

Enligt uppdraget ska utredningen samråda med berörda statliga myndigheter, regioner, kommuner och andra offentliga aktörer samt med aktörer inom det civila samhället och med de professionella kulturskaparna. Utredningen ska föra dialog med Sveriges kommuner och regioner (SKR) och bedriva sitt arbete utåtriktat och i dialog med berörda i hela landet. Direktiven nämner även att de tidigare utvärderingar och uppföljningar som gjorts av kultursamverkansmodellen ska beaktas, liksom andra utredningar som är relevanta. Utredningen har med detta som utgångspunkt arbetat i tre faser: en kunskapsinhämtningsfas, en skrivfas och en produktionsfas.

Under hösten 2022 initierades *kunskapsinhämtningen*, med en bred uppsättning mötesaktiviteter (för en lista på aktörer vi har träffat, se bilaga 3). Utöver möten med ett stort antal företrädare för myndigheter och intresseorganisationer i Stockholm, genomförde utredningen under denna period bland annat tre längre mötesturnéer i olika delar av landet. Den 17–21 oktober besöktes Dalarna, den 7–11 november Skåne och den 4–9 december Norrbotten och Västernorrland. Vid

dessa turnéer medverkade utredningen vid en lång rad platsbesök, gruppdiskussioner, nämndmöten och hearings med både politiker och kulturaktörer.

Träffar genomfördes under hösten och vintern 2022–23 även med alla regionala kulturchefer samt företrädare för ett antal utvalda kommuner. Under denna period skickade utredningen också ut en inbjudan till aktörer i det fria kulturlivet om att inkomma med synpunkter, skriftligen eller via möten med utredningen. Ett åttiotal möten, både digitala och fysiska, genomfördes som en följd av detta. Vidare arrangerade utredningen möten om bland annat förvaltningspolitisk forskning och ett större kunskapsseminarium med bland annat kulturjournalister i november 2022.[1]

Under hösten och vintern 2022–23 genomfördes utöver mötesaktiviteterna även en systematisk genomgång av tidigare utredningar och annan relevant litteratur. En sammanställning av innehållet i de då gällande regionala kulturplanerna initierades också. Sammanställningen genomfördes hösten 2022 på utredningens uppdrag av fil. dr Carl-Filip Smedberg, Uppsala universitet.[2]

Under våren 2023 inleddes sedan den egentliga *skrivfasen* då intrycken av det tidigare arbetet sammanfattades. Inledningsvis skedde detta i en längre promemoria med reformidéer som diskuterades med utredningens expertgrupp och även med vissa externa intressenter. Utredningen hade under denna period också upprepade kontakter med andra statliga utredningar inom relevanta områden, som Utredningen om statens samverkan med kommunsektorn (Fi 2022:18) och Försöksverksamhetskommittén (Fi 2021:09).[3] Vid expertgruppens möten presenterades sedan under våren löpande de kapitel som kommit att utgöra betänkandet.

Som ett svar på de tilläggsdirektiv utredningen fick i april 2023 genomfördes under våren en särskild kartläggning av administrativ resursåtgång. Uppgifter samlades in i särskild ordning från utvalda myndigheter, kommuner och regioner samt andra aktörer. Insamlingen genomfördes via e-post och telefon och sammanställdes i en

[1] Det sistnämnda filmades och publicerades på utredningens webbplats. Utsändningen finns tillgänglig i två delar på https://www.youtube.com/watch?v=GUp68apJ5-4&t=3s respektive https://www.youtube.com/watch?v=9r6URC-CluM (kontrollerat 8 augusti 2023).

[2] Sammanställningen, ”De regionala kulturplanerna: Gemensamma teman och regionala särdrag” (Komm2022/00427/Ku 2022:04-406), finns tillgänglig i utredningens arkiv.

[3] Fler utredningar nämns där det är relevant i det följande men i sammanhanget vill vi särskilt passa på att tacka kanslirådet Johan Jansson i Kommittén om beredskap enligt regeringsformen (Ju 2021:13) som haft vänligheten att bistå utredningen med viktiga råd.

promemoria som diskuterades med utredningens experter.[4] Vidare genomfördes under våren en enkät om kultursamverkansmodellen riktad till kulturcheferna i landets kommuner. Enkäten genomfördes i samarbete med SKR och syftet var att undersöka berörda kommuners erfarenheter av kultursamverkansmodellen.

Under vintern och våren 2023 fortsatte även mötesaktiviteterna. Bland annat genomförde utredningen ett längre besök i Västra Götalandsregionen och utredningen besökte i olika konstellationer både politiska möten och tjänstepersonsträffar i regi av stat, region och kommun samt SKR. Utredningen medverkade även vid konferensen Folk och Kultur i Eskilstuna och deltog i ett antal andra publika arrangemang, såsom det politikerforum som arrangeras inom ramen för den regionala utvecklingspolitiken och den nationella dialog med regionala politiker som Kulturdepartementet håller i. Under våren genomfördes också en serie möten med parterna i Stockholms län som i dag står utanför modellen (regionen, Stockholms stad och ett antal kulturinstitutioner).

Under sommaren 2023 minskade utredningen sedan ner på mötesaktiviteterna, även om vi genomförde ett kulturpolitiskt seminarium i Almedalen i juni. Sommaren och början på hösten har utgjort en sista etapp i utredningsarbetet och kan beskrivas som en mer renodlad *produktionsfas*, med fokus på arbete med betänkandet.

2.4 Betänkandets disposition

Betänkandet inleds med en sammanfattning av kultursamverkansmodellens historia, hur den uppkommit och utvecklats över tid (kapitel 3). Därefter följer ett kapitel om hur bidragsfördelning och samverkan organiserats på statlig nivå (kapitel 4), regional nivå (kapitel 5) och kommunal nivå (kapitel 6). I ett särskilt kapitel beskrivs sedan hur det fria kulturlivet och de professionella kulturskaparna involveras i samverkansarbetet (kapitel 7).

Efter dessa beskrivande kapitel följer en andra del av betänkandet med bedömningar och förslag. Denna del inleds med ett brett upplagt kapitel om hur kulturlivet i stort har förändrats under de dryga tio år som samverkansmodellen funnits samt hur det relaterar till

[4] Uppgifter från promemorian ”Skattning av administrativ resursåtgång” (Komm2023/00392/Ku 2022:04-2) har inarbetats löpande i betänkandet, men den finns i sin helhet också tillgänglig i utredningens arkiv.

viktigare utmaningar som kulturpolitiken kommer möta framöver (kapitel 8). Därefter följer två förslagskapitel. Det första (kapitel 9) innehåller våra huvudförslag om en ny struktur för samverkan mellan stat, region och kommun. Det andra (kapitel 10) innehåller förslag om vissa ytterligare reformer som utredningen menar att det är särskilt motiverat att arbeta vidare med.

Betänkandet avslutas med en konsekvensanalys (kapitel 11) och en författningskommentar (kapitel 12) samt en förteckning över använda referenser.

3 Kultursamverkansmodellens tillkomst och utveckling

Kultursamverkansmodellen har sin upprinnelse i diskussioner om decentralisering av kulturpolitiska beslut som fördes under 1990-talet. Denna diskussion tog sig tidigt uttryck i en försöksverksamhet där vissa landsting (regioner) själva fick fördela statliga medel som tidigare gått direkt till enskilda institutioner. Som en följd av dessa försök och flera olika utredningar, beslutade riksdagen sedan 2009 att en modell för decentraliserade beslut om statsbidrag på kulturområdet successivt skulle införas i hela landet.

Motivet för reformen var att viktiga beslut skulle flyttas närmare medborgarna men också att det skulle ge utrymme för regionala prioriteringar som kunde skapa ny dynamik i ett relativt statiskt system. Även om själva beslutet om kultursamverkansmodellen inte var direkt avhängigt denna förändring, tog idéerna form under en period när det var aktuellt med en reform som innebar att 21 län och landsting skulle komma att ersättas av ett begränsat antal storregioner. Samtliga regioner skulle därmed komma att få en ”kritisk” storlek. Resurserna skulle vara så pass stora att flexibilitet skulle uppnås och interna omprioriteringar löpande vara möjliga. Resurser skulle kunna frigöras för nya åtaganden och för utveckling. Men det blev inga nya storregioner och detta har påverkat både hur modellen implementerats och de diskussioner som förts sedan den sjösattes.

3.1 En samverkansmodell tar form

I samband med att den moderna kulturpolitiken formerades i Sverige under 1970-talet satsades det inte bara på fortsatt utbyggnad av regionala kulturinstitutioner, utan diskussionen rörde också i hög grad decentralisering och möjligheten att i framtiden ge landstingen

mer generella bidrag som de självständigt kunde fördela.[1] Av dessa decentraliseringsambitioner blev det dock inget utan i stället infördes ett så kallat grundbeloppssystem för statligt stöd till regional och lokal verksamhet på teater-, dans-, musik-, musei- samt biblioteksområdet. Grundbeloppssystemet var ett schablonsystem beräknat med utgångspunkt i institutionernas personalkostnader och tänkt som medfinansiering av kommunal och regional verksamhet. Systemet byggde på att riksdagen beslutade om det totala antalet grundbelopp till respektive institutionskategori, regeringen bestämde vilka institutioner som skulle vara bidragsberättigade och Statens kulturråd fördelade medlen mellan de bidragsberättigade institutionerna.

Även om det statliga stödet successivt räknades upp hängde det dock över tid inte med i den utbyggnad av institutionernas personalstyrka som skedde på de landstings- och primärkommunala huvudmännens initiativ.[2] Dessutom innebar systemets konstruktion att riksdag och regering inte såg den slutliga kostnaden förrän långt in på det nya budgetåret. I samband med att staten införde ett utgiftstak för sina kostnader ändrades därför systemet och bidragen började delas ut i stödenheter vars totala omfattning låg fast under löpande budgetår.[3] Även om regeringen vid denna tid starkt underströk värdet av att anslaget skulle vara just schabloniserat, och därmed förutsägbart för institutionerna, infördes som ett svar på kritik från bland annat 1995 års kulturutredning vid denna tid också en rörlig del i systemet genom att medel reserverades för så kallade utvecklingsbidrag inom olika områden.[4] För dessa riktade insatser avsattes en viss procent av de fasta anslagen och de skulle i första hand gälla arbete för att nå nya publikgrupper, turnéverksamhet inom länen och över länsgränserna, samarbete över konstområdesgränserna samt samverkan mellan professionella och amatörer.

Under denna period pågick också generella diskussioner om att ge landstingen befogenhet att själva fördela statliga medel, bland annat till regional och lokal kulturverksamhet. Frågan behandlades till exempel i den då arbetande regionberedningen och även 1995 års kulturutredning övervägde saken, även om tanken där avvisades.[5]

[1] *Ny kulturpolitik* (SOU 1972:66), t.ex. s. 470.
[2] *Kulturpolitik* (prop. 1996/97:3), s. 194–195.
[3] *Kulturpolitik* (prop. 1996/97:3), s. 195–197.
[4] För utredningens resonemang om de regionala institutionernas ekonomi, se *Kulturpolitikens inriktning* (SOU 1995:84), t.ex. s. 113–114.
[5] Se *Regional framtid* (SOU 1995:27) samt *Kulturpolitikens inriktning* (SOU 1995:84).

Efter diverse turer resulterade detta i att en försöksverksamhet med ändrad regional ansvarsfördelning introducerades genom ett riksdagsbeslut 1996. Fyra försökslän – Skåne, Västra Götaland, Kalmar län och Gotland – gavs möjlighet att från staten överta vissa uppgifter och bland annat uppdrag om att fördela regionalpolitiska medel fördes över från länsstyrelserna till regionala självstyrelseorgan. Inom ramen för detta fick först landstingen i Skåne och Kalmar län samt Gotlands kommun 1997 befogenhet att även fördela statsbidrag till regionala kulturinstitutioner från en så kallad kulturpåse, det vill säga med utgångspunkt i en klumpsumma. Västra Götaland fick en motsvarande befogenhet 1999, men då utifrån en vidareutvecklad ordning som tydligare utgick från förhandlingar mellan stat och region i syfte att komma överens om hur medlen skulle fördelas.

De olika försöksverksamheterna innehöll dock fortsatt en rad begränsningar. De omfattade till exempel bara statsbidrag till viss regional kulturverksamhet och dessutom var det fortfarande ofta, trots klumpsummor, regeringen som fastställde vilka kulturinstitutioner som var statsbidragsberättigade. Dessa begränsningar påtalades av den parlamentariska regionkommittén (PARK), som utvärderade försöksverksamheten med ändrad regional ansvarsfördelning. Kommittén menade att dessa begränsningar i praktiken omöjliggjorde regionala prioriteringar och därför föreslogs att uppgiften att fördela statsbidrag på kulturområdet i dess helhet borde överföras till regionala självstyrelseorgan.[6]

Detta förslag togs sedan 2007 upp av Ansvarskommittén. I dess slutbetänkande, *Hållbar samhällsorganisation med utvecklingskraft*, föreslogs att nya större regioner, inom ramen för det regionala utvecklingsarbetet, även skulle få i uppgift att besluta om användningen av statsbidrag till kulturverksamhet.[7] I förslaget låg att statsbidragen till regional kulturverksamhet skulle fördelas enligt fasta kriterier som en klumpsumma till de föreslagna större regionkommunerna, vilka själva skulle avgöra fördelningen mellan olika kulturinstitutioner i länet. Det framhölls i detta sammanhang särskilt att den föreslagna reformen med väsentligt färre och större regioner påtagligt minskade risken att begränsade resurser fragmenterades på alltför många händer, ett motiv som ofta framhölls till att statsbidrag till kultur i hög utsträckning fortfarande fördelades centralt.

[6] *Regionalt folkstyre och statlig länsförvaltning* (SOU 2000:85).
[7] *Hållbar samhällsorganisation med utvecklingskraft* (SOU 2007:10), s. 51 och 212–214.

Beslut om att införa en ny modell

Frågan om en regionalisering av beslut inom det kulturpolitiska fältet fördes vidare av 2009 års kulturutredning, som i sitt slutbetänkande föreslog vad man kallade en ”portföljmodell” för fördelning av statliga bidrag till regional kultur.[8]

Utredningen menade att detta skulle kunna vitalisera kulturpolitiken samt öka både politikers och medborgares engagemang på kulturområdet, samtidigt som detaljstyrningen skulle minska och flexibiliteten bli större. För utredningen vägde den demokratiska aspekten möjligen allra tyngst. Det betonades upprepade gånger att samtalen om resursfördelning skulle ske närmare de regionala och kommunala demokratiska församlingarna, samtidigt som frågor om armlängds avstånd mellan politik och kultur samt behovet av lokala system för att bedöma kvalitet och det konstnärliga innehållet ägnades mindre intresse.[9] Huvudtanken med det faktiska förslaget var att fördelningen skulle ske efter förhandling mellan stat och region, men att staten även fortsättningsvis skulle ange vilka konst- och kulturområden som medlen skulle gå till (därav talet om en portfölj med fack).[10] Utredningens förslag sades inte vara direkt beroende av att de nya storregionerna inrättades, även om det förutsattes att detaljerade förhandlingar av det slag man såg framför sig inte skulle kunna genomföras med alla de existerande landstingen.

I propositionen *Tid för kultur* föreslog regeringen 2009 sedan att en ny modell skulle införas för samspelet mellan staten och den kommunala nivån – landstingen och (primär-)kommunerna – när det gällde statliga bidrag till regional och lokal kulturverksamhet, vilket riksdagen även beslöt samma år.[11] För att få ett underlag för att implementera detta beslut tillsattes en utredning som, i likhet med den föreliggande, tog sig namnet Kultursamverkansutredningen.

Den dåvarande kultursamverkansutredningen lämnade i betänkandet *Spela samman* bland annat ett förslag till lag om fördelning av vissa statsbidrag till regional kulturverksamhet. Utredningens förslag innefattade även att den decentraliserade fördelningen skulle in-

[8] *Betänkande av Kulturutredningen: Förnyelseprogram* (SOU 2009:16), kap. 12.
[9] *Betänkande av Kulturutredningen: Förnyelseprogram* (SOU 2009:16), s. 282. Jämför David Karlsson, *En kulturutredning: pengar, konst och politik* (Glänta, 2010), kap. 11.
[10] Förslag som behandlade detta för filmområdet specifikt lämnades även av den parallellt arbetande Filmutredningen, se *Vägval för filmen* (SOU 2009:73).
[11] *Tid för kultur* (prop. 2009/10:3), s. 33–35; *Kulturutskottets betänkande: Tid för kultur* (bet. 2009/10:KrU5).

föras successivt i utpekade län med start 2011 och att den skulle bygga på fleråriga regionala kulturplaner som beskrev hur kulturverksamheten i länet skulle bedrivas och finansieras.[12] Utredningen föreslog också vilka anslag inom olika konst- och kulturområden som borde ingå i modellen. Enligt förslaget borde modellen omfatta regional teater-, dans- och musikverksamhet, regionala museer, regionala arkiv, kulturkonsulentverksamhet, regionala resurscentra för film och video samt länshemslöjdskonsulenter. När modellen väl infördes följde regeringen i stort utredningens olika förslag, även om det till exempel också beslöts att regional biblioteksverksamhet skulle inkluderas.

3.2 Utredningar, utvärderingar och rapporter

Eftersom kultursamverkansmodellen när den sjösattes inte bara var omdiskuterad utan också på många sätt innebar en delvis ny riktning för kulturpolitiken framstod det tidigt som viktigt att beskriva detta skifte och kartlägga dess konsekvenser. Myndigheten för kulturanalys fick till exempel redan i startskedet i uppdrag att löpande utvärdera modellen och bedöma dess långsiktiga effekter.

En första analys gjordes av myndigheten 2013 och även om det ansågs för tidigt att säga så mycket om effekter beskrevs i rapporten *Kultursamverkansmodellen: Styrning och bidragsfördelning* bland annat hur arbetet med de första kulturplanerna gått till och hur det uppfattades av ansvariga på olika samhällsnivåer.[13] Det konstaterades också att det hittills inte skett några större förändringar i hur de statliga bidragen till regional kulturverksamhet fördelats mellan eller inom regionerna. Vidare framhölls att en enkät som genomförts visade att samverkansmodellen i första hand var en angelägenhet för förvaltning och politik på regional nivå, även om politiker och tjänstemän på kommunal nivå i olika grad varit involverade i diskussionerna om kulturplanerna.

Myndigheten för kulturanalys lät, utöver denna övergripande rapport, under dessa år också genomföra mer specifika studier av olika aspekter av samverkansmodellen, till exempel *En regional resurs på*

[12] *Spela samman – En ny modell för statens stöd till regional kulturverksamhet* (SOU 2010:11). Det kan noteras att samverkansfrågorna inom musikområdet parallellt behandlades i *I samspel med musiklivet – en ny nationell plattform för musiken* (SOU 2010:12), vilket sedermera resulterade i nedläggningen av Rikskonserter och inrättandet av Statens musikverk.
[13] Myndigheten för kulturanalys, *Kultursamverkansmodellen: Styrning och bidragsfördelning* (2013).

konstnärlig grund – Länsteatrarna och kultursamverkansmodellen.[14] Där konstaterades till exempel att införandet av modellen när det gällde vissa läns- och stadsteatrar förändrat dialogen mellan scenkonstinstitutionerna och den regionala nivån. Reformen hade inte minst inneburit en ökad närhet till i första hand regionens tjänstemän men även möjligen en problematisk anpassning av den konstnärliga verksamheten till allmänna politiska mål i regionernas kulturplaner. Teaterchefernas roll ansågs ha förändrats i och med modellens införande, med ökad betoning av administration och produktion av text på bekostnad av det konstnärliga ledarskapet.

Även Sveriges kommuner och regioner (SKR) lät tidigt undersöka kultursamverkansmodellen ur olika synvinklar, bland annat 2015 i en egen genomlysning av hur den hade utvecklats sedan starten.[15] Utifrån samtal med ansvariga på främst regional nivå konstaterades i SKR:s rapport att modellen var uppskattad och ansågs ha lett till ökad dialog om kulturpolitik på olika nivåer, men också att det fanns en kritik mot att statens styrning var fortsatt stark genom bland annat uppföljningssystemet. Framför allt framhöll SKR dock att den statliga uppräkningen av anslaget inte motsvarade regionernas tillskott och att bristen på tillkommande reformmedel gjorde utvecklingssatsningar svåra att genomföra då det inte visat sig möjligt att omprioritera från etablerade institutioner.

Kulturutskottets utvärdering

Ett mer omfattande försök att utvärdera reformen gjordes i anslutning till SKR-rapporten även av riksdagen. Riksdagens kulturutskott beslutade i januari 2015 att följa upp det nya systemet och senare publicerades rapporten *Är samverkan modellen? En uppföljning och utvärdering av kultursamverkansmodellen*.[16] Där sades bland annat att regionaliseringen av bidragsfördelningen och införandet av dialoger på regional nivå i många fall varit vitaliserande för kulturlivet i

[14] Myndigheten för kulturanalys, *En regional resurs på konstnärlig grund – Länsteatrarna och kultursamverkansmodellen* (2014).
[15] Sveriges kommuner och landsting, *Kultur i hela landet: Regionala perspektiv på kultursamverkansmodellen* (2015). Tidigt publicerade SKR också en forskarantologi i samarbete med den kulturpolitiska forskningsnoden SweCult om modellens utveckling: Tobias Harding & Calle Nathansson, red., *Under konstruktion: Effekter av kultursamverkansmodellen 2010–2012* (SKL, 2012).
[16] Riksdagens kulturutskott, *Är samverkan modellen? En uppföljning och utvärdering av kultursamverkansmodellen* (2015/16:RFR4).

regionerna. Samtidigt konstaterades att regionerna upplevde att statens finansiering inte följt med i kostnadsutvecklingen och att det tvingat fram ett utökat åtagande från regionernas sida. Utskottet konstaterade också att den faktiska bidragsfördelningen till olika kulturverksamheter inte hade förändrats nämnvärt sedan modellen infördes, vilket man bland annat satte i samband med att regionerna inte, som tanken var när initiativet till reformen togs, slagits samman till färre och större enheter.

En positiv effekt av samverkansmodellen sades i kulturutskottets rapport vara att engagemanget i kulturfrågor hade ökat och kulturen kommit upp på den regionala politiska agendan, och detta utan att principen om armlängds avstånd hade blivit hotad. Uppföljningen sades visa att kultursamverkansmodellen hade ökat medvetenheten bland olika aktörer om de nationella kulturpolitiska målen, men samtidigt att det var oklart om den i sig bidragit till möjligheten att nå målen, till exempel de om allas möjlighet att delta i kulturlivet eller om att främja konstnärlig förnyelse.

En generell fråga som riksdagens rapport pekade på var att flera kommuner, framför allt de större, uttryckte kritik mot samverkansmodellen, som de upplevde gett dem minskat inflytande. Detsamma gällde vissa större kommunala och regionala institutioner som tidigare haft direktkontakt med staten i form av Statens kulturråd. Mot denna bakgrund betonades vikten av att de centrala myndigheterna och särskilt Kulturrådet skulle upprätthålla kontakterna med enskilda kulturinstitutioner; denna typ av kontakter sades vara givande inte bara för institutionerna utan även för Kulturrådet och de andra centrala myndigheter som hade i uppdrag att ha nationell överblick.

Även dialogen med de enskilda kulturskaparna och det fria kulturlivet beskrevs som ett problematiskt område. Ett av de problem som uppmärksammades var att det var svårt att hitta representanter för civilsamhället på regional nivå och att det fanns en osäkerhet när det gällde vilken typ av organisationer som skulle vara med i dialogerna. Vidare poängterades att de regionala dialogerna ofta ledde till förväntningar om satsningar m.m. som inte kunde infrias, vilket särskilt upplevdes som ett problem av dem som hade engagerat sig ideellt i arbetet. På ett generellt plan konstaterades vidare att uppföljningen visade att kultursamverkanssystemet som helhet var tidskrävande. De olika aktörerna var tvungna att avsätta tid och resurser både för

olika former av dialog och för framtagande av kulturplaner samt för arbetet med bidragsansökningar, redovisningar och uppföljningar.

Fortsatta uppföljningar

Åren efter kulturutskottets utvärdering följde flera andra undersökningar om olika delar i kultursamverkansmodellen. Myndigheten för kulturanalys konstaterade till exempel i en rapport om regionala kulturkonsulenter inom områden som teater, dans, film, bild och form att uppgifterna för de yrkesgrupperna påverkats av modellens införande.[17] Bland annat konstateras att den operativa kulturverksamheten som utförs av konsulenterna minskat till förmån för kulturbyråkratiska (beredande och strategiska) uppgifter, det vill säga konsulentrollen hade på flera kulturområden utvecklats mot en handläggarroll. Det regionala skillnaderna mellan förutsättningarna för konsulenternas främjandeverksamhet hade också ökat samtidigt som betydelsen av nationella nätverk mellan konsulenterna minskat över tid.

Några år senare publicerade Myndigheten för kulturanalys på uppdrag av regeringen en separat studie av hur den regionala filmverksamheten påverkats av att ingå i modellen.[18] Där framhölls bland annat att filmverksamhetens integrering i samverkansmodellen var förknippad med vissa svårigheter. Det sades att de regionala filmaktörerna saknade förtroende för kulturplaneprocesserna och att deras möjlighet att kommunicera självständigt och målgruppsanpassat minskat i och med den ökade integreringen i de regionala förvaltningarna. Dessa problem ansåg myndigheten dock kunde hanteras inom ramen för modellen.

År 2018 fick Statskontoret i uppdrag av regeringen att genomföra en översyn av hur uppföljningen inom ramen för samverkansmodellen kunde förbättras. Detta uppdrag resulterade i en särskild rapport: *Uppföljnings- och utvärderingssystemet av kultursamverkansmodellen – en översyn*.[19] Myndigheten bedömde där att uppföljningssystemet på en övergripande nivå var rimligt, även om regeringen borde befria Kulturanalys från uppdraget att löpande utvärdera model-

[17] Myndigheten för kulturanalys, *Kulturarbetare eller byråkrat: Regionala kulturkonsulenters roller och förutsättningar* (2018).
[18] Myndigheten för kulturanalys, *Främjas filmen? En översyn av filmområdet i kultursamverkansmodellen* (2020).
[19] Statskontoret, *Uppföljnings- och utvärderingssystemet av kultursamverkansmodellen – en översyn* (2018).

len och Statens kulturråd tydligare borde förklara syftet med att samla in vissa uppgifter samt tona ner vissa av sina kontrollerande ambitioner.

Även SKR har fortsatt att följa kultursamverkansmodellens utveckling och har bland annat låtit analysera hur systemet påverkat den regionala biblioteksverksamheten.[20] Vidare har SKR låtit ta fram en mer omfattande generell rapport om samverkansmodellen, dess utveckling och avvägningen mellan statlig styrning och kommunal självstyrelse: *Hur bör kultursamverkansmodellen utvecklas? Ett diskussionsunderlag*.[21] I rapporten konstateras, som så ofta, att modellen inneburit att kulturen blivit en viktigare del av regionernas uppdrag, men att den i sig inte inneburit att fler människor tar del av eller utövar kultur. Modellen anses inte heller ha bidragit till någon omfattande förnyelse av den regionala kulturverksamheten. I rapporten föreslogs ett antal förändringar, bland annat att statliga medel ska fördelas schabloniserat utifrån historiska och strukturella faktorer samt att staten och regionerna skulle ta fram en avsiktsförklaring om att kulturplanerna ska omfatta all regional kulturverksamhet, även om själva den statliga bidragsgivningen fortsatt riktas till de i förordningen uppräknade konst- och kulturområdena. Denna rapport låg i sin tur till grund för ett positionspapper där SKR:s samlade ståndpunkter avseende samverkansmodellen sammanfattades (mer om detta i kapitel 9).[22]

Statens kulturråd har, som huvudansvarig myndighet, också genomfört ett antal genomlysningar under senare år av hur samverkansmodellen fungerar och vilka effekter den haft på olika områden. Detta har skett både på eget initiativ och på uppdrag av regeringen. Fördjupade, tematiska uppföljningar av specifika delar inom samverkansmodellen har bland annat gjorts på film- och arkivområdet samt med fokus på jämställdhet och breddat deltagande.[23] Bredare genomlysningar av relevans för samverkansmodellen har även gjorts av till exempel konstnärspolitiska perspektiv på regional nivå och av arrangörsfrågor generellt.[24] Dessa olika rapporter beskriver samverkans-

[20] Bo Per Larsson & Maria Jacobsson, *Regional biblioteksverksamhet: En del av det regionala uppdraget och som stöd för kommunerna* (SKR, 2019).
[21] Bo Per Larsson, *Hur bör kultursamverkansmodellen utvecklas? Ett diskussionsunderlag* (SKR, 2019).
[22] Sveriges kommuner och regioner, ”Ståndpunkter gällande kultursamverkansmodellen” (2020).
[23] Statens kulturråd, *Ett mischmasch av myggor och elefanter – arkiv och film i kultursamverkansmodellen* (2022); *Styra alltjämt – en kartläggning av hur regionerna arbetar med jämställdhet* (2019); *Göra allt möjligt – breddat deltagande utifrån ett kultursamverkansperspektiv* (2021).
[24] *Kulturlivets fundament – konstnärspolitiska perspektiv i regionerna* (Statens kulturråd, 2021); *Arrangörer – uppföljning och kartläggning av förutsättningar* (Statens kulturråd, 2021).

modellens funktionssätt men också viktiga delar av själva kulturlivets ekologi och kommer att behandlas utförligare i senare kapitel.

3.3 Utveckling av systemet: förslag och förändringar

Även om ingen större generell reform har genomförts av kultursamverkansmodellen sedan den infördes, har den ändå modifierats i olika delar. En första sådan förändring skedde som en följd av ett förslag som lämnades av den dåvarande Litteraturutredningen 2012, när läs- och litteraturfrämjande verksamhet 2015 fördes in som ett eget område jämte bibliotek i modellen.[25] År 2015 justerades även förordningen (2010:2012) om fördelning av vissa statsbidrag till regional kulturverksamhet så att bidrag kan lämnas till organisationer som företräder det civila samhället och de professionella kulturskaparna för deras medverkan med att ta fram och genomföra regionala kulturplaner. Som en följd av både vad riksdagens kulturutskott anfört i sin utvärdering av modellen 2015 (se ovan) och vad Riksantikvarieämbetet påtalat i en egen rapport, beslöt regeringen 2017 att förtydliga i förordningen att det statsbidrag som fördelas inom modellen även avser de regionala museernas kulturmiljöarbete.[26]

Ytterligare förändringar följde i kölvattnet av en promemoria från Kulturdepartementet som publicerades 2017.[27] I promemorian lämnades vissa relativt begränsade förslag i syftet att utveckla samverkan och fördelningen av det statliga stödet. Det sades också att samrådet med det civila samhället borde utvecklas och att dialogen mellan nationella och regionala politiska företrädare förbättras genom mer frekvent mötesverksamhet. Efter remissbehandlingen genomfördes vissa konkreta förändringar av regelverket, framför allt ändrades förordningen genom att bild- och formområdet fördes upp som ett eget område som skulle kunna få stöd inom modellen samtidigt som det tidigare separata området ”konst- och kulturfrämjande verksamhet” ströks ur förordningen.

Den så kallade Återstartsutredningen, som behandlade villkoren för kultursektorn i kölvattnet av Coronapandemin, föreslog i sitt slut-

[25] *Läsandets kultur* (SOU 2012:65), s. 408–410.
[26] ”Kulturmiljöarbete under utveckling” (Ku2015/01171/KL) samt *Kulturarvspolitik* (prop. 2016/17:116), s. 148–150.
[27] *Kultursamverkan för ett Sverige som håller ihop – Framtida inriktning och utvecklingsmöjligheter för kultursamverkansmodellen* (Ds 2017:8).

betänkande 2021 att mer pengar skulle tillföras modellen (100 miljoner kronor), vilka särskilt skulle kunna användas för projekt inriktade på breddat deltagande och digitalisering samt för att skapa utveckling utan att det gick ut över befintlig verksamhet.[28] Utredningen föreslog även att regeringen skulle tillsätta en utredning med uppdrag att undersöka hur kultursamverkansmodellen kunde utvecklas, det vill säga ett uppdrag som motsvarar det vår utredning sedan kom att få.[29] Motivet var att Återstartsutredningen under sitt arbete fått in synpunkter om olika utvecklingsbehov, till exempel ville flera regioner få större inflytande över prioriteringarna för modellen och andra att systemet skulle ändras så att regeringen beslutade om de ekonomiska ramarna för varje region. Även nya regionala konsulentfunktioner och möjligheten att fördela kommunala bidrag via modellen lyftes av olika intressenter fram som intressanta frågor att gå vidare med.

I sammanhanget är det även viktigt att nämna att två statliga utredningar lämnat konkreta förslag till reformer av samverkansmodellen under senare år utan att detta resulterat i några förändringar. I den statliga utredning om arkitektur-, form- och designpolitik som tillsattes 2014 lämnades förslag om att modellen på sikt även skulle omfatta området gestaltad livsmiljö. Mer specifikt föreslogs att regeringen borde ta initiativ till en utredning i syfte att föreslå hur bidragsgivningen inom modellen även skulle kunna komma områdena arkitektur, form, design och konsthantverk till del utan att nya resurser skulle behöva tillföras.[30] I regeringens efterföljande proposition fanns dock detta förslag inte med, utan i stället lyftes det regionala och lokala främjandearbete som redan bedrevs av bland annat ArkDes, Statens konstråd och Svensk Form fram.[31]

I den konstnärspolitiska utredningen *Konstnär – oavsett villkor?* gjordes bland annat bedömningen att kultursamverkansmodellen inneburit att de konstnärspolitiska frågorna uppmärksammats mer regionalt och att kulturplanerna i ökande grad kommit att innefatta konstnärspolitiska perspektiv. Vidare lämnade utredningen förslag om att de i förordningen för samverkansmodellen uppräknade konst- och kulturområdena skulle strykas – en ”tillitsreform” som, enligt

[28] *Från kris till kraft: Återstart för kulturen* (SOU 2021:77), s. 232–243.
[29] *Från kris till kraft: Återstart för kulturen* (SOU 2021:77), s. 99–102 och 270.
[30] *Gestaltad livsmiljö – en ny politik för arkitektur, form och design* (SOU 2015:88), s. 168.
[31] *Politik för gestaltad livsmiljö* (prop. 2017/18:110), s. 44–45.

utredningen, skulle ge större utrymme för nya konstnärliga uttryck.[32] Inte heller detta förslag kom att genomföras.

Kulturrådets arbete med att utveckla modellen

Utöver dessa diskussioner om och faktiska förändringar av det övergripande regelverket på förordningsnivå har samverkansmodellen också kommit att vidareutvecklas i den byråkratiska praktiken. Framför allt har detta skett som en följd av det löpande förändringsarbete som den myndighet som är primärt ansvarig, det vill säga Statens kulturråd, bedrivit. Kulturrådet har både initierat förändringar med utgångspunkt i sitt eget utvärderingsarbete och som svar på granskningar som genomförts av andra.

Kulturrådets styrelse har, efter hörande av det nationella samverkansrådet, fattat beslut om det man kallar en fördelningsgrund för statsbidraget. Detta är en uppsättning allmänna principer som delvis överlappar vad som gäller enligt förordningen och som är tänkta att fungera som riktlinjer för bidragsfördelningen. Nuvarande fördelningsgrund anger att:

– Statens finansiering sammantaget ska bidra till att upprätthålla och utveckla en kulturell infrastruktur i regionerna.
– Fördelning av årliga statliga bidrag ska bidra till stabilitet och förutsägbarhet för kulturverksamheten i regionerna.
– Fördelningen ska bidra till att de nationella kulturpolitiska målen uppnås samt ge möjligheter till regionala prioriteringar och variationer.

Redan 2015 formulerade Statens kulturråds styrelse även så kallade prioriteringsgrunder för att kunna bedöma när särskilda höjningar av regionala verksamhetsbidrag är motiverade. Från början har dessa handlat om att särskilt stödja sådant som att ta tillvara digitaliseringens möjligheter, att utveckla eftersatt regional kulturell infrastruktur samt att främja interregionalt samarbete och nya sätt att samverka. Nya och reviderade prioriteringsgrunder har vid ett antal tillfällen fastställts av myndighetens styrelse, nu senast i december 2022. För närvarande gäller att det är prioriterat att:

[32] *Konstnär – oavsett villkor?* (SOU 2018:23), särsk. s. 306–308 och 404–419.

– utveckla den regionala kulturella infrastrukturen, etablera och stärka samverkansformer och interregionala samarbeten,
– ge utrymme till konst- och kulturområden med en svag regional struktur,
– insatser som leder till att fler invånare deltar i kulturlivet.

År 2016 tog Statens kulturråd även fram riktlinjer för arbetet med regionala kulturplaner. Syftet med riktlinjerna var att skapa tydlighet kring behovet av underlag inför beslut om statsbidrag, men dessa riktlinjer används inte längre utan har nyligen ersatts av nya och mer utvecklade sådana med motsvarande syfte.[33] I de nya riktlinjerna, som sägs vara Kulturrådets uttolkning av den styrande förordningen, beskrivs de samrådsprocesser som myndigheten inrättat i anslutning till bidragsgivningen och centrala begrepp i samverkansarbetet (som regional kulturplan, regional kulturverksamhet, fördelningsgrund, strategiska utvecklingsområden och regional kulturell infrastruktur) definieras. Vidare anges vad som ligger till grund för bedömningen av medelsfördelningen samt vilka olika handlingar som ska lämnas in till myndigheten som komplement till kulturplanerna (bland annat en årlig framställan om medel).[34]

Det sägs också uttryckligen i Kulturrådets nya riktlinjer att regionerna har stor frihet i beslut om fördelning av de statliga medlen, men att Kulturrådet behöver insyn i alla planer på förändringar för att kunna se till att formella krav är uppfyllda samt att nya verksamheter verkligen ska kunna bära ett regionalt uppdrag.[35] Det anges att Kulturrådet kan komma att ställa upp särskilda villkor för bidragen som avser de regionala kulturverksamheter som regionerna fördelar statliga medel till, bland annat om sådant som tillgänglighet.[36] Vidare specificeras i ett trettiotal punkter vilka kvantitativa uppgifter regionerna är skyldiga att återrapportera.

[33] Se ”Riktlinjer för arbetet med regionala kulturplaner” (KUR 2016/4528) respektive ”Kulturrådets riktlinjer för årliga statliga bidrag till regionerna inom kultursamverkansmodellen” (Adm 2023/55).
[34] Sedan 2019 har Kulturrådet också utvecklat standardiserade underlag för äskandet. I en särskild Excel-fil ska regionerna bland annat ange hur mycket som budgeteras respektive äskas, detta nedbrutet på enskilda verksamheter så att det ska kunna bedömas att dessa ingår i de uppräknade konst- och kulturområdena, samt vad i äskandet som är att betrakta som kompensation för pris- och löneuppräkning och vad som kan hänföras till nya satsningar.
[35] ”Kulturrådets riktlinjer för årliga statliga bidrag till regionerna”, s. 9.
[36] ”Kulturrådets riktlinjer för årliga statliga bidrag till regionerna”, s. 11.

Som synes innefattar riktlinjerna ett antal styrande inslag som regionerna får förhålla sig till om de vill ta emot statsbidrag. Det ska i detta sammanhang dock noteras att Kulturrådet, trots ett bemyndigande i förordningen, inte utformat egna mer detaljerade föreskrifter för hur utpekade konst- och kulturområden ska förstås eller vad som ska ingå i kulturplanerna (till exempel vad gäller jämställdhetsperspektiv eller liknande) eftersom myndigheten bedömt att det skulle hämma regionernas möjligheter till egna prioriteringar.[37]

Som en följd av Statskontorets ovan nämnda rapport har Kulturrådet särskilt vidareutvecklat uppföljningen av verksamhet med finansiering inom ramen för kultursamverkansmodellen. I januari 2019 beslutade Kulturrådets styrelse bland annat om nya riktlinjer för den kvalitativa uppföljningen. Tidigare skulle regionerna i enkätform beskriva den verksamhet som de bedrivit under året utifrån bland annat de nationella kulturpolitiska målen. I dag utgår den löpande, årliga kvalitativa uppföljningen i stället huvudsakligen från konst- och kulturverksamheternas egna dokument i form av årsredovisningar och verksamhetsberättelser. Detta framgår också av de senast beslutade riktlinjerna för uppföljning av statsbidraget.[38]

År 2018 initierade Kulturrådet även en mer allmän intern översyn av myndighetens arbete med samverkansmodellen med avseende på processer, rutiner, dialoger och prioriteringar. Projektet resulterade i två delrapporter och en slutrapport till myndighetens styrelse 2020.[39] Utöver en bedömning av hur det befintliga arbetet fungerat (överlag väl), innefattade slutrapporten ett antal utvecklingsförslag. Bland annat föreslogs att regionala dialoger, samverkanskonferenser och rundabordssamtal borde planeras och förberedas längre i förväg och att informationen om deras innehåll och syfte borde bli bättre. Vidare borde behovet av en generell ekonomisk förstärkning lyftas med regeringen, detta för att kunna utjämna regionala skillnader i kulturell infrastruktur. Nya prioriteringsgrunder för särskilda höjningar av regionala verksamhetsbidrag föreslogs också, vilka senare också beslutades av myndighetens styrelse.

[37] ”Genomlysning av Kulturrådets arbete med Kultursamverkansmodellen: Slutrapport av styrelseuppdrag” (Sty 2018:4, Adm 2018/169), s. 13.
[38] ”Kulturrådets riktlinjer för uppföljning av vissa statsbidrag till regional kulturverksamhet”, beslutade av Kulturrådets styrelse den 23 januari 2020 (Adm 2020/4).
[39] ”Genomlysning av Kulturrådets arbete med Kultursamverkansmodellen: Slutrapport av styrelseuppdrag” (Sty 2018:4, Adm 2018/169).

I den allmänna uppföljningen som slutrapporterades 2020 bedömdes även att de regionala utvecklingsbidragen fungerade bra men att det fanns ett behov av att sprida information om erfarenheter mellan regionerna från projekt som beviljats stöd. Utvecklingsbidragens fördelning och hur de uppfattas av olika aktörer har sedan, på uppdrag av regeringen, även kartlagts av Statens kulturråd i ett separat projekt. Projektet har dels resulterat i en särskild återrapportering till regeringen, dels en längre tematisk rapport som tar ett bredare grepp om frågan.

I dessa rapporter framhålls att utvecklingsmedlen upplevs fungera väl för att stimulera kulturpolitisk utveckling, men även bland annat att erfarenheter från projekten kan behöva få ökad spridning.[40] Vidare föreslås en generell förenkling av det nuvarande systemet, med minskad detaljstyrning från regeringens sida för att minska administrationen och öka möjligheterna att nå uppsatta mål. Bland annat vill Kulturrådet att regeringen avhåller sig från att styra utvecklingsmedlen mot vissa prioriterade områden i det årliga regleringsbrevet samt att det kulturpolitiska målet om konstnärlig förnyelse inte längre ska vara överordnat andra mål.

Statens kulturråds olika genomlysningar har även resulterat i förslag till ändringar i själva förordningen för kultursamverkansmodellen. Bland annat föreslog myndigheten 2021 att scenkonstbegreppet skulle vidgas i förordningen så att även cirkus kunde innefattas i bidragsgivningen.[41] År 2022 föreslogs även att det skulle anges att en kulturplan i normalfallet ska vara fyraårig samt att det inte längre ska stå ”ökade” möjligheter till regionala prioriteringar och variationer i förordningen.[42] Några sådana förändringar av förordningen har dock ännu inte kommit till stånd.

3.4 Återkommande frågor

Som framgår har kultursamverkansmodellen sedan införandet ofta behandlats i utvärderingar och uppföljningar, till del eller i sin helhet. Vissa förändringar av systemet har till följd av detta också genom-

[40] Statens kulturråd, ”En uppföljning av tidsbegränsade bidrag till strategiska utvecklingsinsatser av nationellt intresse 2017–2021” (KUR 2022/11195) och *Jästen i modellen – en tematisk undersökning av kultursamverkansmodellens utvecklingsbidrag 2017–2021* (2023), s. 5–8.
[41] Statens kulturråd, *Budgetunderlag 2022–2024* (2021), s. 43.
[42] Statens kulturråd, *Budgetunderlag 2023–2025* (2022), s. 36–7.

förts, även om man kan fråga sig om det finns någon rimlig proportion mellan verksamhetens omfattning och omfattningen av utvärderingarna. Samtidigt kvarstår också ett antal frågor och vissa utmaningar har lyfts fram upprepade gånger utan att föranleda några mer genomgripande förändringar.

För det första har det flera gånger konstaterats att det är svårt att se vilka effekter på kulturproduktion och kulturkonsumtion införandet av modellen egentligen har haft. Detta beror delvis på att en övervägande del av resurserna går till samma kulturinstitutioner som innan modellen. Ytterligare en aspekt som lyfts fram flera gånger är både kommunernas och det fria kulturlivets förhållandevis undanskymda roll inom det system som skapats. En tredje aspekt som upprepade gånger diskuterats rör dialogformerna. Det har ofta betonats att det kulturpolitiska samtalet vitaliserats på regional nivå, men samtidigt har riskerna också lyfts för att ett system som detta skapar en svällande byråkrati, inte minst i och med att det så starkt betonar framtagandet av visionsdokument och samrådsförfaranden inriktade på allmänna diskussioner om kulturpolitik.

Det har varit viktigt för utredningen att fånga upp återkommande frågor av det här slaget i vår bedömning av modellen och alla dessa aspekter har också behandlats i de samtal vi fört med både kulturaktörer och administratörer i olika delar av landet. Hur dessa problem i dagsläget kan te sig på olika samhällsnivåer kommenteras vidare nedan och när vi sedan lämnar våra egna förslag (kapitel 9) är de också delvis tänkta som svar just på återkommande utmaningar av detta slag.

4 Staten och den nationella nivån

Den svenska förvaltningsmodellen bygger på organisatoriskt fristående myndigheter som regeringen styr på en övergripande nivå. Numera vilar den statliga förvaltningen även på en budgetprocess med rambeslut (det vill säga att utgångspunkten är regeringens bedömning av utrymmet för de offentliga utgifternas utveckling och inte – som det var tidigare – olika verksamheters bedömning av behov och önskemål om resurser) och sammanhållna budgetbeslut i riksdagen. Modellen innebär bland annat att det svenska Regeringskansliet är relativt sett litet och att den löpande dialogen med staten i hög utsträckning behöver ske på myndighetsnivå. Eftersom de allmänna budgetramarna sätts i en tämligen strikt process är det också många gånger svårt för enskilda nationella politiker att diskutera insatser som är budgetpåverkande med externa parter.

Denna förvaltningsmodell har även kommit att prägla hur kultursamverkansmodellen har utformats. När modellen lanserades var, som framgått av förra kapitlet, ett viktigt tema att beslut skulle flyttas närmare medborgarna och kritik riktades mot att bidragsberättigade institutioner på regional och lokal nivå bestämdes av regeringen i regleringsbrev utan att någon mer systematisk bedömning av behov gjordes. En del av beslutsmakten har inom ramen för modellen också flyttats från Kulturdepartementet till den centrala förvaltningsmyndigheten på området, Statens kulturråd. Att beslut om vilka som ska få ta del av statsbidrag till regionala kulturverksamheter flyttats ut till en myndighet på detta sätt motiveras bland annat av svårigheten för Regeringskansliet med dess begränsade resurser att ta ställning till värdet av enskilda regionala institutioners verksamhet och vilka som bör kunna erhålla stöd. Att mycket av dialogarbetet med regionerna också har kommit att organiseras på myndighetsnivå har motsvarande skäl. Även om vissa försök på senare år gjorts att stärka den direkta dialogen mellan regionala och nationella politiker, sker den

absoluta merparten av samtalen mellan tjänstepersoner på statlig respektive regional nivå.

Samtidigt är inte denna bild entydig. Om man vidgar blicken lite från kultursamverkansmodellen i snäv mening, är det tydligt att regeringen även fortsättningsvis styr viss resursfördelning till både regional och kommunal nivå på ett tämligen detaljerat vis genom en rad andra stödordningar och särskilda insatser. Denna sammansatta verklighet kommer kort beskrivas i det följande. Utgångspunkten är det statsbidrag som fördelas inom ramen för kultursamverkansmodellen (avsnitt 4.1) och det arbete med fördelning och dialog som drivs av främst Statens kulturråd (avsnitt 4.2). Därefter vidgas perspektivet till statsbidrag inom kulturpolitiken men utanför modellen till regional och kommunal kulturverksamhet (avsnitt 4.3) samt stöd till det fria kulturlivet (avsnitt 4.4). I separata avsnitt beskrivs sedan vissa viktigare kulturstöd utanför den statliga kulturpolitiken (avsnitt 4.5) samt, avslutningsvis, stödjande och samordnande arbete på statlig nivå som innefattar nationell överblick, organisering av informationsutbyte, projektledning etc. (avsnitt 4.6).

4.1 Statsbidrag som fördelas i samverkansmodellen

Som beskrivits ovan fördelas medel till regionerna för kulturverksamhet i dag i huvudsak med stöd av lagen (2010:1919) om fördelning av vissa statsbidrag till regional kulturverksamhet och utifrån förordningen (2010:2012) om fördelning av vissa statsbidrag till regional kulturverksamhet. Detta innefattar både löpande verksamhetsstöd fördelat som, åtminstone formellt sett, ospecificerade klumpsummor till respektive regioner (den stora merparten) och tidsbegränsade utvecklingsstöd till enskilda projekt (för vilket inte mer än cirka två procent av det totala anslaget används). Medel till detta fördelas av Statens kulturråd från ramanslaget 1:6 Bidrag till regional kulturverksamhet, ap. 1. Anslagsposten uppgick 2023 till cirka 1,64 miljarder kronor.

Av detta används merparten till de generella ändamål som angivits, även om vissa medel till kulturverksamhet i Stockholms län fortfarande fördelas enligt en gammal modell eftersom regionen inte

är med i samverkansmodellen.[1] Därtill kommer att minst två miljoner kronor enligt regleringsbrevet ska avsättas för bidrag till det civila samhällets och de professionella kulturskaparnas medverkan i arbetet med att ta fram och genomföra regionala kulturplaner (medel som i praktiken går till att finansiera verksamhet hos de nationella organisationerna Ideell kulturallians och KLYS). Myndigheten får även sedan ett antal år tillbaka betala ut särskilda medel till Berwaldhallen och Stockholms konserthusstiftelse (ospecificerat hur mycket) samt använda högst tre miljoner kronor för egen administration relaterad till modellen.

Som nämnts ovan anges det i förordningen för statsbidraget att regionerna ska ansvara för att bidragsgivningen ”främjar en god tillgång för länets invånare” till sju uppräknade konst- och kulturområden samt att bidrag även får lämnas till länsövergripande samarbeten och ”överskridande samarbeten mellan olika konstområden”. Trots bestämmelsens något öppna lydelse uppfattas detta i praktiken, både av den bidragsgivande myndigheten och av regionerna, som att medel enbart får gå till de uppräknade områdena. Detta har också inneburit återkommande diskussioner om vad som ingår i modellen eller ej samt hur olika strecksatser ska tolkas (ett aktuellt exempel är om medel kan fördelas till cirkus givet att ändamålet är ”professionell teater-, dans- och musikverksamhet”).

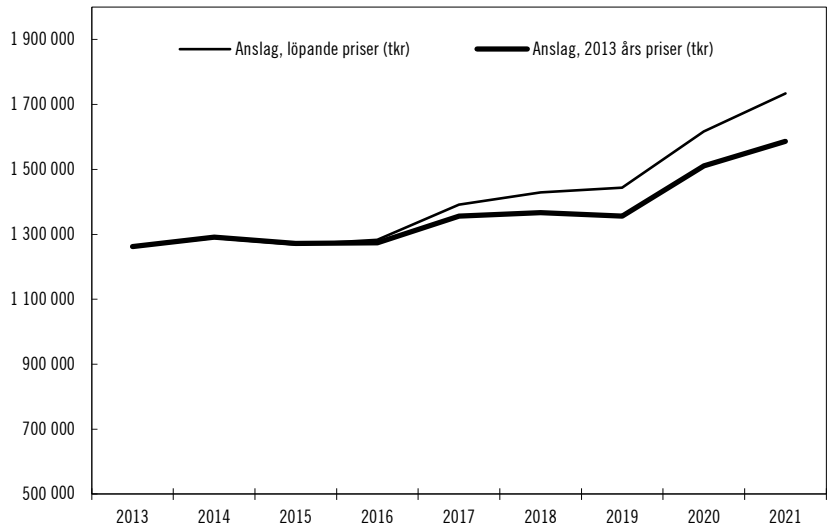
I förordningen anges även att statsbidrag av regionerna bara får fördelas vidare till verksamhet som också får bidrag från region, kommun eller annan huvudman. Detta innebär alltså att statsbidrag inte får användas för att fullfinansiera verksamhet, men annars hindrar ingenting att medel fördelas vidare till aktörer utan vare sig regional eller kommunal huvudman. I praktiken är också en sådan fördelning, som kommer att beskrivas närmare i kapitel 7, inte helt ovanligt när det gäller det allmänna verksamhetsstödet, även om de stora summorna nästan genomgående går till verksamheter med offentlig huvud-

[1] Detta innebär att medel enligt regleringsbrevet ska fördelas direkt till Cirkus Cirkör, Folkoperan, Grafikens hus och Oktoberteatern samt till Region Stockholm för regional biblioteksverksamhet, regional musikverksamhet, regional danskonsulentverksamhet och Stockholms läns museum. Vidare ska medel fördelas till Stockholms stad för Stadsmuseet samt Stockholms Stadsteater AB för teater-, dans- och musikverksamhet. Totalt fördelades cirka 106,5 miljoner kronor enligt denna ordning 2023. Region Stockholm och de institutioner som namnges under anslagsposten är även berättigade att ansöka om utvecklingsmedel i särskild ordning. Till allt detta ska också knappt 3 miljoner kronor läggas som fördelas till hemslöjdskonsulentverksamhet (795 000), regional arkivverksamhet (563 000) och filmkulturell verksamhet (1 580 000) i Stockholm men ligger på andra anslagsposter.

man. Det förekommer också relativt ofta att de tidsbegränsade och mindre utvecklingsstöden fördelas till fristående aktörer.

Det totala statliga anslaget till regional kulturverksamhet har ökat något sedan modellen infördes även i fasta priser, om än i ojämn takt och främst genom ett antal tillskott på senare år.

Figur 4.1 Statens stöd till regional kultur, 2013–2021

Källa: Kulturrådets regleringsbrev, anslag 1:6, ap. 1 och 3–6, dvs. utan vissa medel som fördelas av Kungliga biblioteket. Anslaget i fasta priser har beräknats med hjälp av SCB:s konsumentprisindex.

Som framgår har anslaget successivt ökats med relativt stora nominella belopp under senare år. Den skarpa uppgången framföra allt 2021 förklaras dock av det särskilda krisstöd som fördelades till regionerna och Gotlands kommun inom ramen för det regionala anslaget under pandemiåren. Även om man räknar bort detta har dock det årliga anslaget till samverkansmodellen höjts substantiellt i nivå både 2021 och 2022, utöver sedvanlig statlig pris- och löneomräkning.[2] Även om det särskilda pandemistödet nu avslutats, ligger det samlade anslaget därför fortfarande väsentligt högre än innan pandemin.

[2] När det var som mest, 2021, fördelade Kulturrådet cirka 218 miljoner kronor i särskilt pandemistöd till regionerna på detta anslag. År 2020 uppgick det till cirka 150 miljoner och 2022 hade det trappats ner till cirka 40 miljoner kronor. För en närmare beskrivning se *Kulturrådets årsredovisning 2022* (2023), s. 60.

Bilden blir dock mindre ljus om man skulle ta med siffror för 2022–2023 samt ta hänsyn till den ökande inflationen. Beräknat i fasta priser konsumentprisindex har det totala statliga anslaget för 2023 bara höjts med cirka tre procent jämfört med 2013, och detta är förstås inte mycket givet att nya områden också kommit till i kultursamverkansmodellen under resans gång. En påtaglig nedgång i värde har alltså inträffat under de senaste två åren och kan förväntas hålla i sig om inflationen ligger kvar på en hög nivå. Detta gäller dock för offentliga stöd på alla samhällsnivåer.

Den absoluta merparten av statsbidraget har årligen fördelats ut i klumpsummor till regionerna för vidare fördelning som verksamhetsstöd till olika huvudsakligen regionala, men även i vissa fall kommunala eller fristående, kulturverksamheter. Detta innebär att regionerna får medlen utan formella krav på att de ska användas till den ena eller andra verksamheten, samtidigt som det i praktiken går till så att Kulturrådet och respektive region kommer överens om vilka verksamheter som ska få finansiering ”i modellen”.[3] Detta innebär också att förhandlingar förs mellan Statens kulturråd och regionerna om vilka enskilda verksamheter som ska finansieras denna väg och hur finansieringsansvaret ska se ut (åtminstone på en övergripande nivå). Utifrån denna logik har ett fyrtiotal verksamheter ”förts in i modellen” sedan starten (se bilaga 4).

Utöver det stora verksamhetsstödet ryms som tidigare nämnts även ett mindre utvecklingsbidrag på anslag 1:6. Utvecklingsbidraget ska fördelas till tidsbegränsade utvecklingsinsatser av nationellt intresse. Både offentliga och fristående aktörer kan söka utvecklingsbidraget och 2017–2021 gick cirka 73 procent av bidraget till verksamheter med annan finansiering via samverkansmodellen. För utvecklingsbidraget har regeringen flera gånger angett särskilda prioriteringar i regleringsbrevet, till exempel att bild- och formområdet, arrangörer och interregional samverkan särskilt ska främjas.

Trots att utvecklingsbidraget är av begränsad omfattning har det, enligt både Kulturrådets och många andra parters bedömning, varit viktigt för att upprätthålla dynamik i samverkansmodellen genom att nya verksamheter (som ofta sedan blivit permanenta) kunnat lanseras med stöd av dessa medel. Av särskild betydelse har det bedömts vara för att stimulera ökad tillgänglighet till kultur. Som beskrevs i föregående kapitel är myndigheten dock bland annat kritisk mot det

[3] Detta framgår också av de riktlinjer som myndigheten beslutat. Se referatet av dessa i kap. 3.

man uppfattar som en alltför detaljerad styrning av bidraget och önskar även se vissa förenklingar av den styrande förordningen.

4.2 Nationellt arbete med samverkansmodellen

Fördelningen av det statsbidrag som beskrivits ovan är kärnan i kultursamverkansmodellen. Rent praktiskt går denna fördelning till på så sätt att Statens kulturråd utgår från en bedömning av de, ofta tämligen allmänt hållna, kulturplaner med strategiska mål och visioner som regionerna tar fram med tre eller fyra års intervall, men sedan även förhåller sig till de mer specifika äskanden som regionerna lämnar in årligen. Dessa äskanden anger verksamhet för verksamhet vad regionerna vill satsa på kommande år och vilken medfinansiering som önskas från staten.

Med detta system för äskanden finns det alltså möjlighet för Kulturrådet att ta ställning till regionernas planerade fördelning till enskilda institutioner, liksom vilka verksamheter som ska föras in i (och i mycket sällsynta fall tas bort från) modellen. Framför allt det senare har visat sig vara viktigt då faktiska förändringar i medelsfördelningen i stor utsträckning har handlat om att, med pengar som tillkommit genom sedvanlig uppräkning av det statliga anslaget eller genom särskilda satsningar, föra in nya verksamheter i modellen.

Dialog och samråd

Relaterat till den årliga processen med att fördela medel och sedan följa upp fördelningen, har Statens kulturråd i enlighet med sitt uppdrag inrättat olika fora för dialog med främst regionala företrädare.[4] Till viss del utgår dessa dialoger från de regionala kulturplanerna och i andra delar rör de antingen mer allmänna frågor om kulturpolitiska trender eller mer specifika utvecklingsprojekt som enskilda regioner arbetar med för tillfället.

[4] Enligt 3 § förordningen (2012:515) med instruktion för Statens kulturråd ska myndigheten representera staten i dialogen med berörda regioner och kommuner inom ramen för kultursamverkansmodellen. Kulturrådet ska också enligt 5 § samverka med berörda myndigheter, regioner och kommuner med ansvar enligt förordningen (2010:2012) om fördelning av vissa statliga bidrag till regional kulturverksamhet samt med institutioner, det civila samhället och andra aktörer.

Två gånger per år träffar företrädare för Kulturrådet respektive region för avstämning, antingen på plats eller i form av ett digitalt möte. Dessa avstämningar sker mellan kulturchefer och handläggare på regional nivå och motsvarande på Kulturrådet. Vidare arrangerar Kulturrådet tillsammans med myndigheterna i det nationella samverkansrådet regelmässigt en årlig samverkanskonferens för erfarenhetsutbyte på ett visst tema med företrädare för alla regioner, Kulturrådet organiserar även särskilda rundabordssamtal om aktuella frågor. Vid dessa olika möten är det i stort sett uteslutande tjänstepersoner som träffas.

Även andra centrala kulturmyndigheter och institutioner har egna fora för dialog regionalt och lokalt. Till exempel har Konstnärsnämnden egna kontakter med regionerna inom sitt konstnärspolitiska uppdrag och även egna överenskommelser med dessa. Filminstitutet har en särskild dialogverksamhet med intresseorganisationen Filmregionerna som samlar de 19 regionala filmverksamheterna, där man bjuder in till regionala nätverksträffar och organiserar erfarenhetsutbyte, samarbete och fortbildning. Kungliga biblioteket samråder löpande med till exempel de regionala biblioteksverksamheterna och även Riksantikvarieämbetet har egna kanaler ut till regioner och kommuner. Det finns fler exempel på sådana samverkansstrukturer, varav några beskrivs nedan.

Det nationella samverkansrådet

Enligt 10 § förordningen (2012:515) med instruktion för Statens kulturråd ska det vid myndigheten finns ett samverkansråd med uppgift att samordna de nationella kulturpolitiska intressena inom ramen för kultursamverkansmodellen. Det anges särskilt att generaldirektören är ordförande i samverkansrådet samt att regeringen bestämmer vilka andra statliga myndigheter och nationella institutioner som ska ingå i samverkansrådet.

De myndigheter och institutioner som, förutom Kulturrådet, enligt regeringens beslut för 2023 ska ingå i rådet är Riksantikvarieämbetet, Konstnärsnämnden, Statens konstråd, Kungliga biblioteket, Riksarkivet, Filminstitutet, Nämnden för hemslöjdsfrågor, Riksteatern och länsstyrelserna (en gemensam representant). Alla dessa har egna uppdrag från regeringen om att delta i samverkans-

rådet. I dessa uppdrag sägs dock inte mer än att de ska delta i det samverkansråd vid Statens kulturråd som ska samordna de nationella kulturpolitiska intressena inom ramen för modellen.

Samverkansrådets arbetsformer bestäms av Kulturrådet i dialog med de ingående parterna. På senare tid har samverkansrådets parter träffats på chefsnivå (generaldirektörer eller motsvarande) minst ett par gånger per år. Vid dessa möten har rådet bland annat diskuterat de övergripande prioriteringar som ska ligga till grund för medelsfördelningen. Alla formella beslut om prioriteringarna fattas dock i Kulturrådets styrelse. Vidare diskuteras olika sektorers del i de regionala kulturplanerna och hur detta har utvecklats. Vid mötena beskriver även Kulturrådets tjänstemän för kretsen av myndighets- och institutionschefer vilka trender och tendenser som kan observeras i planerna och vad som framkommit i den löpande dialogen med de regionala tjänstepersonerna. I samverkansrådet diskuteras även parternas arbete med vissa sakfrågor och särskilt tvärgående perspektiv som berör flera, som nationella minoriteter och urfolket samernas kultur.

Utöver mötesaktiviteter som involverar chefskollektivet består samverkan på nationell nivå även av dialog tjänstepersoner emellan. I princip alla involverade myndigheter och institutioner har någon som arbetar specifikt med att bevaka regionernas kulturpolitik och de regionala kulturplanerna inom det egna ansvarsområdet. Dessa personer läser och kommenterar löpande nya planer, medverkar på olika sätt i dialogen med regionerna och, i förekommande fall, i framtagandet av särskilda rapporter eller sammanställningar inom respektive sektor.

Som synes avsätter de myndigheter som ingår i samverkansrådet bland annat tid till en relativt omfattande mötesverksamhet både på generaldirektörs- och tjänstemannanivå samt för läsning och bedömning av planer. I en kartläggning av administrativ resursåtgång som vi genomfört utifrån våra tilläggsdirektiv, har myndigheterna uppskattat sin arbetstid för olika arbetsmoment (upplägget för denna kartläggning beskrivs närmare i kapitel 5). Totalt uppskattas resursåtgången för myndigheterna (utom Kulturrådet) i denna undersökning till cirka 3 200 arbetstimmar per år, vilket motsvarar närmare två årsverken totalt.[5] Som flera påpekat tillkommer det dock, utöver detta

[5] Skattningarna av totalt nedlagd arbetstid per myndighet varierar mellan 70 timmar (Länsstyrelsen på Gotland) och 786 timmar (Riksantikvarieämbetet). Genomsnittet är 358 timmar per år.

löpande arbete, diverse specialinsatser som är svåra att uppskatta men som också är knutna till arbetet med kultursamverkansmodellen, bland annat insatser för att ta fram särskilda fördjupningsrapporter och medverka vid tematiska möten.

Statens kulturråd uppger å sin sida att cirka sex årsverken avsätts totalt för arbetet med kultursamverkansmodellen och de regionala verksamheterna i Stockholm. Denna uppskattning inkluderar tid för en koordinatorstjänst, sakkunniga handläggare samt utredare men även tid för enhetschef, kommunikation och övriga stödfunktioner som administration, ekonomi m.m.

Den politiska dialogen på nationell nivå

Det har ofta efterfrågats en närmare dialog mellan politiker på regional nivå och politikerna nationellt, ett önskemål som även denna utredning fått ta del av. En sådan dialog har bitvis varit svår att åstadkomma, inte minst eftersom den svenska förvaltningsmodellen med dess små departement gör att många av statens kontakter med regionerna med nödvändighet kommer att behöva skötas via stabsmyndigheten Kulturrådet. Vidare är ett problem, i alla fall ur denna synvinkel, att det är svårt för ett enskilt statsråd (kulturministern) att diskutera till exempel ekonomiska prioriteringar med regionala politiker utanför den ordinarie budgetprocessen.

För att väga upp detta har Kulturdepartementet kommit att arrangera två större möten (från början var det ett) mellan kulturministern och regionala politiska företrädare per år. Vanligen har två ledande kulturpolitiker från såväl majoritet som opposition från var och en av de regioner som ingår i kultursamverkansmodellen deltagit i samrådet. På senare tid har även Region Stockholm och medverkande i det nationella samverkansrådet samt även vissa andra berörda parter bjudits in. Detta nationella samrådsmöte har innefattat presentationer av rådande läge och samarbetsformer samt gett utrymme för samtal om generella prioriteringar och utvecklingsmöjligheter för modellen som helhet. Den nationella dialogen har även behandlat ämnen som hur statlig och regional kulturpolitik möter andra politikområden som exempelvis närings-, utbildnings- och folkhälsopolitik. Agendan bereds som regel med SKR inför mötena men har,

åtminstone i jämförelse med motsvarande möten på området regional utveckling, genomgående hållits förhållandevis kort och öppen.

Redovisning och uppföljning

Även om Statens kulturråd sedan en tid tillbaka, bland annat som en följd av synpunkter från Statskontoret (se avsnitt 3.2), förenklat den nationella uppföljningen av det statsbidrag som fördelas inom kultursamverkansmodellen, är uppföljningsarbetet fortfarande substantiellt.[6] Att en hel del uppgifter behöver rapporteras till Kulturrådet och sedan sammanställas, handlar till del om det allmänna ekonomiadministrativa regelverk som gäller för statliga myndigheter och behovet av att säkerställa att de medel som fördelas går till avsett ändamål. Vissa krav går dock utöver detta, vilket också framgår av myndighetens nyligen antagna riktlinjer för arbetet med kultursamverkansmodellen.[7]

Enligt regleringsbrevet för 2023 ska Statens kulturråd till exempel redovisa ”kultursamverkansmodellens statliga och övriga offentliga bidragsgivning fördelat på de stödberättigade områdena” (det vill säga de sju konst- och kulturområdena). Vidare ska myndigheten bland annat, mot bakgrund av gällande avtal mellan staten och berörda konstnärsorganisationer om konstnärers medverkan och ersättning vid utställning av konstverk (MU-avtalet), särskilt redovisa i vilken grad ”institutioner som omfattas av kultursamverkansmodellen tillämpar avtalet”. Som dessa exempel visar ligger kraven på en viss typ av, ibland ganska detaljerad, uppföljning av medlens användning fördelad på konstområden i regeringens styrning och myndigheten kan inte på egen hand välja att ändra detta.

Den kartläggning av administrativ resursåtgång som vi själva genomfört, med utgångspunkt i våra tilläggsdirektiv, pekar också på att just den kvantitativa uppföljningen fortfarande är relativt betungande. Detta gäller inte minst för de uppgifter som samlas in för den så kallade Kulturdatabasen och som skapar en omfattande total uppgiftslämnarbörda, särskilt om man beaktar tidsåtgången på alla berörda kulturinstitutioner. Statens kulturråd uppger att cirka sex års-

[6] Arbetstidsåtgången uppskattades 2018 av Statskontoret till totalt mellan 7 och 9 årsarbetskrafter för de som arbetar med modellen och cirka 1 årsarbetskraft för Kulturrådet enbart. Detta gällde dock innan den kvalitativa uppföljningen förenklats. Statskontoret, *Uppföljnings- och utvärderingssystemet av kultursamverkansmodellen – en översyn* (2018), s. 27–29.

[7] ”Kulturrådets riktlinjer för årliga statliga bidrag till regionerna inom kultursamverkansmodellen” (Adm 2023/55), s. 12–14.

verken används för arbetet med kultursamverkansmodellen totalt. I arbetet ingår bland annat att hantera kulturplaner, fördela bidrag, arrangera möten, driva det nationella samverkansrådet och uppföljning och analys. Till arbetet just med granskning och kvalitetssäkring av uppgifter i Kulturdatabasen avsätter Statens kulturråd årligen inte mer än 10–20 dagar, av ovan nämnda tid. Ser man till de institutioner som rapporterar in uppgifter blir bilden dock en annan, vilket beskrivs utförligare i kapitel 5.

4.3 Statsbidrag utanför modellen

Trots att en stor del av statsbidraget till kultur på främst regional, men även i viss mån kommunal nivå, fördelas via kultursamverkansmodellen, finns det även en rad andra stöd riktade till dessa samhällsnivåer på kulturområdet. Inte minst gäller detta ett antal utvecklingsbidrag som inrättats av staten för att främja en önskvärd utveckling inom centrala primärkommunala områden som skolan och kulturskolan. Utredningen har bland annat i uppdrag att överväga om det finns stöd av detta slag som snarare borde fördelas i samverkan och i sådana fall hur. Vi återkommer till våra bedömningar i denna del i kapitel 9.

Bidrag hos Statens kulturråd

Statens kulturråd administrerar i dag ett antal bidragsordningar med stöd som primärt riktar sig till kommuner, men i viss mån även regioner, och som befinner sig utanför kultursamverkanssystemet. Det mest omfattande av dessa är Skapande skola som fördelas till den som enligt skollagen (2010:800) är huvudman för grundskolan eller vissa andra särskilda utbildningsformer.[8] Syftet är, enligt förordningen (2007:1436) om statsbidrag till kulturell verksamhet i skolan, att kulturella och konstnärliga uttryck ska integreras i skolan, och att elever ska få ökade möjligheter att tillsammans med professionell kulturverksamhet uppleva och utveckla förståelse för kulturens olika uttrycksformer samt utveckla sitt eget skapande.

[8] Från och med 2021 är förskolan inte längre målgrupp för bidraget.

Sedan Skapande skola-stödet infördes 2008 har det successivt räknats upp från 50 miljoner kronor per år till totalt cirka 201 miljoner kronor för 2023, varav en viss del dock beräknas för Kulturrådets administration.[9] Mer än två tredjedelar av de beviljade ansökningarna har under senare år kommit från kommunala huvudmän och resten från enskilda (med undantag för någon enstaka statlig huvudman). Det kan konstateras att mindre kommuner och friskolor inte söker medel i samma utsträckning som större kommuner respektive kommunala skolor. I syfte att få fler skolhuvudmän att söka bidraget har Kulturrådet på uppdrag av regeringen genomfört en genomlysning av stödet och därefter bland annat förenklat ansökningsförfarandet samt gjort det möjligt för skolhuvudmän att söka bidraget i samverkan.[10]

Vidare fördelar Statens kulturråd i dagsläget två olika stöd till kommunal biblioteksverksamhet utifrån förordningen (2018:66) om statsbidrag till folkbibliotek. Ett första är ett inköpsstöd till folk- och skolbibliotek som myndigheten fördelat sedan 1990-talet. Inköpsstödet ska bidra till att tillgången på litteratur på folk- och skolbiblioteken förbättras i syfte att främja intresset för läsning och litteratur bland barn. En förutsättning för bidrag är att kommunen avsatt egna medel till inköp av medier till folk- och skolbibliotek för ett belopp som uppgår till minst summan av föregående års medieanslag och att den del av anslaget som avser medier för barn och ungdomar inte har minskats. Inköpsstödet, som minst uppgår till 50 000 kronor, beräknas huvudsakligen efter antalet barn och ungdomar upp till 18 år i kommunen; den sökande ansöker alltså inte om ett visst belopp utan fördelningen bygger på nyckeltal. År 2022 fördelades totalt cirka 35 miljoner kronor i inköpsstöd till 266 mottagare.

Kulturrådet fick därutöver i regleringsbrevet för 2021 i uppdrag att genomföra en satsning 2021–2023 för en stärkt biblioteksverksamhet i syfte att öka utbudet och tillgängligheten till biblioteksverksamhet i hela landet. Ett särskilt stöd kallat Stärkta bibliotek har fördelats till kommunerna i detta syfte de senaste åren med stöd av förordningen (2018:66) om statsbidrag till folkbibliotek. Det upp-

[9] Det ska även nämnas att anslaget också får användas för statsbidrag till andra verksamheter som syftar till att stärka kultur i skolan. Om detta inte ryms inom förordningen om bidrag till kulturell verksamhet i skolan ska statsbidrag lämnas enligt förordningen (2012:517) om statsbidrag till kulturella ändamål.
[10] Se t.ex. rapporten *Ett nytt Skapande skola – utvecklingsvägar för bidraget Skapande skola* (Ku2021/02502).

gick 2021 och 2022 till 150 miljoner kronor och 2023 till 75 miljoner kronor (anslag 1:2, ap. 9). Det ska också nämnas att Kulturrådet i regleringsbrevet för 2021 även fick i uppdrag att genomföra en satsning 2021–2023 på ett läsfrämjandelyft för folkbibliotekarier. För detta avsattes 30 miljoner kronor 2023 (anslag 1:2, ap. 1). Båda dessa uppdrag ska avrapporteras till regeringen under 2024.

Statens kulturråd fördelar även ett särskilt utvecklingsbidrag till den kommunala kulturskolan. De statliga insatserna till stöd för kulturskolan bygger på ett särskilt av riksdagen antaget övergripande mål som säger att syftet är att främja kulturskolans möjligheter att erbjuda barn och unga undervisning av hög kvalitet i kulturella och konstnärliga uttryckssätt, liksom möjligheterna till såväl fördjupning som bredd i undervisningen med utgångspunkt i vars och ens särskilda förutsättningar.[11] Bidraget till kulturskolor fördelas av Kulturrådet i enlighet med förordningen (2019:470) om statsbidrag till kommuner som bedriver kulturskoleverksamhet.

Statsbidraget uppgick 2023 till totalt 100 miljoner kronor (anslag 1:2, ap. 9), vilket är en halvering jämfört med föregående år på grund av att en tillfällig tvåårig satsning löpt ut. Av landets kommuner har under senare år kring 250 sökt bidraget. Ansökningarna har främst fokuserat på insatser för att nå nya målgrupper i exempelvis socioekonomiskt utsatta områden.[12]

Det finns även vissa andra stödordningar som i sin helhet eller huvudsakligen går till offentliga verksamheter på kommunal eller regional nivå. För det första bör det nämnas att Kulturrådet har i uppgift att samordna läsfrämjande insatser av nationellt intresse och mer specifikt att utveckla projektet ”Bokstart”, ett initiativ för att stimulera föräldrar att tidigt stötta barnen i deras språkutveckling, så att det bland annat kan nå fler regioner i landet. Projektet genomförs framför allt inom barnhälsovården och förskolan. År 2022 fördelades cirka 15 miljoner kronor som utvecklingsbidrag till 44 bidragsmottagare på kommunal och regional nivå. För ändamålet ska det enligt Kulturrådets regleringsbrev avsättas minst 20 miljoner kronor 2023.

[11] *En kommunal kulturskola för framtiden – en strategi för de statliga insatserna* (prop. 2017/18:164).
[12] Det ska nämnas att detta anslag 2022 och 2023 även använts för statsbidrag till aktörer som bedriver undervisning med nationell spetskompetens där barn och unga kan fördjupa sig inom ett visst konstnärligt uttryck eller ett musikinstrument. Detta ryms inte inom förordningen om bidrag till kulturskoleverksamhet och statsbidrag har då i stället lämnats med stöd av förordningen (2012:517) om statsbidrag till kulturella ändamål.

Även vissa mindre projektbidrag, till exempel det som är kopplat till fristadsprogrammet (kring två miljoner kronor per år) kan sägas vara statsbidrag till kommunal kulturverksamhet eftersom bidragsmottagarna är verksamma inom den kommunala organisationen. Hur några av dessa olika bidrag hanteras i den kommunala verksamheten beskrivs närmare i kapitel 6.

Bidrag från andra myndigheter och institutioner

Även flera av de andra myndigheterna inom kulturområdet fördelar statliga stöd som åtminstone delvis riktas till regioner och kommuner. Till exempel kan de bidrag som fördelas av Riksantikvarieämbetet nämnas. Myndigheten har framför allt det så kallade kulturmiljövårdsanslaget (anslag 7:2). Från detta fördelas statliga medel som via länsstyrelserna lämnas till kulturmiljövårdande insatser runt om i landet. Bidraget används främst till vård av och information om kulturhistoriskt värdefulla byggnader, landskap och fornlämningar. Innevarande år fördelade Riksantikvarieämbetet cirka 254 miljoner kronor till länsstyrelserna, som i sin tur ska fördela det vidare. Bidragen kan sökas av enskilda, stiftelser och bolag men även kommuner. Inom ramen för anslaget ryms även vissa öronmärkta medel, som ibland går till kommuner och regioner, till exempel det tillfälliga stödet för arbetet med Sveriges 15 världsarv. Enligt Riksantikvarieämbetets regleringsbrev får fyra miljoner kronor av anslaget per år användas i syfte att stärka den lokala och regionala implementeringen av Sveriges världsarvstrategi fram till och med 2023.

Ett annat exempel på ett i sammanhanget relevant statligt stöd är Filminstitutets direktstöd till kommuner för skolbiosatsningar och annan filmpedagogisk verksamhet. Inom ramen för stöd till lokal filmkulturell verksamhet för barn och ungdom fördelades 2022 till exempel cirka 3,3 miljoner kronor till ett fyrtiotal kommuner. Filminstitutets särskilda stöd till talangutveckling i hela landet och vissa särskilda, tidsbegränsade insatser riktar sig också till regionerna och regionala aktörer specifikt. Inom ramen för den nu pågående, pandemirelaterade satsningen ”Talent to Watch”, avsätts till exempel 12,5 miljoner kronor för regionerna 2022.

4.4 Särskilda statsbidrag till det fria kulturlivet

Statsbidrag som fördelas via kultursamverkansmodellen kan, som beskrivs i kapitel 7, fördelas vidare till fristående kulturaktörer av regionerna. Merparten av det statliga stödet till det fria kulturlivet fördelas dock på andra sätt. Grundläggande stöd finns, till att börja med, inom ramen för den statliga konstnärspolitiken som riktar sig till yrkesverksamma inom områden som bild och form, musik, teater, dans och film. Merparten av detta stöd hanteras av Konstnärsnämnden som fördelar stipendier och bidrag inom alla konstområden, utom på ordområdet som hanteras av Sveriges Författarfond.

Konstnärsnämnden har en lång rad stöd, bland annat arbetsstipendier på ett, två eller fem år, långtidsstipendier, assistentstipendier (inom bild och form), bidrag till internationellt utbyte och resebidrag. I myndigheten finns även den särskilda verksamheten Kulturbryggan som stödjer projekt som särskilt främjar förnyelse och utveckling inom kulturområdet.[13] Sammantaget fördelade staten via Konstnärsnämnden 2022 cirka 277 miljoner kronor till konstnärer och kulturutövare i hela landet. Det var en högre summa än tidigare år, vilket berodde på att regeringen avsatt särskilda medel för återstart efter pandemin som använts till att förstärka den ordinarie bidragsgivningen. År 2023 disponerar myndigheten 271 miljoner kronor för stipendier och bidrag.

Kulturrådets stöd till det fria kulturlivet

Kulturrådet har både projekt- och verksamhetsstöd till aktörer inom det fria kulturlivet av stor betydelse för kulturutbudet i hela landet. Myndigheten uppskattar själv att cirka tolv procent av det totala stödet betalas ut till aktörer i det man benämner det civila samhället.

Bland annat fördelar myndigheten verksamhets- och projektbidrag till fria aktörer inom scenkonsten (dans, musik och teater). Dessa stöd uppgick enligt myndighetens årsredovisning totalt till cirka 192,5 miljoner kronor 2022. Särskilda medel fördelades även som verksamhets- och projektstöd till musikarrangörer (totalt 89,3 miljoner kronor 2022). Gemensamt för dessa stöd är att de är riktade till fria

[13] Kulturbryggan fördelade 2022 cirka 26 miljoner kronor till aktörer som mestadels är att räkna till det fria kulturlivet. Beviljandegraden var, i likhet med hur det ofta ser ut hos t.ex. forskningsfinansiärer, inte högre än ungefär sju procent.

aktörer utan offentlig huvudman men också att de inte är avsedda för verksamheter som har stöd inom ramen för kultursamverkansmodellen.[14]

Vidare fördelar Kulturrådet sedan 2022 även ett särskilt stöd till konsert- och samarbetsprojekt inom musikområdet, vilket tidigare låg på Statens musikverk. Det avser bland annat insatser för aktörer som är av central betydelse för musikområdet och som säkrar produktion, speltillfällen, arbetstillfällen samt bevarar kompetens inom sektorn, samt stödjande insatser till samarbetsprojekt och verksamheter som bidrar till att stärka den nationella infrastrukturen. År 2022 fördelades cirka 23 miljoner kronor till ändamålet.

Kulturrådet fördelar även stöd till fria aktörer inom området bildkonst, form och konsthantverk. Totalt fördelades 2022 cirka 63,4 miljoner kronor i verksamhets- och projektbidrag till olika aktörer på detta område. Vidare fördelades samma år 18 miljoner kronor i verksamhetsbidrag till fem främjandeorganisationer inom bildkonst, form och konsthantverk och 2,5 miljoner kronor till 17 konstnärliga produktionsplatser.

Dessutom bör ett antal specialdestinerade stöd av betydelse för kulturens spridning i hela landet nämnas i detta sammanhang. Som lokalhållande organisationer är Folkets hus och parker, Bygdegårdarnas Riksförbund och Riksförbundet Våra Gårdar utpekade av regeringen som mottagare av statsbidrag (inga belopp nämns i regleringsbrevet men 2022 fördelades totalt 26,6 miljoner kronor till Samlingslokalorganisationernas samarbetskommitté för fördelning mellan dessa organisationer). Detsamma gäller verksamheten Skådebanan, en ideell sammanslutning som består av ett antal regionala organisationer som arbetar för att göra konst och kultur tillgängliga för alla, som pekas ut i myndighetens regleringsbrev (2,7 miljoner kronor 2022).[15] Centrala amatörkulturorganisationer får också ett särskilt stöd av Kulturrådet. År 2022 fördelades cirka 13,4 miljoner kronor till 24 bidragsmottagare (se vidare kapitel 7).

Det ska även nämnas att det bland Kulturrådets olika bidrag också finns ett antal som är öppna både för fria och offentliga aktörer. Det

[14] Se t.ex. https://www.kulturradet.se/sok-bidrag/verksamhetsbidrag-till-fria-musikgrupper/ med regler för verksamhetsbidrag till fria musikgrupper (kontrollerad 10 augusti 2023).
[15] Ytterligare utpekade aktörer av betydelse för kulturens spridning i landet skulle kunna nämnas i detta sammanhang. Särskilt utpekade i myndighetens regleringsbrev som ”aktörer av kulturpolitiskt intresse” vilka ska uppbära stöd är också verksamheter som Dansnät Sverige, Eric Sahlström-institutet och Internationella Vadstena akademin.

gäller bland annat verksamhets- och projektbidrag för att stödja nationella minoriteters kultur (cirka 18 miljoner kronor 2022) och medel som fördelas till läsfrämjande insatser, som både kan sökas av kommuner/regioner och fria aktörer som föreningar, boklådor och studieförbund (cirka 23 miljoner kronor 2022).

Bidrag från andra kulturmyndigheter

På kulturområdet finns även ett stort antal andra stöd av betydelse för det fria kulturlivet. Till exempel fördelar stiftelsen Svenska Filminstitutet, även om man bortser från de stora produktionsstöd som är riktade till filmbranschen, en rad olika stöd inom området distribution och visning som är särskilt viktiga även för det ideella kulturlivet. Bland annat har stiftelsen ett stöd till distribution, filmfestivaler och plattformar för visning av värdefull film som uppgick till cirka 21,5 miljoner kronor 2022. Vidare fördelades 2022 cirka 7,3 miljoner kronor till medlemsorganisationer för biografer, som Folkets hus och parker, Våra Gårdar och Folkets bio.

Även Riksantikvarieämbetet fördelar ett antal bidrag av betydelse för det fria kulturlivet. För det första fördelas varje år ett bidrag till ideella organisationer inom kulturmiljöområdet. År 2023 fick 24 organisationer dela på cirka 4,7 miljoner kronor i bidrag. Vidare fördelar myndigheten stöd på nio miljoner kronor per år till kulturarvsarbete och stöd på åtta miljoner kronor per år till arbetslivsmuseer. Bidragen fördelas med stöd av förordningen (2017:628) om statsbidrag till kulturarvsarbete och kan sökas av arbetslivsmuseer, hembygdsmuseer och ideella kulturarvsverksamheter för att bevara och utveckla kulturhistoriska värden. Bidraget riktar sig i första hand till civilsamhällets organisationer.

Riksarkivet som myndighet har ett förvaltningsanslag på cirka 468 miljoner kronor 2023. Av detta får en mindre del också användas för att stödja enskilda arkiv. Av anslaget ska 6,9 miljoner användas för verksamhetsbidrag till stiftelsen Arbetarrörelsens arkiv och bibliotek och högst 2,8 miljoner kronor får användas för bidrag till enskilda arkiv i enlighet med förordningen (2007:1368) om statsbidrag till enskilda arkiv. Bidrag fördelas, förutom till föreningsarkiv i Stockholms län, till enskilda arkivinstitutioner och arkivorganisationer med verk-

samheter av rikskaraktär vilka inte omfattas av kultursamverkansmodellen. Bidrag bereds i ett särskilt samarbetsråd för enskilda arkiv.

Nämnden för hemslöjdsfrågor har i uppdrag att främja hemslöjd i hela landet. Enligt regleringsbrevet för 2023 har nämnden ett statligt anslag på cirka 11,8 miljoner kronor, varav cirka 2,6 miljoner används för drift av myndighetens kansli och cirka 9,2 miljoner avsatts för främjande av hemslöjd. I det senare ingår bland annat organisationsbidrag till Svenska Hemslöjdsföreningarnas Riksförbund, bidrag till verksamhet med nationella slöjdutvecklare, fortbildning och en årlig informationskonferens. En mindre del av medlen kan även fördelas i bidrag till projekt inom hemslöjdsområdet.

4.5 Kulturstöd utanför kulturpolitiken

Utanför det kulturpolitiska området i snäv mening finns även ett antal statsbidrag som helt eller delvis är riktade till både offentliga och fristående kulturaktörer. Om man bortser från en sektor som skolan, vilken naturligtvis är helt avgörande för landets kulturliv men utgör ett område för sig som kommenteras på annan plats i betänkandet (kapitel 10), finns det en rad statliga stöd som är relevanta att känna till. Några viktiga exempel är följande stödordningar.

Av stor betydelse är till att börja med det statsbidrag som fördelas via Folkbildningsrådet till landets folkhögskolor och studieförbund. Det statliga bidraget till folkbildningen uppgick 2022 till cirka 4,6 miljarder kronor. Folkbildningsrådet använder olika principer och kriterier när det fördelas. Till folkhögskolorna fördelas statsbidraget huvudsakligen som verksamhetsbidrag (cirka 85 procent av anslaget) utifrån hur omfattande folkhögskolans verksamhet är, men även som extra bidrag till särskilda insatser. För studieförbunden gäller att bidraget generellt sett fördelas i efterhand utifrån hur mycket verksamhet de redan har genomfört. Det ordinarie statsbidraget till studieförbunden delas även in i olika typer: ett generellt verksamhetsbidrag är den absolut största delen (cirka 80 procent av anslaget) men mindre delar fördelas även som särskilda organisations- och tillgänglighetsbidrag. Ungefär fem procent av det totala statsbidraget går till så kallade särskilda insatser inom folkbildningen. De senaste åren har de bland annat varit inriktade på nyanländas etablering, arbetsmarknadsåtgärder och mänskliga rättigheter.

Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (MUCF) har i uppdrag att ta fram och sprida kunskap om ungas levnadsvillkor och civilsamhällets villkor, men fördelar också statsbidrag till en rad organisationer, varav många kan sägas syssla med kulturverksamhet i någon form. Myndigheten fördelar organisations- och projektbidrag till verksamheter som stödjer ungas ideella engagemang, och initiativ som rör kultur, språk, identitet och delaktighet i samhället samt HBTQI-personers ställning. Ett starkt fokus är antirasism och diskriminering. Totalt fördelade myndigheten 2022 cirka 440 miljoner kronor i organisationsbidrag (särskilda stöd med anledning av pandemin och kriget i Ukraina borträknade) och 75 miljoner kronor i projekt- och verksamhetsbidrag.[16]

Boverket fördelar flera stöd av betydelse för kulturverksamhet runt om i landet. Ett exempel är investeringsbidraget till allmänna samlingslokaler som kan lämnas för nybyggnad, tillbyggnad, ombyggnad och inköp av en allmän samlingslokal. Detta bidrag riktar sig till ideella organisationer. Boverket fördelar även statsbidrag till det som kallas icke-statliga kulturlokaler. Boverkets så kallade samlingslokalsdelegation fördelar årligen detta stöd till ombyggnader, tillgänglighetsskapande insatser och standardhöjande reparationer efter ansökan. Fyra av tio stödmottagare var det senast redovisade året länsmuseer. För innevarande år uppgår detta stöd enligt riksdagsbeslut till cirka 9,8 miljoner kronor årligen (anslag 1:5), varav en del används för myndighetens administration.

Stödet till icke-statliga kulturlokaler är värt att särskilt kommentera eftersom Boverket hemställt hos regeringen om förändringar av stödet och vi, enligt våra direktiv, särskilt ska beakta stödets relation till samverkansmodellen.[17] Enligt Boverket tar handläggningen av stödet i dag onödigt mycket resurser i anspråk, bland annat eftersom förordningen (1990:573) om stöd till vissa icke-statliga kulturlokaler inte setts över på många år och innehåller både ålderdomliga formuleringar och otydligheter. Boverket påpekar bland annat att beskrivningen av vilka lokaler som kan beviljas bidrag utifrån ett nutida kulturbegrepp är snäv eftersom den bara tar upp musei-, teater- och konsertlokaler. Myndigheten menar, till exempel, att även konsthallar och cirkusar borde kunna omfattas då de är angelägna ur kulturpoli-

[16] Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor, *Årsredovisning 2022* (2023), s. 74–76.
[17] Se t.ex. Boverkets skrivelse den 26 oktober 2021, ”Hemställan till regeringen att besluta om förändrade bestämmelser i förordning (1990:573) om stöd till vissa icke-statliga kulturlokaler” (dnr 5148/2021).

tisk synpunkt. Vidare påtalar Boverket att handläggningen av ärendena skulle kunna effektiviseras om stödet inte behövde hanteras av samlingslokalsdelegationen.

Även Tillväxtverket har stödordningar som är direkt riktade till kulturaktörer. Till exempel fördelar myndigheten statsbidrag till film- och Tv-produktioner i Sverige enligt förordningen (2022:1386) om statligt stöd till produktion av audiovisuella verk. År 2023 uppgick stödet totalt till 100 miljoner kronor, varav cirka 6,6 miljoner beräknas användas för myndighetens administration.

Det ska också nämnas att Tillväxtverket fördelar stora medel från Europeiska regionala utvecklingsfonden (Regionalfonden). Dessa medel är inriktade mot miljö, forskning, företagande och digital infrastruktur men projekten har många gånger viktiga kulturkomponenter, inte minst projekt inom fältet kulturella och kreativa näringar. Tillväxtverket fördelar totalt 8 miljarder åren 2021–2027 uppdelat på ett antal ”programområden”, det vill säga geografiska områden med gemensamma utmaningar eller målsättningar.

4.6 Nationell överblick och samordning

Flera myndigheter har särskilda uppdrag när det gäller den nationella överblicken inom det egna ansvarsområdet. Exakt hur detta tolkas varierar men generellt innefattar det en kunskap om det relevanta kulturområdets tillstånd i olika delar av landet, inte minst i syfte att kunna identifiera problem och utvecklingsbehov. Ett antal myndigheter har därutöver även andra, mer avgränsade, uppdrag inriktade på kunskapsinsamling och överblick. För att bedöma hur staten samspelar med regioner och kommuner är det, utöver bidragsgivningen, viktigt att även känna till en del om detta arbete. Flera statliga myndigheter har också ansvar för direkt samordnande verksamhet samt finansiering och drift av konst- och kulturprojekt som även involverar regional och kommunal nivå i olika grad. Både kunskapsuppdrag och viktigare exempel på egen verksamhet som når ut lokalt och regionalt hos centrala kulturmyndigheter och kulturinstitutioner beskrivs i det följande.

Statens kulturråd

Statens kulturråd har ett generellt uppdrag om att ha nationell överblick inom sitt ansvarsområde. I praktiken innebär det till exempel att myndigheten samlar in och sammanställer uppgifter om hur de stöd används som myndigheten fördelar samt vilka effekter de kan förväntas ha. Vidare genomför myndigheten tematiska kartläggningar av olika kulturområdens utveckling, sammanställer viss statistik m.m. Det huvudsakliga statistikansvaret och det egentliga utvärderingsuppdraget när det gäller den offentliga kulturpolitiken har dock lagts på en annan myndighet, Myndigheten för kulturanalys.

Statens kulturråd driver även verksamheter inom specifika områden med tydlig inriktning på kunskapsuppbyggnad, till exempel det man kallar ett kulturskolecentrum, som inte bara arbetar med bidragsfördelning utan även ska vara ett nationellt kunskapscenter för stöd till landets kulturskolor. Ytterligare ett exempel är att Kulturrådet följer upp läsfrämjande insatser av nationellt intresse i arbetet med det inom myndigheten organiserade läsrådet. Generellt kan sägas att myndighetens kunskapsuppbyggnad ofta vilar på att de medarbetare som handlägger olika stödordningar bygger upp stor kunskap inom ett visst konst- eller kulturområde och med tiden skaffar sig nationell överblick. Detta gäller förstås även de som arbetar med kultursamverkansmodellen och regionala kulturplaner, ett arbete som ger möjlighet till jämförelser mellan olika delar av landet etc.

Konstnärsnämnden

Konstnärsnämndens grunduppdrag handlar om att främja konstnärlig utveckling och förnyelse via stipendiefördelning (se ovan), men myndigheten har enligt instruktionen även ett särskilt ansvar för att analysera och sprida kunskap om konstnärers ekonomiska och sociala villkor inom alla konstområden. I detta syfte har myndigheten bland annat en särskild funktion med utredare för kunna analysera konstnärers villkor. I kunskapsförmedlande syfte samverkar myndigheten också regionalt och lokalt. Detta tar sig bland annat uttryck i särskilda överenskommelser med sammantaget tolv regioner i syfte att stödja regionerna i arbetet med konstnärspolitiska

frågor.[18] Myndigheten genomför även särskilda dialogmöten med dessa regioner.

Konstnärsnämnden arbetar också med samverkansprojekt på förslag från aktörer runt om i landet, bland annat i syfte att främja konstnärlig utveckling även utanför storstadsregionerna. Förslagen handlar framför allt om att starta internationell residensverksamhet men även om olika former av publika program. Ett femtiotal residensvistelser och publika program arrangerades eller finansierades 2022 av Konstnärsnämnden i samarbete med lokala aktörer inom ramen för de olika internationella programmen för bild och form (IASPIS), musik, dans, cirkus och teater.

Riksantikvarieämbetet

Riksantikvarieämbetet har som nationell kulturarvsmyndighet ansvar för frågor om både kulturlandskap, kulturmiljöer, kulturföremål och museer. Mycket av myndighetens arbete har sin grund i kulturmiljölagen (1988:950), men man arbetar också utifrån nationella kulturmiljömål där det bland annat anges att kulturmiljöarbetet ska främja ett hållbart samhälle med en mångfald av kulturmiljöer som bevaras, används och utvecklas, och att kulturmiljön ska tas till vara i samhällsutvecklingen. I myndighetens uppdrag ingår, utöver den bidragsfördelning som nämnts ovan, bland annat att följa och analysera museioch kulturarvsarbetet samt att skapa och förmedla användbar information och kunskapsunderlag på området.

Riksantikvarieämbetets uppdrag innebär en rad uppgifter av samordnande och stödjande karaktär, varav flera också kan vara av direkt relevans för verksamhet på kommunal och regional nivå. Myndigheten har bland annat inrättat en centrumfunktion för att utveckla kulturarvsarbetet där det ingår att samla in och förmedla kunskaper till och för museer och där det erbjuds teknik- och metodstöd för utveckling av utställningsmediet. Riksantikvarieämbetet förvaltar också nationella databaser för kulturhistorisk information såsom Fornreg, Arkivsök, Fornsök, Kringla och K-samsök samt Bebyggelseregistret.

[18] För närvarande finns överenskommelser med Regionsamverkan Sydsverige (Blekinge, Halland, Jönköpings län, Kalmar län, Kronoberg och Skåne), Kultur i Norr (Norrbotten, Västerbotten, Västernorrland och Jämtland Härjedalen) samt Västra Götalandsregionen tillsammans med Region Värmland.

När det gäller samverkan kan det också särskilt nämnas att myndigheten, tillsammans med länsstyrelserna och i dialog med kulturmiljöarbetets andra aktörer, tagit fram ett större visionsdokument för kulturmiljöarbetet 2030. Riksantikvarieämbetet medverkar också på chefsnivå i sådana fora som Rådet för hållbara städer och Miljömålsrådet, liksom i den styrgrupp som finns för särskild myndighetssamverkan på området gestaltad livsmiljö (tillsammans med Boverket, ArkDes och Konstrådet).

Riksarkivet

Riksarkivet har enligt sin instruktion det särskilda ansvaret för den statliga arkivverksamheten men även för den arkivvård i landet som framgår av arkivlagen (1990:782) och arkivförordningen (1991:446). Riksarkivet ska ha nationell överblick över arkivfrågorna och följa arkivverksamheten i landet. Bland annat innefattar uppdraget att verka för utveckling av metoder för framställning, bevarande och tillgängliggörande av handlingar som ett led i förvaltningsutvecklingen. Myndigheten ska även ge kommunerna råd i arkivfrågor och verka för ökad enhetlighet och samordning mellan den statliga och den kommunala arkivhanteringen.

Som en del av sitt uppdrag främjar Riksarkivet kunskapsuppbyggnad inom många arkivrelaterade områden, inte minst kring digitalt bevarande. Myndigheten tillhandhåller också digitala söksystem, digitaliseringstjänster och arkiveringsrutiner. Det ska särskilt nämnas att Riksarkivet, för att stärka enhetligheten i den offentliga arkiveringen, lyft behovet av en ny arkivlagstiftning som innefattar en utökad föreskriftsrätt för myndigheten om bevarande och gallring. Denna skulle inte bara, som i dag, gälla för statliga myndigheter utan för hela den offentliga förvaltningen, inklusive de cirka 300 kommunala och regionala arkivmyndigheterna.

Kungliga biblioteket

Kungliga biblioteket har enligt sin instruktion bland annat i uppdrag att ha nationell överblick och främja samverkan samt tillhandahålla informationssystem och verka för utveckling och samordning av digitala tjänster inom det allmänna biblioteksväsendet. För detta och

relaterade uppgifter disponerade myndigheten 2023 cirka 59,5 miljoner kronor i specialdestinerade medel inom kulturbudgeten (anslag 1:6, ap. 2).

Myndighetens samordningsuppdrag innefattar även en rad mer specificerade uppgifter till vilka delar av dessa medel ska användas. Bland annat anger regeringen i regleringsbrev att bidrag ska fördelas till vissa delar av biblioteksområdets nationella infrastruktur som lånecentrals- och depåbiblioteksverksamhet, nationella digitala bibliotekstjänster riktade mot de nationella minoritetsspråken och andra språk än svenska samt fortsatt drift av Digiteket i syfte att stödja tillhandahållandet av likvärdig biblioteksverksamhet i hela landet. Av anslagsposten får högst tio miljoner kronor fördelas till en satsning på nationella minoriteters bibliotek enligt ett särskilt uppdrag från regeringen. Högst tio miljoner kronor får användas för att ta fram former för stärkt samverkan inom det allmänna biblioteksväsendet samt för att bidra till den långsiktiga utvecklingen för vissa nationella digitala bibliotekstjänster för prioriterade målgrupper.

Statens konstråd

Statens konstråd ska enligt sin instruktion beställa och förvärva god samtidskonst till statens byggnader och lokaler, men även arbeta bredare och medverka till skapandet och utvecklingen av offentlig konst och gestaltning av gemensamma miljöer generellt i landet, samt utveckla och sprida kunskap inom området offentlig konst och gestaltning av gemensamma miljöer.

En del av myndighetens uppdrag är särskilt inriktat på icke-statliga miljöer, och i denna del av verksamheten drivs en lång rad gestaltningsprojekt tillsammans med bland annat kommuner. Myndighetens resurser för konstinköp och konstnärlig gestaltning av den gemensamma miljön (anslag 4:2, ap. 1) räknas dock inte löpande upp för kostnadsökningar och resurserna till denna typ av konkret samverkan har därför kommit att urholkas tämligen kraftigt över tid. Bortsett från särskilda satsningar i samband med pandemin har anslaget de senaste åren legat på cirka 43 miljoner kronor.

Myndigheten har även varit aktiv genom särskilda satsningar på samverkan med andra samhällsnivåer, som ”Konst händer” 2016–2018. Statens konstråds uppdrag i Konst händer var att genom konstnärlig

gestaltning bidra till att skapa platser för möten och mer engagerande boendemiljöer för alla, och tillsammans med lokala organisationer i det civila samhället arbeta fram praktiska exempel på hur miljonprogrammet kunde berikas konstnärligt. Konst händer initierades genom en öppen utlysning riktad till civilsamhällesorganisationer och resulterade i 19 konstnärliga verk på 15 platser.

Statens konstråd hade 2010–2013 även i uppdrag att, tillsammans med Boverket, Riksantikvarieämbetet och ArkDes, utveckla helhetssynen i planeringen och byggandet av offentliga miljöer. Regeringsuppdraget ”Samverkan om gestaltning av offentliga miljöer” innefattade tretton särskilda samverkansprojekt riktade till bland annat kommuner, landsting och privata fastighetsägare. Uppdraget kom att bli början på Statens konstråds arbete med det som i dag blivit politikområdet gestaltad livsmiljö. År 2018–2020 hade myndigheten sedan, som en del i den då nyligen lanserade politiken för gestaltad livsmiljö, i särskilt uppdrag att verka för stärkt kunskapsutveckling inom området offentlig konst och gestaltning av gemensamma miljöer.[19] Inom projektet arbetade man med tre separata utlysningar av medel, forskning, nätverksbyggande och kunskapsutveckling. Inom projektet tog ett trettiotal kommuner och regioner fram rutiner för sitt arbete med offentlig konst eller genomförde faktiska konstprojekt.[20]

Nämnden för hemslöjdsfrågor

Nämnden för hemslöjdsfrågor arbetar för att stärka hemslöjden i landet ur såväl kultur- som närings- och hållbarhetsperspektiv. Syftet är bland annat enligt myndighetens regleringsbrev att tillvarata och utveckla hemslöjdens material- och teknikkunskap, formspråk och traditioner. Vidare är ett syfte att öka barns och ungdomars intresse för utövande av olika slöjdtekniker.

Som nämnts ovan fördelar nämnden vissa verksamhets- och organisationsbidrag samt årliga projektbidrag, men en viktig del av arbetet är också omvärldsbevakning, utbildning och samverkan med regionala hemslöjdskonsulenter, civilsamhällets organisationer och andra kulturmyndigheter. I syfte att sprida kunskap och information anordnar

[19] Av det ursprungliga uppdraget framgår att detta även var tänkt att kunna ingå som ett långsiktigt ansvarområde inom myndighetens ordinarie verksamhet.
[20] Statens konstråd, *Vi förändrar varandra: Kunskapsnav offentlig konst* (2020).

Nämnden för hemslöjdsfrågor bland annat konferenser och seminarier.

Statens centrum för arkitektur och design (ArkDes)

ArkDes ska enligt sin instruktion stärka kunskapen om och främja intresset för arkitekturens, formens och designens värden och betydelse för individen och för samhällsutvecklingen. I detta uppdrag ligger bland annat att sprida kunskap och att samverka på nationell, regional och lokal nivå med andra berörda aktörer, både inom civilsamhället och det offentliga.

ArkDes ska även vara en nationell mötesplats för aktörer inom sitt område samt driva och stödja utställningsverksamhet och annan pedagogisk och debatterande verksamhet för att stärka arkitekturens, formens och designens ställning i samhället (det s.k. mötesplatsuppdraget). Myndigheten ska verka för att de mål som riksdagen har fastställt för arkitektur, formgivning och design uppnås samt följa upp politikens genomslag på området och vid behov föreslå åtgärder för att stärka måluppfyllelsen. Arbetet i denna del har resulterat i en rad publikationer, utbildningstillfällen, konferenser och nätverk tillsammans med myndigheter som Boverket, Riksantikvarieämbetet och Statens konstråd (som nämnts har dessa en strukturerad myndighetssamverkan). Inom ramen för arbetet har ArkDes även genomfört utlysningar av medel till specifika forsknings- och utvecklingsprojekt, bland annat tillsammans med Formas, Boverket och Vinnova. Myndigheten disponerar ett särskilt anslag på 5 miljoner kronor (anslag 1:4, ap. 1) för forsknings- och utvecklingsinsatser inom kulturområdet.

Varje år beskriver ArkDes även de stora dragen i hur politikområdet gestaltad livsmiljö utvecklats, vilka framsteg som gjorts och vilka utmaningar som bör hanteras, i en särskild rapport.[21] Dessa uppföljningar beskriver de nationella myndigheternas arbete men har över lag ett starkt fokus på arbete i regioner och framför allt kommuner.

[21] Den senaste rapporten tar ett bredare grepp än vanligt utifrån att det gått fem år sedan målen för gestaltad livsmiljö-politiken beslutades: ArkDes, *Ett samhälle som håller ihop: En uppföljning av Politik för gestaltad livsmiljö 2022 och medskick inför framtida arbete* (2022).

Stiftelsen Svenska Filminstitutet

Svenska Filminstitutet är en stiftelse som sedan 1 januari 2017 finansieras med statliga medel. Verksamheten utgår från målen för den nationella filmpolitiken.[22] Filminstitutet har, utöver de stöd till produktion och distribution som nämnts ovan, även mer allmänna uppdrag inom sitt fält, till exempel med bäring på det svenska filmarvets bevarande och tillgängliggörande samt barns och ungas kunskap om film och rörlig bild.

Filminstitutets uppdrag preciseras årligen i det riktlinjebeslut från regeringen som kommer med statsanslaget. Där slås det för 2023 bland annat fast att Filminstitutet ska verka för att den svenska filmpolitiken genomförs med utgångspunkt i de filmpolitiska målen. Filminstitutet har också en rad uppdrag inriktade på nationell överblick och samordning. Bland annat ska stiftelsen samla in och bearbeta statistik, ansvara för omvärldsanalys och uppföljning av svensk filmproduktion och filmpolitiska insatser. Filminstitutet är även kontaktkontor för MEDIA-delen av EU-programmet Kreativa Europa 2021–2027. Alla dessa uppdrag, liksom den stödgivning som behandlats ovan, innebär breda kontaktytor mot aktörer på olika samhällsnivåer, både inom det privata näringslivet och inom det offentliga.

Riksteatern

I än högre grad än flera av de tidigare nämnda institutionerna har Riksteatern, som är en ideell förening, en särskild roll i detta sammanhang eftersom man själv producerar och arrangerar scenkonst. Detta är en del av Riksteaterns grunduppdrag som står inskrivet i föreningens stadgar, men även anges i villkor som knyts till den statliga finansieringen. I föreningens riktlinjebeslut från regeringen sägs bland annat att Riksteatern ska producera och turnera scenkonst samt bidra till utveckling och spridning av dans och samtida cirkus i hela landet. Det anges också att Riksteatern ska arrangera föreställningar samt verka för ett starkt arrangörsled inom scenkonsten i hela landet. Utöver de producerande och arrangerande delarna ska Riksteatern även vara ett kunskapsstöd för hela scenkonstområdet och som sådant bidra till och främja kunskap, kompetensutveckling och

[22] Se propositionen *Mer film till fler – en sammanhållen filmpolitik* (prop. 2015/16:132).

samverkan mellan lokala, regionala och nationella scenkonstaktörer i hela landet.

Riksteatern utför alltså detta uppdrag som ideell förening bestående av lokala och regionala riksteaterföreningar samt en nationell nivå. Riksteatern har i dag runt 36 000 enskilda medlemmar och varje medlem tillhör någon av de cirka 200 riksteaterföreningar som finns i landet. Varje riksteaterförening bestämmer själv över sin verksamhet och den lokala repertoaren består av scenkonst från både Riksteaterns egna turnéer och föreställningar från andra scenkonstproducenter. På regional nivå finns sedan även regionala riksteaterföreningar som samverkansorgan och stöd för de lokala riksteaterföreningarna i länet.

Även om de teaterkonsulenter som tidigare var avlönade av regionala riksteaterföreningar numera, sedan medlen överförts till kultursamverkansmodellen, ofta är anställda i regionala förvaltningar (jfr även kapitel 5), innefattar Riksteatern som synes en helt egen struktur för samverkan och även samproduktion med sin egen lokala och regionala nivå. Dessa nivåer i Riksteaterns organisation samverkar sedan i sin tur med andra aktörer på motsvarande nivåer, till exempel kommuner och regioner. Detta får till följd att Riksteatern, i vissa avseenden, kan befinna sig i båda ändar av kultursamverkansmodellen samtidigt: dels som nationell part med uppdrag från regeringen att främja scenkonst i hela landet, dels som utförare på regional och lokal nivå.

5 Samverkan på regional nivå

Regionerna (tidigare landstingen) har haft en tydlig roll i svensk kulturpolitik ända sedan införandet av 1974 års kulturpolitik. Då definierades det offentligas ansvar för kulturfrågorna för första gången mer generellt. Kommunernas viktiga roll för att stödja lokal kultur lyftes fram och landstingens betydelse för att organisera stödet till kulturpolitiska insatser på regional nivå beskrevs. Som nämnts i kapitel 3 inrättades i kölvattnet av detta även statliga bidrag till stöd för uppbyggnad och drift av kulturinstitutioner med regionalt eller lokalt huvudmannaskap. Dessa stöd vidareutvecklades sedan till dagens kultursamverkansmodell.

I Sverige finns i dag 21 regioner. På Gotland sköts de regionala uppgifterna av Gotlands kommun. Vi kommer i det följande använda begreppet region även för Gotlands kommun. Begreppen landsting och regionkommun kommer att användas i historiska beskrivningar där detta är relevant.

Den politiska organiseringen av kulturfrågorna ser olika ut i regionerna och sedan 2013 ingår, som nämnts tidigare, samtliga Sveriges regioner utom Region Stockholm i kultursamverkansmodellen. Sveriges kommuner och regioner (SKR) konstaterar att 13 regioner har en särskild kulturnämnd som i några fall även ansvarar för utbildningsfrågor.[1] Ansvaret för frågorna kan också ligga på en regional utvecklingsnämnd eller på regionstyrelsen.

Följande kapitel om samverkan på regional nivå inleds med en redogörelse för medelsfördelningen mellan regioner och mellan kulturområden (avsnitt 5.1) och fortsätter med en beskrivning av institutioner och annan etablerad verksamhet (avsnitt 5.2). Därefter berörs kulturplanen som process och styrdokument (avsnitt 5.3), kulturplanerna i ett regionalt sammanhang (avsnitt 5.4), den regionala

[1] Sveriges kommuner och regioner, *Politisk organisation i kommuner och regioner 2021* (2021), s. 17.

rollen och kommunal samverkan (avsnitt 5.5). Kapitlet avslutas med en beskrivning av interregionala samarbeten (avsnitt 5.6).

5.1 Medelsfördelning på regional nivå

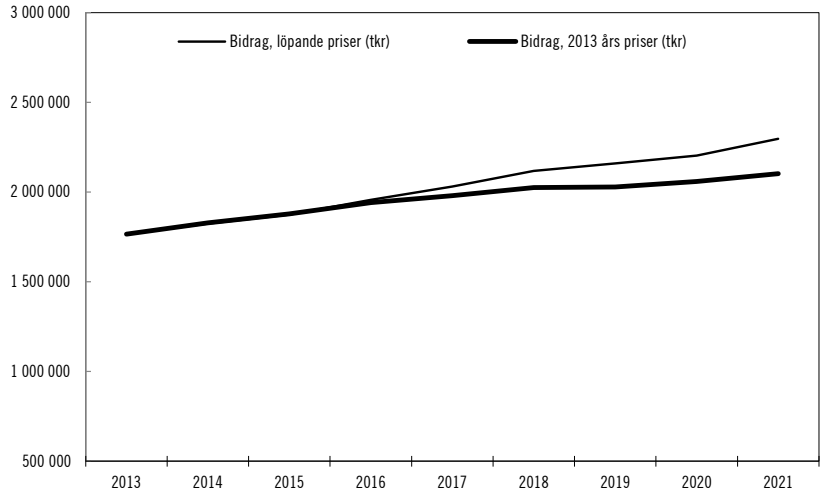
Inledningsvis kan vi konstatera att regionernas samlade kulturanslag är betydligt större än de medel som avsätts till kultursamverkansmodellen. Enligt Myndigheten för kulturanalys uppgick regionernas utgifter för kultur 2021 till 4,8 miljarder kronor.[2] Teater och musik är det största området med 1,85 miljarder kronor. Regionernas bidrag till kultursamverkansmodellen var 2021 2,29 miljarder kronor.[3] Vidare ser vi att egna verksamhetsintäkter och övriga intäkter utgör en icke oväsentlig del av de regionala institutionernas intäkter. Enligt Statens kulturråd utgjorde den offentliga finansieringen 2021 (inklusive årliga bidrag, övriga bidrag och EU-medel) 86,6 procent av de totala intäkterna för de regionala verksamheterna.[4] Bild och formområdet och filmområdet har relativt högst andel icke-offentlig finansiering på cirka 30 procent.[5]

Som visas i tabell 2.1 i kapitel 2 står regionerna för en stor andel av den totala finansieringen av kultursamverkansmodellen. Andelen har ökat genom åren, med undantag för pandemiåren då stora statliga satsningar gjordes. Regionernas bidragsandel för alla verksamheter i kultursamverkansmodellen har totalt ökat från 45,4 procent 2013 till 46,5 procent 2021, med en topp på 46,8 procent 2020.[6]

Nedanstående diagram (figur 5.1) visar de totala årliga regionala bidragen till verksamheter i kultursamverkansmodellen mellan 2013 och 2021, i löpande och fasta priser. Diagrammet visar en successiv ökning av de regionala anslagen till verksamhet i modellen. Detta gäller även om bidraget räknas om i fasta priser utifrån Statistiska Centralbyråns konsumentprisindex (KPI).

[2] Myndigheten för Kulturanalys, *Samhällets utgifter för kultur 2021* (2022), s. 11.
[3] Statens kulturråd, *Uppföljning av ekonomi, personal och aktiviteter 2021: Kultursamverkansmodellen* (2022), s. 13.
[4] Statens kulturråd, *Uppföljning av ekonomi, personal och aktiviteter*, s. 20.
[5] Statens kulturråd, *Uppföljning av ekonomi, personal och aktiviteter*, s. 23.
[6] Statens kulturråd, *Uppföljning av ekonomi, personal och aktiviteter*, s. 15.

Figur 5.1 Regionernas finansiering av verksamheter i samverkansmodellen, 2013–2021

Källa: Statens kulturråd. De fasta priserna är beräknade utifrån SCB:s konsumentprisindex (KPI).

Fördelningen av statsbidraget till regional kulturverksamhet mellan regionerna bygger i hög grad på historiska faktorer och på de olika institutionsstrukturerna i varje region. Som nämndes i kapitel 3 har stat, region och kommun samverkat om utbyggnaden av den befintliga strukturen av länsinstitutioner. I och med att det sedan 1980-talet funnits statsbidrag för att främja utbyggnaden av regionala institutioner på kulturområdet är den nuvarande situationen egentligen på många sätt resultatet av gemensamma åtaganden från stat, region och kommun. Hur institutionsstrukturen ser ut i specifika regioner är resultatet av ett komplext samspel mellan de olika nivåerna, mellan regionala och lokala politiska initiativ och statliga stödsystem.

Nedanstående tabell (tabell 5.1) visar utvecklingen av årliga statliga bidrag mellan 2013 och 2021 i fasta priser samt bidragen per invånare 2021. De årliga statliga bidragen ökade med i genomsnitt 11 procent mellan 2013 och 2021. Blekinge har fått den största ökningen på 23,9 procent, tätt följt av Jönköping och Halland. En del av Blekinges ökning beror, enligt Kulturrådet, på en omfördelning av ansvar för fördelning av statliga bidrag mellan Kronoberg och Blekinge. Räknat per invånare 2021 har Gotland fått det högsta statliga bidraget, 424 kronor och Halland det lägsta, 95 kronor.

Utredningen har även tagit del av preliminära uppgifter om statliga bidrag till regioner för 2022. Den region som utifrån de preliminära siffrorna tycks ha fått störst ökning av det statliga bidraget 2022 är Halland, med en ökning på över 30 procent, följd av Jönköping, med en ökning på drygt 26 procent.

Tabell 5.1 Statliga bidrag per region 2013 och 2021

Kulturverksamheter som finansieras i samverkan per region, statsbidrag i 2021 års priser (tkr)

Region	Antal kulturverksamheter	Bidrag 2013	Bidrag 2021	Förändring i procent	Kronor per invånare
Blekinge	10	20 201	25 026	23,9	157,5
Dalarna	14	34 414	40 164	16,7	139,3
Gotland	7	23 996	25 880	7,9	424,3
Gävleborg	7	40 079	46 380	15,7	161,2
Halland	13	26 104	32 176	23,3	94,6
Jämtland	11	31 848	36 831	15,6	278,9
Jönköping	12	32 403	40 129	26,5	109,3
Kalmar	12	30 206	33 828	12,0	136,9
Kronoberg	12	33 806	35 417	4,8	174,2
Norrbotten	17	44 822	52 044	16,1	208,4
Skåne	20	198 422	220 618	11,2	157,3
Sörmland	8	26 733	32 200	20,4	106,7
Uppsala	6	41 372	43 836	6,0	111,0
Värmland	7	53 014	58 645	10,6	207,1
Västerbotten	14	74 500	82 417	10,6	300,2
Västernorrland	8	49 508	53 486	8,0	219,0
Västmanland	11	32 036	34 079	6,4	122,2
Västra Götaland	26	327 465	351 046	7,2	201,2
Örebro	15	39 260	44 347	13,0	144,6
Östergötland	10	71 358	78 856	10,5	167,9
Totalt	**239**	**1 231 547**	**1 367 404**	**11,0**	**170,1**

Källa: Statens kulturråd.

Som nämnts bygger fördelningen av statsbidrag i hög grad på historiska faktorer. Emellertid har strategiska förändringar skett i flera län under senare år. Halland, som vid modellens införande hade en relativt svag institutionsstruktur, har med hjälp av nya arbetssätt byggt upp en starkare kulturell infrastruktur genom regionala satsningar.

Statens kulturråd bedömde också att den statliga andelen av finansieringen var för låg och behövde höjas för Halland. Den statliga andelen finansiering bedömdes även vara för låg i Sörmland och Jönköping. Dessa regioner har således fått en stor procentuell ökning. Vissa större ökningar kan även handla om att nya verksamheter har kommit in, som i Norrbotten och Kalmar.

Tabell 5.2 Regionala bidrag per region 2013 och 2021

Kulturverksamheter som finansieras i samverkan per region, regionala bidrag i 2021 års priser (tkr)

Region	Antal kulturverksamheter	Bidrag 2013	Bidrag 2021	Förändring i procent	Kronor per invånare
Blekinge	10	22 790	30 061	31,9	189,1
Dalarna	14	75 198	83 817	11,5	290,6
Gotland	7	21 430	22 325	4,2	366,0
Gävleborg	7	58 918	69 000	17,1	239,8
Halland	13	40 354	65 655	62,7	193,0
Jämtland	11	35 869	42 740	19,2	323,7
Jönköping	12	101 923	125 192	22,8	341,1
Kalmar	12	31 724	50 464	59,1	204,2
Kronoberg	11	34 474	42 068	22,0	206,9
Norrbotten	17	70 607	93 181	32,0	373,2
Skåne	20	302 756	340 700	12,5	242,9
Sörmland	8	48 399	77 187	59,5	255,8
Uppsala	6	43 521	50 195	15,3	127,1
Värmland	7	50 229	64 731	28,9	228,6
Västerbotten	14	67 011	72 206	7,8	263,0
Västernorrland	8	69 971	73 346	4,8	300,4
Västmanland	11	41 865	48 699	16,3	174,6
Västra Götaland	26	715 984	807 338	12,8	462,7
Örebro	15	43 797	54 651	24,8	178,1
Östergötland	10	52 121	82 806	58,9	176,3
Totalt	**239**	**1 928 942**	**2 296 363**	**19,0**	**285,7**

Källa: Statens kulturråd.

Som ovanstående tabell (tabell 5.2) visar har de årliga regionala bidragen ökat med i genomsnitt 19 procent mellan 2013 och 2021. Region Halland har sett den största ökningen på 62,7 procent. Den region som sett lägst ökning är Gotland med en ökning på 4,2 pro-

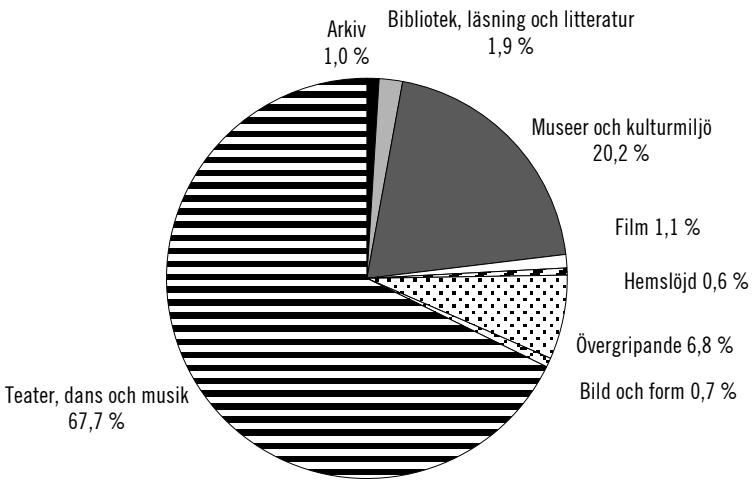
cent. Räknat per invånare 2021 stod Västra Götaland för högst bidragsbelopp, 463 kronor och Uppsala för lägst, 127 kronor.

Fördelning mellan kulturområden

Nedanstående diagram visar att medelsfördelningen mellan de olika kulturområdena inte förändrats nämnvärt sedan kultursamverkansmodellen infördes. Scenkonsten och museerna utgör de två största områdena och sammantaget fördelas över 90 procent av resurserna i modellen till dessa områden. Det bidrag som fördelas till bild- och formkonst har proportionellt sett ökat relativt mycket sedan införandet av modellen, bland annat eftersom det pekades ut som ett eget kulturområde 2018. Detta hindrar inte att bidraget till detta område fortfarande är mycket litet i kronor räknat.

Figur 5.2 Bidragsfördelning per kulturområde 2013

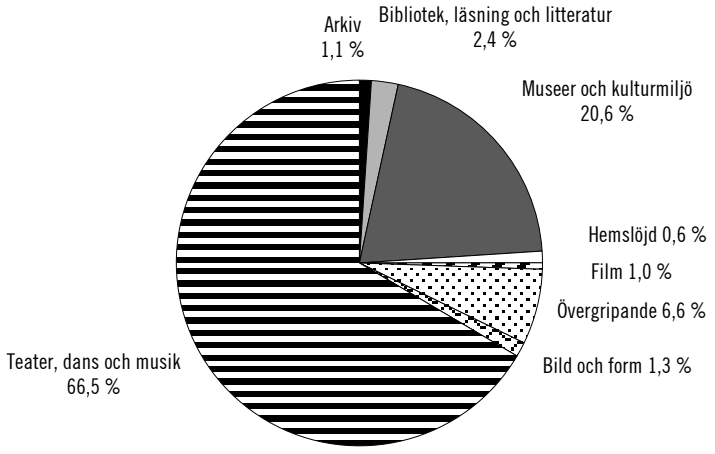
Fördelning av bidrag från stat, region och kommun (procent)

Källa: Statens kulturråd.

Figur 5.3 Bidragsfördelning per kulturområde 2021

Fördelning av bidrag från stat, region och kommun (procent)

Källa: Statens kulturråd.

Utöver fördelningen per konst- och kulturområde kan det vara intressant att se vilka enskilda verksamheter som får del av statsbidraget. En fullständig lista finns i bilaga 4 och nedanstående tabell (tabell 5.3) visar de tio organisationer som beviljats mest statsbidrag 2021. Dessa institutioner återfinns nästan alla inom scenkonstområdet, vilket är naturligt då de största kostnaderna och även offentliga åtagandena finns på det området. Som en jämförelse kan dock även nämnas att Göteborgs museer, alltså Göteborgs konstmuseum, Röhsska museet, Sjöfartsmuseet Akvariet och Göteborgs stadsmuseum beviljades cirka 12,4 miljoner 2021, vilket är mycket på det området.

Tabell 5.3 De tio organisationer som erhöll mest statsbidrag 2021

Statsbidrag vidarefördelat av respektive region (kr)

Organisation	Statsbidrag
Göteborgsoperan AB	133 276 527
Norrlandsoperan AB	53 795 500
Scenkonst Öst AB	53 204 000
Göteborgs Symfoniker AB	41 465 707
Stiftelsen Värmlandsoperan	40 419 000
Malmö Opera och Musikteater AB	40 155 200
Göteborgs Stadsteater AB	40 056 247
Scenkonst Västernorrland AB	38 242 000
Förvaltningen för kulturutveckling (VGR)	32 351 390
Musik i Syd	32 110 000

Källa: Statens kulturråd.

Anm. I Förvaltningen för kulturutveckling ingår sedan 2020 det som tidigare var Kultur i Väst och Västarvet. Västarvet var Sveriges största förvaltning för natur- och kulturarv. Västarvet drev verksamheten på Göteborgs naturhistoriska museum, Lödöse museum, Forsviks bruk, Slöjd & byggnadsvård Nääs, Vänersborgs museum och Vitlycke museum.

Regionala utvecklingsbidrag

Som beskrivits ovan fördelas mellan två och tre procent, cirka 30–35 miljoner kronor, av det totala anslaget till regional kulturverksamhet till tidsbegränsade utvecklingsbidrag till strategiska utvecklingsinsatser av nationellt intresse. Statens kulturråd ska vid fördelning av dessa bidrag särskilt beakta de nationella kulturpolitiska målen som rör kvalitet, konstnärlig förnyelse och tillgänglighet till kulturutbudet. Organisationer som är verksamma i de regioner som ingår i kultursamverkansmodellen, och som får bidrag från region, kommun eller annan huvudman, kan söka regionalt utvecklingsbidrag. Prioriteringarna för utvecklingsbidragen preciseras ytterligare i regeringens regleringsbrev till Statens kulturråd. I regleringsbrevet för 2023 sägs att myndigheten inom ramen för utvecklingsbidragen bland annat ska ”prioritera digitalisering, interregional samverkan, insatser för att stärka arrangörer samt barn och unga”.[7]

Under åren 2017–2021 beviljade Statens kulturråd 162 miljoner kronor i utvecklingsbidrag till 428 projekt, varav 73 procent gått till verksamheter som redan erhåller stöd via kultursamverkansmodel-

[7] ”Regleringsbrev för budgetåret 2023 avseende Statens kulturråd” (Ku2022/01857).

len.[8] Alla regioner har fått del av utvecklingsbidrag, om än i olika omfattning. Vidare visar myndighetens uppföljning att prioriterade verksamhetsområden, som bild- och form och dans, har fått relativt stora bidrag. Det har även varit möjligt att etablera nya verksamheter genom utvecklingsprojekt som kunnat övergå till att bli reguljär verksamhet i kultursamverkansmodellen. Myndigheten ser denna utveckling av regional kulturell infrastruktur som en positiv effekt och menar att den ligger i linje med ett av bidragets övergripande ändamål: att möjliggöra regionala prioriteringar. Man pekar också på flera utvecklingsbehov, bland annat att arbetssätt och erfarenheter som genereras av projekten behöver få ökad spridning.

Som nämnts i kapitel 3 har Statens kulturråd även genomfört en fördjupad tematisk studie av utvecklingsbidragen i samråd med regionerna och samverkansrådet.[9] En slutsats är att utvecklingsbidragen främjar flernivåsamverkan genom att statliga, regionala och kommunala medel gemensamt kan riktas mot projekt där de gör mest nytta. Statens kulturråd bedömer också att regeringens styrning behöver förenklas, för att utvecklingsbidragen i högre grad ska bidra till det överordnade ändamål som finns angivet: att bidra till att de kulturpolitiska målen uppnås, samt ge möjlighet till regionala prioriteringar och variationer. Regeringen bör alltså arbeta mer tillitsbaserat och inte ange särskilda prioriteringar för utvecklingsbidrag i Statens kulturråds regleringsbrev.

Av en enkät till regionala kulturledningar som Statens kulturråd skickade ut hösten 2022 framkom att måluppfyllelsen för utvecklingsbidragen bedömdes som något högre när det gäller tillgänglighet till kulturutbudet än konstnärlig förnyelse. Av fritextsvaren framgick också att utvecklingsbidraget upplevdes som värdefullt ur flera aspekter. Bland annat att det möjliggör experimenterande med nya metoder och modeller, leder till bättre flernivåsamverkan och förbättrar kulturell infrastruktur. Kommunala aktörer har också i samtal med utredningen framhållit värdet av utvecklingsbidragen för att bland annat prova nya arbetssätt och implementera nya erfarenheter i ordinarie verksamhet. Slutsatserna i rapporten stämmer alltså väl överens med den bild utredningen fått under kunskapsinsamlingen.

[8] Statens kulturråd, ”En uppföljning av tidsbegränsade bidrag till strategiska utvecklingsinsatser av nationellt intresse 2017–2021” (KUR 2022/11195).
[9] Statens kulturråd, *Jästen i modellen – en tematisk undersökning av kultursamverkansmodellens utvecklingsbidrag 2017–2021* (2023).

5.2 Institutioner och annan etablerad verksamhet

Som tidigare nämnts har det sedan modellens införande inte skett några genomgripande förändringar gällande anslagens fördelning mellan regionerna och inte heller mellan kulturområdena. Eftersom inga nya medel tillfördes när modellen sjösattes skulle större omprioriteringar mellan regioner eller mellan kulturområden ha krävt neddragningar av befintlig verksamhet, vilket inte genomförts. Som beskrivits ovan har kultursamverkansmodellen dock modifierats en hel del sedan den infördes. Konst- och kulturområden som tillkommit är läs- och litteraturfrämjande och bild- och formområdet. Ett förtydligande om att de regionala museernas kulturmiljöarbete ingår i modellen gjordes 2018.

I och med de uppräkningar av anslagen som gjorts år för år har utrymme även skapats för att finansiera ett fyrtiotal nya verksamheter (se bilaga 4, tabell 2). Dessa har ofta först finansierats med utvecklingsbidrag och sedan fasats in i modellen i den bemärkelsen att de fått statsbidrag och årlig finansiering via regionerna. Processen för hur en ny verksamhet tas in i modellen är inte alltid helt tydlig men det sker i samspel mellan regionen och Statens kulturråd.

Samtidigt som nya verksamheter kommit att få finansiering via modellen har väldigt få verksamheter fallit bort sedan införandet. Dalhalla Opera är ett exempel på en verksamhet som fallit bort på grund av ekonomiska problem. Dalhalla Opera började finansieras via modellen 2017 med en total finansiering från region och stat på två miljoner kronor. Verksamheten fick ekonomiska problem och begärde rekonstruktion samma år och beviljades inte ytterligare finansiering. Från 2018 valde Region Dalarna i dialog med Statens kulturråd att i stället börja finansiera Vattnäs Opera och Dala Floda Operafest med de statsbidrag som ryms i modellen.

Strukturen för regionala kulturinstitutioner skiljer sig avsevärt mellan olika regioner utifrån historiska, geografiska och strukturella faktorer. Några regioner gick in i modellen med en väl utbyggd institutionsstruktur medan andra har byggt upp nya plattformar och strukturer under senare tid. Scenkonstinstitutionerna får de största anslagen följt av musikinstitutionerna och museiinstitutionerna.

I dag, september 2023, får 245 verksamheter medel via kultursamverkansmodellen. Bland verksamheterna finns mera traditionella kulturinstitutioner såsom länsteatrar och länsmuseum men också en

rad främjandeorganisationer (se bilaga 4, tabell 1) såsom regionala filmcentra och ett stort antal fristående kulturaktörer.[10] Av de 245 verksamheter som får medel via kultursamverkansmodellen är majoriteten, 165 stycken, offentliga verksamheter och 80 stycken att betrakta som fristående aktörer. Den vanligaste offentliga huvudmannen är en region och den vanligaste organisationsformen för de fristående aktörerna är ideell förening. Ett antal av de fristående verksamheterna drivs som aktiebolag (se bilaga 4, tabell 2), vilket kan medföra vissa problem då flera regioner av princip inte ger stöd till icke-offentligt ägda aktiebolag.

Särskilt om främjandeverksamhet och konsulenter

Regionala kulturkonsulenter inom bibliotek, bild och form, dans, film, slöjd och scenkonst har sedan länge varit en viktig del av regionernas insatser för att tillgängliggöra och utveckla kulturlivet.

Enligt en uppföljning som genomförts av Myndigheten för kulturanalys (jfr kapitel 3) har definitionen av begreppet konsulent i viss mån varierat över tid.[11] Kulturanalys framhåller dock att gemensamt för de flesta konsulenter är att de har rollen att stödja andra kulturaktörers arbete, exempelvis genom rådgivning, samordning, ekonomiskt stöd och fortbildning för professionella konstnärer. Många konsulenter arbetar även till viss del med publik verksamhet, till exempel utställningar och scenkonstföreställningar för allmänheten eller pedagogisk verksamhet för barn. Myndigheten för kulturanalys pekar också på att konsulentrollen har förändrats och gått mot en mer renodlad handläggarroll med större fokus på strategiska än operativa uppgifter.[12]

Denna bild bekräftas också i vår kunskapsinhämtning. Att allt fler konsulenter är anställda vid regionerna tycks ha påverkat denna utveckling. När statsbidragen för konsulenterna nu ingår i modellen och inte fördelas direkt från staten har den statliga samordningen

[10] Utredningen definierar offentlig respektive fristående aktör utifrån samma kriterier som museilagen (2017:563), där offentlig innefattar 1) statliga verksamheter, 2) regionala verksamheter, 3) kommunala verksamheter, och 4) andra verksamheter i vars styrelse eller motsvarande ledningsorgan mer än hälften av antalet ledamöter är utsedda av stat, kommun eller region. Verksamheter som inte definieras som offentliga enligt ovanstående kan alltså betraktas som fristående.

[11] Myndigheten för kulturanalys, *Kulturarbetare eller byråkrat: Regionala kulturkonsulenters roller och förutsättningar* (2018), s. 45.

[12] Myndigheten för kulturanalys, *Kulturarbetare eller byråkrat*, s. 81.

minskat, vilket också har påverkat rollen. Konsulenter som är anställda av kulturinstitutioner och ideella aktörer, som till exempel ofta är fallet inom området hemslöjd, tenderar att ha större fokus på operativa uppgifter. De regionala skillnaderna gällande rollen har enligt vad vi förstår också ökat och flera efterlyser en större tydlighet om konsulenternas roll och uppdrag. Vissa framhåller att det nationella utbytet mellan konsulenterna har minskat och att styrningen har blivit otydligare, vilket förvisso är en naturlig följd av decentraliseringen. Vid utredningens möten är detta något som framför allt konstkonsulenterna har uppmärksammat. Utvecklingen av konsulentrollen påverkas givetvis också av att kulturskaparnas behov har förändrats över tid.

Professionell teater-, dans- och musikverksamhet

Verksamheterna inom professionell teater, dans och musik beviljas högst stöd inom kultursamverkansmodellen. Regionaliseringen av scenkonsten i Sverige startade redan på 1930-talet när Riksteatern bildades och fick en tydligare strukturell form i samband med 1974 års kulturpolitik.[13] Landstingens roll i kulturpolitiken förtydligades och ett speciellt bidrag från Statens kulturråd till regionala teatrar och musikorganisationer inrättades. Systemet med länsteatrar blev dock inte heltäckande och i dag saknas regelrätta sådana i Skåne och Uppsala. I Värmland anses Värmlandsoperan fylla både länsmusik- och länsteateruppdraget. Även Västanå Teater fick vad som beskrivs som ett länsteateruppdrag 2009.

Den regionala strukturen för musikverksamhet har successivt byggts upp genom bland annat Rikskonserters bildande på 1960-talet, militärmusikens omvandling och länsmusikreformen 1988. I samband med länsmusikreformen fick landstingen större ansvar för den regionala musikverksamheten och de flesta landsting inrättade länsmusikstiftelser. I Skåne bildades till exempel en gemensam stiftelse för de två landstingen Kristianstad och Malmöhus och i Västra Götaland bildades på liknande sätt en gemensam stiftelse för de tre landstingen Skaraborg, Älvsborg och Göteborg och Bohuslän.

[13] Se t.ex. Dag Celsing, *Scenkonstens regionala organisationer – en nationell översikt* (Region Dalarna, 2021), s. 14; *Den statliga kulturpolitiken* (prop. 1974:28), s. 304–305; Myndigheten för kulturanalys, *En regional resurs på konstnärlig grund – Länsteatrarna och kultursamverkansmodellen* (2014), s. 18.

I dag finns länsmusik med ensembler som Smålands Musik och Teater, Musik i Syd, Vara Konserthus, Musik i Uppland, Norrbottensmusiken, Scenkonst Sörmland och Gotlandsmusiken. Det finns även musikorganisationer med antingen kammar- eller symfoniorkester i regionerna Jönköping, Kalmar, Skåne-Kronoberg, Västernorrland, Västerbotten, Norrbotten, Uppland, Östergötland, Värmland, Örebro, Västmanland, Gävleborg och Dalarna. Vidare finns musikteatrarna Värmlandsoperan och Norrlandsoperan och Västanå Teater. Därutöver finns regionala musikorganisationer som inte har några tillsvidareanställda musiker alls. Det är Musik Hallandia, Förvaltningen för kulturutveckling (Västra Götalandsregionen), KulturUngdom (Västra Götalandsregionen), Kultur Gävleborg, Folkmusikens hus och Estrad Norr.

I de flesta regioner är musiken och teatern skilda åt i var sin organisation men i tre regioner har musik och teater sammanförts i en förvaltning: Jönköping, Jämtland Härjedalen och Sörmland. Detta gäller även de två regionala scenkonstbolagen Scenkonst Västernorrland AB (med ansvar för musik, teater, dans och film) och Scenkonst Öst AB (med ansvar för symfoni, orkester och teater). Två regionala musikorganisationer har inriktat sig på musikteater, Värmlandsoperan och Norrlandsoperan. I flera regioner finns självständiga operaverksamheter som huvudsakligen spelar på sommaren, till exempel Vadstena-Akademien, Opera på Skäret, Dala Floda Operafest, Läckö Slott och Vattnäs Konsertlada. Den regionala scenkonststrukturen inrymmer också ett antal institutioner med mer renodlat nationell och/eller internationell inriktning som GöteborgsOperan, Sveriges Nationalorkester Göteborgs Symfoniker, Folkoperan och Cirkus Cirkör.

Utvecklingen av dansområdet har i många fall skett i samarbete med befintliga scenkonstinstitutioner. I fyra regioner finns helt eller delvis självständiga dansorganisationer: Skåne (Skånes Dansteater och Dansstationen), Halland (Rum för dans), Västernorrland (Norrdans) och Norrbotten (Dans i Nord). I de flesta regioner är dansen annars en del av verksamheten hos någon av teater- eller musikorganisationerna. Danskonsulenter eller dansutvecklare finns dock i alla regioner och i några kommuner och är ofta knutna till en förvaltning eller till en självständig scenkonstorganisation.

Inom dansen finns flera interregionala samarbeten, till exempel Danssamverkan Sydsverige, där parter från alla sex sydsvenska regio-

ner arbetar tillsammans. Dansnät Sverige har också parter i de flesta regioner. Dansnät Sverige är ett fristående nationellt nätverk där dansaktörer samverkar för att stärka och bygga nationella strukturer för den samtida danskonsten. Utredningens intryck är att just dansområdet har stärkts avsevärt sedan modellen infördes.

Två av de regionala scenkonstinstitutionerna ägs gemensamt av två regioner: Regionteatern Blekinge Kronoberg och Musik i Syd. Det förekommer också interregionala samarbeten inom scenkonsten inom ramen för Regionsamverkan Sydsverige och Kultur i Norr. Norrlands nätverk för Musikteater och Dans (NMD) är ett kommunalförbund med regionerna i Norrbotten, Västerbotten, Västernorrland och Jämtland Härjedalen som medlemmar. Sådana samarbeten beskrivs utförligare i avsnittet nedan om interregional samverkan.

Majoriteten av scenkonstinstitutionerna drivs som stiftelser, ekonomiska eller ideella föreningar, aktiebolag eller, i några få fall som kommunalförbund. Från 1990-talet blev bolagsformen vanligare bland musikorganisationerna och GöteborgsOperan drivs liksom Göteborgs Symfoniker som aktiebolag. Några scenkonstinstitutioner, framför allt på musiksidan, drivs i förvaltning hos en region, till exempel i Region Jönköping och Region Gävleborg. Förvaltningsformen är ovanligare på teatersidan och förekommer bara tillsammans med musiken i Region Jönköping, Region Sörmland och Region Jämtland Härjedalen.

Riksteatern är viktig för hela scenkonstområdet och beskrivs närmare i bland annat avsnitt 4.6. Under många år har Riksteatern arbetat strategiskt med att stärka professionell danskonst och även under senare år med att stärka cirkus. Men den grundläggande infrastrukturen för dans och cirkus är svag, vilket utgör ett hinder för konstnärer inom dessa områden att bosätta sig och verka utanför storstäderna.[14]

Myndigheten för kulturanalys publicerade en särskild rapport om kultursamverkansmodellen och scenkonsten i juni 2023.[15] I rapporten presenteras en historisk tillbakablick över scenkonstens regionalisering, en kvantitativ kartläggning av scenkonst i kultursamverkansmodellen och en mer kvalitativ fördjupning i sex regioner. Bland slutsatserna finns att det skett en svag ökning av antalet föreställ-

[14] Jämför även *Från kris till kraft: Återstart för kulturen* (SOU 2021:77), s. 152.
[15] Myndigheten för kulturanalys, *Spelar samverkan någon roll? En översyn av scenkonstområdet i kultursamverkansmodellen* (2023:3).

ningar och konserter fram till 2019, men att utbudet minskar kraftigt under pandemin. Musikkonserter och teaterföreställningar utgör merparten av verksamheten inom scenkonstområdet. År 2013 spelades föreställningar och konserter i 95 procent av kommunerna i de 20 regioner som ingår i kultursamverkansmodellen. År 2022 spelades scenkonst i 94 procent av dessa kommuner. I drygt hälften av regionerna har koncentrationen av scenkonst till den största kommunen minskat 2022 jämfört med 2013. Rapportförfattarna betonar dock att resultaten om geografisk spridning bör tolkas med försiktighet eftersom fullständiga data saknas.

Museiverksamhet och museernas kulturmiljöarbete

Bidraget till museiverksamhet och museernas kulturmiljöarbete går i första hand till landets regionala museer men fördelas också till vissa andra kulturarvsorganisationer.[16] En del museiverksamheter har också som grunduppdrag att visa bild- och formkonst. Detta gör att det ibland kan vara svårt att separera museiverksamhet och verksamhet på bild- och formområdet från varandra. Det finns 24 regionala museer (länsmuseer) i Sverige, vilket speglar den tidigare länsindelningen. Strukturen har inte förändrats avsevärt organisatoriskt under senare år. Majoriteten av de regionala museerna drivs som anslagsstiftelser och många skapades på 1970-talet i samband med att kulturpolitiken regionaliserades. De flesta regionala museer eller länsmuseer har en äldre historia och började byggas upp i slutet av 1800-talet, ofta på initiativ av fornminnesföreningar. På några håll har samarbeten skapats inom ramen för gemensamma driftsbolag, som till exempel Kulturparken Småland i Kronoberg som samordnar stiftelsen Emigrantinstitutet, stiftelsen Smålands museum och den ideella föreningen Kronobergsarkivet.

I de större regionerna finns delvis andra strukturer. I Västra Götaland finns dels regionala museer som Bohusläns museum, dels Förvaltningen för kulturutveckling (som ingår i Region Västra Götaland) som har fokus på att driva natur- och kulturarvsfrågorna i regionen. Förvaltningen driver själv flera museer och besöksmål, bland annat Göteborgs naturhistoriska museum, Vänersborgs museum,

[16] Som nämnts beslöt regeringen 2017 att förtydliga att det statsbidrag som fördelas inom modellen även avser de regionala museernas kulturmiljöarbete. Se ”Kulturmiljöarbete under utveckling” (Ku2015/01171/KL) och *Kulturarvspolitik* (prop. 2016/17:116), s. 148–150.

Lödöse museum, Forsviks bruk och Slöjd & byggnadsvård Nääs. Före 2020 bedrevs kulturarvsverksamheten i Västra Götalandsregionen i organisationen Västarvet som sedan alltså inordnades i Förvaltningen för kulturutveckling. Förvaltningen för kulturutveckling ansvarar även för den regionala biblioteksverksamheten. Sveriges största kommunala museiorganisation, Göteborgs museer, finns även i Västra Götaland. Göteborgs museer omfattar Röhsska museet, Göteborgs stadsmuseum, Göteborgs konstmuseum och Sjöfartsmuseet Akvariet och utgör ett intressant exempel på flernivåsamarbete mellan kommun, region och stat. I Region Skåne delas det regionala museiuppdraget mellan ett antal museer: Malmö Konstmuseum, Malmö Museum, Form/Design Center i Malmö, Helsingborgs museer, Kulturhistoriska föreningen för södra Sverige i Lund och Regionmuseet Skåne i Kristianstad.

Professionell bild- och formverksamhet

Professionell bild- och formverksamhet, som är ett utpekat område i kultursamverkansmodellen sedan 2018, har traditionellt haft en svag infrastruktur och endast drygt en procent av anslaget till kultursamverkansmodellen gick till området 2021.[17] Noteras bör att viss bild- och formverksamhet, bland annat vissa konstmuseer och konstverksamhet vid de regionala museerna, i Statens kulturråds rapportering, redovisas inom museiområdet. I den redovisade siffran för professionell bild- och formverksamhet ingår framför allt konsthallar, konstkonsulenter samt övriga bild- och formfrämjande verksamheter. Totalt 21 verksamheter på detta område får statsbidrag via samverkansmodellen och det kan konstateras att både de statliga och regionala bidragen har ökat sedan 2013, liksom de kommunala.

Inom bild- och formområdet får många fria aktörer verksamhetsbidrag. Ett relativt stort antal främjandeaktörer får också stöd. Vidare har förhållandevis många nya verksamheter på just detta område tagits in i kultursamverkansmodellen sedan den sjösattes. Exempel på nya verksamheter inom bild- och formområdet som fått löpande verksamhetsstöd är Havremagasinet i Norrbotten, The Glass Factory och Virserums konsthall i Kalmar län, Röda Sten

[17] Statens kulturråd, *Uppföljning av ekonomi, personal och aktiviteter 2021: Kultursamverkansmodellen* (2022), s. 24. Bildkonst Sverige, *Bildkonstens arrangörer, stark konstnärlig utveckling men svag infrastruktur* (2022), s. 10.

Konsthall i Västra Götaland, Vandalorum i Jönköpings län, Rejmyre Art lab i Östergötland, Resurscentrum för konst Norrbotten, Konst i Blekinge, Bild och form Kronoberg (jämför bilaga 4, tabell 2).

Kommunala satsningar på museer och konsthallar är viktiga för infrastrukturen inom bild- och formområdet, inte minst när det gäller att nå ut med bild- och formkonst till nya grupper. Bara ett fåtal av dessa får i dag finansiering via kultursamverkansmodellen. På senare år har dock vissa kommunala verksamheter med regional betydelse inkluderats i modellen, till exempel Ystads konstmuseum och Kristinehamns konstmuseum. När det gäller gallerisektorn konstaterar den senaste konstnärspolitiska utredningen att denna har genomgått stora strukturella förändringar sedan 1990-talet.[18] Antalet gallerier och konsthandlare i Sverige har minskat avsevärt och de gallerier som finns i dag ligger nästan uteslutande i storstadsområdena. Andra väsentliga aktörer på området är de många kollektivverkstäder som också bedriver galleriverksamhet, till exempel Ågården i Borås och Not Quite i Dalsland.

Det finns i dag konstkonsulentverksamhet i alla regioner. Konstkonsulenterna har ett regionalt främjandeuppdrag och bidrar med överblick och kunskap för att stötta området, men bedriver oftast ingen utställningsverksamhet. Konstkonsulenterna fungerar som länken mellan konstnärer och allmänhet. Många konsulenter har också i uppdrag att öka tillgängligheten till samtidskonst för barn och unga. Röhsska museet i Göteborg har sedan tidigare ett nationellt uppdrag inom design och under senare år har också en bredare infrastruktur inom designområdet börjat byggas upp med bland annat satsningar på Form/Design Center i Malmö, Rian Designmuseum i Falkenberg och Vandalorum i Värnamo.

Regional biblioteksverksamhet samt läs- och litteraturfrämjande

Offentligt stöd till regional biblioteksverksamhet har en lång historia. Riksdagen fattade redan 1929 beslut om att varje län skulle ha ett centralbibliotek. Utbyggnaden av centralbibliotek avslutades i början av 1950-talet och centralbiblioteken blev sedan länsbibliotek, ofta förlagda hos ett kommunalt värdbibliotek men med statlig finansi-

[18] *Konstnär – oavsett villkor?* (SOU 2018:23), s. 230.

ering. Den statliga finansieringen minskade under 1980- och 1990-talen då verksamheten överfördes till landstingen.

Den nya biblioteks lagen (2013:801) förändrade delvis den regionala biblioteksverksamhetens inriktning och uppdrag. Lagen slår fast att varje landsting ska bedriva regional biblioteksverksamhet. Ändamålet ska vara att främja samarbete, verksamhetsutveckling och kvalitet när det gäller de folkbibliotek som är verksamma i länet. Enligt biblioteks lagen ska kommuner och landsting anta planer för biblioteksverksamheten. Kungliga biblioteket ska tillsammans med de regionala biblioteksverksamheterna och kommunerna följa upp hur de biblioteksplaner som antagits har utformats och hur de används.

Vanlig verksamhet inom regional biblioteksverksamhet är i dag olika former av stöd samt utbildningsaktiviteter och kompetensutveckling för personal, vid främst folkbibliotek. Den regionala biblioteksverksamheten bedriver även läs- och litteraturfrämjande verksamhet, varav en stor del riktar sig till barn och unga. Några regioner driver dock särskilda resurscentrum för litteratur i egna organisationer, såsom Litteraturnod Vimmerby (Region Kalmar), Resurscentrum för litteratur (Region Norrbotten) och Litteratur Kronoberg. Dessa verksamheter fokuserar på just litteratur- och läsfrämjande och inte på biblioteksverksamhet.

I en rapport om regional biblioteksverksamhet från SKR finns några intressanta iakttagelser som även stämmer överens med vad denna utredning inhämtat.[19] SKR menar bland annat att den regionala biblioteksverksamhetens arbetsformer bidrar till överblick och kunskap om de kommunala folkbibliotekens utvecklingsbehov, samt konstaterar också att det tycks finnas en bred uppslutning kring värdet av att den regionala biblioteksverksamheten ingår i ett bredare regionalt sammanhang. Det anses bidra till att biblioteksverksamheten blir mer synlig och därmed får en starkare position.

I utredningens kunskapsinhämtning har även framkommit att den regionala biblioteksverksamheten många gånger är uppskattad av kommunerna. De större kommunerna har dock inte samma behov av den regionala biblioteksverksamheten som de mindre kommunerna då de ofta driver en mer omfattande egen biblioteksverksamhet. Som på så många andra områden är det tydligt att kommunerna även när

[19] Sveriges kommuner och regioner, *Regional biblioteksverksamhet en del av det regionala uppdraget och som stöd för kommunerna* (2019), s. 27.

det gäller biblioteksverksamhet är en heterogen grupp med mycket olika behov.

Regional enskild arkivverksamhet

De regionala enskilda arkiven bygger på arkivmaterial som bildas i verksamheter utanför den offentliga sektorn, till exempel hos civilsamhällets olika organisationer och inom näringslivet. Arkivorganisationer som får bidrag via kultursamverkansmodellen har ett län som upptagnings- och verksamhetsområde. Det finns i dag 27 enskilda arkivverksamheter som får stöd genom kultursamverkansmodellen.

I en särskild rapport om området från Statens kulturråd beskrivs framväxten av den enskilda arkivverksamheten.[20] Arkivverksamheterna har vuxit fram under lång tid och det finns stora lokala och regionala skillnader. Traditionellt sett har det gått en skiljelinje mellan förenings- och folkrörelsearkiv respektive näringslivsarkiv. Förenings- och folkrörelsearkiven fokuserar på att ge råd till och ta emot arkiv från ideella föreningar. Näringslivsarkiven fokuserar på affärsdrivande företag. Flera av förenings- och folkrörelsearkiven tar dock numera även emot arkiv från företag inom sitt upptagningsområde. De enskilda regionala arkiven är i regel föreningsägda men nästan en tredjedel är i dag både förenings- och näringslivsarkiv.

Enligt den nämnda rapporten har de enskilda arkiven vunnit på att ingå i kultursamverkansmodellen. Det har bland annat gett arkivverksamheterna tillgång till diskussionsfora som behandlar kulturarv, demokrati, medie- och informationskunnighet (MIK). Vidare har bidragen till enskilda arkiv ökat, liksom själva verksamheten uttryckt i andelen förtecknade arkivbestånd.

Filmkulturell verksamhet

De regionala filmverksamheterna i Sverige växte fram på 1990-talet och 1997 inrättades ett statligt stöd till regionala resurscentrum för film. En struktur etablerades med regionala filmverksamheter i samtliga regioner med fokus på filmpedagogik, visning/spridning, talang-

[20] Statens kulturråd, *Ett mischmasch av myggor och elefanter – arkiv och film i kultursamverkansmodellen* (2020).

utveckling och produktion. Sedan 2011 är merparten av de statliga medlen för regional filmverksamhet en del av kultursamverkansmodellen.

Det finns 19 regionala resurscentra för film och rörlig bild i Sverige som bland annat arbetar med utveckling av filmpedagogisk verksamhet, visning av film och talangutveckling. Regionala resurscentra för film finns numera i både kommunal och regional förvaltning. Utöver regionala resurscentra, som ingår i kultursamverkansmodellen, finns också fyra regionala produktionscentra som samproducerar långfilm: Film i Väst, Filmpool Nord, Film i Skåne och Filmregion Stockholm-Mälardalen. Dessa verksamheter ingår alltså inte i kultursamverkansmodellen. Regionala resurscentra för film har ofta en koppling även till det regionala utvecklingsområdet i respektive region. Tilläggas kan att filmkulturell verksamhet bedrivs också av kommuner, till exempel i form av festivaler.

Som nämnts i kapitel 3 har ändamålsenligheten av att film ingår i samverkansmodellen diskuterats. I kulturutskottets utvärdering från 2015 och i en senare remitterad departementspromemoria om samverkansmodellen, restes frågor om hur väl den regionala filmverksamheten passar i kultursamverkansmodellens struktur.[21] Bland annat hänvisades det till att filmområdet, på det regionala planet, saknar större institutioner och att de regionala filmverksamheterna förlorat ekonomiskt på att ingå i modellen. Myndigheten för kulturanalys påtalar också att filmverksamheterna i flera regioner har genomgått en tydligare integrering i den regionala förvaltningen.[22] Enligt myndigheten upplever filmverksamheterna detta i viss utsträckning som ett hinder i arbetet och något som försvårar relationen till delar av målgruppen. Vidare framhålls det att vissa regionala filmaktörer saknar förtroende för kulturplaneprocesserna, vilket myndigheten dock ansåg kunde hanteras inom ramen för modellen.

Ett annat problem som ofta lyfts är att det är oklart vad som ingår i ”filmkulturell verksamhet”, och särskilt i vilken mån det kan innefatta insatser kopplade till filmproduktion (som talangutveckling). Statens kulturråd menar att eftersom kultursamverkansmodellens grundtanke är öppenhet för regionala prioriteringar, behöver det

[21] Riksdagens kulturutskott, *Är samverkan modellen? En uppföljning och utvärdering av kultursamverkansmodellen* (2015/16:RFR4); *Kultursamverkan för ett Sverige som håller ihop – Framtida inriktning och utvecklingsmöjligheter för kultursamverkansmodellen* (Ds 2017:8).
[22] Myndigheten för kulturanalys, *Främjas filmen? En översyn av filmområdet i kultursamverkansmodellen* (2020:2).

inte vara ett problem i sig att det också finns visst utrymme för olika tolkningar av begreppet filmkulturell verksamhet.[23] Det kan dock vara olyckligt om regioner avstår från satsningar på professionellt filmskapande med hänvisning till dessa oklarheter. En slutsats kan vara att begreppet ”filmfrämjande verksamhet” skulle svara bättre mot dagens behov och utvecklingsmöjligheter. Filminstitutet föredrar dock snarare, enligt Kulturrådets rapport, det bredare uttrycket ”filmverksamhet”.[24]

Främjande av hemslöjd

Främjande av hemslöjd kan vara konsulentverksamhet, stöd till ideellt föreningsliv, organisationer eller stöd till angelägna projekt. Liksom filmkulturell verksamhet innebär främjande av hemslöjd inte drift av kulturinstitutioner utan handlar om just främjandeverksamhet.

I samtliga regioner finns hemslöjdskonsulenter eller utvecklare för slöjd. Dessa kan ha specifik inriktning mot hård slöjd, mjuk slöjd eller barn och unga. Titlar, utformning av uppdrag och verksamhet skiljer sig åt beroende på huvudman även om alla på olika sätt syftar till att främja kulturområdet slöjd både som kulturyttring och som näringsgren. Vanliga titlar är hemslöjdskonsulent, verksamhetsutvecklare slöjd och konsthantverk samt slöjd- och formkonsulent. Totalt handlar det om cirka 50 tjänster spridda över hela landet. Huvudmannaskapet för de regionala konsulenterna och utvecklarna varierar och kan både vara en region (nio stycken 2022) ett länsmuseum (fem stycken) eller en ideell hemslöjdsförening (sju stycken).

När det gäller huvudmannaskap och organisatorisk placering skiljer sig hemslöjdskonsulentverksamheten från annan främjandeverksamhet som oftast enbart har offentlig huvudman. Trenden har dock varit att allt fler hemslöjdskonsulenter har kommit att ingå i regional förvaltning, vilket kan innebära administrativa fördelar men samtidigt kan riskera sambandet med viktiga sammanhang där utövarna befinner sig. Även benämningen av detta kulturområde i modellen har diskuterats och det har till exempel framförts att en mer flexibel benämning skulle kunna vara ”slöjd- och hantverk”.[25]

[23] Statens kulturråd, *Ett mischmasch av myggor och elefanter*, s. 50.
[24] Statens kulturråd, *Ett mischmasch av myggor och elefanter*, s. 50.
[25] Uppgifter från möte med Nämnden för hemslöjdsfrågor den 25 november 2022.

5.3 Kulturplanen som process och styrdokument

I förordningen (2010:2012) om fördelning av vissa statsbidrag till regional kulturverksamhet ställs som villkor att regionen ansvarar för att den regionala kulturplanen utarbetas i samverkan med länets kommuner och efter samråd med länets professionella kulturliv och det civila samhället. En regional kulturplan definieras som ”en beskrivning av de prioriteringar som regionen vill göra i fråga om regional kulturverksamhet som avses få statligt stöd, prioriteringarnas förhållande till de nationella kulturpolitiska målen samt uppgifter om planerad statlig, kommunal och annan finansiering av verksamheterna”. Det är alltså ett ansvar för varje region att utforma arbetet på det sätt som passar de lokala förutsättningarna bäst.

I linje med intentionerna för samverkansmodellen varierar det hur kulturplanen fungerar både som process och som styrdokument i regionerna. Utredningen har gjort en genomgång av regionernas aktuella kulturplaner.[26] I det följande beskriver vi översiktligt innehållet i kulturplanerna och ger exempel från några regioner.

Kulturplanernas innehåll

Man kan konstatera att kulturplanerna i dag många gånger är tämligen allmänt hållna och innehåller övergripande och ofta likartade formuleringar om mål för den regionala kulturpolitiken. Målformuleringarna har ofta visionskaraktär, snarare än att vara uppföljbara åtaganden inom specifika områden. Vid modellens införande var kulturplanerna dock ofta mera detaljerade, ibland med listade satsningar. På vissa håll skrevs beskrivande delar om kulturområden av externa sakkunniga. Under senare år har de flesta planer i stället blivit kortare och innehåller ofta mera övergripande formuleringar och skrivs ofta av tjänstepersoner.

I linje med förordningens krav utgår kulturplanerna från de nationella kulturpolitiska målen och tar ofta därutöver även hållbar regional utveckling och Agenda 2030 som utgångspunkt. Kulturplanerna utgår genomgående från de sju i förordningen utpekade kulturområdena men innehåller även områden utöver dessa. Alla regioner lyfter till

[26] Som nämnts i inledningen har utredningen bl.a. låtit historikern Carl-Filip Smedberg, göra en sammanställning av huvuddragen i de regionala kulturplaner som var gällande hösten 2022. Bland annat denna sammanställning ligger till grund för vår beskrivning i det följande.

exempel folkhögskolor och studieförbund som ett eget område. Regionerna tar även genomgående upp kulturella och kreativa branscher. Gestaltad livsmiljö nämns av hälften av regionerna som ett fokusområde och spelkultur av ett flertal.

De flesta regioner tar upp principen om armlängds avstånd mellan politik och kultur, kulturens egenvärde, yttrandefrihet och konstnärlig frihet. Regionerna framhåller även genomgående att kulturen kan bidra till hållbar utveckling, barns och ungas rätt till kultur, samt vikten av att stärka professionella kulturutövares ställning och den kulturella infrastrukturen. Vidare lyfts kulturpolitikens roll i diskriminering, ojämlikhet i kulturvanor mellan landsbygd och stad samt mellan män och kvinnor. HBTQI-rättigheter, mångfald, nationella minoriteters kultur, och tillgänglighet ur ett funktionshinderperspektiv är också prioriterade frågor för regionerna. Samverkan som ledord går igen i alla kulturplaner: mellan regionerna, mellan region och kommun, mellan region och civilsamhälle, mellan region och stat, och även på internationell nivå.

Många kulturplaner synliggör kommuner och deras kulturverksamheter. Regionerna beskriver i kulturplanerna en rad samarbeten med kommunerna, och just samverkan som den viktigaste nyckeln för att fastställa och uppnå kulturplanens mål. Något som också kommer upp är en önskan att förbättra samverkansformerna och förtydliga ansvar och roller region och kommun emellan. Det är tydligt att regionerna ser sin roll som koordinerande och kompletterande gentemot kommunerna, att de kan bidra med en helhetsbild över länets kulturutbud som gör att de kan motverka kulturell ojämlikhet. Regionen spelar bland annat, enligt dem själva, en viktig roll genom att initiera och skapa mötesplatser och nätverk med och mellan kommuner, kultursektorns aktörer och andra samhällssektorer. Förstärkt samverkan mellan region och kommun är något många regioner uttrycker en önskan om.

Dialogprocesser

Dialogprocesserna är utförligt beskrivna i kulturplanerna. Flera regioner nämner att de upprättar ”plattformar” för samverkan och dialog mellan länets kulturaktörer. Region Kalmar framhåller till exempel att över 250 företrädare för kommunerna, länsstyrelsen,

universitet, folkhögskolorna, regionala och lokala kulturverksamheter, kulturskapare och civilsamhälle deltagit i olika möten. Några regioner har också utvecklat planen till vad man kallar ”ett relationellt verktyg” och arbetat tätare med kommunerna. I till exempel Sörmland överläts på kommunerna att genomföra dialogmöten och välja ut deltagare till dessa. Syftet var att skapa ett större engagemang från kommunernas sida för gemensamma frågor. De regioner som utarbetade kulturplaner under pandemin har i högre grad genomfört dialogerna digitalt.

I det följande beskrivs kulturplaneprocessen mer i detalj i tre regioner med olika geografiska och strukturella förutsättningar, Region Skåne, Region Dalarna och Region Västernorrland. Utredningen har besökt dessa tre regioner under hösten 2022.

Region Skåne

Region Skåne har strax över 1,4 miljoner invånare. I Skåne finns 33 kommuner, alltifrån Malmö stad med över 350 000 invånare till Perstorps kommun med 7 500 invånare. Det statliga bidraget inom ramen för samverkansmodellen var 2021 totalt 220,6 miljoner kronor.[27] Regionen fördelar medel till 21 verksamheter (se bilaga 4, tabell 1).

Att nuvarande kulturplan i Region Skåne har utarbetats i samverkan med kommunerna innebär att det hållits 12 dialogtillfällen med kommunala kulturpolitiker och chefstjänstemän i olika grupperingar där innehållet diskuterats. Därutöver har 14 samrådsmöten med det professionella kulturlivet, den idéburna sektorn och representanter för de nationella minoriteterna genomförts. Dialogernas fokus har varit att skapa en gemensam nulägesbild av de utmaningar och möjligheter som Region Skåne, kommunerna och kultursektorn står inför. Samråden och de kulturpolitiska diskussionerna har utgått från allmänna utvecklingsfaktorer som demografiska utmaningar, klimatförändringar, digitalisering, individualisering och globalisering. Deltagarna har fått reflektera över hur utvecklingen påverkar deras respektive verksamheter, och vilka frågor eller områden som är särskilt angelägna under kommande kulturplaneperiod. Analysen av

[27] Statens kulturråd, *Uppföljning av ekonomi, personal och aktiviteter 2021*, s. 13.

diskussionerna har legat till grund för kulturplanens utvecklingsområden.

Region Skåne uppger att man från modellens införande lagt stort fokus på kommunernas delaktighet i processen. Regionen upplever dock, enligt vad som meddelats utredningen, att med det stora antalet skånska kommuner, är det utmanande att bygga relationer och ha en tät dialog i syfte att kunna konkretisera samverkan kring utvecklingsinsatser.[28] Regionen har prövat olika former av dialog, till exempel uppdelat utifrån geografiska förutsättningar. Numera har regionen övergått till tematiska dialoger och intrycket är att kommunerna uppskattar detta. Region Skånes kulturnämnd har också avsatt särskilda medel för kommunsamverkan och under hösten 2022 pågick ett arbete med bilaterala dialoger med kommunerna för att kartlägga deras behov och koppla dessa till möjliga gemensamma satsningar.

Under 2023 har Region Skåne lanserat ett nytt stöd som ska bidra till att stärka samspelet med kommuner kring hållbar platsutveckling genom kultur. Stödet tar avstamp i utvecklingsområdet kulturens rum och platser i den regionala kulturplanen för Skåne 2021–2024. Varje år bjuder Region Skåne in kommunernas kulturpolitiker till ett kulturpolitiskt forum, ”Rantafej”, där politiker möter tjänstepersoner och kulturaktörer.[29]

Region Dalarna

Region Dalarna har ungefär 288 000 invånare och i regionen finns 15 kommuner. Det statliga bidraget inom samverkansmodellen var 2021 cirka 40,1 miljoner kronor. Regionen fördelar medlen till 13 verksamheter (se bilaga 4, tabell 1).

Dalarna har som enda region i Sverige en gemensam plan för kultur och folkbildning. Detta förklaras av att regionen driver flera folkhögskolor som man ser som en viktig del av kulturpolitiken. Kultur- och bildningsplanen är ett deldokument till regionplanen och den regionala utvecklingsstrategin.[30] I Region Dalarna leds arbetet med kulturplanen av en tvärpolitisk styrgrupp med representanter

[28] Samtal med regionala tjänstepersoner vid besök i Skåne i december 2022.
[29] Utredningen medverkade vid ett sådant forum, hösten 2022.
[30] Region Dalarna, *Ett hållbart Dalarna med utvecklingskraft i länets alla delar - Regionplan, budget och finansplan 2023–2025* (2022) och *Dalastrategin 2030 – Tillsammans för ett hållbart Dalarna* (2021).

från både majoritet och opposition. Eftersom Region Dalarna tar fram en kultur- och bildningsplan har man utöver dialog med länets kommuner, föreningsliv, professionella kulturskapare och nationella minoriteter även en särskild dialog med folkbildningsorganisationer. I arbetet med kultur- och bildningsplanen för perioden 2023–2026 har man bland annat arrangerat möten med professionella kulturskapare, med civilsamhället och med nationella minoriteter samt möten om barn och unga.

Region Dalarnas samverkan med länets kommuner sker bland annat genom särskilda överenskommelser och forumet Regional kulturdialog. Sedan den första regionala kulturplanen år 2013 har regionen erbjudit kommunerna att skriva överenskommelser, vilket alla också valde att göra under planperioden 2019–2022. I dessa överenskommelser har särskilda samverkansområden pekats ut. Överenskommelserna förefaller, enligt Region Dalarna, ha stimulerat samtalen dels mellan kommunerna, kulturinstitutionerna och folkbildningen, dels inom kommunernas egna organisationer. I avsnitt 6.6 om interkommunalt samarbete, beskrivs framväxten av projektet Trähusmiljöer vid Siljan som är ett samarbetsprojekt reglerat med en sådan överenskommelse.

Region Västernorrland

Region Västernorrland har cirka 244 000 invånare och i regionen finns 7 kommuner. Det statliga bidraget inom samverkansmodellen var 2021 cirka 53,5 miljoner kronor. Regionen fördelar medlen till sju olika verksamheter (se bilaga 4, tabell 1).

Kulturplaneprocessen i Region Västernorrland omfattar som i alla regioner både informationsinsamling och dialog genom möten. Man har i Västernorrland bland annat genomfört så kallade klusterdialoger, det vill säga gemensamma träffar med parter från flera sektorer inom olika kulturområden. Det handlar om civilsamhället, folkbildningen och konstnärer samt förtroendevalda och tjänstepersoner från regionen, kommunerna, de regionala kulturverksamheterna och länsstyrelsen. Klusterdialogerna kompletterades med tematiska dialoger om kulturella och kreativa branscher, tillgänglighet och nationella minoriteter. Region Västernorrland genomför även löpande dialoger med yrkesverksamma kulturskapare i ett interregionalt kul-

turskaparråd tillsammans med Region Jämtland Härjedalen (se vidare kapitel 7). Detta samrådsförfarande är formaliserat sedan många år tillbaka. Regionen har också genomfört djupintervjuer med företrädare för vissa grupper och personer som har kunskap om specifika sakfrågor.

5.4 Kulturplanerna i ett regionalt sammanhang

Som framgått kan kulturplanerna fylla olika syften och de har haft flera olika funktioner sedan införandet 2013.[31] I början lades stort fokus från regionernas håll på kulturplanen som ansökningshandling till staten. Lite tillspetsat kan det sägas att syftet verkar ha varit att få så mycket resurser som möjligt och kulturplanerna blev ofta detaljerade med långa listor över önskade satsningar. I dag framhåller många snarare kulturplanerna som ett tillfälle att skapa kontakt mellan olika parter. Med denna funktion blir kulturplaneprocessen viktigare än själva produkten eftersom ambitionen är att de ska fungera som en plattform för samarbete med det fria kulturlivet, kommunerna och andra aktörer. Tanken hos många regioner är att tillsammans med dessa parter skapa en gemensam plan för kulturens utveckling i länet.

Som dokument har kulturplanerna också kommit att anpassas till den regionala kontexten i hur de utformas. I regionerna har kulturplanerna en särskild roll genom att de är en av många planer som avses fungera som verktyg för styrning och ledning. De regionala utvecklingsplanerna har närmast koppling till kulturplanerna men därutöver finns även ett större sammanhang av regionala planer och strategier, som regionplan, sjukvårdsplan och infrastrukturplan. Kulturplanen utgör ibland en del av den regionala utvecklingsstrategin medan i andra fall, som i Region Skåne, är den ett självständigt, av kulturnämnden, beslutat dokument, jämställt med den regionala utvecklingsstrategin. Det är i allmänhet regionernas högsta beslutande organ, regionfullmäktige, som antar kulturplanerna.

De regionala kulturplanerna kan alltså kortfattat sägas ha följande potentiella funktioner:

[31] Denna sammanfattande beskrivning av de regionala kulturplanernas funktioner och hur dessa har utvecklats över tid utgår från ett inlägg av Emelie Johanssons, Region Halland, på Statens kulturråds samverkanskonferens i mars 2023.

- En ansökningshandling till staten.
- En samverkansplattform för kulturaktörer och gemensamma kultursatsningar i länet.
- En vision om kulturens utveckling och en strategi för regionens kultursatsningar.

I linje med syftet med modellens införande, att ge utrymme för regional variation, ser processen kring kulturplanearbetet i praktiken olika ut i olika regioner. Många, från såväl kommunalt som regionalt håll, understryker dock vikten av de värden som skapas i själva processen som en del i lärandet och relationsskapandet. Det finns även en viss frustration, i första hand från regionala företrädare, över att arbetet med planerna, som det styrs i dag, inte alltid stämmer överens med regioners och kommuners egna processer, till exempel budgetprocessen.[32] När det gäller arbetet med äskandet till Statens kulturråd kan detta i praktiken innebära att det politiska organet i en region behöver ta två budgetbeslut, ett preliminärt vid det ordinarie budgetbeslutet under hösten och ett nytt beslut när besked från Statens kulturråd kommit efter årsskiftet för innevarande budgetår. Några regioner har en rutin för förskottsutbetalningar för att underlätta för kulturaktörerna, vilket också orsakar visst merarbete.

Vidare ser vissa aktörer utredningen träffat arbetet med planerna som alltför tidskrävande eller till och med meningslöst då det sällan leder till några reella förändringar i medelstilldelning. Dessa synpunkter kommer bland annat från fristående kulturaktörer, som ofta inte kan delta i möten på arbetstid och har svårt att avsätta tid för allmänt syftande samtal om generella strategier, från företrädare för institutioner som önskar att ett större fokus skulle läggas på verksamhetsutveckling och faktisk kulturproduktion och från kommunala representanter som önskar att kulturplanerna i högre utsträckning ska utgå från kommunernas konkreta behov.

[32] Det framhålls även att regionernas och kommunernas prioriteringar inte alltid ligger i linje med de i förordningen utpekade kulturområdena. Från ett kommunalt perspektiv lyfts ofta gestaltad livsmiljö och kulturskola fram, medan regionerna ofta pekar på kulturella och kreativa näringar, liksom frågor om nationella minoriteter och spelkultur.

Särskilt om regional utvecklingspolitik

På nationell nivå styrs den regionala utvecklingspolitiken av en nationell strategi för hållbar regional utveckling i hela landet 2021–2030.[33] Strategin med dess olika områden och prioriteringar är vägledande för de regionala utvecklingsstrategierna och styrande för vad de statliga medlen för regionala utvecklingsåtgärder på anslag 1:1, utgiftsområde 19, får användas till. Strategin betonar vikten av arbetet med att ta sig an specifika samhällsutmaningar och att främja systeminnovation genom ett arbetssätt som innebär att en bredd av aktörer från olika sektorer och beslutsnivåer involveras. Strategin ska även främja en ändamålsenlig medverkan från statliga myndigheter i det regionala utvecklingsarbetet.

Även denna strategi är alltså viktig att känna till för att förstå hur kulturplanerna utformas. Det finns som ovan nämnts en nära koppling mellan regional kultur och det regionala utvecklingsuppdraget och de båda områdena påverkar varandra. Förändringar på det ena politikområdet får konsekvenser för det andra. I utredningens kunskapsinhämtning har många regionala företrädare pekat på vikten av att kulturplanerna kopplas till den mera övergripande regionala utvecklingsstrategin för att få genomslag.[34] Strategin innehåller mål och långsiktiga prioriteringar som är tänkta att omfatta hela regionens verksamhet och syftar till att genom samskapande åstadkomma bästa förutsättningar för ett visst geografiskt område.

Riksrevisionen har 2022 granskat statens insatser i den regionala utvecklingspolitiken.[35] Den övergripande slutsatsen är att regeringens hantering av den regionala utvecklingspolitiken gett svaga förutsättningar för ett effektivt samlat statligt agerande för att nå politikens mål. Det handlar bland annat om bristande tydlighet, långsiktighet och helhetsperspektiv i regeringens styrning. Granskningen pekar särskilt på att det regionala utvecklingsansvaret inte är tydligt avgränsat och detta försvårar för samarbete mellan regioner och myndigheter. Vidare lyfter granskningen fram att otydliga roller och ansvar försvårar politikens genomförande och att statens styrning av

[33] *Nationell strategi för hållbar regional utveckling i hela landet 2021–2030* (skr. 2020/21:133).
[34] I de kontakter vi haft med regionala utvecklingsdirektörer har till exempel den regionala utvecklingsstrategins roll som paraplyet som håller ihop programstrukturen i en region lyfts fram. Samtal med Magnus Aspegren, Region Jämtland Härjedalen, Märta Molin, Region Västernorrland och Susanne Sahlin, Region Västernorrland, den 30 juni 2023.
[35] Riksrevisionen, *Den regionala utvecklingspolitiken – svaga förutsättningar för ett effektivt samlat statligt agerande* (RIR 2022:8), s. 5.

regioner och myndigheter ofta är kortsiktig. Även om förutsättningarna för den regionala utvecklingspolitiken är annorlunda än för kulturpolitiken har slutsatserna viss bäring på kultursamverkansmodellen, inte minst när det gäller utmaningen med bitvis oklara roller i flernivåsamverkan.

I samtal med utredningen har många regionala aktörer dock framhållit positiva erfarenheter av dialogformerna för flernivåsamverkan inom den regionala utvecklingspolitiken. Dialogerna upplevs som väl förberedda och strukturerade och Tillväxtverkets insatser i samband med dialogerna uppskattas. Forum för hållbar regional utveckling 2022–2030 kallas regeringens mötesplats med politiker och tjänstepersoner från regionerna och SKR. Forumet möts åtta gånger per år, fyra möten för politiker och fyra för tjänstepersoner. De regionala organisationerna utser två politiker till Politikerforum, en från den politiska majoriteten och en från oppositionen. Till Tjänstepersonsforum utses en ledamot, den regionala utvecklingsdirektören från respektive region. Relevanta statliga myndigheter som har betydelse för det regionala utvecklingsarbetet involveras också.

Administrativ resursåtgång

Enligt den styrande förordningen får en region fördela statsbidrag till viss regional kulturverksamhet om en regional kulturplan har upprättats. Planen ska vara treårig och regionen ansvarar för att den utarbetas i samverkan med länets kommuner och efter samråd med länets professionella kulturliv och det civila samhället. Den regionala kulturplanen ska innefatta en beskrivning av de prioriteringar som regionen vill göra i fråga om regional kulturverksamhet som avses få statligt stöd (alltså de sju konst- och kulturområden som pekas ut), prioriteringarnas förhållande till de nationella kulturpolitiska målen samt uppgifter om planerad statlig, kommunal och annan finansiering av verksamheterna. Enligt förordningen kan ytterligare bestämmelser även beslutas på föreskriftsnivå. Som nämndes ovan har Statens kulturråd också tagit fram riktlinjer som bland annat innehåller vissa preciserade anvisningar gällande planerna.

I praktiken förefaller processerna med att ta fram kulturplaner ha bidragit till ett förhållandevis stort administrativt arbete, inte minst då en omfattande mötesverksamhet genomförs regionalt. Detta

arbete bekostas i huvudsak av regionerna men det tar även resurser i anspråk för både staten, kommunerna och de kulturaktörer som ingår i modellen.

Utifrån det tilläggsdirektiv som utredningen fick i april 2023 (se bilaga 2) har en kartläggning genomförts av administrativ resursåtgång i arbetet med kultursamverkansmodellen för stat, region, kommun, kulturverksamheter, kulturskapare och civilsamhälle. Kartläggningen har fokuserat på regionerna där det största arbetet sker men har också uppskattat administrativ resursåtgång för staten, kommunerna, det fria kulturlivet (kulturskaparna och civilsamhället) och kulturverksamheter.[36] Informationen hämtades in via e-post och telefon. Kartläggningen utgick från en bred definition av administrativa uppgifter som alla uppgifter som inte innefattar kulturproduktion eller främjandeverksamhet, i form av till exempel konsulentverksamhet. Fokus för analysen har varit de processer som ingår i framtagandet av en ny kulturplan, samt ansökningsförfaranden, äskanden och uppföljning. Det ska påpekas att en del av dessa uppgifter skulle behöva utföras oavsett modell, givet att offentliga bidrag ska fördelas.

Kartläggningen har haft vissa utmaningar, som att skilja på processer kopplade direkt till modellen och regionernas egna arbetsprocesser för uppföljning och dialog. Vi är också medvetna om att den genomförda uppskattningen av administrativ resursåtgång är förhållandevis grov. Genom dialog med uppgiftslämnarna har utredningen dock även fått en mera nyanserad bild av de olika moment som ingår i processerna, tidsåtgången för dessa och deras egenvärde.

Den administrativa resursåtgången för statliga myndigheter och organisationer som ingår i samverkansrådet, utöver Statens kulturråd, uppskattas som nämnts i kapitel 4 till totalt minst två årsverken.[37] Regionernas resursåtgång uppskattas till totalt 46 årsverken. I detta ingår framför allt arbetet med att ta fram kulturplanerna, både skrivarbete och arrangerandet av möten. Detta ger vid handen att regionerna lägger cirka två årsverken per region, på bland annat dialoger i länet, skrivande av kulturplan, uppföljning och återrapportering

[36] Fyra regioner med olika storlek och geografisk placering valdes ut för analys i vår kartläggning: Region Kronoberg, Region Västerbotten, Region Örebro och Västra Götalandsregionen. När det gäller kulturskaparna och civilsamhället tog utredningen hjälp av KLYS och Ideell kulturallians för skattningar. Från institutionerna valdes, utifrån storlek och konstområde, Kulturparken Småland, Röda Sten konsthall, Musik i Syd och Örebro teater ut.

[37] Vid beräkning av årsverken har utredningen utgått från Ekonomistyrningsverkets schablon 1 920 timmar.

samt äskande och dialog med Statens kulturråd. De ingående kommunernas resursåtgång uppskattas till i genomsnitt 20 timmar per år och totalt för alla kommuner till 2,7 årsverken. Resursåtgången för ingående kulturinstitutioner uppskattas till totalt cirka 25 årsverken (alltså kring 200 timmar per kulturinstitution och år), vilket läggs på bland annat deltagande i dialoger, remissvar och uppföljning/återrapportering. Den tid professionella kulturskapare och civilsamhällesaktörer lägger på administration knuten till modellen uppskattas till minst ett årsverke per år vardera. Då avser vi främst arbetet inom KLYS och Ideell kulturallians.

Utredningen uppskattar alltså att den totala administrativa resursåtgången är cirka 84 årsverken om man även innefattar den tid som Statens kulturråd lägger på att administrera modellen (som nämndes i kapitel 4 uppskattas den till cirka sex årsverken).

5.5 Den regionala rollen och kommunal samverkan

Regionernas roll i kultursamverkansmodellen varierar givetvis med storlek och struktur. Inte minst gäller detta hur man samverkar med de kommuner som finns i länet. Storregionen Västra Götalandsregionen har, till exempel, baserat samverkan med kommunerna på fyra kommunalförbund som formerats i regionen. Den mindre Region Blekinge har valt att delegera visst ansvar för olika regionala kulturpolitiska satsningar till kommunerna (se vidare nedan).

Regionerna har i dag ofta en nyckelroll som processledare i det samlade kulturpolitiska arbetet i länet och ansvarar för dialogprocesserna med kommuner och fria aktörer. Intrycket är generellt att stabila samverkansplattformar har byggts upp, vilka dessutom kom att prövas under pandemin då samordningsbehovet ökade. Regionernas samordnande roll är såväl viktig som svår och kräver lyhördhet, sakkunskap, processkunskap och förmågan att skapa tillit. Satsningar där regionen tar just en samordnande roll snarare än att driva egna projekt och satsningar tycks ge goda resultat. Ett exempel är regionernas arbete med regionala kulturskolesamordnare som verkar för att ge tillgång till ett mer varierat utbud av kultur till bredare grupper. Omvärldsbevakning, kapacitetsbyggande och kompetensutveckling är andra delar som sägs vara viktiga i den regionala samordnande rollen. Kommunala representanter har i samtal med utred-

ningen uttryckt att dessa funktioner uppskattas av kommunerna som inte alltid själva hinner med detta i den operativa vardagen.

En frågeställning som ofta diskuteras är om regionerna bör agera kompensatoriskt för att stötta kommunerna. Här finns olika inställning bland regionala företrädare och denna roll uppskattas ofta av de mindre kommunerna, medan de större driver egna mera omfattande verksamheter och följaktligen ofta inte behöver detta. Modellen tycks i vissa fall även ha skapat en hierarki mellan region och kommun. Från kommunalt håll pekar man på att regionerna ibland intar en roll som överordnad, eller till och med som myndighetsutövare, i relation till kommunerna, till exempel när det gäller uppföljning i Kulturdatabasen.

Från kommunalt håll framhålls att regionerna i sina dialoger med kommuner i högre utsträckning bör anpassa sin roll till kommunernas storlek och andra förutsättningar. Det tycks skapa en viss frustration hos kommunala företrädare när regionerna inte har olika dialogformer för större och mindre kommuner, då dessa brottas med olika utmaningar. Detta är något som många regioner under senare år dock försökt ta hänsyn till genom att skapa olika typer av till exempel tematiska dialoger och klusterdialoger, och vår bedömning är att den regionala rollen numera i högre grad anpassas till dialogpartnern. Detta visar sig också om man ser till konkreta exempel, antingen det rör regioner som är med i samverkansmodellen eller fortfarande står utanför som Stockholm. Vi kan också, sammantaget, konstatera att samverkansformerna mellan kommuner och regioner har utvecklats avsevärt sedan modellens införande.

Blekingemodellen med kommunala noder

Region Blekinge konkretiserar sin samverkan med kommunerna genom kommunala noder. Exempel på detta är etableringen av ett regionalt konstresurscentrum i Ronneby, en litterär nod i Olofström samt en dansscen i Karlshamn. Det är satsningar som samfinansieras av region och kommun utifrån kommunernas intresse och förutsättningar. ”Platsen att utgå ifrån är viktig för att kunna fokusera och samla kompetens, men utkomsten och resurserna är till för hela Blekinge”, skriver Region Blekinge i sin kulturplan.[38]

[38] Region Blekinge, *Regional kulturplan för Blekinge 2022–2025* (2021), s. 5.

Samarbetet mellan regionen och kommunerna har utvecklats successivt och utgår från kommunernas behov. Först ut var Ronneby kommun med att skapa ett regionalt resurscentrum för konst. Efter inledande diskussioner tecknade regionen och kommunen en avsiktsförklaring om att tillsammans utveckla Kulturcentrum i Ronneby till ett regionalt resurscentrum för konst. Kulturcentrum var redan då Blekinges största konsthall med tillhörande verkstäder för konstnärlig verksamhet. Därefter gjordes en gemensam handlingsplan för verksamheterna Kulturcentrum Ronneby och den regionala främjandeaktören Konst i Blekinge, en plan som man sedan dess arbetat efter. Inom kort ska även ett samverkansavtal mellan Ronneby kommun och Region Blekinge tecknas.

Initiativet till samarbete mellan regionen och Karlshamns kommun kom från ledande politiker i region och kommun och hade sin grund i Regionteatern Blekinge Kronobergs (en regionteater verksam i två regioner, Blekinge och Kronoberg) ägardirektiv om att etablera en dansscen i Blekinge. En avsiktsförklaring om en etablering i Lokstallarna i Karlshamn undertecknades 2018 och nu är ett samarbetsavtal på gång som tydligare definierar roller och åtaganden. Samarbetet mellan regionen och Olofströms kommun började på tjänstepersonsnivå och gällde utvecklingen av en litterär nod. Samarbetet har förankrats på politisk nivå och förtydligats i samband med framtagandet av den regionala kulturplanen.

I ett litet län som Blekinge kan inte alla kommuner ha kompetens inom alla områden och systemet med kommunala noder tycks fungera väl. Alla kommuner har i den här modellen en uppgift vilket sägs medföra ett större engagemang. Splittringen i ett östra och ett västra Blekinge motverkas också. Arbetet med noderna sker dels i samband med processen med kulturplanen men pågår även kontinuerligt. Noderna är i olika grad finansierade av kultursamverkansmodellen.

Arbetssätt i Stockholms län

Region Stockholm, som står utanför kultursamverkansmodellen, arbetar utifrån en regional kulturstrategi som utgör ett förtydligande och en förlängning av den regionala utvecklingsplanen RUFS 2050.[39] Fyra insatsområden har identifierats för att långsiktigt bidra till strategins övergripande målområden: Öka tillgängligheten till och deltagandet i kulturlivet, Stärka möjligheterna till konstnärlig utveckling, Omfatta digitaliseringens möjligheter och utmaningar och Använda kultur och kulturmiljöer som resurs i samhällsplaneringen. Kulturstrategin motsvarar på många sätt en regional kulturplan.

När det gäller dialogerna med kommunerna och civilsamhället sker dessa regelbundet utifrån ett årshjul och på flera olika nivåer, på tjänstepersonsnivå, på politisk nivå och inom länskonsulenternas olika nätverk. Utgångspunkten är att lyssna in kommunernas behov och regionen har varit delaktig i att skapa samverkansprojekt bland annat inom biblioteksområdet och inom kulturskolan där en särskild samverkans- och betalningsmodell har arbetats fram. En viktig aktör i regionen att involvera i dialogen är Föreningen Storstockholms kultur- och fritidschefer (FSKF) som är en regional samverkansorganisation för kommunala förvaltningar inom kultur, idrott och fritid i Stockholms län samt Region Gotland.

5.6 Interregionala samarbeten

Som beskrivits i kapitel 3 skapades kultursamverkansmodellen mot bakgrund av diskussionen om storregioner, vilket delvis kom att påverka modellens utformning. I och med att en större regionreform inte genomförts har i stället frågan om interregional samverkan kommit att bli allt viktigare. Förordningen för samverkansmodellen är också tydligt skriven för att stödja detta. Även om det som huvudregel inte är en uppgift för en region att utföra uppgifter åt andra regioner, anges i förordningen att regionen får lämna statsbidrag till sådana verksamheter som bedrivs i form av länsöverskridande samarbeten om dessa uppfyller de krav på anknytning till regionens område eller dess medlemmar som avses i 2 kap. 1 § kommunallagen

[39] Samlad information finns här: http://www.rufs.se/publikationer/2018/rufs-2050/ (senast kontrollerad 15 augusti 2023).

(2017:725).[40] Möjligheterna till samverkan för kommuner och regioner förbättrades också 2018 då en generell rätt till avtalssamverkan infördes i kommunallagen.[41] Genom avtalssamverkan kan en kommun eller en region överlåta utförandet av sina uppgifter till en annan kommun eller region utan att den nämnda lokaliseringsprincipen i kommunallagen hindrar det.

Interregional samverkan uppmuntras alltså också på många sätt. Bland annat är ett av de utpekade områdena för utvecklingsbidrag, jämte bland annat digitalisering, insatser för att stärka arrangörer samt barn och unga. Interregional samverkan finns även med bland de tre utvecklingsområden som prioriteras vid fördelningen av ordinarie regionala verksamhetsbidrag (se även kapitel 4). Enligt beslut i Statens kulturråds styrelse är en prioritering att etablera och stärka samverkansformer och interregionala samarbeten.[42]

Sedan många år tillbaka finns det också konkreta exempel på interregional samverkan om gemensamma kulturinstitutioner och särskilda satsningar på olika håll i landet. Ett tidigt samarbete var skapandet av en gemensam länsmusikorganisation, Musik i Syd, i Skåne och Kronobergs län. På filmområdet finns ett gemensamt regionalt resurscentrum för Blekinge, Kronoberg och Kalmar län. Ytterligare ett exempel är Regionteatern Blekinge Kronoberg som ägs gemensamt av Region Kronoberg, Region Blekinge och Växjö kommun. Det finns även två större strukturerade interregionala samarbeten som kommit till efter kultursamverkansmodellens införande, Regionsamverkan Sydsverige och Kultur i Norr.

Regionsamverkan Sydsverige

Regionsamverkan Sydsverige är ett politiskt baserat samarbete mellan regionerna Skåne, Kalmar, Blekinge, Halland, Jönköping och Kronoberg inom områdena infrastruktur och kollektivtrafik, regional utveckling och kultur. Samarbetet startade 2016.

[40] Det kan dock trots allt, enligt vad vi inhämtat, ibland uppstå vissa problem när det kommer till utbetalning, uppföljning och rapportering, något som till exempel drabbat Norrlands nätverk för Musikteater och Dans (NMD).
[41] För bakgrunden till reformen, se *En generell rätt till kommunal avtalssamverkan* (SOU 2017:77).
[42] Statens kulturråd, ”Information och förslag till beslut inför beredning och fördelning av statsbidrag till regional kulturverksamhet 2023” (Sty 2022:4), punkt 13.

Regionsamverkan Sydsverige säger sig arbeta tillsammans med staten för att uppnå de nationella kulturpolitiska målen och man verkar för att få ett större ansvar för nationella kulturpolitiska uppdrag. Regionsamverkan Sydsverige har tre kulturpolitiska prioriteringar: att främja ett dynamiskt och öppet Sydsverige med internationell lyskraft, en kulturpolitik som stimulerar samarbeten, och ett gränslöst Sydsverige tillgängligt för alla.[43]

Samarbetet är formaliserat och sker inom ramen för en förening. Det finns en politisk organisation med utskott i olika sakfrågor med tjänstepersonsgrupper kopplade till utskotten, till exempel Kulturutskottet. Därutöver finns beredningsgrupper för olika sakfrågor, till exempel dans. Ett första samarbetsområde var också just plattformen Danssamverkan Sydsverige där regionernas dansinstitutioner samarbetar med syftet att skapa fler speltillfällen för sydsvensk produktion och stärka dansens ställning. Andra områden är bild och form, litteratur, bibliotek och läsning samt filmkultur.

Fördelarna med samarbetet sägs bland annat vara kollegialt utbyte och att insatserna får större effekt i ett större geografiskt område. Regionerna har väldigt olika förutsättningar vilket inledningsvis upplevdes som utmanande. En viktig framgångsfaktor för Regionsamverkan Sydsverige sägs ha varit att samarbetet har startat utifrån ett upplevt behov och en viktig förutsättning för samarbetet är att det är möjligt att starta beredningsgrupper även om alla regioner inte är med.

De sex regionerna inom Regionsamverkan Sydsverige beviljades av Statens kulturråd i januari 2023 en förstärkning av anslaget om sammantaget 1,8 miljoner kronor för att utveckla samverkansformer inom kultursamverkansmodellens sju konst- och kulturområden. Ett konkret samverkansprojekt inom ramen för Regionsamverkan Sydsverige är Bästa biennalen med bas på Konstmuseet i Ystad. Det är en konstfestival för barn och unga där besökare kan uppleva och skapa konst. Senast deltog 81 arrangörer med utställningar och verkstäder. Projektet har även fått utvecklingsmedel från Statens kulturråd.

[43] Regionsamverkan Sydsverige, *Ett enat Sydsverige skapar ett starkt Kultursverige: Positionspapper Regionsamverkan Sydsverige Kultur* (2018).

Kultur i Norr

Kultur i Norr är ett mindre formaliserat nätverk som drivs på tjänstepersons-, politiker- och kulturinstitutionsnivå. De samverkande regionerna är Norrbotten, Västerbotten, Jämtland Härjedalen och Västernorrland.

Kultur i Norr ger prioritet åt fokusområdena: urfolket samer, kulturella och kreativa näringar och arrangörsfrämjande åtgärder. Regionerna menar att de har flera gemensamma positiva förutsättningar som starka kulturinstitutioner, drivande och engagerade kulturskapare, ett aktivt föreningsliv, en betydande samisk kultur och en levande folkbildningstradition. Samtliga regioner har dock långa geografiska avstånd och upplever utmaningar i att förmedla ett kvalitativt utbud av kultur på jämlika villkor.

Ett väl upparbetat samarbete inom ramen för Kultur i Norr är Norrlands nätverk för Musikteater och Dans (NMD). NMD är organiserat som ett kommunalförbund med de nämnda regionerna som medlemmar och har som uppgift att medverka till att musikteater och dans blir tillgänglig för alla i norra Sverige samt svara för övergripande koordinering av de i förbundet ingående ensemblerna. De ensembler som ingår är Norrlandsoperan i Umeå, Norrdans i Härnösand, Barn- och ungdomsoperan inom Estrad Norr i Östersund samt Piteå Kammaropera.

Kultur i Norr har också samverkan kring aktiviteter på kulturforumet Folk och kultur och kring konstnärliga centrumbildningar. Det kan även nämnas att Riksteatern driver ett interregionalt projekt i storregionen och Region Norrbotten och Region Västerbotten beviljades hösten 2022 EU-stöd för att utveckla Form Design Center Norr till en ny nod för form, design, konsthantverk och arkitektur i Övre Norrland. Projektet tar sin utgångspunkt i de stora investeringar och samhällsomvandlingar som är aktuella i norra Sverige.

Exemplet ShareMusic & Performing Arts

Ett intressant exempel på interregional samverkan mellan flera regioner är det nationella kunskapscentret för konstnärlig utveckling och inkludering, ShareMusic & Performing Arts.

Organisationen arrangerar kurser i scenkonst, skapar föreställningar, anordnar föreläsningar, utbildar genom workshops och genom-

för samarbetsprojekt i Sverige och internationellt. Kunskapscentret har tidigare beviljats utvecklingsmedel och får från och med 2022 även verksamhetsbidrag genom kultursamverkansmodellen från Region Jönköpings län, Region Skåne och Västra Götalandsregionen samt medfinansieras av Jönköpings kommun. Enligt Statens kulturråd var projektet prioriterat både utifrån perspektivet interregional samverkan och breddat deltagande.[44] Här har alltså ett samarbete mellan olika regioner uppstått utifrån en nationellt intressant verksamhet som sen kommit att bli en ordinarie del av modellen. Detta är ett exempel på att regiongränserna inte behöver utgöra något hinder för samverkan.

[44] Statens kulturråd, ”En uppföljning av tidsbegränsade bidrag”.

6 Kommunernas roll

Det finns 290 kommuner i Sverige i dag, alltifrån den befolkningsmässigt minsta kommunen Bjurholm med knappt 2 400 invånare 2021 till landets största kommun, Stockholm stad, som vid samma tid hade 978 800 invånare. Kommunernas förutsättningar utifrån bland annat geografiska, ekonomiska och socioekonomiska aspekter skiljer sig också väsentligt åt. I utredningens direktiv betonas särskilt att det är angeläget att kultursamverkansmodellen fungerar väl både för stora och små kommuner – både för storstadskommuner och i lands- och glesbygder. Modellen bör även, enligt direktiven, i ökad grad beakta den betydelse som kommunerna har i form av resurser och kompetens för kulturens utveckling i hela landet.

När det gäller den politiska organiseringen av kulturfrågorna i kommunerna konstaterar Sveriges kommuner och regioner (SKR) att det är uppenbart att kultur- och fritidsfrågorna tillmäts politisk betydelse i kommunerna eftersom det i mer än hälften av alla kommuner finns en särskild kultur- och fritidsnämnd eller både en kulturnämnd och en fritidsnämnd.[1] I andra kommuner sköts dock kulturfrågor tillsammans med skolfrågor i en utbildningsnämnd och några kommuner har valt att inrätta ett särskilt utskott under kommunstyrelsen för kultur- och/eller fritidsfrågor.

6.1 Kommunernas finansiering av kultur

Kommunerna står för en relativt stor del av de samlade offentliga kulturutgifterna. Enligt Myndigheten för kulturanalys uppgick kommunernas redovisade utgifter för kultur 2021 till 12,9 miljarder kronor. Regionernas redovisade utgifter för kultur uppgick som jäm-

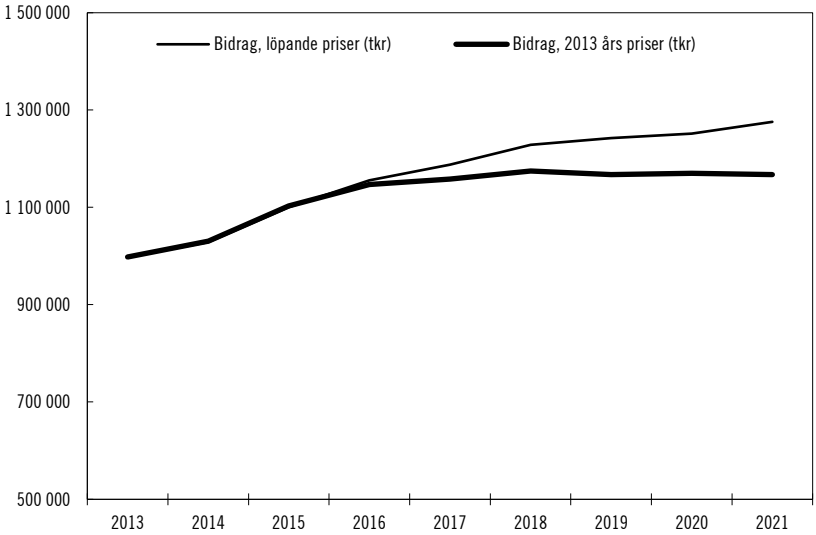
[1] Sveriges kommuner och regioner, *Politisk organisation i kommuner och regioner* (2021), s. 9.

förelse 2021 till 4,8 miljarder och statens redovisade utgifter för kultur uppgick 2021 till 12,6 miljarder kronor.[2]

Som beskrivits i kapitel 2 (figur 2.1) är kommunerna även en viktig finansiär av kultursamverkansmodellen med en medfinansiering i nivå med statens. Enligt Statens kulturråd stod kommunerna under 2021 för 25,8 procent av den samlade offentliga finansieringen.[3] Kommunerna har också successivt ökat sin medfinansiering sedan modellen infördes. År 2018 hade kommunerna till och med en något högre finansieringsandel än staten. Den kommunala medfinansieringen ser olika ut i olika regioner. I tre regioner, Skåne, Östergötland och Uppsala står kommunerna för den största delen av finansieringen och i andra regioner, som Blekinge, Jönköping och Dalarna, finansierar kommunerna 10 procent eller mindre.[4]

Nedanstående diagram (figur 6.1) visar kommunala årliga anslag i löpande och fasta priser.

Figur 6.1 Kommunernas samlade anslag till verksamhet inom kultursamverkansmodellen, 2013–2021

Källa: Statens kulturråd. De fasta priserna är beräknade utifrån SCB:s konsumentprisindex (KPI).

[2] Myndigheten för kulturanalys, *Samhällets utgifter för kultur 2021* (2022:5), s. 13 och 10.
[3] Statens kulturråd, *Uppföljning av ekonomi, personal och aktiviteter 2021: Kultursamverkansmodellen* (2022), s. 15.
[4] Statens kulturråd, *Uppföljning av ekonomi, personal och aktiviteter*, s. 21.

Hur mycket resurser processerna inom kultursamverkansmodellen tar i anspråk för kommunerna är svårt att uppskatta. Utredningen har som beskrevs i kapitel 5 genomfört en skattning av tidsåtgången utifrån uppgifter vi erhållit från regioner och kommuner. Denna ger vid handen att kommunerna sammantaget lägger minst 2,7 årsverken (alltså cirka 20 timmar per kommun och år) på i första hand dialogprocesserna vid framtagandet av kulturplanen samt arbete med remissvar. Detta gäller för kommuner som inte själva driver kulturinstitutioner och räknar man in de kommunalt drivna institutionerna blir tidsåtgången väsentligt högre.

Kommuntyper

För att ge en mera utvecklad bild av kommunernas roll i kultursamverkansmodellen kommer vi i det följande att beskriva dessa både mera övergripande och utifrån några valda kommuntyper. Kommuntyperna har framför allt använts när vi har inhämtat underlag om kommunal kulturverksamhet som i dag inte får stöd via modellen och annan kommunal verksamhet som får statsbidrag. Kommuntyperna utgör också grunden för våra mer allmänna beskrivningar.

Vi har valt att göra en indelning utifrån kommunernas storlek, geografi och hur mycket medel de bidrar med i kultursamverkansmodellen.[5] När det gäller det ekonomiska bidraget har vi utgått från Statens kulturråds uppgifter om fördelning av årliga statliga, regionala och kommunala bidrag 2021.[6] Inledningen ger följande kommuntyper:

1. Storstadskommuner: Stockholm, Göteborg och Malmö.
2. ”Regionala dragare” som bidrar med mycket medel i modellen: till exempel Gävle, Helsingborg, Linköping, Norrköping, Uppsala och Västerås.
3. Kommuner i regioner där kommuner bidrar med mindre medel i modellen: till exempel Falun, Jönköping, Karlskrona och Östersund.

[5] SKR, Tillväxtverket och Tillväxtanalys använder indelningar i kommuntyper som vi bedömer har mindre bäring på kultursamverkansmodellen eftersom de inte beskriver hur mycket medel kommunerna bidrar med.
[6] Statens kulturråd, *Uppföljning av ekonomi, personal och aktiviteter*, s. 20.

4. Mindre kommuner, med max 20 000 invånare: till exempel Emmaboda, Gällivare, Laxå, Sollefteå och Ystad.
5. Storstadsnära kommuner som har tillgång till storstadens kulturinfrastruktur: till exempel Burlöv, Huddinge, Kungälv, Lomma, Mölndal, Nacka, Vellinge och Värmdö.

Utifrån denna indelning har vi valt att titta närmare på följande fem kommuner: Göteborg, Västerås, Östersund, Gällivare, och Nacka. Dessa används som exempel och kommenteras särskilt i det följande.

6.2 Verksamhet som finansieras via modellen

Ett tjugotal verksamheter som finansieras via kultursamverkansmodellen drivs eller ägs helt eller till övervägande del av en kommun (se tabell 6.1). Verksamheterna kan antingen vara integrerade i den kommunala förvaltningen eller drivas fristående som stiftelser eller aktiebolag. Vi har i det följande, i tveksamma fall, utgått från den definition som används i museilagen (2017:563) för att bedöma om en verksamhet är att betrakta som en del av det offentliga. Det vill säga om mer än hälften av antalet ledamöter i styrelsen eller motsvarande ledningsorgan är utsedda av det allmänna (i detta fall en kommun). Kommunerna har, utöver den viktiga rollen som finansiär och huvudman för kulturinstitutioner, en avgörande roll som aktör inom de flesta kulturområden, till exempel när det gäller inköp av scenkonstföreställningar eller stöd till arrangörsföreningar och andra kulturföreningar. Kommunerna, särskilt de mellanstora och större, finansierar också en rad fria kulturaktörer som teatergrupper, konsthallar, festivaler och orkestrar.

Kommunerna utgör även samarbetsparter för insatser inom ramen för modellen. Det kan handla om den regionala biblioteksverksamhetens arbete med kommunbiblioteken, film i skolan i samarbete med ett regionalt resurscentrum för film eller samarbete med ett länsmuseum om kulturarvsfrågor. I utredningens samtal med kulturinstitutioner och regionala företrädare har ofta utmaningen med små kommuners ibland bristande ”mottagarkapacitet” lyfts fram. Bilden från regionalt håll är att inte minst i de mindre kommunerna saknas ofta både resurser och kapacitet för att till exempel delta i regionala utvecklingssatsningar eller stå som värd för scenkonst. Mindre kom-

muner själva framhåller dock även att de regionala aktörerna inte alltid förstår de mindre kommunernas behov och förutsättningar, till exempel när det gäller storleken på scener eller kommunikationer mellan olika orter. I avsnitt 6.6 beskrivs några projekt och satsningar som i hög grad utgått från kommuners behov och som har blivit framgångsrika.

Tabell 6.1 Kommunalt styrd kulturverksamhet i samverkansmodellen

Verksamhet med statsbidrag där en kommun har ett rättsligt bestämmande inflytande (t.ex. majoritet i styrelsen)

Kommun	Verksamhet	Organisation	Statsbidrag 2021
Avesta kommun	Avesta Art	I förvaltning	5 789 000
Borås stad	Borås stadsteater	I förvaltning	26 349 200
Emmaboda kommun	The Glass Factory	I förvaltning	5 330 000
Eskilstuna kommun	Svenskt barnbildarkiv	I förvaltning	472 000
Falkenbergs kommun	Rian designmuseum	I förvaltning	Ingick ej 2021
Göteborgs stad	Göteborgs museer*	I förvaltning	87 740 614
–	Göteborgs stadsteater	Aktiebolag	66 767 000
Helsingborgs kommun	Helsingborgs museer	I förvaltning	37 302 000
–	Helsingborgs stadsteater	Aktiebolag	47 426 000
–	Helsingborgs symfoniorkes.	Aktiebolag	55 829 500
Malmö stad	Malmö museum	I förvaltning	47 188 000
–	Malmö konstmuseum	Stiftelse	7 362 000
–	Malmö stadsteater	Aktiebolag	64 581 000
–	Malmö Live / Symfoniorkester	Aktiebolag	123 669 000
Skellefteå kommun	Skellefteå museum	Aktiebolag	11 926 850
Umeå kommun	Västerbottens museum	Aktiebolag	19 491 479
Uppsala kommun	Uppsala stadsteater	Aktiebolag	77 137 000
Vara kommun	Vara konserthus	Aktiebolag	15 132 997
Ystad kommun	Ystad konstmuseum	I förvaltning	Ingick ej 2021

Källa: Årsredovisningar för respektive verksamhet, uppgifter om bidrag från Statens kulturråd.
* Göteborgs museer är Göteborgs stadsmuseum, Röhsska museet, Sjöfartsmuseet Akvariet och Göteborgs konstmuseum.

I storstadsregionerna är de större kulturinstitutionernas finansiering, huvudmannaskap och styrning ofta uppdelad och sammanflätad mellan region och kommun på tämligen komplexa sätt. Både i Västra Götalandsregionen och Region Skåne finns avtal gällande samfinansiering av kulturinstitutioner som en del i en uppgörelse om skatteväxling kopplat till regionbildningen. Västra Götalandsregionen

och Göteborgs stad har fört diskussioner om finansieringsfrågan i många år. Det har i första hand gällt samfinansiering av Göteborgs museer och Göteborgs stadsteater som har kommunal huvudman. Ett avtal gällande Stadsteatern togs fram tidigt men avtal om Göteborgs museer ingicks först under 2022. Mellan Region Skåne och Malmö stad finns ett avtal om finansiering av kulturinstitutioner av regional karaktär i Malmö. Till dessa räknas Malmö Stadsteater samt Malmö Live Konserthus. Vid den senaste omförhandlingen av avtalet justerades också ägarstrukturen för Malmö Opera och Musikteater AB och Skånes Dansteater AB som numera är helägda av regionen.

6.3 Verksamhet som får andra statsbidrag

Under 2022 fanns det sammanlagt 182 riktade statsbidrag som gick till kommuner och/eller regioner, enligt en sammanställning från Statskontoret.[7] Det stora antalet riktade statsbidrag, ofta med snäva och detaljerade villkor, skapar, enligt Statskontoret, en betydande administration hos kommunerna och regionerna. Antalet statsbidrag är inte så stort på just kulturområdet men kombinerat med det stora antalet riktade statsbidrag inom andra, närliggande politikområden kan ansöknings- och redovisningsbördan ändå förmodas bli ansenlig.

I Statskontorets statsbidragsförteckning för 2022 finns, om man bortser från de stöd som enbart fördelas till kommunerna i Stockholms län på grund av att regionen inte är med i samverkansmodellen, följande riktade statsbidrag inom utgiftsområde 17 Kultur, medier, trossamfund och fritid.[8]

- Statsbidrag till kulturskoleverksamhet
- Statsbidrag till folkbibliotek
- Statsbidrag till kulturell verksamhet i skolan
- Stöd till vissa icke-statliga kulturlokaler
- Statsbidrag till litteratur, kulturtidskrifter och läsfrämjande
- Bidrag till lönekostnader inom Kulturarvs-it
- Bidrag till förvaltning av värdefulla kulturmiljöer

[7] Statskontoret, *Utveckling av den statliga styrningen av kommuner och regioner 2022* (2023), s. 10.
[8] Statskontoret, *Utveckling av den statliga styrningen*, s. 161.

– Statsbidrag till konsulenter och främjande inom hemslöjd
– Statsbidrag för viss utbildning som rör tolkning och teckenspråk
– Statsbidrag för särskilt utbildningsstöd.

Utöver de bidrag som fördelas inom kulturområdet specifikt, finns ett stort antal andra statsbidrag inom närliggande områden. Ofta är dessa också både mer komplexa att söka och viktigare för kommunerna i ekonomiska termer. På utbildningsområdet fanns, enligt Statskontoret, 42 riktade statsbidrag och 7 kostnadsersättningar under 2021.[9]

Kommuner med liten folkmängd tar del av färre statsbidrag. I en underlagsstudie till Statskontorets utredning hade de två små kommuner som ingick sökt 16 riktade statsbidrag på skolområdet, medan de två stora kommunerna hade sökt mellan 24 och 30 bidrag. Mängden bidrag påverkar kommuner och regioner alldeles oavsett om de tar del av dem eller inte. Detta beror på att de behöver bevaka och bedöma om de kan genomföra satsningar som matchar statsbidragets inriktning och villkor.

SKR är mycket kritiska mot riktade statsbidrag. Organisationen anser bland annat att de generellt ger osäkra planeringsförutsättningar för kommuner och regioner, bidrar till minskad effektivitet, driver kostnader, skapar svårigheter i ansvarsfördelningen, ökar ojämlikheten mellan kommuner och riskerar att urholka förtroendet på den lokala och regionala nivån.[10]

Vi har tittat närmare på vilka direkta statsbidrag (jfr även kapitel 4) inom kulturområdet som de utvalda kommunerna Göteborg, Västerås, Östersund, Gällivare och Nacka, får och kan konstatera att bilden är relativt komplex. Följande beskrivning bygger på de uppgifter som kommunerna redovisat till utredningen om bidrag för 2022.

- **Statsbidrag till kulturskoleverksamhet**. Bidraget fördelas av Statens kulturråd. Av landets kommuner har under senare år kring 250 kommuner sökt bidraget. Alla utvalda kommuner (Göteborg, Västerås, Östersund, Gällivare och Nacka) har sökt och beviljats bidrag.

[9] Statskontoret, *Administrativa kostnader i kommunsektorn: En analys av statens styrning av kommuner och regioner* (2022:9), s. 56.
[10] Sveriges kommuner och regioner, *Hur ger statsbidragen bäst effekt: Om de riktade och generella statsbidragen* (2021).

- **Statsbidrag till folkbibliotek, litteratur och läsfrämjande**. Bidraget till stärkta bibliotek, inköpsstöd till folk- och skolbibliotek, bokstart och läs- och litteraturfrämjande fördelas av Statens kulturråd. Alla utvalda kommuner utom Nacka har sökt och fått ett eller flera av dessa bidrag.
- **Statsbidrag till kulturell verksamhet i skolan** (Skapande skola). Bidraget fördelas av Statens kulturråd till bland annat kommuner. Alla de fem utvalda kommunerna har sökt och fått bidraget.
- **Statsbidrag till fristadsverksamhet**. Det finns i dag 24 fristäder i Sverige som är medlemmar i International Cities of Refuge Network (ICORN). Statsbidrag till detta fördelas av Statens kulturråd. Bland de utvalda kommunerna fick Göteborgs stad stöd till fristadsverksamhet.
- **Statsbidrag på kulturarvsområdet**. Riksantikvarieämbetets bidrag till lönekostnader för Kulturarvs-it kan fördelas till kommuner men ingen av de undersökta kommunerna har fått detta stöd. Myndigheten beviljar också bidrag till förvaltning av värdefulla kulturmiljöer med målgruppen kommuner, stiftelser, bolag och enskilda personer. Av de fem kommunerna har enbart Göteborgs stad uppgett att de mottagit ett sådant bidrag under 2022.

Andra externa bidrag inom kulturområdet i vidare mening som de utvalda kommunerna har redovisat är bland annat bidrag från Arvsfonden till kulturprojekt, bidrag från Socialstyrelsen till lovverksamhet, bidrag från Migrationsverket till integrationsfrämjande åtgärder, bidrag från länsstyrelserna (bland annat så kallade bygdemedel), bidrag från EU-programmen Leader och regionalfonden, bidrag från Kammarkollegiet och bidrag från Delegationen mot segregation (Delmos).

6.4 Verksamhet som inte får stöd via modellen

Utredningen kan konstatera att det inte minst är på kommunal nivå som mycket av den samhälleliga verksamhet som är central för kulturell delaktighet bedrivs. Det gäller till exempel skolan, stadsbyggnadsfrågor, biblioteksverksamhet och kulturskolan. Även smal och spetsinriktad konst och kultur är ofta helt beroende av den infra-

struktur som kommunerna står för, till exempel genom att samarbeta med arrangörer och lokalhållande organisationer. Kommunernas föreningsbidrag kan också vara en viktig inkomstkälla för kulturaktörer med fokus på smal kultur. Framför allt de mellanstora och större kommunerna står också för finansieringen av en rad viktiga institutionsliknande fria aktörer genom verksamhetsstöd och föreningsstöd. I det följande kommer vi översiktligt beskriva en del av denna kulturverksamhet i kommunerna som inte finansieras via kultursamverkansmodellen.

Som nämnts var kommunernas direkta utgifter för kultur 2021 cirka 12,9 miljarder kronor. Stöd till studieorganisationer, allmän kulturverksamhet och övrigt (inklusive stöd till kulturella föreningar och museum), bibliotek, musikskola/kulturskola ingår i dessa kulturutgifter (se tabell 6.2). När det gäller offentliga utgifter för kultur som andel av de totala utgifterna ligger kommunerna, enligt Myndigheten för kulturanalys, högre än både staten och regionerna med i snitt 2,1 procent.[11] Trenden på senare år är stadigt ökande utgifter för allmän kulturverksamhet och musik- och kulturskolan.

Tabell 6.2 Kommunernas kostnader för kulturverksamhet 2021

Nettokostnader fördelat på typ av kulturverksamhet

	Miljarder kronor
Kulturskola	2,8
Bibliotek	4,8
Allmän kulturverksamhet	4,6
Studieorganisationer	0,6

Källa: Statistiska centralbyrån (SCB).

Kulturskoleverksamhet

Kulturskoleverksamhet är en av de större kulturverksamheterna i kommunerna. Enligt Kulturskolecentrums statistik fanns 2021 kommunal kultur-/musikskola i 286 av landets kommuner.[12] Enligt uppgifter från SCB lade kommunerna sammanlagt drygt 2,8 miljarder kronor på kulturskolan under 2021. Musik, i form av enskild undervisning, undervisning i mindre grupp och i orkester/kör eller motsvarande, är det klart vanligaste ämnet i kulturskolan. Det totala an-

[11] Myndigheten för kulturanalys, *Samhällets utgifter för kultur 2021* (2022:5), s. 8 och 13.
[12] Kulturskolecentrum, *Sammanfattning av statistik 2021* (2022), s. 2.

talet deltagartillfällen för den frivilliga kulturskolan under 2021 var drygt 6,8 miljoner.

Som tidigare nämnts fördelar Statens kulturråd ett särskilt bidrag till den kommunala kulturskoleverksamheten. Stöd har framför allt fördelats till utveckling och breddning av verksamheten, till exempel för att nå ut i områden med socioekonomiska utmaningar. I nära hälften av regionerna finns även regionala kulturskolesamordnare. Samordnarna arbetar i första hand med att samordna utbudet i regionens kommuner så att barn och unga får ett större utbud av ämnen att välja mellan. De driver också utvecklingsprojekt, till exempel för att dela på digitala pedagogiska resurser i flera kommuner och att föra in nya ämnen som film och bild. Projektverksamheten är finansierad dels av Statens kulturråds projektstöd, dels av Allmänna Arvsfonden.

Kulturskoleverksamheten är en frivillig och oreglerad verksamhet och varje kommun beslutar om mål och inriktning. Kulturskolecentrum konstaterar att 6–19-åringar som har högutbildade föräldrar och/eller bor i områdestyper med goda eller mycket goda socioekonomiska förutsättningar, är väl representerade i kulturskolan.[13] Barn och unga med utländsk bakgrund, som är födda utomlands eller som är nyinvandrade är däremot underrepresenterade. Detsamma gäller barn och unga från områden med socioekonomiska utmaningar. I många kommuner pågår just nu en utveckling av kulturskoleverksamheten mot det som ofta benämns en mera öppen och inkluderande verksamhet.

Bibliotek

Bibliotek är tveklöst kommunernas största kulturverksamhet och 2021 var kommunernas nettokostnader för bibliotek cirka 4,8 miljarder kronor.

Exakt hur många enskilda bibliotek som finns i landets kommuner är dock svårt att säga. Kungliga biblioteket konstaterar nämligen att det inte finns klara definitioner för var gränsen går mellan bibliotek, bokutlämningsställe, servicepunkt etc.[14] I myndighetens statistik ingår de biblioteksenheter som kallas bibliotek på kommunernas

[13] Kulturskolecentrum, *Sammanfattning av statistik*, s. 3.
[14] Kungliga biblioteket, *Bibliotek 2021: Offentligt finansierade bibliotek* (2022), s. 17.

webbplatser. Antalet öppna folkbiblioteksfilialer uppgick med denna definition till 1 080 under 2021. Samtidigt som fysiska besök och fysiska utlån minskat på de offentligt finansierade biblioteken på grund av pandemin ökade användningen av e-medier på olika sätt. På folkbiblioteken var dock endast 10 procent e-böcker av den totala utlåningen 2021 (tryckt bok, e-bok, ljudbok, talbok).

Som vi beskrivit ovan finns en rad statliga bidrag till bibliotek. Under senare år tycks anslagen till biblioteksverksamhet generellt haft en tendens att minska. Tidningen *Biblioteksbladet* skickade i början av året ut en enkät till chefer för folkbibliotek i Sveriges kommuner som visar att ett av tio folkbibliotek fått minskad budget 2023 och drygt hälften uppger oförändrad budget, vilket med inflation i realiteten innebär budgetminskningar.[15]

Studieorganisationer

Kommunernas nettokostnader för det som i statistiken kallas studieorganisationer var 2021 605 miljoner kronor.[16] Detta kan, enligt SKR, vara en underskattning då det visat sig att mellan 20 och 30 kommuner redovisar 0 kronor trots att de fördelar stöd. Det handlar alltså om bidrag till studieförbundens verksamhet på lokal nivå.

Kommunernas stödsystem för studieorganisationerna ser olika ut. Studieorganisationerna är en viktig del i det kulturella ekosystemet på lokal nivå då dessa ofta, vid sidan av att driva studiecirklar, arrangerar kulturevenemang. Inom folkbildningsområdet finns det i Sverige också cirka 150 folkhögskolor som spelar en stor roll i den kulturella infrastrukturen, både med sina estetiska utbildningar och som kulturella arenor. Se utförligare beskrivning av studieorganisationerna under avsnitt 7.3.

[15] Thord Eriksson, ”2023 ett magert år för folkbiblioteken”, *Biblioteksbladet*, 6 februari 2023: https://www.biblioteksbladet.se/nyheter/2023-ett-magert-ar-for-folkbiblioteken/ (senast kontrollerad den 14 augusti 2023).
[16] Myndigheten för kulturanalys, *Samhällets utgifter för kultur 2021*, s. 13.

Allmän kulturverksamhet och övrigt

En relativt stor del av den kommunala kulturbudgeten går till det som i statistiken kallas allmän kulturverksamhet, vilket bland annat kan inbegripa kostnader för kulturarrangemang, kultur i skolan (till exempel inköp av scenkonstproduktioner), kostnader för kommunala museer och inte minst, ett ofta omfattande stöd till kulturföreningar samt vissa stipendier och priser. Kommunernas nettokostnad för ”allmän kulturverksamhet och övrigt” var 2021 cirka 4,7 miljarder kronor (somliga kommuner kan även ha redovisat sitt stöd till studieorganisationer här).[17]

Många kommuner, framför allt de mellanstora och större kommunerna, finansierar genom sitt stöd till kulturföreningar fristående kulturinstitutioner, till exempel Angeredsteatern, konstmuseet Vandalorum i Värnamo, Momsteatern i Malmö och konsthallen Röda Sten i Göteborg. Kommunernas stöd till kulturföreningar är också ofta en förutsättning för arrangörsföreningars verksamhet. De flesta kommuner har även projektstöd och stipendier som delas ut varje år, vilket är viktigt för de fria kulturskaparna

SKR och den statliga utredningen Ett trygghetssystem för alla genomförde hösten 2022 en enkät gällande kommuner och regioners stipendieverksamhet.[18] Enkäten visar bland annat att nio av tio kommuner och regioner fördelar något slags kulturstipendium och att kommunerna totalt sett fördelat stöd till ett värde av drygt 17 miljoner kronor till kulturskapare i olika delar av landet.[19] Under pandemin skapade flera kommuner speciella stödprogram för kulturskapare. Malmö Stad fördelade till exempel under 2021 produktionsstöd för ”återstart av Malmös kulturliv” till ett hundratal aktörer och Göteborgs stad fördelade under 2021 och 2022 totalt 42 miljoner kronor i pandemistöd till det fria kulturlivet.

I vår utvalda kommun Östersund finns till exempel följande poster i bokslutet för 2022, under vad som kan betecknas som allmän kulturverksamhet (se tabell nedan). De tre stora kostnadsposterna för den totala kulturverksamheten i Östersunds kommun i bokslutet för 2022 är: allmän kulturverksamhet 22 miljoner kronor, bibliotek 24,5 miljoner kronor och kulturskola 15,1 miljoner kronor. Noteras

[17] Myndigheten för kulturanalys, *Samhällets utgifter för kultur 2021*, s. 13.
[18] Sveriges kommuner och regioner, *Kommuners kulturstipendier och kulturpriser 2022* (2023).
[19] Kommuner och regioners stöd till kulturskapare och organisationer inom det fria kulturlivet beskrivs ytterligare i avsnitt 7.4.

kan att stödet till studieorganisationer och SISU Idrottsutbildarna, som också är en studieorganisation, här ligger under allmän kulturverksamhet.

Tabell 6.3 Finansiering av allmän kulturverksamhet i Östersunds kommun

Fördelningen av medel per verksamhetsområde, 2022

	Kronor
Evenemang & arrangemang	266 000
Studieorganisationer	2 905 000
Stöd till SISU idrottsutbildarna	410 000
STIM/SAMI	229 291
Kulturstipendium	110 000
Exercishallen	1 333 238
Konst	1 029 180
Storsjöteatern	10 249 068
Stadsmuseet Ahlbergshallen	363 320
Herke konstcentrum	264 240
Nationaldagen	85 295
Årsbidrag kulturföreningar	2 347 000
ÖTV, Lokalkostnader	364 908
Kapitalkostnad	72 638
Gaaltije	425 000
Länskulturcentrum	206 436
Klockspelet i Rådhuset	43 426
Kulturutveckling	200 000
Konstnärlig utsmyckning	6 996
Administration kultur	1 145 650
Totalt	**22 056 685**

Källa: Östersunds kommun.

Gestaltad livsmiljö, fysisk planering och stadsplanering

När utredningen talar om gestaltad livsmiljö och arkitektur syftar vi såväl på utformningen av byggnader som på planeringen av det större område eller sammanhang i vilket de enskilda byggnaderna ingår, det vill säga på stadsbyggande i vid mening. Med stadsbyggande syftar vi generellt på byggda miljöer oberoende av storleken på ”staden”: det må vara de stora städerna i landets mest urbana delar eller de små samhällena i landets glesa delar. Därtill inbegrips i gestaltad livsmiljö

också offentlig konst och andra gestaltningselement som den enskilde möter i det offentliga rummet. Politiken för gestaltad livsmiljö i bredare bemärkelse och utredningens perspektiv på denna kommer att beskrivas mera utförligt i kapitel 10.

Följande avsnitt beskriver kortfattat kommunernas olika roller i fysisk planering och stadsplanering samt ger några exempel på kommuners arbete med gestaltad livsmiljö. Kommunerna är fastighetsägare och även ansvariga för viss service som vatten- och avlopp och avfall. De tar därutöver fram och antar översiktsplaner, detaljplaner och områdesbestämmelser. Byggnadsnämnden i kommunen är en myndighetsnämnd och beslutar om lov samt hanterar de olika skedena i byggprocessen. Kommunerna äger och förvaltar mark som utgör allmän plats, till exempel parker och gator. Ofta äger och förvaltar de också byggnader och anläggningar som skolor, bibliotek och idrottsplatser. Flera kommuner arbetar sedan många år systematiskt med kultur som aspekt i fysisk planering och offentlig gestaltning. Flera kommuner har gjort speciella satsningar inom området sedan propositionen om gestaltad livsmiljö kom.[20] Dock konstaterar ArkDes i en uppföljning att endast 41 procent av kommunerna tillämpar enprocentsregeln.[21]

Göteborgs stad arbetar till exempel strategiskt med gestaltad livsmiljö i stadsutveckling och har implementerat flera konkreta projekt. Konstprogrammet Kronotopia, med en övergripande konstnärlig vision för utbyggnaden av Västlänken, finansieras med utgångspunkt i enprocentregeln på statlig, regional och kommunal nivå.[22] Västlänken knyter samman region och stad med en ny underjordisk tågförbindelse genom centrala Göteborg, där tre tågstationer (Haga, Korsvägen och Centralen) avlastar den befintliga Centralstationen. Programmet togs fram av Göteborgs stads trafikkontor, Göteborgs stads kulturförvaltning, Trafikverket, Statens konstråd, Västtrafik samt Västra Götalandsregionens konstenhet. All konst som produceras inom ramen för Västlänken utgår ifrån programmet.

Gällivare kommun startade för många år sedan arbetet med en stor samhällsomvandling i samband med utrymningen av samhället Malmberget. Här har kommunen bland annat arbetat med att kart-

[20] Se regeringens proposition *Politik för gestaltad livsmiljö* (prop. 2017/18:110).
[21] ArkDes, *Ett samhälle som håller ihop: En uppföljning av Politik för gestaltad livsmiljö 2022 och medskick inför framtida arbete* (2022), s. 40.
[22] ”Västlänken: Kronotopia” på https://goteborgkonst.se/konsten/vastlanken-kronotopia/ (senast kontrollerad 14 augusti 2023).

lägga kulturarvet i Malmberget och genomfört ett brett visionsarbete i samarbete med medborgarna. Ytterligare en del i arbetet är att omplacera all den offentliga konst som fanns i Malmberget. Ambitionsnivån inom gestaltad livsmiljö är hög och kommunen har till exempel byggt ett kunskapshus som blev nominerat till Kasper Salin-priset 2020, men också en förskola, en ishall och en sporthall. Nu utvecklas även ett multiaktivitetshus som ritats av den kanadensiske arkitekten Michael Green. Byggnaden kommer att stå klar 2027 och bli en av de största träbyggnaderna i Sverige med 21 300 kvadratmeter för kultur, sport och fritidsverksamhet. Anledningen att Gällivare arbetar med gestaltade livsmiljöer sägs vara att det är en central förutsättning för att locka och behålla arbetskraft.

Malmö Stad har länge arbetat aktivt med gestaltad livsmiljö. Ett nyare exempel är arbetet med att utveckla Norra Grängesbergsgatan till en kulturell stadsdel som växer organiskt där hantverkare och kulturproducenter kan hitta gemensamma grunder för ett grannskap baserat på bland annat kultur, transport, bakning och bryggning, utbildning, återvinning och detaljhandel. Gatan är en zon där det gamla och det nya Malmö möts. På ena sidan ligger Rosengård och åt andra hållet Möllevången. 2021 fattades ett beslut om att inrätta en kulturljudzon inom området vilket innebär att nattklubbar, livescener, föreningar och industrier ska få lov att låta – även i fortsättningen (upp till 85 decibel). Liknande initiativ har tagits i andra europeiska städer.

Stockholm stad, Malmö stad och Göteborgs stad har även särskilda satsningar på att öka verksamhetsytan för konst och kultur genom så kallade kulturlotsfunktioner. Digitala verktyg för att tydliggöra konstens och kulturens behov i stadsplaneringen utvecklas också, till exempel Kulturkalkylen. [23]

Skolverksamhet

Skolan är på många sätt att betrakta som vår största kulturarena i bredare bemärkelse och därtill helt avgörande för att nå barn och unga. Skolan finansieras till största delen via kommunerna. De olika skolformerna och andra pedagogiska verksamheter står för en stor

[23] Se Stockholm stads ”Kulturkalkylen” på https://kulturkalkylen.se/ (senast kontrollerad 14 augusti 2023).

del av kommunernas kostnader, år 2021 i genomsnitt 43 procent av de totala kostnaderna.[24]

Enligt läroplanen för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet ska eleverna få uppleva olika uttryck för kunskap. ”De ska få pröva och utveckla olika uttrycksformer och uppleva känslor och stämningar. Drama, rytmik, dans, musicerande och skapande i bild, text och form ska vara inslag i skolans verksamhet.”[25] De flesta kommuner arbetar med olika former av kultur i skolan, bland annat inom ramen för Skapande skola-stödet. Många kommuner gör en övergripande barnkulturplan, och utformar även en garanti för hur barn och unga ska få möta, ta del av och själva utöva kultur. Ofta kallas denna plan för kulturgaranti. Ett genomgående drag i dessa är att barn och unga i förskola och skola ska få en kulturupplevelse, ett besök på en kulturinstitution eller en workshop inom ett kulturuttryck, med viss regelbundenhet under sin skoltid. Syftet med en kulturgaranti är att stärka och utjämna tillgången till professionell kultur och eget skapande.

I till exempel Västerås stad omfattas alla grundskoleelever, från förskoleklass till årskurs nio, av kulturgarantin. Garantin innebär att alla Västerås grundskolor kostnadsfritt kan ta del av professionell kultur vid minst ett tillfälle varje läsår. Detta gäller både kommunala skolor och fristående skolor. Utbudet kan bland annat vara teater, dans, musik, cirkus och film.

6.5 Olika kommuners roll i kulturens ekologi

Storstäderna

Trots att det inte var avsikten med kultursamverkansmodellen tycks kommunerna i vissa fall ha fått en mera underordnad position. Det kan till exempel handla om möjligheten till dialog med statlig nivå eller kunskapsutbyte om nya metoder för att nå breddat deltagande. Detta är särskilt tydligt ur ett storstadsperspektiv och för Malmö och Göteborg som ingår i regioner som omfattas av modellen. Riksdagens kulturutskott konstaterade redan i sin utvärdering 2015 att flera stora kommuner, som svarar för en ansenlig del av finansieringen av kulturen, upplever att kultursamverkansmodellen har inne-

[24] Skolverket, *Kostnader för skolväsendet och annan pedagogisk verksamhet 2021* (2022), s. 7.
[25] Skolverket, *Läroplan för grundskolan samt för förskoleklassen och fritidshemmet* (2022), del 1.

burit ett minskat inflytande.[26] De tre storstäderna Stockholm, Göteborg och Malmö är stora finansiärer av kulturverksamhet och hade samlade nettokostnader för kultur på cirka 2,7 miljarder kronor år 2022.[27]

Storstäderna Stockholm, Göteborg och Malmö har också en avgörande roll för utvecklingen av hela Sveriges kulturliv. Storstadens täthet, dynamik och befolkningsunderlag ger unika möjligheter för konstnärlig produktion, förmedling och för ett diversifierat kulturutbud av hög kvalitet. Storstäderna tar i dag också ett ansvar för kulturens långsiktiga infrastruktur genom att driva kulturinstitutioner av lokal, regional och nationell betydelse och genom system för stöd till det fria kulturlivet. Bland annat Myndigheten för kulturanalys har visat att en betydande del av landets professionella konstnärer verkar med någon av storstäderna som bas.[28] Kulturen som skapas kommer dock ofta hela landet till del genom nätverk, turnéer, medier och kunskapsspridning och är också viktig för internationell kultursamverkan.

Storstäderna har lång erfarenhet av att arbeta med breddat deltagande för att nå barn och unga i områden med socioekonomiska utmaningar. Malmö stads satsning på kulturdriven utveckling, med bland annat mentorsprogram för unga inom filmområdet i samarbete med produktionsbolaget Anagram, är ett exempel. Det handlar, enligt staden, om att skapa långsiktiga relationer med målgruppen och att utgå från deras behov och utveckla verksamheter utifrån dessa. Andra exempel där storstäderna tillsammans varit drivande är läsappen Bibblix och utveckling av ett digitalt utbud för kulturskolan.

”Regionala dragare” och mellanstora kommuner

De ”regionala dragarna” – kommuner som bidrar med en omfattande finansiering i kultursamverkansmodellen – spelar en nyckelroll för kultur i hela landet genom sina institutioner. Dessa mellanstora kommuner driver också ofta en omfattande verksamhet med bland annat bibliotek och kulturskola.

[26] Riksdagens kulturutskott, *Är samverkan modellen? En uppföljning och utvärdering av kultursamverkansmodellen* (2015/16:RFR4), s. 11. Se även Sveriges kommuner och regioner, *Hur bör kultursamverkansmodellen utvecklas? Ett diskussionsunderlag* (2019), s. 2.
[27] Uppgifter från databasen Kolada för kommuner och regioner. Se https://www.kolada.se/ (senast kontrollerad 23 augusti 2023).
[28] Myndigheten för kulturanalys, *Kulturskapares geografi: En registerstudie* (2019:1), s. 6.

Helsingborg stad äger och driver ett antal stora kulturinstitutioner som får stöd via kultursamverkansmodellen: Helsingborgs Museum, Helsingborgs stadsteater och Helsingborgs Symfoniorkester och kommunen kan betraktas som en ”regional dragare”, utifrån att man driver flera stora kulturinstitutioner och bidrar med mycket medel i modellen. Representanter för Helsingborgs stad menar att arbetet med den regionala kulturplanen har lett till en starkare regional kulturmedvetenhet, både bland politiker och tjänstepersoner. En utmaning som modellen har medfört är dock att de stora kulturinstitutionerna delvis har tappat relationen till den nationella nivån. Det här innebär utmaningar, kanske framför allt för nya aktörer, då de upplever svårigheter med att föra dialog med de regionala aktörerna som mellanhand.

Även Uppsala kommun kan räknas som en betydande regional dragare med en dominerande ställning i Uppsala län och med en stor medfinansiering av kulturinstitutioner, inte minst av Stadsteatern i Uppsala som ägs helt av kommunen men även får stöd via kultursamverkansmodellen.

För några mellanstora kommuner som har en stark ställning i den omgivande regionen upplevs kultursamverkansmodellen inte ha påverkat det kulturpolitiska arbetet i någon större utsträckning. Kommunerna utvecklar på egen hand nya koncept inom till exempel biblioteksverksamhet eller för breddat deltagande i områden med socioekonomiska utmaningar. Den regionala biblioteksverksamheten använder till exempel ofta residenskommunens fortbildningar och andra satsningar för arbete i andra delar av regionen. I till exempel Växjö kommun drivs ett antal regionala kulturinstitutioner i samarbete med Region Kronoberg och även närliggande regioner (till exempel Musik i Syd i samarbete med Region Skåne). Dessa åtaganden regleras i avtal och där har modellen inte medfört någon större förändring i jämförelse med tidigare upplägg med direktstöd från Statens kulturråd.

Sundsvalls kommun driver en omfattande kulturverksamhet med bibliotek, museer, allmänkulturell verksamhet och kulturskola. Man delar också ut föreningsstöd till kulturföreningar, produktionsstöd till fria teatergrupper samt stipendier inom områdena konst, kultur och litteratur. Kommunen är också delägare i Scenkonstbolaget Västernorrland vars verksamhet till del finansieras via kultursamverkansmodellen. Sundsvalls kommun har i sina centrala styrdokument

stark fokus på att utjämna sociala skillnader vilket även genomsyrar kulturverksamheterna. Mycket tid och resurser läggs på att finnas i socioekonomiskt utsatta områden samt att tillgängliggöra kulturen för invånare utanför stadskärnan.

Mindre kommuner

De mindre kommunerna med färre än 20 000 invånare har ofta en avgörande roll för det kulturella ekosystemet på en plats. Dessa kommuner har ofta en biblioteksverksamhet som skapar kulturella mötesplatser och fungerar som arena för kultur och bildning. De allra flesta kommuner driver även kulturskoleverksamhet och är ofta också inköpare av scenkonst för barn och unga. Därutöver har även de mindre kommunerna en viktig roll för såväl kulturskapare liksom för det fria kulturlivet med till exempel stipendier, stöd till ateljéverksamhet samt föreningsstöd till arrangörsföreningar, kulturföreningar och bildningsorganisationer.

Vidare har kommunerna ofta själva en avgörande roll som arrangör för de regionala kulturinstitutionernas produktioner och andra satsningar. De mindre kommunerna, tillsammans med det lokala föreningslivet och studieförbunden, står i praktiken för det enda som finns på orten i termer av kulturaktiviteter, folkbildning och bibliotek.

En utmaning som understryks från regionalt håll är att mindre kommuner ibland saknar kapacitet och resurser att fungera som samarbetspart för kulturinstitutioner och konsulentverksamheter, vilket kan försämra tillgången till kultur. På mindre orter finns å andra sidan ibland lokala föreningar, ofta med kommunalt stöd, som spelar rollen som samarbetspart och arrangör. Små kommuner kan även sakna resurser för att ta del av statens satsningar på till exempel Skapande skola och andra riktade statsbidrag.

Ett antal mindre kommuner tar ett stort ansvar för kulturinstitutioner som är en del av modellen. Till exempel Emmaboda kommun, med drygt 9 000 invånare, som driver glasmuseet The Glass Factory. The Glass Factory är ett glasmuseum baserat på omfattande glassamlingar och här har kommunen utifrån glashyttan skapat en mötesplats för internationella glaskonstnärer. Flera mindre kommuner lockar även till sig många professionella kulturaktörer på grund av attraktiva miljöer och/eller billiga lokaler. I Simrishamns kommun,

med cirka 19 000 invånare, finns en rad stora kulturaktörer, som Skillinge Teater och Kivik Art Center, som får stöd av region och stat. Här har kommunen, på grund av den mindre kommunens begränsade budget, ibland svårt att stå för medfinansieringen. Det finns också exempel på mindre glesbygdskommuner som har möjlighet att erbjuda kulturskapare billiga lokaler men som har bristande resurser för att i övrigt stötta dessa.

Storstadsnära kommuner

De storstadsnära kommunerna kan i hög grad nyttja den närliggande storstadens kulturutbud och driver följaktligen i mindre utsträckning egna kulturinstitutioner. I stället kan de ofta prioritera egna satsningar på delaktighet. Nacka kommun har till exempel gjort stora satsningar på framför allt bibliotek och kulturskola. Kommunen har en kundvalsbaserad kulturskola som når cirka 25 procent av målgruppen barn och unga mellan 7 och 19 år. Vidare har kommunen en omfattande biblioteksverksamhet som drivs på entreprenad. De sex biblioteken är centralt placerade för att öka tillgängligheten för medborgarna och Forumbiblioteket är ett av Sveriges mest besökta folkbibliotek. Då Stockholms kulturutbud är tillgängligt har Nacka kommun däremot inte gjort särskilt stora satsningar på det professionella kulturlivet. Kommunen driver dock muralmålningsfestivalen Wallstreet, som är samfinansierad med näringslivet. Kommunen har också flera scener och driver kulturhuset Dieselverkstan.

Även Huddinge kommun satsar på medborgarnära verksamheter med stort fokus på barn och unga. I juni 2023, efter några år utan permanenta lokaler, öppnades ett nytt bibliotek i Flemingsberg och ett nytt huvudbibliotek i Huddinge centrum beräknas stå klart 2027. Huddinge kommun driver också bland annat kulturskola, konstverksamhet vid Fullersta gård och konstpedagogisk verksamhet vid Vårby bibliotek samt arbetar med föreningsstöd och stipendier.

Gestaltad livsmiljö är ofta en prioriterad fråga för storstadsnära kommuner då de är starkt påverkade av att vara en del i storstädernas expansion. Huddinge kommun arbetar till exempel i nära samarbete med Botkyrka kommun och Region Stockholm med att utveckla

Flemingsberg som regional stadskärna.[29] Här skapas många nya samarbeten och i samband med att Kungliga Operan och Dramaten bygger nya ateljéer och verkstäder på platsen startar hösten 2023 ett projekt där barn på lågstadiet får lära sig mer om opera, balett och klassisk musik och själva får prova på konstformerna. Projektet är ett samarbete mellan Kungliga Operan, fastighetsbolaget Fabege och Huddinge kommun.

6.6 Interkommunala samarbeten

Det finns en rad interkommunala samarbeten inom alla kommunala verksamhetsområden. Den nya regleringen om generell rätt till kommunal avtalssamverkan som nämnts i kapitlet om regionerna (kapitel 5) har även underlättat interkommunala samarbeten. På kulturområdet finns ett stort antal kommunala samarbeten. Vi kommer i det följande att ge några exempel på samarbeten som bygger på de ingående kommunernas identifierade behov. Några är mer formaliserade, som samarbetena inom ramen för de fyra kommunalförbunden i Västra Götalandsregionen, medan andra är mer informella och har vuxit fram organiskt.

Samarbete inom ramen för kommunalförbund (Västra Götaland)

Förutsättningarna för interkommunalt samarbete i Västra Götaland med ett stort geografiskt område, en befolkning på strax över 1,7 miljoner och 49 kommuner ser helt annorlunda ut än i många andra regioner. Kommunernas struktur och storlek varierar alltifrån Göteborgs stad med närmare 600 000 invånare till Dals-Ed med cirka 4 600 invånare.

I Västra Götaland finns ett formaliserat interkommunalt samarbete mellan kommuner i fyra kommunalförbund: Fyrbodals kommunalförbund, Göteborgsregionens kommunalförbund, Boråsregionen Sjuhärads kommunalförbund och Skaraborgs kommunalförbund. Västra Götalandsregionen samverkar med kommunalförbunden, en samverkan som regleras i överenskommelser mellan regionen och de olika kommunalförbunden om bland annat delregionala utvecklings-

[29] Se uppgifterna om arbetet med den regionala utvecklingsplanen RUFS 2050 på https://kultur.regionstockholm.se/rufs2050 (senast kontrollerad 14 augusti 2023).

medel. Samarbetena ser lite olika ut och kultur har till exempel endast varit en del av Göteborgsregionens kommunalförbunds verksamhet sedan 2022. Innan dess hade regionen en överenskommelse med ett kultur- och fritidschefsnätverk bestående av tolv kommuner i Göteborgsregionen. Kulturförvaltningen i Göteborgs stad var inte medlem i detta nätverk.

Syftet med samverkan mellan regionen och kommunalförbunden är att bidra till lokalt och delregionalt inflytande och engagemang i det regionala utvecklingsarbetet. Tanken är att överenskommelserna ska fungera som ett uttryck för ömsesidig vilja till flernivåsamverkan mellan kommun, kommunalförbund och region där insatser ”samskapas”, snarare än följer en reglering mellan finansiär och mottagare. I överenskommelsen ryms dels medel för att kommunalförbunden ska kunna anställa en processansvarig tjänsteperson, dels utvecklingsmedel för att kunna ge stöd till konkreta projekt med regionalt mervärde. I praktiken innebär detta att varje kommunalförbund har en person anställd med uppgiften processledning för den regionala kulturstrategin samt processledning för flernivåstyrning. Personen fungerar som en samverkanspart för kulturpolitiska dialoger mellan kommuner och Västra Götalandsregionen och ansvarar också för projekt- och finansieringsutveckling. Respektive kommunalförbund ansvarar för att redovisa insatserna årsvis till regionen.

En fördel med det här upplägget sägs vara en tydlig rollfördelning mellan region, kommunalförbund och kommun. I modellen kan också kommunalförbunden i hög utsträckning utgå från kommunernas behov och arbeta med kommunnära frågor som platsutveckling, biblioteksutveckling och utveckling av kulturskolan. En utmaning är att kommunerna i kommunalförbunden är olika avseende storlek och struktur. Kommunalförbunden är i praktiken storleksmässigt lika en slags miniregioner.

Föreningen Storstockholms kultur- och fritidschefer

Föreningen Storstockholms kultur- och fritidschefer (FSKF) är en samverkansorganisation för kommunala förvaltningar inom kultur, idrott och fritid i Stockholms län samt Region Gotland. Föreningen arbetar med interkommunal samverkan inom kultur, idrott och fritid. Genom bland annat kurser, konferenser, studiebesök och andra

möten medverkar föreningen till kompetensutveckling och utbyte av erfarenheter.

Aktuella nätverk i föreningen just nu är bland annat nätverket för bibliotekschefer, nätverket för funktionshindersfrågor, nätverket för förvaltningschefer, nätverket för kulturchefer, nätverket för kulturfrågor och nätverket för kulturskolechefer. FSKF har drivit ett antal större projekt, bland annat Regional tillgång till idrottsanläggningar och kulturskola (Rik).[30] Här har FSKF fungerat som samordnare för kultur- och fritidsförvaltningar i ett stort antal av länets kommuner och drivit utvecklingsprojektet tillsammans med kulturförvaltningen, Region Stockholm, Stockholmsidrotten och kulturskolornas länsorganisation.

Familjen Helsingborg

Familjen Helsingborg är ett samarbete mellan kommuner i nordvästra Skåne och innefattar kommunerna Bjuv, Båstad, Helsingborg, Höganäs, Klippan, Landskrona, Perstorp, Svalöv, Åstorp, Ängelholm och Örkelljunga. Kommunerna samarbetar inom ett flertal olika politikområden, varav kultur är ett.

På kulturområdet driver man ett antal utvecklingsprojekt, bland annat inom industriarvet, med bas i Perstorp, och även inom filmproduktion. På biblioteksidan har nätverket ett djupgående samarbete med en gemensam katalog i alla 11 kommunerna. Utgångspunkten för de gemensamma projekten är att de ska vara konkreta och ha ett medborgarperspektiv. Nätverket träffas en gång i månaden och har tagit fram en gemensam kulturplan som dock inte är styrande. Initiativen kommer från medlemmarna och kommunerna kompletterar varandra när det gäller kompetens. Genom samarbetet menar man att man får en större effekt i gemensamma satsningar.

Timmerhusmiljöer i Dalarna

Sedan lång tid tillbaka har det funnit ett intresse hos de fem kommunerna Älvdalen, Orsa, Mora, Rättvik och Leksand att lyfta fram kulturarvet Siljan med fokus på timmerhusbyggande. Kommunerna

[30] Information om projektet ”Regional tillgång till idrottsanläggningar och kulturskola” (RIK) finns här: https://kultur.regionstockholm.se/rik (senast kontrollerad 14 augusti 2023).

pratade sig samman i samband med remissvaren på Region Dalarnas kulturplan 2012 och genom att kommunerna var tydliga i sina prioriteringar lyckades de få med området i kulturplanen. En satsning gjordes sedan i samarbete med länsmuseet och länsstyrelsen som resulterade bland annat i en vandringsutställning.

En utmaning ska dock ha varit svårigheten att få till en dialog med de regionala kulturinstitutionerna om frågan. När sedan kommunerna gick samman fick frågan större fokus och en utveckling ska ha skett. Från regionens håll förtydligade man processen genom att upprätta en överenskommelse och sedan när arbetet konkretiserades, slöts ett avtal mellan parterna.

Södra Hälsinglands kulturskolor

För att stärka kompetensen och ge tillgång till ett större utbud för barn och unga har interkommunal samverkan diskuterats länge inom kulturskoleområdet. I närmare hälften av regionerna finns numera så kallade regionala kulturskolesamordnare med syfte att underlätta kommunalt samarbete. Statens kulturråd stödjer den här typen av insatser med utvecklingsbidrag till kulturskoleverksamhet. Södra Hälsinglands kulturskolor (Söderhamn, Bollnäs och Ovanåker) är ett exempel på en formaliserad samverkan på kulturskoleområdet.

Samverkan bygger på ett samverkansavtal mellan parterna. Cheferna från de tre kulturskolorna träffas regelbundet, anordnar fortbildningsdagar och arrangerar aktiviteter för elever och lärare.

6.7 Hur ser kommunerna på sin roll i modellen?

Utredningen har haft dialog med ett stort antal företrädare för kommuner i samband med resor till Dalarna, Norrbotten, Västernorrland, Skåne och Västra Götaland. Vi har bland annat träffat förtroendevalda i kulturnämnder och kommunstyrelser, förvaltningschefer och andra tjänstepersoner på kulturförvaltningar, både vid resorna och i intervjuer och samtal. Vidare har vi haft dialog med SKR:s nätverk för kultur- och fritidschefer.

Intrycket är att när modellen lanserades fanns det ett stort engagemang, inte minst hos kommunala politiker. I och med att modellens införande inte medfört några större förändringar i medelsfördelning

har engagemanget dock minskat något, särskilt hos de kommuner som inte får finansiering till egna verksamheter. En annan aspekt som kommit fram under kunskapsinhämtningen är att fokuset på regionerna i modellen kan hämma interkommunalt samarbete över länsgränserna, vilket är en viktig utvecklingsfaktor, framför allt för många mindre kommuner.

Några kommunala aktörer påtalar att man saknar ett utvecklingsperspektiv i modellen. En modell med ett tydligare utvecklingsspår vid sidan om anslaget till kulturinstitutioner menar många hade varit attraktivt. Hos kommuner som är regionala dragare (alltså stora medfinansiärer i modellen) och driver större kulturinstitutioner möter modellen i flera fall invändningar. Inte minst framhålls det att man förlorat sin roll i dialogen med Statens kulturråd.

En annan utmaning är att kommunernas egna stora kulturverksamheter, bibliotek och kulturskoleverksamhet ju inte ingår i modellen (biblioteken ingår i viss mån via regionbiblioteken) och alltså inte diskuteras inom ramen för denna. Det är dock ofta inom dessa områden som kommunerna uppfattar att de har utvecklingsbehov. Vidare har det i samtal med utredningen också från kommunalt håll sagts att det ibland saknas diskussion om kulturinstitutioner med kommunal huvudman, trots att dessa ingår i modellen. Ett mera behovsbaserat samarbete och samtal som tar sin utgångspunkt i kommunernas olika förutsättningar samt väger in nulägesbilder och analyser från kommunalt perspektiv efterlyses. Här kan man också se att själva diskussionen om vad som ingår eller inte ingår i modellen tycks ta kraft och engagemang från en diskussion om angelägna sakfrågor.

Relationen mellan region och kommun kan vara komplex och några kommunala företrädare menar att regionerna ibland agerar som om de vore överordnade kommunerna. Regionerna tycks ibland till exempel inta något av en myndighetsroll i arbetet med uppföljning i Kulturdatabasen. Regionerna har också, enligt vissa kommunala representanter, ett större fokus på strategiska frågor och inte samma intresse för verksamhetsnära, operativa frågor som kommunerna. Vissa kommunala representanter menar till och med att regionerna tycks ha fått en oproportionerlig makt i förhållande till medelsfördelningen och det kan medföra att systemet inte leder till utveckling. Missnöjet kan också handla om på vilket sätt regionerna för dialog med kommuner av olika storlek, där det förekommer att dialogen

förs på samma sätt med större och mindre kommuner, som givetvis har helt olika utmaningar och förutsättningar.

En frågeställning som berör relationen mellan region och kommun är om regionen ska agera kompensatoriskt mot minde kommuner. Vissa regioners roll som samordnare av kommunal verksamhet, som till exempel kulturskoleverksamhet, tycks ha stor betydelse när det gäller tillgänglighet till kultur. Samordningsfunktionerna är inte lika viktiga för de större kommunerna som har kapacitet att driva egna omfattande utvecklingsprojekt och nyskapande satsningar. Här blir utmaningen i stället att kunskaper och erfarenheter som genereras i dessa kommuner inte alltid får spridning på nationell nivå och kompetensen alltså inte tas till vara.

En central utmaning i modellen tycks vara obalansen mellan kulturproduktion och arrangörsled. Många mindre kommuner saknar kapacitet och resurser att fungera som samarbetspart för de regionala kulturinstitutionerna, vilket kan försämra tillgången till kultur. Från regionalt håll lyfter man ibland fram kommunernas bristande ”mottagarkapacitet” medan kommunerna ibland framhåller att institutionerna/regionerna inte alltid förstår kommunernas behov och förutsättningar. Denna bild bekräftas delvis i en enkät Myndigheten för kulturanalys genomfört med kulturchefer i 56 kommuner.[31] Några kulturchefer framförde att det är viktigt med förståelse för vad som är aktuellt i kommunerna och flera kulturchefer önskade även fler föreställningar i kommunen. Några kulturchefer betonade att det är viktigt med geografisk spridning, representation på scen och inkludering av prioriterade målgrupper.

En farhåga som har kommit till uttryck i samtal med utredningen är att tilltagande ekonomiska utmaningar för kommunerna skapar en risk för att kommuner ska prioritera bort kulturen i budgeten. Samma farhåga kan även gälla regionernas prioriteringar i en ekonomiskt kärv situation. I SKR:s ekonomirapport från maj 2023 konstateras att de ekonomiska utmaningarna för kommuner och regioner blir alltmer påtagliga. Hög inflation, ökade pensionskostnader och stigande räntekostnader är några faktorer som spelar in.[32]

[31] Myndigheten för kulturanalys, *Spelar samverkan någon roll? En översyn av scenkonstområdet i kultursamverkansmodellen* (2023:3), s. 91.
[32] Sveriges kommuner och regioner, *Ekonomirapporten, maj 2023: Om kommunernas och regionernas ekonomi* (2023), s. 5.

Fler kommunala perspektiv

Den tidigare nämnda enkät till kommunerna som Kultursamverkansutredningen sänt ut tillsammans med SKR (se kapitel 2) syftade till att ge en bild av kommunernas uppfattning om kultursamverkansmodellen och samverkansformerna mellan kommuner och regioner. Enkäten bestod av sju frågor samt en frisvarskolumn om kultursamverkansmodellen[33]. Enkäten fick en relativt hög svarsprocent, 74 procent, och även många substantiella frisvar.

När det gäller hur kultursamverkansmodellen har påverkat tillgången till kultur och deltagandet i kulturverksamhet anser de flesta, 51 respektive 53 procent, att tillgången och deltagandet är i stort sett oförändrat sedan dess införande. En tredjedel ser en ökning av tillgången och drygt en fjärdedel ser en ökning av deltagandet. Vidare kan det konstateras att ungefär en tredjedel anser att kommunernas roll i kultursamverkansmodellen bör förändras, en tredjedel anser inte det och en tredjedel anger svaret vet ej på frågan.

Enkäten visar att mindre kommuner med upp till 10 000 invånare i lägre utsträckning vill förändra kommunernas roll i modellen i jämförelse med kommuner med fler invånare. De mindre kommunerna är också i högre utsträckning nöjda med samverkansformerna vid framtagandet av de regionala kulturplanerna. Givet de svar som lämnats tycks de flesta kommuner också generellt sett vara relativt positiva till kultursamverkansmodellen. Den mest framträdande kritiken som framgår av enkäten är annars att modellen inte svarar på det samverkansbehov som uttrycks av kommunerna och att den inte har genererat något ökat kulturutbud eller deltagande.

I samband med att Myndigheten för kulturanalys gjorde en översyn av scenkonstområdet i samverkansmodellen, skickades, som nämnts ovan, en enkät ut till kulturchefer i 56 kommuner i sex regioner som ingick i studien.[34] Enkätsvaren visar bland annat att de flesta av de svarande kommunerna, 93 procent, haft dialog med tjänstepersoner på regionen om scenkonst minst någon gång om året. Ingen av kommunerna ville heller minska samverkan med regionen, hälften av kommunerna ville i stället ha mer samverkan och hälften var nöjda. Det kan även noteras att 70 procent av de svarande kommu-

[33] Se presentationen ”Enkätundersökning om kommuners erfarenheter av kultursamverkansmodellen” från april 2023 som finns tillgänglig på Sveriges kommuner och regioners hemsida: https://skr.se/ (senast kontrollerad 14 augusti 2023).
[34] Myndigheten för kulturanalys, *Spelar samverkan någon roll?*, s. 92.

nerna hade haft dialog med de regionala scenkonstorganisationerna minst någon gång om året. I denna del önskade 74 procent mer samarbete och 26 procent var nöjda.

7 Det fria kulturlivet och kulturskaparna

I samband med att kultursamverkansmodellen sjösattes fanns förväntningar om att modellen skulle generera mer medel till det fria kulturlivet.[1] Enligt vad denna utredning erfarit är en relativt vanlig kritik mot modellen i dess nuvarande form dock att detta fortfarande inte har infriats. Många aktörer utanför de etablerade institutionerna – i synnerhet enskilda kulturskapare och civilsamhällesorganisationer på kulturområdet – framhåller att de i praktiken står utanför medelstilldelningen. Detta stämmer i viss mån men utredningen kan samtidigt konstatera att cirka 30 procent av de verksamheter som faktiskt erhåller medel i kultursamverkansmodellen är ideellt organiserade föreningar, aktiebolag och stiftelser utan offentlig huvudman.

Det är viktigt att försöka fånga denna mångfasetterade verklighet och hur den förhåller sig till modellen som samverkanssystem. Medan tidigare kapitel behandlat kultursamverkansmodellens koppling till offentlig verksamhet, kommer vi i det följande att i stället beskriva dess relation till fristående kulturverksamheter och enskilda konstnärer.

När vi i det följande använder begreppet ”det fria kulturlivet” utgår vi från den definition av det allmänna som bland annat används i 1 § museilagen (2017:563).[2] Enligt museilagen anses egentligen alla verksamheter vara fristående – oavsett vem som finansierar verksamheten i fråga – om inte det allmänna har ett rättsligt bestämmande inflytande över verksamheterna, till exempel genom att utse mer än

[1] I *Spela samman – en ny modell för statens stöd till regional kulturverksamhet* (SOU 2010:11) lyftes det fria kulturlivet fram och det sades att det statliga stödet bör ”syfta till att ge kulturskapare i hela landet bättre möjligheter att arbeta och utveckla sitt konstnärskap” (s. 67).
[2] Museilagens definition bygger i sin tur på den avgränsning som gäller enlig 12 § lagen (2007:1091) om offentlig upphandling. För en liknande begreppsanvändning, se Myndigheten för kulturanalys, *En översyn av pandemins effekter inom kulturområdet: Delredovisning 2021-04-15* (2021), s. 17.

halva antalet ledamöter i styrelsen eller motsvarande ledningsorgan. När vi i kapitlet talar om ”professionella kulturskapare” avser vi personer som har hög yrkeskunskap inom sin konstart, genom utbildning eller annan erfarenhet, och som försörjer sig på sin konst eller strävar efter att göra det.[3] Detta gäller oavsett om personen i fråga är verksam i det fria kulturlivet eller anställd vid en offentlig kulturinstitution.

7.1 Kulturlivets komplexa struktur

Den kulturella infrastrukturen är en komplex och dynamisk struktur där en rad aktörer från olika fält verkar för att producera, sprida och utveckla konst och kultur. Detta brukar ofta refereras till som ett kulturellt ekosystem där kulturskapare, arrangörer, föreningar, privata grupper, lokala-, regionala- och rikstäckande organisationer, upphovspersoner, distributörer, offentliga institutioner, utbildningsväsendet med flera samspelar. En rimlig beskrivning av ekosystemet innefattar också kulturkonsumenterna (se kapitel 8).

Det fria kulturlivet utgör en mycket viktig del av ekosystemet. Det innefattar väsentligen den mycket viktiga del av kulturlivet som ofta beskrivs som civilsamhället. Under pandemin synliggjordes till exempel många aktörer som dessförinnan varit mer eller mindre osynliga inom kulturpolitiken, men som visat sig vara avgörande för att driva och upprätthålla den kulturella infrastrukturen. Bland dessa finns både ideella aktörer och kommersiella kulturproducenter och arrangörer som tidigare inte uppmärksammats. Även den stora betydelsen av scentekniker, återförsäljare av biljetter, leverantörer av utrustning och tjänster, konstpedagoger med mera blev tydlig.[4]

På verksamhets- och institutionsnivå är det relativt okomplicerat att särskilja offentliga och fristående verksamheter från varandra. Att göra samma distinktioner när det gäller kulturskapare är emellertid inte alltid möjligt. Enskilda yrkesverksamma kulturskapare rör sig ofta mellan ideellt organiserade och offentliga sammanhang. Allra

[3] KLYS, som genom sina 14 medlemsorganisationer företräder knappt 30 000 konstnärligt yrkesverksamma, definierar på liknande sätt en professionell kulturskapare som en person som i någon mån försörjer sig eller strävar efter att försörja sig på sitt utövande. Personen ska besitta hög yrkeskunskap genom utbildning och/eller erfarenhet inom sin konstart.

[4] Se Statens kulturråd, *Krisstöd till kulturen 2020 – behov och bortfall* (2021), där det även framhålls att det finns ett behov av att öka den statliga nivåns kunskaper om samspelet mellan kulturlivets olika aktörer.

tydligast märks detta i uppdrags- och samarbetsförhållanden. Större offentliga institutioner som institutionsteatrar, symfoniorkestrar, konsthallar och bibliotek agerar till exempel ofta som uppdragsgivare till yrkesverksamma kulturskapare, antingen via fasta anställningar, projektanställningar eller uppdrag. Det råder ofta stor konkurrens om fasta anställningar inom kultursektorn, vilket är en anledning till att många kombinerar tjänster vid institutioner med frilansande uppdrag. Likaså är studieförbund, ideellt organiserade föreningar och kommersiella arrangörer viktiga arbetsgivare och samarbetsparter för professionella kulturskapare.

I det följande beskrivs denna kulturlivets komplexa struktur med utgångspunkt i de enskilda kulturskaparnas situation och organisationsformer (avsnitt 7.2). Därefter följer en redogörelse för verksamheter inom det fria kulturlivet (avsnitt 7.3). Den kulturella infrastrukturen upprätthålls och utvecklas i hög grad genom offentliga stöd. Dessa innefattar både bidrag, stipendier och ersättningar till kulturskapare. Som beskrivits ovan finns stödsystem både på statlig, regional och kommunal nivå. Vissa av de stödformer som är av särskild betydelse för det fria kulturlivet eller de professionella kulturskaparna beskrivs också närmare nedan. Det gäller bland annat kommunernas bidrag till ideell kulturverksamhet och regionernas verksamhetsbidrag till sådant som centrumbildningar (avsnitt 7.4). I ett särskilt avsnitt (avsnitt 7.5) beskrivs sedan det fria kulturlivet och de professionella kulturskaparnas roll i själva kultursamverkansmodellen. Kapitlet avslutas med en redogörelse för vissa andra viktiga delar av det fria kulturlivet som ofta tas upp i kulturplaner (avsnitt 7.6).

7.2 De professionella kulturskaparna

Professionella kulturskapare verkar både i det offentliga och det fria kulturlivet. För de professionella kulturskapare som bedriver skapande verksamhet i egen regi möjliggörs arbetet genom frilansuppdrag, stipendier, utställningsuppdrag, anställningar vid institutioner, företagsverksamhet och offentliga bidrag. Därtill finns även upphovsrättsliga och andra ersättningar som riktar sig till professionella kulturskapare. Konst- och kulturområdena inom vilka professionella kulturskapare är verksamma innefattar allt från musik, bild och form, fotografi, dataspel, konsthantverk, spel, design, teckning och illustra-

tion till jojk, dans, berättarkonst, koreografi, film, regi, dramatik, litteratur, översättning, komposition, cirkus, musikal, scenografi, skådespeleri och regi. Det är även mycket vanligt att kulturskapare arbetar genreöverskridande mellan olika konst- och kulturuttryck.

Med tillgänglig statistik går det inte att säga exakt hur många yrkesverksamma kulturskapare som finns i Sverige. Enligt Myndigheten för kulturanalys fanns det cirka 35 000 anställda inom kulturbranschen i december 2022.[5] Ungefär motsvarande totalsiffra uppskattades i en rapport av Konstnärsnämnden redan 2016. Beräkningen utgick från 19 yrkeskategorier och sex konstområden som finns inom kultursektorn.[6] Även om denna statistik ger en relativt samstämmig bild, finns likväl ett mörkertal. Bland annat har det påpekats att delar av hemslöjdsområdet, som utgör ett av kultursamverkansmodellens områden, osynliggörs genom nuvarande SNI-kodssystem.[7] Samma problematik går att återfinna till exempel i dataspelsstatistiken där branschorganisationen Dataspelsbranschen i flera rapporter påtalat statistikens brister.[8] Bland annat framhålls att SNI-kodsystemet år 2022 genererade ett bortfall på inte mindre än 358 bolag som de anser tillhör dataspelsbranschen och att 372 av de registrerade dataspelsbolagen egentligen tillhör andra branscher. [9]

Frågan om vem som anses vara yrkesverksam kulturskapare har också besvarats på delvis olika sätt. Konstnärsnämnden, som fördelar merparten av de statliga medlen till enskilda professionella kulturskapare, menar att en person ska kunna försörja sig på sin konstnärliga verksamhet delvis eller helt, samt återkommande låta sin konst möta en publik/ett konstnärligt sammanhang för att kunna motta statligt stöd för sitt konstnärskap.[10] Myndigheten för kulturanalys utgår sedan 2019 från Eurostats definition av kulturella och kreativa näringar och definierar en yrkesverksam kulturskapare som en person

[5] Myndigheten för kulturanalys, *Kulturarbetsmarknaden efter pandemin* (2023). Beskrivningen bygger på SNI-koderna 90–91 och innefattar inte endast renodlade kulturskapare. SNI 90 består av konstnärlig och kulturell verksamhet samt underhållningsverksamhet; SNI 91 av biblioteks-, arkiv-, och museiverksamhet. Uppgifterna skiljer sig t.ex. från de som Konstnärsnämnden använder.

[6] Konstnärsnämnden, *Konstnärernas demografi, inkomster och sociala villkor – en rapport om konstnärer inom alla konstområden verksamma i Sverige 2014* (2016), s. 7.

[7] *Kreativa Sverige! Nationell strategi för främjande av hållbar utveckling för företag i kulturella och kreativa branscher* (SOU 2022:44), s. 196.

[8] Se till exempel Dataspelsbranschen, *Spelutvecklarindex 2022* (2023) och *Spelutvecklarindex 2021* (2022).

[9] Dataspelsbranschen, *Spelutvecklarindex 2022*, s. 60.

[10] Se kriterierna för ansökan på https://www.konstnarsnamnden.se/stipendier-och-bidrag (senast kontrollerad 23 augusti 2023).

som på ett eller annat sätt har ett yrke som är kreativt eller kulturellt, eller som arbetar i en organisation vars verksamhet ligger inom det kreativa eller kulturella området. För att definieras som en kulturskapare ska personen ha en inkomst av kulturell eller kreativ näring eller yrke motsvarande minst 25 procent av samtliga kontrolluppgifter under något av de tre senaste åren.[11]

Av Konstnärsnämndens statistik från 2016 framgick att närmare 70 procent av landets professionellt verksamma kulturskapare var folkbokförda i någon av de tre storstadsregionerna två år tidigare.[12] Till de stipendier och bidrag som Konstnärsnämnden utannonserade år 2022 inom de olika kulturområdena, kom 83 procent av ansökningarna från kulturaktörer som var bosatta i de tre storstadsregionerna.[13] Detta visar hur viktiga storstäderna är för kulturskapare. Det är här det ofta finns nätverk, finansiering och arbetsmöjligheter för enskilda aktörer. Allra vanligast är det för verksamma inom dans, film och teater att ha en anknytning till storstäderna, medan musiker och verksamma inom bild och form har en större spridning i hela landet.[14] Att aktörer är folkbokförda i en viss kommun betyder emellertid inte att deras verksamhet är uteslutande knuten till denna. Många är till exempel verksamma genom turnerande verksamhet, som musiker och skådespelare. Trots att en så stor andel kulturskapare är folkbokförda i de tre storstadsregionerna når många kulturskapare ett större geografiskt område genom sin verksamhet.

Professionella kulturskapare bedriver ofta sin konstnärliga verksamhet som egenföretagare. Enligt Myndigheten för kulturanalys består den bransch som beskrivs som ”Kultur, nöje, fritid” till 37 procent av egenföretagare. Myndigheten konstaterar också att ”Kultur, nöje och fritid” är det område som har näst högst andel egenföretagare i relation till antalet verksamma. Endast branschen för ”Jordbruk, jakt och skogsbruk” har högre andel egenföretagare.[15] Det är vanligt att professionella kulturskapare inte kan försörja sig på sitt konstnärliga skapande. Många väljer därför att kombinera den krea-

[11] Myndigheten för kulturanalys, *Kulturskapares geografi – en registerstudie* (2019:1), s. 4.
[12] Konstnärsnämnden, *Konstnärernas demografi, inkomster och sociala villkor*, s. 9. I rapporten innefattades 19 yrkeskategorier på områdena bild och form, dans, film, ord, musik och teater: bildkonstnär, fotograf, konsthantverk/form/design, tecknare/illustratör, dansare, koreograf, filmare/regissör, dramatiker/dramaturg, författare (facklitteratur), författare (skönlitteratur), översättare, komponist, komponist/musiker, musiker, clown/cirkus/artist, musikalartist, scenograf, skådespelare samt teaterregissör.
[13] Enligt uppgift från Konstnärsnämnden i mars 2023.
[14] Konstnärsnämnden, *Konstnärernas demografi, inkomster och sociala villkor*, s. 9.
[15] Myndigheten för kulturanalys *Kulturens återhämtning* (2022).

tiva yrkesrollen med anställningar på andra områden. Kulturskapare som kombinerar sin kreativa verksamhet med annan anställning kallas för kombinatörer, vilket innefattar personer som driver eget företag och samtidigt har en anställning inom eller utanför kulturområdet.

Att professionella kulturskapare kombinerar korta anställningar och gig-jobb försvårar också möjlighet att nyttja sociala förmåner som vanligtvis ingår i längre, fasta anställningar. Ersättningar som ges i form av bland annat stipendier har kritiserats för att försvåra för kulturskapare att fastställa sjukpenninggrundande inkomst (SGI), vilket kan få konsekvenser vid sjukdom eller föräldraledighet, eftersom stipendier i regel inte räknas som vanlig inkomst.[16]

Det är välkänt att kulturarbetare ofta tampas med dessa arbetsmarknadsproblem. Inkomstutvecklingen inom yrkeskåren talar också sitt tydliga språk. Enligt Konstnärsnämnden låg inkomstökningen på kulturområdet till exempel på fyra procent i fasta priser mellan 2004–2014, medan resterande befolkningens ökning låg på 18 procent.[17] Högst inkomst på kulturområdet återfanns inom teater-, ord- och musikområdet medan verksamma inom bild- och formområdet hade särskilt låga inkomster.[18] Den ofta besvärliga ekonomiska situationen för de professionella kulturarbetarna blev också särskilt tillspetsad under pandemin, även om den negativa utvecklingen i flera avseenden motverkades, bland annat genom offentliga krisstöd och återstartsstöd till kulturlivet. Antalet öppet arbetslösa hos Arbetsförmedlingen inom kulturområdet har, enligt de senast sammanställda siffrorna, minskat till ungefär samma nivå som före pandemin i sin helhet (det vill säga år 2019) och arbetstillfällena ökat.[19]

Återhämtningen inom sektorns olika delbranscher varierar emellertid och pandemin har lett till kompetenstapp inom vissa delar av sektorn. Den ideellt organiserade kultursektorn har haft svårare att återhämta sig än den privata.[20] Svensk Scenkonst konstaterar till exempel att pandemin har försvårat kompetensförsörjningen på scenkonstområdet, särskilt inom tekniska och tillverkande yrkesroller.[21] Vilka långsiktiga effekter pandemin, den numera höga inflationen,

[16] *Ett trygghetssystem för alla – nytt regelverk för sjukpenninggrundande inkomst* (SOU 2023:30), s. 103.
[17] Konstnärsnämnden, *Konstnärernas demografi, inkomster och sociala villkor*, s. 11.
[18] Konstnärsnämnden, *Konstnärernas demografi, inkomster och sociala villkor*, s. 10–11.
[19] Myndigheten för kulturanalys, *Kulturarbetsmarknaden efter pandemin*, s. 7.
[20] Myndigheten för kulturanalys, *Kulturarbetsmarknaden efter pandemin*, s. 3.
[21] Svensk scenkonst, *Plats kring scen – så kan kompetensförsörjningen till scenkonsten stärkas* (2023), s. 5.

med ökade lokalhyror och elkostnader som följd, samt den oroliga omvärldssituationen medför för kulturarbetarna återstår därför att se.

Redan före pandemin har många undersökningar pekat på vikten av en stark konstnärspolitik för att stärka kulturskapares arbetsvillkor. Konstnärspolitiken innefattar politiska åtgärder som syftar till att förbättra de yrkesverksamma kulturskaparnas villkor och förutsättningar och därmed bidra till de nationella kulturpolitiska målen. Kulturstöd på kommunal, regional och statlig nivå bidrar till att yrkesverksamma kulturskapare kan upprätthålla sin konstnärliga verksamhet. Många av dessa bidrag består dock av kortsiktiga projektbidrag, något kulturskapare angivit som ett problem i samtal med utredningen. Generellt sett är goda förutsättningar för professionella kulturskapare en nödvändig utgångspunkt för att skapa ett kulturliv som präglas av hög kvalitet och mångfald, vilket Myndigheten för kulturanalys konstaterat i en ny rapport. Myndigheten framhåller särskilt att det finns starka skäl att prioritera de ekonomiska och sociala villkoren för fritt verksamma på kulturområdet för att bidra till det kulturpolitiska målet om breddat deltagande.[22]

Många av de aktörer utredningen träffat menar att just kultursamverkansmodellen har spelat en viktig roll i att utveckla regionernas konstnärspolitiska ambitioner. Även om enskilda kulturskapare inte direkt kan ta del av kultursamverkansmodellens finansiering har den på andra sätt främjat deras sak. Institutionernas finansiering är förstås av yttersta vikt även för kulturskaparna och dessutom har regionala kulturplaner ofta understrukit vikten av goda arbetsförhållanden. Detta har bland annat uppmärksammats i KLYS regionala tendensrapporter som årligen beskriver vilka konstnärspolitiska sakfrågor och prioriteringar i kulturpolitiken som finns i de regionala kulturplanerna.[23]

[22] Myndigheten för Kulturanalys, *Att bredda deltagandet i kulturlivet: Hinder och möjligheter* (2023), s. 11.
[23] Se till exempel Carl Liungman, *Regional tendensrapport 2022: En konstnärspolitisk översikt över regionala kulturplaner i Sverige som gäller perioden* 2023–2026 (2023).

7.3 Det fria kulturlivets organisationsformer

Fristående kulturverksamheter finns inom alla konst- och kulturområden. Verksamheterna kan drivas som aktiebolag, ekonomiska föreningar, kommanditbolag, ideella föreningar, stiftelser eller genom studieförbund. Ett vanligt sätt att bedriva kulturverksamhet är genom aktiebolag och många större professionella verksamheter drivs just som aktiebolag.

En mycket vanlig organisationsform är annars den ideella föreningen, som är en central del av det som vi brukar mena med det civila samhället.[24] Ideella föreningar på kulturområdet kan till exempel vara studieförbund, arrangörsföreningar, arkivförbund, etniska kulturföreningar och hemslöjdsföreningar. Merparten av de nationella minoriteternas organisationer är föreningar och inom kulturarvsområdet finns bland annat ett mycket stort antal hembygdsföreningar och arbetslivsmuseer som sköter kulturmiljöer och byggnader. Det finns på kulturområdet även en mängd lokalhållande föreningar som ofta står för de fysiska förutsättningarna för kulturskapande och kulturutövande genom att de tillhandahåller scener, mötesrum, replokaler, filmsalonger och verkstäder. Enligt befintlig statistik möjliggjorde till exempel Bygdegårdarna, Våra Gårdar och Sveriges Hembygdsförbund minst 43 342 kulturevenemang i landet under år 2017, i egen regi eller i samverkan med andra.[25] Även Folkets hus och parker står för ett stort antal kulturevenemang genom sina närmare 500 medlemsföreningar.

Ideellt organiserade kulturorganisationer kan verka på helt ideell basis, det vill säga de inblandade arbetar oavlönat. De kan även medverka till avlönad kulturverksamhet genom att organisera eller agera uppdragsgivare åt yrkesverksamma kulturskapare eller bedriva egen betald verksamhet inom en ideell föreningsstruktur. Mot bakgrund av att många av civilsamhällets organisationer även bedriver eller möjliggör avlönad kulturverksamhet kan det i vissa fall vara mer lämpligt att tala om ideellt *organiserad* kulturverksamhet snarare än ideell kul-

[24] Det civila samhället definieras ofta som den delen av samhället som ”är skild från staten, marknaden och det enskilda hushållet där människor, grupper och organisationer agerar tillsammans från gemensamma intressen”. *Demokrativillkor för bidrag till civilsamhället* (SOU 2019:35), s. 19.

[25] Myndigheten för kulturanalys, *Kulturens geografi – tillgång till kulturutbud i landets kommuner* (2019), s. 65–66. Den befintliga data som finns att tillgå på området är ofullständig och det kan antas att siffran är högre i verkligheten.

turverksamhet, för att framhäva att den ideella organisationsformen inte utesluter verksamhet för vilken ersättning betalas.

Som nämnts i kapitel 4, är till exempel Riksteatern ideellt organiserad med lokala medlemsföreningar. Samtidigt är Riksteatern oftast fullt ut professionell i sitt konstnärliga arbete, med produktioner som består av yrkesverksamma och avlönade skådespelare, musiker, dansare och andra kulturskapare. Att det civila samhället är komplext på detta sätt har även uppmärksammats av Västra Götalandsregionen i kulturstrategin för 2024–2027. Där sägs: ”En poäng med ett ideellt kulturliv är att arbetande personer kan *agera* professionellt. Organisationer inom civilsamhället kan ha anställd personal, medan *ideellt engagemang* sker oavlönat.”[26]

Som bland annat Myndigheten för kulturanalys pekat på finns det ofta starka kulturpolitiska skäl att överväga insatser som stärker förutsättningarna för det ideellt organiserade kulturlivet.[27] Det civila samhället och dess organisationer bidrar ofta på ett avgörande sätt till inte minst breddat deltagande, liksom lokal förankring och konstnärlig variation. Särskilt ideella föreningar arbetar ofta med mindre marginaler och projektbidrag, till skillnad från institutioner och kommersiella aktörer som har driftanslag, stabila verksamhetsbidrag eller går runt på egna intäkter, vilket gör det ideellt organiserade kulturlivet sårbart. Det är därför också viktigt att beakta vilka offentliga kulturstöd som kan gå till denna del av kulturlivet. På nationell nivå är det, som redan nämnts i kapitel 4, relativt vanligt att civilsamhällesaktörer kan söka de olika stöd som till exempel finns hos Statens kulturråd. Omfattningen skiljer sig dock åt mellan olika konst- och kulturområdena.[28] Hur det ser ut på kommunal och regional nivå återkommer vi till nedan.

[26] Västra Götalandsregionen, *Kulturstrategi Västra Götaland med kulturplan 2024–2027* (2023), s. 12.
[27] Myndigheten för kulturanalys, *Att bredda deltagandet*, s. 204.
[28] Gällande verksamhetsbidrag till fria dans- och teatergrupper samt utställningsarrangörer går till exempel en stor del av bidragen till ideellt organiserade kulturverksamheter som bedriver avlönad verksamhet. Några exempel är Hagateatern, Angereds Teater, Teater Sagohuset och Dansinitiativet, som alla beviljats verksamhetsbidrag. Statens kulturråd, *Årsredovisning 2022* (2023), s. 64.

Organisationer som främjar det fria kulturlivet

Organisationer som företräder eller främjar kulturverksamheter och kulturskapare finns på samtliga samhällsnivåer. Vanligast är dock den lokala och den nationella nivån. Regionala organisationer har emellertid blivit allt vanligare sedan kultursamverkansmodellens etablerande, särskilt inom den ideellt organiserade kultursektorn.

Lokalt finns ofta ideella föreningar som inte alltid kommer till regionernas kännedom. Flera regioner har till exempel i samtal med utredningen uttryckt svårigheter att identifiera vilka aktörer inom civilsamhället som finns inom länet samt deras förutsättningar och behov.[29] Den nationella nivån, som utgörs av riksorganisationer och nationella nätverk, kan också vara svår att ha direktdialog med för regionerna eftersom de företräder sina medlemsorganisationer och driver kulturpolitiska frågor nationellt. Att kultursamverkansmodellen i stor uträckning utgår från en regional struktur gör alltså att vissa naturliga dialogytor mellan det offentliga och det civila samhällets organisationer kan saknas. För att kunna svara upp mot den regionala kulturpolitikens ökade betydelse har flera kulturorganisationer därför formerat sig i distrikt eller på regional nivå med avsikt att företräda sina medlemmar i kulturplansförfarandet och få ökat kulturpolitiskt inflytande.

Det finns i dag en rad viktiga organisationer som arbetar för att förbättra arbetsvillkoren för yrkesverksamma kulturskapare. Flera av dessa är medlemmar i KLYS, som är en samarbetsnämnd för 14 medlemsorganisationer inom konstformerna ord, ton, bild/form och scen/film. KLYS bildades 1959 och utgör en viktig aktör i den svenska kultur- och konstnärspolitiken genom att verka för att bland annat lyfta fram konstens och kulturskaparnas roll i samhällslivet, värna den konstnärliga friheten inom samtliga uttryck och medieformer och förbättra ekonomiska och sociala villkor för yrkesverksamma kulturskapare. KLYS och flera av dess medlemsorganisationer finns representerade på nationell, regional och i vissa fall lokal nivå.

Ytterligare en betydelsefull organisation är Ideell kulturallians (IKA), som företräder 22 medlemsorganisationer som i sin tur företräder över en miljon medlemmar. IKA grundades i samband med att kultursamverkansmodellen inrättades för att säkerställa det civila

[29] Detta lyftes även i Myndigheten för kulturanalys rapport *Kulturanalys 2016* (2016), s. 38–39 samt i *Slutrapport för projektet En starkare regional närvaro* (2020), som sammanställdes av den ideella organisationen Ax – kulturorganisationer i samverkan.

samhällets plats i den regionala kulturpolitiken. IKA har ett nationellt kontor och fyra regionala filialer i Stockholmsregionen, Skåne, Västernorrland samt Småland. IKA samlar ideellt organiserade föreningar. Några av dessa är studieförbunden, Folkets hus och parker, Våra Gårdar, Samarbetsorgan för etniska organisationer i Sverige (SIOS), Musikarrangörer i Samverkan (MAIS), Ax och Konstfrämjandet.

Andra riksförbund har på liknande sätt organiserat sig på regional nivå för att stärka sin roll som samrådspart i regionernas kulturplaneförfarande. Bygdegårdarnas Riksförbund har till exempel rekommenderat bygdegårdsdistrikten att anta regionala kulturstrategier för att i högre utsträckning kunna samverka med den regionala nivån.[30] En annan organisation som utgör en viktig röst för det civila samhället på kulturområdet är Riksteatern. Sedan starten har Riksteatern funnit en naturlig plats i kultursamverkansmodellen, både som dialogpart, främjare och kulturproducent. Det finns även flera regionala teaterkonsulenter som är knutna till Riksteatern.

I detta sammanhang är det också värt att särskilt nämna centrumbildningar och kollektivverkstäder. Centrumbildningar har sedan slutet av 1960-talet varit viktiga konstnärspolitiska medlemsorganisationer. Centrumbildningarna arbetar med förmedling av uppdrag, marknadsföring av kulturskapare i hela landet och internationellt, rådgivning och kompetensutveckling för medlemmarna, och driver projekt för att bredda kulturarbetsmarknaden till nya områden. Varje centrumbildning arbetar med insatser utifrån sitt konstområdes särskilda förutsättningar. Centrumbildningarna finansieras i huvudsak av statliga och regionala bidrag samt medlemsavgifter.[31]

Totalt 13 centrumbildningar beviljades verksamhetsbidrag från Statens kulturråd år 2023.[32] Fyra av dessa har regionala organisationer med egna styrelser.[33] På den nationella nivån finns i regel en styrelse med regionala representanter.[34] I december 2022 bildades även Dataspelscentrum, en organisation för yrkesverksamma spel-

[30] Bygdegårdarnas riksförbund, *Verksamhetsberättelse 2017* (2018), s. 6–7.
[31] Medlemsavgiften för individuella medlemmar varierar mellan 240 och 550 kronor, medan grupper betalar mellan 1 500 och 6 000 kronor, enligt Ann Larssons rapport *Centrumbildningar i region Stockholm – ett kunskapsunderlag* (2017).
[32] Dessa är Centrum för dramatik, Centrum för fotografi, Danscentrum Sverige, FilmCentrum Sverige, Författarcentrum Riks, KKV-Riks, Illustratörcentrum, Konsthantverkscentrum, Konstnärscentrum, Musikcentrum Riks, Seriefrämjandet, Teatercentrum samt Översättarcentrum.
[33] Danscentrum, Författarcentrum, Konstnärscentrum och Musikcentrum. Se *Centrumbildningar i Region Stockholm*, s. 7.
[34] *Centrumbildningar i Region Stockholm*.

skapare som har som målsättning att verka som nationell centrumbildning.[35] Dataspelscentrum värnar om spel som konstform och kulturuttryck samt arbetar för att spel ska bli en del av kulturpolitiken.

För enskilda professionella konstnärer och konsthantverkare finns ett trettiotal konstnärliga kollektivverkstäder (även kallade KKV:er) som tillhandahåller lokaler och utrustning till cirka 3 000 konstnärer med stöd av Statens kulturråd, regioner och kommuner. År 1996 bildades KKV-Riks som en paraplyorganisation för kollektivverkstäderna med syfte att tillvarata verkstädernas intressen inom konstproduktion och utbildningsfrågor. De företräder även sina medlemmars intressen i kulturpolitiska och arbetsmarknadspolitiska frågor gentemot kommun, region och stat, bland annat genom att agera remissorgan till utredningar. KKV-Riks beviljades 2023 centrumbildningsanslag av Statens kulturråd och har i dag 24 verkstäder som medlemmar. Kollektivverkstäder har stor betydelse för den lokala konstnärliga infrastrukturen och det kollegiala utbytet. En betydande del av den offentliga konsten produceras i kollektivverkstäderna. De flesta KKV:er drivs som ideella föreningar. Anställd personal finns på ett fåtal stora verkstäder.

7.4 Kommunala och regionala stöd

Stora delar av statens medel till det fria kulturlivet fördelas utanför kultursamverkansmodellens ramverk (se kapitel 4). Därtill finns en rad olika regionala och kommunala stöd samt EU-medel som riktar sig till verksamheter och enskilda kulturskapare. Stöd som riktar sig till det fria kulturlivet innefattar vanligtvis arrangörsstöd, föreningsstöd, stipendier, lokalstöd, stöd till konstnärlig produktion, residensstöd samt riktade medel till bland annat de nationella minoriteterna och urfolket samerna. Även särskilda utlysningar inom prioriterade områden till det fria kulturlivet förekommer på alla offentliga nivåer. Dessa olika stöd kan ges i form av både utvecklings- och verksamhetsstöd och riktar sig till både fristående kulturorganisationer och enskilda kulturskapare.

Som nämnts i kapitel 6 uppgick regionernas samlade utgifter för kultur till 4,8 miljarder och kommunernas till cirka 12,9 miljarder kronor 2021. Hur stor andel av dessa kostnader som går till det fria

[35] Se https://www.dataspelscentrum.se/ (senast kontrollerad 15 augusti 2023).

kulturlivet går inte att svara på. Det finns i dag ingen samlad överblick över kommuner och regioners medelsfördelning till det fria kulturlivet. Att det råder brist på en nationell överblick över kommuner och regioners medelsfördelning till det fria kulturlivet är kopplat till att anslag till fria kulturverksamheter och enskilda kulturskapare hanteras olika i de olika kommunerna och regionerna. Det saknas också en enhetlig terminologi för beskriva det fria kulturlivet och dess aktörer. Det har dock gjorts ett antal insatser för att skapa överblick. Bland annat genomfördes under hösten 2022 en undersökning av utredningen Ett trygghetssystem för alla (S 2021:07) tillsammans med SKR. Resultatet visade att kommuner och regioner fördelar stipendier till ett värde av minst 26 miljoner kronor till kulturskapare (enskilda och organisationer). Undersökningen visade även att nio av tio av Sveriges kommuner och regioner delar ut någon form av kulturstipendium.[36]

Vi har också i en särskild kunskapsinhämtning efterfrågat uppgifter från sju utvalda regioner och fyra kommuner om bidrag till det fria kulturlivet. Urvalet har gjorts utifrån storlek, struktur och geografiskt läge och innefattar: Region Stockholm, Nacka kommun, Stockholm stad, Västra Götalandsregionen, Göteborg stad, Region Skåne, Malmö stad, Region Jämtland Härjedalen, Östersunds kommun, Region Kalmar, Emmaboda kommun, Region Norrbotten, Gällivare kommun, Region Västmanland och Västerås kommun.[37] Av undersökningen framgår bland annat följande.

Region Stockholm har en rad stödformer till det fria kulturlivet, bland annat scenkonststöd, projektstöd, verksamhetsstöd, ukrainastöd och projektstöd kultur och hälsa. År 2022 fördelade Region Stockholm drygt 405 miljoner kronor till fria kulturorganisationer. I siffran ingår dock även stöd till folkhögskolor, studieförbund, ungdomsorganisationer, idrottsförbund, handikappungdom och pensionärsförbund. Bland stödmottagarna finns bland annat Teater Tre, Stockholms läns blåsarsymfoniker, K. A. Almgren sidenväveri &

[36] Det är viktigt i sammanhanget att nämna att alla inräknade stipendier inte har delats ut i pengar, utan även i form av statyetter, plaketter, konstverk, diplom, blommor, middagar och dylikt.
[37] Organisationerna fick bland annat följande frågor: Vilka stöd hade ni till fria kulturutövare under 2022? Hur stor summa fördelade ni till fria kulturutövare under 2022? Vilka stöd hade ni till organisationer som inte är styrda av det offentliga 2022? Hur stor summa fördelade ni till organisationer som inte är styrda av det offentliga under 2022? (dnr Komm2023/00392/Ku 2022:04-3 och 4). Stödsystemen ser olika ut och definitionerna är delvis svårtolkade varför de siffror vi redovisar i det följande ska tolkas med försiktighet. De tillfrågade organisationerna har i vissa fall inte haft möjlighet att ta fram underlag varför vissa uppgifter saknas.

museum, Cirkus Cirkör, Stockholms filmfestival, Folkoperan, Konstnärernas kollektivverkstad och Oktoberteatern.

Västra Götalandsregionen fördelade 2022 drygt 294 miljoner kronor till 284 organisationer inom det fria kulturlivet. I summan ingår även stöd till pensionärsföreningar, ungdomsförbund, organisationer grundade på etnisk grund och SISU idrottsutbildarna. Bland stödmottagarna finns bland andra Folkteatern, Nordiska Akvarellmuseet, Röda Sten Konsthall och West Side Music Sweden. Därutöver fördelade regionen stöd till digitalisering av samlingslokaler till närmare tvåhundra organisationer.

Region Skåne fördelade närmare 124 miljoner kronor till organisationer inom det fria kulturlivet medan Region Norrbotten fördelade närmare 28 miljoner kronor i verksamhetsstöd till 36 organisationer och därutöver projektstöd, turnéstöd och mobilitetsstöd på drygt 10 miljoner kronor. Exempel på organisationer inom det fria kulturlivet som får stöd av Region Norrbotten är Galleri Syster, Giron Sámi Teáhter, Konstnärernas Kollektivverkstad, Kulturföreningen Ebeneser, Svenska Tornedalingars Riksförbund (STR-T) och Teater Mila. Region Kalmar län fördelade drygt 28 miljoner kronor till fria aktörer.

Regionernas stöd till enskilda kulturutövare består även av stipendier, som ateljéstipendier, arbetsstipendier och kulturstipendier. Även andra stödformer som startstöd och produktionsstöd förekommer i bland annat Region Skåne samt Jämtland Härjedalen. Region Västmanland har även ett filmstöd. Därutöver anslår de flesta regioner medel till uppdrag inom offentlig gestaltning, ofta i linje med enprocentsmålet.

De större kommunerna fördelar ansenliga summor till organisationer inom det fria kulturlivet. Stockholm stad fördelade 2022 drygt 144 miljoner kronor i form av bland annat stöd till konstnärlig produktion och kulturarrangemang, stöd till eget skapande, deltagande och folkbildning och stöd till kulturetablering och utvecklingsinsatser. Bland stödmottagarna finns bland andra Folkoperan, Nobel Center, Dansens Hus, Strindbergmuseet, Tensta Konsthall, Stockholms kvinnohistoriska och Kulturkvarter Snösätra.

Göteborgs stad fördelade 2022 närmare 73 miljoner kronor. Bland mottagarna fanns Författarcentrum Väst, Föreningen Bildverkstan (Internationella Exilfilmfestivalen), Kulturföreningen Bunkern och Göteborg Baroque. Västerås kommun fördelade 2022 närmare 13 mil-

joner kronor till organisationer inom det fria kulturlivet. Det handlar bland annat om så kallade kulturfrämjande medel, föreningsstöd, kompletterande kulturstöd och stöd till bygdegårdar. Bland stödmottagarna finns LajvVerkstaden, Jonas Öhrn Produktion, 4:e teater och Vallby Sommarnöje. Emmaboda kommun (4 800 invånare) fördelade 2022 drygt 300 000 kronor till organisationer inom det fria kulturlivet, bland annat till Ingemundebo Byalagsförening, Linnefors stationshus vänner och Johansfors musikkår.

Stockholm stad fördelade 2022 1,6 miljoner kronor till stipendier och priser till 27 kulturskapare i Stockholm och 10,2 miljoner kronor till ateljéstöd till cirka 600 konstnärer i Stockholm. Vidare ger man stöd till program med fria kulturskapare i förskola, skola och äldreomsorg. Göteborgs stad har ett relativt omfattande stöd till kulturskapare, drygt 4,3 miljoner kronor 2022. Stödet fördelas bland annat till kulturstipendier, arbetsstipendier för författare och ateljéstöd. Västerås kommun har stipendier, Tranströmerpriset och bidrag till stiftelser via den så kallade kulturfonden. Västerås kommun fördelade 2022 sammanlagt 605 000 kronor i stöd till kulturskapare.

Även om ovan nämnda exempel inte representerar ett nationellt genomsnitt av kommunala och regionala bidrag till det fria kulturlivet och kulturskaparna, går det att konstatera att vid sidan av statens bidrag via till exempel Kulturrådet och Konstnärsnämnden, bidrar kommuner och regioner till det fria kulturlivets aktörer och enskilda kulturskapare med ibland ansenliga stöd. Inte minst de större kommunernas stöd bidrar till det fria kulturlivets utveckling.

Särskilt om arrangörsledet

Frågan om en stark arrangörsstruktur i kultursektorn har varit aktuell i den svenska kulturpolitiken sedan åtminstone 1974 års kulturproposition. Som redovisat i kapitel 6 spelar den kommunala nivån ofta en avgörande roll i att stötta lokala arrangörsföreningar finansiellt och för att ta emot kulturinstitutioners produktioner. Därtill sker främjande av arrangörsledet genom de institutioner och verksamheter som ingår i kultursamverkansmodellen. Vissa regioner avsätter även årliga medel för att stärka lokala arrangörer.[38] Arrangörer

[38] I Region Östergötland finns till exempel ett särskilt arrangörsbidrag på cirka 1,5 miljoner kronor som riktar sig till alla konst- och kulturområden och omfattar arrangemang som möjliggör möten mellan publik och kultur.

kan även söka bidrag från centrala kulturmyndigheter, vilket beskrivs i kapitel 4.

Tidigare kartläggningar har visat att kulturutbudet i landsbygdskommuner och mindre kommuner ofta är mer beroende av enskilda, ideella arrangörer än det är i storstäderna.[39] Ett område där det fria kulturlivets arrangörer är särskilt viktiga är musikområdet. Att musiken är beroende av ett stort antal fria arrangörer är delvis ett resultat av avvecklandet av Rikskonserter år 2010. I samband med avvecklingen fick myndigheten Statens Musikverk i uppdrag att koordinera och främja fria producenter, arrangörer och utövare genom bidragsgivning av den så kallade Musikplattformen. Bidrag skulle ges till samarbetsprojekt av nationellt intresse som främjade ett varierat musikaliskt utbud som präglades av konstnärlig förnyelse och hög kvalitet. Emellertid skiljde sig Musikplattformen från Rikskonserter i den mening att plattformen inte producerade konsertverksamhet. År 2022 övertog Kulturrådet uppgiften att fördela de 24 miljoner kronorna som tidigare delades ut via Musikplattformen. Medlen går i dag huvudsakligen till fria musikarrangörer.[40]

Ungefär 90 procent av arrangörerna på musikområdet som beviljas verksamhetsbidrag från Statens kulturråd är att betrakta som civilsamhällesaktörer. De är utspridda i stora delar av landet och ofta organiserade utifrån genre. Ofta sammansluter sig dessa sedan i nationella riksorganisationer som till exempel RANK (Riksförbundet Arrangörer av Nutida Konstmusik), Kontaktnätet, Kammarmusikförbundet och Folk You. Flera av dessa riksförbund är i sin tur organiserade genom samarbetsorganet Musikarrangörer i Samverkan (MAIS) som samlar cirka 1 500 arrangörer inom de olika medlemsförbunden.

Till skillnad från musikområdet, som har upprättat en relativt stark arrangörsstruktur, tampas bildkonstområdet med svaga arrangörsförutsättningar. Redan under 1960-talet konstaterades det att infrastrukturen för området behövde stärkas, vilket resulterade i inrättandet av

[39] Se Myndigheten för kulturanalys, *Kulturens geografi: Tillgång till kulturutbud i landets kommuner* (2019), s. 4.

[40] Enligt Statens kulturråds regleringsbrev för 2022 (Ku2021/01113), anslag 2:2, ap. 1, ska minst 24 miljoner kronor användas till utvecklingen av musikområdet för att säkra en bredd av musikaliska uttryck i hela landet genom: stödjande insatser till aktörer som är av central betydelse för musikområdet och som säkrar produktion, speltillfällen, arbetstillfällen samt bevarar kompetens inom sektorn; stödjande insatser till samarbetsprojekt och verksamheter som bidrar till att stärka den nationella infrastrukturen; stödjande insatser som bidrar till musiklivets internationalisering samt; stödjande insatser till samarbetsprojekt av tillfällig och experimenterande art inom musikområdet.

Riksutställningar. Syftet med Riksutställningar var i första hand att tillgängliggöra konst för allmänheten genom utställningar. År 2016 lades Riksutställningar ned och pengarna omfördelades till ett nytt museiuppdrag hos Riksantikvarieämbetet. Två miljoner av Riksutställningars tidigare anslag på cirka 40 miljoner kronor flyttades dock till Statens konstråd i syfte att främja spridning och utveckling av samtidskonst, bland annat genom fria aktörer. Både Statens kulturråd och Konstnärsnämnden stödjer fristående arrangörer och utställare genom projekt- och verksamhetsbidrag som utlyses årligen (se kapitel 4).

Arrangörer inom bild- och formområdet är viktiga för att möjliggöra mötet mellan konst och publik. Likt musikområdet består bild- och formområdet av ett stort antal fria, ideellt organiserade arrangörer som är verksamma på lokal och nationell nivå.[41] Det finns även kommersiella gallerier samt icke-kommersiella gallerier som drivs i privat eller offentlig regi. Antalet kommersiella gallerier och konsthandlare har minskat från 916 till 757 mellan åren 2011 och 2021 enligt uppgifter från Konstnärernas Riksorganisation.[42]

Bild- och formområdet tillfördes som ett särskilt utpekat konstområde i kultursamverkansmodellen 2018. Innan dess ingick sådan verksamhet i både museiområdet och konst- och kulturfrämjande verksamhet. Andelen medel som går till området har sedan kultursamverkansmodellens införande generellt sett varit lågt, det rör sig om någon enstaka procent. Proportionellt har den statliga och regionala finansieringen i samverkansmodellen dock ökat relativt mycket mellan 2013 och 2021.[43] För att stärka områdets infrastruktur har de flesta regioner anställt konstkonsulenter, vars syfte är att tillgängliggöra konst till allmänheten, skapa möten mellan konstnärer och distributörer och utveckla området i sin region. Eftersom bild- och formkonstens infrastruktur i stor utsträckning bygger på kommunala samt ideellt organiserade arrangörer och verksamheter, är det inte givet

[41] Bland annat finns Riksorganisationen Sveriges Konstföreningar som arbetar med att ersätta sina medlemmar för utställningskostnader där yrkesverksamma konstnärer medverkar; konsthantverkskooperativ som bedriver utställningsverksamhet; Folkrörelsen konstfrämjande, som verkar som både utställningsarrangörer och med utvecklingsprojekt kopplat till bild, form och konsthantverk, samt lokhållande föreningar som främjar utskällningar runtom i landet.
[42] Konstnärernas Riksorganisation, *Konstbranschen i siffror 2021* (2022), s. 9. Jämför även Bildkonst Sverige, *Bildkonstens arrangörer – stark konstnärlig utveckling men svag infrastruktur* (2023), s. 17.
[43] Statens kulturråd, *Kultursamverkansmodellen: Uppföljning av ekonomi, personal och aktiviteter 2021* (2022), s. 45.

att verksamhetsmedlen till bild- och form kommer fortsätta öka inom ramen för nuvarande kultursamverkansmodellen.

Scenkonstområdets arrangörsstrukturer har upparbetats genom både lokala, regionala och nationella initiativ. På lokal nivå arrangerar bland annat ideella föreningar som Bygdegårdarnas Riksförbund, Våra Gårdar, Riksteatern och Folkets hus och parker en stor mängd föreställningar inom teatern, dans, cirkus och annan scenkonst. Till skillnad från musikarrangörer kan scenkonstarrangörer dock inte söka särskilt utformade arrangörsstöd. Arrangörsverksamhet ingår i stället inom ramen för de andra projekt- och verksamhetsstöd som kan sökas av fria aktörer från Kulturrådet. Fria grupper med egna scener som mottar verksamhetsbidrag finns i högre grad i storstäderna än i andra delar av landet.[44]

Inom ramen för kultursamverkansmodellen stöds arrangörsledet också genom institutioner som producerar föreställningar, visningar och utställningar. Till exempel samarbetar många regionala institutioner med lokala arrangörer i länen för att nå ut med egenproducerad verksamhet. Vissa regionala scenkonst- och musikverksamheter subventionerar även föreställningar som lokala arrangörer (både kommunala och ideellt organiserade) kan köpa in. Främjande insatser för arrangörer sker även via regionala konsulentverksamheter. Särskilt inom teaterområdet finns starka kopplingar mellan konsulentverksamhet och arrangörsfrämjande insatser genom Riksteaterns regionala teaterkonsulenter. Till detta ska läggas att vissa regioner fördelar bidrag till lokala arrangörer. Till exempel stödjer Region Jämtland Härjedalen de ideellt organiserade grupperna Riksteatern Norra och Södra Norrlands Folkets hus & parker.

På senare år har dansfältets svaga nationella infrastruktur ofta uppmärksammats.[45] I dessa sammanhang har det bland annat konstaterats att kultursamverkansmodellen har haft en positiv inverkan på tillgängligheten till dansföreställningar. Utöver verksamheter som Riksteatern, Dansinitiativet samt de offentliga scenkonstinstitutioner som både producerar och arrangerar dansverk, utgör regionala danskonsulenter centrala länkar mellan danskonstnärer och arrangörer. Även verksamheter utanför kultursamverkansmodellen som Dansnät Sverige samordnar dansgästspel och turnéslingor i Sverige.

[44] Statens kulturråd, *Arrangörer – uppföljning och kartläggning av förutsättningar* (2021), s. 35.
[45] Till exempel i Danscentrum Sveriges rapport *Dansplan Sverige – en uppmaning att skapa hållbara strukturer för danskonsten i hela landet* (2021).

Cirkusområdet har i vissa delar begränsade arrangörsförutsättningar. Detta beror bland annat på att det finns ett begränsat antal scener som kan ta emot större cirkusgästspel, som kräver omfattande utrymme, utrustning och speciell teknisk expertis. Det finns dock ett antal arrangörs- och turnénätverk som främjar spridningen av cirkus. Bland annat har Riksteatern i uppdrag att främja utveckling och spridning av den samtida cirkusen i hela landet genom samarbeten med nationella, regionala och lokala aktörer. Cirkusnätverket, som innefattar Umeå, Skellefteå, Östersund, Stockholm, Jönköping och Göteborg, samarbetar med stöd av Riksteatern för att skapa en turnéslinga med internationell produktion. Cirkus i Väst har upprättat en regional turnéslinga för mindre och mellanstora cirkusproduktioner.[46]

På litteraturområdet arrangerar ideella föreningar, centrumbildningar, studieförbund, bokhandlar och förlag både författarsamtal, festivaler, poesiuppläsningar och en rad andra litterära evenemang. Viktiga exempel är Littfest, Bokdagarna i Dalsland och Bokmässan i Göteborg. Dessa kan ibland finansieras via projektbidrag från Statens kulturråd. Inom den offentliga sektorn arrangerar kommunala bibliotek många litteratur- och boksamtal som riktar sig till såväl vuxna som barn och unga. Vissa kommuner arrangerar även större litterära tillställningar och festivaler. Till exempel arrangerar Lunds kommun Litteralund, som är Sveriges största festival för barn- och ungdomslitteratur. Den regionala biblioteksverksamheten, som finansieras inom ramen för kultursamverkansmodellen, samverkar ofta med såväl folkbibliotek som studieförbund och kulturinstitutioner för att bidra till läs- och litteraturfrämjande verksamhet samt litterära evenemang.

Filmen är i hög grad ett kommersiellt kulturområde. Men vid sidan av de två stora kommersiella aktörerna finns ett antal mindre aktörer som arrangerar filmvisningar, festivaler, filmklubbar och dylikt. Utöver privatägda biografer är det också vanligt med biografer som drivs i föreningsform och även kommunalt ägda förekommer.[47] År 2018 bedrev cirka 170 av Folkets hus och Parkers föreningar och närmare 45 av Våra Gårdars medlemsföreningar biografverksam-

[46] Enligt inkomna uppgifter från Cirkus Cirkör.
[47] Myndigheten för kulturanalys, *Kulturens geografi*, s. 50.

het.[48] Den digitala utvecklingen har medfört ett ökat utbud av film, även om filmvisningar uppvisar fortsatta geografiska skillnader.

Organisationer som arbetar med filmvisning kan söka medel från både Kulturrådet och Filminstitutet i form av biografstöd och stöd till distribution och visning. I de filmpolitiska målen som antogs 2016 är ett av målen att ”allt fler ser värdefull film som sprids och visas i olika visningsformen i hela landet”, vilket stärks genom ovan nämnda stödstrukturer.[49] Totalt kring 80 procent av Sveriges kommuner har verksamheter som har tagit emot biografstöd från Filminstitutet.[50] Regioner och regionala filmkonsulenter, som får finansiering inom ramen för kultursamverkansmodellen, erbjuder bland annat vägledning, teknik, ekonomiskt stöd och marknadsföringsstöd för att kunna genomföra visningar.[51]

7.5 Fria kulturlivet och kulturskaparna i modellen

Enskilda kulturskapare och många kulturverksamheter inom det civila samhället erhåller i dagsläget inte finansiering via kultursamverkansmodellen. Vissa större verksamheter som är att betrakta som fristående finansieras dock inom ramen för modellen, vilket beskrivs utförligare nedan. Dessutom är modellen viktig för dialogen med det fria kulturlivet och de professionella kulturskaparna, vilket också tas upp.

Fristående aktörer som mottagare av medel

Kultursamverkansmodellen består i dagsläget av 245 verksamheter av både offentlig och fristående karaktär. Enligt den definition vi använder svarar fristående aktörer för 80 av kultursamverkansmodellens 245 verksamheter (se bilaga 4, tabell 2). Av de 46 verksamheter som tillkommit i modellen sedan 2013 är 14 formellt fristående från det allmänna. De fristående kulturverksamheter som omfattas av finansieringen är i regel föreningsarkiv, regionala Riksteaterföreningar, scenkonstverksamheter och konsthallar. En stor del de verksamheter som kan anses vara fristående är organiserade som ideella

[48] Myndigheten för kulturanalys, *Kulturens geografi*, s. 63–65.
[49] *Mer film till fler – en sammanhållen filmpolitik* (prop. 2015/16:132).
[50] Svenska Filminstitutet, *Resultatredovisning 2022* (2023), s. 19.
[51] Myndigheten för kulturanalys, *Främjas filmen? En översyn av filmområdet i kultursamverkansmodellen* (2020).

föreningar, men även ekonomiska föreningar, aktiebolag och stiftelser förekommer.

Utöver långsiktiga verksamhetsbidrag finns även utvecklingsbidrag att söka inom ramen för kultursamverkansmodellen (se kapitel 4). Detta bidrag kan sökas av såväl offentliga som fristående aktörer som är verksamma i de regioner som ingår i kultursamverkansmodellen och som får bidrag från region, kommun eller annan huvudman. Även regionala verksamheter i Region Stockholm som pekats ut i Statens kulturråds regleringsbrev kan ansöka om regionala utvecklingsbidrag. Till skillnad från verksamhetsbidragen är utvecklingsbidragen tidsbegränsade och får max fördelas under tre år. Av de 83 projekt (exklusive Stockholmsbaserade projekt) som hittills erhållit utvecklingsbidrag under innevarande år (2023) drevs 30 stycken av fristående aktörer enligt vår definition och 46 av offentliga.

Många fristående verksamheter som först erhållit utvecklingsbidrag har senare slussats in i kultursamverkansmodellen och fått löpande verksamhetsbidrag. Denna förflyttning har dels inneburit att regionen fått ansvaret att fördela de statliga medlen till respektive verksamhet, dels att regionen blivit verksamhetens primära dialogpart i stället för Statens kulturråd. Flera kulturverksamheter som gjort denna förflyttning har i samtal med utredningen beskrivit vikten av att bibehålla en nationell dialogpart, framför allt på grund av myndigheternas expertis. Det har även framkommit i samtal med utredningen att vissa fristående verksamheter som erhåller verksamhetsbidrag saknar motsvarande kontinuerliga dialog med sin region som de offentliga institutionerna. Detta, menar de, försämrar möjligheterna att diskutera bland annat kostnaderna för att bedriva verksamheten och påverkar potentiella uppräkningar.

Samrådsformer inom samverkansmodellen

Utöver medelsfördelningen är den mest framträdande kopplingen mellan civilsamhället, de professionella kulturskaparna och regionerna modellens dialogförfarande, där regionerna har möjlighet att samla in kunskap och perspektiv från de kulturaktörer som verkar och bor i länet. I förordningen (2010:2012) om fördelning av vissa statsbidrag till regional kulturverksamhet anges att regionen ansvarar för att den regionala kulturplanen utarbetas i samverkan med länets

kommuner och efter samråd med länets professionella kulturliv och det civila samhället. Regionerna bestämmer själva hur samråd med det civila samhället och de professionella kulturskaparna ska genomföras och uppdraget tolkas delvis olika av regionerna.

Förankringsarbetet med regionens lokala kulturliv och civilsamhället betraktas i praktiken, enligt vad vi har inhämtat, genomgående som viktigt och flera regioner har upprättat permanenta plattformar för samverkan och dialog med länets kulturaktörer. Utredningen har också träffat företrädare från ett flertal referensgrupper och kan konstatera att många upplever att dessa möten inrymmer ett viktigt ömsesidigt utbyte mellan det offentliga, det fria kulturlivet och de professionella kulturskaparna.[52]

Samråd med de professionella kulturskaparna

Flera regioner har valt att upprätta permanenta dialogplattformar med professionella kulturskapare genom såväl konstområdesövergripande som områdesspecifika referensgrupper eller råd. Syftet är att bedriva kontinuerlig dialog om kulturlivets utvecklingsbehov och förutsättningar. Representanterna består i regel av yrkesverksamma kulturskapare som är verksamma inom områdena scen, film, bild, form, ord och ton. I vissa fall finns även hemslöjdsområdet representerat. Dialogerna innefattar vanligtvis inte institutionsanställda kulturskapare. För att bistå med vägledning i hur regioner bör gå framåt i sina dialoger med sitt läns kulturskapare har KLYS bland annat tagit fram en samrådsguide.[53]

I dagsläget finns 10 aktiva kulturskaparråd i enlighet med den samrådsform som KLYS förespråkar i sin samrådsguide, som representerar de professionella kulturskaparna i respektive region. Råden består i snitt av åtta personer och träffas mellan 1 och 4 gånger per år. Råden har ett utövarperspektiv i den meningen att arrangörer och producenter inte är representerade i dessa grupper.

Ett exempel är Region Uppsalas Kulturskaparråd. Syftet med rådet är att skapa en formaliserad dialog för representanter från de

[52] KLYS framhåller att samråd med kulturskapare är särskilt viktigt och bör användas till att inhämta kunskap och erfarenheter, bidra till kartläggning av regionens professionella kulturliv, skapa förankring och legitimitet av kulturplanen samt skapa en trovärdig och demokratisk process i kulturplanearbetet. KLYS, *Samrådsguiden – ett verktyg för att främja regional konstnärspolitik* (2017).
[53] KLYS, *Samrådsguiden – ett verktyg för att främja regional konstnärspolitik*.

olika konstarterna och bidra till att förverkliga målsättningarna i kulturplanerna. Representanter i rådet sitter i två år och erbjuds i regel ett års förlängning. Inför ny mandatperiod sker en utlysning där professionella kulturskapare kan ansöka om att få delta. Regionen gör sedan ett urval som ska representera hela länet. Samråd sker på dagtid 1–2 gånger per år och utsedda representanter arvoderas för sin medverkan. På liknande sätt har Dalarna inrättat Rådet för fria kulturskapare. Tanken är att rådet ska representera fria professionella kulturskapare. Varje ny kulturplaneperiod byts rådets medlemmar ut. Rådet, som inrättades 2015 och innefattar representanter från konstområdena ord, ton, bild och form samt scen och film, sammankallas av regionen ett antal gånger per år.

Inte alla regioner har valt denna form för samråd med länets professionella kulturskapare. Vissa regionala företrädare menar att formen ställer för höga krav på enskilda individer att representera ett helt konstnärligt område. Region Östergötland valde av denna anledning att 2018 avveckla sitt kulturskaparråd för att minska det representativa ansvaret för enskilda personer. I stället har regionen utvecklat en bredare dialogform där flera kulturskapare från samma fält kan medverka i dialogförfarandet som föregår framtagandet av kulturplanen. I Sörmland har regionen etablerat en samverkans- och samrådsstruktur (Samkultur Sörmland) där ett tjugotal aktörer från det civila samhället, folkbildningen och det professionella kulturlivet agerar referensgrupp dels till nätverket, dels för berörda verksamheter efter behov.

Andra regioner, till exempel Region Västerbotten, organiserar sina dialoger i anslutning till framtagandet av en ny kulturplan genom så kallade tematiska dialoger. I detta fall görs ingen distinktion mellan aktörer med ett utövar- eller främjarperspektiv. Professionella kulturskapare och ideellt organiserade aktörer särskiljs inte heller helt och hållet, även om en av temadialogerna inför kulturplanen 2024–2027 i första hand riktade sig till professionellt verksamma. Regionen har därtill tillsatt en sakkunniggrupp av professionella kulturskapare med en representant per konst- eller kulturområde. Sakkunniggruppens uppdrag är att granska remissversionen av kulturplanen utifrån ett kulturskaparperspektiv. De sakkunniga arvoderas. I arbetet med att ta fram den kommande regionala kulturplanen har Region Västerbotten utformat sex tematiska dialoger som pågick mellan oktober

2022 och december 2022 som innefattade sammanlagt 143 deltagare.[54] Som ett komplement till de tematiska dialogerna har regionen även tagit fram två enkäter, en riktad till de professionella kulturskaparna.

Andra samrådsformer mellan regioner och de professionella kulturskaparna som förekommit är regionala kulturting, konstområdesspecifika möten där förvaltningar träffar företrädare för varje konstområde separat, eller genom etablerade centrumbildningar i regionen.

Samråd med det civila samhället

Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (MUCF) sammanställde 2021 en rapport som beskrev det civila samhällets förutsättningar att samverka med 20 av Sveriges regioner. Rapporten visade att regionerna arbetar för att stärka civilsamhällets förutsättningar genom bland annat idéburna offentliga partnerskap (IOP), dialog, samråd, ekonomiskt stöd och via överenskommelser.[55] I rapporten lyfts kulturplanernas dialogförfarande fram som en viktig dialogform mellan det civila samhället och det offentliga.

Vi kan också konstatera att det civila samhället i kulturplanerna ofta framhålls som en viktig arena som bidrar till ökad spridning av kultur, konstnärlig frihet, mångfald och breddat deltagande i kulturlivet. Genom samtal med lokala och nationella organisationer kan utredningen också konstatera att samråd med det ideellt organiserade kulturlivet och civilsamhället även sker i praktiken. Samtidigt finns det vissa problem med detta dialogarbete och förutsättningarna för samråden med denna sektor och med kulturskaparna skiljer sig delvis åt.

Många av de kulturskapare som utredningen har träffat har förvisso uttryckt viss frustration kring samrådsformerna, och framför allt det faktum att dialogerna oftast inte leder till något ökat finansiellt stöd, men samtidigt är själva dialogerna med kulturskapare inom ramen för kulturplanearbetet relativt välutvecklade. När det gäller civilsamhällesorganisationerna använder fler regioner i stället befintliga forum för dialog och det förefaller svårare att täcka in relevanta parter. Det kan till exempel handla om att många samtal förs med

[54] Rubriker för de olika tematiska mötena var: professionellt kulturskapande; utbud och mottagande; kulturarv och kulturmiljö; barn och unga; kulturella och kreativa näringar; samt nationella minoriteter och urfolket samernas kultur i kulturen.
[55] Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor, *Regionerna och civilsamhället – Stöd och samverkan* (2021).

ideella organisationer som redan erhåller verksamhetsbidrag och således ändå har årliga dialoger med regionen den vägen.

Samspelet med det civila samhället hämmas av att det ändå kräver vissa resurser i form av tid som någon ska vara villig att avsätta. Till exempel lägger den nystartade regionala filialen IKA Småland, som fungerar som regional dialogpart till regionerna Kalmar, Kronoberg och Jönköping, kring 135 timmar per år på remisshantering, samråd med regioner, samtal med berörda parter, styrelsemöten samt för- och efterarbete. Även i Region Skåne utgör IKA:s regionala filial en dialogpart med regionen. IKA Skåne lägger i snitt 80 timmar arbete på samråd med förvaltningen, nämndordförande samt kulturplanearbete per år.[56] Därtill lägger de cirka 175 timmar per år på andra åtaganden som styrelsemöten, medverkan vid kulturpolitiska konferenser och dylikt.

En återkommande synpunkt som lyfts fram i våra samtal med företrädare för det fria kulturlivet handlar om att möten ofta hålls under veckodagar och på dagtid vid regionens regionala kontor. För ideellt verksamma aktörer som bedriver sin kulturverksamhet vid sidan av annat arbete, försvåras möjligheterna att medverka när deltagandet kräver praktiska lösningar i frågor som transport, övernattning och ledighet – något som inte alltid bekostas av samordnande part. I likhet med KLYS har IKA därför tagit fram en handbok som riktar sig till regioner i samråd med sitt läns civila samhälle. I handboken läggs tonvikt på hur behovsanpassat samråd kan genomföras för att skapa en ömsesidig, öppen och över tiden fortgående dialog. Där markeras bland annat vikten av tydliga syftesformuleringar och vikten av att gå utanför den sedvanliga regionala strukturen i termer av till exempel lokaler, tid och plats.[57]

För att underlätta samverkan, öka regionernas kunskaper om hur länens icke-offentliga aktörer arbetar och lyfta lokala röster till regional nivå beviljade Kulturrådet utvecklingsmedel för att genomföra det treåriga projektet ”En starkare regional närvaro” mellan åren 2016 och 2020 (med paus 2018–2019). Projektet genomfördes av organisationen Ax – kulturorganisationer i samverkan, som samlar

[56] Utredningen har bett IKA Skåne samt IKA Småland att skatta antal timmar respektive filial lägger på arbete som görs i anslutning till kultursamverkansmodellen som en del i utredningens tilläggsdirektiv. De regionala filialerna arbetar oavlönat på sina poster och arbetet inte ingår i de två miljoner som utbetalas av staten.

[57] Ideell Kulturallians, *Metodverktyg: Att samråda med civilsamhället inom kultursamverkansmodellen* (2019).

cirka 260 000 enskilda kulturutövare via 20 medlemsorganisationer. Projektets slutrapport visade att regioner behöver en bredare förståelse för de förutsättningar som ideellt organiserade kulturorganisationers verkar inom, både praktiskt och administrativt.[58]

Det är tydligt att det civila samhället inte har haft samma genomslag i modellen som det professionella kulturlivet. Det tycks generellt sett finnas mer etablerade former för professionella kulturskapares samråd med regionerna, medan det kvarstår fler hinder för dialogen mellan regionen och det civila samhället. Även Myndigheten för kulturanalys har framhållit att syftet med samråd med just civilsamhället och ideella aktörer behöver klargöras från statligt håll för att inte riskera urholka dessa gruppers medverkan.[59]

Det kan dock noteras att det på senare år har tagits nya initiativ för att utveckla sättet att samråda med det civila samhället, även utanför kultursamverkansmodellen. År 2018 tog Region Östergötland till exempel fram en formell överenskommelse mellan det offentliga och den idéburna sektorn.[60] Genom denna, som utgår från Europeisk kod för idéburna organisationers medverkan i beslutsprocessen, möjliggörs olika nivåer av samverkan mellan parterna, från informationsutbyte till formaliserat partnerskap. Överenskommelsen är en gemensam avsiktsförklaring som avser att öka dialogen och samverkan mellan de två sektorerna.[61] Nätverket träffas fyra gånger per år för att diskutera aktuella frågor som tagits fram mellan berörda parter. I framtagandet av nya kulturplaner används nätverket som en samrådspart för att nå ut till olika organisationer inom det civila samhället, där alla organisationer bjuds in att delta i samrådsförfarandet inför kommande kulturplan. Utöver det nätverket håller regionen även årliga dialoger med de aktörer som erhåller regionalt verksamhets- och projektbidrag. Därtill har det upprättats separata former för dialog med ideella föreningar med tydliga kopplingar till kulturområdet.[62]

[58] Ax – kulturorganisationer i samverkan, *Slutrapport för projektet En starkare regional närvaro.*
[59] Myndigheten för kulturanalys, *Kulturanalys 2016*, s. 39.
[60] En idéburen organisation definieras i detta sammanhang som en icke-vinstdrivande verksamhet som står på demokratisk värdegrund och har samhälls- eller medlemsnytta som främsta mål.
[61] I dag ingår 46 organisationer i överenskommelsen enligt uppgift från Region Östergötland.
[62] Bland annat Riksteatern, Hembygdsförbundet och Bygdegårdsdistriktet.

Bidrag för att stödja dialogarbetet

För att överbrygga vissa av de problem som beskrivits ovan och främja dialog ska Statens kulturråd, enligt regeringens direktiv, avsätta minst 2 miljoner kronor årligen till det civila samhällets och de professionella kulturskaparnas medverkan i arbetet med att ta fram och genomföra regionala kulturplaner.[63] Dessa medel fördelas huvudsakligen till paraplyorganisationerna IKA och KLYS som representerar det civila samhällets organisationer och de professionella kulturskaparna.

Syftet med stödet är att dessa organisationer ska få förutsättningar att följa regionernas arbete och i viss mån bistå dem i samordningen av dialoger med de professionella kulturskaparna och civilsamhället. De organisationer som stöds med dessa medel arbetar bland annat för att samordna aktörer regionalt och nationellt, föra dialog med både offentliga parter, yrkesverksamma kulturskapare och civilsamhället, agera remissinstans till regionala kulturplaner, statliga utredningar och liknande, samt bidra till kunskapsförmedling, insamling av kunskap och erfarenheter inom området.

Kulturrådet har även vid ett antal tillfällen fördelat bidrag direkt till regioner med syfte att arvodera de professionella kulturskapare som deltagit i samråd inför framtagande av en ny kulturplan.

7.6 Andra viktiga delar av det fria kulturlivet

Utöver att beskriva hur regioner avser att arbeta med de sju utpekade konst- och kulturområdena, innehåller kulturplanerna även andra prioriterade områden. Nedan beskrivs ett antal som ofta behandlas i de regionala kulturplanerna och som berör det fria kulturlivet, men som i huvudsak erhåller offentliga medel utanför kultursamverkansmodellen.

[63] Se regleringsbrev för budgetåret 2023 avseende Statens kulturråd (Ku2022/01857).

Folkbildningen

Studieförbunden och folkhögskolorna återfinns i hela landet och bedriver en omfattande kulturverksamhet som spelar en avgörande roll för breddat deltagande.[64]. Bland annat bedriver studieförbunden egna musikhus i cirka 100 kommuner, arrangerar studiecirklar och andra kulturprogram.[65] Även museer och bibliotek är viktiga bärare av folkbildningen, som dessutom är direkt kopplade till två av kultursamverkansmodellens utpekade konst- och kulturområden. Folkbildning arbetas således med både inom det offentliga och det fria kulturlivet via egna kulturprogram och med att tillhandahålla mötesplatser, replokaler, erfarenhet och kommunikation. Därtill är folkbildningsaktörer viktiga arbetsgivare för kulturutövare såtillvida att de tillhandahåller anställningsmöjligheter på folkhögskolor, inom studiecirklar och genom att arrangera och stötta lokala kulturprogram, särskilt i mindre institutionstäta regioner.

I förordningen (2015:218) om statsbidrag till folkbildningen formuleras dess kultursyfte som att det offentliga engagemanget i folkbildningen ska bidra till att bredda intresset för och delaktigheten i kulturlivet. År 2018 fanns studieförbunden representerade i alla landets kommuner och folkhögskolorna i 174 kommuner. Studieförbundens lokalavdelningar har minskat från 830 till 156 under tidsperioden 1997–2017 och det kommunala stödet till studieförbund har minskat över tid.[66] I stället har lokala organisationer ökat sin geografiska bredd för att täcka upp större delar av landet.

Folkbildningens organisationer omfattas, som nämnts ovan, formellt sett inte av kultursamverkansmodellen utan finansieras framför allt av det särskilda folkbildningsanslaget som fördelas via Folkbildningsrådet samt genom kommuner och regioner. Trots det framställs folkbildningen ofta som ett högt prioriterat område i de regionala kulturplanerna. Samtliga kulturplaner lyfter folkbildningen som ett relevant område. Ofta görs det genom särskilda avsnitt där folkbildningen beskrivs som en del av regionens kulturella och demokratiska kompetensförsörjning samt bidrar till breddat deltagande inom kultur-

[64] Myndigheten för kulturanalys, *Kulturens geografi*, s. 53.
[65] Studieförbunden, *Varför minskar det? En studie om kommunernas generella anslag till studieförbunden* (2018).
[66] Folkbildningsrådet, *Folkbildningsrådets samlade bedömning: Folkbildningens betydelse för samhället 2017* (2018), s. 32.

och bildningsområdet. Därtill lyfts studieförbunden och folkhögskolorna som viktiga delar av den kulturella infrastrukturen.

I Region Dalarna har man till exempel valt att utarbeta en kultur- och bildningsplan för perioden 2023–2026. I planen lyfts viktiga kopplingar mellan kultur och folkbildning fram, vilka bland annat representeras genom Folkmusikens hus i Rättvik. Huset är ett regionalt resurs- och kunskapscentrum för folkmusik och dans och erhåller verksamhetsmedel via kultursamverkansmodellen samt har ett folkbildningsuppdrag. Verksamheten omfattar bland annat turné- och konsertverksamhet, utställningar, kurser, arkivverksamhet samt fungerar som en samverkansplattform för fria kulturutövare, arrangörer med mera.

Kulturella och kreativa branscher, inklusive spel

Områden som kommit att bli alltmer uppmärksammade som utvecklingsområden i de regionala kulturplanerna är de kulturella och kreativa branscherna samt spelkultur. Dessa områden beskrivs dels som separata spår, dels som överlappande.

De kulturella och kreativa branscherna innefattar företag och verksamheter som har kulturskapande och/eller kreativa processer som en grundläggande del i sin affärsidé. Detta kan innefatta branscher som arkitektur, form och design, foto, film, konst, spel, upplevelsebaserade verksamheter, scenkonst, mode, media, slöjd, turism, hantverk med mera. De kulturella och kreativa branscherna består i stor utsträckning av mikro- eller soloföretag.[67] Många av de verksamma i dessa företag är professionella kulturskapare.

För att kunna främja kulturella och kreativa branscher på ett effektivt sätt framhåller regionerna ofta vikten av tvärsektoriell samverkan och tätare samarbeten mellan olika politikområden som kultur-, närings- och utvecklingspolitik, vilket det skrivs om i nitton av tjugo aktuella kulturplaner. Kulturella och kreativa branscher berörs även i regionernas utvecklingsstrategier. Ett antal regioner har dessutom tagit fram separata dokument och handlingsplaner som ska verka gränsöverskridande mellan kultur- och näringslivsområdena för att främja hållbar utveckling, tillväxt, besöksnäring, öka sysselsättning och skapa goda förutsättningar för att leva och bo i regionen.

[67] *Kreativa Sverige!*, s. 228.

I Region Norrbottens senaste kulturplan (för åren 2023–2026) framhävs samspelet mellan att främja kulturella och kreativa branscher och det professionella kulturlivet.

En kulturyttring som kommit att bli alltmer framträdande i både kulturlivet och i den regionala kulturpolitiken, men som inte faller inom ramen för någon av de i samverkansmodellen utpekade konst- och kulturområden, är spelområdet. Spelområdet utgör en del av de kulturella och kreativa branscherna, men lyfts ofta som ett eget konstnärligt område i de regionala kulturplanerna. Spelkultur innefattar i dessa beskrivningar allt från brädspel, rollspel och e-sport till lajv och dataspel.

Att området tilldrar sig intresse är föga förvånande då den svenska dataspelbranschens omsättning under det senaste decenniet ökat från drygt en miljard till närmare 35 miljarder kronor.[68] Ökningen gäller även antalet anställda inom sektorn. Spel som Minecraft, Battlefield och Candy Crush är svenska spelinnovationer som fått massivt internationellt genomslag. Eftersom spel – i synnerhet dataspel – traditionellt skapats under kommersiella förutsättningar, är möjligheterna till offentlig finansiering av spelutveckling fortfarande ovanligt. Detta trots att dataspelsutveckling även bedrivs i mindre skala genom indiebolag och i icke-kommersiella syften. Det är ännu inte vedertaget att spelkultur är en fråga som ska hanteras i en kulturförvaltning, vilket skapar utmaningar till exempel när det gäller att söka föreningsbidrag.[69]

Dataspel, brädspel och rollspel beskrivs i kulturplanerna ofta fylla en kulturell och social roll som kan erbjuda sociala sammanhang samt kreativ utveckling för barn och unga.[70] Även de konstnärliga aspekterna av spelkultur lyfts fram. I sexton av tjugo befintliga regionala kulturplaner beskrivs spelkulturen mer ingående. I sin kulturplan uttrycker Region Dalarna en vilja att pröva spelkultur som ett eget verksamhetsområde under planperioden.[71] Region Skåne gjort digitala spel till ett utvecklingsområde inom ramen för film och rörlig bild och arbetar med att etablera en spelkonsulent för barn och unga.

[68] Dataspelsbranschen, *Spelutvecklarindex 2021.*
[69] Denna problematik beskrivs bland annat i rapporten *Spelkonsulent – ökad spelkunnighet & spelpedagogik för barn & unga* (2020) som tagits fram av Game Habitat.
[70] Enligt Statens medieråds rapport *Ungar & medier 2019* (2019) spelar 79 procent av landets 9 till12-åringar spel.
[71] Region Dalarna, *Dalarnas kultur- och bildningsplan 2023–2026* (2022), s. 58.

Syftet sägs vara att bidra med ökad spelkunnighet samt främja spelpedagogisk verksamhet.[72]

Nationella minoriteter och urfolket samerna

Sveriges minoritetspolitik syftar till att stärka och bevara de nationella minoriteternas språk, kultur och identitet. Inom ramen för kultursamverkansmodellen har det tagits flera initiativ för att främja dessa gruppers kultur. Minoritetsfrågan har på senare år fått en ökad synlighet i det regionala kulturarbetet och i kulturplanerna. Ser vi till de nuvarande kulturplanerna nämns de nationella minoriteterna i samtliga, om än i olika utsträckning. Genom kulturplaneförfarandet har berörda aktörer också många gånger medverkat i dialoger med regionerna, och förhoppningsvis den vägen även haft reella möjligheter att påverka utformningen av kulturplanerna.

Exempel på hur minoritetsfrågor behandlats i planarbetet visar en relativt stor bredd men mest utrymme förefaller frågan ha ägnats i de nordliga länen. I Region Västerbottens senaste dialoger som avser planen för 2024–2027 var ett av de tematiska dialogmötena särskilt ägnat åt de nationella minoriteternas och urfolket samernas kultur. Region Norrbotten har anställt en konsulent som arbetar med att främja de nationella minoriteternas och urfolket samernas kultur i regionen.

Regionerna samverkar också i dessa frågor. Kulturrådet koordinerar sedan 2019 ett nätverk där regioner kan stötta varandra med erfarenhets- och kunskapsutbyte i frågor gällande nationella minoriteter och urfolket samer. I landets fyra nordligaste regioner (Norrbotten, Västernorrland, Jämtland Härjedalen och Västerbotten) inrättades det interregionala nätverket Kultur i Norr år 2019 med avsikt att stärka kulturen för både regional och nationell utveckling. Nätverket utgår från tre prioriterade områden, varav ett är urfolket samer, där regionerna avser att utveckla samverkan mellan Sametinget och andra samiska kulturinstitutioner, verka för samiska scener och centrum samt främja insatser för den samiska kulturen.

Även det nationella samverkansrådets myndigheter arbetar med frågorna. Kungliga biblioteket, Länsstyrelsen i Stockholm, Riksantikvarieämbetet, Kulturrådet samt Svenska filminstitutet har alla

[72] Region Skåne, *Kulturnämndens verksamhetsplan och budget 2022* (2021), s. 21.

särskilda uppdrag att arbeta med att främja nationella minoriteters kultur, vilket har resulterat i en rad insatser i samverkan med andra myndigheter och organisationer. Dessa insatser och uppdrag är inte direkt kopplade till kultursamverkansmodellen, även om de genomförs av samverkansrådets myndigheter. Inom ramen för just rådets arbete har man dock även arbetet gemensamt med dessa frågor.[73]

Även om minoritetspolitiken fått genomslag i kultursamverkansmodellen genom regionala, statliga och institutionella satsningar är det oklart hur stor andel av kultursamverkansmodellens medel som går till att främja minoritetskultur. Av historiska skäl finns det få fasta institutioner på detta område och många verksamheter bedrivs inom det fria kulturlivet, vilket inte minst kan innebära utmaningar när det gäller långsiktighet. Flera aktörer som utredningen talat med har poängterat att det är ett bekymmer att medel som finns att tillgå ofta är kortvariga projektmedel, vilket försvårar möjligheterna att etablera och bygga upp en långsiktig verksamhet.

[73] I Statens kulturråds rapport *Kultursamverkansmodellen och nationella minoriteters samt urfolket samernas kultur* (2022) redogörs för de olika myndigheternas insatser.

8 Ett föränderligt kulturliv

Sedan kultursamverkansmodellen infördes i början av 2010-talet har mycket hänt som påverkat kulturlivet i Sverige och i världen. Flera av dessa utvecklingslinjer och trender har kommit upp i de samtal vi fört med kulturarbetare, tjänstepersoner och politiker runt om i landet. Allt från pandemin och dess effekter, till klimatförändringar, urholkningen av offentliga anslag och utbildningssystemets omvandlingar har lyfts fram i samtalen. Mer exakt hur enskilda tendenser påverkat, eller bör påverka, samverkansmodellen visar sig ofta svårt att slå fast, men att mer generella trender som digitaliseringen, den byggda miljöns omvandlingar och den kulturella mångfalden förskjutit det landskap inom vilket kulturlivet utvecklas är otvetydigt.

I det följande sammanfattas några av de trender som lyfts fram i våra samtal och vi beskriver hur vi uppfattar att de påverkat människors kulturella vardagsupplevelser (avsnitt 8.1). Därefter diskuteras kulturpolitikens förhållande till kulturlivet generellt och viktigare utvecklingstendenser specifikt (avsnitt 8.2). Sedan behandlas ett antal för kultursamverkansmodellen viktiga utmaningar vad gäller kulturlivets ekologi (avsnitt 8.3) respektive ekonomi och förvaltning (avsnitt 8.4). Avslutningsvis (avsnitt 8.5) summeras ett antal viktiga slutsatser som pekar fram emot de reformförslag som vi lämnar i nästföljande kapitel.

8.1 Utvecklingslinjer

Ett antal övergripande förändringar har omskapat den kulturella vardagsupplevelsen för de flesta av oss under det senaste decenniet. Det handlar om förändringar av den miljö som omger oss i städer och samhällen, om de moderna mediernas genomgripande effekter och om nya möten som uppstått genom ökad internationell rörlighet.

Medialisering och digitalisering

Att medier spelar en central roll för kulturen är uppenbart. Allt större delar av kommunikationen människor emellan har kommit att ”medialiseras”. Inspelad musik – fonogram, band, cd-skivor och digital distribution – har nu under lång tid varit det huvudsakliga distributionssättet för alla typer av musik. Radio har under snart 100 år varit en central del av *kulturförmedlingen* och likaså haft en central roll för *kulturskapandet*. Dagens dikt är ett av Sveriges Radios äldsta program. Det sändes första gången 1937, alltså för 86 år sedan. TV har spelat sin centrala roll i kulturförmedlingen och kulturskapandet i mer än 60 år. Det gäller förstås för långfilm och serier men också för utsändningar av till exempel scenkonst: under lång tid var TV-teatern en av huvudscenerna för svensk dramatik.

För litteraturen har dagstidningar och tidskrifter haft en viktig roll. Många av Sveriges ledande författare har debuterat genom bidrag i dagspress och tidskrifter. Men jämte denna roll att vara scen för kultur har medierna också i betydande utsträckning skapat *den kulturella offentligheten* genom recensioner och kulturdebatt. Det gäller de stora dagstidningarna men också de lokala tidningarna och de specialiserade tidskrifterna, vilkas betydelse framhållits i de dialoger vi haft. Särskilt lokalpressen är viktig då dess utveckling påverkar såväl det demokratiska samtalet och lokala identiteter som information om kulturevenemang. Delvis förbisedd är till exempel tidningarnas roll när det gäller kulturannonser av alla olika kategorier – allt från de traditionella bioannonserna till annonser för det lilla enstaka kulturarrangemanget.

De senaste decenniernas teknikförändringar, det vill säga digitaliseringen av både produktion, distribution och kommunikation, påverkar fundamentalt de roller som medierna spelar i kultursamhället. Alldeles uppenbart är att digital distribution ökat tillgängligheten till mycket stora delar av kulturutbudet. Det gäller i närmast extrem utsträckning musik och numera också textbaserad kultur och rörlig bild. Tidigare var det blott radion i bilen som var ett mobilt medium. Nu har nästan alla alltid tillgång överallt till den medieburna kulturen genom smarta mobiltelefoner. Men mobiliteten riskerar också att innebära långtgående individualisering. Den kulturella offentligheten fragmenteras. Inte minst landsortspressen lever under en kall stjärna. Hushållstäckning och utgivningsfrekvensen minskar.

En särskild fråga gäller människors kulturella delaktighet som handlar mer om indirekta effekter av teknikförändringen. Inte minst förändrar digitaliseringen barns och ungdomars levnadsvanor. Aktivt deltagande i kultur- och idrottsliv riskerar att ersättas av mer passiv mediekonsumtion, även om de digitala verktygen förstås också används i högst aktiva syften och för eget skapande på områden som dans, bildproduktion och spelande.[1] Samtidigt som konsumtionen ibland passiviserar, förskjuter teknikförändringen också produktionsprivilegier i och med att tekniken generellt sett blir mer tillgänglig för gemene man, inte minst har detta påverkat tekniktunga områden som film.

Smarta mobiltelefoner introducerades redan i slutet av 1990-talet. Men det var först i och med introduktionen av Iphone år 2007 som den smarta mobiltelefonen fick sitt breda genomslag. I dag, blott lite mer än 15 år senare, har i praktiken alla ungdomar (97–100 procent) från 12 års ålder en egen smart mobiltelefon.[2] Tre fjärdedelar av nioåringarna har en smart mobiltelefon och 57 procent av flickor i åldern 9–12 år använder dagligen sociala medier. Från 14 års ålder använder 80 procent av flickorna sin mobil mer än tre timmar per dag. Motsvarande andel för pojkar är strax över 60 procent. Flickorna använder i högre utsträckning än pojkarna sin mobiltelefon för att kommunicera via sociala medier och pojkarna i större utsträckning än flickorna sina digitala plattformar för att spela spel (samtidigt som de ofta kommunicerar i spelen).

Den smarta mobiltelefonens genomslag har medverkat till en påtaglig ålderssegmentering när det gäller eget kulturutövande inom traditionella genrer. Unga människor spelar mindre teater, spelar i mindre utsträckning instrument eller sjunger i kör och skriver mindre dagbok eller poesi än för tio år sedan.[3] I stället tar de del av ett varierat innehåll på nätet, och de skapar också själva i form av allt från dansvideor till fan fiction. Allmänt sett har tillgången till den smarta mobiltelefonen inneburit att alla har ständig tillgång till en musikspelare. Musiklyssnande är också den vanligast användningen av mobiltelefonen vid sidan av användning av sociala medier.

Den digitala utvecklingen har alltså otvetydigt inneburit nya förutsättningar för både kulturdistribution och eget skapande. ”Smarta”

[1] För datorspel som kulturuttryck och hur det kommit att bli allt viktigare också inom den offentliga kulturpolitiken, se kapitel 7.
[2] Statens medieråd, *Ungar & medier 2021* (2021).
[3] Myndigheten för kulturanalys, *Kulturvanor 2021* (2022).

telefoner och ”sociala” medier har etablerat en ny flödeslogik som i mångt och mycket styr hur enskilda tar till sig både kultur och information mer generellt. Takten i informationsförmedlingen ökar, men de kulturella uttrycken får också en annan betydelse när de konsumeras som del i ett ständigt flöde av andra intryck. Det finns alltid något annat som pockar på uppmärksamhet och vilken kultur som alls blir synlig för den enskilde blir beroende av algoritmer som varken är självvalda eller transparenta.

I en sådan *uppmärksamhetsekonomi* är tillgångsfrågan många gånger mindre viktig än frågor om vad som visas och varför, samt vad som förmår vinna i konkurrensen om konsumentens naturligen begränsade tid och uppmärksamhetsförmåga. Med utgångspunkt i det litterära fältets förutsättningar sammanfattas situationen väl av poeten och kritikern Magnus William-Olsson:

> *Nå ut* kan alla idag. Det är bara att logga in på ett socialt medium eller ett av alla de forum som existerar på internet, skriva och trycka på enter. Att *nå fram* däremot kan vara komplicerat. Det kräver strategier, pengar och hårt arbete. Men att *nå in* utgör den verkliga svårigheten. Om man jobbar hårt och lyckats få ut till exempel en tidskrift till prenumeranter, låntagare eller köpare, hur ska man få dem att verkligen läsa och inte bara hastigt ögna igenom numret?[4]

I de dialoger vi haft med företrädare för kulturlivet i landet har betydelsen av den digitala utvecklingen betonats i många sammanhang. Inom områden som film, teater och musik är utvecklingen kanske mest påtaglig och de möjligheter som till exempel biografernas digitalisering och digitala utsändningar av scenkonst innebär för spridningen av kultur i hela landet har ofta lyfts fram. Effekterna är dock minst lika genomgripande på en rad andra områden och alla sektorer har i dag att hantera en uppmärksamhetsekonomi där de konkurrerar med alla de andra kulturupplevelser som ständigt är tillgängliga på våra portabla skärmar. Inte minst märks detta för många av de stora institutionerna, som dock även beskriver en ökad lust till fysiska möten med kulturen och den samvaro som enbart ett besök på plats medger (inte minst efter pandemin).

[4] Magnus William-Olsson, red., *Nå ut, nå fram, nå in: Om distribution av litteratur, konst och kritik på 2020-talet* (Ariel litterär kritik, 2022), s. 5.

Stadens och den byggda miljöns omvandlingar

Det är närmast självklart att den byggda miljön är det kulturuttryck som människor oftast möter i sin vardag. Det gäller arkitekturen och bruksföremålen, men det gäller också konsten i den byggda miljön. Den byggda miljön är kultur i sig men den är också rum för kultur eftersom den styr och möjliggör verksamhet av stor kulturell betydelse (detta tema vidareutvecklas i kapitel 10).

Människors kulturella upplevelser i det moderna och senmoderna samhället har förstås, mot bakgrund av den byggda miljöns avgörande betydelse för vardagserfarenheten, i hög grad kommit att påverkas av städernas och bebyggelsestrukturens omvandlingar. Detta kommer att ske också framöver. Det sena 1800-talets och tidiga 1900-talets industristäder omvandlades till det mogna 1900-talets handelsstäder. Men handelsstäderna har nu börjat tömmas på handel; handeln har flyttat ut till handelscentra som saknar allt annat liv än just handeln i sig.[5] Vi har reproducerat ett mönster som framför allt utvecklats i USA med förortsstäder som helt och hållet blivit beroende av bilen för att människors vardagsliv alls skulle kunna fungera. Nu följer nästa steg i denna stadsomvandling: stadskärnorna fortsätter att tömmas på återstående kommersiellt liv samtidigt som tämligen nyuppförda handelsområden kämpar för sin överlevnad. Detta hänger samman med att distributionen lämnar inte bara småbutikerna utan också de stora handelsområdena i mer perifera lägen. Handeln digitaliseras. Nätet tar över den funktion som butikerna tidigare hade.

Frågan är vad morgondagens städer och samhällen kommer att rymma för verksamheter. Är det service- och förströelsestaden som följer i handelsstadens spår? Eller är det en allmän nedgång för de täta stadskärnorna som ligger i korten. Alldeles uppenbart finns det en möjlighet att låta kultur i kombination med nöje och förströelse spela en ännu större roll för stadslivet än vad de gör i dag. Men lika lite som stadsutvecklingen är oberoende av politiken kan politiken ensam styra stadsutvecklingen. Det är svårt att i dag ge svaret på frågan vari en livskraftig stadsutveckling i morgon kommer att bestå, men det är viktigt att beakta hållbarhetens alla dimensioner, både ekologiska, ekonomiska och sociala. Strävan efter miljömässig hållbarhet ger inte ensamt svaret och ska vi även uppnå social och eko-

[5] Oana Mihaescu, ”Stadskärnan är död. Länge leve stadskärnan!” i *Svenska stadskärnor: Forskningsrådets spaning 2019* (2019).

nomisk hållbarhet vid den fortgående samhällsomvandlingen är de kulturella aspekterna en nyckelfaktor.

I Sverige pågår också ett antal andra mer lokalt förankrade processer som i stor utsträckning påverkar den byggda miljön och förutsättningarna för kulturstaden. Den kanske viktigaste bland dessa som vi mött under våra resor i Norrbotten och Västerbotten, är den pågående samhällsomvandlingen i norra Sverige.[6] I samtalen har det bland annat betonats att omställningen påverkar hela samhällsutvecklingen i norr och medför en rad utmaningar när det gäller kompetensförsörjningen, kulturarvets bevarande och gestaltningen av nya livsmiljöer i expansiva områden. Motstridiga intressen när det gäller markanvändning, jakt och skogsbruk påverkar inte minst det samiska folket. Kulturaktörerna har också lyft fram risken att kulturen i detta sammanhang instrumentaliseras i syfte att locka nya invånare och att den grundläggande kulturella infrastrukturen behöver vårdas om den också på sikt ska kunna skapa värde för befolkningen.

Rörlighet, internationalisering och migration

Den som vet vad den letar efter har i dag en självklar tillgång till en stor del av världens kulturuttryck digitalt, men den ökade fysiska rörligheten över gränser har också skapat helt nya förutsättningar för fysiska kulturmöten. Detta är en process som i vår del av världen accelererat under de senaste decennierna. Migrationen har förändrat det svenska samhället. Andelen utrikesfödda i befolkningen över 18 år ökade till exempel från cirka 13 till drygt 22 procent under perioden 2000–2021.[7] År 2020 hade Sverige högst andel av hela befolkningen född utanför EU av alla unionens 27 medlemsländer, cirka 14 procent.[8]

Effekterna av en omfattande invandring är förstås stora på den kultur som skapas och konsumeras i landet och en fråga man kan ställa sig är i vilken mån de offentliga verksamheterna förhåller sig till detta. Kulturuttryck som människor som flyttat till Sverige fört med sig, och som deras barn många gånger för vidare, har kommit att bli ett viktigt inslag i den svenska kulturen av i dag och många

[6] En bra ingång till kunskapsläget finns här: https://www.umu.se/samhallsomvandling/ (senast kontrollerad 5 maj 2023).
[7] Se tabellen ”Inrikes och utrikes födda efter region, ålder och kön. År 2000–2022”, i SCB:s statistikdatabas: https://www.statistikdatabasen.scb.se/ (senast kontrollerad 17 april 2023).
[8] Se ”Foreign-born population” i databasen https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/ (senast kontrollerad 17 april 2023).

nya estetiska uttryck skapas med olika influenser. Samhällsutvecklingen präglas starkt av både klassisk mångkultur och olika former av gränsöverskridande och kulturell hybridisering.[9] Dessa trender förstärks i dag i ett Europa med fri rörlighet mellan den Europeiska unionens medlemsstater, där särskilt unga människor ofta rör sig mellan länder och storstadsregioner i syfte att arbeta eller utbilda sig.

På snabbfotade populär- eller subkulturella fält får blandningen av kulturella influenser många gånger först genomslag. Många av de kulturuttryck som människor som migrerat till Sverige fört med sig har dock även letat sig in på de större kulturinstitutionerna, till exempel i form av ny musik och dramatik, eller scenkonst på främmande språk (till exempel hos Riksteatern). Annan ur denna synvinkel viktig kulturverksamhet bärs upp av ett mångfasetterat föreningsliv av etniskt eller religiöst baserade organisationer som är verksamma på många platser, men särskilt i storstädernas ytterområden. Inte sällan har dessa organisationer offentligt stöd i olika former, även om de ligger utanför kulturpolitiken i snäv mening, till exempel inom ramen för folkbildningen, från Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor eller från enskilda kommuner.

Migration och ökad rörlighet över gränser har inneburit en stark förändringsimpuls för kulturlivet, samtidigt som de långsiktiga effekterna svårligen går att överblicka. Mycket av detta har på ett självklart sätt uppfattats som positivt och många nya kulturformer som uppstått i mötet mellan inhemskt och utländskt är i dag så självklara att de inte längre är synliga som innovationer. Förändringarna har dock även skapat oro. Motstånd mot att ta emot människor från andra delar av världen har i vår tid också gift sig med andra motsättningar i samhället och lett till en ofta elakartad diskussion där grupper misstänkliggörs och de skillnader som finns görs till motsättningar, det vill säga där människor polariseras.[10]

Den tilltagande kulturella mångfalden och relaterade fenomen har förstås påverkat kultursektorn på många sätt, även om kulturinstitutionerna själva inte alltid förändrats i samma grad som samhället i stort. Som tema för innehållsproduktion spelar dock frågor om kulturell identitet och tillhörighet, men också om rasism och

[9] För perspektiv på detta, se Chris Torch, ”Återskapa cirkeln: den interkulturella utmaningen”, i Karin Dalborg & David Karlsson, *”På något sätt är vi med om att skapa världen på nytt”: 21 texter om att jobba med konst och kultur* (Nätverkstan, 2016).
[10] Se inledningen till Fredrik Ekelöf & Jonas Hansson, *Polarisering: Idéhistoriska perspektiv på ett samtida fenomen* (Nordic Academic Press, 2022).

diskriminering, i dag en viktig roll för de flesta kulturinstitutioner, nästan oavsett område. Vid våra samtal med kulturaktörer har betydelsen av sådana teman kommit upp i dialoger med allt från Folkmusikens hus i Rättvik till teaterföreningar vi träffat hos Riksteatern i Hallunda.

Polarisering och kulturdebattens förändringar

Kultursektorn har alltid varit bra på att skapa kontroverser, vilket inte minst tagit sig uttryck i ett antal klassiska kulturdebatter där företrädare för olika positioner gått till storms mot varandra på dagstidningarnas kultursidor. Inte heller är det någon nyhet att dessa debatter många gånger rört både estetiska frågor i snäv mening och mer renodlat politiska konfliktämnen.[11] De senaste åren, och inte minst de sociala mediernas genomslag, har dock fört med sig att dessa diskussioner kommit att få allt större betydelse också utanför de kretsar som traditionellt har tagit del av innehållet på landets kultursidor. Vidare har tonfallet blivit mer oförsonligt med större inslag av trakasserier och hatisk retorik.

Dessa tendenser till ökad spridning har under senare år även parats med en slags ”kulturkrigsretorik”, till viss del importerad från USA, där diskussion och kulturdebatt inte bara kommit att kretsa kring vad som är politiskt korrekt utan där vissa kulturella uttryck även politiserats på ett sådant sätt att de kommit att bli slagträn i såriga diskussioner om grupprättigheter och motsättningarna mellan olika sätt att leva. En del av detta uppskruvade tonläge har även hittat hit och uttryck som ”cancelkultur” och ”deplattformering” har blivit begrepp även i svensk kulturdebatt.[12] Utan att ta ställning till vilka av dessa diskussioner som egentligen varit motiverade av reella motsättningar, kan det nog konstateras att dessa debatters genomslagskraft i vår senmoderna offentlighet haft en tendens att tränga undan andra samtal om konst och kultur, likväl som andra angelägna politiska diskussioner.

En konsekvens av det allmänna politiska klimatet och även själva kulturdebattens förändringar under senare år är att frågor om konstens

[11] Anders Frenander, *Debatten vågor: Om politisk-ideologiska frågor i efterkrigstidens svenska kulturdebatt* (Göteborgs universitet, 1999).
[12] En bra beskrivning av debatter med sådana förtecken finns i Mikael Löfgren, *Kulturstrider & statskonst: Historiska perspektiv och kulturpolitiska utmaningar* (Daidalos, 2021), s. 19–117.

och kulturens politisering blivit allt viktigare att förhålla sig till. Vissa av dem vi mött under våra resor i landet har till och med uttryckt en oro för att behöva inskränka sin verksamhet, antingen till följd av att man inte orkar möta aggressiv retorik och rena hot från enskilda eller till följd av politiska beslut. Detta är ett tema som vi återkommer till i särskild ordning senare i en diskussion av konstens frihet (se avsnitt 9.2).

8.2 Kulturpolitikens anpassningsförmåga

De tendenser som beskrivits antyder bitvis stora förändringar i människors kulturella vardagsupplevelser. Det har förvisso betydelse för kulturpolitiken, men det har också, och i minst samma utsträckning, betydelse för skolpolitiken, för ungdomspolitiken, för stadsbyggnadspolitiken, för folkhälsopolitiken och för många andra politikområden. Kännetecknande för till exempel den digitala utvecklingen är att den dels ger genomgripande effekter för hela samhället, dels motiverar en fortgående omprövning av politiken. Likaså har den tilltagande internationaliseringen gett helt nya förutsättningar för alla dessa politikområden med nya utmaningar och möjligheter. Det politiska samtalsklimatet påverkar mer än bara kulturen. Ser man till den offentliga kulturpolitiken i snäv mening pekar utvecklingen på att också denna måste kunna anpassa sig till nya förutsättningar och behov.

Kultur ur kulturpolitikens synvinkel

En schablonbild av kulturpolitiken är att den till övervägande del handlat om att stödja vissa traditionella konstarter (som bildkonst, teater, musik och litteratur), etablerade medier samt kulturarvets bevarande, och dessutom haft ett överdrivet fokus på institutioner på dessa områden till förfång för det gränsöverskridande och det nya. Även om denna kritik ibland kan ha haft fog för sig, är detta utan tvivel en förenklad bild av den moderna kulturpolitiken, inte minst som viktiga insatser sedan den nationella kulturpolitikens formering på 1970-talet riktat sig till enskilda kulturskapare (konstnärspolitiken) och fria grupper av olika slag samt även fokuserat på amatörkultur och eget skapande (folkbildning, föreningsbidrag, lokalstöd,

kulturskolan etc.).[13] I kommunerna har man länge stött både föreningsliv och folkbildning samt arbetat med tvärgående frågor knutna till stadsbyggandet till exempel.

Schablonbilden av en lätt konserverande nationell kulturpolitik bygger ibland även på en förenklad förståelse av vad en kulturinstitution är. Trots organisatorisk kontinuitet, med allt vad det kan innebära av spårbundenhet och inbyggd tröghet, rymmer institutionerna ofta de resurser som är avgörande för förmåga till förändring och utveckling. Verksamheten kan förändras tämligen drastiskt till sitt innehåll utan att byta vare sig namn eller hus. Detta har inte minst visat sig i de transformationer som många både scenkonst- och kulturarvsinstitutioner kunnat genomgå i anslutning till större kulturella omvälvningar i samhället, som vänstervågen under 1970-talet. Inte heller själva konstarterna är statiska, utan många gånger integrerar de löpande nya uttryck och erfarenheter utan att för den skull byta beteckning.

Det är viktigt att ha denna komplexa bild klar för sig när man diskuterar vad den offentliga kulturpolitiken omfattar och även huruvida denna förmår stödja förnyelse eller ej. Detta har också blivit tydligt i våra samtal med kulturaktörer inom olika fält. Som ett område som hemslöjd visar kan det nyskapande ibland ske under den mest traditionella av beteckningar. Även en ärevördig scenkonstinstitution med rötter i det gustavianska Sverige kan integrera nya livserfarenheter och nutida kulturella uttrycksformer (inte minst som det många gånger krävs en hel del resurser för att kunna göra just det på ett slagkraftigt sätt).

Denna dynamik hindrar inte att det kulturbegrepp som används inom den offentliga kulturpolitiken ibland utesluter det nya, eller till och med kan fungera konserverande på ett negativt sätt. Det är ett faktum som även framhållits i våra samtal att mycket av framför allt ungdomskulturen inte alltid ges utrymme i etablerade sammanhang – i sig ett evigt diskussionsämne – och även att det kommersiella kulturlivet ofta bortdefinieras, även om dess förutsättningar i praktiken inte sällan påverkas kraftigt av kulturpolitiska insatser (vilket blev tydligt under pandemin då det ömsesidiga beroendet mellan det offentliga och det privata blev synligt). Sedan går det att diskutera

[13] För den svenska kulturpolitikens utveckling, se t.ex. Bengt Jacobsson, *Kulturpolitik: Styrning på avstånd* (Studentlitteratur, 2014) och My Klockar Linder, *Kulturpolitik: Formeringen av en modern kategori* (Uppsala universitet, 2014).

huruvida all gränssättning är ett problem; kulturuttryck som bär sig på kommersiella grunder måste inte ha offentligt stöd och de ungas antietablissemangskultur mår inte nödvändigtvis bättre av att inrymmas i institutionerna.

Vidare är det ett faktum att kulturpolitiken, vilket också blivit tydligt för oss under vårt utredningsarbete, breddats på andra sätt under senare år. Inte minst handlar det om att den getts i uppgift att främja mål på en rad relaterade politikområden. I både diskussioner av kulturplaner och i myndighetsstyrningen på statlig nivå har stor kraft till exempel kommit att ägnas olika ”tvärperspektiv”, det vill säga frågor om främst regional utveckling, hållbarhet, jämställdhet, nationella minoriteter och hälsa. I och med det har det ibland också blivit otydligt vad som är kulturpolitikens kärna och på vilket sätt den kan bidra till målsättningar på andra politikområden, hur den kan fungera som ”aspektpolitik” som den senaste kulturutredningen uttryckte det.[14]

Kulturbegreppet i samverkansmodellen

Hur just kultursamverkansmodellen förhåller sig till kulturlivet i stort kan, som framgått av kapitel 4–7, beskrivas i termer av delvis överlappande cirklar. I modellens kärna finns de klassiska regionala och kommunala institutionerna på främst teater-, musik- och museiområdet som får ta del av de största statsbidragen, liksom mindre verksamheter inom områden som arkiv, film och bibliotek som också är statsbidragsstödda. I denna cirkel ingår också konsulenter på olika konst- och kulturområden och andra främjande verksamheter som delfinansieras via statsbidraget.

Även om denna kulturpolitiska kärnverksamhet byggts upp under lång tid och mycket löper på är denna krets dock inte statisk: som framhållits i föregående kapitel har ett fyrtiotal nya verksamheter, till exempel inom bild- och formområdet, successivt kunnat inkorporeras genom informella överenskommelser mellan regionerna och Statens kulturråd om att de ska finansieras med medel som

[14] *Betänkande av Kulturutredningen: Förnyelseprogram* (SOU 2009:16), kap. 10. Myndigheten för kulturanalys skiljer ut dessa tvärgående målsättningar genom att beskriva dem som mål ”med” kulturpolitiken (sådant som kan motivera att den genomförs och vilka effekter den förväntas ha) snarare än mål ”för” densamma (dvs. de områdesinterna målsättningarna). Jämför *Så fri är konsten: Den kulturpolitiska styrningens påverkan på den konstnärliga friheten* (2021), s. 179.

tillförs modellen av olika parter. Vidare har de etablerade institutionerna som nyss nämnts många gånger vidgat sin verksamhet och förändrats på tämligen grundläggande sätt till följd av både estetiska tendenser och samhällsutvecklingen i stort.

I en annan cirkel kan vi placera kulturverksamhet som bara undantagsvis erhåller statsbidrag inom modellen men som ofta ingår i samverkansarbetet i olika grad genom att frågorna genomgående eller ofta behandlas i kulturplanerna och de dialoger som organiseras inom ramen för modellen. Som beskrivits i kapitlet 5 och 7 gäller detta till att börja med stora delar av det fria kulturlivet och de enskilda kulturskaparnas verksamhet, där det finns en ambition att involvera dessa i dialogarbetet, bland annat för att de ska bidra med perspektiv på kulturplanernas målformuleringar, men där själva skapandet stöds av staten i andra spår (konstnärspolitiken, stödet till fria grupper etc.). Till denna del kan man även räkna kultur och kulturrelaterad verksamhet inom breda områden som folkbildning, kulturella och kreativa näringar samt gestaltad livsmiljö. Detta är områden som relativt ofta tas upp i planerna och där aktörer ibland bjuds in i dialogprocesserna men där statliga medel fördelas på andra sätt.

Det är viktigt att ha med sig denna dubbla bild när det handlar om vad som innefattas i samverkansmodellen: om man med innefattas menar diskuteras i samband med framtagandet av kulturplanerna, famnar modellen stora delar av landets kulturliv, åtminstone det som har förankring på regional nivå; om man avser verksamhet som erhåller statsbidrag är omfattningen mycket mer begränsad. Det kommersiella eller privat finansierade kulturlivet saknas ofta helt. Mot denna bakgrund är det intressant att reflektera över hur det befintliga arbetet förhåller sig till de utvecklingsbehov som finns för att vi ska närma oss de nationella kulturpolitiska målens visioner om sådant som delaktighet och konstnärlig kvalitet. För att bedöma detta behöver samverkansmodellen sättas i relation till två saker som vi diskuterat mycket under våra resor i landet: förändringar i kulturlivets ekologi samt ekonomiska och administrativa utmaningar.

8.3 Förändringar i kulturlivets ekologi

De kulturinstitutioner och verksamheter som utgör ryggraden i kultursamverkansmodellen representerar på många sätt ett tämligen traditionellt kulturpolitiskt kulturbegrepp, men de söker sig också ofta utåt mot nya områden. Som påpekats i föregående kapitel samspelar till exempel scenkonstinstitutionerna ofta med det fria kulturlivet och de är avgörande som arbetsmarknad för enskilda kulturutövare. För att nå ut med inte bara den offentligt stödda kulturen, utan även underhålla delar av den mer kommersiella kulturscenen är dock även en lång rad andra aktörer av avgörande betydelse. I vissa fall är detta väl känt, i andra fall blev det uppenbart under pandemin när för kulturproduktionen viktiga yrkeskategorier och branscher som sällan uppmärksammats helt plötsligt riskerade att slås ut. I detta samspel ingår också alla de utbildningsinstitutioner som på många sätt är en förutsättning för kulturlivet i stort.

I våra möten med kulturaktörer och politiker runt om i landet har det upprepade gånger framhållits att denna kulturens ekologi är stadd i förändring. Många gånger hänger det samman med de övergripande trender mot ökad digitalisering etc. som beskrivits ovan, men ibland har det även mer specifika och platsbundna skäl.

Institutionsstrukturen

Som beskrivits i kapitel 5 och 6 finns på många kulturområden en relativt väl utbyggd institutionsstruktur av både kommunala och regionala institutioner spridda över landet. Det gäller till exempel museisektorn, med både kommunala och regionala museer liksom en uppsjö ideella initiativ. Även musiken har en väl utbyggd institutionsstruktur med länsmusikverksamhet i alla län, liksom teatern där det finns ett tjugotal väl etablerade länsteatrar eller motsvarande. På andra områden, som dansen och bildkonsten, saknas lika många etablerade institutioner och det har under senare år varit en prioritering för bland annat Statens kulturråd att främja utbyggnaden av en sådan struktur.

Hur institutionsstrukturen ser ut på olika områden följer sällan någon övergripande plan utan är beroende av en mängd historiska vägval. Det har dock, som framhölls redan i kapitel 3, även genomförts ett mer planmässigt kulturpolitiskt arbete sedan åtminstone 1970-talet för att bygga ut och komplettera den historiskt framvuxna

strukturen. Initiativ har kommit från olika håll, men många gånger har det varit lokala och regionala politiker som drivit på för satsningar som staten sedan mött upp i olika grad utifrån nationella prioriteringar (även om det också funnits tankar om att helt dra sig ur finansieringen).[15] Ur denna synvinkel är dagens institutioner också på många sätt ett gemensamt åtagande för stat, region och kommun som det gäller att vårda även framgent.

Oaktat den ofta relativt väl utbyggda institutionsstrukturen varierar dock enskilda människors geografiska närhet till verksamheten stort i ett land som Sverige. Kulturanalys Norden har tillsammans med forskningsinstitutet Nordregio studerat de nordiska invånarnas tillgänglighet till kultur mätt i reseavstånd.[16] Resultatet visar tydligt att kulturverksamheters fysiska placering följer befolkningsstrukturer i stort. Flest kulturverksamheter återfinns alltså i de mer tätbefolkade kommunerna och huvudstadsområdena har i särklass flest kulturverksamheter. De nordiska länderna utmärker sig geografiskt med stora glesbebyggda områden där tillgängligheten till kultur är lägre. Tillgängligheten till folkbibliotek är generellt hög i Norden, de flesta har ett folkbibliotek inom räckhåll med en resa på 10 minuter. Offentligt finansierad scenkonst är mest geografiskt begränsat där många invånare i Island, Norge, Sverige och Finland har avstånd längre än 70 kilometer.

De kulturproducerande institutionerna på regional nivå (men också flera av dem med kommunal huvudman med statsbidrag via samverkansmodellen) har genomgående i uppdrag att sprida kultur utanför den egna verksamhetsorten till invånare i hela länet. Ambitionsnivån är, som vi uppfattar det, ofta hög även om utåtriktad verksamhet av detta slag inte sällan kommer att ställas mot behov av att prioritera produktion ”i huset” när resurserna är begränsade. Vidare är det ofta helt avgörande för att det på allvar ska vara möjligt att nå ut även i länets mindre orter att det finns resurser för att där ta emot utställningar, uppsättningar och kulturprogram samt någon som kan agera som beställare, dialogpart och mottagare. När detta brister handlar det i vissa fall om att det saknas lämpliga lokaler, men oftare om att institutionerna inte har rätt kontakter med kommunerna eller engagerade lokala arrangörer (ofta ideella krafter). Det avgörande i dessa

[15] Kulturutredningen på 1990-talet hade t.ex. i särskilt uppdrag att överväga hur staten skulle kunna sluta finansiera regionala institutioner. Se *Kulturpolitikens inriktning* (SOU 1995:84), s. 114.
[16] Nordiska ministerrådet, *Kultur inom räckhåll? Avståndsanalys av de nordiska invånarnas tillgänglighet till kultur* (2023).

kopplingar för kulturproduktionen också på mindre orter återkommer vi till nedan.

Nya relationer: Konstnär – producent – arrangör

Som framhållits i kapitel 7 är kulturlivet naturligtvis ytterst beroende av enskildas skapande verksamhet. Det gäller både professionella konstnärer och amatörer. Detta är grundläggande för ett rikt kulturliv, vilket motiverar den statliga konstnärspolitiken och civilsamhällespolitiken men också de relaterade stöd som finns på regional och kommunal nivå. De flesta professionella kulturskapare är dock även beroende av att det finns en kommersiell marknad för deras produktion. Detta gör att även de kulturella och kreativa branschernas välmåga är avgörande även för andra delar av landets kulturliv.

Vidare produceras många konst- och kulturuttryck med en rad andra yrkeskategorier än kulturskapare i snäv mening involverade. Många gånger kan det till exempel vara helt avgörande att det finns engagerade och kunniga producenter och curators. Detta gäller för bild- och formkonsten, teatern, musiken och dansen, men i ännu högre grad för uttryck som förutsätter en omfattande produktionsapparat som film, tv-produktioner och spel. Ibland är det just dessa kreativa mellanled som saknas och som begränsar tillgången till högkvalitativ konst och kultur.[17]

För allt från scenkonst till bildkonst och läsfrämjande är det också helt avgörande att det finns ett väl fungerande och vittförgrenat arrangörsled. Viktiga delar av arrangörsledet är ideellt organiserat och som beskrivits i kapitel 4–7 finns stöd till arrangörer på alla tre samhällsnivåerna. I vissa delar är arrangörsstrukturen satt under press i dag, med en åldrande medlemskader i till exempel många lokala arrangerande teaterföreningar. Bild- och formområdet har, som nämnts, generellt en svag arrangörsstruktur utanför storstäderna. Samtidigt är inte bilden entydig på något vis. Tillväxten är bitvis god när det gäller arrangörer av bland annat musikfestivaler och även en organisation som Bygdegårdarnas riksförbund rapporterar en tillströmning av nya engagerade. Svenska kyrkan är fortsatt en aktiv arrangör av stor betydelse i flera delar av landet.

[17] Ett exempel är Återstartsutredningens diskussion av förutsättningarna för curators, se *Från kris till kraft: Återstart för kulturen* (SOU 2021:77), s. 113.

I sammanhanget är det också viktigt att påpeka att kommunerna många gånger tar ett stort ansvar för arrangörsledet, både genom föreningsbidrag och lokaler. Inte sällan arrangerar också kommunala förvaltningar evenemang som författarbesök, offentliga filmvisningar och utställningar, till exempel på folkbibliotek. Kommunerna är också beställare och arrangör av till exempel scenkonst i skolan, vilket är en relativt omfattande verksamhet.

Oaktat den mångfacetterade verksamhet som bedrivs på många håll i landet är vår bedömning att det är av stor vikt att fortsätta främja arrangörsledet inom flera områden och på platser där det i dag saknas ett starkt lokalt engagemang. Inte minst är det viktigt att på olika sätt främja samarbetet mellan lokala arrangörer och både regionala och nationella kulturproducerande organisationer. En sådan samverkan är ofta avgörande för att allt från scenkonst till utställningar faktiskt ska komma till stånd.

Ändrade praktiska förutsättningar

Vidgar vi perspektiven ytterligare, och detta har särskilt visat sig i arbetet med att stödja kulturen under covid-19-pandemin, är det tydligt att landets kulturliv även är beroende av en lång rad tjänster av mer praktisk art. Det kan handla om allt från det arbete som utförs av ljud- och ljustekniker till logistiktjänster och leveranser av mat. Det handlar också om digital infrastruktur. Tillgång till bredband i olika delar av landet naturligtvis, men också digitala tjänster för sådant som biljettförsäljning och planering.

Även tillgången till fysiska lokaler är av stor vikt för att kultur ska kunna produceras i alla delar av landet. För arrangörsledet är det ofta avgörande. Ofta ställs högre krav på till exempel lokaler för dans än för utställningar av bildkonst. I landets kyrkor, bygdegårdar, folkets hus, skolor och biografer finns många gånger lokaler som är helt avgörande ur denna synvinkel. Betydelsen av att hålla dessa lokaler fortsatt tillgängliga har också framhållits av många av dem vi träffat, inte minst på mindre orter där det kan vara svårt att fylla lokaler med verksamhet året runt. I sammanhanget har flera lyft fram betydelsen av de statliga insatser som finns för att stödja till exempel lokalhållande organisationer och vårda kyrkobyggnader samt stöd till studieförbund och biografägare.

Samtidigt kan det noteras att den stadsomvandling bort från handelsstaden som diskuterats ovan på vissa håll gjort det enklare att hitta nya kulturlokaler. Detsamma gäller den större strukturomvandling som skett på mindre orter där industrier lagts ner eller flyttat. Under utredningens resor har vi besökt ett flertal kreativa platser som just inhyses i sådana miljöer och det är tydligt att det finns både vilja och möjlighet att där bedriva kulturell verksamhet med både regional, nationell och internationell räckvidd.

En annan avgörande lokalfråga som vi mött i flera sammanhang gäller de större institutionerna. Inte minst på museiområdet oroas många över snabbt ökande lokalkostnader, både på grund av ökande elpriser och allmänna kostnadsökningar i samhället. Här finns en förståelig rädsla för att dessa kostnader tar utrymme från publik verksamhet, en fråga som inte minst rör nivån på de löpande anslagen till de större institutioner som finansieras gemensamt via samverkansmodellen (se vidare nedan).

Utbildningssystemet: kunskaper och färdigheter

En avgörande del i kulturens ekologi är utbildningssystemet, och då egentligen alla nivåer från för- och grundskolan till eftergymnasial utbildning, liksom den kommunala kulturskolan och den fria folkbildningen. Utbildningssystemet står för flera avgörande komponenter. Till att börja med förmedlas denna väg mycket av den grundläggande kunskap som krävs för att alls kunna komma i kontakt med många kulturuttryck. Det krävs att barn och unga tidigt får möta kvalificerad scenkonst, musik och litteratur för att det ska ges realistiska förutsättningar att utveckla ett djupare intresse för dessa områden senare i livet. Vidare står de olika utbildningsformerna, inte minst kulturskolan och folkbildningen, för mycket av den färdighetsträning som krävs för att människor själva ska kunna bli delaktiga i mer avancerad skapande verksamhet. Det rör sig om sådant som bild- och musikundervisning men också om grundläggande läs- och skrivinlärning, utan vilken stora delar av kultursektorn alltid kommer att vara otillgänglig.

Vid våra möten med olika aktörer har detta framhållits ofta, inte minst i samtal om de estetiska ämnenas ställning i skolan. Det har bland annat påpekats att fram till 2011 var estetisk verksamhet ett

kärnämne som elever oavsett gymnasieprogram läste. Sedan denna allmänna kurs försvann är det många skolor som i stället erbjuder andra estetiska kurser som individuellt val. Dessa kurser konkurrerar dock med både högskoleförberedande kurser och fördjupningskurser och risken är att det inte blir tillräckligt många elever som väljer kursen, som då inte genomförs alls. Konsekvensen är att färre estetiska lärare i dag är anställda på gymnasieskolor och att elever i de flesta fall inte har några estetiska ämnen. Skolan som kulturinstitution och särskilt betydelsen av de estetiska ämnena behandlar vi närmare i kapitel 10.

8.4 Ekonomiska och förvaltningspolitiska utmaningar

När kultursamverkansmodellen sjösattes diskuterade den utredning som föregick inrättandet en dubbel inriktning för arbetet. Modellen, med dess delade ansvar mellan staten och regionerna (då landstingen), skulle enligt utredningen bidra till att ”garantera en väl avvägd institutionell infrastruktur på kulturområdet”. Samtidigt angavs ett annat syfte vara att ”gynna flexibilitet”. Visserligen sades också att det inte var ett självändamål att behålla en oförändrad institutionsstruktur: ”Särskild uppmärksamhet bör ägnas åt att finna utrymme för det nya och oprövade.”[18]

Det måste från början dock ha stått klart att en regionalisering av bidragsgivningen i sig inte främjade förändringar av institutionsstrukturen eftersom den inte ledsagades av några sammanslagningar i större regioner eller andra reformer som skulle driva på för rationalisering. Kultursamverkansmodellen, med dess dubbla fokus på bevarande och utveckling, byggde snarare på en kontinuerlig tillförsel av nya medel för att bli dynamisk (vilket också har visat sig när nya verksamheter kommit till). Till detta kommer att merparten av den verksamhet som finansieras genom bidragsgivningen utgörs av tjänsteproduktion i dess nästan mest renodlade form, det vill säga av verksamhet där potentialen för produktivitetsförbättringar är begränsad om den överhuvudtaget finns. ”Baumols sjuka” slår till med full kraft.[19] Frånvaron av uppräkning för ökade lönekostnader, eller

[18] *Spela samman – En ny modell för statens stöd till regional kulturverksamhet* (SOU 2010:11), s. 66.
[19] Se t.ex. Magnus Lindmark & Lars-Fredrik Andersson, ”Välfärden, skatterna, Baumoleffekten och högerpopulismens framväxt”, *Ekonomisk debatt*, 2018:7.

en uppräkning av anslagen med avdrag för produktivitetsutveckling, leder som vi sett flera exempel på ovan till att anslagens reala värde stagnerar eller urholkas trots tillskott.

Under de lite mer än tio år som har gått sedan kultursamverkansmodellen började genomföras har statens bidrag till regional kultur, som visats i kapitel 4, ökat i nominella termer men länge varit i princip oförändrat i reala termer för att de senaste åren även falla tillbaka rätt ordentligt (omräknat med KPI). Hade inte anslagen samtidigt räknats upp tämligen kraftigt från regioner och kommuner hade detta resulterat i en tämligen hård kostnadspress för den verksamhet som finansieras genom samverkansmodellen. Och föga förvånande har vi under vårt utredningsarbete återkommande mött kritik mot att de medel som har funnits för utveckling och för stöd till ny verksamhet varit otillräckliga. Kultursamverkan har i denna mening blivit en modell för bevarande, inte för utveckling, även om ett antal nya verksamheter som sagt har kommit till och det inte heller ska underskattas i vilken utsträckning nydanande arbete kan ske inom ramen för etablerade institutioner.

Tillitsreformer och flernivåstyrning

Kultursamverkansmodellen sjösattes i ett läge när staten var på väg bort från både en äldre detaljstyrning i termer av specificerade stöd till enskilda bidragsmottagare och ett system för mål- och resultatstyrning som införts på 1990-talet, där många kulturinstitutioner ålades att årligen rapportera hur man uppfyllde långa kataloger av ibland tämligen snäva målsättningar. Under senare år har förvaltningsutvecklingen i stället gått mot en mer tillitsbaserad styrning, där större rådighet lämnas åt tjänstepersoner och sakkunniga att avgöra hur mer generellt formulerade mål kan uppnås. Målsättningar har dessutom i större utsträckning kommit att regleras i lag även på kulturområdet (till exempel i den uppdaterade bibliotekslagen och senare museilagen).

För statens samverkan med de andra samhällsnivåerna har denna utveckling dock inte fullt ut slagit igenom. Som diskuteras i kapitel 7 är olika direktkommunala stöd ofta förhållandevis detaljerade och statens styrning är på många sätt fortsatt stark, även om beslutsmakten i viss mån flyttats från politisk nivå till myndighetsnivå.

Även om det formellt sett är en fråga för regionerna hur medel via kultursamverkansmodellen ska fördelas på institutionsnivå, följs detta upp tämligen detaljerat av Statens kulturråd som diskuterar med regionerna vilka nya verksamheter som ska få finansiering denna väg. Regionerna i sin tur använder den makt som det innebär att vidarefördela vissa statsbidrag till kommunala institutioner till att understryka det ”regionala uppdraget”, vilket då innebär åtaganden för verksamhet utanför den egna kommunen. I dag är det, sammantaget, på många sätt mer relevant att tala om flernivåstyrning än flernivåsamverkan eftersom de hierarkiska relationerna mellan samhällsnivåerna fortfarande är tämligen starka.

Som påpekats i kapitel 5 har kultursamverkansmodellens införande inneburit att regionerna utvecklat sin kompetens inom kulturområdet. Flera beskriver det också som att de under senare år gått från en bidragsgivande roll till en roll som processledare och samordnare. I stort har det enligt vår bedömning varit av godo att kulturpolitisk kompetens byggts upp inom regionerna på detta sätt, även om det till exempel kan ifrågasättas vilken verksamhet som bör drivas i förvaltning liksom hur stort fokus som bör läggas på strategiarbete. En annan utmaning gäller regionernas relation till kommunerna, där det från kommunalt håll ibland uppfattas som att regionen agerar som hierarkiskt överordnad och inte alltid förstår kommunernas behov och förutsättningar, som förstås starkt varierar. Som påpekats i kapitel 6 framhåller flera storstäder att de står för viktiga delar av kulturlivet som i dag inte uppmärksammas tillräckligt på grund av samverkansmodellens struktur; detta samtidigt som flera mindre kommuner särskilt lyfter fram värdet av det stöd man i dag erhåller från den regionala nivån.

Även på kommunal nivå har de förvaltningsmässiga förutsättningarna för arbetet med kultur förändrats under det senaste decenniet. Som framhållits i kapitel 6 har det till exempel införts ett antal riktade statsbidrag i syfte att stimulera utveckling på kulturområdet i kommunerna och den nya regleringen om generell rätt till kommunal avtalssamverkan har underlättat interkommunala samarbeten. En viktig förändring är också att färre kommuner i dag väljer att organisera kulturfrågorna under en renodlad kulturnämnd. På 1990-talet skapade många kommuner gemensamma kultur- och fritidsnämnder och i dag finns renodlade kulturnämnder framför allt i de större kommunerna. I små kommuner saknas ibland resurser att avsätta för

riktat arbete med kultur även på tjänstemannanivå. Detta samtidigt som det är just i dessa sammanhang som kommunen kan vara extra viktig som förmedlande länk mellan större institutioner, kulturskapare och det lokala föreningslivet.

Som tidigare nämnts har vi uppfattat att kulturinstitutionerna ibland har svårt att nå ut till kommunerna då mottagarkapacitet och samverkansresurser i vissa fall saknas. När det fungerar bra är kommunerna även en mycket viktig samarbetspart för det fria kulturlivet när det kommer till konkreta frågor som lokaler, verksamhetsstöd, stipendier och upphandling av gestaltningsuppdrag. I samtal med utredningen har många dock framhållit att en del av de mindre kommunerna på senare år fått minskade resurser, vilket kan medföra att dessa olika strukturer blir sårbara och personberoende. Som framhållits i många samtal kan utmaningarna för mindre resursstarka kommuner också förväntas fortsätta med den urholkning av resurserna som den nuvarande inflationen medför, samt förväntat minskat skatteunderlag och problem med rekrytering och kompetensförsörjning.

Interregionala och mellankommunala samverkansformer

Som beskrivits ovan är vårt intryck att behovet ökat av både mellankommunal och interregional samverkan samt att det utvecklats ett antal viktiga strukturer för detta. Redan nuvarande reglering i kommunallagen (2017:725), och även av kultursamverkansmodellen, medger sådana samarbeten men det kan finnas skäl att se över hur inte minst finansieringssystemet främjar både uppkomsten av nya samverkansformer och vidareutvecklingen av befintliga.

Flera interregionala samarbeten är redan i dag en del av kultursamverkansmodellen genom att statsbidrag fördelas till dessa. Som beskrivits i kapitel 7 finns det flera framgångsrika samarbeten. I flera fall är dessa också, som till exempel kommunalförbundet Norrlands nätverk för musikteater och dans (NMD), utvecklade i nära dialog med staten. Även utvecklingen av Regionsamverkan Sydsverige som omfattar regionerna Skåne, Blekinge, Halland, Kalmar, Jönköping och Kronoberg har på kulturområdet utvecklats med stöd från staten. Regionsamverkan Sydsverige fick 2022 för första gången verksamhetsstöd från Kulturrådet men hade tidigare även tilldelats tidsbegränsade utvecklingsbidrag. Tillsammans har regionerna utvecklat

satsningar bland annat inom dans, film, litteratur och bild och form. Motsvarande samarbeten bör framöver vara tänkbara även på flera andra konst- och kulturområden och i förlängningen bör en samverkansstruktur skapas som gör det ännu enklare att stödja sådana (se avsnitt 9.3).

Även mellan kommunerna finns det i dag flera samarbeten som är väl etablerade och där företrädarna också efterlyser ytterligare stöd från staten för att kunna vidareutveckla gemensamma prioriterade insatser. I kapitel 6 beskrivs bland annat Blekingemodellen, Västra Götalandsmodellen och Stockholmsmodellen. Även om dessa är utformade på olika vis så bygger de alla på en behovsbaserad samverkan som utgår från lokala önskemål och resurser. Motsvarande finns på många andra håll i landet, om än organiserade mer ad hoc. Inte minst små kommuner är som visats i kapitel 6 ofta duktiga på att hitta samarbeten för att lösa lokala utmaningar med små resurser.

Vidare bör det framhållas att det, utöver enskilda överenskommelser och den dialog som sker inom ramen för kulturplanearbetet, även utvecklats mer strukturerade former för samverkan mellan regioner och kommuner på kulturområdet. I kapitel 5 beskrivs till exempel Region Dalarnas samverkan med länets kommuner genom särskilda överenskommelser och forumet Regional kulturdialog. Vår bedömning är att denna typ av samverkan, liksom den mellankommunala och den interregionala, är mycket viktig att främja och att den behöver fortsätta utvecklas. Dels kan detta optimera användningen av ofta begränsade resurser, dels kan formaliserad samverkan om konkreta projekt skapa mer jämbördiga relationer mellan parterna.

8.5 Utvecklingsperspektiv

Man måste inte ägna lång tid åt kulturpolitik för att bli varse att kultur i kulturpolitiska sammanhang ofta blir nära nog samma sak som det som det offentliga stöder. Inte minst visar det sig ofta i talet om breddat deltagande, där det kan låta som att vissa grupper lider brist på kultur eftersom de inte deltar i den offentligstödda kulturen. Detta är naturligtvis en vrångbild som inte bara bortser från distinktionen mellan ett estetiskt (konstinriktat) kulturbegrepp och ett etnologiskt (alla har förstås en kultur i bred mening), utan även från hela den vardags- och populärkultur som människor i princip alltid

omges av oavsett tillgång till institutionaliserad kultur eller klassiska bildningsvägar. Även om vi håller oss till konst- och kultur i relativt snäv mening, står det klart att den enskilde inte enbart möter sådan inom ramen för det organiserade eller offentligt stödda kulturlivet. Snarare genomsyrar kulturupplevelser på olika sätt allas våra vardagliga upplevelser. Vare sig vi vill eller inte är vi alla kulturkonsumenter genom den både fysiska och digitala miljö vi lever i och det råder ingen brist på kultur i denna mening.

Kulturpolitikens kärnuppgift bör mot denna bakgrund, snarare än att ge fler tillgång till ”kultur” i allmän mening, beskrivas som att ge fler *möjlighet* att ta del av *en större mångfald av kulturyttringar*. Reella sådana möjligheter kan skapas först genom insatser på ett antal grundläggande områden, varav kulturpolitiken bara har rådighet över vissa.

För det första skapas verkliga förutsättningar för att alla ska kunna delta i eller ta del av olika slags kultur först om den enskilde har de kunskapsmässiga resurser som krävs. Det vill säga, via skolsystemet eller på annat sätt förvärvat en utbildning eller erfarenheter som gör det möjligt att kunna ta till sig det som erbjuds och helst även vara medskapande. Som framhållits ovan kan det handla om kunskaper om vilka kulturuttryck som finns, men även om grundläggande färdigheter som läskunnighet eller förmåga att spela instrument etc. Vidare är möjligheten att ta del av en mångfald kulturuttryck i hög grad beroende av hur våra vardagsmiljöer är utformade. Framför allt varierar det stort vilka arkitektoniska och konstnärliga upplevelser olika byggda miljöer erbjuder de människor som nyttjar dem. Möjligheten att ta del av kultur är också direkt beroende av hur förutsättningarna ser ut för inte minst det professionella kulturlivet samt hur väl utbyggd strukturen av kulturinstitutioner är i olika delar av landet (trots digitala förmedlingsmöjligheter är det fortfarande helt avgörande för att människor ska kunna möta även kultur som scenkonst, utställningar och levande musik).

Det är egentligen bara det sistnämnda området, det vill säga strukturen av kulturinstitutioner, som den traditionella kulturpolitiken fullt ut rår över. Detta har förstås, som Myndigheten för kulturanalys nyligen framhållit, konsekvenser för vilka förväntningar man kan ställa på just kulturpolitiken men också för vilka prioriteringar som

är rimliga att göra inom ramen för denna.[20] Vi kommer i det följande att förhålla oss till detta genom att inte bara diskutera önskvärda reformer av samverkan på kulturområdet, utan även vissa reformbehov på längre sikt inom andra samhällsområden för att nå breddat deltagande.

Nästa steg för samverkan på kulturområdet

Som framgått står politiken i dag alltså inför ett antal utmaningar för att på riktigt kunna närma sig visionen om allas möjlighet att delta i kulturen. Dessa utmaningar bör även påverka hur kultursamverkansmodellen, eller mer generellt strukturen för samverkan mellan samhällsnivåerna på kulturområdet, bör fortsätta att utvecklas. Det arbete som organiseras inom ramen för dagens kultursamverkansmodell har kommit att bli allt viktigare för kulturpolitiken i stort. Även om det i realiteten finns en rad andra bidragssystem, dialogvägar och nätverk för kunskapsutbyte, har det arbete som utförs inom ramen för denna samverkansstruktur kommit att bli alltmer tongivande och ofta resulterat i kraftsamling kring för kulturutbudet viktiga insatser.

Vi menar att detta sammantaget är något som motiverar att modellen byggs ut ytterligare, bland annat genom att strukturen öppnas upp för nya kulturområden och att det decentraliserade sättet att fördela statsbidrag vidareutvecklas. Samtidigt får nya delar inte ställas mot den befintliga kulturella infrastrukturen utan nya verksamheter måste kunna integreras jämte det befintliga. För det första bör därför den befintliga kulturella infrastrukturen i landet (företrädesvis större institutioner) ges förutsättningar att fortsätta utvecklas och resurserna till detta värnas. För det andra bör fler och nya områden kunna innefattas i samverkan, både genom att inlemmas i dialogarbetet och genom att medel kan avsättas för samverkan även på dessa områden. Detta bör i sin tur ske inom ramen för ett mer långsiktigt och transparent system än dagens som ger större utrymme för behovsanpassade lösningar och lokala initiativ.

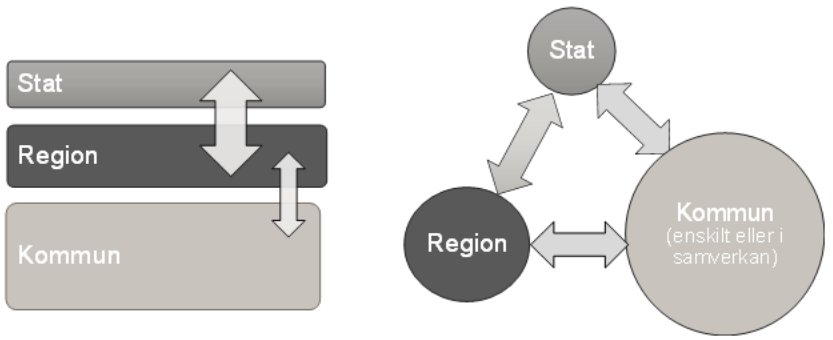
Centralt i detta är att jämte regionerna även kunna inlemma landets kommuner i denna samverkansstruktur. Regionerna har en central roll för att säkra alla länsinvånares tillgång till kultur men

[20] Detta har inte minst betonats av Myndigheten för kulturanalys som i en nyligen genomförd genomgång beskrivit delaktighetsfrågan på ett sätt som stämmer väl överens med vårt. Se *Att bredda deltagandet i kulturlivet: Hinder och möjligheter* (2023).

kommunerna råder många gånger över den samhällsverksamhet som är nyckeln till att ge fler möjlighet att delta i kulturlivet. Kommunerna bidrar också redan i dag med ungefär lika mycket medel som staten till verksamheterna i samverkansmodellen.

Ska en sådan breddning av samverkansmodellen ske måste den också bygga på ett icke-hierarkiskt synsätt där respektive samhällsnivå, så långt som möjligt, ingår i samverkan som jämställd part och med sina egna legitima intressen. Schematiskt skulle en önskvärd vidareutveckling av samverkansmodellen från flernivåstyrning (som den beskrivits ovan) till verklig flernivåsamverkan kunna beskrivas som i följande figur.

Figur 8.1 Från flernivåstyrning till flernivåsamverkan

Detta är alltså den övergripande riktning i vilken vi menar att samverkansstrukturen bör utvecklas. För att det ska kunna ske behövs dock ett system som uppfyller ett antal krav:

- Det får inte vara alltför komplicerat, samtidigt som det ska ge utrymme för olikheter hos både regioner och kommuner.
- Det måste kunna värna befintlig infrastruktur samtidigt som det ger utrymme för nya initiativ.
- Det måste både vara långsiktigt stabilt och flexibelt för att kunna härbärgera en fortsatt dynamisk kulturpolitisk utveckling.

Hur ett sådant system skulle kunna konstrueras beskrivs i nästföljande kapitel som innehåller vårt förslag till en ny lag om kultursamverkan samt ett reformerat statsbidrag.

9 Nya samverkansformer

Med utgångspunkt i de behov som identifierades i föregående kapitel menar vi att det behövs en vidareutvecklad kultursamverkansmodell som flyttar fokus från flernivåstyrning till flernivåsamverkan och som dessutom involverar kommunerna på ett mer direkt sätt. Som framhölls måste en sådan vidareutvecklad samverkansstruktur både vara långsiktigt stabil och tillräckligt flexibel för att kunna härbärgera en fortsatt dynamisk kulturpolitisk utveckling. Systemet får inte vara alltför komplicerat, samtidigt som det måste ge utrymme för olikheter hos både regioner och kommuner. Det måste kunna värna befintlig infrastruktur samtidigt som det ger utrymme för nya initiativ.

Detta sammantaget leder oss fram till de reformförslag som beskrivs nedan. Förslagen innefattar två saker som hänger nära samman. För det första en lag om samverkan på kulturområdet som gör det möjligt för både regioner och kommuner att fördela statsbidrag samtidigt som vissa grundläggande principer slås fast i anslutning till det. För det andra en anslagsreform på statlig nivå i syfte att skapa större möjligheter för staten att möta de önskemål om samverkan om mer omfattande utvecklingsinsatser som vi uppfattar finns på regional och kommunal nivå. Båda dessa huvuddelar i våra förslag syftar till att skapa ett enklare och mer transparent system som öppnar för ett större mått av politisk dialog kring frågor av gemensamt intresse. Systemets syfte är också att vidga dialogen mellan samhällsnivåerna till ett antal områden som i dag inte innefattas i kultursamverkansmodellen, till exempel gestaltad livsmiljö.

Förvaltningspolitiskt syftar förslagen alltså till en ny form av flernivåsamverkan som bygger på ömsesidig tillit och lärande samt dialog mellan tre relativt likställda parter. I detta ligger även att de regioner som i dag ingår i samverkansmodellen får större rådighet över den egna politiken genom minskad detaljstyrning och statlig bedömning av politiska visionsdokument. Kommunerna involveras

mer direkt i samverkan med staten genom att behovsbaserade samarbeten mellan kommuner och mellan kommuner och regioner sätts i centrum, och vissa kommuner som i dag erhåller större statsbidrag till kulturverksamhet kan ges möjlighet att själva fördela detta. Staten bör, å sin sida, kunna bli en tydligare part i samverkan om konkreta satsningar och få bättre möjligheter att främja gemensamma utvecklingsinitiativ för att nå nationella prioriteringar.

Att dessa utvecklingssteg mot en mer jämställd och behovsbaserad samverkan nu är möjliga att ta menar vi att den utveckling som skett under det senaste dryga decenniet har visat, en period under vilken inte minst regionerna byggt upp en robust struktur för att hantera kulturpolitiska frågor. Tidigare farhågor om att viktiga kulturpolitiska målsättningar, om till exempel konstnärlig kvalitet, genom att besluten decentraliserades skulle hotas av kulturens instrumentalisering i den regionala utvecklingens tjänst, har i stort sett kommit på skam. Snarare har regionala och lokala perspektiv vitaliserat det kulturpolitiska samtalet. Samtidigt innebär de förslag som lämnas ett ökat fokus på faktisk kulturverksamhet och ett mindre fokus på administrativt betungande beredningsprocesser och återrapporteringar. Såtillvida svarar de också upp mot de tilläggsdirektiv utredningen fått (se bilaga 2).

9.1 Ett vidgat system för kultursamverkan

Förslag: I syfte att skapa ett långsiktigt hållbart och transparent system för samarbete införs en ny lag om samverkan mellan stat, region och kommun på kulturområdet. Den föreslagna lagen gör det möjligt för både regioner och kommuner att fördela statsbidrag och ersätter lagen (2010:1919) om fördelning av vissa statsbidrag till regional kulturverksamhet.

I den nya lagen anges att ändamålet med samverkan är att bidra till ett rikt och varierat kulturliv i hela landet. Samverkan ska främja allas möjlighet till kulturupplevelser, bildning och att utveckla sina skapande förmågor samt konstnärlig kvalitet och förnyelse. Vidare anges att en region får fördela statsbidrag till kulturverksamhet om regionen har upprättat en regional kultursamverkansplan. En kommun får fördela statsbidrag om den bistår regionen med de uppgifter som behövs för planen. Samråd med det fria kulturlivet

och de professionella kulturskaparna i länet ska ske i framtagandet av planerna.

När kultursamverkansmodellen infördes innebar det att de landsting som omfattades skulle ta över förvaltningsuppgiften att fördela vissa statsbidrag till kulturverksamhet. Eftersom det var en befogenhet som skulle ges landstingen krävdes lagstöd medan de föreskrifter som i mer materiellt hänseende behövdes för att reglera förvaltningsuppgiften bedömdes falla inom regeringens restkompetens – alltså den del av normgivningsmakten som inte uttryckligen hör till riksdagens område enligt grundlagarna – och därför kunde regleras i förordning.[1] Med detta som utgångspunkt överlämnades förvaltningsuppgiften i lagen (2010:1919) om fördelning av vissa statsbidrag till regional kulturverksamhet, där också vissa villkor för att få fördela statsbidraget knutet till regionala kulturplaner anges, medan övrig reglering lades på förordningsnivå.

Också med vårt förslag krävs en motsvarande lagreglering som grund för förvaltningsuppgiften att fördela statsbidrag, men då avseende både regioner och kommuner. Likaså krävs en lagreglering av vilka grundläggande villkor som ska vara knutna till uppgiften, liksom vissa undantag från den så kallade lokaliseringsprincipen i kommunallagen (1990:900). Om syftet är att gå från en mer hierarkisk flernivåstyrning till flernivåsamverkan talar mycket också för att även samverkanssystemets mer generella förutsättningar i termer av ändamål och former bör regleras i lag, snarare än att lämnas till förordning eller myndighetsbeslut. Även om bestämmelser om ändamål, samverkansformer och till exempel planeringsarbetets inriktning skulle kunna beslutas med stöd i regeringens restkompetens finns det i just detta fall ett värde i att fastslå dessa utgångspunkter i riksdagsbeslut så att parterna sedan kan samverka på så jämlika villkor som möjligt. Vår bedömning är också att ambitionen att minska den totala administrativa bördan och ge större utrymme för regionala och kommunala prioriteringar gynnas av den typ av mer långsiktig och generell reglering av samverkan mellan samhällsnivåerna som lagstiftning innebär.

Genom att lagreglera vissa delar av samverkanssystemet som i dag anges vara en fråga för regeringen eller den myndighet regeringen

[1] Se *Spela samman – en ny modell för statens stöd till regional kulturverksamhet* (SOU 2010:11), s. 131–137 och regeringens budgetproposition för 2011 (prop. 2010/11:1 utg.omr. 17), s. 61–62.

bestämmer – till exempel kulturplaners innehåll – menar vi att bättre förutsättningar skapas för att grundläggande uppgifter ska få genomslag, samtidigt som det motverkar detaljstyrning av verksamhetsinriktning på lokal och regional nivå. Även när statliga medel fördelas till kulturverksamhet lokalt och regionalt är det viktigt att beslut om den närmare inriktningen för kulturpolitiken på lokal och regional nivå huvudsakligen reserveras för beslutande församlingar på dessa nivåer. I just detta sammanhang är den tröghet som ligger i lagstiftning alltså i högsta grad önskvärd och det är viktigt att beslut inte delegeras för långt så att tjänstemän på statliga myndigheter blir satta att utvärdera politiska visionsdokument.

En mer utvecklad lagreglering ligger också i linje med den tendens till ökad användning av lagstiftning som kommit till uttryck på flera enskilda kulturområden på senare år, till exempel med nya eller reformerade lagar på biblioteks-, musei-, arkiv- och kulturmiljöområdet som alla på olika sätt inverkar på samarbetet mellan samhällsnivåerna. Eftersom specifika åtaganden på dessa områden kommit att regleras genom lag, har det öppnat upp för att annan typ av styrning i stället kunnat minska (till exempel målstyrning och uppföljningen av strategiska planer) och att den svenska kulturpolitiken rört sig mot ett mer formaliserat och långsiktigt system. Ett nytt kultursamverkanssystem som är tydligare lagreglerat kan enligt vår bedömning samspela väl med dessa speciallagar just genom att det anger generella förutsättningar för samverkan, samtidigt som kulturområdesspecifika frågor hanteras i speciallagstiftningen.

Med utgångspunkt i detta allmänna resonemang föreslår vi att lagen (2010:1919) om fördelning av vissa statsbidrag till regional kulturverksamhet ersätts av en ny lag som gör det möjligt för både regioner och kommuner att, under vissa förutsättningar, ta på sig förvaltningsuppgiften att fördela statsbidrag samt lägger fast ett generellt system för samverkan på kulturområdet. Den nya lagen bör innefatta bestämmelser om det övergripande ändamålet med samverkan så att detta inte kan göras till föremål för alltför lättvindiga förändringar. Vidare bör vissa villkor för statsbidragsfördelningen ställas upp, bland annat att samverkansplaner ska upprättas men även att den konstnärliga friheten ska respekteras i bidragsfördelningen (se vidare avsnitt 9.2). För att respektera det kommunala självstyret bör bestämmelser om ändamål och villkor dock bara gälla den region eller kom-

mun som väljer att med stöd i lagen fördela statsbidrag till kulturverksamhet i samverkan.[2]

Ett rikt kulturliv i hela landet

I dag präglas kultursamverkansmodellen av mål och prioriteringar på olika nivåer som ibland kan överlappa varandra och skapa oklarheter, vilket många har framhållit i våra dialoger. Styrande ska till exempel vara de nationella kulturpolitiska målen, men till detta kommer även till exempel prioriteringar som regeringen anger i regleringsbrev för utvecklingsbidrag samt flera olika prioriterings- och fördelningsgrunder som beslutas av myndigheten Statens kulturråd. Vissa av dessa generella målsättningar borde för tydlighetens skull och för ökat genomslag i stället kunna anges i den lag som styr fördelningen av statliga medel. Framför allt är det om statsbidraget ska decentraliseras ytterligare motiverat med en generell ändamålsbestämmelse som på en övergripande nivå anger syftet med samverkan.

Mot denna bakgrund föreslår vi att det i den föreslagna lagen införs en särskild ändamålsbestämmelse där det anges att samverkan på kulturområdet ska bidra till ett rikt och varierat kulturliv i hela landet. Den föreslagna bestämmelsen är tänkt att sammanfatta den grundläggande intentionen med samverkansarbetet samhällsnivåerna emellan, det vill säga att bidra till en livaktig kulturell verksamhet i hela landet samtidigt som variationer mellan olika delar av landet respekteras som ett värde i sig. Detta innefattar alltså att lokala prioriteringar på både kommunal och regional nivå bejakas samtidigt som målsättningen är att hela landet ska präglas av livaktig verksamhet på kulturområdet.

Att ändamålet i andra stycket även sägs vara att främja allas möjlighet till upplevelser, bildning och eget skapande knyter nära an till de befintliga nationella kulturpolitiska målen och uttrycker den syn på hur reell tillgång till kultur kan uppnås som diskuterats närmare i kapitel 8. Även det senare ledet om att samverkan ska främja konstnärlig kvalitet och förnyelse knyter nära an till de kulturpolitiska

[2] Lagen innebär alltså inte heller att den kommunala finansieringsprincipen aktualiseras genom att nya obligatoriska uppgifter införs eller att tidigare frivilliga uppgifter blir obligatoriska. Såtillvida skiljer sig också vårt förslag till samverkanslag på kulturområdet t.ex. från den norska kulturlagen. Jämför Kultur- og likestillingsdepartementet, *Høringsnotat: Forslag til endringer i lov om offentlege styresmakters ansvar for kulturverksemd (kulturlova)* (2023).

målen och syftar till att tydliggöra att detta är viktiga målsättningar för alla samhällsnivåer, oavsett olikheter i fokus i övrigt. Däremot föreslår vi inte att de delar av de nuvarande kulturpolitiska målen som beskriver vad själva ”kulturen” ska vara eller vad som ska prägla samhällets utveckling ska tas med i detta sammanhang då dessa mer övergripande och visionära målsättningar lämpar sig sämre för lagreglering.[3] Inte heller innefattar förslaget de strecksatser i de nuvarande kulturpolitiska målen som rör delområdena kulturarv, internationellt utbyte och barn och unga då detta bedöms bli en alltför detaljerad reglering av syftet med just samverkan (se vidare författningskommentaren, kapitel 12).

Även kommuner bör kunna omfattas

En viktig del i den lag som föreslås är att den skulle göra det möjligt för kommuner att bli en direkt part i samverkan med staten genom att de, under vissa förutsättningar, kan ges möjlighet att fördela statsbidrag. Som diskuterats i kapitel 8 är det inte minst på kommunal nivå som den samhälleliga verksamhet som är avgörande för kulturell delaktighet bedrivs: skolan, folkbiblioteken, kulturskolan, byggandet och stadsplaneringen, äldreomsorgen etc. är primärt kommunala angelägenheter. Nyckeln till att nå ut med kultur är att verka genom och tillsammans med sådan verksamhet. Det gäller mot denna bakgrund att landets kommuner ges förutsättningar att medverka i en trepartssamverkan med stat och region, där de andra samhällsnivåerna kan möta de samverkansbehov som de har och även lära sig av den kvalificerade verksamhet som många gånger bedrivs på kommunal nivå, inte minst i syfte att ge fler möjlighet att delta i skapande verksamhet.

Enligt vår bedömning kan det skapas en sådan möjlighet på kulturområdet om även kommuner kan ges möjlighet att fördela statsbidrag decentraliserat, samtidigt som andra (ofta mindre) kommuner kan involveras i arbetet på andra sätt genom att staten engagerar sig tydligare i interkommunala samarbetsprojekt (se vidare nedan). Alla kommuntyper bör också involveras i de dialogprocesser som staten ansvarar för, antingen det är på myndighetsnivå eller i direkt regi av regeringen. Det avgörande är att systemet bygger på en ”variabel geo-

[3] Det handlar alltså om de nuvarande målens portal: ”Kulturen ska vara en dynamisk, utmanande och obunden kraft med yttrandefriheten som grund. Alla ska ha möjlighet att delta i kulturlivet. Kreativitet, mångfald och konstnärlig kvalitet ska prägla samhällets utveckling.”

metri" som gör det möjligt att hantera den stora olikheten i storlek och resurser mellan landets kommuner.

I samverkanslagen menar vi att förutsättningar för detta skapas om det anges att en enskild kommun får fördela statsbidrag till kulturverksamhet om kommunen ifråga bistår regionen med de uppgifter som behövs för den regionala kultursamverkansplanen i den del den rör kommunens verksamhet. Det skulle göra det möjligt för ett antal kommuner, som redan i dag uppbär stora statsbidrag till kulturinstitutioner de är huvudmän för, att ta över fördelningen av dessa medel. Med andra ord skulle de, liksom regionerna, kunna erhålla ett generellt stöd som kan fördelas mellan verksamheter efter egen bedömning och som bara behöver redovisas på en övergripande nivå. Bland annat dessa kommuner, som alltså redan uppbär relativt sett omfattande statsbidrag till egna kulturinstitutioner, borde dessutom på sikt (se resonemangen om ett framtida sektorsbidrag nedan), kunna överta fördelningen av vissa statliga stimulansbidrag som i dag fördelas till sådant som kultur i skolan, kulturskola och folkbibliotek.

Sammantaget skulle detta kunna utgöra en medelsfördelning i "kulturpåsar" som även bygger på en större öppenhet för omfördelning mellan områden än i dag. Vår bedömning är att en sådan decentraliseringsreform skulle kunna skapa ett nytt lokalt engagemang i samverkansarbetet genom att vissa kommuner kan få en egen ställning som part i modellen. Dessutom skulle det avsevärt kunna förenkla den administrativa hanteringen för vissa kommuner i och med att de på sikt skulle kunna rekvirera medel samlat på kulturområdet i stället för att behöva söka flera olika riktade statsbidrag.

Ersätt kulturplanerna med levande samverkansbeskrivningar

Vår bedömning är att betydelsen av de regionala kulturplanerna som färdiga produkter är tämligen oklar, även om den dialogprocess som är knuten till planerna ofta förefaller vara av värde (se kapitel 5). Mycket tyder på att arbetet med kulturplanerna har skapat en gynnsam kulturpolitisk dialog regionalt och även bidragit till utvecklingen av den regionala kompetensen under modellens första decennium, något som även fortsättningsvis bör främjas genom samverkanssystemet. Däremot är vår bedömning att det framöver inte är motiverat

att ha ett system där politiska strategier och visionsdokument inriktade på allmänna målsättningar och tvärgående frågor ska bedömas av statliga myndigheter. Denna typ av dokument, vilka förvisso kan vara viktiga att upprätta, bör vara en regional eller lokal angelägenhet.

Som en vidareutveckling av samverkansstrukturen är det i stället motiverat att släppa kravet på kulturplaner (det vill säga allmänna beskrivningar av regionens kulturpolitik på vissa utpekade områden) och i stället från statens sida efterfråga ”kultursamverkansplaner” utifrån vilka stat, region och kommun som mer jämbördiga parter kan diskutera konkreta insatser. I samverkanslagen bör det, enligt vårt förslag, anges att en region får fördela statsbidrag till kulturverksamhet i samverkan om regionen upprättat en regional kultursamverkansplan. En kultursamverkansplan definieras som en av regionen i samverkan med kommunerna och i samråd med det fria kulturlivet och de professionella kulturskaparna i länet, framtagen beskrivning av den verksamhet som regionen och länets kommuner genomför med stöd av statsbidraget samt vilken ny verksamhet parterna vill samverka med staten om.

Planen bör alltså både innefatta en beskrivning av de verksamheter som finansieras via redan anslagna medel och nya samverkansinsatser som söker statligt stöd. Hur och när planen uppdateras bör styras av behov i det enskilda fallet och vara upp till regionen att bestämma i dialog med de andra inblandade parterna. Kultursamverkansplanen, som enligt förslaget inte behöver beslutas och färdigställas som ett sammanhållet dokument, bör löpande kunna uppdateras och modifieras i relevanta delar. Planerna kan på så sätt bli mer funktionella och bidra till att lyfta fram konkreta önskvärda satsningar med sikte på framtida utveckling, samtidigt som de ger en översiktlig beskrivning av vilken verksamhet som redan innefattas i befintlig samverkan. För att staten direkt ska kunna stödja hela bredden av insatser som kan komma att tas upp i kultursamverkansplanerna bör det, enligt vårt förslag, utöver det löpande verksamhetsstödet och det befintliga utvecklingsbidraget, också införas ett nytt statsbidrag till långsiktiga samverkansinsatser till kommuner och/eller regioner (se nedan).

Det fria kulturlivet och kulturskaparna

De statsbidrag som i dag går direkt till det fria kulturlivets aktörer, från till exempel Statens kulturråd, bör även framgent göra det. Om dessa stöd i stället skulle börja fördelas via regioner och kommuner skulle det förmodligen skapa undanträngningseffekter eftersom fristående aktörer redan i dag många gånger kan erhålla stöd från dessa parter och det är av stort värde att det fria kulturlivet kan söka stöd från flera olika håll. Även nödvändigheten av att organisera grupper av sakkunniga för att bedöma ansökningar, liksom behovet av att väga sökande från olika delar av landet mot varandra, talar starkt för att dessa bidrag till olika konstnärliga uttryck inom det fria kulturlivet ska behållas på nationell nivå.

Det innebär dock inte att fristående kulturverksamheter skulle uteslutas från statsbidragsfinansiering via regioner och kommuner i vårt reformförslag. Liksom situationen är i dag bör verksamheter utan offentlig huvudman naturligtvis kunna erhålla stöd denna väg. Sannolikheten för att detta faktiskt också sker bör snarare, med vårt förslag, kunna ökas genom att de konst- och kulturområden som ligger till grund för fördelningen beskrivs i mer allmänna termer än i dag, vilket på sikt kan öppna för att fler fristående verksamheter får finansiering denna väg (se nedan, avsnitt 9.3).

Vår bedömning är även att det är avgörande att det fria kulturlivets och de professionella kulturskaparnas kunskap och resurser kommer med tidigt då regioner och kommuner planerar sin verksamhet. Därför föreslår vi även att det i anslutning till bestämmelserna om kultursamverkansplaner i den nya lagen ska anges att samråd ska ske med det fria kulturlivet och de professionella kulturskaparna i länet i framtagandet av planerna.

Med det fria kulturlivet avses då alla delar av kulturlivet som inte är en del av det allmänna, oavsett om det handlar om ideellt organiserad kulturverksamhet eller om kultur som bedrivs på huvudsakligen kommersiell grund. Med professionell kulturskapare avses en person som har hög yrkeskunskap inom sin konstart, genom utbildning eller annan erfarenhet, och som försörjer sig på sin konst eller strävar mot att göra det. Detta gäller oavsett om personen i fråga är verksam i det fria kulturlivet eller anställd vid en offentlig kulturinstitution. Exakt vilka parter som är aktuella att samråda med i respek-

tive region får bedömas av regionen (jfr författningskommentaren, kapitel 12).

9.2 Villkor för fördelning av statsbidrag

Förslag: I lagen om samverkan anges vissa villkor för fördelningen av statsbidrag utöver att en kultursamverkansplan ska tas fram, bland annat att den konstnärliga friheten ska respekteras. Vidare beskrivs ansvarsfördelningen mellan stat, region och kommun inom ramen för samverkansstrukturen genom att det specificeras till vad statsbidraget ska respektive får fördelas.

Som nämnts föreslår vi att ett krav för att fördela statsbidrag bör vara att en region upprättat eller att en kommun medverkat till en regional kultursamverkansplan. Utöver detta menar vi att det är lämpligt att även knyta vissa andra villkor till själva statsbidragsfördelningen. Dels bör ett villkor införas om att respektera den konstnärliga friheten, dels bör det anges vad själva bidragsfördelningens syfte är i regioner respektive kommuner. För att tydliggöra den samlade ansvarsfördelningen bör även de statliga myndigheternas roll anges i lagen på en översiktlig nivå.

För att samverkan mellan samhällsnivåerna ska fungera är det viktigt att vara tydlig med att det är legitimt att respektive part har olika perspektiv och intressen i samarbetet. Alla samhällsnivåerna arbetar förvisso för att skapa goda förutsättningar för kulturlivets utveckling, för delaktighet och för kvalitativ kultur, men de gör det delvis i olika skala. Kommunerna driver huvuddelen av den verksamhet som är närmast medborgarna och fokuserar naturligen på kultur i de egna kommuninvånarnas vardag. Regionerna å sin sida arbetar för regional samordning och driver verksamhet i syfte att nå ut i och skapa större likvärdighet i hela länet. Den nationella nivån har specifika perspektiv när det kommer till att se till hela landet och att säkra goda förutsättningar för de olika konstarternas fortbestånd generellt, etc.

Även om den lag som föreslås inte bör reglera denna uppgiftsfördelning, är det rimligt att dessa skillnader kommer till uttryck i särskilda bestämmelser som stadgar till vad det statsbidrag som fördelas får gå. Eftersom syftet är att decentralisera beslutsmakt över statsbidraget utan att det sätter upp hinder för samarbete är det dess-

utom nödvändigt att i lagen något mer i detalj ange till vilka mottagare utanför de egna förvaltningsområdena regioner respektive kommuner får fördela statsbidrag. De statliga myndigheternas ansvar för samverkan bör också anges i lagen.

Regionernas och kommunernas roller

Det regionala uppdrag som kan knytas till statsbidraget menar vi bör uttryckas genom att det i lagen sägs att statsbidrag som fördelas av en region ska främja en god tillgång till kulturverksamhet för länets invånare. Bestämmelsen återger den formulering som i dag finns på förordningsnivå. Det bör dock även anges att statsbidraget får användas för att stödja utveckling och samordning av kulturverksamhet i de kommuner som ingår i länet för att förtydliga regionernas roll som ”samverkansingenjörer”. Vidare bör det, för att undanröja hinder för samarbete, tydliggöras att bestämmelsen i 2 kap. 1 § kommunallagen (2017:725) om anknytning till kommunens område eller dess medlemmar hindrar inte att regionen lämnar statsbidrag till kulturverksamhet som bedrivs i form av länsöverskridande samarbeten.

När det kommer till kommunernas ansvar föreslår vi att det anges att statsbidrag som fördelas av en kommun i första hand ska främja en god tillgång till kulturverksamhet för kommunens invånare men även för invånare i andra delar av länet. Det andra ledet i den föreslagna bestämmelsen innebär att även de kommuner som fördelar statsbidrag till kulturverksamhet i samverkan har ett uppdrag som i vissa avseenden pekar bortom den egna kommunen, såtillvida att statsbidraget, när det är motiverat, även ska kunna fördelas till verksamhet som gagnar människor utanför kommunen. För att detta ska vara möjligt att fullfölja bör det även här införas ett undantag från kommunallagen. Förslaget är att det anges att bestämmelsen i 2 kap. 1 § kommunallagen om anknytning till kommunens område eller dess medlemmar inte hindrar att en kommun fördelar statsbidrag till kulturverksamhet som kommer invånare i andra delar av länet till del.

De statliga myndigheternas ansvar

I lagen bör även de statliga samverkansparternas ansvar regleras på en övergripande nivå. Även om det är olämpligt att i lag peka ut enskilda myndigheter med namn, bör det i en särskild bestämmelse sägas att en myndighet som regeringen bestämmer ska ha i särskilt uppdrag att ha nationell överblick och främja samverkan inom det allmänna på kulturområdet. Detta ska också vara den myndighet som ska företräda staten i dialogen om de regionala kultursamverkansplanerna. Detta stadgande liknar motsvarande bestämmelser på vissa andra områden, till exempel vad som sägs om i 18 § bibliotekslagen (2013:801) om att en myndighet som regeringen bestämmer ska ha en nationell överblick över och främja samverkan inom det allmänna biblioteksväsendet. Som den nuvarande uppgiftsfördelningen mellan myndigheter på kulturområdet ser ut bör regeringen ge det uppdrag vi beskriver i vårt förslag till Statens kulturråd, och i detta avseende förändrar inte förslaget vad som redan i praktiken gäller.

I en egen bestämmelse bör det dock även anges att andra statliga myndigheter med verksamhet på områden som behandlas i regionala kultursamverkansplaner ska medverka i beredningen av förslag om samverkan från regioner och kommuner.[4] Detta är tänkt som en allmän bestämmelse som kan ersätta de årliga uppdrag som regeringen i dag ger till vissa utpekade myndigheter att medverka i ett nationellt samverkansråd. På så vis kan den nationella dialogen organiseras mer flexibelt och utifrån behov än vad som är fallet i dag samtidigt som samverkan öppnas upp för kulturområden som inte är företrädda i det nuvarande nationella samverkansrådet (se vidare nedan). Den ansvariga samverkansmyndigheten (Statens kulturråd) kommer dock även fortsättningsvis behöva hålla samman detta arbete genom att bereda förslag i kultursamverkansplanerna med andra myndigheter och förmedla kontakter mellan aktörer på statlig, regional och kommunal nivå.

[4] Här kan det vara lämpligt att göra en jämförelse med hur myndigheternas ansvar är reglerat i 10 § lagen (2010:630) om regionalt utvecklingsansvar, där skyldigheten snarare är att *biträda* regionerna. Vår bedömning är dock att ett sådant stadgande snedvrider själva tanken med en jämbördig flernivåsamverkan då parterna själva, utifrån sina respektive roller, bör få komma överens om hur och när samverkan ska ske utan att någon ålagts att biträda någon annan.

Inför krav på konstnärlig frihet

Frågan om kulturens fristående ställning visavi politiken har som nämnts i kapitel 8 aktualiserats i många olika sammanhang under senare tid. Därför är det också, som till exempel Myndigheten för kulturanalys påpekat, viktigt att både stat, region och kommun tydliggör sin hållning i frågor om konstnärlig frihet.[5] Vår bedömning är att det är särskilt lämpligt att göra detta i den föreslagna lagen om samverkan mellan stat, region och kommun på kulturområdet. Vid överväganden om hur en sådan rättsregel bör utformas är det dock viktigt att först notera att frågor om oberoende, eller om en viss verksamhets fristående ställning i förhållande till politiken, väcks på många områden, bland dem domstolarna, förvaltningsmyndigheterna, universitet och högskolor samt sjukvården.

Rättsskipningens självständighet är reglerad i ett eget kapitel i regeringsformen (11 kap. RF) och förvaltningens fristående ställning skyddas också (12 kap. 2 §). Forskningen åtnjuter ett allmänt skydd för sin frihet enlig RF:s fri- och rättighetskapitel (2 kap.). I samma kapitel anges också att det vid begränsningar i yttrande- och informationsfriheten särskilt ska beaktas vikten av vidaste möjliga yttrande- och informationsfrihet i vetenskapliga angelägenheter. Högskolelagen (1992:1434) innehåller sedan mer specificerade regler om forskningens frihet.[6] Mer komplicerad, och delvis indirekt, är regleringen av hälso- och sjukvårdens fristående ställning. Den sker framför allt genom behörighetsregler och legitimationskrav för medicinsk personal. Det är den medicinska personalens prerogativ att bestämma vilka behandlingar och ingrepp som ska ske i sjukvården. Politiska organ kan därmed inte direkt råda över vårdens innehåll.

Mediernas fristående ställning är direktreglerad i grundlag genom tryckfrihetsförordningen (TF) och yttrandefrihetsgrundlagen (YGL). Regleringen av den mediala yttrandefriheten är både intressant och föredömlig. Framför allt tar TF och YGL helt och hållet sikte på verksamheten och inte i någon utsträckning på utövarna. Var och en som utger en tryckt skrift är skyddad av TF:s regler. Om utgivaren sedan

[5] Myndigheten för kulturanalys, *Så fri är konsten: Den kulturpolitiska styrningens påverkan på den konstnärliga friheten* (2021).

[6] Detta hindrar förvisso inte att lagen sedan även stadgar att högskolorna och universiteten i sin verksamhet, till exempel, ska ”främja en hållbar utveckling som innebär att nuvarande och kommande generationer tillförsäkras en hälsosam och god miljö, ekonomisk och social välfärd och rättvisa” (1 kap. 5 §).

är journalist eller ej har inget med bestämningen av yttrandefriheten att göra. Det är verksamhetens oberoende ställning som skyddas.

Även kulturen skyddas redan i dag i en allmän mening i RF. Redan i 1 kap. 2 § stadgas att ”den enskildes personliga, ekonomiska och kulturella välfärd ska vara grundläggande mål för den offentliga verksamheten”. Men det är ett allmänt mål, som inte ger upphov till någon utkrävbar rättighet för den enskilde även om det ålägger det allmänna att verka för att de aktuella målsättningarna förverkligas i så stor utsträckning som möjligt.[7] Senare ges kulturen ett mer specifikt skydd genom regler som säger att det vid yttrandefrihetsbegränsningar ska tas särskild hänsyn till angelägenheten av vidaste möjliga kulturella yttrandefrihet. Trots denna grundläggande omsorg om kulturens frihet ter det sig något förvånande att grundlagens regler i så begränsad utsträckning följts upp med regler i vanlig lag.

Undantagen är egentligen blott två: Biblioteken i det allmänna biblioteksväsendet ska enligt 2 § bibliotekslagen (2013:801) ”verka för det demokratiska samhällets utveckling genom att bidra till kunskapsförmedling och fri åsiktsbildning”. Institutionellt ger denna formulering inget starkt skydd för biblioteksverksamhetens fristående ställning, men i andra avseenden kan bestämmelsen ändå vara förpliktande.[8] Museerna ges också skydd i lag. Museilagen (2017:563) föreskriver, med ett stadgande liknande bibliotekslagens, att ett museum utifrån sitt ämnesområde ska ”bidra till samhället och dess utveckling genom att främja kunskap, kulturupplevelser och fri åsiktsbildning” (4 §). Men lagen går sedan längre. Det sägs även att ”museihuvudmännen ska säkerställa att ett museum har ett bestämmande inflytande över verksamhetens innehåll” (5 §).

Med undantag för dessa sektorsspecifika bestämmelser finns det dock i dag inte några rättsregler i kulturpolitiken som föreskriver oberoende för kulturen. Mot bakgrund av hur viktig frågan är, inte minst på regional och kommunal nivå, menar vi därför att ett sådant villkor knutet till fördelningen av statsbidraget bör uttryckas i den lag om samverkan som vi föreslår. En första fråga som väcks är då hur långtgående ett sådant krav på oberoende kan bli.

[7] Om dessa s.k. programstadganden, se Johan Hirschfeldt, ”Biblioteken – en femte funktion i den demokratiska rättsstaten”, i Kungliga bibliotekets rapport *Den femte statsmakten: Bibliotekens roll för demokrati, utbildning, tillgänglighet och digitalisering* (2017).

[8] Se t.ex. Justitieombudsmannens beslut av den 28 juni 2017: ”Kritik mot Kultur- och fritidsnämnden i Botkyrka kommun för att Tumba bibliotek handlagt framställningar om att få låna två böcker på ett sätt som står i strid med bibliotekslagen och 1 kap. 9 § regeringsformen” (dnr 2654-2016).

Redan kommunallagen (2017:725) ger i dag tydliga begränsningar för hur långt en ansvarig nämnd får avhända sig beslutsmakt. En nämnd får inte delegera beslutanderätt när det gäller ”ärenden som avser verksamhetens mål, inriktning, omfattning eller kvalitet” (6 kap. 38 § 1 st. 1p.). Till detta kommer praktiska begränsningar. Förhållandena skiftar, inte minst till följd av storlek på region eller kommun, och därmed även de resurser som står till förfogande för att skapa system för oberoende. Region Stockholm har till exempel kunnat utveckla ett tämligen omfattande system för ansvarsfördelning mellan politiker, tjänstepersoner med kvalificerad fackkunskap och mer oberoende experter.[9] Genom sådana ordningar kan konstnärliga bedömningar göras gällande i beslutsprocesserna utan att utesluta legitima hänsyn av annan art. Det kan dock vara svårare att skapa sådana system för mindre förvaltningar där varken ekonomi eller tillgång till specifik konstnärlig kompetens tillåter en mer komplicerad beredning- och beslutsprocess. Därtill kommer att frågan om oberoende aktualiserar beslut om fördelning av statsbidrag både till fristående verksamheter och sådana som drivs i förvaltningen, vilket gör det nödvändigt att åtminstone delvis organisera styrningen olika.

Dessa förhållanden leder fram till slutsatsen att den föreslagna lagen inte bör föreskriva en viss form för hur oberoendet ska säkras. I stället menar vi att lagen ska stadga att den region eller kommun som fördelar statsbidrag ska respektera den konstnärliga friheten i bidragsfördelningen och dokumentera hur man avser att göra detta. Det lämnas alltså åt dem som fördelar statliga bidrag att utarbeta och beskriva hur det ska ske.

I vårt förslag till bestämmelse beskrivs det som ska respekteras som ”den konstnärliga friheten”, vilket är mer distinkt och till skillnad från det metaforiska begreppet ”armlängds avstånd” har ett eget deskriptivt innehåll: att kulturellt skapande och kreativa processer ska fredas från politisk styrning (se vidare 10 § i författningskommentaren, kapitel 12). Därtill gör begreppet konstnärlig frihet det tydligt att det handlar om just det kulturella skapandet, inte om ett fribrev för en hel samhällssektor, för tjänstepersoner och kulturutövare lika. Viktigt att påpeka är dock att det inte föreligger någon motsättning mellan armlängds avstånd och konstnärlig frihet. Snarare är det så att konstnärlig frihet är det värde som ska skyddas

[9] Region Stockholm, ”Värnandet av konstnärlig frihet och armlängds avstånd i Region Stockholms stödgivning till kulturområdet” (dnr KN2023/25).

och att armlängds avstånd syftar på institutionella arrangemang som kan säkra att värdet skyddas.

Frågan om vad det innebär att värdet ”respekteras” bör också kommenteras. Som redan sagts kan inte kulturen och den konstnärliga verksamheten åtnjuta något absolut skydd. I den mån något sådant finns framgår det av regeringsformens fri- och rättighetsregler. Med att respektera den konstnärliga friheten avses att konkreta beslut om exempelvis val av pjäser att sätta upp på en teater, vilka böcker som ska köpas in till ett bibliotek eller vilken konst som ska finnas på en viss offentlig plats, inte fattas av politiska organ eller under medverkan av politiskt valda företrädare. Politikens ansvar innefattar uppdrag, inriktning, dimensionering och ramar. Innehållsliga beslut fattas fristående och självständigt från politiken.

Men ytterst måste medborgarna kunna utkräva ansvar av de valda politikerna. Därför måste politikerna i sin tur kunna utkräva ansvar av de som fattar de innehållsliga besluten. Detta följer av allmänna principer för samhällsstyrning i ett demokratiskt samhälle, men det följer också av kommunallagen. Som redan sagts finns det inte anledning att föreskriva hur den konstnärliga friheten ska respekteras. Det kan ske genom en viss beslutsordning, men det kan också ske på andra sätt.

I parallellitet med hur oberoendet är konstruerat när det gäller viktiga delar av tryck- och yttrandefriheten skulle ett system med ansvariga konstnärliga ledare kunna etableras. En person vid en institution ges av en nämnd eller av en styrelse det odelade ansvaret för att fatta de konstnärliga besluten. Det må vara en institutionschef, en curator (intendent), en bibliotekarie eller en motsvarande befattningshavare. Ansvarsutkrävandet sker genom att den ansvarige konstnärlige ledaren skiljs från sitt uppdrag. Skenbart skulle detta öppna dörrarna för politisering av centrala poster i Kultursverige. Men erfarenheterna från medievärlden visar hur dramatiskt det blir när ägaren inskrider mot den som är bärare av tryckfriheten, eller inom kultursektorn, den konstnärliga friheten.

Vi lämnar likväl inte ett förslag till hur en sådan ordning generellt skulle kunna utformas. Vi begränsar oss till att peka på denna möjlighet att säkra den konstnärliga friheten. Enligt vårt förslag faller det i stället på den som förmedlar statsbidrag enligt modellen för kultursamverkan att visa hur den konstnärliga friheten respekteras och välja lämpliga organisatoriska arrangemang för att uppnå detta.

9.3 En breddad modell med en ny anslagsstruktur

Förslag: Det löpande statsbidraget till etablerade kulturverksamheter i regioner och kommuner decentraliseras ytterligare genom att det tydliggörs att fördelningen ska bygga på historiska nyckeltal som svarar mot de gemensamma åtaganden som gjorts i uppbyggnaden av denna del av landets kulturella infrastruktur.

Statens kulturråd bör ges möjlighet att främja utveckling och gemensamt resursutnyttjande genom att ett särskilt stöd till samverkan av nationellt intresse som involverar flera kommuner och regioner införs. De tidsbegränsade utvecklingsbidragen behålls. I syfte att skapa ett samlat sektorsbidrag till kommunerna på kulturområdet initieras en process för att på sikt samla de riktade statsbidragen till kommuner som i dag finns hos Kulturrådet. Reformerna finansieras initialt bland annat genom att anslag 1:6 förstärks med de medel som i dag fördelas till vissa icke-statliga kulturlokaler.

En utgångspunkt för vårt förslag är att kultursamverkansmodellen bör vidareutvecklas från en modell som huvudsakligen rör regionala verksamheter på sju avgränsade konst- och kulturområden, till en mer allmän modell för samverkan mellan stat, region och kommun på hela kulturområdet. Utvecklingen bör vara mot en anpassningsbar struktur som kan rymma fördelning av medel inom fler och bredare områden än i dag och dialog om ännu mer än så. En vidareutvecklad modell bör även innefatta att den statliga nivån delvis omdefinierar sin roll och går från att främst vara bidragsgivare och granskare till att bli en tydligare samverkanspart i utvecklingsinsatser av gemensamt intresse. För att uppnå dessa mål menar vi att ett antal relaterade förändringar av de statliga anslagen behöver genomföras.

Decentralisera det löpande verksamhetsstödet

Som tidigare konstaterats kan fördelningen av statsbidraget till regionerna inom samverkansmodellen bara i viss mån omprövas på årlig basis. Snarare än omfördelningar handlar de beslut som fattas i hög utsträckning om hur tillkommande medel – antingen årliga uppräkningar eller tillskott – ska användas för att stärka vissa län eller hur

sådana medel ska användas för att finansiera nya verksamheter (det är ofta i den delen det diskuteras hur mycket respektive part ska skjuta till, för att till exempel permanenta tidigare försöksverksamheter).

Att den stora merparten av statsbidraget inte i större utsträckning omfördelas har dock mindre att göra med att, till exempel, kulturplanerna skulle vara för allmänna, och mer med att den övervägande andelen av resurserna är uppbundna i stabila institutioner på musei-, musik- och teaterområdet. Det skulle krävas tämligen radikala beslut på politisk nivå för att omprioritera dessa resurser (i praktiken beslut om att lägga ner eller samordna institutioner). Med andra ord finns det i normalfallet inte heller någon realistisk möjlighet att i en tjänstemannaförhandling mellan den centrala myndigheten och regionerna göra någon annan bedömning än att den absoluta huvuddelen av medlen ska fördelas som föregående år.

Trots detta skapar den formella ordningen med en bedömning av allmänna kulturplaner och generella medelsäskanden om hela statsbidraget i dag hos vissa parter, inte minst inom det fria kulturlivet och hos kommuner som inte har institutioner som redan finansieras denna väg, en förväntan om att medel ska finnas tillgängliga för ny verksamhet. Vidare skapar den nuvarande ordningen i viss mån en obalans i förhållandet mellan den nationella samverkansparten och regionerna. I och med att regionerna behöver äska medel från en myndighet för verksamhet som i praktiken sedan länge är ett gemensamt åtagande för alla tre samhällsnivåerna, är vår bedömning att relationen hierarkiseras på ett olyckligt sätt. Slutligen gör vi också bedömningen att nuvarande system inte är fullt ut transparent i hur nya verksamheter ”kommer in i modellen”, det vill säga får permanent finansiering.[10]

En slutsats av detta är att fördelningen mellan regioner egentligen lämpligen borde lyftas upp till riksdagen eller regeringen för att bli mer transparent och möjlig att diskutera på politisk nivå, vilket vore av demokratiskt värde. Medlen skulle till exempel kunna flyttas till ett eget anslag eller en egen anslagspost där ersättning till respektive region eller kommun kunde anges i en särskild fördelningstabell, mottagare för mottagare. Detta skulle innebära att det blev riksdagen eller regeringen som avgjorde fördelningen och hur den skulle räknas upp

[10] Här ska det påpekas att Kulturrådet, som tidigare nämnts, nyligen beslutat riktlinjer för bedömningen av statsbidragets fördelning till regionerna i syfte att klargöra bl.a. vissa av dessa förhållanden (se redogörelsen för detta i kap. 3).

år från år, även om utbetalningen också fortsatt sköttes av Statens kulturråd. En reform av detta slag skulle göra det tydligare att de grundläggande förhållandena är resultatet av historiska politiska beslut och behöver diskuteras på den nivån om de ska ändras i grunden. Vidare skulle den lösgöra Kulturrådet från rollen som överordnad fördelningsmyndighet och därmed medge en utveckling mot djupare flernivåsamverkan, med den nationella nivån som tydligare part i gemensamma utvecklingsinsatser.

Eftersom det i våra direktiv anges att Statens kulturråd även fortsättningsvis ska sköta den länsvisa fördelningen lämnar vi dock inget förslag om hur ett sådant system skulle kunna utformas. Däremot föreslår vi att det i regeringens styrning tydliggörs att det löpande verksamhetsbidraget via Kulturrådet ska fördelas mer schablonmässigt och enligt nyckeltal. En sådan förändring kommer inte minst tydliggöra att merparten av resurserna i dagens system är uppbundna i institutionernas verksamhet. En mindre betoning på äskanden skulle också kunna stärka Kulturrådets roll som samarbetspart snarare än bidragsfördelare. Inledningsvis bör en sådan nyckeltalsfördelning ske utifrån den historiska nivån eftersom resurserna, som sagt, redan är uppbundna i väl etablerad verksamhet. Som kommer beskrivas närmare nedan kräver dock en sådan förändring mot ett mer automatiserat system, dels att det finns andra resurser på nationell nivå för att samfinansiera utveckling, dels att det finns en etablerad väg att föra in nya verksamheter i systemet för decentraliserad fördelning av medel.

Utgå från befintliga konst- och kulturområden

Ett relaterat område rör statsbidragets användning för att främja vissa utpekade konst- och kulturområden. I dag anges dessa genom en tämligen detaljerad uppräkning som finns i den förordning som reglerar samverkansmodellen. Vår bedömning är dock att denna uppräkning och hur den är utformad har skapat problem och inlåsningseffekter. Dels har viktiga kulturområden fallit utanför den formella samverkan på grund av att de inte kunnat erhålla statsbidrag, dels har avgränsningarna inom och mellan de uppräknade områdena orsakat onödiga diskussioner. Trots att konstområdesövergripande verksamhet redan i dag får stödjas har uppräkningen skapat begränsningar i en verklighet där själva konst- och kulturformerna utvecklas snabbt och

där allt fler aktiviteter präglas av samarbete mellan olika konstarter och av gränsöverskridanden.

Även om de medel som i dag kanaliseras till de sju uppräknade områdena i väsentliga delar bör fortsätta gå till dessa områden – eftersom det, som sagt, handlar om att driva viktiga verksamheter och institutioner som har byggts upp under långt tid – bör själva samverkansområdet vidgas genom att områdena beskrivs i mer allmänna termer och medel uttryckligen sägs kunna fördelas även till andra kulturområden som parterna kommer överens om.

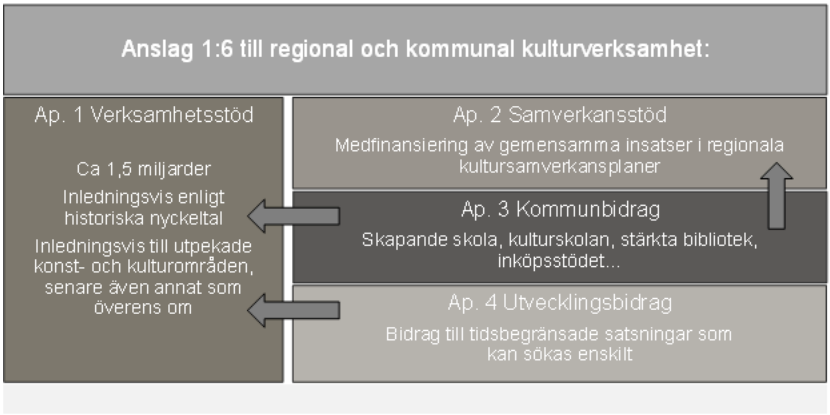
I vårt förslag (se författningsförslaget) bibehålls därför de på förordningsnivå angivna konst- och kulturområdena samtidigt som beskrivningen förenklas för att undvika gränsdragningsdiskussioner och skapa större utrymme för lokala bedömningar. Mot bakgrund av den osedvanligt stora stabilitet som kulturområdet uppvisar bör denna förenkling, enligt vår bedömning, inte riskera att skapa för radikala omprioriteringar eller alltför tvära kast mellan åren. Tillsammans med en bidragsfördelningsreform enligt ovan skulle detta på ett tydligare sätt ge regionerna, och eventuellt tillkommande kommuner, en ”kulturpåse” att fördela utifrån egna prioriteringar.

Samlat sektorsbidrag till kommuner och nytt samverkansstöd

Merparten av det befintliga statsbidraget bör alltså i vårt förslag decentraliseras ytterligare genom att det tydliggörs att medlen ska fördelas enligt historiska nyckeltal. En sådan förändring bör kunna genomföras 2025 när den lag vi föreslår träder i kraft. Parallellt med detta bör det även genomföras en större anslagsreform för att tydliggöra att staten, regionerna och kommunerna även bör samverka om andra frågor och statsbidrag, detta utan att resurserna i utgångsläget decentraliseras till regional eller kommunal fördelning. Som vi ser det är det centralt för ett framgångsrikt samverkansarbete mellan de tre samhällsnivåerna att staten har avsatt resurser för att kunna svara upp mot önskemål om gemensamma insatser som kommer från kommuner och regioner. Det vill säga, likväl som det kan vara gagneligt att decentralisera beslutsmakten över vissa medel kan det vara motiverat att behålla andra på nationell nivå för att myndigheterna ska kunna spela en aktiv roll i samverkan.

Vi föreslår därför även att ett nytt anslag skapas inför budgetåret 2025 med ett antal olika delar, uppdelade på separata anslagsposter (ap.). Som beskrivs i följande figur (figur 9.1) borde den första och största delen av detta anslag vara just det decentraliserade ***verksamhetsstöd*** som beskrivits ovan och som fördelas med direkt stöd i den föreslagna lagen om kultursamverkan (ap. 1). Verksamhetsstödet avgränsat på detta sätt bör omfatta knappt 1,5 miljarder kronor om man utgår från hur medlen fördelats hittills. Anslaget borde dock även innehålla tre ytterligare komponenter: en post för utvecklingsbidrag, en för kommunbidrag och en för ett nytt statsbidrag för kulturverksamhet som genomförs i samverkan.

Figur 9.1 Förslag till nytt anslag för statsbidrag till regioner och kommuner

För det första är alltså vårt förslag att det nya anslaget ska innefatta det ***utvecklingsbidrag*** (ap. 4) som redan i dag fördelas av Kulturrådet. Vi bedömer att dessa fria medel är fortsatt viktiga för att kunna möta nydanande initiativ från både regioner, kommuner och andra aktörer. Vidare har det visat sig att dessa medel är särskilt viktiga som initial finansiering av ny verksamhet, som sedan kan permanentas genom mer långsiktiga åtaganden från stat, region och kommun. Huruvida utvecklingsbidragen även framöver bör fördelas till så pass många och små projekt som i dag kan diskuteras, men det påverkar egentligen inte vårt förslag och kan bedömas i särskild ordning oberoende av det. I ekonomiska termer rör sig utvecklingsbidragen om cirka 35 miljoner kronor per år.

Det nya samlade anslaget till regional och kommunal kulturverksamhet bör även innefatta en särskild anslagspost för ***kommunbidrag***. Till denna anslagspost kan de statsbidrag som huvudsakligen är riktade till kommuner som stimulansbidrag på olika områden föras. Det handlar i dagsläget (men detta kan naturligtvis förändras) om följande direktkommunala stöd:

- Stöd till kulturskolor (100 miljoner kronor)
- Stöd till folkbibliotek (75 miljoner kronor t.o.m. 2023)
- Stöd till inköp av barn- och ungdomslitteratur (25 miljoner kronor)
- Skapande skola-stödet (200 miljoner kronor)

Dessa statsbidrag bör inledningsvis kunna fortsätta fördelas med stöd i befintliga statsbidragsförordningar men avsikten bör vara att dessa stöd på sikt ska regleras som ett samlat sektorsbidrag till kommuner, där de olika ändamålen samlats i en förordning. Vi föreslår därför att regeringen, utöver att flytta medlen till ett anslag, initierar ett arbete med att se över de relevanta förordningarna i syfte att sammanföra dessa stöd.[11] Detta arbete kan inledas efter att det nya anslaget skapats under 2025.

Det viktigaste skälet att samla kommunbidragen på detta sätt är att det skulle bidra till ett mycket efterfrågat förenklingsarbete för kommunerna (jfr kapitel 6). Förslaget ligger också i linje med det utvecklingsarbete som redan pågår på Statens kulturråd i syfte att skapa möjligheter för kommunerna att söka olika stöd samlat och även att fördela dem utifrån nyckeltal efter en enklare form av rekvisition. En viktig poäng med att samla dessa kommunbidrag på samma anslag som andra medel till regional och kommunal kulturverksamhet är också att tydliggöra att de är en substantiell del i statens bidrag till samverkan med kommunerna och därmed även bör utgöra en central del i dialogverksamheten inom ramen för en vidareutvecklad kultursamverkansmodell.

Det bör i förlängningen också vara möjligt att gå ännu längre än så och överföra substantiella delar av dessa stöd till kommunerna själva. Som pilarna i figuren ovan indikerar tänker vi oss att det bör

[11] I sammanhanget bör det uppmärksammas att utredningen Försöksverksamhetskommittén (Fi 2021:09), som ska lämna sina förslag i december 2023, överväger relaterade frågor.

vara möjligt att successivt flytta över resurser från det samlade kommunbidraget hos Statens kulturråd till de kommuner som, sammantaget, erhåller större summor i stöd. Dessa kommuner bör på sikt helt kunna överta fördelningen av medel som en del i ”kulturpåsar” de kan disponera med stöd i den föreslagna samverkanslagen. Liksom med verksamhetsstödet bör då en bedömning göras av vilka belopp som erhållits under senare år och en summa specificeras därefter som sedan kan indexuppräknas. Därmed skulle kommunen i fråga erhålla större rådighet över medelsfördelningen och slippa den administration som ansökningsprocessen ändå innebär.

Som en viktig komponent i det nya samlade anslaget till regional och kommunal kulturverksamhet, föreslår vi även att det inrättas ett nytt statsbidrag, ett särskilt ***samverkansstöd*** (ap. 2). Samverkansstödet bör kunna gå till kulturverksamhet som bedrivs i bredare samarbeten av nationellt intresse som involverar flera regioner eller kommuner, och detta oavsett konst- eller kulturområde. Det enda kriterium som bör sättas upp (se författningsförslaget) bör egentligen vara att verksamheten ska bidra till de ändamål som anges i 2 § i den föreslagna lagen om samverkan på kulturområdet. Vidare bör det uttryckligen anges att insatserna ska bidra till utveckling genom gemensamt resursutnyttjande.

Att införa ett sådant stöd är avgörande av flera skäl. För det första är det med våra förslag viktigt att det skapas ett nytt sätt för både större och – kanske framför allt – mindre kommuner att samarbeta med staten för att utveckla angelägen kulturverksamhet. I enskildheter kan små kommuner göra det i dag via de tidsbegränsade utvecklingsbidragen, men för att få större kraft behöver detta ske i samverkan och gärna över längre tid än tre år. Under utredningens gång har vi mött många propåer om att staten i högre utsträckning borde kunna stödja angelägen samverkan, både i form av interkommunala och interregionala samarbeten. I sådan samverkan är, som visats i kapitel 6, inte minst många kommuner involverade redan i dag och vår bedömning är att en sådan utveckling ytterligare borde främjas av staten för att kultur ska kunna komma fler till del i hela landet, även utanför storstadsregionerna.

Vår tanke är alltså att kommuner och regioner ska aktualisera samverkansförslag som tagits fram inom ramen för arbetet med kultursamverkansplanerna – även med det fria kulturlivet – med staten och att samverkansmedel sedan ska kunna användas för att finansiera

gemensamma insatser. Det är dock viktigt att i detta sammanhang även hålla öppet för samverkansinitiativ från statens sida i angelägna frågor. Som författningsförslaget är skrivet är det inget som hindrar att Statens kulturråd skulle kunna fördela en del av dessa medel på eget initiativ genom till exempel riktade utlysningar.

Som framgår av den uppåtriktade pilen i figur 9.1 menar vi även att det på sikt bör skapas en möjlighet för kommuner i samverkan att ta över fördelningen av de riktade statsbidragen till kommuner på kulturområdet. Om mindre kommuner, som inte enskilt kan erhålla en ”kulturpåse” enligt ovan, i stället vill gå samman och på egen hand sköta fördelningen av till exempel Skapande skola-stödet bör även detta kunna göras möjligt denna väg. De närmare formerna för detta är dock något som kan övervägas efter att ett samlat anslag med de komponenter vi föreslår har tillskapats.

Finansieringsfrågor

Eftersom det samverkansstöd vi här diskuterar inte existerar i dagsläget behöver vissa resurser avsättas för ändamålet. Vi lämnar inte något direkt förslag om hur stora dessa resurser bör vara men vill framhålla att det i utgångsläget kan vara rimligt att åtminstone avsätta resurser motsvarande de befintliga utvecklingsbidragen för att redan inledningsvis kunna möta åtminstone vissa av de önskemål som kan komma att aktualiseras i de nya kultursamverkansplanerna. Siktet bör dock vara inställt på att bygga ut detta stöd successivt i takt med att nya samarbeten formeras.

För att möjliggöra en sådan vidareutveckling kan i och för sig den sedvanliga årliga uppräkningen av de anslagsdelar som ingår i det föreslagna nya anslag 1:6 användas, på samma sätt som skett tidigare för att finansiera tillkommande verksamhet. Men för att skapa gynnsamma förutsättningar är det vår bedömning att det också krävs att nya resurser tillförs. Detta kan förstås ske genom reformmedel men också genom att andra stöd, helst då sådana som involverar kulturverksamhet på regionala och lokal nivå, omdisponeras för fördelning i samverkan enligt vår modell. Ett stöd som vi föreslår att regeringen överväger om det kan omfördelas för detta är det till vissa icke-statliga kulturlokaler (se avsnitt 4.5).

Som Boverket påpekat är den nuvarande stödordningen tämligen ålderdomlig till sin konstruktion och vi konstaterar också att det med nuvarande tämligen snäva inriktning för stödet även fortsättningsvis kommer vara svårt att se till att det används på ett sätt som är mest kulturpolitiskt prioriterat. Utifrån ambitionen om att stärka möjligheterna till regionala prioriteringar bör det därför övervägas om dessa medel (knappt 10 miljoner kronor) på ett bättre sätt bidrar till ökad tillgänglighet till kultur om de fördelas inom ramen för den samverkansmodell vi föreslår. Regioner och kommuner har en större kunskap om lokala förutsättningar och behov och en fördelning inom denna ram skulle väsentligen minska den administrativa bördan. Vi föreslår alltså att dessa medel överförs till det nya utvidgade anslaget 1:6.

Gestaltad livsmiljö och andra nya områden

Poängen med den här föreslagna anslagskonstruktionen är, sammantaget, att den i princip bör göra det möjligt att välja en fördelningsmodell som passar respektive situation, allt utifrån frågans art och mottagarens kapacitet. Den föreslagna anslagsreformen skapar olika samverkansmöjligheter men öppnar också upp modellen för samverkan inom en rad ”nya” områden, det vill säga sådana som det inte fördelas statsbidrag till i dag. Ur utredningens synvinkel är det särskilt viktigt att framhålla att detta kan gälla för områden som är viktiga för allas delaktighet i kulturlivet och som i hög utsträckning drivs på kommunal nivå, inte minst politiken för gestaltad livsmiljö.

Även om de befintliga konst- och kulturområdena i stort bibehålls i modellen är det med vårt förslag ingenting som hindrar att nya samarbeten initieras mellan stat, region och kommun även på sådana områden. Detta skulle i förstone kunna stödjas antingen med samverkans- eller utvecklingsmedel och i takt med att verksamheten blir mer etablerad finns det en mekanism för att föra över statsbidraget till ”kulturpåsarna” för decentraliserad fördelning (vilket vårt förslag till ny förordning öppnar för). I detta avseende är vårt förslag tänkt som en i grunden helt flexibel struktur som ska kunna användas oavsett vilka nya områden som kan komma att prioriteras i dialogen mellan parterna.

Vi vill också framhålla de möjligheter som en mer öppen form av samverkan skapar. Kultursamverkan mellan stat, region och kommun har hittills i praktiken nästan helt och hållet kretsat kring fördelningen av statliga, regionala och kommunala medel. En mer öppen samverkan skulle också kunna omfatta insatser eller projekt där parterna gemensamt söker finansiering på annat håll, och där detta blir en grundläggande del av finansieringen. På vissa områden skulle medel till exempel kunna erhållas från EU-projekt, som New European Bauhaus på gestaltad livsmiljö-området.

9.4 Statens arbetsformer

Förslag: I stället för den nuvarande nationella samverkansstrukturen bör Statens kulturråd pekas ut som ansvarig myndighet för att främja samverkan och ges i uppdrag att bereda utvecklings- och samverkansprojekt med andra berörda statliga myndigheter och nationella institutioner. En viktig uppgift för staten bör även vara att mer koncentrerat utvärdera effekterna av samverkansarbetet med längre intervaller och redovisa detta i en skrivelse till riksdagen.

En reform som den som skisserats innebär att statens roll delvis förändras. Berörda myndigheter och nationella institutioner bör, som angetts ovan, i mindre utsträckning lämna synpunkter på allmänna planer och i stället fokusera på konkreta samverkansprojekt. Samverkan bör också se delvis annorlunda ut och de centrala myndigheternas roller som expertorgan med nationell överblick inom olika sektorer tydligare betonas.

I en utvidgad samverkan ligger att den potentiellt sett kan avse alla statliga relationer till regionerna och kommunerna på kulturområdet, snarare än vad som tas upp i de nuvarande regionala kulturplanerna eller innefattas i de konst- och kulturområden som i dag erhåller statsbidrag. I linje med detta bör även samverkan på statlig nivå fokusera mer på hur olika statliga insatser kan samspela med andra samhällsnivåer för att uppnå önskade prioriteringar. I detta syfte bör Statens kulturråd, som av regeringen bör pekas ut som ansvarig för att främja samverkan i enlighet med 11 § i den nya lagen, ges i uppdrag att bereda utvecklings- och samverkansprojekt med andra berörda

myndigheter på nationell nivå. Ett särskilt ansvar för andra myndigheter med verksamhet på områden som behandlas i regionala kultursamverkansplaner uttrycks också i 12 § i den lag som vi föreslår.

En sådan beredningsordning för samverkansförslag som kommer från regioner och kommuner kan ersätta de nuvarande uppdragen om att driva och medverka i ett nationellt samverkansråd, som huvudsakligen sysslar med att samordna staten i relation till kulturplaneprocesserna. Enligt vår bedömning är det bättre att organisera samverkan ad hoc för att den ska bli mer behovsbaserad och för att undvika samråd för samrådets skull myndigheterna emellan. Med ett nationellt samrådsförfarande som fokuserar tydligare på specifika samverkans- och utvecklingsinsatser kan myndigheternas olika, sektorsvisa expertis bättre komma till sin rätt och på så vis bör även den expertis som finns på tjänstemannanivå kunna komma in lättare i processen utan att arbetet blir onödigt betungande på chefsnivå.

En samlad uppföljning

Som beskrivits ovan (avsnitt 5.4) ägnas i dag en ansenlig mängd arbete åt att årligen följa upp hur de statliga medel som fördelats i kultursamverkansmodellen har använts fördelat på konst- och kulturområden. Denna uppgiftsinsamling skapar en allmän numerisk överblick men kan svårligen ligga till grund för en bedömning av insatsernas effekter. För att närma sig sådana frågor behövs mer fokuserade undersökningar som i högre grad även integrerar kvalitativa bedömningar. För att minska byråkratin, skapa mer realistiska förutsättningar att identifiera faktiska effekter och större uppmärksamhet i offentligheten, menar vi därför att det löpande uppföljningsarbetet bör inskränkas till ett minimum och att kraft i stället bör läggas på större, samlade genomlysningar som genomförs med längre periodicitet.

Eftersom samlade utvärderingar av tillräcklig omfattning nödvändigtvis innefattar åtaganden från både kommuner, regioner och stat föreslår vi att regeringen har en dialog med SKR om när sådana ska genomföras samt vilka åtaganden som följer av det för respektive part.[12] Inför större uppföljningar kan regeringen lämpligen även ge de i samverkan involverade nationella myndigheterna och Myndig-

[12] Jämför hur utvärderingen av systemet med kyrkoantikvarisk ersättning är reglerat i en överenskommelse med Svenska kyrkan om bl.a. hur ofta det ska genomföras.

heten för kulturanalys, i uppdrag att ta fram separata tematiska underlag och bedömningar inom sina respektive ansvarsområden. En samlad utvärdering bör, till exempel med femårsintervall, lämpligen kunna redovisas i en särskild skrivelse till riksdagen. Detta för att stimulera politisk diskussion och göra det möjligt att bedöma om samverkansformerna bör förändras inför framtiden.

9.5 Utvecklade dialogformer

Förslag: Formerna för dialog på regional och lokal nivå bör i ökad utsträckning lämnas till regioner och kommuner att bestämma. Den nationella dialogen bör däremot utvecklas genom att större fokus läggs på de politiska träffarna, till vilka även ett urval kommuner bör bjudas in. Statens kulturråd bör få i uppdrag att förbereda dessa. I övrigt bör möten ske utifrån behov för att minimera administration och tidsåtgång.

En grundtanke i vårt förslag är att regioner och kommuner i ökad utsträckning ska kunna bestämma hur verksamheten är organiserad även när de tar emot statsbidrag för kulturverksamhet. I linje med detta bör det inte heller föreskrivas vilka dialogformer dessa parter ska använda sig av. Som beskrivits ovan menar vi förvisso att de regionala kultursamverkansplanerna ska tas fram i samverkan med länets kommuner och i samråd med det fria kulturlivet och de professionella kulturskaparna, men i övrigt bör det inte anges hur eller med vem dialog ska bedrivas. Detta hindrar naturligtvis inte att framgångsrika former för dialog som redan utarbetats av regionerna kan fortsätta utvecklas, bara att det inte ska vara ett statligt krav hur det ska ske.

Som beskrivits i kapitel 4 håller Statens kulturråd i en löpande dialog med regionernas tjänstepersoner samt arrangerar regelbundet även flera olika tematiska konferenser och möten. Regeringskansliet å sin sida arrangerar årligen två större träffar med regionala politiker. Vår bedömning är att denna typ av utbyte generellt sett bidrar till kulturpolitisk utveckling men att det bland annat är ett problem att kulturverksamheten i kommunerna saknar självklar representation i dessa fora. Vidare vore det önskvärt med ytterligare och mer systematisk dialog på politisk nivå.

I syfte att vidareutveckla samverkan menar vi, för det första, att dialogformerna borde utvecklas på så sätt att även kommuner bjuds in till de olika dialoger som arrangeras på myndighetsnivå. Vidare att samtalen där borde kunna utgå från de utvecklingsförslag som formuleras i de regionala kultursamverkansplanerna snarare än de mer politiska visioner som ryms i dagens kulturplaner. För det andra föreslår vi att större fokus läggs på de politiska dialoger som Kulturdepartementet i dag håller i. Till dessa bör till att börja med ett urval kommuner bjudas in som en del av den utvidgning av samverkansmodellen vi föreslår. Hur detta urval ska se ut kan diskuteras men det är naturligt att de större kommuner som fördelar statsbidrag på delegation är med. I övrigt bör det kunna variera vilka som bjuds in med utgångspunkt i principen att olika kommuntyper (i termer av storlek, läge, befolkningssammansättning etc.) bör vara representerade.

För att göra de nationella politiska dialogerna mer substantiella bör regeringen även kunna ge Kulturrådet i uppdrag att bistå i förberedelserna. En jämförelse kan i denna del göras med hur Tillväxtverket arbetar inom ramen för den regionala utvecklingspolitiken där myndigheten bistår sitt departement i förberedelserna inför regeringens forum med regionala politiker. Ett sådant uppdrag skulle kunna ge möjlighet att arbeta fram mer specifika dagordningar och även borga för en större kontinuitet i samtalen.

9.6 Kommuner med statsbidrag till institutioner

Bedömning: Våra förslag förändrar förutsättningarna för Stockholms läns medverkan i kultursamverkansmodellen. Förslagen kommer ge länets alla kommuner förutsättningar att samverka med staten kring angelägna insatser genom det föreslagna samverkansbidraget. Fördelning av vissa verksamhetsbidrag bör dessutom kunna delegeras till bland annat Stockholms stad, eftersom den föreslagna samverkanslagen gör det möjligt även för kommuner att fördela statsbidrag till kulturverksamheter de är huvudmän för. Till Region Stockholm bör ansvaret kunna överlåtas för den befintliga statsbidragsfördelningen till regional biblioteks-, musei-, och konsulentverksamhet samt ett antal kulturinstitutioner som är verksamma i länet.

Som beskrivits ovan är tanken att en ny lag om samverkan mellan stat, region och kommun ska göra det möjligt att ytterligare decentralisera ansvaret för viss statsbidragsfördelning på kulturområdet samt göra det möjligt även för kommuner med stora direkta statsbidrag att själva ta över ansvaret för fördelningen av dessa medel mellan institutioner eller verksamheter. Enligt vår bedömning bör det senare bara ske om de aktuella statsbidragen sammantaget är relativt omfattande. Vad som ska anses vara omfattande får regeringen med vårt förslag bedöma, men förmodligen bör det åtminstone handla om statsbidrag i storleksordningen tio miljoner kronor per år.

Med denna utgångspunkt bör ett antal större kommuner kunna få en egen plats i samverkansmodellen. Det skulle alltså kunna handla om vissa av följande kommuner (tabell 9.1), som redan i dag är huvudmän för institutioner som erhåller mer omfattande statsbidrag via kultursamverkansmodellen (här över fem miljoner kronor), men även om andra kommuner beroende på hur huvudmannaskapet för olika verksamheter organiseras och delas upp mellan regioner och kommuner.

Det ska påpekas att nedanstående tabell inte är fullständig då den inte innehåller vissa institutioner som tillkommit efter 2021 och dessutom utesluter kommunala verksamheter med mindre statsbidrag (till exempel Avesta Art, Rian Designmuseum, The Glass Factory, Svenskt barnbildsarkiv och Skellefteå museum). Över tid kan förstås en rad nya kommuner bli aktuella som fördelare av statsbidrag, inte minst om man ser framför sig en decentraliserad fördelning av de kommunala stimulansbidrag som diskuterats ovan. Relativt omfattande sådana bidrag går till i princip alla ovan nämnda.

Tabell 9.1 Kommunala verksamheter i samverkansmodellen

Statsbidrag om totalt över 5 miljoner kronor per kommun till verksamheter med kommunal huvudman

Verksamhet	*Statsbidrag 2021*
Borås kommun	
Textilmuseet	3 216 794
Borås stadsteater	5 138 639
Göteborg stad	
Göteborgs stadsteater	40 056 247
Göteborgs dans- och teaterfestival	1 305 714
Göteborgs museer	12 370 996
Helsingborgs kommun	
Helsingborg museum	2 043 000
Helsingborgs stadsteater	11 100 500
Helsingborgs symfoniorkester	15 021 000
Malmö stad	
Malmö museer	16 452 200
Malmö konstmuseum	1 666 800
Malmö stadsteater	14 282 900
Malmö symfoniorkester	20 579 100
Umeå kommun	
Västerbottens museum	7 689 000
Uppsala kommun	
Uppsala stadsteater	17 105 000
Vara kommun	
Vara konserthus	19 151 900
Örebro kommun	
Länsmusiken	23 152 000

Källa: Statens kulturråd.

Särskilt om Stockholms län

Enligt våra direktiv ska vi särskilt undersöka om kultursamverkansmodellen kan omfatta samtliga län. Det sägs också i direktiven att det är angeläget att modellen framöver får bästa möjliga förutsätt-

ningar att omfatta samtliga län, även Stockholms län, så att bland annat ett enhetligt system kan skapas för fördelningen av statliga medel.

Med utgångspunkt i det förslag som presenterats förändras förutsättningarna för Stockholms läns medverkan i samverkansstrukturen i grunden. För det första innebär förslaget att politiska kulturplaner och hur dessa utformas inte längre kommer styras av staten, varken för regioner eller kommuner, vilket gör att det inte längre bör vara betungande ur denna synvinkel för länets kommuner att medverka i samverkansarbetet med regionen. De statsbidrag som i dag fördelas till kulturinstitutioner där till exempel Stockholms stad är huvudman bör därutöver kunna överlåtas till kommunen eftersom det rör sig om relativt omfattande stöd i dag. Parallellt kan den befintliga statsbidragsfördelningen till regional biblioteks-, musei-, och konsulentverksamhet överlåtas till Region Stockholm. Detsamma gäller fördelningen av resurser till ett antal andra kulturinstitutioner verksamma i länet men som i dag är direkt utpekade bidragsmottagare av regeringen.

Med utgångspunkt i befintligt huvudmannaskap och finansiering till olika institutioner skulle en fördelning exempelvis kunna se ut på det sätt som anges i nedanstående tabell (tabell 9.2). Hur statsbidraget mer exakt skulle kunna delas upp måste dock nödvändigtvis staten avgöra i dialog med parterna. Enligt vår bedömning är det dock centralt att inte minst stödet till Stadsteatern går direkt till Stockholms stad för att det ska bli attraktivt för kommunen att engagera sig i samverkansarbetet.[13]

Kanske viktigare än möjligheten att fördela en viss andel av det befintliga statsbidraget till enskilda verksamheter är därutöver, i Stockholm liksom i resten av landet, den möjlighet vi föreslår för både regioner och kommunerna att direkt samarbeta med staten kring insatser med hjälp av det vi kallat samverkansstöd. Det kan gälla verksamhet som finansieras av region och/eller kommun i dag eller helt ny samverkansverksamhet. Den behovsbaserade samverkan vi ser framför oss bör också passa de förhållanden som råder i Stockholms län väl eftersom det finns ett upparbetat interkommunalt samarbete där, som det skulle kunna vara naturligt att skala upp delar av i samverkan med staten.

[13] Jämför den skrivelse som den politiska majoriteten i Stockholm stad skickade till utredningen den 20 juni 2023 (dnr KS 2023/747).

Tabell 9.2 Statsbidrag till utpekade verksamheter i Stockholms län

Statsbidrag som kan delegeras till region och kommun

Verksamhet	*Statsbidrag 2023*
Region Stockholm	
Regionbibliotek Stockholm	3 741 000
Stockholms läns museum	3 570 000
Musikkonsulenter	7 286 000
Dans- och cirkuskonsulenter	380 000
Oktoberteatern	2 594 000
Grafikens hus	2 292 000
Folkoperan	17 542 000
Hemslöjd	795 000
Enskilda arkiv	563 000
Berwaldhallen (pensionskostnader)	3 510 000
Stockholms konserthus (pensionskostnader)	3 120 000
Botkyrka kommun	
Cirkus Cirkör AB	10 437 000
Stockholms stad	
Kulturhuset Stadsteatern	57 297 000
Stockholms stadsmuseum	1 426 000

Källa: Statens kulturråd.

10 Kultursamhällets reformbehov

Utöver de förslag vi lämnat i föregående kapitel har vi även identifierat ett antal andra viktiga reformbehov för att på längre sikt stärka Sverige som kultursamhälle. Givet det utredningsuppdrag vi har är det motiverat att också lyfta fram dessa behov, även om vi inte kunnat behandla varje enskild fråga i detalj.

I det följande beskriver vi, med utgångspunkt i en diskussion av det kulturpolitiska delaktighetsmålet, ett antal viktiga reformområden som skulle förtjäna mer uppmärksamhet inom den nationella kulturpolitiken. Kapitlet innehåller även ett antal bedömningar och förslag om frågor som borde utredas vidare eller på annat sätt bör beaktas i den fortsatta politiska beslutsprocessen.

10.1 Vad krävs för ökad delaktighet?

I vårt utredningsarbete har vi i enlighet med våra direktiv särskilt inriktat oss mot det som vanligtvis beskrivs som kulturpolitikens delaktighetsmål. Hur vi tolkat det beskrivs närmare i kapitel 8 men det huvudsakliga innehållet i målet har också sammanfattats väl av Myndigheten för kulturanalys i följande punkter. Kulturell delaktighet handlar om:

1. Allas möjligheter att ta del av en mångfald av konst och kultur, av ett kulturutbud som upplevs som relevant och där möjligheten att ta del av detta inte begränsas av ens sociala, religiösa eller etniska bakgrund, eller var i landet man bor.

2. Allas möjligheter att få utlopp för sina skapande förmågor (göra kultur) och att dessa möjligheter inte begränsas av ens sociala, religiösa eller etniska bakgrund, eller var i landet man bor.

3. Det ska vara möjligt att verka (arbeta och försörja sig) som kulturskapare i hela landet.

4. Det ska finnas breda möjligheter till inflytande över kulturlivets och kulturpolitikens utformning (påverka beslutsprocesser på kulturområdet) som ska inkludera de politiska nivåerna stat, region och kommun samt professionella kulturskapare och det civila samhället.[1]

Lika lite som det finns anledning att ägna sig åt begreppsexercis när det gäller de av riksdagen formulerade kulturpolitiska målen finns det anledning att ägna sig åt sådan exercis när det gäller myndighetens uttolkningar. Ty i grunden är det mycket klart vad som avses med kulturell delaktighet och målsättningarna därvidlag: *fler ska ha möjlighet att ta del av kultur och fler ska kunna bidra genom eget skapande*.

På annan plats i detta betänkande berör vi frågan om kulturpolitikens relation till kultur i vid mening (se kapitel 8). I det följande håller vi oss något närmare den traditionella kulturpolitiken men vi vill likväl vidga perspektivet. Vår utgångspunkt är att de traditionella kulturinstitutionerna och verksamheterna i kultursamverkansmodellen utför ett viktigt arbete när det gäller att nå fler och nya grupper. Vi menar förvisso inte att de har nått vägs ände därvidlag. Men som utredning har vi rimligen inte mycket att bidra med när det gäller kulturinstitutionernas publikarbete, inte mer än att understryka betydelsen av de mycket stora ansträngningar som görs när det gäller sådant som repertoarutveckling inom scenkonsten eller målgruppsanpassning på museerna.

Mycket görs men de etablerade kulturverksamheternas potential är trots allt begränsad. Stöd för det nu sagda hämtar vi från de dialoger vi fört men också från Myndigheten för kulturanalys bedömning av vilka effekter kulturpolitiska insatser haft under senare år: ”de reformer och satsningar som hittills genomförts har haft begränsad effekt på etablerade delaktighetsmönster.”[2] Mot denna bakgrund har vi under utredningsarbetets gång prövat om det finns andra framkomstvägar när det gäller att i större utsträckning nå delaktighetsmålet.

Den senaste kulturutredningen använde begreppet aspektpolitik för att beteckna kultur som en aspekt på annan samhällsverksamhet. Utredningen beskrev detta som ett samspel mellan ”verksamheter som kulturpolitiken ansvarar för och verksamheter inom andra samhällsområden”.[3] Detta samspel skulle utgöra ett inslag i en kultur-

[1] Myndigheten för kulturanalys, *Kulturanalys 2020: En lägesbedömning i relation till de kulturpolitiska målen* (2021), s. 47.
[2] Myndigheten för kulturanalys, *Kulturanalys 2020*, s. 62.
[3] *Betänkande av Kulturutredningen: Grundanalys* (SOU 2009:16), s. 20.

politisk huvudstrategi. De ”perspektiv, kreativa förmågor, kunskaper och insikter som kulturområdets myndigheter, institutioner och aktörer i övrigt besitter” skulle i högre grad bidra till samhällsutvecklingen.[4]

Allt sedan Kulturutredningen lanserade begreppet aspektpolitik har denna syn på kulturpolitiken varit ifrågasatt. Farhågor har funnits för att kulturen skulle bli instrumentaliserad. Att den inte ska få utvecklas i sin egen art och utifrån sina egna förutsättningar. Inte minst har dessa farhågor formulerats när kulturpolitiken, som det uppfattats, inordnats i tillväxtpolitiken.

Vi vill beskriva förhållandet mellan kulturpolitik och andra politikområden på ett lite annat sätt. Snarare finns ett slags ”matrisförhållande” mellan kulturpolitik och flera andra politikområden. Olika kulturyttringar kan ha synnerligen stor betydelse inom andra politikområden än det kulturpolitiska men inte för att de underordnas andra områden utan för att de bidrar i sin egen art. För att belysa med ett exempel: Tveklöst blir det attraktivt att bosätta sig i en stad med höga kulturvärden, vars byggnader präglas av arkitektonisk kvalitet och som har viktiga kulturinstitutioner. Men då handlar det verkligen om att kulturen har fått utvecklas utifrån sina egna värden, inte om att den anpassats till ”samhällsutvecklingen”.

Skillnaden mellan det som sades av Kulturutredningen och det vi säger nu ska inte överdrivas. Det är framför allt den diskussion som har förts efter Kulturutredningens betänkande som föranleder oss att precisera och något nyansera beskrivningen. Det har uppfattats som att konstens värden skulle underordnas andra samhälleliga värden som därmed skulle vara primära. I och för sig innebär vårt resonemang att vi inte helt ansluter oss till en syn på ”konst för konstens egen skull” men däremot till en syn på ”konst utifrån sin egen art och utifrån sina egna värden”. Vårt resonemang faller väl in i en tanketradition där sociologerna Edward Shils och Hans L Zetterberg har varit framträdande namn.[5] Zetterberg beskriver olika samhällssektorers ”kardinalvärden”, det vill säga olika verksamheters kärnvärden. Det är genom att vara dessa värden trogna som olika verksamheter befruktar samhället, inte genom att kompromissa bort dem.

Svensk politik tenderar att bli starkt sektorsbunden. Kulturpolitiken blir en angelägenhet för kulturvetare, för tjänstepersoner

[4] *Betänkande av Kulturutredningen: Grundanalys* (SOU 2009:16), s. 20.
[5] Hans L Zetterberg genom sina böcker om ”the many-splendored society”.

inom kulturens myndigheter och organisationer samt för kulturpolitiker. Utbildningspolitiken blir på motsvarande sätt en angelägenhet för forskare inom pedagogik och didaktik, för befattningshavare inom skolväsendet och för utbildningspolitiker. Redan den norska maktutredningen, som avlämnade sitt slutbetänkande i början av 1980-talet, observerade och beskrev detta problem med politikens segmentering.[6] Maktutredaren Gudmund Hernes talade om ”järntrianglar”. I praktiken är det svårt att vidga perspektivet på en viss verksamhet utöver de särperspektiv som representeras av dessa järntrianglar.

Överhuvudtaget är det av vikt att bryta igenom de gränser mellan olika politiska sektorer och segment som motverkar utveckling och förnyelse av samhällelig verksamhet. I vägen står ofta sedan lång tid etablerade och alltför sällan utmanade föreställningar om hur verkligheten är beskaffad. Det handlar om föreställningar, men det handlar också om makt. Järntrianglarna tenderar att ”äga” sina verksamhetsområden. Det gäller makt över såväl symboliska resurser som resurser i mer konventionell mening. Om kulturpolitiken tränger in på utbildningspolitikens fält utmanas makten över resurser för utbildningsväsendets forskning och förvaltning. Om den medicinska forskningen – som i fallet med hjärnforskning som vi berör nedan – tränger in på kulturpolitikens fält utmanas på motsvarande sätt makten över kulturpolitikens resurser.

I annat sammanhang har detta beskrivits som att det föreligger områden där det skett en ”maktintegration”. Enskilda aktörer inom fältet har inte ensamma någon monopolmakt. Men tillsammans har deras makt integrerats och tillsammans dominerar de det etablerade politikområdet. Vi kan se detta inom det område som vi själva utreder. Redan kulturpolitikens bestämning av kulturbegreppet är därvidlag intressant. Den ”kultur” som kulturpolitiken omfattar är framför allt den verksamhet som bedrivs av de inom området etablerade verksamheterna (jfr kapitel 8). Kommersiell kultur är ofta inte alls kultur i kulturpolitikens mening. Undervisningen i skolan omfattas inte alltid av kulturpolitikens kulturbegrepp. Medierna, med dess helt avgörande betydelse för spridning av kultur, är inte heller de alltid kultur i kulturpolitikens mening.

Det som nu har sagts om andra politikområdens betydelse ansluter också till slutsatserna i Myndigheten för kulturanalys nyligen

[6] *Maktutredningen: Slutrapport* (NOU 1982:3).

publicerade rapport om breddat deltagande.[7] I rapporten identifierar myndigheten förslag till åtgärder inom ramen för den nationella kulturpolitiken som är ägnade att bredda deltagandet men talar även om samverkan mellan kulturpolitiken och andra politikområden och om skillnader kopplade till socioekonomiska och demografiska faktorer som inte i första hand utjämnas genom kulturpolitiska åtgärder. De kräver åtgärder inom bland annat utbildningspolitiken. Myndigheten understryker särskilt betydelsen av att prioritera barn och unga i samverkan mellan politikområden. Man exemplifierar med det nationella stödet till kulturskolan.

Det är också delvis det nu förda resonemanget som lett oss fram till den tidigare diskuterade slutsatsen att kommunerna bör tillmätas en mycket stor betydelse i den framtida kulturpolitiken. Det är ofta i kommunerna som den breda samhällsverksamheten finns och där det är nära mellan politik och människors vardag. Det är därmed även i verksamheten på kommunal nivå som förutsättningarna är särskilt goda för att kulturen ska kunna befrukta annan samhällelig verksamhet.

10.2 Gestaltad livsmiljö

Förslag: Se över de så kallade skönhetsparagraferna i plan- och bygglagen för att tydliggöra värdet av estetiska perspektiv i stadsplaneringen. I sammanhanget bör även regleringen av den så kallade enprocentsregeln uppmärksammas och det bör belysas hur användandet av kommunala arkitekturpolicies kan främjas.

Ett första politikområde som aktualiseras genom det perspektiv på delaktighet vi nu har beskrivit är politikområdet gestaltad livsmiljö. I de omfattande kontakter vi har haft med kulturaktörer har återkommande förslaget rests att samverkan mellan stat, region och kommun också ska fokusera mer på gestaltad livsmiljö. Inte minst har kommunala företrädare uttryckt denna uppfattning, och området behandlas även ofta i de befintliga regionala kulturplanerna.

Som vi diskuterat i kapitel 8 är en central fråga för samhällets kulturella utveckling hur den byggda miljön utvecklas och vad mor-

[7] Myndigheten för kulturanalys, *Att bredda deltagandet i kulturlivet: Hinder och möjligheter* (2023).

gondagens stad kommer att rymma för verksamheter. Är det service- och förströelsestaden som följer i den avtynande handelsstadens spår? Eller är det en allmän nedgång för de täta stadskärnorna som ligger i korten. Alldeles uppenbart finns det en möjlighet att låta kultur i kombination med nöje och förströelse spela en ännu större roll för stadslivet än vad de gör i dag. Men lika lite som stadsutvecklingen är oberoende av politiken kan politiken ensam styra stadsutvecklingen.

Det är svårt att i dag ge svaret på frågan vari en livskraftig stadsutveckling i morgon kommer att bestå. Men samtidigt är det en nyckelfråga för kultursamhället vad som händer med våra städer. Strävan efter miljömässig hållbarhet i snäv mening ger inte ensamt svaret. Det är viktigt att förstå vad som krävs för att uppnå även social och ekonomisk hållbarhet vid den fortgående samhällsomvandlingen. De kulturella aspekterna på stadsbyggandet är därvidlag en nyckelfaktor.

En fråga, som har direkt samband med kulturella perspektiv på samhällsbyggnadsprocessen är i vilken utsträckning nya och upprustade områden ger goda förutsättningar för ett fungerande socialt liv. Till synes skulle kulturella och sociala aspekter på samhällsbyggandet inte ha mycket med varandra att göra. Men det är rimligen en felsyn. Att det finns ett samband mellan kulturella och sociala värden i byggandet av våra samhällen är uppenbart. Samtidigt är detta samband generellt sett svårutrett och svårdefinierat.

Under lång tid, och av olika skäl, har det moderna samhällsbyggandet vilat på specialisering och funktionsfördelning: boendet för sig och arbetsplatserna för sig. Handeln har samlats i helt kommersialiserade egna centrumbildningar. De ”sociala rummen” har, med viss tillspetsning, begränsats till lekplatser för de minsta barnen. Denna typ av storskalig och rationalistisk planering har gett upphov till en rad väl kända problematiska effekter, och har senare även kommit att skarpt kritiseras samtidigt som den täta och funktionsblandade staden åter uppvärderats.

Till grund för modernismen i stadsplanering och byggande, som i sig var ett mycket starkt kulturellt uttryck, fanns dock en påtaglig social vision som är viktig att bevara.

> Men vilka sociala visioner, vilken ideologi eller arkitekturpolitik ligger till grund för dagens byggande och stadsplanering? Stadsbyggande har sedan 1930-talet kraftigt professionaliserats och byråkratiserats, medan de sociala visionerna på detta område tycks ha försvunnit in i dimman. Experter kan tala hur länge som helst om ekonomi, effektivitet, rationalitet, förtätning och hållbarhet, utan att någonsin behöva redovisa de

ideologiska och politiska synsätt som ligger till grund för hur de vill bygga och stadsplanera.[8]

Det som var medvetet ideologiskt grundat vid funktionalismens genombrott i stadsplanering och byggnadsutformning har i alltför stor utsträckning reducerats till teknokrati och snäv ekonomisering ett halvsekel senare. Till detta kommer den avgörande förändring som har inträffat sedan 1930-talet i och med privatbilismens totala genomslag i samhället samt den stora befolkningstillväxten som skapat stort behov av nya bostäder.

Under senare år har hållbarhet utvecklats som bärande tanke för samhällsbyggandet. Klimatfrågan, och därmed frågan om hushållningen med naturresurser, har kommit att spela en roll av ny karaktär i politiken. Vi kan inte tillåta oss suboptimeringar i politiken. Allt måste inte bara sättas in i utan också underordnas ett klimat- och hållbarhetsperspektiv. Agenda 2030 blir därmed vägledande för all svensk politik. Särskilt påtagligt blir detta på politikområdet gestaltad livsmiljö. Men hållbarheten blir knappast hållbar om inte den stad vi bygger i dag uppvisar bestående kvaliteter i såväl stadsplanering som byggnadsutformning. Till det kommer också konsten. Som beskrivits i kapitel 8 är det närmast självklart att den byggda miljön är det kulturuttryck som människor oftast möter. Det gäller den byggda miljön som sådan. Men det gäller också konsten i den byggda miljön. Staden är både kultur i sig och rum för kultur. Den väl planerade staden rymmer en myckenhet av konst men också naturliga scener för konst, det vill säga teater, musik och andra sceniska framträdanden.

Politik för gestaltad livsmiljö

Flera av de centrala framtidsfrågor som berörs ovan behandlas i dag inom ramen för det politikområde som benämns gestaltad livsmiljö. Med gestaltad livsmiljö avses flera saker. Områdets beskrivning lanserades 2015 av en statlig utredning i ett betänkande med samma namn som fick stort genomslag.[9] I en efterföljande proposition bekräftades statsmakternas strävan att definiera ett nytt politikområde

[8] Lars O Ericsson, ”Arkitektur är frusen ideologi”, *Svenska Dagbladet*, 26 januari 2010.
[9] *Gestaltad livsmiljö – en ny politik för arkitektur, form och design* (SOU 2015:88).

för det som tidigare sammanfattats genom begreppen ”arkitektur, formgivning och design”. [10]

I propositionen om gestaltad livsmiljö från 2018 betonades särskilt detta områdes betydelse för människors livskvalitet: ”Väl gestaltade och funktionella livsmiljöer, med framträdande estetiska och konstnärliga värden och beständiga material, ökar trivseln och därmed människors livskvalitet. Livsmiljön, och särskilt boendet, har en grundläggande betydelse för människors hälsa och välbefinnande.”[11] Nya mål för arkitektur, form och design presenterades också i propositionen:

> Arkitektur, form och design ska bidra till ett hållbart, jämlikt och mindre segregerat samhälle med omsorgsfullt gestaltade livsmiljöer, där alla ges goda förutsättningar att påverka utvecklingen av den gemensamma miljön. Det ska uppnås genom att:
>
> – hållbarhet och kvalitet inte underställs kortsiktiga ekonomiska överväganden,
>
> – kunskap om arkitektur, form och design utvecklas och sprids,
>
> – det offentliga agerar förebildligt,
>
> – estetiska, konstnärliga och kulturhistoriska värden tas till vara och utvecklas,
>
> – miljöer gestaltas för att vara tillgängliga för alla, och
>
> – samarbete och samverkan utvecklas, inom landet och internationellt.

Såväl i utredningen som i propositionen om gestaltad livsmiljö talas om arkitektur, form och design. Det sägs inte att arkitektur endast skulle avse utformningen av enskilda byggnader eller byggnadskomplex. Tvärtom talas ju just om livsmiljö vilket för tankarna också till det större sammanhang i vilket den enskilda byggnaden ingår. Samtidigt syftar många av formuleringarna alldeles uppenbart på arkitektur i snävare mening, det vill säga på utformning av enskilda byggnader. I sin uppföljningsrapport från 2020 säger Statens centrum för arkitektur och design (ArkDes) utifrån sitt bredare kulturbegrepp:

> [Gestaltad livsmiljö] omfattar förutom arkitektur, form och design även stadsbyggnad, konst och kulturmiljö. Det utgår från en helhetssyn på formandet av människans hela livsmiljö, där gestaltning är ett sammanhållet område som inbegriper samtliga ovan nämnda perspektiv och för

[10] *Politik för gestaltad livsmiljö* (prop. 2017/18:110). För den tidigare politiken se t.ex. handlingsprogrammet *Framtidsformer* (prop. 1997/98:117).
[11] *Politik för gestaltad livsmiljö* (prop. 2017/18:110), s. 17.

> vilket människan är utgångspunkten. Utformningen av livsmiljön ska ske med hänsyn till historiska sammanhang och sociala värden samt i relation till människans möjligheter, behov och preferenser.[12]

När vi i det följande talar om gestaltad livsmiljö och arkitektur syftar vi alltså, i linje med detta, såväl på utformningen av byggnader som på planeringen av det större område eller sammanhang i vilket de enskilda byggnaderna ingår, det vill säga på stadsbyggande i vid mening. Med stadsbyggande syftar vi generellt på byggda miljöer oberoende av storleken på ”staden”: det må vara de stora städerna i landets mest urbana delar eller de små samhällena i landets glesa delar. Det är ju inte minst den ”gestaltade livsmiljön” som de små samhällena och byarna på landet kan erbjuda som är så attraktiv för urbana människor i det efterindustriella samhället. Därtill inbegrips i gestaltad livsmiljö också offentlig konst och andra gestaltningselement som den enskilde möter i det offentliga rummet.

Statens roll

Det har utvecklats ett allt tätare samarbete mellan statliga myndigheter på området gestaltad livsmiljö. Regeringen har gett Boverket ett samlat ansvar för samordning, kompetensstöd och främjande insatser till offentliga aktörer på nationell, regional och lokal nivå i frågor om arkitektur och gestaltad livsmiljö. En tjänst som riksarkitekt har inrättats inom Boverket. Riksarkitekten har ett uttalat ansvar för samverkan med ArkDes, Riksantikvarieämbetet och Statens konstråd. ArkDes har ett så kallat mötesplatsuppdrag när det gäller bland annat arkitektur vilket inte minst riktas mot regioner och kommuner. ArkDes har därtill ett allmänt uppföljningsansvar. Rådet för hållbara städer inrättades 2017 och leds av riksarkitekten. Genom det samverkar 14 myndigheter och fokus är på hållbar stadsutveckling. Vid sidan av svenska initiativ utvecklas också en politik för gestaltad livsmiljö på europeisk nivå. Projektet New European Bauhaus är ett potentiellt mycket viktigt initiativ.

Ur vår synvinkel är en central fråga hur detta samarbete på nationell nivå och all den kunskap som där utvecklas når ut till framför allt de kommuner som faktiskt råder över planläggning och bygg-

[12] ArkDes, *Med människan i fokus: En uppföljning av Politik för gestaltad livsmiljö 2020 och medskick inför framtida arbete* (2020).

ande. Även om mycket viktigt sägs och görs i de omfattande nätverk som byggts upp är det många gånger svårt för särskilt mindre kommuner att kunna ta del av detta och integrera kunskaperna i de faktiska planprocesserna. Vidare är det ett faktum att även flera regioner efterfrågar förhållningssätt och inspiration när det gäller arbetet med gestaltningsfrågor.[13] Om gestaltad livsmiljö på allvar kan inkluderas i kultursamverkansmodellen i enlighet med våra förslag kan det vara ett sätt att sluta gapet mellan staten, regionerna och kommunerna, men mer behöver också göras framöver.

Plan- och bygglagen

Hur kan då kulturella värden i samhällsplaneringen ytterligare främjas? Väsentligen handlar det om åtgärder som faller utanför det uppdrag som denna utredning har givits. I första hand bör förändringar ske av de regler som finns för samhällsplanering och byggande, framför allt i plan- och bygglagen (2010:900 [PBL]) men också miljöbalken (1998:808). De hänsynsregler i PBL som direkt styr markplanering och byggande bör, enligt vår mening, utredas med sikte på att kulturella aspekter ska tillmätas större vikt.

Genom riksdagsbeslut 1998 ändrades PBL, väglagen (1971:948) och lagen (1995:1649) om byggande av järnväg. I alla tre lagarna infördes bestämmelser om estetisk hänsyn, uttryckt på lite olika sätt. Regeringens ändringsförslag utgjorde en del av det ”handlingsprogram för arkitektur, formgivning och design” som redovisades för riksdagen genom propositionen.[14] Kravet på en ”estetiskt tilltalande” utformning fördes in i såväl 2 kap. som 3 kap. PBL och kom därmed att gälla såväl vid planläggning som vid utformningen av byggnader.

När 1987 års plan- och bygglag 2010 ersattes av en ny plan- och bygglag hade de regler tagits bort som uttryckligen talat om ”estetik” när det gällt utformningen av enskilda byggnader och som hade införts lite mer än tio år tidigare. I den allmänna motiveringen förordades att begreppet ”estetiskt tilltalande” skulle utmönstras ur lagen:

> För att ge stöd för mer sakligt underbyggda bedömningar bör uttrycket ”estetiskt tilltalande” inte användas i lagtexten. I stället bör bestämmelserna utformas så att de olika komponenter som är väsentliga för

[13] Boverket, *Arkitektur och gestaltad livsmiljö: Sammanfattning av Boverkets arbete 2018–2020* (2020), s. 42.
[14] *Framtidsformer* (prop. 1997/98:117).

> bedömningen uttryckligen framgår. Av bestämmelserna bör alltså framgå att byggnader ska ha en god form-, färg- och materialverkan. Regeringen bör få meddela föreskrifter om att detta också ska gälla för andra anläggningar än byggnader samt för skyltar och ljusanordningar.[15]

Utredningen om gestaltad livsmiljö behandlade 2015 tämligen ingående frågan om ”skönhetsparagraferna” i PBL. Med hänvisning till att en ny plan- och bygglag relativt nyligen utretts och beslutats stannade utredningen för att inte föreslå några ändringar. Men utredningen förordade ett myndighetsuppdrag bestående i att ”samlat följa upp de ändringar i den aktuella lagstiftningen som trädde i kraft 1999 och som sedan förändrats vid översyn av respektive sektorslagstiftning”.[16] I den efterföljande propositionen om gestaltad livsmiljö lämnade regeringen inte heller något förslag till förändringar av PBL.

Alldeles uppenbart råder både oklarhet och brist på konsistens när det gäller styrningen av planering och byggande.[17] Regeringen och riksdagen visar stor försiktighet med att utfärda nya föreskrifter som binder kommunernas verksamhet och som därmed skulle kunna medföra ökade kostnader. Samtidigt är frågor om byggande och planering till sin natur tvärsektoriella. I den nämnda propositionen illustreras detta väl av genomgången av den mångfald av lagar, förordningar och föreskrifter som styr beslut om markanvändning. Propositionen redovisar också de nationellt och internationellt beslutade mål som är av betydelse i sammanhanget. Sammantaget är det, enligt propositionens redovisning, ett 20-tal regelkomplex som aktualiseras vid beslut om markanvändning och byggande.

Två delvis sammanhängande tendenser är tydliga. Regering och riksdag undviker att styra genom lag. I stället väljer man en formellt mjukare målstyrning. Men i och med att målstyrningen just är mjukare blir olika konflikter inte lika tydliga och ej heller hanterade. Vi får en mångfald av dåligt samordnade mål; varje sektor och varje intressentområde formulerar sina mål. Därmed uppstår oklarhet om vad som gäller, om nu alls något gäller.

En bieffekt av oklarheten är ansträngningarna att samordna på central statlig nivå blir omfattande och resurskrävande. Kommunerna, som har ansvaret för de faktiska besluten om planering och

[15] *En enklare plan- och bygglag* (prop. 2009/10:170), s. 258.
[16] *Gestaltad livsmiljö – en ny politik för arkitektur, form och design* (SOU 2015:88), s. 23.
[17] Se t.ex. framställningen i *Politik för gestaltad livsmiljö* (prop. 2017/18:110), s. 10–16.

byggande, kan fascinerade iaktta det statliga samordningsspelet som inte alltid når den samhällsnivå där verksamheten bedrivs.

Det finns skäl att ånyo utreda de regler i PBL som anger vilka intressen som ska vara bestämmande för beslut om markanvändning och byggande. Det som nu sagts har också sagts av Boverket, om än uttryckt lite mer återhållsamt:

> Boverket har, tillsammans med RAÄ, ArkDes och Statens konstråd, tidigare lyft att planinstrument enligt PBL behöver stärkas vad gäller gestaltningsfrågorna. Stödet för att arbeta med frågor kopplade till gestaltning av rumsliga samband och gestaltning av miljöer i sin helhet inte är tydliga i PBL. Berörda myndigheter bör tillsammans belysa och tydliggöra kopplingen mellan PBL och en helhetssyn i gestaltning av offentliga miljöer, hur offentliga miljöer kan regleras juridiskt och vilken roll de spelar för hållbar utveckling. De brister som kartläggs bör därefter åtgärdas.[18]

Andra frågor att beakta vid en översyn

Utöver de nämnda bestämmelserna i PBL finns även två andra frågor som borde ses över samtidigt. Det handlar dels om den så kallade enprocentregeln, dels om kommunernas arbete med policyer för arkitektur.

Den nuvarande målstyrningen på kulturområdet bygger på att nationellt fastlagda mål i princip styr staten, påverkar kommunerna och inspirerar samhället i stort. Ett mycket viktigt inslag i denna styrning, och ett inslag som inte avses vara särskilt mjukt, är enprocentsregeln. Enprocentsregeln är en finansieringsmodell för offentlig konst som innebär att en procent av budgeten ska avsättas för konstnärlig gestaltning vid ny-, om- och tillbyggnad. Trots att regelns betydelse för statliga myndigheter och förvaltningar som bygger om, till och nytt (återigen) slogs fast i propositionen om gestaltad livsmiljö 2018 är den inte bindande och dess styrande verkan ska inte överskattas.[19] Endast 41 procent av kommunerna och 55 procent av regionerna tillämpar enprocentsregeln. Flera statliga myndigheter och bolag följer heller inte enprocentsregeln.[20]

[18] Boverket, *Arkitektur och gestaltad livsmiljö*, s. 41.
[19] *Politik för gestaltad livsmiljö* (prop. 2017/18:110), s. 42–44.
[20] ”Se artikeln ”Staten och enprocentsregeln – en lång historia” på https://statenskonstrad.se (senast kontrollerad den 1 juni 2023).

En av de mer betydelsefulla kulturpolitiska insatserna staten skulle kunna göra vore att sätta större press på att enprocentsregeln verkligen följs. Hur detta bäst skulle kunna göras, om det är via nya uppdrag till de statliga myndigheterna eller tydligare riktlinjer i andra regelverk, bör ses över i samband med att de tidigare nämnda bestämmelserna i PBL utreds.

Detsamma gäller även ytterligare en fråga av stor betydelse för kvaliteten i stadsbyggandet, nämligen användandet av arkitekturpolicyer i kommunerna. En sak är regler och målformuleringar som anger de värden som ska läggas till grund för markanvändning och byggande, till exempel i PBL. En annan sak är allt det som hänger samman med själva beslutsprocesserna. Mycket positivt är att allt fler kommuner beslutar olika typer av arkitekturpolicyer. De får en helt annan ställning och genomslagskraft än när staten lägger fast mål och policyer. Kommunerna utfärdar riktlinjer för sin egen verksamhet. Staten utfärdar riktlinjer för någon annans verksamhet.

Organisationen Sveriges arkitekter har formulerat ett slags normalmodell för arbetet med en kommunal arkitekturpolicy som väl illustrerar hur man mycket verksamhetsnära kan tänka:

- Ta fram policyn i en öppen process.
- Förankra policyn brett.
- Gör den förvaltningsövergripande och ge den politisk tyngd.
- Gör policyn angelägen och användbar.
- Skapa en tillgång – inte en börda.
- ”Lagom” nivå på konkretioner.
- Utforma policyn som ett dialogverktyg.
- Använd pedagogiska numerärer (till exempel tio stadsbyggnadsprinciper, nio teser, sju kvalitetsbegrepp).
- Håll dokumentet levande.
- Tänk ”processverktyg” – inte ”slutprodukt”.
- Följ upp det som byggts mot policyn.
- Säkerställ arkitektkompetensen i kommunen.

- Ge tydligt mandat och nyckelroll till stadsarkitekt eller annan kommunarkitekt.[21]

Hur styrdokument av det här slaget skulle kunna öka i användning på kommunal nivå bör, enligt vår bedömning, vara en prioriterad fråga att belysa vid en större översyn av regelsystemet med sikte på att främja en kvalitativ arkitektur och gestaltning. I sammanhanget kan det särskilt övervägas om reglerna i PBL om till exempel översiktsplanering främjar strategiskt arbete med arkitektur och gestaltningsfrågor.

En speciell fråga i sammanhanget rör avgränsningen av ”arkitektur” och ”gestaltad livsmiljö”. Vi har tidigare betonat den mycket stora betydelse som offentlig konst har i sammanhanget. Det finns exempel på arkitekturpolicies där konsten har försvunnit i beslutsprocessen och policydokumenten därmed kommit att begränsas till arkitektur i snäv mening,

10.3 Kulturinstitutionen skolan

Bedömning: Det är avgörande att det offentliga skolsystemet kan ge alla elever, oavsett bakgrund, en kvalificerad kulturell orientering. De estetiska ämnena bör i grundskolan och gymnasiet tillmätas större vikt.

Om staden, det offentliga rummet, är platsen för alls våra dagliga kulturmöten är skolan tveklöst vår största och, i ett utvecklingsperspektiv, viktigaste kulturinstitution. Samtidigt erkänns inte detta fullt ut varken i kultur- eller skolpolitiken. Vi har under ett antal år haft en delvis ensidig fokusering på naturvetenskap och matematik samt i viss mån språk i den svenska skoldebatten. Det kan förefalla rationellt att satsa på matematik och naturvetenskap om Sverige ska kunna hävda sig i en ständigt allt starkare konkurrens mellan världens olika industrinationer. Men vi får inte nödvändigtvis fler kvalificerade civilingenjörer därför att vi tvingar alla att läsa mer fysik och matematik. Fokuseringen på naturvetenskapliga ämnen riskerar att bli till ett slags besvärjelse: förenklad, för ensidig och för perspektivlös.

[21] Sveriges Arkitekter, *Kommunernas arkitekturpolicyer – en uppföljande kartläggning 2021* (2021).

Intressant är utvecklingen inom hjärnforskningen. Inte minst i Sverige bedrivs viktig forskning om kulturella aktiviteter som musik, läsning eller dans och deras effekter på hjärnan. Vid ett nystartat centrum vid Karolinska institutet och Kungliga tekniska högskolan – Centrum för kultur, kognition och hälsa – studeras bland annat hur hjärnan förändras hos den som lyssnar på musik eller som själv spelar musik. Trots att forskningsfältet är förhållandevis nytt kan nog redan nu sägas att det finns ett positivt samband. Musik och dans främjar även inlärningen av till exempel matematik.

I sina Pisa-mätningar har OECD identifierat ett antal strategiskt viktiga utvecklingsområden. Dessa utvecklas i program och utvärderas i mätningarna. År 2021 låg fokus på kreativt tänkande. I programmet för detta slår OECD fast att i takt med utvecklingen av, inte minst, artificiell intelligens och de konsekvenser det har för människors förmågor att navigera i etiska frågor kommer förmågan till kreativt och kritisk tänkande att vara central. Fyra kompetenser skulle särskilt utvärderas i Pisa-undersökningen 2021: uttrycksförmåga i skrift, uttrycksförmåga i form, social problemlösning och naturvetenskaplig problemlösning. I andra sammanhang lyftes även förmågan att se saker från olika perspektiv fram som viktig.

Alla dessa förmågor utvecklas bland annat i de estetiska ämnen som i den svenska skolan under lång tid nedprioriterats. I underlaget till Pisa 2022, som bland annat starkt betonar kreativitetens betydelse för all inlärning, säger också OECD följande:

> Kreativt uttryck består av både verbala och icke-verbala former av kreativt engagemang, i de fall där individer kommunicerar sin inre värld och fantasi till andra. Med verbala uttryck avses användningen av språk, inklusive både skriftlig och muntlig kommunikation. Icke-verbala uttryck omfattar inte bara teckning, målning, modellering och musikaliska uttryck, utan även uttryck genom rörelse och andra framträdanden, till exempel dans och drama.[22]

Även i Myndigheten för kulturanalys rapporter är skolans betydelse för delaktighet ett återkommande tema. Bland annat framhåller man att kunskapen om skolans roll i kultursamhället bör fördjupas:

> I Kulturanalys olika rapporter om kulturvanor framstår utbildningens roll som central. Vi vill särskilt lyfta fram utbildningens betydelse för lika möjligheter att delta i kulturlivet. Därför efterlyser Kulturanalys en

[22] OECD, ”Framework for the Assessment of Creative Thinking in PISA 2021: Third Draft” (april 2019).

> samlad bild och diskussion av vilken roll som skolan och utbildningen har för allas möjlighet att delta i kulturlivet. En sådan diskussion bör inte bara belysa utbildningens roll i ett socioekonomiskt sammanhang, utan också skolans innehåll, till exempel när det gäller de estetiska och samhällsorienterande ämnena, läsförståelsens utveckling, segregation och selektionseffekter i rekrytering till konstnärliga utbildningar.[23]

Myndigheten säger också mycket konkret att man ännu en gång bör se över möjligheterna att förstärka ställningen för estetiska ämnen i grundskolan och i gymnasiet.

För att ta ett exempel. I våra kontakter med musikens institutioner, såväl på nationell som regional nivå, formuleras något som närmaste kan karaktäriseras som ett samlat nödrop när det gäller skolan och musiken, framför allt den klassiska musiken. Och det gäller hela skolsystemet, dessutom i vid mening. Barn övas inte i sång i förskolan. Förskollärarna saknar inte sällan utbildning och förmåga att sjunga med barnen. Musikämnet har trängts tillbaka i grundskolan. Även här handlar det om lärarutbildningen. Och de estetiska ämnena är inte längre obligatoriska i gymnasieskolan. Det svenska musikundret är statt i avveckling. Orkestrarna kan inte längre rekrytera tillräckligt välutbildade musiker.

När diskussion förs om de estetiska ämnena avses regelmässigt bild, musik och slöjd, vilka förstås är helt centrala. Men i ett kulturperspektiv är det samtidigt viktigt att se läsandet och skrivandet som en del av skolans kulturuppdrag. Inte minst viktigt är detta i en tid när läsandets, men kanske än mer skrivandets, villkor förändras så fundamentalt i samhället. Barn och unga människor läser mycket, men läser i allt mindre utsträckning långa texter. De skriver kanske mer än vad barn och unga människor någonsin har gjort men i format och former som är helt andra än det längre och strukturerade, ofta ”litterära”, skrivande som tidigare dominerat i skolan. Samtidigt är just det senare omvittnat viktigt för såväl inlevelseförmåga som analytiskt tänkande och förmågan att förhålla sig till mer komplexa resonemang.

Överhuvudtaget finns anledning att uppmärksamma både det instrumentella och det litterära läsandet och skrivandet. Visst är det av fundamental betydelse i vårt moderna samhälle att unga människor tillägnar sig förmågan att läsa och skriva redogörande och argumenterande texter, men omfattande forskning finns också som

[23] Myndigheten för kulturanalys, *Kulturanalys 2019: En lägesbedömning i relation till de kulturpolitiska målen* (2019), s. 86.

belyser det kulturella värdet hos mer litterärt inriktat läsande och skrivande.[24] I sin doktorsavhandling sammanfattar litteraturvetaren Olle Nordberg: ”Litteraturläsning för internetgenerationens gymnasister kan vara en tillflyktsort och ett sätt att koppla av från det uppkopplade. Men det kan uppenbarligen vara någonting mer än så enligt ungdomarna själva. I den skönlitterära läsupplevelsen kan tanken finna ett alldeles speciellt rum för både avkoppling och analys.”[25]

När man talar om vikten av läsning i skolan är det till att börja med självklart att lärarnas kompetens, och inte minst deras egna läsvanor, spelar en mycket viktig roll för vilken kulturell orientering och bildning de kan ge eleverna. Men lärarnas roll blir så mycket enklare att spela om den dessutom kan utvecklas tillsammans med skolbibliotekarier och med tillgång till välutrustade skolbibliotek. Skolbiblioteken, bemannade med välutbildade bibliotekarier, har en avgörande betydelse för alla barns och ungdomars tillgång till litteratur och därmed för skolans förmåga att fullgöra sitt kultur- och bildningsuppdrag. Samtidigt som bokförsäljningen generellt, och inte minst försäljningen av barn- och ungdomsböcker, uppvisar en förvånande styrka vet vi att bokinköp och läsning varierar starkt beroende på sociala faktorer. Alldeles uppenbart är skolbibliotekens kompensatoriska roll viktig.

Egen skapande verksamhet och bildning

Vi har tidigare diskuterat kulturpolitikens avgränsningar (se kapitel 8). En viktig avgränsning rör den mellan kulturellt skapande i ett samhälleligt sammanhang och människors skapande för mer eller mindre egen skull. Vi är väl medvetna om att denna gränslinje, i likhet med praktiskt taget alla andra gränslinjer när det gäller politik och samhällsfrågor, kommer att vara diffus och riskera att bli i viss mån godtycklig. Hur ska den inordnas som någon gång i månaden sjunger i en kyrkokör vid högmässor som besöks av något tiotal gudstjänstbesökare? Är det framför allt eget skapande eller är det verksamhet riktad till en publik?

[24] För referenser se t.ex. Olle Nordberg, ”Aristoteles, Nussbaum och de 426 högstadieeleverna – Empiriska perspektiv på teorier om fiktionsläsningens demokratiska potential i en globaliserad värld”, i Pia Nygård Larsson, Cecilia Olsson Jers & Magnus Persson, red., *Didaktiska perspektiv på språk och litteratur i en globaliserad värld* (Malmö universitet, 2022).
[25] Olle Nordberg, *Avkoppling och analys: Empiriska perspektiv på läsarattityder och litterär kompetens hos svenska 18-åringar* (Uppsala universitet, 2017).

Oavsett hur dylika gränsdragningsfrågor besvaras är ett konstaterande fundamentalt: skolan och utbildningen är även i detta sammanhang av avgörande betydelse. Under hela vårt utredningsarbete har kulturskolan funnits med som ett tema: Hur bidrar kulturpolitiken till att säkra kulturskolans verksamhet? Hur kan kommuner samverka för att kunna erbjuda ett så brett utbud som möjligt genom kulturskolan? Vad innebär det på kort sikt för kulturskolan att den kommunala ekonomin befinner sig under press? Frågorna om kulturskolan är viktiga. Men även om dessa frågor besvaras finns fortfarande andra och mer generella frågor om grundskolan och gymnasiet i stort sett obesvarade. Vi har tidigare berört betydelsen av de estetiska ämnena. Men en mer fundamental fråga rör synen på människan som en skapande varelse: hur väcks intresset för eget skapande?

Var och en som följt små barns utveckling vet att det finns en alldeles uppenbar lust till eget skapande hos det lilla barnet. Eller kanske mer exakt uttryck: att det egna skapandet är en del av barnets naturbestämda utvecklingsprocess. Frågan för kulturpolitiken blir då: hur tas viljan till skapande till vara? Hur utvecklas den genom skolgången, från förskola ända fram till gymnasieskola och högre utbildning. En funktion för skolan är att socialisera och – med en inte alltför attraktiv term – disciplinera barn och ungdomar. Men hur kan detta ske samtidigt som den skapande lusten bevaras och utvecklas. På samma sätt som de estetiska ämnenas roll för annat lärande har underskattats har nog skolans roll för att bädda för eget skapande också underskattats.

Vi vill med detta understryka att utbildningen har en alldeles särskild funktion – hela utbildningen från förskola och ända upp till universitet och högskola – som består i att bidra till en kvalificerad kulturell orientering. Och det handlar då inte om orientering i en allmän eller ytlig mening utan om en generell orientering för den enskildes hela livsinriktning. Visst kan eget skapandet utvecklas från ett slags tabula rasa-tillstånd. Men för de allra flesta av oss gäller inte det. Vi är beroende av kunskaper, erfarenheter och impulser som förmedlas av hem, skola eller på annat sätt. För unga människor med stark social och ekonomisk bakgrund ges detta stöd för den kulturella orienteringen rätt ofta genom hemmets försorg. Men menar man allvar med skolans utjämnande och kompensatoriska roll räcker inte detta. Hur ska barnet kunna få tanken att börja spela ett instrument om det aldrig fått pröva på?

Det som sagts nu gäller också den viktiga delen av utbildningen som består i att skapa förutsättningar för bildning. Förvisso kan det diskuteras om bildning hör till skolans estetiska register. Men det kan knappast ifrågasättas att bildningen – både i mer traditionell och begränsad mening och i en lite vidare modern mening – är en viktig del av kulturen. Återigen gäller att en skola som inte på ett alldeles grundläggande sätt kompenserar för bristande jämlikhet i ekonomiska och sociala förutsättningar knappast ger det bidrag som kan förväntas av den till byggandet av morgondagens samhälle.

Kulturell orientering och bildning kräver också rätt resurser och förhållningssätt på andra nivåer i utbildningssystemet. Inte minst vill vi framhålla den betydelse folkbildningen och folkhögskolorna har för kultursamhället som helhet.[26] Det är ofta där människor får möta nya kulturuttryck och där de kan vidareutveckla sitt eget skapande. Folkhögskolorna har en särskilt viktig roll på flera områden, till exempel för musikundervisningen.

Universitet och högskolor har, å sin sida, en given betydelse för kulturens utveckling i den betydelse som diskuteras här. Inte minst gäller detta förstås klassiska bildningsämnen på det humanistiska fältet som konsthistoria, musikvetenskap, språk, filosofi och historia. Men flera av våra högskolor har även gjort kulturen till en integrerad del av utbildningar som i övrigt inte alls är orienterade mot kultur.

Diskussioner har förts om att inlemma något slags ”bildningsår” eller ”bildningstermin” inriktad mot humaniora i utbildningar med annan specialinriktning. Vid till exempel Södertörns högskola och Göteborgs universitet finns program benämnda ”Liberal Arts”. Programmets första termin i Göteborg kan fogas in som inslag i andra utbildningar. Universitetets egen beskrivning av programmet förtjänar att citeras.

> Liberal Arts är ett tvärvetenskapligt program med grunden i klassisk humaniora. Programmet utvecklar din förmåga till kritisk analys och syntes men stärker också förmågan att argumentera sakligt och rationellt i både tal och skrift. Klassiska språk – latin och antik grekiska – fyller en viktig funktion genom programmet. Språkstudierna är inte bara utvecklande och bildande i sig själva utan de bidrar även med viktiga

[26] Vi har emellertid valt att inte behandla dess frågor mer i detalj eftersom regeringen nyligen har tillsatt en särskild utredning om folkbildning och folkhögskolor (dir 2022:75). Vi har samrått med utredningen om våra övergripande slutsatser.

> insikter och erfarenheter av att arbeta med olika överföringar av tankar, idéer och estetiska ideal över århundradena.[27]

Detta är exempel på hur kultur och bildning kommit att uppvärderas inom den högre utbildningen, en utveckling som det finns goda skäl att stödja.

10.4 Kulturen och funktionshinderspolitiken

Förslag: Se över hur olika stöd- och regelsystem påverkar möjligheterna för personer med funktionshinder att vara verksamma som kulturskapare, även professionellt.

Under vårt utredningsarbete har vi kunnat konstatera vilka utomordentliga möjligheter kulturen erbjuder för att ge människor med funktionshinder ett värdigt liv. Det gäller bildkonst och dans men också scenkonst mer generellt. Samtidigt finns det anledning att anlägga ett ännu lite bredare perspektiv på förhållandet mellan funktionshinder och konstnärligt skapande. Alldeles uppenbart är det så att människor med olika typer av funktionshinder bidrar till bredden i konstnärliga uttryck. Under utredningsarbetets gång har vi sett flerfaldiga exempel på detta.

Kommunerna och regionerna ansvarar för en mycket stor del av den samlade samhällsverksamheten. Det innebär att det i stor utsträckning är kommuner och regioner som förfogar över instrumenten för att låta kulturen verka också inom funktionshinderspolitiken. Samtidigt är det staten som råder över regelsystem som ofta är bestämmande för om kulturen kan bli ett verksamt instrument. Kulturverksamhet som engagerar människor med funktionsnedsättning drivs i varierande former. Det ideella engagemanget är betydande. Samtidigt är verksamheten ofta så utvecklad att den med skäl kan beskrivas som professionell eller semiprofessionell. Det gäller konstnärer med funktionshinder. Men det gäller också instruktörer och verksamhetsledare. Olika försörjningssystem är dock inte anpassade till blandningen av ideellt och professionellt.

[27] Citat från: https://www.gu.se/studera/hitta-utbildning/liberal-arts-kandidatprogram-h1lib (senast kontrollerad den 1 juni 2023).

För personer med funktionsnedsättning, särskilt för personer som får stöd med utgångspunkt i lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS), exempelvis personer med intellektuell funktionsnedsättning, är möjligheterna att finansiera eftergymnasiala studier begränsade. Det gäller högskola och yrkeshögskola, men också folkhögskola. Det finns inte heller ett sammanhängande regelverk för eftergymnasiala studier för personer med intellektuella funktionshinder som får ersättning via Försäkringskassans aktivitetsersättning eller sjukersättning.

En av de institutioner vi har träffat under utredningsarbetet, Konst och Kultur, beskriver situationen:

> För alla artister och kulturarbetare så utgår konstnärskapet från de förutsättningar man har fötts med och förvärvat över tid. En person med särskilda behov på grund av en funktionsnedsättning kan självklart exempelvis skapa stor danskonst på scen där funktionsnedsättningen kan vara en ”förutsättning” för framträdandet. Det gör inte att behoven av stöd vid exempelvis vardagen minskar. Dock finns risk att det kan ifrågasättas särskilt om man professionellt utövar sitt konstnärskap. Ytterligare problem uppstår om man vill turnera eller på annat sätt sprida sin konst utanför sin hemkommun. Exempelvis så kan assistanstimmar inte räcka till för att kunna få med sig assistentstödet under resor som kräver övernattning och som dessutom sker i annan kommun. Här kan också själva resan ställa till problem.
>
> Kulturarbetare är också ofta hänvisade till att frilansa. Ofta handlar det då om att bli egen företagare och då oftast och enklast att starta en enskild firma. Företagande handlar också om att kunna förverkliga en idé eller en dröm man har och som då också kan komma fler till nytta. Men personer med funktionsnedsättning har i dag små möjligheter att starta eget företag. Även om både viljan, kunskapen och idéerna finns, är risken stor att bli av med det stöd man har behov av eller att stödet inte är anpassat för eget företagande. Det kan exempelvis handla om basala behov som att få färdtjänst i samband med företagandet eller anpassning av arbetsplatsen.
>
> […] Det är också ofta svårt att få välja de hjälpmedel man själv anser passa de behov man har. Det ska inte avgöras vilka hjälpmedel man erbjuds utifrån vilken kommun eller region man bor i. Att dessutom åldern kan spela mer roll än behovet gör det inte bättre. Det finns exempel där ett hjälpmedel har tagits bort från en dag till nästa eftersom personen det gäller fyllt 18 år och därför flyttats från barnhabiliteringen till vuxenhabiliteringen, och att man därför som vuxen inte längre anses ha behov av just det hjälpmedlet eller där en flytt till en annan region på

> grund av studier eller arbete inneburit att man tagits ifrån ett hjälpmedel man haft behov av och lärt sig använda på bästa sätt.[28]

Mot bakgrund av bland annat detta anser vi att det finns anledning att systematiskt gå igenom hur kollisionen mellan olika regelsystem ser ut och hur det påverkar möjligheterna att låta kultur bli ett än mer verksamt instrument i funktionshinderspolitiken. Till exempel behöver reglerna ses över för personer med behov av stöd för exempelvis boende. För den som läser en utbildning på annan ort än hemorten måste resorna till studieorten också kunna finansieras.

10.5 Andra frågor av betydelse

Utöver det som diskuterats ovan har vi under utredningstiden även mött en rad andra samhällsfrågor av stor betydelse för kultursamhällets utveckling. Vi har därmed skapat oss en bild av problem, men också möjligheter, som ligger utanför vårt eget utredningsuppdrag.

Kulturen och integrationspolitiken

Med beaktande av den politiska uppmärksamhet som riktats mot invandring och integration under senare år är det förvånande att kulturens koppling till integrationspolitiken tilldragit sig så begränsat intresse. Alldeles nyligen har dock den pågående statliga utredningen om förbättrad arbetsmarknadsetablering för utrikes födda kvinnor (Ju 2022:05) fått tilläggsdirektiv.[29] En snävt inriktad utredning om vissa arbetsmarknadsfrågor har därmed omvandlats till en bredare integrationspolitisk utredning.

I tilläggsdirektiven sägs bland annat att utredningen ska föreslå hur den generella styrningen av integrationspolitiken bör reformeras och även frågor med anknytning till kultur och kulturpolitik tas upp. Bland annat sägs att ”integrationen i arbets- och samhällslivet försvåras av bristande kunskaper i svenska språket”, vilket sägs leda till att utrikes födda i större utsträckning saknar egenmakt att styra över och förändra sina liv i Sverige. Det sägs att styrningen på detta politikområde tydligare behöver inkludera ”social, kulturell, ekonomisk,

[28] Mejl från Per Lodenius den 12 maj 2023 (dnr Komm2023/00392/Ku2022:04-1).
[29] ”Tilläggsdirektiv till Utredningen om en förbättrad arbetsmarknadsetablering för utrikes födda kvinnor (Ju 2022:05)” (dir. 2023:42).

språklig samt demokratisk integration och anpassning". Enligt direktiven möjliggörs "den sociala och kulturella integrationen" till stor del genom "deltagande i civilsamhället, inklusive idrottsverksamhet, liksom i andra typer av sociala nätverk och gemenskaper, med närhet till majoritetssamhället".

Med andra ord förutsätts i dessa direktiv att kultur i allmän mening har en central roll i integrationspolitiken. Vi kan konstatera att vårt huvudspår i utredningsarbetet, ökad vikt vid kommunernas roll, gäller också kulturen i ett integrationspolitiskt perspektiv då mycket av den verksamhet som är av störst vikt i detta sammanhang bedrivs på kommunal nivå. Vi vill dock som medskick till utredningen även understryka det uppenbara förhållandet att många verksamheter inom det kulturpolitiska fältet på ett kraftfullt sätt kan bidra till integration och gemenskap om de lyckas locka människor med utländsk bakgrund att engagera sig. För detta behövs i vissa fall en bredare inriktning för verksamheten så att den speglar människors olika livsvillkor och erfarenheter, men framför allt behövs det en stark kulturell infrastruktur som verkligen kan erbjuda alla invånare i landet ett utbud av hög kvalitet. Dessutom som en fotnot: efter att ha träffat hundratals företrädare för svenskt kulturliv under utredningsarbetet kan vi konstatera att mycket återstår att göra när det gäller mångfalden i kulturens företrädarskap.

Kulturens finansiering

I vårt uppdrag har inte ingått att utreda frågor om kulturens finansiering. Vi kan dock inte undgå att konstatera hur irrationell diskussionen om kulturpolitiken riskerar att bli i och med att den inte kan föras utifrån allmängiltiga ekonomiska utgångspunkter. Politiken uppfattas bara ha en kostnadssida. Ett tydligt exempel är att det värde som Kungliga Operans verksamhet tillför Stockholm och Sverige riskerar att inte beaktas. Stockholmsoperan har under delar av 1900-talet varit en internationell spetsinstitution. Men hur har detta vägts in i en politik som riskerat medföra en omedelbar stängning av Stockholmsoperan?

Samma sak gäller den segdragna frågan om kulturens lokalkostnader i stort. I princip belastas kulturverksamheter med det som uppfattas vara marknadshyror eller kostnadshyror. Men marknads-

värden på mark i Stockholms innerstad har i betydande utsträckning betingats just av den för Sverige unika koncentrationen av kulturinstitutioner. Tänk bort Thielska galleriet, Waldemarsudde, Skansen, Liljevalchs, Nordiska museet, Vasamuseet, Tekniska museet, Östasiatiska museet, Historiska museet, Dramaten, Musikaliska Akademien, Operan, Kulturhuset/Stadsteatern, Nationalmuseum, Moderna museet, Fotografiska museet, Stadsmuseet och alla mindre kulturinstitutioner i Stockholm. Ett sådant tankeexperiment visar att Stockholm i betydande utsträckning är ”Kulturstaden Stockholm”. Utan kulturen blir Stockholm en annan, och avsevärt mycket mindre attraktiv, stad. Mark- och fastighetsvärdena i Stockholm skulle vara betydligt lägre kulturinstitutionerna förutan. Kulturinstitutionerna bidrar med en kollektiv nytta som aldrig tillgodoräknas institutionerna. I stället belastas de med en kostnad för markutnyttjande som drivs upp av deras egen verksamhet.

Ett ytterligare exempel på ekonomisk felsyn är att de värden som kulturskolan bidragit till att skapa aldrig kommer kulturskolan till del. Vi riskerar att montera ned det svenska musikundret därför att vi saknar en rationell analys av den ekonomiska grundkalkyl som musikundret bygger på. Det som nu sagts om Stockholm och kulturskolan gäller naturligtvis i betydande utsträckning också andra städer i Sverige och andra utbildningsinstitutioner.

Vi har tidigare berört den generella frågan om kostnadsutvecklingen för tjänsteproduktion visavi kostnadsutvecklingen för varuproducerande verksamhet. Generella modeller för anslagsuppräkning tenderar att missgynna tjänsteproduktion, det som vanligtvis refereras till som Baumols sjuka (se kapitel 8). Genom den tekniska utvecklingen har detta fenomen i viss mån kunnat motverkas. Om man skulle godta att levande musik ersattes av medieförmedlad musik kan Baumols sjuka vändas i sin motsats – och har i viss mån gjort det. Men om ambitionen är att ge människor möjlighet att möta levande musik slår Baumols sjuka till med full kraft. När William Baumol först formulerade sin teori skedde detta i slutet av 1960-talet och med symfoniorkestern som exempel. Det går inte att öka produktiviteten genom att spela klassisk musik snabbare.

Om principen om generell uppräkning av olika anslag vidmakthålls oberoende av om det handlar om ”baumolverksamhet” eller annan verksamhet kommer gradvis anslagen till levande kultur att urholkas. Detta problem har vi också mött upprepade gånger i vårt

utredningsarbete. Utredningen har bedrivits under en speciell period. Pandemins effekter har inte klingat av fullt ut; samtidigt har den svenska ekonomin vänt ned, detta i kombination med en mycket stark uppgång i inflationstakt. Vi kan, utifrån alla de dialoger vi fört, också konstatera att en av de riktigt stora utmaningarna för framtida svenskt kulturliv rör finansieringen. Och detta är en mångfasetterad utmaning. Som Återstartsutredningen nyligen visat handlar det om institutionernas finansiering och om konstnärernas möjligheter att försörja sig.[30] Det handlar också om stöd till i grunden ideell verksamhet som är helt avgörande för att kulturens ekologiska system ska fungera.

Det finns därmed starka skäl att aktualisera ett antal frågor som handlar om kulturens finansiering. Under vårt utredningsarbete har vi i mött olika förhållningssätt när det gäller synen på finansiering. Å ena sidan efterlyses sammanhang, tydlighet och logik i finansieringen, det vill säga att det ska vara tydligt var varje verksamhet kan söka pengar och vad som inte hör dit. Å den andra har vi mött önskemål om större mångfald i finansieringen, inte minst för att ett nej inte alltid ska vara ett slutligt och samlat nej. Det senare, likväl som den rena bristen på offentliga resurser, pekar på behovet av att främja inflödet också av privat kapital i kultursektorn. Merparten av den verksamhet som omfattas av kultursamverkan är i dag starkt beroende av anslag från stat, region och kommun. Andelen anslagsfinansiering uppgår vanligen till i storleksordningen 75–90 procent av omsättningen.

Det finns all anledning att respektera att olika områden och olika inslag i politiken vart och ett har sin historia. Det är långtifrån alltid meningsfullt att försöka blottlägga och beskriva allmänna, underliggande principer. Men den splittrade bilden av förhållandet mellan offentlig och enskild finansiering av kultur borde kunna ge utgångspunkten för en konstruktiv prövning av hur politiken för finansieringen av kultur skulle kunna utvecklas med främsta syfte att mobilisera ökade resurser för kultur.

I den allmänna debatten har frågan om privat finansiering kommit att bli omdebatterad. Dels har det rent generellt handlat om fördelar och nackdelar med privat finansiering av kultur genom till exempel donationer. Dels har den politiska debatten mer specifikt handlat om entréavgifter för vuxna på statliga museer. Det som har

[30] *Från kris till kraft: Återstart för kulturen* (SOU 2021:77).

varit politiskt kontroversiella frågor kommer dock rimligen, inte minst i takt med att det offentliga utrymmet för reformer på kulturområdet kan komma att krympa väsentligt under kommande år, att mer och mer bli pragmatiska frågor: vilka kompletterande finansieringsmöjligheter finns?

En utgångspunkt för fortsatta överväganden bör vara att privat kapital redan i dag spelar en mycket viktig roll i kulturlivet. De kulturella och kreativa branscherna – allt från bokbranschen till film- och musikbranschen – genererar stora intäkter och sysselsätter många kulturskapare (jfr kapitel 8). Under senare år har vi även sett etablerandet av ett antal nya kulturinstitutioner väsentligen på privat grund, bland dem: Bonniers konsthall, Artipelag, Sven Harrys Konstmuseum, Fotografiska och Vandalorum.[31] Till detta kommer att icke-offentlig finansiering har en betydande omfattning för många scenkonstinstitutioner som är av central betydelse för svenskt kulturliv: från Cirkus Cirkör till Cirkus på Djurgården i Stockholm. Detsamma gäller även de stora konsertarrangörerna som driver verksamhet på kommersiell grund.

Även för kulturverksamheter i den mindre skalan spelar både ideellt arbete och privata medel ofta en helt central roll. Det handlar om arbetslivsmuseer och hembygdsgårdar, men också om unga kulturuttryck som klubbar och gallerier. En speciell kategori av kulturinstitutioner utgörs av öppna konstnärshem och andra hem och byggnader förknippade med numera avlidna svenska kulturpersonligheter. I Sverige inlemmas dessa institutioner knappast alls i kulturpolitiken, till skillnad från vad som gäller i många andra kulturnationer.[32]

En fråga att särskilt överväga bör vara stiftelser för kulturella ändamål. Under lång tid har både Framtidens kultur och Sparbanksstiftelserna spelat en viktig roll för svenskt kulturliv. Av olika skäl gäller inte detta alls i samma utsträckning längre, även om det finns många andra stiftelser som fördelar medel till kulturella ändamål. I övervägande om rollen för enskild eller kompletterande finansi-

[31] Det får väl närmast ses om en kuriositet att samtliga dessa museer står i tveksam överensstämmelse med den internationella museiorganisationen ICOM:s definition av ett museum: "A museum is a not-for-profit, permanent institution in the service of society that researches, collects, conserves, interprets and exhibits tangible and intangible heritage. Open to the public, accessible and inclusive, museums foster diversity and sustainability. They operate and communicate ethically, professionally and with the participation of communities, offering varied experiences for education, enjoyment, reflection and knowledge sharing." I boken *Konsten är vi* (Fri tanke förlag, 2022) ger Mårten Arndtzén en bakgrund till ICOM-beslutet.

[32] Kulturrådet har i rapporten *Kartläggning av öppna konstnärshem eller museer kopplade till enskilda konstnärskap* (2016) belyst frågan utifrån ett regeringsuppdrag.

ering bör frågan om nya stiftelsebildningar finnas med. Det handlar om att mobilisera resurser men det handlar också om mångfald som ett värde i sig.

I detta sammanhang bör också nämnas att Statens fastighetsverk håller på att genomföra en omprövning av vilka fastigheter av olika slag som staten bör äga och svara för. Ett antal fastigheter av kulturellt värde kommer därmed på sikt förmodligen att avyttras. Vid upprepade tillfällen har initiativ tagits för att börja bygga upp en svensk verksamhet som motsvarar National Trust i Storbritannien. Det finns intresse på många håll i samhället för att förverkliga en sådan idé. Inte minst i en situation där staten är på väg att minska sitt engagemang föreligger starka skäl för att pröva sådana alternativ. Brittiska National Trust bildades 1895. I dag äger man 250 000 hektar mark av nationellt intresse och 500 historiska byggnader och parker.

11 Konsekvensanalys

Enligt 14 § kommittéförordningen (1998:1474) ska kommittéer beräkna och redovisa ekonomiska konsekvenser av sina förslag. Detta gäller kostnaderna eller intäkterna för staten, kommuner, landsting, företag eller andra enskilda. Om förslagen innebär samhällsekonomiska konsekvenser i övrigt, ska dessa redovisas. En sådan redovisning görs nedan i avsnitt 11.1 samtidigt som vi kommenterar vissa förvaltningsmässiga konsekvenser som kan uppstå.

Enligt 15 § kommittéförordningen ska kommittéer även analysera konsekvenser för det kommunala självstyret, brottsligheten och det brottsförebyggande arbetet, för sysselsättning och offentlig service i olika delar av landet, för små företags arbetsförutsättningar, konkurrensförmåga eller villkor i övrigt i förhållande till större företag, för jämställdheten mellan kvinnor och män eller för möjligheterna att nå de integrationspolitiska målen. Konsekvenser enligt denna bestämmelse redovisas nedan i avsnitt 11.2.

11.1 Ekonomiska konsekvenser m.m.

Våra förslag syftar generellt till att decentralisera beslutsmakt och att minska den administrativa bördan inom systemen för samverkan mellan stat, region och kommun på kulturområdet. Enligt vår bedömning bör detta kunna ske genom en mindre detaljerad och mer långsiktig reglering som baseras på en ny lag. Bedömningen är att de föreslagna förändringarna i stort innebär oförändrade kostnader totalt sett för stat, region och kommun. Om förslagen genomförs innebär det att mindre tid behöver ägnas äskanden, löpande uppföljning och arbete med att ta fram strategiska planer hos i första hand staten och regionerna. Förslagen innebär dock inga direkta besparingar eller minskningar av det offentliga åtagandet eftersom de förutsätter att

resurserna i stället ska kunna tas i anspråk för annan verksamhet på kulturområdet. De besparingar som kan åstadkommas är dessutom utspridda på olika aktörer (myndigheter, regioner och kulturinstitutioner) och innefattar inte avgränsade verksamhetsdelar som kan avskaffas eller ombildas. Däremot bör de administrativa förenklingar vi föreslår på sikt kunna komma själva kulturen till del genom att resurser kan frigöras för producerande verksamhet.

Uppskattning av ekonomiska effekter

Utifrån det tilläggsdirektiv som utredningen fick i april 2023 har en kartläggning genomförts av administrativ resursåtgång i arbetet med kultursamverkansmodellen för stat, region, kommun, kulturverksamheter, civilsamhälle och professionella kulturskapare. Kartläggningen, vars olika delar kommenteras i kapitel 4–7, pekar på att processer knutna till samverkansmodellen kan uppskattas kräva i storleksordningen drygt 80 årsverken totalt för de involverade parterna. Huruvida detta är mycket eller lite kan diskuteras. Dels beror det på hur man värdesätter själva det dialogarbete som är en central del av samverkansmodellen, dels är det avhängigt hur mycket arbete som skulle behöva utföras även utan ett dialoginriktat samverkanssystem. Klart står i vilket fall att den administrativa resursåtgången är svår att skilja från ordinarie verksamhetsprocesser.

Med utredningens förslag skulle resursåtgången för äskandeprocesserna som sagt minska. Vidare torde utredningens förslag att ersätta kulturplanerna med löpande uppdaterade och mer specifika samverkansplaner innebära en administrativ besparing, både för de centrala myndigheterna och berörda regioner. En relativt stor arbetsinsats görs av de statliga myndigheterna i samverkansrådet med granskning och uppföljning av kulturplaner. Med utredningens förslag skulle detta arbete kunna minska och i stället i viss mån ersättas av att myndigheterna deltar i beredning av samverkansinitiativ från kommuner och/eller regioner i samverkan. Detta innebär en viss administrativ besparing men framför allt en effektivisering och omfördelning av arbetsinsatsen.

Utredningens förslag om förenklad uppföljning och återrapportering bedöms också minska den administrativa bördan hos egentligen alla berörda parter. Mer fokus på samlad utvärdering med

längre periodicitet syftar dock primärt till att skapa mer substantiella beslutsunderlag och i samband med att dessa utvärderingar genomförs kommer förstås mer arbetstid än andra år behöva avsättas.

Finansieringsfrågor

Våra förslag innebär förändringar av vissa statsbidrag som hanteras av Statens kulturråd. Genomförs förslagen innebär det inledningsvis visst merarbete för myndigheten även om det på sikt kan resultera i förenklingar då bidrag läggs samman. Bedömningen är dock att myndigheten bör kunna hantera en sådan omställning även inledningsvis inom ramen för det befintliga förvaltningsanslaget. Denna bedömning bygger inte minst på att förslagen ligger väl i linje med en organisatorisk utveckling mot att samla stödgivningen till regioner och kommuner som myndigheten redan på eget initiativ initierat.

För regioner och kommuner innebär våra förslag genomgående förenklingar och kräver därför inte ytterligare finansiering. Eftersom våra förslag är utformade med frivillighet som grund, vilket till exempel kommer till uttryck i den föreslagna lagen, aktualiseras inte heller principen om att nya åligganden eller utökade uppgifter för kommuner och regioner ska finansieras av staten, den så kallade finansieringsprincipen.

Utöver strukturreformer när det gäller statsstöden hos Statens kulturråd, förslår vi även ett nytt statsbidrag till samverkansinsatser. För att inledningsvis finansiera detta föreslår vi att det befintliga bidraget till icke-statliga kulturlokaler (knappt 10 miljoner kronor) omfördelas till ändamålet. Som tidigare skett när ny verksamhet införlivats i samverkansmodellen finns även möjlighet att använda delar av den årliga pris- och löneomräkning som görs av befintliga medel i kultursamverkansmodellen (uppräkningen för innevarande år var knappt 20 miljoner kronor). När det gäller dessa uppräkningsmedel vill vi samtidigt understryka vad vi sagt tidigare. En av de stora utmaningarna när det gäller offentligfinansierade tjänster överhuvudtaget är att produktivitetspotentialen i tjänsteproduktion är begränsad.

En konsekvens av våra förslag är att även de medel som används för vissa befintliga samarbeten bör kunna fördelas som en del av det nya stödet till samverkansinsatser, till exempel statsbidraget till Norrlands musikteater och dans. Skälet då är dock inte att dessa stöd

ska omprioriteras, snarare att de hör bättre hemma där. Det kan även övervägas om i dag vissa separata statsbidrag som i dag också involverar samverkan mellan staten och regionerna, som det till Centrumbildningar, i stället borde fördelas denna väg.

Vissa förvaltningsmässiga konsekvenser

En vidareutvecklad samverkansmodell enligt våra förslag innebär en rad förvaltningsmässiga och administrativa konsekvenser som går utöver de ekonomiska effekterna. De viktigaste av dessa har redan kommenterats i anslutning till själva förslagen (se kapitel 9) men det är också motiverat att här säga ytterliga något om detta.

Tanken är att det system vi föreslår ska öppna upp för framtida möjligheter till samarbete mellan stat, region och kommun på nya sätt och även på nya kulturområden. Förslagen syftar alltså till ett öppet och dynamiskt samverkanssystem som ska kunna anpassas till olika framtida behov. I detta syfte vill vi bland annat röra oss bort från de befintliga regionala kulturplanerna, antagna vart tredje eller fjärde år och med ett visst påbjudet minimiinnehåll. Samtidigt är det uppenbart att planer som antas med fasta intervall för längre tidsperioder har vissa fördelar, till exempel att det kan fattas sammanhållna beslut i fullmäktige som får större politisk uppmärksamhet än löpande uppdateringar. Fördelen med mer dynamiska planer överväger dock enligt vårt förmenande, särskilt som det innebär problem för kulturpolitiken i stort om allmänt hållna dokument som de regionala kulturplanerna kommer att uppfattas som frånkopplade de konkreta insatserna.

Vidare kan det konstateras att det kan finnas risker med en förändrad rollfördelning av det slag vi föreslår, där kommunerna ges en viktigare roll än i dag inom ramen för samverkanssystemet. Regionerna har i vårt förslag en tydlig samordningsroll men när även kommuner får en direkt relation till staten, i dialogerna och i vissa fall som statsbidragsfördelare, kan denna roll möjligen bli oklar eller undermineras. Några regioner har till exempel framhållit till utredningen att denna ordning skulle kunna skapa problem med oklarheter om vem som ytterst fattar beslut om prioriteringar. Vidare har man pekat på att ett större kommunalt ansvar skulle kunna medföra att regionerna blir mindre intresserade av att medfinansiera vissa

kulturinstitutioner. Vår bedömning är dock att de flesta svårigheter av detta slag bör kunna överbryggas i dialog mellan parterna och att det är en fördel om denna kan ske på så jämlika villkor som möjligt. Vidare har vi i det lagförslag som lämnas lagt särskild vikt vid att klargöra rollfördelningen parterna emellan.

11.2 Konsekvenser enligt 15 § kommittéförordningen

Nedan behandlas konsekvenser av våra förslag enligt 15 § kommittéförordningen (1998:1474). De förslag vi presenterat kan inte bedömas ha någon direkt inverkan på små företags konkurrensförmåga, brottsligheten eller det brottsförebyggande arbetet. Dessa aspekter kommenteras därför inte närmare nedan.

Det kommunala självstyret

De förslag vi lämnar är kopplade till frågor om det kommunala självstyret eftersom de rör förutsättningarna för regioners och kommuners arbete på kulturområdet. Förslagen inskränker dock inte det kommunala självstyret, snarare är syftet genomgående att decentralisera beslutsmakt, även över statliga bidrag till regioner och kommuner. Vårt förslag om en ny lag om samverkan mellan stat, region och kommun är utformat på ett sådant sätt att bestämmelserna enbart är tillämpliga för den region eller kommun som själv väljer att fördela statsbidrag. Därför bedöms de villkor som ställs upp i lagen, om att till exempel respektera den konstnärliga friheten i bidragsgivningen, inte utgöra en inskränkning i det kommunala självstyret. I lagen finns också ett antal bestämmelser som snarare än att inskränka det kommunala självstyret, öppnar möjligheter för regioner och kommuner att fatta vissa beslut utan hinder av den så kallade lokaliseringsprincipen i kommunallagen (2017:725).

Sysselsättning och offentlig service i olika delar av landet

Syftet med flera av de förslag vi lämnar är att främja spridning av högkvalitativ kulturverksamhet i olika delar av landet. Vår bedömning är att förslagen skulle kunna bidra till att vitalisera det kultur-

politiska arbetet också i små och medelstora kommuner om kommunsektorn på ett tydligare sätt integrerades i samverkansarbetet med staten och bland annat gavs möjlighet att ta del av specialdestinerade medel till behovsbaserad samverkan (det föreslagna samverkansstödet). Det skulle också underlätta för framför allt mindre kommuner om statsbidrag kunde samlas i ”kulturpåsar” på det sätt vi föreslår.

Generellt syftar våra förslag om samverkan till att skapa bättre förutsättningar för icke-hierarkiskt samarbete mellan stat, region och kommun, vilket bör kunna främja vidareutvecklingen av offentlig service i olika delar av landet. Flera av våra förslag bör också göra det möjligt för staten att ytterligare prioritera stöd till områden med regionalpolitiska utmaningar, antingen det rör områden med problem som beror på det geografiska läget och den glesa befolkningsstrukturen, som de inre delarna av Norrbottens län, Västerbottens län och Jämtlands län, eller storstadskommuner med många socioekonomiskt utsatta områden. I första hand gäller detta det nya samverkansstöd som vi föreslår.

Jämställdheten mellan kvinnor och män

För att främja jämställdheten mellan kvinnor och män är det av betydelse att det finns en livaktig kulturverksamhet i hela landet som alla grupper har reella möjligheter att ta del av. De förslag vi lämnar om en vidareutvecklad samverkansmodell syftar särskilt till att främja breddat deltagande genom ökade möjligheter att stödja kulturområden som naturligen kommer många till del, som gestaltad livsmiljö. Detta kan, allmänt sett, förutsättas ha särskild betydelse för grupper som i dag i mindre utsträckning deltar i kulturlivet. Om man ser till offentligt finansierade kulturaktiviteter handlar det i dagsläget ofta om män. I övrigt är bedömningen att våra förslag inte har några direkta konsekvenser för jämställdheten mellan kvinnor och män.

Möjligheterna att nå de integrationspolitiska målen

Sammantaget bedöms våra förslag kunna ha positiva konsekvenser för möjligheterna att nå de integrationspolitiska målen. Av betydelse för att nå målen är att alla i samhället känner sig inkluderade och att

alla som vill har reella möjligheter att ta del av kulturverksamhet. I våra förslag lyfts, som redan nämnts, genomgående breddat deltagande i kulturlivet fram som ett prioriterat mål och förslagen syftar till att skapa bättre förutsättningar för detta. Som vi framhåller i kapitel 10 kan det särskilt komma att ha betydelse för arbetet med de integrationspolitiska målen då kulturen är central för delaktighet och inkludering.

12 Författningskommentar

12.1 Förslaget till lag om samverkan på kulturområdet

Innehåll

1 § I denna lag finns bestämmelser om fördelning av statsbidrag och annan samverkan mellan staten, regioner och kommuner på kulturområdet.

Bestämmelserna om kommuner och regioner gäller de kommuner och regioner som fördelar statsbidrag till kulturverksamhet i samverkan.

I paragrafen anges lagens tillämpningsområde. Övervägandena finns i avsnitt 9.1.

Med kultur avses i bestämmelsen konstnärliga uttryck som teater, dans, musik, litteratur, film, bild och form, slöjd och hantverk samt verksamhet som arkiv, bibliotek, museer, kulturmiljövård och gestaltad livsmiljö. Även andra konstnärliga uttryck och kulturella verksamheter kan komma i fråga om samverkansparterna är överens om att de bör räknas till kulturområdet. Närmare bestämmelser om det allmännas åtaganden på kulturområdet finns även i speciallagstiftning som bibliotekslagen (2013:801), museilagen (2017:563), kulturmiljölagen (1988:950) och arkivlagen (1990:782) samt vissa andra regelverk av särskild betydelse för kulturutvecklingen som plan- och bygglagen (2010:900).

Av *andra stycket* framgår att de bestämmelser som avser kommuner och regioner enbart gäller de kommuner och regioner som fördelar statsbidrag till kulturverksamhet i samverkan. Statsbidrag till kulturverksamhet i samverkan avser medel som fördelas med stöd i den föreslagna förordningen om statsbidrag till kulturverksamhet i samverkan (se s. 18). Däremot avses inte specialdestinerade statsbidrag till utpekad kulturverksamhet på regional och kommunal

nivå, till exempel riktade stöd till kulturskolan eller bibliotekens medieinköp som fördelas med stöd i andra förordningar.

Ändamål

2 § Syftet med samverkan på kulturområdet är att bidra till ett rikt och varierat kulturliv i hela landet.

Samverkan ska främja allas möjlighet till kulturupplevelser, bildning och att utveckla sina skapande förmågor samt konstnärlig kvalitet och förnyelse.

I paragrafen anges det övergripande syftet med samverkan på kulturområdet. Övervägandena finns i avsnitt 9.1.

Av *första stycket* framgår vad det övergripande syftet med samverkan mellan stat, region och kommun är på detta område. Ett rikt kulturliv innefattar livaktig verksamhet inom olika konst- och kulturområden, både i offentlig, ideell och kommersiell regi. Av särskild betydelse är att kulturskapare har goda möjligheter att arbeta och utveckla sitt konstnärskap i olika delar av landet. Att kulturlivet ska vara varierat innebär dels att målsättningen är att det ska finnas tillgång till olika uttrycksformer, men också att kommunala och regionala prioriteringar och variationer ska respekteras.

I *andra stycket* anges vad samverkan ska främja mer specifikt. Att alla ska ges möjlighet till kulturupplevelser, bildning och att utveckla sina skapande förmågor anknyter till stadgandet i 2 § regeringsformen om att ett mål för den offentliga verksamheten är den enskildes kulturella välfärd och att det allmänna har ett särskilt ansvar att främja detta. Av andra ledet framgår att även konstnärlig kvalitet och konstnärlig förnyelse är mål i sig för samverkan på området. De aktuella formuleringarna knyter nära an till andra och tredje strecksatsen i de nu gällande nationella kulturpolitiska målen där det anges vad kulturpolitiken ska främja (prop. 2009/10:3, bet. 2009/10: KrU5, rskr. 2009/10:145).

Kultursamverkansplaner

3 § En region får fördela statsbidrag till kulturverksamhet i samverkan om regionen har upprättat en kultursamverkansplan.

Med kultursamverkansplan avses en beskrivning av den verksamhet som regionen och länets kommuner genomför med stöd av statsbidraget.

I kultursamverkansplanen kan även ny verksamhet som regionen och länets kommuner vill genomföra i samverkan med staten tas upp. I dessa fall ska planerad statlig, regional, kommunal och annan finansiering uppges.

I paragrafen anges krav för att få utföra förvaltningsuppgiften att fördela statsbidrag. Övervägandena finns i avsnitt 9.2.

Av *första stycket* framgår att det krävs en kultursamverkansplan av den region som fördelar statsbidrag. Av *andra stycket* framgår vad en sådan plan måste innehålla, nämligen en redogörelse för den verksamhet som finansieras med statsbidraget. I detta ligger att planen måste hållas aktuell så att berörd verksamhet finns med.

Av *tredje stycket* framgår att planen även kan innefatta förslag på framtida verksamhet som antingen regionen eller en eller flera kommuner i länet vill genomföra med stöd av statsbidrag. I dessa fall ska förslag till finansiering anges. Bestämmelsen innebär att planen kan innefatta förslag till insatser som enbart involverar regionen, regionen och en eller flera av länets kommuner, eller enbart en eller flera kommuner som parter. Ingenting hindrar heller att de samverkansinsatser som föreslås också kan innefatta andra aktörer, till exempel andra regioner eller aktörer i det fria kulturlivet som inte är att räkna till det allmänna.

4 § Kultursamverkansplanen ska tas fram och ändras i samverkan med länets kommuner och i samråd med det fria kulturlivet och de professionella kulturskaparna i länet.

I paragrafen anges vissa förutsättningar när det gäller hur kultursamverkansplaner ska tas fram och ändras. Övervägandena finns i avsnitt 9.2.

Med det fria kulturlivet avses i bestämmelsen all kulturverksamhet som inte är en del av det allmänna, oavsett om det handlar om ideellt organiserad eller kommersiellt inriktad kultur. Med professionell kulturskapare avses en person som har hög yrkeskunskap inom sin konstart, genom utbildning eller annan erfarenhet, och som försörjer sig på sin konst eller strävar mot att göra det. Detta gäller oavsett om personen i fråga är verksam i det fria kulturlivet eller anställd vid en offentlig kulturinstitution. Med vilka parter i det fria kulturlivet och bland de professionella kulturskaparna samråd ska ske får ytterst avgöras av regionen.

5 § En kommun får fördela statsbidrag till kulturverksamhet i samverkan om den bistår regionen med de uppgifter som behövs för en kultursamverkansplan enligt 3 §.

I paragrafen anges krav för att få utföra förvaltningsuppgiften att fördela statsbidrag. Övervägandena finns i avsnitt 9.2.

Bestämmelsen innebär ett åliggande för de kommuner som är mottagare av statsbidrag till allmän kulturverksamhet för vidare fördelning att tillhandahålla de uppgifter som behövs för att en kultursamverkansplan ska kunna tas fram och hållas aktuell. För andra kommuner gäller inte detta åliggande, utan de medverkar i arbetet på frivillig grund.

Regionernas ansvar

6 § Statsbidrag som fördelas av en region ska främja en god tillgång till kulturverksamhet för länets invånare.

I paragrafen anges ett särskilt ändamål för det statsbidrag som fördelas av en region med stöd av lagen. Bestämmelsen preciserar hur det allmänna ändamål som anges i 2 § ska uppnås i länet.

Med kulturverksamhet avses både främjande och stödjande verksamhet, till exempel konsulentverksamhet, och kulturproducerande verksamhet, som scenkonstinstitutioner och museer.

7 § Statsbidrag får användas för kulturverksamhet och samordning i länet.

Bestämmelsen i 2 kap. 1 § kommunallagen (2017:725) om anknytning till kommunens område eller dess medlemmar hindrar inte att regionen lämnar statsbidrag till kulturverksamhet som bedrivs i form av länsöverskridande samarbeten.

I paragrafen anges för vad det statsbidrag som fördelas av en region får användas.

Av *första stycke*t framgår att regionen får använda statsbidraget för utgifter för kulturverksamheter i länet. Regionen får även använda statsbidraget för samordningsuppgifter, vilket till exempel kan innefatta att stödja länets kommuner.

Andra stycket i bestämmelsen innehåller undantag från den s.k. lokaliseringsprincipen. För regionen innebär bestämmelsen ett stöd för att regionen, när det är motiverat av ändamålet, ska kunna för-

medla statsbidrag till viss kulturverksamhet som bedrivs utanför länsgränsen.

Kommunernas ansvar

8 § Statsbidrag som fördelas av en kommun ska främja en god tillgång till kulturverksamhet för kommunens invånare och även bidra till att verksamheten kan komma invånare i andra delar av länet till del.

I paragrafen anges ett ändamål för det statsbidrag som fördelas av en kommun med stöd av lagen. Bestämmelsen preciserar det allmänna ändamål som anges i 2 §.

Med kulturverksamhet avses både främjande och stödjande verksamhet, till exempel konsulentverksamhet, och kulturproducerande verksamhet, som scenkonstinstitutioner och museer.

9 § Statsbidrag får användas för kulturverksamhet i kommunen.

Bestämmelsen i 2 kap. 1 § kommunallagen (2017:725) om anknytning till kommunens område eller dess medlemmar hindrar inte att en kommun fördelar statsbidrag till kulturverksamhet som bedrivs i form av kommunöverskridande samarbeten.

I paragrafen anges för vad det statsbidrag som fördelas av en kommun får användas.

Andra stycket i bestämmelsen innehåller undantag från den s.k. lokaliseringsprincipen. För kommunen innebär bestämmelsen ett stöd för att kommunen, när det är motiverat av ändamålet, ska kunna förmedla statsbidrag till samarbetsinsatser där viss verksamhet bedrivs utanför kommungränsen.

Konstnärlig frihet

10 § Statsbidrag ska fördelas på ett sådant sätt att den konstnärliga friheten respekteras.

En kommun eller region får endast fördela statsbidrag om kommunen eller regionen dokumenterar hur den konstnärliga friheten respekteras i bidragsgivningen.

I paragrafen anges vissa villkor avseende konstnärlig frihet knutet till det statsbidrag som fördelas av regioner och kommuner. Överväganden finns i avsnitt 9.2.

Frihet avser i bestämmelsen en viss verksamhets oberoende av politiska beslut. Sådan frihet kan uppnås genom att verksamheten ges en organisatoriskt fristående ställning i förhållande till den politiska beslutsnivån, eller genom att den organiseras på ett sådant sätt att beslut om det konstnärliga innehållet kan fattas av befattningshavare som inte är politiska företrädare. Det senare kan handla om ansvariga konstnärliga ledare eller motsvarande, eller om grupper av sakkunniga som bedömer till exempel ansökningar.

Det som ska tillförsäkras frihet är konstnärlig verksamhet. Som konstnärlig verksamhet räknas skapande inom områden som teater, dans, musik, litteratur, film, bild och form, slöjd och hantverk. I detta sammanhang ska även kulturverksamhet som bedrivs inom ramen för institutioner som arkiv, bibliotek och museer räknas som konstnärlig. Särskilda bestämmelser om oberoende av politiska överväganden finns även i 2 och 6 §§ biblioteksla gen (2013:801) och 5 § museilagen (2017:563).

Att en kommun eller region enligt *andra stycket* ska dokumentera hur den konstnärliga friheten respekteras innebär att de i skrift måste beskriva detta samt de överväganden som legat till grund för det valda arbetssättet. Formerna för dokumentation anges inte närmare och det lämnas till respektive region eller kommun att avgöra hur det ska ske.

Bestämmelsen påverkar inte det ansvar som en nämnd har enligt 6 kap. 38 § 1 st. 1p. kommunallagen (2017:725) avseende verksamhetens mål, inriktning, omfattning eller kvalitet.

De statliga myndigheternas ansvar

11 § Den myndighet som regeringen bestämmer ska främja samverkan mellan stat, region och kommun på kulturområdet.

Myndigheten ska fördela statsbidrag till kulturverksamhet i samverkan mellan regioner och kommuner samt företräda staten i dialogen om de regionala kultursamverkansplanerna.

I paragrafen anges att en myndighet ska pekas ut som ansvarig för att främja samverkan. Motsvarande bestämmelse om att främja sam-

verkan finns, till exempel, för det allmänna biblioteksväsendet i 18 § bibliotekslagen (2013:801). Överväganden finns i avsnitt 9.2.

Att främja samverkan innefattar i detta sammanhang bland annat att fördela det statsbidrag som avsätts till kulturverksamhet i samverkan mellan stödberättigade regioner och kommuner. Knutet till detta ansvar för bidragsfördelningen är också att följa upp att de villkor är uppfyllda som finns för statsbidraget, till exempel att det finns en kultursamverkansplan och dokumentation av hur den konstnärliga friheten hanteras.

Vidare anges i *andra stycket* att den myndighet som pekas ut som ansvarig för samverkan ska företräda staten i dialogen om de regionala kultursamverkansplanerna och de förslag som ryms i dessa. Företräda innebär i detta sammanhang att förhandla med regioner och kommuner om statsbidrag och gemensamma satsningar samt att samordna de statliga myndigheternas svar på samverkansförslag.

12 § Statliga myndigheter ska medverka i beredningen av förslag som tas upp i de regionala kultursamverkansplanerna om förslaget rör verksamhet inom myndighetens ansvarsområde.

I paragrafen anges att statliga myndigheter ska medverka i beredningen av de förslag som kommuner och regioner framför till staten inom ramen för den regionala kultursamverkansplaneringen. Överväganden finns i avsnitt 9.2.

Ansvaret gäller alla statliga myndigheter men eftersom den föreslagna lagen enbart avser verksamhet på kulturområdet, kommer det enbart att vara aktuellt för myndigheter med verksamhet på det området. Bestämmelsen motsvarar närmast 10 § lagen (2010:630) om regionalt utvecklingsansvar, där det anges att statliga myndigheter inom sina verksamhetsområden ska lämna regionerna biträde.

Föreskriftsrätt

13 § Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om redovisning av statsbidragen.

Paragrafen innehåller ett bemyndigande för regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer att meddela föreskrifter om redovisning av statsbidrag.

Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2025
2. Genom denna lag upphävs lagen (2010:1919) om fördelning av vissa statsbidrag till regional kulturverksamhet
3. De nya bestämmelserna tillämpas första gången på statsbidrag som fördelas fr.o.m. den 1 januari 2026

I bestämmelsen föreslås en tidplan för hur lagen kan införas som tar hänsyn till att statsbidrag som redan beslutats vid ikraftträdandet behöver fördelas enligt en tidigare ordning.

Punkten 1 föreskriver att lagen träder i kraft den 1 januari 2025. Av *punkten 2* framgår att lagen om fördelning av vissa statsbidrag till regional kulturverksamhet upphävs genom lagen. Enligt *punkten 3* ska de nya bestämmelserna tillämpas första gången på statsbidrag som fördelas fr.o.m. den 1 januari 2026.

Referenser

ArkDes, *Ett samhälle som håller ihop: En uppföljning av Politik för gestaltad livsmiljö 2022 och medskick inför framtida arbete* (2022).

ArkDes, *Med människan i fokus: En uppföljning av Politik för gestaltad livsmiljö 2020 och medskick inför framtida arbete* (2020).

Arndtzén, Mårten, *Konsten är vi* (Fri tanke förlag, 2022).

Ax – kulturorganisationer i samverkan, *Slutrapport för projektet En starkare regional närvaro* (2020).

Betänkande av Kulturutredningen: Förnyelseprogram (SOU 2009:16).

Betänkande av Kulturutredningen: Grundanalys (SOU 2009:16).

Bildkonst Sverige, *Bildkonstens arrangörer – stark konstnärlig utveckling men svag infrastruktur* (2023).

Boverket, *Arkitektur och gestaltad livsmiljö: Sammanfattning av Boverkets arbete 2018–2020* (2020).

Boverket, ”Hemställan till regeringen att besluta om förändrade bestämmelser i förordning (1990:573) om stöd till vissa icke-statliga kulturlokaler” (dnr 5148/2021).

Bygdegårdarnas riksförbund, *Verksamhetsberättelse 2017* (2018).

Celsing, Dag, *Scenkonstens regionala organisationer – en nationell översikt* (Region Dalarna, 2021).

Dataspelsbranschen, *Spelutvecklarindex 2021* (2022).

Dataspelsbranschen, *Spelutvecklarindex 2022* (2023).

Demokrativillkor för bidrag till civilsamhället (SOU 2019:35).

Den statliga kulturpolitiken (prop. 1974:28).

Ekelöf, Fredrik, & Jonas Hansson, *Polarisering: Idéhistoriska perspektiv på ett samtida fenomen* (Nordic Academic Press, 2022).

En enklare plan- och bygglag (prop. 2009/10:170).

En generell rätt till kommunal avtalssamverkan (SOU 2017:77).

En kommunal kulturskola för framtiden – en strategi för de statliga insatserna (prop. 2017/18:164).

Ericsson, Lars O, ”Arkitektur är frusen ideologi”, *Svenska Dagbladet*, 26 januari 2010.

Ett nytt Skapande skola – utvecklingsvägar för bidraget Skapande skola (Ku2021/02502).

Ett trygghetssystem för alla – nytt regelverk för sjukpenninggrundande inkomst (SOU 2023:30).

Folkbildningsrådet, *Folkbildningsrådets samlade bedömning: Folkbildningens betydelse för samhället 2017* (2018).

Framtidsformer (prop. 1997/98:117).

Frenander, Anders, *Debatten vågor: Om politisk-ideologiska frågor i efterkrigstidens svenska kulturdebatt* (Göteborgs universitet, 1999).

Från kris till kraft: Återstart för kulturen (SOU 2021:77).

Gestaltad livsmiljö – en ny politik för arkitektur, form och design (SOU 2015:88).

Harding, Tobias, & Calle Nathansson, red., *Under konstruktion: Effekter av kultursamverkansmodellen 2010–2012* (SKL, 2012).

Hirschfeldt, Johan, ”Biblioteken – en femte funktion i den demokratiska rättsstaten”, i *Den femte statsmakten: Bibliotekens roll för demokrati, utbildning, tillgänglighet och digitalisering* (Kungliga biblioteket, 2017).

Hållbar samhällsorganisation med utvecklingskraft (SOU 2007:10).

I samspel med musiklivet – en ny nationell plattform för musiken (SOU 2010:12).

Ideell Kulturallians, *Metodverktyg: Att samråda med civilsamhället inom kultursamverkans-modellen* (2019).

Jacobs, Jane, *The Death and Life of Great American Cities* (Random House, 1961).

Jacobsson, Bengt, *Kulturpolitik: Styrning på avstånd* (Studentlitteratur, 2014).

Justitieombudsmannen, ”Kritik mot Kultur- och fritidsnämnden i Botkyrka kommun för att Tumba bibliotek handlagt framställningar om att få låna två böcker på ett sätt som står i strid med bibliotekslagen och 1 kap. 9 § regeringsformen” (dnr 2654-2016).

Karlsson, David, *En kulturutredning: Pengar, konst och politik* (Glänta, 2010).

Klockar Linder, My, *Kulturpolitik: Formeringen av en modern kategori* (Uppsala universitet, 2014).

KLYS, *Samrådsguiden – ett verktyg för att främja regional konstnärspolitik* (2017).

Konstnärernas Riksorganisation, *Konstbranschen i siffror 2021* (2022).

Konstnär – oavsett villkor? (SOU 2018:23).

Konstnärsnämnden, *Konstnärernas demografi, inkomster och sociala villkor– en rapport om konstnärer inom alla konstområden verksamma i Sverige 2014* (2016).

Kreativa Sverige! *Nationell strategi för främjande av hållbar utveckling för företag i kulturella och kreativa branscher* (SOU 2022:44).

Kulturanalys Norden, *Kulturpolitisk styrning: Ansvarsfördelning och reformer inom de nordiska ländernas kulturpolitik under 2000-talet* (2018).

Kulturarvspolitik (prop. 2016/17:116).

”Kulturmiljöarbete under utveckling” (Ku2015/01171/KL).

Kultur- og likestillingsdepartementet, *Høringsnotat: Forslag til endringer i lov om offentlege styresmakters ansvar for kulturverksemd* (kulturlova) (2023).

Kulturpolitik (prop. 1996/97:3).

Kulturpolitikens inriktning (SOU 1995:84).

Kultursamverkan för ett Sverige som håller ihop – Framtida inriktning och utvecklingsmöjligheter för kultursamverkansmodellen (Ds 2017:8).

Kulturskolecentrum, *Sammanfattning av statistik 2021* (2022).

Kulturutskottets betänkande: Tid för kultur (Bet. 2009/10:KrU5).

Kungliga biblioteket, *Bibliotek 2021: Offentligt finansierade bibliotek* (2022).

Larsson, Ann, *Centrumbildningar i Region Stockholm – ett kunskapsunderlag* (Region Stockholm, 2020).

Larsson, Bo Per, & Maria Jacobsson, *Regional biblioteksverksamhet: En del av det regionala uppdraget och som stöd för kommunerna* (SKR, 2019).

Larsson, Bo Per, *Hur bör kultursamverkansmodellen utvecklas? Ett diskussionsunderlag* (SKR, 2019).

Lindmark, Magnus, & Lars-Fredrik Andersson, ”Välfärden, skatterna, Baumoleffekten och högerpopulismens framväxt”, *Ekonomisk debatt*, 2018:7.

Liungman, Carl, *Regional tendensrapport 2022: En konstnärspolitisk översikt över regionala kulturplaner i Sverige som gäller perioden 2023–2026* (2023).

Läsandets kultur (SOU 2012:65).

Löfgren, Mikael, *Kulturstrider & statskonst: Historiska perspektiv och kulturpolitiska utmaningar* (Daidalos, 2021).

Mangset, Per, ”En armlengdes avstand eller statens forlengede arm? Et notat om armelengdesprincippet i norsk og internasjonal kulturpolitikk” (2012).

Maktutredningen: Slutrapport (NOU 1982:3).

Mer film till fler – en sammanhållen filmpolitik (prop. 2015/16:132).

Mihaescu, Oana, ”Stadskärnan är död. Länge leve stadskärnan!” i *Svenska stadskärnor: Forskningsrådets spaning 2019* (2019).

Myndigheten för Kulturanalys, *Att bredda deltagandet i kulturlivet: Hinder och möjligheter* (2023).

Myndigheten för kulturanalys, *En regional resurs på konstnärlig grund – Länsteatrarna och kultursamverkansmodellen* (2014).

Myndigheten för kulturanalys, *En översyn av pandemins effekter inom kulturområdet: Delredovisning 2021-04-15* (2021).

Myndigheten för kulturanalys, *Främjas filmen? En översyn av filmområdet i kultursamverkansmodellen* (2020).

Myndigheten för kulturanalys, *Kulturanalys 2016* (2016).

Myndigheten för kulturanalys, *Kulturanalys 2019: En lägesbedömning i relation till de kulturpolitiska målen* (2019).

Myndigheten för kulturanalys, *Kulturanalys 2020: En lägesbedömning i relation till de kulturpolitiska målen* (2021).

Myndigheten för kulturanalys, *Kulturarbetare eller byråkrat: Regionala kulturkonsulenters roller och förutsättningar* (2018).

Myndigheten för kulturanalys, *Kulturarbetsmarknaden efter pandemin* (2023).

Myndigheten för kulturanalys, *Kulturens geografi – tillgång till kulturutbud i landets kommuner* (2019).

Myndigheten för kulturanalys, *Kulturens återhämtning* (2022).

Myndigheten för kulturanalys, *Kultursamverkansmodellen: Styrning och bidragsfördelning* (2013).

Myndigheten för kulturanalys, *Kulturskapares geografi: En registerstudie* (2019).

Myndigheten för kulturanalys, *Kulturvanor 2021* (2022).

Myndigheten för kulturanalys, *Samhällets utgifter för kultur 2021* (2022).

Myndigheten för kulturanalys, *Spelar samverkan någon roll? En översyn av scenkonstområdet i kultursamverkansmodellen* (2023).

Myndigheten för kulturanalys, *Så fri är konsten: Den kulturpolitiska styrningens påverkan på den konstnärliga friheten* (2021).

Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor, *Regionerna och civilsamhället – Stöd och samverkan* (2021).

Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor, *Årsredovisning 2022* (2023).

Nordberg, Olle, ”Aristoteles, Nussbaum och de 426 högstadieeleverna – Empiriska perspektiv på teorier om fiktionsläsningens demokratiska potential i en globaliserad värld”, i Pia Nygård Larsson, Cecilia Olsson Jers & Magnus Persson, red., *Didaktiska perspektiv på språk och litteratur i en globaliserad värld* (Malmö universitet, 2022).

Nordberg, Olle, *Avkoppling och analys: Empiriska perspektiv på läsarattityder och litterär kompetens hos svenska 18-åringar* (Uppsala universitet, 2017).

Nordiska ministerrådet, *Kultur inom räckhåll? Avståndsanalys av de nordiska invånarnas tillgänglighet till kultur* (2023).

Ny kulturpolitik (SOU 1972:66).

Nätverkstan, *Genomlysning av Region Kronobergs tillämpning av principen om armlängds avstånd* (2023).

OECD, ”Framework for the Assessment of Creative Thinking in PISA 2021: Third Draft” (april 2019).

Politik för gestaltad livsmiljö (prop. 2017/18:110).

Region Blekinge, *Regional kulturplan för Blekinge 2022–2025* (2021).

Region Dalarna, *Dalastrategin 2030 – Tillsammans för ett hållbart Dalarna* (2021).

Region Dalarna, *Ett hållbart Dalarna med utvecklingskraft i länets alla delar - Regionplan, budget och finansplan 2023–2025* (2022).

Region Skåne, *Kulturnämndens verksamhetsplan och budget 2022* (2021).

Region Stockholm, ”Värnandet av konstnärlig frihet och armlängds avstånd i Region Stockholms stödgivning till kulturområdet” (dnr KN2023/25).

Regional framtid (SOU 1995:27).

Regionalt folkstyre och statlig länsförvaltning (SOU 2000:85).

Regionsamverkan Sydsverige, *Ett enat Sydsverige skapar ett starkt Kultursverige: Positionspapper Regionsamverkan Sydsverige Kultur* (2018).

”Regleringsbrev för budgetåret 2023 avseende Statens kulturråd” (Ku2022/01857).

Riksdagens kulturutskott, *Är samverkan modellen? En uppföljning och utvärdering av kultursamverkansmodellen* (2015/16:RFR4).

Riksrevisionen, *Den regionala utvecklingspolitiken – svaga förutsättningar för ett effektivt samlat statligt agerande* (RIR 2022:8).

Skolverket, *Kostnader för skolväsendet och annan pedagogisk verksamhet 2021* (2022).

Spela samman – En ny modell för statens stöd till regional kulturverksamhet (SOU 2010:11).

Statens konstråd, *Vi förändrar varandra: Kunskapsnav offentlig konst* (2020).

Statens kulturråd, ”En uppföljning av tidsbegränsade bidrag till strategiska utvecklingsinsatser av nationellt intresse 2017–2021” (KUR 2022/11195).

Statens kulturråd, ”Genomlysning av Kulturrådets arbete med Kultursamverkansmodellen: Slutrapport av styrelseuppdrag” (Adm 2018/169).

Statens kulturråd, ”Information och förslag till beslut inför beredning och fördelning av statsbidrag till regional kulturverksamhet 2023” (Sty 2022:4).

Statens kulturråd, *Kartläggning av öppna konstnärshem eller museer kopplade till enskilda konstnärskap* (2016).

Statens kulturråd, ”Kulturrådets riktlinjer för uppföljning av vissa statsbidrag till regional kulturverksamhet” (Adm 2020/4).

Statens kulturråd, ”Kulturrådets riktlinjer för årliga statliga bidrag till regionerna inom kultursamverkansmodellen” (Adm 2023/55).

Statens kulturråd, ”Riktlinjer för arbetet med regionala kulturplaner” (KUR 2016/4528).

Statens kulturråd, *Arrangörer – uppföljning och kartläggning av förutsättningar* (2021).

Statens kulturråd, *Budgetunderlag 2022–2024* (2021).

Statens kulturråd, *Ett mischmasch av myggor och elefanter – arkiv och film i kultursamverkansmodellen* (2022).

Statens kulturråd, *Göra allt möjligt – breddat deltagande utifrån ett kultursamverkansperspektiv* (2021).

Statens kulturråd, *Jästen i modellen – en tematisk undersökning av kultursamverkansmodellens utvecklingsbidrag 2017–2021* (2023).

Statens kulturråd, *Kulturlivets fundament – konstnärspolitiska perspektiv i regionerna* (2021).

Statens kulturråd, *Kulturrådets årsredovisning 2022* (2023).

Statens kulturråd, *Styra alltjämt – en kartläggning av hur regionerna arbetar med jämställdhet* (2019).

Statens kulturråd, *Uppföljning av ekonomi, personal och aktiviteter 2021: Kultursamverkansmodellen* (2022).

Statens kulturråd, *Årsredovisning 2022* (2023).

Statens medieråd, *Ungar & medier 2019* (2019).

Statens medieråd, *Ungar & medier 2021* (2021).

Statskontoret, *Administrativa kostnader i kommunsektorn: En analys av statens styrning av kommuner och regioner* (2022).

Statskontoret, *Uppföljnings- och utvärderingssystemet av kultursamverkansmodellen – en översyn* (2018).

Statskontoret, *Utveckling av den statliga styrningen av kommuner och regioner 2022* (2023).

Studieförbunden, *Varför minskar det? En studie om kommunernas generella anslag till studieförbunden* (2018).

Svensk scenkonst, *Plats kring scen – så kan kompetensförsörjningen till scenkonsten stärkas* (2023).

Svenska Filminstitutet, *Resultatredovisning 2022* (2023).

Sveriges Arkitekter, *Kommunernas arkitekturpolicyer – en uppföljande kartläggning 2021* (2021).

Sveriges kommuner och landsting, *Kultur i hela landet: Regionala perspektiv på kultursamverkansmodellen* (2015).

Sveriges kommuner och regioner, *Ekonomirapporten, maj 2023: Om kommunernas och regionernas ekonomi* (2023).

Sveriges kommuner och regioner, *Hur bör kultursamverkansmodellen utvecklas? Ett diskussionsunderlag* (2019).

Sveriges kommuner och regioner, *Hur ger statsbidragen bäst effekt: Om de riktade och generella statsbidragen* (2021).

Sveriges kommuner och regioner, *Kommuners kulturstipendier och kulturpriser 2022* (2023).

Sveriges kommuner och regioner, *Politisk organisation i kommuner och regioner 2021* (2021).

Sveriges kommuner och regioner, *Regional biblioteksverksamhet en del av det regionala uppdraget och som stöd för kommunerna* (2019).

Sveriges kommuner och regioner, *Ståndpunkter gällande kultursamverkansmodellen* (2020).

Thord Eriksson, ”2023 ett magert år för folkbiblioteken”, *Biblioteksbladet*, 6 februari 2023.

Tid för kultur (prop. 2009/10:3).

”Tilläggsdirektiv till Utredningen om en förbättrad arbetsmarknadsetablering för utrikes födda kvinnor (Ju 2022:05)” (dir. 2023:42).

Torch, Chris, ”Återskapa cirkeln: den interkulturella utmaningen”, i Karin Dalborg & David Karlsson, *”På något sätt är vi med om att skapa världen på nytt”: 21 texter om att jobba med konst och kultur* (Nätverkstan, 2016).

Vägval för filmen (SOU 2009:73).

Västra Götalandsregionen, *Kulturstrategi Västra Götaland med kulturplan 2024–2027* (2023).

William-Olsson, Magnus, red., *Nå ut, nå fram, nå in: Om distribution av litteratur, konst och kritik på 2020-talet* (Ariel litterär kritik, 2022).

Kommittédirektiv 2022:103

Översyn av kultursamverkansmodellen för kultur i hela landet

Beslut vid regeringssammanträde den 7 juli 2022

Sammanfattning

En särskild utredare ska genomföra en översyn av kultursamverkansmodellen. Syftet med översynen är att modellen ska utvecklas så att den i ökad grad kan bidra till kultur i hela landet och till att de nationella kulturpolitiska målen uppfylls. I översynen ska regionernas frihet och ansvar beaktas.

Utredaren ska bl.a.

- föreslå hur roller, ansvar och samverkan inom modellen kan utvecklas och förtydligas,
- föreslå hur modellen kan bidra till ökad tillgång till kultur och till breddat deltagande i kulturverksamhet i hela landet,
- föreslå vilka statligt stödda områden som bör ingå i modellen, och
- lämna nödvändiga författningsförslag.

Uppdraget ska redovisas senast den 29 september 2023.

Kultursamverkansmodellen – en modell för kultur i hela landet

Staten, regionerna och kommunerna har sedan lång tid tillbaka ett gemensamt ansvar för kulturområdet. Kultursamverkansmodellen, som har varit i kraft sedan 2011, är en modell för fördelning av statliga medel till regional kulturverksamhet. Det är även en modell för ökad samverkan mellan de parter som berörs av modellen kring frågor inom kulturområdet.

Syftet med kultursamverkansmodellen är att den ska bidra till ökad uppfyllelse av de nationella kulturpolitiska målen och föra kulturen närmare medborgarna. Syftet är även att ge regionerna och Gotlands kommun (som nedan omfattas av begreppet regionerna) ökade möjligheter till regionala prioriteringar och variationer samtidigt som staten fortsatt har ett övergripande strategiskt ansvar för den nationella kulturpolitiken. De nationella kulturpolitiska målen är styrande för statliga aktörer och vägledande för andra offentliga aktörer. Kultur är i hög grad en frivillig uppgift för regioner och kommuner. Vissa obligatoriska uppgifter följer dock av lagstiftning och rör museer, bibliotek, arkiv och kulturmiljö. Möjligheterna till samverkan för kommuner och regioner förbättrades fr.o.m. den 1 juli 2018 då en generell rätt till kommunal avtalssamverkan infördes i kommunallagen (2017:77). Genom avtalssamverkan kan en kommun eller en region överlåta utförandet av sina uppgifter till en annan kommun eller en annan region utan att lokaliseringsprincipen hindrar det.

Kultursamverkansmodellen är en viktig del i regeringens arbete för kultur i hela landet. Inom modellen sker samverkan mellan staten, regioner, kommuner, det civila samhället och de professionella kulturskaparna. Syftet med samverkan är att de nationella kulturpolitiska målen tillsammans med regionernas prioriteringar och mål ska uppnås i ökad grad. Samverkan är viktig för en stark kulturell infrastruktur i hela landet och omfattar både finansieringsfrågor och övriga frågor som främjar det kulturpolitiska områdets kvalitet, bevarande och konstnärliga förnyelse. Det statliga stödet inom modellen bidrar till att jämna ut skillnader i fråga om tillgång till kultur som beror på bl.a. geografi och demografi. Kultursamverkansmodellen och andra statliga kulturpolitiska insatser kompletterar varandra i syfte att stärka kultur i hela landet. Även det generella statsbidraget till regioner och kommuner kan användas för insatser inom kulturområdet. Kulturpolitiska insatser bidrar på olika sätt till Sveriges genomförande av

Agenda 2030, såsom bl.a. framgår av skrivelsen Sveriges genomförande av Agenda 2030 (skr. 2021/22:247).

Kultursamverkansmodellen regleras genom såväl lag som förordning. Enligt lagen (2010:1919) om fördelning av vissa statsbidrag till regional kulturverksamhet får en region fördela vissa statsbidrag till regional kulturverksamhet om regionen har upprättat en regional kulturplan och kulturplanen överensstämmer med de föreskrifter som regeringen utfärdar. I förordningen (2010:2012) om fördelning av vissa statsbidrag till regional kulturverksamhet finns närmare bestämmelser om bidragsgivningen. Det framgår bl.a. att det statliga stödet ska fördelas till sju olika konst- och kulturområden och att regionerna ska utarbeta de regionala kulturplanerna i samverkan med kommunerna i länet och efter samråd med det civila samhället och professionella kulturskapare. De sju konst- och kulturområdena som anges i förordningen är professionell teater-, dans- och musikverksamhet, museiverksamhet och museernas kulturmiljöarbete, biblioteksverksamhet och läs- och litteraturfrämjande verksamhet, professionell bild- och formverksamhet, regional enskild arkivverksamhet, filmkulturell verksamhet och främjande av hemslöjd. Statligt stöd kan även lämnas för konst- och kulturfrämjande insatser inom dessa områden samt till länsövergripande samverkan. Staten får även lämna bidrag till organisationer som företräder det civila samhället och de professionella kulturskaparna för deras medverkan i och genomförande av de regionala kulturplanerna.

Det statliga stödet kan lämnas till mottagare oavsett organisationsform, dvs. till institutioner, fria kulturutövare, aktiebolag och stiftelser samt till aktörer inom det civila samhället. Stöd enligt kultursamverkansmodellen kan inte gå till verksamheter där staten är huvudman. Bidragsgivningen ska främja en god tillgång för länets invånare till samtliga konst- och kulturområden som anges i förordningen. Inför beslut om den statliga länsvisa fördelningen av de statliga medlen har ett samverkansråd vid Statens kulturråd i uppgift att samordna de nationella kulturpolitiska intressena inom ramen för kultursamverkansmodellen.

År 2020 uppgick den offentliga finansieringen som fördelats som verksamhetsbidrag inom kultursamverkansmodellen till totalt cirka 4,7 miljarder kronor. Sedan modellen trädde i kraft har de offentliga aktörernas finansiering ökat med totalt 22 procent i fasta priser. Regionernas och kommunernas finansiering har dock ökat mer än statens.

Statens kulturråds uppföljning för år 2020 visar att regionerna stod för den största andelen, 47 procent, av de totala medel som fördelades som verksamhetsbidrag inom modellen. Staten och kommunerna stod för cirka 27 procent vardera. De offentliga finansieringsandelarna uppvisar tämligen stora variationer mellan länen, vilket bl.a. återspeglar de offentliga aktörernas olika roller och ansvar i respektive län.

När det gäller de offentliga aktörernas finansiering av hela kulturområdet ser finansieringsandelarna annorlunda ut. Staten står för cirka 45 procent, regionerna för 15 procent respektive kommunerna för 40 procent av den totala finansieringen, enligt Myndigheten för kulturanalys rapport Kulturfakta 2021:3. Denna fördelning har legat fast mellan 2011 och 2019. I och med covid-19-pandemin och de statliga krisstöden som betalades ut i samband med pandemin ökade statens finansieringsandel år 2020 till cirka 50 procent.

Behoven av och intresset för samverkan har ökat, både inom konst- och kulturområdena och även över kommun- och länsgränser. För att uppnå de nationella kulturpolitiska målen är det även angeläget att kulturpolitiken främjar internationellt och interkulturellt utbyte och samverkan. Efter pandemins verkningar finns fortsatt stora behov av att stärka kulturområdet.

Uppdraget att se över hur kultursamverkansmodellen kan utvecklas för att i ökad grad bidra till kultur i hela landet

Stora samhällsförändringar har skett sedan modellen infördes och det finns därför skäl för att se över hur kultursamverkansmodellen kan vidareutvecklas för att möta och motsvara kulturverksamheters behov av att utvecklas inom länet, över länsgränser och även utifrån den nationella och internationella betydelse som verksamheterna har.

Bidragsgivningen inom kultursamverkansmodellen går till institutioner, verksamheter och aktörer som sammantaget utgör viktiga delar av den kulturella infrastrukturen i Sverige. Det är angeläget att modellens stöd fortsatt kan lämnas till både institutioner, fria kulturutövare och aktörer inom det civila samhället som alla är delar av denna infrastruktur.

Den länsvisa fördelningen av det statliga stödet ska även fortsättningsvis göras av Statens kulturråd och regionerna ska även fortsättningsvis fördela detta stöd till verksamheter inom länet. Det är fort-

satt angeläget att modellens insatser följs upp och utvärderas och att den administrativa bördan av dessa inte är onödigt betungande.

Det är viktigt att de samlade resurserna och kompetenserna hos berörda aktörer inom modellen i ökad grad kan samverka så att kvalitet, bevarande och konstnärlig utveckling främjas.

Det är vidare angeläget att konstens frihet och principen om armlängds avstånd beaktas inom kultursamverkansmodellen liksom inom övriga kulturområdet.

Föreslå hur samverkan inom kultursamverkansmodellen kan utvecklas och förtydligas

Kultursamverkansmodellen infördes för att öka samverkan mellan viktiga aktörer inom kulturområdet i hela landet. Samtliga regioner förutom Region Stockholm har valt att ingå i modellen. Sveriges län och kommuner har olika geografiska och demografiska förutsättningar. I de fyra nordligaste länen som täcker mer än halva Sveriges yta bor cirka 9 procent av befolkningen. I de tre kommunerna Stockholm, Göteborg och Malmö bor 18 procent av befolkningen. Gotlands län har den minsta befolkningen med dryga 61 000 invånare. Det största länet, Stockholms län, har mer än 2,4 miljoner invånare. Det är angeläget att modellen framöver får bästa möjliga förutsättningar att omfatta samtliga län, även Stockholms län, så att bl.a. ett enhetligt system kan skapas för statens fördelning av statliga medel. Vidare är det angeläget att modellen fungerar väl både för stora och små kommuner samt för storstadskommuner och i lands- och glesbygder. Modellen bör även i ökad grad belysa och beakta den betydelse som kommunerna har i form av resurser och kompetens för kulturens utveckling i hela landet.

I det nuvarande systemet är de regionala kulturplanerna och de årliga äskandena är viktiga utgångspunkter inför den statliga länsvisa medelsfördelningen, för den fortsatta samverkan inom modellen och för att de regionala och nationella kulturpolitiska målen ska uppnås. Statens kulturråd genomför årligen ett flertal dialoger och konferenser med regioner och berörda myndigheter och aktörer inom ramen för modellen. Det finns också en politisk dialog om kultursamverkansmodellen som kulturministern bjuder in till där kulturpolitiker från samtliga regioner medverkar.

Behov av tydligare former för samverkan har lyfts av bl.a. Sveriges Kommuner och Regioner (SKR) i rapporten Ståndpunkter om kultursamverkansmodellen från 2020. Myndigheten för kulturanalys betonar bl.a. otydligheter mellan olika politiska nivåer och mellan politik och förvaltning i sitt remissvar till betänkandet Från kris till kraft (SOU 2021:77), där en översyn av modellen föreslås. I sitt remissvar gällande samma utredning redogör Statens kulturråd för att myndigheten ser behov av att förbättra samverkansrådets samordning i syfte att bl.a. underlätta regionernas samverkan med staten. Vissa regionala institutioner har under årens lopp också framfört önskemål om stärkt dialog med staten, bl.a. utifrån behoven om en stark kulturell infrastruktur i hela landet. Vidare bedömer flera aktörer att kommunernas betydelse och roll i modellen och även det civila samhällets roll bör lyftas fram på ett tydligare sätt. Statens kulturråd har 2021 redovisat ett regeringsuppdrag om konstnärers villkor och konstnärspolitiska perspektiv inom kultursamverkansmodellen (Ku2021/02534) där det bl.a. framgår att regionerna kommit att ta ett stort ansvar för utveckling och genomförande av konstnärspolitiken samt att det behövs ett samspel mellan stat, regioner och kommuner. Vidare bedöms ansvar och roller mellan parter inte vara tydligt avgränsade.

Kultursamverkansmodellen rymmer många sakfrågor och perspektiv som bidrar till och påverkar kulturens utveckling. Det är angeläget att goda exempel, metoder och kunskaper kan utvecklas och få ökad spridning. Genom modellen finansieras verksamheter som i vissa fall har stor kulturpolitisk betydelse, inte bara i en enskild region, utan även för ett större område, ibland även för hela landet. Det statliga stödet kan lämnas till länsövergripande samverkan. Det är angeläget att verksamheterna kan ges goda förutsättningar att utvecklas, både när det gäller bredd och spets.

Det är angeläget att modellens insatser fortsatt följs upp av regioner och ansvariga myndigheter samt utvärderas av Myndigheten för kulturanalys. Det är även viktigt att den administrativa bördan inte är onödigt betungande.

Sammantaget bedömer regeringen att det finns behov av ökad tydlighet vad gäller roller, ansvar och former för samverkan. Det är t.ex. angeläget att undersöka erfarenheterna av statens och regionernas olika metoder för samråd med det civila samhället och de professionella kulturskaparna så att dessa kan vidareutvecklas och stärkas.

Utredaren ska därför

- föreslå hur roller, ansvar och samverkan mellan berörda aktörer inom modellen kan utvecklas och förtydligas så att resurser och kompetenser tillvaratas i syfte att främja kvalitet, bevarande och konstnärlig utveckling inom både bredd- och spetsverksamheter,
- föreslå hur samverkan inom modellen i ökad grad kan beakta kommunernas betydelse inom kulturområdet,
- föreslå hur det samverkansråd som finns inrättat vid Statens kulturråd och dess uppgift kan vidareutvecklas,
- undersöka möjligheterna till att kultursamverkansmodellen kan komma att omfatta samtliga län,
- föreslå vilka dialogforum och plattformar, både för förtroendevalda och tjänstemän, som bör finnas och hur de kan utvecklas för att åstadkomma en god samverkan mellan aktörerna inom modellen,
- bedöma behovet av gemensamma kompetenshöjande insatser inom modellen och vem eller vilka aktörer som bör ansvara för att genomföra dessa, och
- lämna nödvändiga författningsförslag.

Föreslå hur kultursamverkansmodellen i högre grad kan bidra till ökad tillgång till kultur och ett breddat deltagande i kulturverksamhet

Sedan kultursamverkansmodellen infördes 2011 har stora samhällsförändringar skett. Befolkningen har vuxit med mer än 1 miljon invånare och andelen utrikes födda har ökat från 15 till 20 procent av befolkningen. Samtidigt har den socioekonomiska segregationen i samhället blivit ett allt större problem och skillnaderna mellan stad och land har ökat. En sammanhållen landsbygdspolitik för en långsiktigt hållbar utveckling av Sveriges landsbygder har tagits fram. I regeringens Nationella strategi för hållbar regional utveckling i hela landet 2021–2030 (skr. 2020/21:133) framgår kulturens roll och betydelse för en hållbar regional utveckling i hela landet. Inom kulturområdet har ny politik tillkommit för bl.a. filmområdet, gestaltad livsmiljö och kulturarv med ny museilag och nationella mål för de statliga insatserna för den kommunala kulturskolan. Även politiken för det fria

kulturlivet och det civila samhället har stärkts, liksom rättigheterna för de nationella minoriteterna judar, romer, sverigefinnar, tornedalingar och för samerna, som också är ett urfolk. Digitaliseringen har medfört nya sätt att producera, förmedla och konsumera kultur och globaliseringen har ökat. Vidare har en ny strategi för systematisk uppföljning av funktionshinderspolitiken under 2021–2031 beslutats där bland annat kultur utgör ett prioriterat samhällsområde. FN:s konvention om barnets rättigheter (barnkonventionen) har blivit svensk lag. Arbetet med Agenda 2030 och de globala målen för hållbar utveckling pågår runt om i landet.

Flera rapporter och utvärderingar, bl.a. Statens kulturråds rapport Göra allt möjligt (2021) och Myndigheten för kulturanalys rapport En lägesbedömning i relation till de kulturpolitiska målen (2020:1), visar att deltagandet i kulturlivet är ojämnt när det gäller demografiska, geografiska och socioekonomiska faktorer. Att verka för ett breddat deltagande är därför viktigt bl.a. för att bidra till ökad integration, social sammanhållning och motverka segregation. Det bedrivs ett omfattande arbete i regioner, kommuner och av det civila samhället i syfte att minska och motverka segregation, men arbetet behöver utvecklas ytterligare. I dessa sammanhang har kulturen stor betydelse och potential. Ett breddat deltagande är också en förutsättning för att uppnå det nationella kulturpolitiska målet om att alla ska ha möjlighet att delta i kulturlivet. Hela kulturområdet har på senare tid drabbats mycket hårt av coronapandemin. Regeringen har därför utformat både generella och riktade ekonomiska krisstöd som kulturens aktörer har kunnat ta del av. Effekterna är långtgående och dess konsekvenser ännu inte helt överblickbara.

Utredaren ska därför

- föreslå hur modellen kan bidra till ökad tillgång till kultur och ett breddat deltagande i kulturlivet i hela landet,
- lämna förslag som gör att kultursamverkansmodellen i ökad grad bidrar till de nationella kulturpolitiska målen, och
- lämna nödvändiga författningsförslag.

Föreslå vilka statligt stödda områden som ska ingå i kultursamverkansmodellen

Kultursamverkansmodellen omfattar i dag sju konst- och kulturområden som kan tilldelas statligt stöd. De olika områdena regleras i förordningen (2010:2012) om fördelning av vissa statsbidrag till regional kulturverksamhet. Även konst- och kulturfrämjande samt länsöverripande samverkan kan tilldelas stöd. Skälen till att regeringen pekar ut de sju områdena i förordningen är att flera av områdena är relativt små och har en skör infrastruktur och att tillgången till verksamheterna är viktiga att erbjuda invånarna i hela landet. Av Statens kulturråds senaste uppföljning från 2020 framgår att fördelningen som regionerna gjort mellan de sju områdena inte har förändrats i någon större utsträckning sedan modellen infördes 2011, (Ku2021/02528). Bidragen fördelas främst till områdena professionell scenkonst och till museer och deras kulturmiljöarbete. Totalt har nära 90 procent av de offentliga medlen fördelats till dessa områden. De övriga områdena utgör därmed relativt sett små andelar av modellens medel.

Regionernas kulturplaner omfattar oftast mer än de sju områden som staten pekar ut i förordningen, exempelvis områden som gestaltad livsmiljö, kulturella och kreativa näringar samt kultur och hälsa. I vissa fall omfattas även områden som hör hemma inom andra politikområden, t.ex. studieförbundens och folkhögskolornas betydelse för kultur i hela landet. Under årens lopp har det funnits, och finns fortfarande, olika uppfattningar om huruvida modellen bör omfatta fler statligt stödda områden eller inte. Det finns även olika uppfattningar om i vilken mån regeringen bör ange vilka områden som ska tilldelas statligt stöd, eller om sådan statlig reglering inte ska förekomma. Ett exempel på statligt stöd som i dag inte ingår i modellen är det statliga stödet till icke-statliga kulturlokaler, som Boverket fördelar. Stödet ska enligt förordningen (1990: 573) om stöd till vissa icke-statliga kulturlokaler, i första hand lämnas i form av bidrag till projekt som avser lokaler för länsmuseer.

Statens kulturråd ansvarar för den länsvisa fördelningen av statens stöd till regionerna, utöver det beslutar myndigheten även om tidsbegränsade bidrag, utvecklingsbidrag, till strategiska utvecklingsinsatser av nationellt intresse. Dessa bidrag uppgår årligen till cirka 25–35 miljoner kronor och fördelas till drygt 80 projekt. Över tid har det

framkommit både synpunkter om att dessa medel bör ingå i den länsvisa fördelningen och synpunkter på att den nuvarande ordningen bör behållas. För närvarande har Statens kulturråd regeringens uppdrag att följa upp resultaten av bidragsgivningen och eventuellt föreslå förändringar. Uppdraget ska redovisas till regeringen den 1 oktober 2022 (Ku 2021/0113).

Sammantaget finns det behov av att se över och tydliggöra vilka statligt stödda områden som ska ingå i kultursamverkansmodellen. I det sammanhanget bör det beaktas att statliga satsningar och stöd som gagnar regional och lokal kultur även framöver ska kunna genomföras utanför modellen.

Utredaren ska därför

- analysera och föreslå, utifrån statens roll och ansvar inom modellen, vilka statligt stödda områden som bör ingå i modellen,
- analysera och föreslå om utvecklingsbidragens syfte och hantering bör förändras, och
- lämna nödvändiga författningsförslag.

Konsekvensbeskrivningar

De förslag och beslutsunderlag som utredaren redovisar ska följa kommittéförordningens (1998:1474) krav på konsekvensbeskrivningar och kostnadsberäkningar. Förslagen som utredaren lämnar om de statligt stödda områden som föreslås ingå i kultursamverkansmodellen ska vara finansierade inom befintliga ramar. Om förslagen i betänkandet påverkar den kommunala självstyrelsen ska de särskilda överväganden som gjorts i enlighet med 14 kap. 3 § regeringsformen redovisas. Förslagen ska även analyseras utifrån ett jämställdhetsperspektiv.

Kontakter och redovisning av uppdraget

Utredaren ska samråda med berörda statliga myndigheter, regioner, kommuner och andra offentliga aktörer samt med aktörer inom det civila samhället och med de professionella kulturskaparna. Utredaren ska även föra dialog med Sveriges Kommuner och Regioner (SKR). Utredaren ska bedriva sitt arbete utåtriktat och i dialog med berörda

i hela landet och även beakta de utvärderingar och uppföljningar som gjorts av kultursamverkansmodellen på senare år. Vidare bör utredaren beakta de pågående uppdrag som regeringen har lämnat till berörda myndigheter i de frågor som berörs av dessa direktiv. Utredaren bör även beakta de förslag som den pågående utredningen Nationell strategi för att främja de kulturella och kreativa näringarna (dir. 2021:100) kommer att lämna samt andra utredningar som är relevanta för verksamheter inom kultursamverkansmodellen.

Uppdraget ska redovisas senast den 29 september 2023.

(Kulturdepartementet)

Kommittédirektiv

Tilläggsdirektiv till Kultursamverkansutredningen (Ku 2022:04)

Beslut vid regeringssammanträde den 20 april 2023

Utvidgat uppdrag

Regeringen beslutade den 7 juli 2022 kommittédirektiv om översyn av kultursamverkansmodellen för kultur i hela landet (dir. 2022:103).

Utöver vad som följer av de ursprungliga direktiven får nu utredaren även i uppdrag att

- analysera förutsättningarna för och lämna förslag till förändringar av kultursamverkansmodellen som bidrar till minskad administrativ resursåtgång för staten, regioner, kommuner, det civila samhället och de professionella kulturskaparna.

Syftet är att åstadkomma en mer effektiv kultursamverkansmodell och förbättra modellens förutsättningar att uppfylla de nationella kulturpolitiska målen.

(Kulturdepartementet)

Aktörer utredningen träffat

Stat, region och kommun

Alvesta kommun, kommunledningen
Avesta kommun, kulturförvaltningen
Bollebygds kommun, kulturförvaltningen
Borås stad, kulturförvaltningen
Boråsregionen Sjuhärads kommunalförbund
Boverket (bl.a. riksarkitekten)
Emmaboda kommun, bildningsförvaltningen
Faluns kommun, kulturförvaltningen
Fyrbodals kommunalförbund
Föreningen Storstockholms kultur- och fritidschefer (FSKF)
Försöksverksamhetskommittén (Fi 2021:09)
Förvaltningshögskolan, Göteborgs universitet
Gällivare kommun, Ungdom-, fritid- och kulturförvaltningen, bildarkiv, bibliotek
Göteborgs stad, kulturförvaltningen
Göteborgsregionens kommunalförbund
Helsingborgs stad, kulturförvaltningen
Huddinge kommun, kultur- och fritidsförvaltningen
Härnösands kommun, kulturförvaltningen
Jokkmokks kommun, kulturförvaltningen
Kommittén om beredskap enligt regeringsformen (Ju 2021:13)
Konstnärsnämnden
Kramfors kommun, kulturförvaltningen

Kungliga biblioteket
Kungliga Musikhögskolan
Leksands kommun, kulturförvaltningen
Luleå kommun, kultur- och fritidsförvaltningen
Länsstyrelsen Gotland
Länsstyrelsen Stockholm
Malmö Stad, kulturförvaltningen
Malmö Stad, kulturnämnden
Myndigheten för kulturanalys
Nacka kommun, kultur- och fritidsförvaltningen
Nämnden för hemslöjdsfrågor
Region Blekinge, kultur- och bildningsförvaltningen
Region Dalarna, kultur- och bildningsnämnden samt kultur- och bildningsförvaltningen
Region Gotland, kulturförvaltningen
Region Gävleborg, kulturförvaltningen
Region Halland, kulturförvaltningen
Region Jämtland Härjedalen, förvaltningen för regional utveckling
Region Jönköping, sektionen för kulturutveckling
Region Kalmar, kulturförvaltningen
Region Kronoberg, kulturförvaltningen
Region Norrbotten, kulturförvaltningen
Region Skåne, kulturnämndens presidium och kulturförvaltningen
Region Stockholm, kulturnämnden och kulturförvaltningen
Region Sörmland, kulturförvaltningen
Region Uppsala, kulturförvaltningen
Region Värmland, kulturförvaltningen
Region Västerbotten, kulturförvaltningen
Region Västernorrland, förvaltningen för regional utveckling
Region Västmanland, kulturförvaltningen
Region Örebro, kulturförvaltningen
Region Östergötland, kulturförvaltningen

Regionala kulturkonsulenter Norrbotten
Regionsamverkan Sydsverige, styrelsen
Riksantikvarieämbetet
Riksarkivet
RISE, Umeå universitet
Sametinget
Sanningskommissionen för det samiska folket (Ku 2021:02)
Simrishamns kommun, kulturförvaltningen
Skaraborgs kommunalförbund
Skövde kommun, kulturförvaltningen
Sollefteå kommun, kulturförvaltningen
Statens konstråd
Statens kulturråd
Stenungsunds kommun, kulturförvaltningen
Stockholm stad, kulturnämnden och kulturförvaltningen
Sundsvall kommun, kulturförvaltningen
Svenska filminstitutet
Sveriges utsända kulturråd
Sveriges kommuner och regioner (SKR), bl.a. kultur- och fritidsberedningen
Sveriges kommuner och regioners nätverk för kommunala kulturchefer
Sveriges kommuner och regioners nätverk för regionala kulturchefer
Säters kommun, kulturförvaltningen
Timrå kommun, kultur- och fritidsförvaltningen
Tranemo kommun, kulturförvaltningen
Ulricehamns kommun, kulturförvaltningen
Utredningen Ett trygghetssystem för alla (S 2021:07)
Utredningen om statens samverkan med kommunsektorn (Fi 2022:08)
Utredningen om styrning och uppföljning av folkbildningen (U 2022:01)

Vansbro kommun, kulturförvaltningen
Vänersborgs kommun, kulturförvaltningen
Västerås stad, kulturnämnden
Västra Götalandsregionen, kulturnämnden och kulturförvaltningen
Ystad kommun, kultur- och fritidsförvaltningen

Kulturverksamheter och kulturorganisationer

Ájjte
Amatörteaterns Riksförbund
ArbetSam
ArkDes
ASSITEJ
Ax – kulturorganisationer i samverkan
Bastionen
Bildkonst Sverige
Black Archives
Bohusläns museum
Bombina Bombast
Bygdegårdarnas Riksförbund
Cirkus Cirkör
Dala-Floda Operafest
Dalarnas bildningsförbund
Dalarnas hemslöjdsförening
Dalarnas Museum
Dalarnas spelmansförbund
Dalateatern
Dramatikerförbundet
Ebeneser Kulturförening
Fackförbundet DIK
Fackförbundet Scen och Film
Film i Dalarna

Finlandsinstitutet
Folkdansringen
Folkets hus och parker
Folkmusikens hus
Folkoperan
Föreningen för regional biblioteksverksamhet
Föreningen Konstkonsulenterna
Föreningen Kultur och Kvalitet
Föreningen Världsarv i Sverige
Game Habitat
Giron Sámi Teáhter
Göteborgs Symfoniker
Göteborgsoperan
Helsingborgs museum
Helsingborgs Stadsteater
Helsingborgs Symfoniorkester
Historiska museet vid Lunds universitet
Ideell kulturallians (IKA), bl.a. Skåne och Småland
Kilafors biografförening
Konsten att delta
Konstnärernas Kollektivverkstad Riks (KKV Riks)
Konstnärernas Riksorganisation (KRO)
Konstnärliga och Litterära Yrkesutövares Samarbetsnämnd (KLYS)
Konstnärscentrum
Kontaktnätet – riksorganisation för ideella kulturföreningar
Kritiklabbet
Kulturen i Lund
Kulturhuset Stadsteatern
Kulturparken
Kulturparken Småland
Kulturskolerådet
Kungliga Musikaliska Akademin

Körsbärsgården
Landskrona museum
Lule Stassteater
Länsmuseernas samarbetsråd
Länsmuseet Gävleborg
Malmö Konstmuseum
Malmö Live
Malmö Museum
Malmö Opera och Musikteater
Meänmaa
Moomsteatern
Musik i Dalarna
Musik i Syd
Musikarrangörer i samverkan (MAIS)
Nordingrå Konstby
Norrbottensmusiken
Norrbottensteatern
Norrlands nätverk för musikteater och dans (NMD)
Not Quite
Nätverkstan
Regional Musik i Sverige
Regionmuseet Skåne
Riksförbundet för subkultur (SUB)
Riksteatern, regional och nationell verksamhet (bl.a. ARENA)
Röda Sten Konsthall
Samarbetsorgan för etniska organisationer i Sverige (SIOS)
Samernas utbildningscentrum
Sámi Duodji Sameslöjdstiftelsen
Scenkonst Västernorrland
ShareMusic & Performing Arts
Skogen
Skånes Arkivförbund

Skånes Dansteater
Skånes Hembygdsförbund
Sollefteå Musiksällskap
Svensk biblioteksförening
Svensk Scenkonst
Svenska Arkivförbundet
Svenska Fotografers Förbund
Svenska hemslöjdsföreningarnas riksförbund
Svenska Kyrkan
Svenska Tornedalingarnas Riksförbund (STR-T)
Sverigefinländarnas delegation
Sverigefinska ungdomsförbundet
Sveriges författarförbund
Sveriges hembygdsförbund
Sveriges Jiddischförbund
Sveriges Museer
Sveriges Tecknare
Statarmuseet i Skåne
Teater 23
Teater Sagohuset
Teater Soja
Tjállegoathe
Trajosko Drom
Trelleborgs Museer
Unga Klara
Unga Tankar Om Musik (UTOM)
Vattnäs konsertlada
Wanås
Ystad konstmuseum
ZigZag

Enskilda

Tomas Bokstad, konsult
Dag Celsing, konsult
Åsa Karlsson Björkmarker, konsult
Bo Per Larsson, tidigare SKR
Benny Marcel, direktör Nordisk Kulturfond
Maja Mella, Föreningen Norden Norrbotten
Tobias Olsson, förbundsdirektör Sveriges Arkitekter
Martin Sundin, generaldirektör Institutet för språk och folkminnen
Erik Åström, tidigare Statens kulturråd

Tabeller

Tabell 1 **Alla verksamheter i kultursamverkansmodellen**

Verksamheter med finansiering via kultursamverkansmodellen, uppgifter från 2023

Region	Verksamhet
Region Blekinge	Biblioteksutveckling Blekinge Kronoberg
–	Blekinge Museum
–	Musik i Blekinge
–	Slöjd i Blekinge
–	Konst i Blekinge
–	Kulturarv i Blekinge
–	Litteratur i Blekinge
–	Blekingearkivet
–	Riksteatern Blekinge
Region Gotland	Dansutveckling
–	Film på Gotland
–	Filmutveckling
–	Konstutveckling
–	Kulturarvsutveckling
–	Slöjd- och formutveckling
–	Gotlands Musikstiftelse
–	Gotlands länsbibliotek
–	Gotlands museum
–	Litteraturutveckling
–	Musikutveckling
–	Teaterutveckling
–	Region Gotland, områdesövergripande
–	Länsteatern på Gotland
Region Halland	Art Inside Out
–	Kultur i Halland – regionbibliotek Halland
–	Kultur i Halland – Barn och unga

Region	Verksamhet
–	Kultur i Halland – Bild och form
–	Kultur i Halland – Film
–	Kultur i Halland – Konst och kultur
–	Kultur i Halland – Slöjd
–	Musik Hallandia
–	Rian designmuseum
–	Stiftelsen Hallands länsmuseum
–	Rum för dans
–	Teater Halland
–	Arkiv Halland
–	Riksteatern Halland
Region Dalarna	Bild och Form Dalarna
–	Dalarnas Museum
–	Dalateatern
–	Film i Dalarna
–	Länsbibliotek Dalarna
–	Musik i Dalarna
–	Avesta Art
–	Arkivcentrum Dalarna
–	Dala Floda Operafest
–	Dalarnas Folkrörelsearkiv
–	Dalarnas Hemslöjdsförbund
–	Folkmusikens hus
–	Vattnäs Opera
Region Gävleborg	Folkteatern Gävleborg
–	Gävle Symfoniorkester
–	Hälsinglands museum
–	Kultur Gävleborg
–	Länsmuseet Gävleborg
–	Riksteatern Gävleborg
–	Arkiv Gävleborg
Region Jämtland Härjedalen	Estrad Norr
–	Stiftelsen Jamtli
–	Kulturutveckling
–	Föreningsarkivet i Jämtlands län
–	Riksteatern J/H
Region Jönköping	Jönköpings läns museum
–	Smålands musik och teater
–	Bild och form Jönköping

Region	Verksamhet
–	Film Jönköping
–	Scenkonst Jönköping
–	Hemslöjd Jönköping
–	Dans Jönköping
–	Litteraturutveckling Region Jönköpings län
–	Regionbibliotek Region Jönköpings län
–	Interregionalt samarbete Jönköpings län
–	Jönköpings län folkrörelsearkiv
–	Stiftelsen Museum Vandalorum
–	Riksteatern Jönköpings län
–	ShareMusic & Performing Arts
Region Kalmar	Kalmar läns museum
–	Kalmar läns musikstiftelse
–	Litteraturnod Vimmerby
–	Biblioteksutveckling Region Kalmar län
–	The Glass Factory
–	Kalmar läns hemslöjd
–	Byteatern Kalmar länsteater
–	Kalmar Konstmuseum
–	Kalmar läns Arkivförbund
–	Riksteatern Kalmar län
–	Virserums Konsthall
–	Svenskt Rockarkiv
Region Kronoberg	Bild och Form Kronoberg
–	Kulturparken Småland AB
–	Filmregion Sydost
–	Litteratur Kronoberg
–	Regionteatern Blekinge Kronoberg
–	Berättarnätet Kronoberg
–	Hemslöjden i Kronobergs län
–	Ljungbergmuseet
–	Riksteatern Kronobergs län
Region Norrbotten	Norrbottensteatern
–	Norrbottensmusiken
–	Norrbottens museum
–	Regionbibliotek Norrbotten
–	Danskonsulent i Norrbotten
–	Konstkonsulent i Norrbotten
–	Hemslöjdskonsulent i Norrbotten

Region	Verksamhet
–	Strateg Nationella minoriteter och urfolk
–	Filmpool Nord
–	Dans i Nord
–	Norrlands nätverk för musikteater och dans
–	Havremagasinet
–	Resurscentrum för konst i Norrbotten
–	Resurscentrum för litteratur i Norrbotten
–	Konstmuseet i Norr
–	Norrbottens föreningsarkiv
–	Riksteatern Norrbotten
Region Skåne	Film i Skåne AB
–	Helsingborgs museum
–	Helsingborgs Arena och Scen AB/stadsteater
–	Helsingborgs Arena och Scen AB/symfoniorkester
–	Malmö Museum
–	Malmö Konstmuseum
–	Malmö Opera och Musikteater AB
–	Malmö stadsteater AB
–	Malmö Live/Malmö symfoniorkester
–	Musik i Syd
–	Regional biblioteksverksamhet
–	Regionmuseet Skåne
–	Skånes dansteater
–	Ystads konstmuseum
–	Form/Design Center
–	Riksteatern Skåne
–	Skånes Arkivförbund
–	Stiftelsen Moomsteatern
–	Wanås Konst
–	Skånes Hemslöjdsförbund
–	Kulturhistoriska föreningen för södra Sverige
Region Sörmland	Biblioteksutveckling Sörmland
–	Scenkonst Sörmland
–	Scenkonst Sörmland – Film
–	Sörmlands Museum – Hemslöjd
–	Sörmland Museum – bild och form
–	Svenskt barnbildarkiv
–	Sörmlands museum
–	Arkiv Sörmland

Region	Verksamhet
Region Uppsala	Region Uppsala/Kulturutveckling
–	Musik i Uppland
–	Stiftelsen Upplandsmuseet
–	Uppsala stadsteater AB
–	Folkrörelsearkivet för Uppsala län
–	Företagens historia Uppsala län
Region Värmland	Kristinehamns konstmuseum
–	Region Värmland Kulturavdelningen
–	Stiftelsen Värmlands Museum
–	Wermland Opera
–	Föreningsarkivet i Värmland
–	Rackstadmuseet
–	Riksteatern Värmland
–	Föreningen Värmlands Företagshistoria
–	Västanå Teater
Region Västerbotten	Film i Västerbotten
–	Region Västerbotten/Mångkulturverksamheten
–	Norrlandsoperan AB
–	Regionbiblioteket i Västerbotten
–	Skellefteå Museum AB
–	Skogs- och samemuseet i Lycksele AB
–	Västerbottens Museum AB
–	Västerbottensteatern AB
–	Folkrörelsearkivet i Västerbotten
–	Företagsarkivet i Westerbotten
–	Riksteatern Västerbotten
–	Västerbottens läns hemslöjdsförening
–	Konstfrämjandet i Västerbotten
Region Västernorrland	Regionbiblioteket Västernorrland
–	Västernorrlands Museum
–	Konststrategisk verksamhet
–	Scenkonst Västernorrland AB
–	Näringslivsarkiv i Norrland
–	Föreningsarkivet Västernorrland
–	Riksteatern Västernorrland
Region Västmanland	Danskonsulent Västmanland
–	Regional biblioteksverksamhet Västmanland
–	Konst- och kulturfrämjande verksamhet
–	Regional filmverksamhet Västmanland

Region	Verksamhet
–	Teaterkonsulent Västmanland
–	Västmanlands läns museum
–	Västmanlands teater
–	Västmanlandsmusiken, Länsmusiken
–	Västmanlandsmusiken, Sinfoniettan
–	Arkiv Västmanland
–	Västmanlands läns hemslöjdsförbund
Västra Götalandsregionen	Textilmuseet
–	GöteborgsOperan AB
–	Göteborgs Symfoniker AB
–	Regionteater Väst AB
–	Vara Konserthus AB
–	Film i Väst AB
–	Förvaltningen för kulturutveckling
–	Västergötlands museum
–	Bohusläns museum
–	Borås Stadsteater
–	Borås konstmuseum
–	Göteborgs museer
–	Göteborgs stadsteater AB
–	Cirkus i Väst
–	Läckö Slott
–	Dalslands konstmuseum
–	Göteborgs stadsteater, dans- och teaterfestival
–	Blåsmusik i Väst (Göteborg Wind Orchestra)
–	Nordiska akvarellmuseet
–	Kulturakademin
–	Folkteatern Göteborg
–	KulturUngdom
–	Bohusläns föreningsarkiv
–	Skaraborgs föreningsarkiv
–	Föreningsarkivet i Sydvästra Götaland
–	Älvsborgsarkivet Förenings- och lokalhistoria
–	Riksteatern Väst
–	Röda Sten konsthall
–	Göteborgs filmfestival
Region Örebro	Främjandeverksamhet teater
–	Dansfrämjande
–	Bibliotek, läs- och litteraturfrämjande

Region	Verksamhet
–	Filmfrämjande
–	Hemslöjdsfrämjande, Örebro läns museum
–	Konstfrämjande
–	Örebro läns museum
–	Länsteatern i Örebro AB
–	Länsmusiken i Örebro AB
–	Musikfrämjande
–	Professionell dans, Region Örebro
–	Opera på Skäret
–	Stadra Teater
–	The non existent Center
–	ArkivCentrum
Region Östergötland	Nycirkus
–	Biblioteksutveckling Östergötland
–	Scenkonst Öst AB
–	Dans i Öst
–	Film i Öst
–	Östergötlands museum
–	Rejmyre Art Lab
–	Östgötamusiken
–	Riksteatern Östergötland
–	Shakespearfabriken
–	Östergötlands arkivförbund
–	Hemslöjden i Östergötland

Källa: Statens kulturråd.

Tabell 2 Nya verksamheter i kultursamverkansmodellen

Verksamheter som fått finansiering via kultursamverkansmodellen efter 2013, uppgifter från 2023

Verksamhet	Tillkom år	Region
Västergötlands museum	2014	Västra Götaland
Havremagasinet	2014	Norrbotten
Kulturakademin	2015	Västra Götaland
Bohusläns museum	2016	Västra Götaland
Röda Sten Konsthall	2016	Västra Götaland
The non existent Center	2017	Örebro
Helsingborgs museum	2017	Skåne
Skellefteå museum AB	2017	Västerbotten
Skogsmuseet i Lycksele AB	2017	Västerbotten
Konst i Blekinge	2017	Blekinge
Stiftelsen Museum Vandalorum	2017	Jönköping
The Glass Factory	2017	Kalmar län
Berättarnätet Kronoberg	2017	Kronobergs län
Göteborgs dans- och teaterfestival	2017	Västra Götaland
Dans i Öst	2017	Östergötland
Textilmuseet	2018	Västra Götaland
Bild och form Kronoberg	2018	Kronoberg
Stiftelsen Moomsteatern	2018	Skåne
Föreningsarkivet i Sydvästra Götaland	2018	Västra Götaland
Art Inside Out	2019	Halland
Konstmuseet i Norr	2019	Norrbotten
Bild och form Dalarna	2019	Dalarna
Kultur i Halland - Bild och form	2019	Halland
Virserums Konsthall	2019	Kalmar
Sörmlands Museum - Bild och form	2019	Södermanland
Rum för Dans	2019	Halland
Kulturarv i Blekinge	2020	Blekinge
Dala Floda Operafest	2020	Dalarna
Korda Dansproduktion	2020	Dalarna
Vattnäs Opera	2020	Dalarna
Litteraturutveckling Region Jönköpings län	2021	Jönköping
Litteraturnod Vimmerby	2021	Kalmar
Litteratur Kronoberg	2021	Kronoberg
Rejmyre Art lab	2021	Östergötland
Musikfrämjande, Region Örebro län	2021	Örebro
Ystads konstmuseum	2022	Skåne

Verksamhet	Tillkom år	Region
Göteborgs Film festival	2022	Västra Götaland
Rian designmuseum	2022	Halland
Kristinehamns konstmuseum	2022	Värmland
Rackstadsmuseet	2022	Värmland
Lesjöfors museum inkluderas i länsmuseet	2022	Värmland
ShareMusic & Performing Arts	2022	Jönköping, Skåne, VGR
Klostermuseet inkluderas i länsmuseet	2022	Östergötland
Nycirkus Öst	2022	Östergötland
Shakespearefabriken	2022	Östergötland
Cirkus i Väst	2023	Västra Götaland
Borås konstmuseum	2023	Västra Götaland
Dalslands konstmuseum	2023	Västra Götaland
Svenskt Rockarkiv	2023	Kalmar

Källa: Statens kulturråd.

Tabell 3 Fristående verksamheter i kultursamverkansmodellen

Fristående aktörer med finansiering via kultursamverkansmodellen, uppgifter från 2023

Verksamhet	Organisationsform
Arkiv Gävleborg	Ideell förening
Arkiv Halland	Ideell förening
Arkiv Sörmland	Ideell förening
Arkiv Västmanland	Ideell förening
ArkivCentrum	Ideell förening
Arkivcentrum Dalarna	Ekonomisk förening
Berättarnätet Kronoberg	Ideell förening
Blekingearkivet	Ideell förening
Blåsmusik i Väst (Göteborg Wind Orchestra)	Ekonomisk förening
Bohusläns föreningsarkiv	Ideell förening
Byteatern Kalmar länsteater	Ideell förening
Dala Floda Operafest	Ideell förening
Dalarnas Folkrörelsearkiv	Ideell förening
Dalarnas Hemslöjdsförbund	Ideell förening
Dalslands konstmuseum	Stiftelse
Folkmusikens hus	Ideell förening
Folkrörelsearkivet för Uppsala län	Ideell förening
Folkrörelsearkivet i Västerbotten	Ideell förening
Folkteatern Göteborg	Aktiebolag
Form/Design Center	Ideell förening
Föreningen Värmlands Företagshistoria	Ideell förening
Föreningsarkivet i Jämtlands län	Ideell förening
Föreningsarkivet i Sydvästra Götaland	Ideell förening
Föreningsarkivet i Värmland	Ideell förening
Föreningsarkivet Västernorrland	Ideell förening
Företagens historia Uppsala län	Ideell förening
Företagsarkivet i Westerbotten	Ideell förening
Göteborgs filmfestival	Ideell förening
Havremagasinet	Ekonomisk förening
Hemslöjden i Kronobergs län	Ideell förening
Hemslöjden i Östergötland	Ideell förening
Jönköpings län folkrörelsearkiv	Ideell förening
Kalmar Konstmuseum	Ideell förening
Kalmar läns Arkivförbund	Ideell förening
Kalmar läns hemslöjd	Ideell förening
Konstfrämjandet i Västerbotten	Ideell förening

Verksamhet	Organisationsform
Kulturakademin	Ideell förening
Kulturhistoriska föreningen för södra Sverige	Ideell förening
KulturUngdom	Ideell förening
Ljungbergmuseet	Stiftelse
Länsteatern på Gotland	Ideell förening
Nordiska akvarellmuseet	Stiftelse
Norrbottens föreningsarkiv	Ideell förening
Näringslivsarkiv i Norrland	Ideell förening
Opera på Skäret	Stiftelse
Rackstadmuseet	Ideell förening
Rejmyre Art Lab	Ideell förening
Riksteatern Blekinge	Ideell förening
Riksteatern Gävleborg	Ideell förening
Riksteatern Halland	Ideell förening
Riksteatern J/H	Ideell förening
Riksteatern Jönköpings län	Ideell förening
Riksteatern Kalmar län	Ideell förening
Riksteatern Kronobergs län	Ideell förening
Riksteatern Norrbotten	Ideell förening
Riksteatern Skåne	Ideell förening
Riksteatern Värmland	Ideell förening
Riksteatern Väst	Ideell förening
Riksteatern Västerbotten	Ideell förening
Riksteatern Västernorrland	Ideell förening
Riksteatern Östergötland	Ideell förening
Röda Sten konsthall	Ideell förening
Shakespearfabriken	Ekonomisk förening
ShareMusic & Performing Arts	Ideell förening
Skaraborgs föreningsarkiv	Ideell förening
Skånes Arkivförbund	Ideell förening
Skånes Hemslöjdsförbund	Ideell förening
Stadra Teater	Ideell förening
Stiftelsen Moomsteatern	Stiftelse
Stiftelsen Museum Vandalorum	Stiftelse
Svenskt Rockarkiv	Ideell förening
The non existent Center	Ekonomisk förening
Vattnäs Opera	Stiftelse
Virserums Konsthall	Ideell förening
Västanå Teater	Ideell förening

382

Verksamhet	Organisationsform
Västerbottens läns hemslöjdsförening	Ideell förening
Västmanlands läns hemslöjdsförbund	Ideell förening
Wanås Konst	Stiftelse
Älvsborgsarkivet Förenings- och lokalhistoria	Ideell förening
Östergötlands arkivförbund	Ideell förening

Källa: Statens kulturråd.

Anm: Egen sammanställning med utgångspunkt i den definition av fristående kulturverksamhet som används i betänkandet, det vill säga verksamheter där det allmänna inte har ett rättsligt bestämmande inflytande via majoritet i styrelsen eller motsvarande organ.

1. Skärpta straff för flerfaldig brottslighet. Ju.
2. En inre marknad för digitala tjänster – ansvarsfördelning mellan myndigheter. Fi.
3. Nya regler om nödlidande kreditavtal och inkassoverksamhet. Ju.
4. Posttjänst för hela slanten. Finansieringsmodeller för framtidens samhällsomfattande posttjänst. Fi.
5. Från delar till helhet. Tvångsvården som en del av en sammanhållen och personcentrerad vårdkedja. S.
6. En lag om tilläggsskatt för företag i stora koncerner. Fi.
7. På egna ben. Utvecklad samverkan för individers etablering på arbetsmarknaden. A.
8. Arbetslivskriminalitet – arbetet i Sverige, en bedömning av omfattningen, lärdomar från Danmark och Finland. A.
9. Ett statligt huvudmannaskap för personlig assistans. Ökad likvärdighet, långsiktighet och kvalitet. S.
10. Tandvårdens stöd till våldsutsatta patienter. S.
11. Tillfälligt miljötillstånd för samhällsviktig verksamhet – för ökad försörjningsberedskap. KN.
12. Förstärkt skydd för demokratin och domstolarnas oberoende. Ju.
13. Patientöversikter inom EES och Sverige. S.
14. Organisera för hållbar utveckling. KN.
15. Förnybart i tanken. Ett styrmedelsförslag för en stärkt bioekonomi. LI.
16. Staten och betalningarna. Del 1 och 2. Fi.
17. En tydligare bestämmelse om hets mot folkgrupp. Ju.
18. Värdet av vinden. Kompensation, incitament och planering för en hållbar fortsatt utbyggnad av vindkraften. Del 1 och 2. KN.
19. Statlig forskningsfinansiering. Underlagsrapporter. U.
20. Förbud mot bottentrålning i marina skyddade områden. LI.
21. Informationsförsörjning på skolområdet. Skolverkets ansvar. U.
22. Datalagring och åtkomst till elektronisk information. Ju.
23. Ett modernare socialförsäkringsskydd för gravida. S.
24. Etablering för fler – jämställda möjligheter till integration. A.
25. Kunskapskrav för permanent uppehållstillstånd. Ju.
26. Översyn av entreprenörsansvaret. A.
27. Kamerabevakning för ett bättre djurskydd. LI.
28. Samhället mot skolattacker. U.
29. Varje rörelse räknas – hur skapar vi ett samhälle som främjar fysisk aktivitet? S.
30. Ett trygghetssystem för alla. Nytt regelverk för sjukpenninggrundande inkomst. S.
31. Framtidens yrkeshögskola – stabil, effektiv och hållbar. U.
32. Biometri – för en effektivare brottsbekämpning. Ju.
33. Ett förbättrat resegarantisystem. Fi.
34. Bolag och brott – några åtgärder mot oseriösa företag. Ju.
35. Nya regler om hållbarhetsredovisning. Ju.
36. Genomförande av minimilönedirektivet. A.

37. Förstärkt skydd för den personliga integriteten. Behovet av åtgärder mot oskuldskontroller, oskuldsintyg och oskuldsingrepp samt omvändelseförsök. Ju.
38. Ett förstärkt konsumentskydd mot riskfylld kreditgivning och överskuldsättning. Fi.
39. En inre marknad för digitala tjänster – kompletteringar och ändringar i svensk rätt. Fi.
40. Förbättrade möjligheter för barn att utkräva sina rättigheter enligt barnkonventionen. S.
41. Förutsättningarna för en ny kollektivavtalad arbetslöshetsförsäkring. A.
42. Ett modernare regelverk för legaliseringar, apostille och andra former av intyganden. UD.
43. En samordnad registerkontroll för upphandlande myndigheter och enheter. Fi.
44. En översyn av regleringen om frihetsberövande påföljder för unga. Ju.
45. Övergångsrestriktioner – ökat förtroende för offentlig verksamhet. Fi.
46. Jakt och fiske i renbetesland. LI.
47. En utvecklad arbetsgivardeklaration – åtgärder mot missbruk av välfärdssystemen. Fi.
48. Rätt förutsättningar för sjukskrivning. S.
49. Skyddet för EU:s finansiella intressen. Ändringar och kompletteringar i svensk rätt. Fi.
50. En modell för svensk försörjningsberedskap. Fö.
51. Signalspaning i försvarsunderrättelseverksamhet – frågor med anledning av Europadomstolens dom. Fö.
52. Ett stärkt och samlat skydd av välfärdssystemen. S.
53. En ändamålsenlig arbetsskadeförsäkring – för bättre ekonomisk trygghet, kunskap och rättssäkerhet. Volym 1 och 2. S.
54. Centraliseringen av administrativa tjänster till Statens servicecenter – en utvärdering. Fi.
55. Vem äger fastigheten. Ju.
56. Några smittskyddsfrågor inom socialtjänsten och socialförsäkringen. S.
57. Åtgärder för tryggare bostadsområden. Ju.
58. Kultursamhället – utvecklad samverkan mellan stat, region och kommun. Ku.

Systematisk förteckning

Arbetsmarknadsdepartementet

På egna ben.
Utvecklad samverkan för individers etablering på arbetsmarknaden. [7]

Arbetslivskriminalitet – arbetet i Sverige, en bedömning av omfattningen, lärdomar från Danmark och Finland. [8]

Etablering för fler – jämställda möjligheter till integration. [24]

Översyn av entreprenörsansvaret. [26]

Genomförande av minimilönedirektivet. [36]

Förutsättningarna för en ny kollektivavtalad arbetslöshetsförsäkring. [41]

Finansdepartementet

En inre marknad för digitala tjänster – ansvarsfördelning mellan myndigheter. [2]

Posttjänst för hela slanten. Finansieringsmodeller för framtidens samhällsomfattande posttjänst. [4]

En lag om tilläggsskatt för företag i stora koncerner. [6]

Staten och betalningarna. Del 1 och 2. [16]

Ett förbättrat resegarantisystem. [33]

Ett förstärkt konsumentskydd mot riskfylld kreditgivning och överskuldsättning. [38]

En inre marknad för digitala tjänster - kompletteringar och ändringar i svensk rätt. [39]

En samordnad registerkontroll för upphandlande myndigheter och enheter. [43]

Övergångsrestriktioner – ökat förtroende för offentlig verksamhet. [45]

En utvecklad arbetsgivardeklaration – åtgärder mot missbruk av välfärdssystemen. [47].

Skyddet för EU:s finansiella intressen. Ändringar och kompletteringar i svensk rätt. [49]

Centraliseringen av administrativa tjänster till Statens servicecenter – en utvärdering. [54]

Försvarsdepartementet

En modell för svensk försörjningsberedskap. [50]

Signalspaning i försvarsunderrättelseverksamhet – frågor med anledning av Europadomstolens dom. [51]

Justitiedepartementet

Skärpta straff för flerfaldig brottslighet. [1]

Nya regler om nödlidande kreditavtal och inkassoverksamhet. [3]

Förstärkt skydd för demokratin och domstolarnas oberoende. [12]

En tydligare bestämmelse om hets mot folkgrupp. [17]

Datalagring och åtkomst till elektronisk information. [22]

Kunskapskrav för permanent uppehållstillstånd. [25]

Biometri – för en effektivare brottsbekämpning. [32]

Bolag och brott – några åtgärder mot oseriösa företag. [34]

Nya regler om hållbarhetsredovisning. [35]

Förstärkt skydd för den personliga integriteten. Behovet av åtgärder mot oskuldskontroller, oskuldsintyg och oskuldsingrepp samt omvändelseförsök. [37]

En översyn av regleringen om frihetsberövande påföljder för unga. [44]

Vem äger fastigheten. [55]

Åtgärder för tryggare bostadsområden. [57]

Klimat- och näringslivsdepartementet

Tillfälligt miljötillstånd för samhällsviktig verksamhet – för ökad försörjningsberedskap. [11]

Organisera för hållbar utveckling. [14]

Värdet av vinden. Kompensation, incitament och planering för en hållbar fortsatt utbyggnad av vindkraften. Del 1 och 2. [18]

Kulturdepartementet

Kultursamhället – utvecklad samverkan mellan stat, region och kommun. [58]

Landsbygds- och infrastrukturdepartementet

Förnybart i tanken. Ett styrmedelsförslag för en stärkt bioekonomi. [15]

Förbud mot bottentrålning i marina skyddade områden. [20]

Kamerabevakning för ett bättre djurskydd. [27]

Jakt och fiske i renbetesland. [46]

Socialdepartementet

Från delar till helhet. Tvångsvården som en del av en sammanhållen och personcentrerad vårdkedja. [5]

Ett statligt huvudmannaskap för personlig assistans. Ökad likvärdighet, långsiktighet och kvalitet. [9]

Tandvårdens stöd till våldsutsatta patienter. [10]

Patientöversikter inom EES och Sverige. [13]

Ett modernare socialförsäkringsskydd för gravida. [23]

Varje rörelse räknas – hur skapar vi ett samhälle som främjar fysisk aktivitet? [29]

Ett trygghetssystem för alla. Nytt regelverk för sjukpenninggrundande inkomst. [30]

Förbättrade möjligheter för barn att utkräva sina rättigheter enligt barnkonventionen. [40]

Rätt förutsättningar för sjukskrivning. [48]

Ett stärkt och samlat skydd av välfärdssystemen. [52]

En ändamålsenlig arbetsskadeförsäkring – för bättre ekonomisk trygghet, kunskap och rättssäkerhet. Volym 1 och 2. [53]

Några smittskyddsfrågor inom socialtjänsten och socialförsäkringen. [56]

Utbildningsdepartementet

Statlig forskningsfinansiering. Underlagsrapporter. [19]

Informationsförsörjning på skolområdet. Skolverkets ansvar. [21]

Samhället mot skolattacker. [28]

Framtidens yrkeshögskola – stabil, effektiv och hållbar. [31]

Utrikesdepartementet

Ett modernare regelverk för legaliseringar, apostille och andra former av intygande. [42]

TIDPLAN OCH AKTIVITETER
MÅL & BUDGET 2025 samt plan 2026–2027

Tidplan Budget 2025		Deltagare/utförare	Aktivitet
December 2023	December 2023	Ekonomiavd.	Utskick till nämnderna: - Mallar för investeringsbudgetförslag år 2025 samt plan 2026–2029 - Mall inför nämndernas inspelning av presentationer. - Inbjudan till uppstartsdag för mål- & budgetprocess 2025, 18 januari 2024.
Januari 2024	9 och 10 januari 2024	Nämndens ordförande Förvaltningschef	Förinspela nämndernas presentationer inför mål- och budgetprocess 2025. Översiktlig presentation av respektive nämnd av aktuellt läge avseende verksamhet, ekonomi, kvalitet och nämndsmål. Presentationen inriktas på framtidsfrågor.
	18 januari 2024 08.30-12.00	KS Nämndernas presidium Ledningsgruppen Övriga berörda tjänstemän	Uppstart för mål- och budgetprocess 2025. Omvärldsanalys, budgetförutsättningar och aktuellt ekonomiskt läge. Nämndernas presentationer är förinspelade och finns att tillgå fr.o.m 12 januari 2024.
Februari 2024	5 februari 2024 kl 10.00	KS ordf. och 1:e vice ordf. samt ekonomiavd.	Central samverkansgrupp – Information om budgetförutsättningarna
	6 februari 2024	KS	Beslut av kommunstyrelsen om ramdirektiv, budgetförutsättningar, preliminära budgetramar för nämnderna (resursfördelning)
	7 februari 2024	Ekonomiavd.	Utskick till nämnderna om ramdirektiv, budgetförutsättningar, preliminära budgetramar för nämnderna (resursfördelning)
Mars 2024	5 Mars 13.00-17.00	KS, Nämndernas presidium, Ledningsgruppen Övriga berörda tjänstemän	Möte med fokus på analys av mål, indikatorer och jämförande statistik
	6 mars	Samtliga förvaltningar	Inlämning av förslag ombudgetering av investeringsbudget från föregående år samt uppdatering av innevarande år. Beslut i Ks 19 mars och Kf 27 mars.
	Mars	KS ordf och 1:e vice ordf och nämndernas ordförande och 1:e vice ordförande	Avstämningsdialoger om det pågående arbetet i nämnderna med upprättande av verksamhetsplan. Tjänstepersoner deltar i den omfattning som efterfrågas.
		Övriga partier	Dialoger med berörda nämndsledamöter från egna partiet. Tjänstepersoner deltar i den omfattning som efterfrågas.
April 2024	3 april	Samtliga nämnder och förvaltningar	Inlämning av investeringsbudgetförslag med projektblad (förslaget antas av nämnden under mars månad)
	16 april	Ekonomiavd.	Info Ks om investeringsbudgetförslag
	17 april fm 18 april fm	Budgetberedningen båda dagarna Nämndernas presidium och förvaltningschef enl. schema	Budgetberedningens dialog med respektive nämnd. Mall inför dialogen skickas till respektive nämnd.

Tidplan Budget 2025		Deltagare/utförare	Aktivitet
Maj 2024	2–3 maj	Budgetberedningen	Budgetberedning - Information/diskussion och fördjupning avseende aktuellt läge för driftbudget/investeringsbudget, redovisning långsiktig finansiell analys, revidering av övergripande mål mm.
	Maj	Partierna	Eget arbete i partigrupperna. Tjänstepersoner deltar i den omfattning som efterfrågas.
	23 maj	Partierna	Sista dag inlämning budgetförslag
	24 maj		Information till kommunens ledningsgrupp
	27 maj		Central samverkansgrupp - Samverkan avseende förslag till Mål & budget
	27 maj em		Media och de mindre partierna representerade i kommunfullmäktige – Information om kommunstyrelsens förslag till Mål & budget
Juni 2024	4 juni	Budgetberedningen Kommunstyrelsen	Budgetberedning och kommunstyrelse - Beslut om Mål & budget
	19 juni	KF	Kommunfullmäktige - Beslut om Mål & Budget inkl beslut om skattesats. Mall verksamhetsplan skickas ut efter budgetbeslutet
Juni – oktober	20 juni – 31 oktober	Samtliga nämnder och förvaltningar	Nämnderna beslutar om verksamhetsplan utifrån KF.s beslut 19 juni senast den 31 oktober. Revidering av projektblad till investeringar utifrån Kf:s beslut 19 juni. Senast den 31 oktober.
November 2024	5 november	KS	Anmälningsärende om Mål & Budget, endast ”tekniska justeringar” av budgetramarna
	28 november	KF	Anmälningsärende till kommunfullmäktige om Mål & Budget, endast ”tekniska justeringar” av budgetramarna
December 2024	18 december	Samtliga nämnder och förvaltningar	Senaste datum för nämnderna att uppdatera verksamhetsplanen utifrån kf:s beslut 28 november 2024, endast tekniska justeringar

Dialog/uppdrag	Göra/samla in	Beredning	Beslut	Övrigt
1/12 – 5/2	6/2 – 3/4	4/4 – 3/6	4/6 – 19/6	20/6 - 31/12

§ 182 Dnr: KS.2023.856

Budget 2024 övergripande mål och indikatorer

Beslut

Kommunfullmäktige beslutar enligt kommunstyrelsens förslag

att nyckelord, underrubriker, agenda 2030-mål samt indikatorer och målvärden enligt bifogat förslag antas och gäller från beslutsdatum för hela kommunkoncernen,

att översyn görs årligen och eventuell justering av indikatorer antas av kommunstyrelsen.

att uppdatering av nyckeltalsstatistik kan göras löpande men att målvärden kvarstår till dess att kommunstyrelsen beslutat annat.

Ärendebeskrivning

I juni 2023 antog kommunfullmäktige fyra nya övergripande mål för mandatperioden. De övergripande målen ska brytas ned till nämnd- och bolagsmål så att visionen stärks – Värnamo kommun, den mänskliga tillväxtkommunen!

Kommunledningsförvaltningen har i tjänsteskrivelse 26 oktober 2023 anfört följande. I juni 2023 antogs benämningen på de fyra övergripande målen En stark kommun, En attraktiv kommun, En grön kommun samt En trygg kommun tillsammans med en kort förklarande text till varje mål. För att underlätta och möjliggöra nedbrytning till nämnd- och bolagsmål samt för att kunna följa upp utvecklingen av de övergripande målen så att visionen nås, föreslås bifogade förtydliganden och preciseringar. Förslaget innebär att nyckelord, tillhörande Agenda 2030 symboler, text till underrubriker samt indikatorer med målvärden till respektive övergripande mål blir ett stöd i arbetet med att nå visionen.

Kommunstyrelsens behandlade ärendet 7 november 2023, § 327.

Förslag till beslut

Kommunstyrelsen föreslår kommunfullmäktige besluta

att nyckelord, underrubriker, agenda 2030-mål samt indikatorer och målvärden enligt bifogat förslag antas och gäller från beslutsdatum för hela kommunkoncernen,

att översyn görs årligen och eventuell justering av indikatorer antas av kommunstyrelsen.

att uppdatering av nyckeltalsstatistik kan göras löpande men att målvärden kvarstår till dess att kommunstyrelsen beslutat annat.

Yrkanden

Håkan Johansson (KD) yrkar, med instämmande av Anetté Myrvold (S), bifall till kommunstyrelsens förslag till beslut.

Beslut skickas till:
Samtliga nämnder

§ 182 Dnr: KS.2023.856

Budget 2024 övergripande mål och indikatorer

Beslut

Kommunfullmäktige beslutar enligt kommunstyrelsens förslag

att nyckelord, underrubriker, agenda 2030-mål samt indikatorer och målvärden enligt bifogat förslag antas och gäller från beslutsdatum för hela kommunkoncernen,

att översyn görs årligen och eventuell justering av indikatorer antas av kommunstyrelsen.

att uppdatering av nyckeltalsstatistik kan göras löpande men att målvärden kvarstår till dess att kommunstyrelsen beslutat annat.

Ärendebeskrivning

I juni 2023 antog kommunfullmäktige fyra nya övergripande mål för mandatperioden. De övergripande målen ska brytas ned till nämnd- och bolagsmål så att visionen stärks – Värnamo kommun, den mänskliga tillväxtkommunen!

Kommunledningsförvaltningen har i tjänsteskrivelse 26 oktober 2023 anfört följande. I juni 2023 antogs benämningen på de fyra övergripande målen En stark kommun, En attraktiv kommun, En grön kommun samt En trygg kommun tillsammans med en kort förklarande text till varje mål. För att underlätta och möjliggöra nedbrytning till nämnd- och bolagsmål samt för att kunna följa upp utvecklingen av de övergripande målen så att visionen nås, föreslås bifogade förtydliganden och preciseringar. Förslaget innebär att nyckelord, tillhörande Agenda 2030 symboler, text till underrubriker samt indikatorer med målvärden till respektive övergripande mål blir ett stöd i arbetet med att nå visionen.

Kommunstyrelsens behandlade ärendet 7 november 2023, § 327.

Förslag till beslut

Kommunstyrelsen föreslår kommunfullmäktige besluta

att nyckelord, underrubriker, agenda 2030-mål samt indikatorer och målvärden enligt bifogat förslag antas och gäller från beslutsdatum för hela kommunkoncernen,

att översyn görs årligen och eventuell justering av indikatorer antas av kommunstyrelsen.

att uppdatering av nyckeltalsstatistik kan göras löpande men att målvärden kvarstår till dess att kommunstyrelsen beslutat annat.

Yrkanden

Håkan Johansson (KD) yrkar, med instämmande av Anetté Myrvold (S), bifall till kommunstyrelsens förslag till beslut.

Beslut skickas till:
Samtliga nämnder

Övergripande mål

En stark kommun

En stark ekonomi säkrar välfärden

Målbeskrivning:

Värnamo går in i en utmanade tid och många invånare och verksamheter får det tuffare ekonomiskt på grund av omvärldsläget. Värnamo kommunkoncern har en välskött ekonomi och ska fortsätta att utveckla en effektiv förvaltning, med klok användning av resurserna, för att klara kommunens uppdrag kring välfärd, samhällsplanering och demokrati. En av förutsättningarna och utmaningarna för att klara välfärdsuppdraget är kompetensförsörjningen.

Nyckelord:

Kompetens, bemanning, arbetsmiljö, personalomsättning, förlängt arbetsliv, innovation, utveckling, effektivitet, ansvarstagande med resurser, livslångt lärande, egenförsörjning, omhändertagande, valfrihet, livskvalitet, stolthet, kreativitet, smarta lösningar, delaktighet, inflytande, lika möjligheter, hållbart liv, förvaltarskap, solidaritet

Målets bidrag till Agenda 2030:

Indikatorer – En stark kommun

Nyckeltals-nummer	Nyckeltalsbenämning	2021	2022	Målvärde 2024	Målvärde 2027
U11901	Effektivitetsindex förskola	51	47	Öka	Öka
U11404	Kvalitetsindex förskola	50	63	Öka	Öka
U11001	Resursindex förskola	45	41		
U15900	Effektivitetsindex kommunal grundskola F-9	75	72	Öka	Öka
U15401	Kvalitetsindex kommunal grundskola F-9	58	59	Öka	Öka
U15010	Resursindex kommunal grundskola F-9	80	74		
U17900	Effektivitetsindex kommunal gymnasieskola	41	46	Öka	Öka
U17401	Kvalitetsindex kommunal gymnasieskola	28	30	Öka	Öka
U17001	Resursindex kommunal gymnasieskola	97	97		
U28900	Effektivitetsindex LSS boende och daglig verksamhet	44	51	Öka	Öka
U28408	Kvalitetsindex LSS boende och daglig verksamhet	80	72	Öka	Öka
U28001	Resursindex LSS boende och daglig verksamhet	26	31		
U31904	Effektivitetsindex ekonomiskt bistånd	-	48	Öka	Öka
U31401	Kvalitetsindex ekonomiskt bistånd	-	47	Öka	Öka
U31002	Resursindex ekonomiskt bistånd	58	54		
U20900	Effektivitetsindex äldreomsorg	-	-	Öka	Öka
U20404	Kvalitetsindex äldreomsorg	-	-	Öka	Öka
U20008	Resursindex äldreomsorg	57	58		
N00640	Medborgarundersökningen - Bra bemötande vid kontakt med tjänsteperson i kommunen, andel (%)	87	-	87	87
N00669	Medborgarundersökningen - Invånarnas möjlighet till insyn och inflytande över kommunens beslut och verksamheter är bra, andel (%)	18,6	-	19	20
N00647	Medborgarundersökningen - Att få svar på frågor till kommunen fungerar bra, andel (%)	72	-	73	75
Egen uppföljning	Personalomsättning exklusive pensionsavgångar, andel (%)	7	10	9	8
N00216	Avgångna tillsvidareanställda under året, kommun, andel (%)	10	11	10	9
U00200	Medarbetarengagemang (HME) totalt kommunen - Totalindex	79	-	80	Öka
N00090	Sjukfrånvaro totalt bland anställda, kommun, andel (%)	7,8	8,3	7	6

Det övergripande målet En stark kommun innebär:

God ekonomisk hushållning

God ekonomisk hushållning är en av förutsättningarna för en stark välfärd och behövs för att säkra människors försörjning och sociala trygghet. En god ekonomisk hushållning innebär att kostnaderna inte överstiger intäkterna och att kostnaderna inte överförs på kommande generationer. Ansvarsfull resursanvändning innebär bland annat att kontinuerligt ta tillvara möjligheterna till både effektiviseringar och omprioriteringar. Ekonomisk hushållning förutsätter ett framtidsperspektiv som skapar utrymme för kvalitetsförbättringar och nödvändiga investeringar idag som skapar nytta över lång tid framåt. Kort sagt, Värnamo ska kännetecknas av solidaritet och ett gott och utvecklande förvaltarskap.

Välfärd

Gränsen mellan kommunens ansvar och det privatas ska vara tydlig. Kommunens service ska vara av god kvalitét. Kommunen ska skapa goda förutsättningar för att de som är i behov av stöd ska få det stöd de behöver, men utan att överta det ansvar och uppdrag som näringsliv, föreningsliv och civilsamhället kan lösa utan politisk inblandning.

Barn och elever ska ges förutsättningar att minst nå kunskapskraven, nå gymnasieexamen och komma i egenförsörjning. För att lyckas ges elever förutsättningar att tillgodogöra sig utbildning genom att deras utveckling och lärande stimuleras i en trygg miljö under hela utbildningskedjan, från förskola till gymnasium. Oavsett ålder ges förutsättningar för ett livslångt lärande, ständig utveckling, god livskvalitet, minskade kunskapsklyftor och goda utbildningsresultat.
Stöd, vård och omsorg ska ha god kvalitet och utformas utifrån individens behov och förutsättningar. Det ska finnas valfrihet för äldre och kvaliteten ska alltid värnas. Kvaliteten inom äldreomsorgen ska stå i fokus. Värnamo ska vara en kommun där äldreomsorgen känns trygg för Värnamos äldre och deras anhöriga.

Tillgänglig och effektiv

Kommunen strävar efter att erbjuda bra service, vara lättillgänglig och effektiv i alla sina kontakter med invånare, företag, organisationer och besökare. Vi jobbar ständigt med att förbättra kvaliteten på våra verksamheter genom att vara nyskapande, driva innovationer, hålla koll på omvärlden och genomföra ständiga förbättringar. Vi ser invånare, brukare och medarbetare i Värnamo som en värdefull resurs, och vi vill ta vara på deras erfarenheter och förslag för att utveckla kommunen.

Attraktiv arbetsgivare

Det är viktigt att alla som jobbar i Värnamo kommun känner att deras arbetsdag är meningsfull och värdefull. Det gäller både deras personliga utveckling och att göra skillnad för invånarna, människorna vi finns till för. För att behålla, utveckla och rekrytera medarbetare är det avgörande att vara en attraktiv arbetsgivare som erbjuder detta i en hållbar arbetsmiljö. Genom att involvera medarbetarna i att forma arbetsplatsen skapar vi en positiv arbetskultur och ett gott arbetsklimat där värdegrund och medarbetarskap står i fokus. Vi fortsätter att arbeta med att ge cheferna de bästa förutsättningarna, att hantera bemanningen och att fokusera på arbetsmiljö och sjukfrånvaro, vilket är nödvändigt för att vara en attraktiv arbetsgivare.

En attraktiv kommun

En attraktiv kommun med välmående näringsliv och hållbar tillväxt

Målbeskrivning:

För att leva upp till visionen om den mänskliga tillväxtkommunen behöver Värnamo vara attraktivt och stimulera hållbar tillväxt. Genom välmående näringsliv och växande arbetsmarknad skapas ekonomisk hållbarhet som ger valfrihet och möjligheter att investera i välfärd, trygghet och en grönare kommun. För att klara framtidens utmaningar behöver arbetskraft och kompetens motsvara de behov som finns både inom offentlig- och privat sektor.

Nyckelord:

Tillväxt, civilsamhälle, näringsliv, arbetsmarknad, välfärd, valfrihet, attraktivitet, etableringar, expansion, kompetensförsörjning, pendling, kultur, meningsfull fritid, upplevelser, integration, trivsel, landsbygd, samarbete, naturnära rekreation och friluftsliv, utveckling

Målets bidrag till Agenda 2030:

Indikatorer – En attraktiv kommun

Nyckeltals-nummer	Nyckeltalsbenämning	2021	2022	Målvärde 2024	Målvärde 2027
N01951	Invånare totalt, antal	34 661	34 692	34 912	35 242
N00903	Skattekraft kommun, kr/invånare	220 842	221 501	Behålla	Öka
U40402	Företagsklimat enl. Svenskt Näringsliv, ranking	76	80	Förbättras	
N03920	Arbetslöshet 18–64 år, årsmedelvärde, andel (%) av befolkning.	5,2	4,1	Minska	Minska
N01004	Nystartade arbetsställen, antal/1000 inv. 16–64 år	14	13	Öka	Öka
N00667	Medborgarundersökningen - Kommunen är en bra plats att bo och leva på, andel (%)	93,2	-	Öka	Öka
N00558	Medborgarundersökningen - Bra tillgång till kommunal service utanför kommunens centralort, andel (%)	80,5	-	Öka	Öka
N00653	Medborgarundersökningen - Kommunens arbete för att förbättra integration och delaktighet i samhället fungerar bra, andel (%)	34,9	-	Öka	Öka
Egen uppföljning	Antal deltagare i aktiviteter inom Näringslivssamverkan	1729		Öka	Öka
N01724	Högutbildade invånare 25–64 år, andel (%)	19,5	20,1	Öka	Öka
Egen uppföljning	Andel uppnådda delar i SS 854000:2021 (Styrning och ledning för hållbar utveckling i kommuner och regioner - Vägledning för genomförandet av FN:s Agenda 2030 för hållbar utveckling)			Öka	Öka

Det övergripande målet En attraktiv kommun innebär:

Företagande och jobb

För att Värnamo ska fortsätta att blomstra och vi ska ha gemensamt välstånd är det viktigt att ha en välfungerande arbetsmarknad och tillväxt. Värnamo ska vara en central plats för företagande och

jobbmöjligheter. För att locka till sig nya företag och möjliggöra expansion är det avgörande att vi har tillräckligt med kompetent arbetskraft, en bra infrastruktur och att vi kan hantera planering och tillståndsprocesser effektivt. Med nya sätt att arbeta behöver vi också en pålitlig digital infrastruktur och möjlighet till smidiga och hållbara transporter. Vi strävar efter att ha en lokal energiproduktion som är hållbar, tillgänglig och som fortsätter att utvecklas.

Kultur och fritid

Invånare och besökare i Värnamo kommun ska ha möjlighet till meningsfull fritid och ett brett utbud av kulturaktiviteter. Värnamo kommun spelar en viktig roll i att skapa gynnsamma förhållanden för en rik kulturscen, livslångt lärande och meningsfulla idrotts- och fritidsaktiviteter för alla invånare. Det innebär att vi vill utveckla kommunen för att öka trivseln för boende och besökare och skapa mötesplatser som uppmuntrar till både fysisk aktivitet och kreativitet. För att göra Värnamo ännu mer attraktivt kommer vi att satsa på att bli en framstående idrotts- och kulturkommun med fokus på folkhälsa. Vi värdesätter också närheten till natur och möjligheterna till friluftsliv. Allt detta vill vi genomföra genom nära samarbete med det civila samhället.

Stad och land

Hela Värnamo kommun ska vara en attraktiv plats att bo i, oavsett om man bor i stadskärnan, kransort eller landsbygd. Vi strävar efter att uppnå en jämn och hög kvalitet överallt. Vi vill att staden och landsbygden i Värnamo ska utvecklas tillsammans genom hållbar stadsplanering och trafiklösningar. Stadskärnan ska växa på ett sätt som skapar attraktiva områden och motverkar uppdelning av samhället. Hela kommunen ska leva genom att erbjuda likvärdig tillgång till bostäder, jobb, samhällsservice och offentliga platser. Det betyder att hela kommunen ska fungera bra. Staden och landsbygden ska komplettera varandra för att skapa en kommun för alla.

Kunskapskommunen

Samtliga skolformer inom kommunen ska genom samverkan med näringslivet göra Värnamo till en kommun där både offentlig- och privat sektor tryggar sin kompetensförsörjning. Målet är att:

- skapa god dialog mellan skola och näringsliv
- stödja företag att definiera sina framtida behov av kompetens
- samarbeta över förvaltningsgränser och med andra kommuner och aktörer inom exempelvis gymnasieutbildning, vuxenutbildning och högskoleutbildningar.

Omvärld och samarbete

I en värld där allt är mer sammanlänkat är det viktigt att se både på det som händer lokalt och globalt. För att kunna förstå och hantera de utmaningar som kommer i framtiden är det viktigt att vara medveten om vad som händer runt omkring oss och att hitta smarta lösningar tillsammans med andra. Samarbetet med andra kommuner, regioner, universitet, föreningar och företag är viktigt för att skapa en hållbar tillväxt i Värnamo. Vi behöver jobba tillsammans för att lyckas.

En grön kommun

En god miljö är grunden för vår välfärd. Värnamo kommun ska utvecklas så att både människor och miljö mår bra.

Målbeskrivning:

Värnamo har stora möjligheter att agera för ett hållbart samhälle genom ett långsiktigt och målmedvetet miljöarbete. Vi har ett ansvar att föregå som gott exempel, att verka som katalysator och göra det möjligt och enklare för invånare, verksamheter och företag att ställa om och leva mer hållbart. Genom utveckling, förvaltarskap och samverkan skapas en grönare kommun med hög livskvalitet och låg miljöpåverkan.

Nyckelord:

Minskade utsläpp, energieffektivisering, hållbara transporter, kretslopp, cirkulärt samhälle, resursförbrukning, vatten- och avlopp, innovation, hållbart byggande, anpassning till ett förändrat klimat, grönstruktur, naturskydd, artbevarande, ekosystem och biologisk mångfald, ekosystemtjänster, förvaltarskap, utveckling.

Målets bidrag till Agenda 2030:

Indikatorer – En grön kommun

Nyckeltals-nummer	Nyckeltalsbenämning	2021	2022	Målvärde 2024	Målvärde 2027
N00401	Utsläpp av växthusgaser totalt, ton CO2-ekv/inv.	4.68	-	4,07	3,54
N00637	Info från kommunen om vad enskilda kan göra för att minska sin miljö/ klimatpåverkan fungerar bra, andel (%)	67,1	-	67,1	67,1
U07801	Total mängd insamlat kommunalt avfall (kg/invånare)	514	521	489	463
Egen uppföljning	Mängden avfall insamlat för energiåtervinning (kg/invånare)	267	259	238	213
Egen uppföljning	Antal genomförda åtgärder Värnamo kommun åtagit sig i åtgärdsprogram: Anpassning till ett förändrat klimat	0	0	5	7

Det övergripande målet En grön kommun innebär:

Klimatpåverkan

I Värnamo är vårt mål att minska vårt klimatavtryck och bidra till en hållbar framtid i linje med Parisavtalet. Vi strävar efter att nå nationella och regionala klimatmål genom kraftfulla åtgärder. Vi vill öka tempot i vår omställning genom att göra våra verksamheter mer energieffektiva och minska både direkta och indirekta utsläpp, särskilt inom transport, byggande och livsmedelsproduktion. För att uppnå detta ska vi förändra våra resvanor, hantera livsmedel på ett mer hållbart sätt och ställa högre krav vid inköp. Vår koldioxidbudget kommer att vara vår vägledning och hjälpa oss att följa upp och vidta åtgärder för att minska klimatpåverkan inom kommunkoncernen.

Lätt att göra rätt

För att lyckas med omställningen måste det vara enkelt att göra rätt. I Värnamo vill vi ge invånare, företag och verksamheter möjlighet att bli mer miljö- och resursmedvetna. Vi vill underlätta för hållbara resor, öka återvinningen och återanvändningen, samt främja miljö- och klimatvänlig utveckling av verksamheter och affärer. Vi vill uppmuntra samarbete och resurseffektivisering, till exempel genom industriell symbios. Spridning av kunskap, inspiration och innovation är avgörande för vår framgång.

Anpassning till ett förändrat klimat

Eftersom effekterna av klimatförändringar blir alltmer uppenbara och påverkar oss alla med skyfall, översvämningar, högre luftfuktighet, värmeböljor, torka, stormar och förändrad natur, behöver vi planera och bygga ett starkt samhälle som är mindre sårbart för framtida klimatförändringar. Detta innebär att vi behöver ha en långsiktig och mångsidig strategi, ta hänsyn till naturens förutsättningar vid byggprojekt och satsa på att hantera dagvatten och ha högkvalitativa grönområden. Vi behöver också anpassa befintliga verksamheter och byggnader för att möta förändringarna. Vi ska vara förebyggande och ha en hög förmåga att anpassa oss till förändringar.

Ekosystem och biologisk mångfald

När klimatförändringarna ökar och vi utnyttjar naturen mer ökar också behovet av att skydda och utveckla värdefulla naturmiljöer samt säkerställa tillgången till rent vatten. Därför kommer vi att främja ekosystemtjänster på vår egen mark och tillsammans med andra markägare. Genom att planera och bygga på ett hållbart sätt kommer vi att förstärka de naturliga sambanden för att främja biologisk mångfald och skapa en rikare naturupplevelse. Det innebär att vi exempelvis kan skapa grönområden som binder samman och finnas nära städer samt bekämpa spridningen av invasiva arter på vår mark. Vi kommer också att främja trevliga utomhusmiljöer som förbättrar livskvaliteten, erbjuder mötesplatser och främjar lokal matproduktion. Vid exploateringar och byggprojekt ska vi vidta åtgärder för att kompensera för eventuella negativa konsekvenser för naturen. Vi ska också minska nedskräpning, spridning av mikroplaster och markföroreningar.

En trygg kommun

Där varje invånare ges goda möjligheter att leva utifrån sina förutsättningar och att leva livet hela livet.

Målbeskrivning:

En trygg kommun kännetecknas av att kommunens invånare känner sig trygga i att utvecklas och söka nya möjligheter. Detta omfattar både boende, sysselsättning, levnadsmiljö och fritid. Kommunen berikas av mångfald och känslan av att alla har en plats och alla får plats. Utmanande tider kräver större ansvar. Kommunen vill därför prioritera tidiga insatser för en långsiktig och hållbar trygghet.

Nyckelord:

Trygghet, säkerhet, förtroende, tillit, jämlikhet, framtidstro, krisberedskap, social hållbarhet, tidigt samordnade insatser, mötesplatser, utveckling.

Målets bidrag till Agenda 2030:

Indikatorer – En trygg kommun

Nyckeltals-nummer	Nyckeltalsbenämning	2021	2022	Målvärde 2024	Målvärde 2027
N00320	Sociala relationer och tillit – Kommunindex kvinnor	-	49	Öka	Öka
N00331	Sociala relationer och tillit – Kommunindex Män	-	44	Öka	Öka
N00312	Trygghet och säkerhet – Kommunindex Kvinnor	-	42	Öka	Öka
N00323	Trygghet och säkerhet – Kommunindex Män	-	72	Öka	Öka
N00610	Medborgarundersökningen - Trygg utomhus i området där du bor när det är mörkt ute, andel (%)	70,9	-	Öka	Öka
U01471	Invånare 16–84 år som känner sig stressade, andel (%)		13,8	Minska	Minska
N00611	Medborgarundersökningen - Trygg utomhus i området där du bor när det är ljust ute, andel (%)	95,8		Öka	Öka
N00638	Medborgarundersökningen - Kommunens arbete för att säkerställa tillgången till dricksvatten är bra, andel (%)	88,9	-	Öka	Öka
N00617	Medborgarundersökningen - Låg oro att det kommer ske en allvarlig samhällsstörning i kommunen, andel (%)	83,4	-	Öka	Öka
Egen uppföljning	Genomförandegrad av åtgärder i åtgärdsplan framtagen utifrån lag (2023:196) om kommuners ansvar för brottsförebyggande arbete.				

Det övergripande målet En trygg kommun innebär:

Välkomnande, tillgänglig och inkluderande

En trygg kommun kännetecknas av att invånarna känner sig säkra när de strävar efter utveckling och nya möjligheter. Det handlar om att känna sig trygg i sitt boende, sin sysselsättning, sin livsmiljö och sin fritid. Mångfalden berikar kommunen och alla människor ska känna att de har en plats och att de får plats.

I Värnamo kommun har man stor tillit till den kommunala servicen och kvaliteten som den levererar. Trygghet är en grundläggande aspekt. Kommunen strävar också efter att vara tillgänglig och effektiv i sin kontakt med invånarna. Invånarna upplever en hög grad av delaktighet och får tydlig information, vilket ökar förtroendet. Kommunens verksamheter är nyskapande, innovativa och anpassar sig till samhällsförändringarna.

Samhällsutmaningar ökar och psykisk ohälsa påverkar allt fler människor, även i yngre åldrar. Detta innebär att kommunen måste arbeta förebyggande och agera snabbt vid oro för att kunna samordna insatserna på bästa sätt för varje individ. Värnamo kommun har en långsiktig och trygghetsskapande strategi som fokuserar på både strukturella och individuella förebyggande åtgärder. Genom nära samarbete med andra myndigheter, föreningsliv, civilsamhället och näringslivet ökar den upplevda tryggheten. På detta sätt skapas ett skyddsnät genom planering, samordning och effektiv resursanvändning, vilket i sin tur leder till förbättrad folkhälsa.

Barnens bästa först

Barnkonventionen är viktig för att skapa trygghet och vägleda kommunens arbete. Vi vill ge varje barn möjlighet att utvecklas till trygga och självständiga medborgare, både socialt, emotionellt och kunskapsmässigt.

I Värnamo kommun skapas en trygg miljö för barnen från förskola till gymnasium. Detta leder till minskade kunskapsklyftor, goda utbildningsresultat och ökad samhörighet i samhället. Vi ser till att barn får det stöd de behöver för att klara skolan så tidigt som möjligt och på sikt bli självförsörjande, baserat på deras individuella förutsättningar.

En äldrevänlig kommun

Värnamo kommun arbetar för att göra det möjligt för äldre att leva ett hälsosamt och självständigt liv. Vi värdesätter deras delaktighet och möjlighet att själva välja hur de vill leva. Vi fokuserar inte bara på äldreomsorg utan strävar efter att erbjuda en miljö där äldre medborgare kan leva friska, trygga och självständiga liv.

För att förebygga utanförskap och otrygghet är det viktigt att ha trygga och inkluderande miljöer för alla invånare i kommunen. Det handlar både om att skapa säkerhet i den fysiska miljön och att främja välmåendet och trivseln på det psykiska planet. Kommunen tar ett förebyggande perspektiv och tänker på det sociala när vi planerar för trygga miljöer i framtiden, till exempel genom att bygga bostäder och se till att det finns säkra vägar till arbete och fritidsaktiviteter. Vi strävar efter att erbjuda gröna och tillgängliga områden där människor kan spontant utöva friluftsliv, lek och idrott i sin närmiljö. Genom att skapa sådana trygga och inkluderande platser främjar vi inkludering och bidrar till social hållbarhet för alla invånare.

Kris och säkerhet

Värnamo kommun strävar efter att vara en trygg och säker plats för alla som bor, arbetar och vistas här. Det betyder att kommunen prioriterar samarbete med olika aktörer för att förebygga brott och skydda de som är extra utsatta. För att lyckas tar kommunen också hand om frågor som rör skydd mot olyckor och hantering av kriser. Det innebär att vi arbetar både med vardagliga händelser och är väl förberedda vid mer allvarliga situationer.

En del av vårt arbete för trygghet och säkerhet handlar om att säkerställa och skydda vår egen verksamhet och de tjänster vi erbjuder. Kommunkoncernen arbetar med att förstärka både den fysiska och tekniska säkerheten. Vi är medvetna om att digitaliseringen ger oss stora möjligheter, men den innebär också risker. Hoten ökar och det ställer högre krav på IT-säkerheten. Kommunen arbetar för att säkra tillgång till energi och vatten och ha en god beredskap för akuta situationer.

§ 183 Dnr: KS.2023.667

Investeringsbudget 2024 samt plan

Beslut

Kommunfullmäktige beslutar enligt kommunstyrelsens förslag
att fastställa investeringsbudget 2024 samt plan 2025–2028.

Avstår från att delta
Samtliga ledamöter och tjänstgörande ersättare från Socialdemokraterna, Sverigedemokraterna och Vänsterpartiet avstår från att delta i beslutet.

Ärendebeskrivning

Kommunledningsförvaltningen har i tjänsteskrivelse 21 oktober 2023 anfört följande.

I samband med att kommunfullmäktige 2023-06-21, §100, antog investeringsbudget 2024 samt investeringsplan 2025–2028 beslutades att uppdra åt nämnderna att anpassa och prioritera investeringsprojekt med totalbudgetram per år och nämnd. I den beslutade investeringsbudgeten fanns med belopp där varje nämnd skulle anpassa och prioritera investeringsprojekten för att hamna på beslutad budgetram per nämnd och år. Nämnderna har inlämnat förslag, sammanställning bifogas över nämndernas förslag.

Skattefinansierad verksamhet
Totalt innebar det ca 76 miljoner kronor att minska bland investeringsprojekten för att anpassa till beslutad budgetram per nämnd och år. Nämnderna har gjort den anpassningen för åren 2024-2028, dock har det tillkommit behov av ytterligare 4 miljoner år 2024.

Avgiftsfinansierad verksamhet
För den avgiftsfinansierade verksamheten, har det framkommit att det kan minskas med 5 miljoner kronor år 2024 där medel redan finns sedan tidigare.

Sammanfattning
Total investeringsbudget och plan uppgår till 1 986 miljoner kronor för åren 2024–2028. Nämndernas underlag med prioritering enligt tilldelade ramar innebär sammantaget för hela perioden att investeringsvolymen har minskat med 1 miljon kronor jämfört med kommunfullmäktiges budgetbeslut i juni 2023.

Kommunstyrelsen har behandlat ärendet 7 november 2023, § 328.

Forts.

§ 183 (forts)

Förslag till beslut

Kommunstyrelsen föreslår kommunfullmäktige besluta
att fastställa investeringsbudget 2024 samt plan 2025–2028.

Yrkanden

Tobias Pettersson (M) yrkar, med instämmande av Håkan Johansson (KD) och Mikael Karlsson (C) bifall till kommunstyrelsens förslag till beslut.

Beslut skickas till:
Samtliga nämnder
Ekonomiavdelningen

VÄRNAMO KOMMUN

401

INVESTERINGSBUDGET 2024 samt INVESTERINGSPLAN 2025 - 2028		Beslutad av kommunfullmäktige 2023-06-21					Nämndernas prioriteringar av investeringsprojekt 230930					Skillnad jmf med Kf 230621
Belopp i tkr	Sidnr	Investeringsbudget 2024, investeringsplan 2025-2028					Investeringsbudget 2024, investeringsplan 2025-2028					
		2024	2025	2026	2027	2028	2024	2025	2026	2027	2028	
SKATTEFINANSIERADE INVESTERINGAR	2-22	499 474	295 678	176 917	180 000	229 500	505 319	302 120	169 179	158 761	250 125	3 935
INVESTERINGAR MARK & EXPLOATERING	23-24	15 820	51 800	72 800	26 900	18 300	15 820	51 800	72 800	26 900	18 300	
AVGIFTSFINANSIERADE INVEST. VA	25-27	94 222	83 700	105 200	70 400	66 400	89 222	83 700	105 200	70 400	66 400	-5 000
TOTALA BRUTTOINVESTERINGAR		609 516	431 178	354 917	277 300	314 200	610 361	437 620	347 179	256 061	334 825	
Summa 2024-2028						1 987 111					1 986 046	-1 065
SUMMA INKOMSTER I ANSLUTNING TILL INVESTERINGAR, MARK & EXPLOATERING	24	-23 000	-43 000	-33 000	-43 000	-48 500	-23 000	-43 000	-33 000	-43 000	-48 500	
SUMMA INKOMSTER I ANSLUTNING TILL INVESTERINGAR, VA-ANLÄGGNINGSAVGIFTER	27	-9 000	-9 000	-9 000	-9 000	-9 000	-9 000	-9 000	-9 000	-9 000	-9 000	
SUMMA INKOMSTER I ANSLUTNING TILL INVESTERINGAR		-32 000	-52 000	-42 000	-52 000	-57 500	-32 000	-52 000	-42 000	-52 000	-57 500	
TOTALA "NETTOINVESTERINGAR"		577 516	379 178	312 917	225 300	256 700	578 361	385 620	305 179	204 061	277 325	

	2024	2025	2026	2027	2028	Total minskning år 2024-2028
Skillnad Nämndernas prioriteringar per år jmf med Kf 230621	845	6 442	-7 738	-21 239	20 625	-1 065

VÄRNAMO KOMMUN

INVESTERINGSBUDGET 2024 samt INVESTERINGSPLAN 2025 - 2028 Skattefinansierad verksamhet		Beslutad av kommunfullmäktige 2023-06-21					Nämndernas prioriteringar av investeringsprojekt 2023-09-30					Totalt belopp anpassning och prioritering 2024-2028
		Investeringsbudget 2024, investeringsplan 2025-2028					Investeringsbudget 2024, investeringsplan 2025-2028					
Belopp i tkr	Sidnr	2024	2025	2026	2027	2028	2024	2025	2026	2027	2028	
Teknik- och fritidsnämnd	3-13	436 704	239 128	130 700	135 900	177 050	442 654	246 698	123 320	115 775	194 220	-52 250
Barn- och utbildningsnämnd	14-15	24 800	25 300	17 000	17 000	17 000	24 800	25 300	17 000	17 000	17 000	-11 010
Kommunstyrelse/Campus	16	600	450	800	600	450	600	450	800	600	450	-80
Kommunstyrelse/Kommunledningsförvaltning	17	5 700	3 700	4 100	3 700	3 700	5 700	3 700	4 100	3 700	3 700	-228
Kulturnämnd	18	4 970	3 900	1 600	1 600	1 600	4 970	3 900	1 600	1 600	1 600	-900
Medborgarnämnd	19	1 200	1 700	1 200	1 200	1 200	1 200	1 700	1 200	1 200	1 200	-325
Omsorgsnämnd	20	8 500	9 500	9 517	8 000	8 000	8 500	9 500	9 517	8 000	8 000	-3 360
Samhällsbyggnadsnämnd	21	6 000	4 000	4 000	4 000	9 500	5 745	3 872	4 502	4 236	9 145	-980
Servicenämnd	22	11 000	8 000	8 000	8 000	11 000	11 150	7 000	7 140	6 650	14 810	-2 840
SUMMA Skattefinansierad verksamhet		499 474	295 678	176 917	180 000	229 500	505 319	302 120	169 179	158 761	250 125	-71 973
Summa skillnad Kf 230621 jmf med nämndernas prioritering							5 845	6 442	-7 738	-21 239	20 625	
Totalen för åren 2024-2028 ökning med											3 935	

VÄRNAMO KOMMUN

INVESTERINGSBUDGET 2024 samt INVESTERINGSPLAN 2025 - 2028	Beslutad av kommunfullmäktige 2023-06-21					Teknik- och fritidsnämndens prioritering 403 investeringsprojekt				
Skattefinansierad verksamhet, Teknik- och fritidsnämnd	Investeringsbudget 2024, investeringsplan 2025-2028					Investeringsbudget 2024, investeringsplan 2025-2028				
Belopp i tkr	**2024**	**2025**	**2026**	**2027**	**2028**	**2024**	**2025**	**2026**	**2027**	**2028**
Teknik- och fritidsförvaltning Stab, Samhällsskydd	7 095	2 850	5 850	2 825	2 850	7 095	2 850	5 850	1 825	1 850
Gator och vägar, GC-vägar, Belysning, Maskiner /Utrustning, Parker	57 907	45 170	43 670	44 750	51 070	57 307	39 570	40 570	38 650	45 470
Fritid	11 900	15 300	14 700	9 300	4 900	17 850	12 600	5 700	8 800	5 900
Fastighet	359 802	190 078	82 600	73 400	148 900	360 402	191 678	71 200	66 500	141 000
Justering ram basnivå		-14 270	-16 120	5 625	-30 670		0	0	0	0
SUMMA Teknik- och fritidsnämnd skattefinansierat	436 704	239 128	130 700	135 900	177 050	442 654	246 698	123 320	115 775	194 220

INVESTERINGSBUDGET 2024 samt INVESTERINGSPLAN 2025 - 2028 Skattefinansierad verksamhet				Beslutad av kommunfullmäktige 2023-06-21								Teknik- och fritidsnämndens prioritering investeringsprojekt								404
				Investeringsbudget 2024, investeringsplan 2025-2028								Investeringsbudget 2024, investeringsplan 2025-2028								
Objekt	**Nämnd**	**Projekt-blad löpnr KF**	**Projektnr ek.syst**	**Projekt-total**	**Beslutad budget t.o.m 2023,** ej årliga anslag	**2024**	**2025**	**2026**	**2027**	**2028**	**Framtid**	**Projekt-total**	**Beslutad budget t.o.m 2023,** ej årliga anslag	**2024**	**2025**	**2026**	**2027**	**2028**	**Framtid**	
Teknik- och fritidsnämnd	**Projekt märkta med:**	KF-beslut för att dessa budgetmedel skall kunna användas skall startbeslut fattas av KF.																		
Stab																				
Tekniska administration Inventarier	TFN	TU 001	200001/ 0002			**100**	**100**	**100**	**100**	**100**				**100**	**100**	**100**	**100**	**100**		
IT-utrustning	TFN	TU 003	200002/ 0003			**250**	**250**	**250**	**225**	**250**				**250**	**250**	**250**	**225**	**250**		
Lakvattenrening	TFN	TU 109	200003/ 1138/ 0640			**4 098**	**500**	**500**	**500**	**500**				**4 098**	**500**	**500**	**500**	**500**		
Samhällsskydd																				
Rensning Lagan	TFN	KF 027	200005			**0**		**3 000**						**0**		**3 000**				
Skyfallsvägar/översvämnings-åtgärder	TFN	KF 236	200004			**2 647**	**2 000**	**2 000**	**2 000**	**2 000**				**2 647**	**2 000**	**2 000**	**1 000**	**1 000**		
SUMMA Stab, Samhsk						**7 095**	**2 850**	**5 850**	**2 825**	**2 850**				**7 095**	**2 850**	**5 850**	**1 825**	**1 850**		

405

INVESTERINGSBUDGET 2024 samt INVESTERINGSPLAN 2025 - 2028 Skattefinansierad verksamhet				Beslutad av kommunfullmäktige 2023-06-21								Teknik- och fritidsnämndens prioritering investeringsprojekt							
				Investeringsbudget 2024, investeringsplan 2025-2028								Investeringsbudget 2024, investeringsplan 2025-2028							
Objekt	Nämnd	Projekt-blad löpnr KF	Projekt nr ek.syst	Projekt-total	Beslutad budget t.o.m 2023, ej årliga anslag	2024	2025	2026	2027	2028	Framtid	Projekt-total	Beslutad budget t.o.m 2023, ej årliga anslag	2024	2025	2026	2027	2028	Framtid
Teknik- och fritidsnämnd	Projekt märkta med:	KF-beslut för att dessa budgetmedel skall kunna användas skall startbeslut fattas av KF.																	
Gator och vägar																			
Beläggningar	TFN	TU 017	210001			9 500	10 500	11 500	11 500	11 500				9 500	10 500	11 500	11 500	11 500	
Övergripande årliga anslag Gator och vägar	TFN		210000			3 200	3 200	4 300	3 200	3 200				3 200	3 200	4 300	3 200	3 200	
Gatuarbeten vid ledningsförnyelse	TFN	TU 225	210003/0011			2 500	2 500	2 500	2 500	2 500				2 500	2 500	2 500	2 500	2 500	
Ledningsseparering el		TU 226	210028			Finns under rad Övergripande årliga anslag								Finns under rad Övergripande årliga anslag					
Förbättring gator-trottoarer		TU 007	210002			Finns under rad Övergripande årliga anslag								Finns under rad Övergripande årliga anslag					
Broar-viadukter		TU 008	210005/0024			Finns under rad Övergripande årliga anslag								Finns under rad Övergripande årliga anslag					
Trafiksäkerhetsåtgärder		TU 009	210004/0015			Finns under rad Övergripande årliga anslag								Finns under rad Övergripande årliga anslag					
Utsmyckning av rondeller		TU 023	210030/1133			Finns under rad Övergripande årliga anslag								Finns under rad Övergripande årliga anslag					
Väderskydd och hållplatser		TU 015	210007/0028			Finns under rad Övergripande årliga anslag								Finns under rad Övergripande årliga anslag					
Förstudie och byggnation infrastruktur Gummifabriken	KF-beslut	KF 024	210018	6 000	72	1 428					3 000	4 500	72	1 428					3 000
Ny förbindelse över järnvägen	KF-beslut	KF 025	210059/210016	300 000	5 000	0	0	0	5 000	10 000		300 000	5 000	0	0	0	5 000	10 000	280 000
Parkeringslösning i Värnamo centrum	KF-beslut	KF 207	210070	52 000		0	1 000	1 000				52 000	1 000	0	1 000	1 000			49 000
Lagmansgatan Ouchterlonygatan	KF-beslut	KF 010	210064	18 000							18 000	18 000							18 000
Utreda o bygga trafiklösn kv Kärleken	KF-beslut	KF 008	210045	28 000		0	0			1 000	27 000	28 000		0	0			1 000	27 000
Karlsdal, väg i bostadsomr	TFN	TU 218	210060	2 800	800	2 000						2 800	800	2 000					
Utfart Växjöv/Smålandsg	TFN	TU 219	210066	500								500							
Infrastrukturprojekt Prostsjövägen Ljusevekaområdet	TFN	KF 035	210067	36 600	16 000	13 000	7 600	0	0	0		36 600	16 000	13 000	7 600	0	0	0	
Vänsterkörfält Ny grundskola Väster	TFN	KF 036	210068	2 200	1 100	1 100						2 200	1 100	1 100					
Vänsterkörfält Borgen	TFN	KF 037	210069	2 200	500	1 700						2 200	500	1 700					
Trafikåtgärder Prostsjön	KF-beslut	KF 243		5 000							5 000	5 000							5 000

406

INVESTERINGSBUDGET 2024 samt INVESTERINGSPLAN 2025 - 2028 Skattefinansierad verksamhet				Beslutad av kommunfullmäktige 2023-06-21								Teknik- och fritidsnämndens prioritering investeringsprojekt							
				Investeringsbudget 2024, investeringsplan 2025-2028								Investeringsbudget 2024, investeringsplan 2025-2028							
Objekt	Nämnd	Projekt-blad löpnr KF	Projekt nr ek.syst	Projekt-total	Beslutad budget t.o.m 2023, ej årliga anslag	2024	2025	2026	2027	2028	Framtid	Projekt-total	Beslutad budget t.o.m 2023, ej årliga anslag	2024	2025	2026	2027	2028	Framtid
Teknik- och fritidsnämnd	Projekt märkta med:	KF-beslut för att dessa budgetmedel skall kunna användas skall startbeslut fattas av KF.																	
Trafikåtgärd Halmstadsvägen	KF-beslut	KF 274		9 000			0	0	0		9 000	9 000			0	0	0		9 000
Hållplatser Nydalavägen	TFN	KF 275		2 000		0		2 000				2 000		0		0			
Lundavägen Bredaryd	KF-beslut	KF 276		6 000		0	0	500	2 000	2 000	1 500	6 000		0	0	500	2 000	2 000	1 500
Åtg Malmövägen maa polishus	KF-beslut	KF 277		10 000			5 000	5 000				10 000			5 000	5 000			
Trafikåtgärder Götavägen	KF-beslut	KF 278		25 000		0		0		1 000	24 000	25 000		0		0		1 000	24 000
Nya hållplatser	TFN	KF 279				500	500	500	500	500				500	0	500	0	500	
Gc-vägar																			
Gc-vägar (Tfn prioriterar)	TFN	TU 006	211001			5 000	5 000	5 000	5 000	5 000				2 000	2 000	3 000	2 000	2 000	
GC-väg Nydalavägen	TFN	TU 005	211034	0		0						0		0					
Säkra skolvägar	TFN	TU 221	211016	500		0						500		0					
Planskild cykelväg Silkesv/Halmstadv	KF-beslut	KF 253		5 000							0	5 000							0
Samåkningsparkering NÖ infarten	TFN	TU 222		1 000							0	1 000							0
Centrumförnyelse gå-ytor	TFN	TU 203	211036			1 000	1 000	1 000	1 000	1 000				1 000	0	2 000	500	500	
Tillgänglighetsåtgärder	TFN	TU 010	210003			100	200	200	200	200				100	200	200	200	200	
Gc-led Värnamo-Bor	KF-beslut	KF 033		1 500							1 500	1 500							1 500
Gc-led Värnamo-Bredaryd	KF-beslut	KF 034	211009	8 000							7 680	8 000							7 680
GC ny grundskola väster	TFN	KF 038	211032	8 000		2 000						8 000	2 000	6 000					
Cykelparkering	TFN	TU 227	211035	5 000		0	0	1 000	1 000	1 000	2 000	5 000		0	0	0	0	0	5 000
GC-väg Värnamo-Hörle	KF-beslut	KF 280				1 000			3 680	3 000				1 000			3 680	3 000	
Gc-väg banvallen Norra hult-Mossle	KF-beslut	KF 281							1 000	1 000							0	0	2 000
GC-nät i Forsheda	KF-beslut	KF 282				1 000	1 000	1 000						1 000	0	2 000			

INVESTERINGSBUDGET 2024 samt INVESTERINGSPLAN 2025 - 2028				Beslutad av kommunfullmäktige 2023-06-21								Teknik- och fritidsnämndens prioritering investeringsprojekt								407
Skattefinansierad verksamhet				Investeringsbudget 2024, investeringsplan 2025-2028								Investeringsbudget 2024, investeringsplan 2025-2028								
Objekt	**Nämnd**	**Projekt-blad löpnr KF**	**Projekt nr ek.syst**	**Projekt-total**	**Beslutad budget t.o.m 2023,** ej årliga anslag	**2024**	**2025**	**2026**	**2027**	**2028**	**Framtid**	**Projekt-total**	**Beslutad budget t.o.m 2023,** ej årliga anslag	**2024**	**2025**	**2026**	**2027**	**2028**	**Framtid**
Teknik- och fritidsnämnd	**Projekt märkta med:**	KF-beslut för att dessa budgetmedel skall kunna användas skall startbeslut fattas av KF.																	
GC Sveaplan-viadukten	TFN					**1 000**								**0**					
GC Kolonigatan	TFN					**1 000**								**0**					
Belysning																			
Gatubelysning	TFN	TU 016	212001			**1 000**	**1 000**	**1 000**	**1 000**	**1 000**				**1 000**	**1 000**	**1 000**	**1 000**	**1 000**	
Belysning lekplatser	TFN	TU 057	212012	**1 000**								**1 000**							
Maskiner/Utrustning																			
Arbetsmaskiner produktionsavdelningen	TFN	TU 025	213001			**4 620**	**4 620**	**4 620**	**4 620**	**4 620**				**4 620**	**4 620**	**4 620**	**4 620**	**4 620**	
Övriga inventarier gata och förråd	TFN	TU 012	210006			**600**	**600**	**600**	**600**	**600**				**600**	**600**	**600**	**600**	**600**	
Parker																			
Investeringar i parker och lekplatser	TFN	TU 030-034	214001			**4 559**	**1 350**	**1 350**	**1 350**	**1 350**				**4 559**	**1 350**	**1 350**	**1 350**	**1 350**	
Laganstråket	TFN	KF 019	214014			**0**	**0**	**500**	**500**	**500**				**0**	**0**	**500**	**500**	**500**	
Investeringar enligt Bolaskogsmodellen	TFN	KF 020	214004			**100**	**100**	**100**	**100**	**100**				**500**	**0**	**0**	**0**	**0**	
Åbroparken/Enehagsparken, upprustn, modernisering, gång- och cykelbro mm	KF-beslut	KF 014		**9 000**							**9 000**	**9 000**							**9 000**
Fickparken plåten Värnamo	TFN	TU 210		**500**							**500**	**500**							**500**
SUMMA Gator mm						**57 907**	**45 170**	**43 670**	**44 750**	**51 070**				**57 307**	**39 570**	**40 570**	**38 650**	**45 470**	

INVESTERINGSBUDGET 2024 samt INVESTERINGSPLAN 2025 - 2028 Skattefinansierad verksamhet				Beslutad av kommunfullmäktige 2023-06-21								Teknik- och fritidsnämndens prioritering investeringsprojekt 408							
				Investeringsbudget 2024, investeringsplan 2025-2028								Investeringsbudget 2024, investeringsplan 2025-2028							
Objekt	Nämnd	Projekt-blad löpnr KF	Projekt nr ek.syst	Projekt-total	Beslutad budget t.o.m 2023, ej årliga anslag	2024	2025	2026	2027	2028	Framtid	Projekt-total	Beslutad budget t.o.m 2023, ej årliga anslag	2024	2025	2026	2027	2028	Framtid
Teknik- och fritidsnämnd	Projekt märkta med:	KF-beslut för att dessa budgetmedel skall kunna användas skall startbeslut fattas av KF.																	
Fritid																			
Toalett vid skatepark i Åbroparken	TFN	KF 083									800								800
Aktvitetsområde större kransorter	TFN	KF 017	220047	9 000	3 100	1 500	1 500	1 500	1 500	0		9 000	3 100	1 500	1 500	0	0	0	2 900
Ramtilldelning inventarier fritid	TFN	TU 071	220001			2 000	2 000	2 000	2 000	2 000				3 000	3 300	3 000	3 000	3 000	
Satsning spontanidrott kransorter	TFN	TU071 (TU 211)	220005																
Satsningar Borgens anläggningar	TFN	TU 071 (TU 212)	220017																
Inventarier Idrottsanläggningar och Värnamo simhall	TFN	TU071	220001																
Konstsnö Borgen	KF-beslut	KF 012	220028	12 970	470	0	4 000	8 500				12 970	470	0	0	0			12 500
Forshedabadet	KF-beslut	KF 013		5 000							5 000	5 000							5 000
Beläggning löparbana F-vallen	KF-beslut	KF 015						0	5 000							0	5 000		
Byta ispist Talavidshallen NYTT	TFN	TFN 237												2 000					
Ishall Rydaholm, sarg+plexiglas	TFN	KF 016	220063	2 950	2 950							2 950	2 000	950					
Ny isyta	KF-beslut	KF 250				år 2029-2033 Framtid								år 2029-2033 Framtid					
Åtgärder för att stärka upp bassängen, baserat på utredning	TFN	KF 249	220046	4 500	1 000	500	600	700	800	900		4 500	1 000	500	600	700	800	900	
Inventarier nya idrottshallar (Park Arena och Västhorjaskolan)	TFN	TU 228	220064	1 000	500		500					1 000	500		500				
Byte kylanläggning Värnamo och Rydaholm	KF-beslut	KF 229		10 000		5 000	5 000					10 000		5 000	5 000				
Extra omklädningsrum i Axelent arena	TFN	TU 230	220065	2 000	300		1 700					2 000	300		1 700				

INVESTERINGSBUDGET 2024 samt INVESTERINGSPLAN 2025 - 2028				Beslutad av kommunfullmäktige 2023-06-21								Teknik- och fritidsnämndens prioritering investeringsprojekt 409							
Skattefinansierad verksamhet																			
				Investeringsbudget 2024, investeringsplan 2025-2028								Investeringsbudget 2024, investeringsplan 2025-2028							
Objekt	**Nämnd**	**Projekt-blad löpnr KF**	**Projekt nr ek.syst**	**Projekt-total**	**Beslutad budget t.o.m 2023,** ej årliga anslag	**2024**	**2025**	**2026**	**2027**	**2028**	**Framtid**	**Projekt-total**	**Beslutad budget t.o.m 2023,** ej årliga anslag	**2024**	**2025**	**2026**	**2027**	**2028**	**Framtid**
Teknik- och fritidsnämnd	**Projekt märkta med:**	KF-beslut för att dessa budgetmedel skall kunna användas skall startbeslut fattas av KF.																	
Utökning av yta vid konstgräsplan Gröndal	TFN	TFN 234		**500**		**500**						**500**		**500**					
Borgens elljusspår - LED	TFN	TFN 233		**400**		**400**						**400**		**400**					
Byte konstgräs - Ljusseveka	KF-beslut			**2 000**		**år 2029-2033 Framtid**					**2 000**	**2 000**							**2 000**
Byte konstgräs - Gröndal	KF-beslut	TFN 235		**2 000**				**2 000**				**2 000**				**2 000**			
Byte konstgräs - Forsheda	KF-beslut	TFN 236		**2 000**						**2 000**		**2 000**						**2 000**	
Bredaryds idrottshall - hallen + biytor + Squash	KF-beslut			**5 000**		**år 2029-2033 Framtid**					**5 000**	**5 000**							**5 000**
Forsheda idrottshall - golv + läktare	KF-beslut			**3 000**		**år 2029-2033 Framtid**					**3 000**	**3 000**							**3 000**
Värnamo Sporthall - läktare, omklädningsrum osv	KF-beslut			**2 000**		**år 2029-2033 Framtid**					**2 000**	**2 000**							**2 000**
Omklädningsrum Axelent arena	KF-beslut			**2 000**		**år 2029-2033 Framtid**					**2 000**	**2 000**							**2 000**
Tinas ö omklädningsrum	KF-beslut			**2 000**		**år 2029-2033 Framtid**					**2 000**	**2 000**							**2 000**
Östbohallen - omkl rum + belysning	KF-beslut			**3 000**		**år 2029-2033 Framtid**					**3 000**	**3 000**							**3 000**
Klubbhus Bredaryd	KF-beslut			**2 000**		**0**						**2 000**		**2 000**					
Konstgräs Rydaholm	KF-beslut					**år 2029-2033 Framtid**					**2 000**								**2 000**
Ombyggnad och renovering Sörsjö stall	KF-beslut	KF 251		**2 000**							**2 000**	**2 000**							**2 000**
Finnvedsvallen uppgr Allsvenskan	TFN	TFN	220054	**8 000**	**6 000**	**2 000**						**8 000**	**6 000**	**2 000**					
SUMMA Fritid						**11 900**	**15 300**	**14 700**	**9 300**	**4 900**				**17 850**	**12 600**	**5 700**	**8 800**	**5 900**	

INVESTERINGSBUDGET 2024 samt INVESTERINGSPLAN 2025 - 2028				Beslutad av kommunfullmäktige 2023-06-21								Teknik- och fritidsnämndens prioritering investeringsprojekt							410
Skattefinansierad verksamhet																			
Belopp i tkr				Investeringsbudget 2024, investeringsplan 2025-2028								Investeringsbudget 2024, investeringsplan 2025-2028							
Objekt	**Nämnd**	**Projekt-blad löpnr KF**	**Projnr ek. syst**	**Projekt-total**	**Beslutad budget t.o.m 2023,** ej årliga anslag	**2024**	**2025**	**2026**	**2027**	**2028**	**Framtid**	**Projekt-total**	**Beslutad budget t.o.m 2023,** ej årliga anslag	**2024**	**2025**	**2026**	**2027**	**2028**	**Framtid**
Teknik- och fritidsnämnd	**Projekt märkta med:**	KF-beslut för att dessa budgetmedel skall kunna användas skall startbeslut fattas av KF.																	
Fastighet																			
Övergripande årliga anslag fastighetsavdelningen	TFN		231000			**24 950**	**25 450**	**27 450**	**28 450**	**29 450**				**24 800**	**25 300**	**27 300**	**28 300**	**29 300**	
Energisparåtgärder	TFN	TU 050	231001																
Oförutsedda fastighetsinvesteringar samtl förvaltningar	TFN	TU 051	231005																
Säkerhetshöjande åtgärder, enl larmpolicy	TFN	TU 053	231011																
Ventilationsombyggnader	TFN	TU 054	231014																
Städ- och tvättmaskiner	TFN	TU 055	230002											Flyttad till Servicenämnden 150 tkr/år					
Planerat fastighetsunderhåll Reinvesteringar	TFN	TU 056	231012/0766																
Ombyggnad till förvaltningslokaler Expoområdet Hus D & E	KF-beslut	KF 209	231072	**63 000**	**3 000**		**30 000**	**30 000**				**63 000**	**3 000**		**25 000**	**35 000**			
Gröndalsprojektet, Ny bollhall/idrottshall, samt ombyggnader inom Folkets park, Park Arena	TFN	KF 059	231045	**91 000**	**63 000**	**28 000**						**91 000**	**63 000**	**28 000**					
Ny fotbollsarena	TFN	KF 264	231084	**210 000**	**52 500**	**106 000**	**51 500**					**210 000**	**52 500**	**106 000**	**51 500**				
Omklädningsbyggnad Ljusseveka	TFN	KF 265		**6 000**		**0**		**6 000**				**6 000**		**0**	**6 000**	**-**			
Ombyggnad Stadshuset Vmo	KF-beslut	KF 054	231098	**100 000**	**700**			**6 000**	**30 000**	**63 300**		**100 000**	**700**	**1 000**	**1 000**	**4 000**	**30 000**	**63 300**	
Personalutrymme arenaservice	KF-beslut	KF 256	231079	**2 000**	**200**				**1 800**			**2 000**	**200**				**1 800**		
Matsal, personalutrymme gatapark	TFN	KF 254	231080	**6 200**	**5 200**	**1 000**						**5 200**	**5 200**	**-**					
Miljöhus kommunens fastigheter	TFN	KF 255	231081	**9 000**	**5 000**	**4 000**						**9 000**	**5 000**	**4 000**					

INVESTERINGSBUDGET 2024 samt INVESTERINGSPLAN 2025 - 2028				Beslutad av kommunfullmäktige 2023-06-21								Teknik- och fritidsnämndens prioritering investeringsprojekt 411							
Skattefinansierad verksamhet																			
Belopp i tkr				**Investeringsbudget 2024, investeringsplan 2025-2028**								**Investeringsbudget 2024, investeringsplan 2025-2028**							
Objekt	**Nämnd**	**Projekt-blad löpnr KF**	**Projnr ek. syst**	**Projekt-total**	**Beslutad budget t.o.m 2023,** ej årliga anslag	**2024**	**2025**	**2026**	**2027**	**2028**	**Framtid**	**Projekt-total**	**Beslutad budget t.o.m 2023,** ej årliga anslag	**2024**	**2025**	**2026**	**2027**	**2028**	**Framtid**
Teknik- och fritidsnämnd	**Projekt märkta med:**	KF-beslut för att dessa budgetmedel skall kunna användas skall startbeslut fattas av KF.																	
Riktade Energisparprojekt	KF-beslut	KF 273		**20 000**		**0**	**0**	**5 000**	**5 000**	**10 000**		**20 000**		**0**	**0**	**3 000**	**3 000**	**5 000**	**9 000**
RTJ utbyte portar och ridåvärmare mm	TFN	KF 269		**5 000**		**0**	**0**	**3 000**	**2 000**			**3 500**		**2 000**	**1 500**	**0**	**0**		
Riktad ökad säkerhet utbyte/uppgradering passage och brandlarm	TFN	KF 272		**9 000**		**1 500**	**1 500**	**1 500**	**1 500**	**1 500**		**7 500**		**1 000**	**1 000**	**500**	**1 000**	**1 000**	**3 000**
Ny simhall	KF-beslut	KF 263		**402 000**					**1 000**	**1 000**	**400 000**	**402 000**					**1 000**	**1 000**	**400 000**
Reservkraft Linneberg	TFN		231082	**1 500**		**1 500**						**1 500**		**1 500**					

VÄRNAMO KOMMUN

INVESTERINGSBUDGET 2024 samt INVESTERINGSPLAN 2025 - 2028				Beslutad av kommunfullmäktige 2023-06-21								Teknik- och fritidsnämndens prioritering investeringsprojekt 412							
Skattefinansierad verksamhet																			
Belopp i tkr				Investeringsbudget 2024, investeringsplan 2025-2028								Investeringsbudget 2024, investeringsplan 2025-2028							
Objekt	**Nämnd**	**Projekt-blad löpnr KF**	**Projnr ek. syst**	**Projekt-total**	**Beslutad budget t.o.m 2023,** ej årliga anslag	**2024**	**2025**	**2026**	**2027**	**2028**	**Framtid**	**Projekt-total**	**Beslutad budget t.o.m 2023,** ej årliga anslag	**2024**	**2025**	**2026**	**2027**	**2028**	**Framtid**
Teknik- och fritidsnämnd	**Projekt märkta med:**	KF-beslut för att dessa budgetmedel skall kunna användas skall startbeslut fattas av KF.																	
Fastighet/Kök																			
Ombygg FIGY kök	TFN	KF 061	233004	**34 000**	**34 000**							**34 000**	**34 000**						
Storköksutrustningar	TFN	TU 052	233006			**900**	**900**	**900**	**900**	**900**				**900**	**900**	**900**	**900**	**900**	
Åkanten nytt syfte	KF-beslut	KF 258		**5 000**							**5 000**	**5 000**							**5 000**
Rörstorpsskolans kök	KF-beslut	KF 259		**15 000**							**15 000**	**15 000**							**15 000**
Enehagens skolas kök renovering och ombyggnad	KF-beslut	KF 247		**10 000**							**10 000**	**10 000**							**10 000**
Fastighet/Förskolor																			
Bredaryd, ny förskola 6avdelningar	TFN	KF 085	234005	**53 020**	**49 120**	**3 900**						**53 020**	**49 120**	**3 900**					
Ny förskola i Värnamo nr 3, 6 avdelningar	TFN	KF 058	234012	**48 920**	**48 833**	**87**						**48 920**	**48 833**	**87**					
Ny förskola i Värnamo nr 4, 6 avdelningar	TFN	KF 075	234009	**48 920**	**46 727**	**2 193**						**48 920**	**46 727**	**2 193**					
Ny förskola i Värnamo nr 6, 4 avdelningar "Bolaskogen"	KF-beslut	KF 074		**35 000**							**35 000**	**35 000**							**35 000**
Pepparmyntan förskola större underhålls inv	TFN	KF 260	234015	**7 600**	**1 600**	**1 000**	**0**	**0**				**2 600**	**1 600**	**1 000**	**0**	**0**			
Ny förskola Prostsjöområdet, 6 avd	KF-beslut	KF 245		**60 000**							**60 000**	**60 000**							**60 000**
Ny förskola "Mossleplatån" 6 avd	KF-beslut	KF 244		**60 000**							**60 000**	**60 000**							**60 000**
Forsheda Lillstugan och fyrklövern	KF-beslut	KF 270		**66 000**							**66 000**	**66 000**							**66 000**
Uppdatering utemiljöer förskolor och skolor underhållsskuld	KF-beslut	TFN 232		**7 500**		**750**	**750**	**750**	**750**	**750**	**7 500**	**11 250**		**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**11 250**
Utökad renovering ytskikt förskolor	KF-beslut	TFN 231		**7 500**		**1 000**	**1 000**	**1 000**			**7 500**	**10 500**		**0**	**0**	**0**			**10 500**

INVESTERINGSBUDGET 2024 samt INVESTERINGSPLAN 2025 - 2028				Beslutad av kommunfullmäktige 2023-06-21								Teknik- och fritidsnämndens prioritering investeringsprojekt 413							
Skattefinansierad verksamhet																			
Belopp i tkr				Investeringsbudget 2024, investeringsplan 2025-2028								Investeringsbudget 2024, investeringsplan 2025-2028							
Objekt	**Nämnd**	**Projekt-blad löpnr KF**	**Projnr ek. syst**	**Projekt-total**	**Beslutad budget t.o.m 2023,** ej årliga anslag	**2024**	**2025**	**2026**	**2027**	**2028**	**Framtid**	**Projekt-total**	**Beslutad budget t.o.m 2023,** ej årliga anslag	**2024**	**2025**	**2026**	**2027**	**2028**	**Framtid**
Teknik- och fritidsnämnd	**Projekt märkta med:**	KF-beslut för att dessa budgetmedel skall kunna användas skall startbeslut fattas av KF.																	
Fastighet/skolor																			
Utemiljö Skolor och förskolor	TFN	TU 094	231017			0	0	1 000	2 000	2 000			1 000	1 000	500	500	500	500	2 000
Bredaryds skola ny musiksal	TFN	KF 097	235018	3 500	3 500							3 500	3 500						
Skoltomt Bolaskogen	TFN	TU 095	231036	3 000	3 000							3 000	3 000						
Trälleborgsskolan utbyggnad, nya klassrum, matsal, musiksal, trafik-/parkeringslösning	TFN	KF 091	235021	212 000	155 978	51 022	5 000					212 000	155 978	51 022	5 000				
Nybyggnad av grundskola, Värnamo västra, F-6 skola	TFN	KF 224	235037	266 000	88 022	129 000	48 978					266 000	88 022	129 000	48 978				
Nybyggnad av grundskola, "nästnästa skola"	KF-beslut	KF 246		0							0	0							0
Tånnö skola	KF-beslut	KF 261		6 000							6 000	6 000							6 000
Horda skola	KF-beslut	KF 266		20 000							20 000	20 000							20 000
Finnvedens Gymnasium, genomgripande ombyggnad lektionssalar, aula mm	KF-beslut	KF 069	235034	0	340	3 000	25 000			40 000		68 340	340	3 000	25 000			40 000	
Ombyggnad Forsheda Högstadieskola	KF-beslut	KF 081		25 000							25 000	25 000							25 000
Rydaholms skola, om- och tillbyggnad	KF-beslut	KF 096		10 000							10 000	10 000							10 000
Renovering Gröndalskolan	KF-beslut	KF 268		115 000						0	115 000	115 000						0	115 000
Renovering Enehagsskolan	KF-beslut	KF 271		70 000							70 000	70 000							70 000
SUMMA Fastighet						359 802	190 078	82 600	73 400	148 900				360 402	191 678	71 200	66 500	141 000	

INVESTERINGSBUDGET 2024 samt INVESTERINGSPLAN 2025 - 2028				Beslutad av kommunfullmäktige 2023-06-21								Barn- och utbildningsnämndens prioritering investeringsprojekt							414
Skattefinansierad verksamhet																			
Belopp i tkr				Investeringsbudget 2024, investeringsplan 2025-2028								Investeringsbudget 2024, investeringsplan 2025-2028							
Objekt	**Nämnd**	**Projekt-blad löpnr KF**	**Projektnr ek.syst**	**Projekt-total**	**Beslutad budget t.o.m 2023,** ej årliga anslag	**2024**	**2025**	**2026**	**2027**	**2028**	**Framtid**	**Projekt-total**	**Beslutad budget t.o.m 2023,** ej årliga anslag	**2024**	**2025**	**2026**	**2027**	**2028**	**Framtid**
Barn- och utbildningsnämnd																			
Inventarier BUF																			
Inventarier Förvaltningsövergripande	BUN	BUN 001	160001			520	500	500	500	1 200	500			220	50	0	100	100	450
Förskola inventarier	BUN	BUN 004a	160100			784	840	840	900	900	900			784	740	640	500	600	900
Grundskola inventarier	BUN	BUN 004b	160201			2 016	2 106	2 260	2 260	2 260	2 360			2 016	1 906	1 620	1 660	1 860	2 360
Inventarier, Gymnasiet och vuxenutbildningen	BUN	BUN 009	160301-160307			1 700	1 900	2 000	2 000	2 000	7 000			1 700	1 900	2 000	2 000	2 000	7 000
Kulturskolan inventarier	BUN	BUN 011	160401, 160402			130	160	160	160	160	160			130	160	160	160	160	160
Arbetsmiljöåtgärder	BUN	BUN 002	160003			900	1 000	1 000	1 000	1 000	1 000			486	944	100	200	100	850
Utemiljö skolgård UV-skydd	BUN	BUN 031	160211	2 326	576	250	250	250	500	250	250	2 326	576	250	0	0	250	250	250
Säkerhetshöjande åtgärder	BUN	BUN 033	160212	500	100	150	150	100	0	0		500	100	150	150	100	0	0	
IT satsning	BUN	BUN 005	160501-160509		11 170	11 264	12 350	12 230	12 730	12 730	12 830		11 170	11 264	12 350	12 230	12 130	11 930	12 830
Byggnation och renovering förskola																			
Inventarier, förskola väst Mossleplatån	BUN	BUN 007		1 800		0	0	0	0	0	1 800	1 800		0	0	0	0	0	1 800
Ny förskola "Södra Ljussevekan" Prostsjön	BUN	BUN 030		1 800		0	0	0	0	0	1 800	1 800		0	0	0	0	0	1 800
Inventarier Bolaskogens förskola	BUN	BUN 034		1 200		0	0	0	0	0	1 200	1 200		0	0	0	0	0	1 200
Inventarier förskola Bredaryd	BUN	BUN 017	160102	1 500		1 300	200	0	0	0		1 500		1 300	200	0	0	0	
Inventarier förskola Öst Magnusgatan	BUN	BUN 021	160106	1 500		1 300	200	0	0	0		1 500		1 300	200	0	0	0	
Inventarier förskola Ekenhaga	BUN	BUN 024	160105	1 500	1 300	200	0	0	0	0		1 500	1 300	200	0	0	0	0	
Pepparmyntan	BUN	BUN037				0	200	0	0	0				0	0	0	0	0	200
Inventarier, Utbyggnad bef. Fsk	BUN	BUN 006		2 105		0	0	0	0	0	2 105	2 105		0	0	0	0	0	2 105

INVESTERINGSBUDGET 2024 samt INVESTERINGSPLAN 2025 - 2028				Beslutad av kommunfullmäktige 2023-06-21								Barn- och utbildningsnämndens prioritering investeringsprojekt 415							
Skattefinansierad verksamhet																			
Belopp i tkr				Investeringsbudget 2024, investeringsplan 2025-2028								Investeringsbudget 2024, investeringsplan 2025-2028							
Objekt	**Nämnd**	**Projekt-blad löpnr KF**	**Projektnr ek.syst**	**Projekt-total**	**Beslutad budget t.o.m 2023,** ej årliga anslag	**2024**	**2025**	**2026**	**2027**	**2028**	**Framtid**	**Projekt-total**	**Beslutad budget t.o.m 2023,** ej årliga anslag	**2024**	**2025**	**2026**	**2027**	**2028**	**Framtid**
Byggnation skolor																			
Inventarier Trälleborgsskolan	BUN	BUN 025	160209	**5 200**	**200**	**5 000**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**5 200**	**200**	**5 000**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**
Inventarier Idrottshall Gröndalsskolan ändrat namn till Inventarier Parkarena	BUN	BUN 010	160205	**500**	**500**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**500**	**500**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**
Inventarier Grundsärskola	BUN	BUN 012	160201	**1 200**		**0**	**1 200**	**0**	**0**	**0**	**0**	**1 200**		**0**	**1 200**	**0**	**0**	**0**	**0**
Ny F-3 skola Väster	BUN	BUN 014		**5 500**		**0**	**5 500**	**0**	**0**	**0**	**0**	**5 500**		**0**	**5 500**	**0**	**0**	**0**	**0**
Ny grundskola	BUN	BUN 029		**11 200**		**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**11 200**	**11 200**		**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**11 200**
Renoveringar skolor																			
Inventarier, Finnvedens gymnasium	BUN	BUN 018		**8 000**		**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**8 000**	**8 000**		**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**8 000**
Gröndalsskolans renovering	BUN	BUN036		**500**		**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**500**	**500**		**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**500**
Inventarier Rydaholms skola	BUN	BUN 027		**1 000**		**0**	**0**	**0**	**0**		**1 000**	**1 000**		**0**	**0**	**0**	**0**		**1 000**
Inventarier Forsheda skola	BUN	BUN 022		**1 000**		**0**	**0**	**0**	**0**		**1 000**	**1 000**		**0**	**0**	**0**	**0**		**1 000**
Tånnö skola renovering	BUN	BUN 039		**150**				**150**				**150**			**0**	**150**			
Horda skola renovering	BUN	BUN 038		**1 000**							**1 000**	**1 000**							**1 000**
Övriga projekt som enbart finns i budget år 2023																			
Justering ram basnivå						**-714**	**-1 256**	**-2 490**	**-3 050**	**-3 500**				**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	
SUMMA BUN						**24 800**	**25 300**	**17 000**	**17 000**	**17 000**	**54 605**			**24 800**	**25 300**	**17 000**	**17 000**	**17 000**	**54 605**

416

INVESTERINGSBUDGET 2024 samt INVESTERINGSPLAN 2025 - 2028				Beslutad av kommunfullmäktige 2023-06-21								Kommunledningsförvaltningen Campus prioritering investeringsprojekt							
Skattefinansierad verksamhet				Investeringsbudget 2024, investeringsplan 2025-2028								Investeringsbudget 2024, investeringsplan 2025-2028							
Objekt	Nämnd	Projekt-blad löpnr KF	Proj.nr ek.syst	Projekt-total	Beslutad budget t.o.m 2023, ej årliga anslag	2024	2025	2026	2027	2028	Framtid	Projekt-total	Beslutad budget t.o.m 2023, ej årliga anslag	2024	2025	2026	2027	2028	Framtid
Kommunstyrelse/Campus																			
Inventarier och teknisk utrustning Campus	KS/CA	KS 101	100901 100902 100903			630	455	810	630	455				600	450	800	600	450	
Justering ram basnivå						-30	-5	-10	-30	-5				0	0	0	0	0	
SUMMA KS/CAMPUS						600	450	800	600	450				600	450	800	600	450	

INVESTERINGSBUDGET 2024 samt INVESTERINGSPLAN 2025 - 2028				Beslutad av kommunfullmäktige 2023-06-21								Kommunledningsförvaltningens prioritering investeringsprojekt								417
Skattefinansierad verksamhet																				
				Investeringsbudget 2024, investeringsplan 2025-2028								Investeringsbudget 2024, investeringsplan 2025-2028								
Objekt	**Nämnd**	**Projekt-blad löpnr KF**	**Proj.nr ek.syst**	**Projekt-total**	**Beslutad budget t.o.m 2023,** ej årliga anslag	**2024**	**2025**	**2026**	**2027**	**2028**	**Framtid**	**Projekt-total**	**Beslutad budget t.o.m 2023,** ej årliga anslag	**2024**	**2025**	**2026**	**2027**	**2028**	**Framtid**	
Kommunstyrelse/Finansiering																				
KS:s anslag för investeringsavvikelser och mindre tillkommande investeringar	KS	KS 005	100001			**2 000**	**2 000**	**2 000**	**2 000**	**2 000**				**2 000**	**2 000**	**2 000**	**2 000**	**2 000**		
Förstudier, förprojektering, fördelas efter beslut i KS	KS	KS 006	100002			**500**	**500**	**500**	**500**	**500**				**500**	**500**	**500**	**500**	**500**		
Kommunstyrelse/Kommunledningsförvaltning																				
Inventarier och it-utrustning till kommunledningsförv.	KS/KLF	KS 001	100100/ 100101			**360**	**360**	**360**	**360**	**360**				**360**	**360**	**360**	**360**	**360**		
Läsplattor till förtroendevalda, samtliga nämnder	KS/KLF	KS 015	100102			**90**	**90**	**570**	**90**	**90**				**90**	**90**	**570**	**90**	**90**		
HR-system, Upphandling	KS/KLF	KS 002	100126	**6 118**	**5 222**	**896**						**6 118**	**5 222**	**896**						
Ekonomisystem inkl e-handel	KS/KLF	KS 011	100123	**610**	**210**	**400**						**610**	**210**	**400**						
Arkivsystem	KS/KLF	KS019		**690**		**690**						**690**		**690**						
Kommunövergripande IT-system samt övrigt, samlat på en projektrad	KS/KLF	KS020				**730**	**1 122**	**680**	**680**	**700**				**764**	**750**	**670**	**750**	**750**		
Gemensamt Utdatasystem/Beslutsstöd	KS/KLF	KS 004	100122			Ingår i ovanstående rad								Ingår i ovanstående rad						
Utveckling av webbplats	KS/KLF	KS 012	100120			Ingår i ovanstående rad								Ingår i ovanstående rad						
Vidareutveckling Evolution	KS/KLF	KS 017	100121			Ingår i ovanstående rad								Ingår i ovanstående rad						
HR-system, utveckling	KS/KLF	KS 003	100124			Ingår i ovanstående rad								Ingår i ovanstående rad						
Ekonomisystem, utveckling	KS/KLF	KS 018	100128			Ingår i ovanstående rad								Ingår i ovanstående rad						
Justering ram basnivå						34	-372	-10	70	50				0	0	0	0	0		
SUMMA KS/KLF						**5 700**	**3 700**	**4 100**	**3 700**	**3 700**				**5 700**	**3 700**	**4 100**	**3 700**	**3 700**		

418

INVESTERINGSBUDGET 2024 samt INVESTERINGSPLAN 2025 - 2028				Beslutad av kommunfullmäktige 2023-06-21								Kulturnämndens prioritering investeringsprojekt							
Skattefinansierad verksamhet																			
				Investeringsbudget 2024, investeringsplan 2025-2028								Investeringsbudget 2024, investeringsplan 2025-2028							
Objekt	**Nämnd**	**Projekt-blad löpnr KF**	**Projektnr ek.syst**	**Projekt-total**	**Beslutad budget t.o.m 2023,** ej årliga anslag	**2024**	**2025**	**2026**	**2027**	**2028**	**Framtid**	**Projekt-total**	**Beslutad budget t.o.m 2023,** ej årliga anslag	**2024**	**2025**	**2026**	**2027**	**2028**	**Framtid**
Kulturnämnd																			
Inventarier och It-utrustning	KN	KN 001	150000, 150001			**370**	**370**	**370**	**370**	**370**				**370**	**370**	**300**	**300**	**300**	
IT-utrustning	KN	KN 002	150001			**0**	**0**	**0**	**0**	**0**				**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	
Konstanslag har lagts ihop med rad konstnärlig gestaltning	KN	KN 004	150002			**200**	**225**	**225**	**250**	**250**				**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	
Biblioteksfilialer och bybibblor	KN	KN 006	150007			**2 000**	**600**	**400**	**0**	**0**				**1 930**	**505**	**0**	**0**	**0**	
Konstanslag och Konstnärlig gestaltning KN och Tfn	KN	KN 003	150003, 150004			**2 470**	**2 800**	**1 100**	**1 100**	**1 100**				**2 670**	**3 025**	**1 300**	**1 300**	**1 300**	
Konstnärlig gestaltning Tfn	KN	KN 007	150004																
Justering ram basnivå						**-70**	**-95**	**-495**	**-120**	**-120**				**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	
SUMMA KN						**4 970**	**3 900**	**1 600**	**1 600**	**1 600**				**4 970**	**3 900**	**1 600**	**1 600**	**1 600**	

419

INVESTERINGSBUDGET 2024 samt INVESTERINGSPLAN 2025 - 2028				Beslutad av kommunfullmäktige 2023-06-21								Medborgarnämndens prioritering investeringsprojekt							
Skattefinansierad verksamhet																			
				Investeringsbudget 2024, investeringsplan 2025-2028								Investeringsbudget 2024, investeringsplan 2025-2028							
Objekt	**Nämnd**	**Projekt-blad löpnr KF**	**Projektnr ek.syst**	**Projekt-total**	**Beslutad budget t.o.m 2023,** ej årliga anslag	**2024**	**2025**	**2026**	**2027**	**2028**	**Framtid**	**Projekt-total**	**Beslutad budget t.o.m 2023,** ej årliga anslag	**2024**	**2025**	**2026**	**2027**	**2028**	**Framtid**
Medborgarnämnd																			
Inventarier	MBN	MBN 001	180001, 180003, 180004			**485**	**485**	**485**	**485**	**485**				**420**	**420**	**420**	**420**	**420**	
IT-utrustning	MBN	MBN 002	180002			**780**	**780**	**780**	**780**	**780**				**780**	**780**	**780**	**780**	**780**	
Beslutsstöd, ekonomiskt bistånd Robotiseringsprogram	MBN	MBN 003	180006	**2 000**		**0**	**500**	**0**	**0**	**0**		**2 000**		**0**	**500**	**0**	**0**	**0**	
Justering ram basnivå						**-65**	**-65**	**-65**	**-65**	**-65**				**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	
SUMMA MBN						**1 200**	**1 700**	**1 200**	**1 200**	**1 200**				**1 200**	**1 700**	**1 200**	**1 200**	**1 200**	

INVESTERINGSBUDGET 2024 samt INVESTERINGSPLAN 2025 - 2028				Beslutad av kommunfullmäktige 2023-06-21								Omsorgsnämndens prioritering investeringsprojekt							
Skattefinansierad verksamhet				Investeringsbudget 2024, investeringsplan 2025-2028								Investeringsbudget 2024, investeringsplan 2025-2028							
Objekt	Nämnd	Projekt-blad löpnr KF	Projektnr ek.syst	Projekt-total	Beslutad budget t.o.m 2023, ej årliga anslag	2024	2025	2026	2027	2028	Framtid	Projekt-total	Beslutad budget t.o.m 2023, ej årliga anslag	2024	2025	2026	2027	2028	Framtid
Omsorgsnämnd																			
Informationsteknologi	ON	ON 002	170000			2 500	2 600	3 000	3 000	5 000				2 500	2 600	3 000	3 000	3 000	
Larm och säkerhet	ON	ON 004	170100-170103			1 650	800	500	500	500				1 650	800	500	500	500	
Inventarier, arbets-, medicin- och tekniska hjälpmedel	ON	ON 003	170200-170210			5 310	4 500	4 500	4 500	4 500				3 850	4 600	4 500	4 500	4 500	
Nya lokaler Expo	ON	ON 005		3 017		0	1 500	1 517				3 017		0	1 500	1 517			
Nya grupp- och servicebostäde	ON	ON 006				500								500					
Justering ram basnivå						-1 460	100	0	0	-2 000				0	0	0	0	0	
SUMMA ON						8 500	9 500	9 517	8 000	8 000				8 500	9 500	9 517	8 000	8 000	

421

INVESTERINGSBUDGET 2024 samt INVESTERINGSPLAN 2025 - 2028 Skattefinansierad verksamhet				Beslutad av kommunfullmäktige 2023-06-21								Samhällsbyggnadsnämndens prioritering investeringsprojekt							
				Investeringsbudget 2024, investeringsplan 2025-2028								Investeringsbudget 2024, investeringsplan 2025-2028							
Objekt	Nämnd	Projekt-blad löpnr KF	Projektnr ek.syst	Projekt-total	Beslutad budget t.o.m 2023, ej årliga anslag	2024	2025	2026	2027	2028	Framtid	Projekt-total	Beslutad budget t.o.m 2023, ej årliga anslag	2024	2025	2026	2027	2028	Framtid
Samhällsbyggnadsnämnd **Samhällsbyggnad**																			
Inventarier, it-utrustning och möbler	SBN	SBN 001	130001, 130002			645	1 865	415	1 000	675				645	1 332	382	886	675	
Mätintrument	SBN	SBN 002	130301			400	0	0	0	400				400	0	0	0	400	
It-system	SBN	SBN 003				380	150	100	100	100				380	150	100	100	100	
Övningsfält, räddningstjänst	SBN	SBN 101	130702			3 000	0	0	500	0				3 000	0	0	400	0	
Utlarmning/kommunikation, räddningstjänst	SBN	SBN 102	130720			145	315	115	285	625	1 milj 2031			145	315	115	285	625	1 milj 2031
Fordon, Räddningstjänst	SBN	SBN 103	130701			700	1 500	3 200	2 100	5 500				700	1 500	3 200	2 100	5 500	
Räddningsmaterial, andningsskydd & skyddsutrustning	SBN	SBN 104	130730, 130736			475	775	705	465	1 845				475	575	705	465	1 845	
Publica Hjärtstartare	D4	SBN 105				0	0	0	0	0				0	0	0	0	0	
Justering ram basnivå						255	-605	-535	-450	355				0	0	0	0	0	
SUMMA SBN						6 000	4 000	4 000	4 000	9 500				5 745	3 872	4 502	4 236	9 145	

422

INVESTERINGSBUDGET 2024 samt INVESTERINGSPLAN 2025 - 2028				Beslutad av kommunfullmäktige 2023-06-21								Servicenämndens prioritering investeringsprojekt							
Skattefinansierad verksamhet				Investeringsbudget 2024, investeringsplan 2025-2028								Investeringsbudget 2024, investeringsplan 2025-2028							
Objekt	**Nämnd**	**Projekt-blad löpnr KF**	**Proj.nr ek.syst**	**Projekt-total**	**Beslutad budget t.o.m 2023,** ej årliga anslag	**2024**	**2025**	**2026**	**2027**	**2028**	**Framtid**	**Projekt-total**	**Beslutad budget t.o.m 2023,** ej årliga anslag	**2024**	**2025**	**2026**	**2027**	**2028**	**Framtid**
Servicenämnd																			
Inventarier	SN	SN 001	140000			80	80	90	90	90				80	80	90	90	90	
IT utrustning	SN	SN 002	140002			390	420	410	380	370				390	420	410	380	370	
Skrivare/kopiatorer efter skrivar-kartläggning överflyttade från nämnderna till SN	SN	SN 039	140003			100	100	600	100	100				100	100	600	100	100	
Måltidsservice																			
Inventarier kök, Serviceförvaltningen	SN	SN 011	144000			1 710	1 600	540	600	730				1 710	1 600	540	600	700	
Logistik																			
Utbyggnad laddinfrastruktur	SN	SN 035	145002			500	500	500	500	500				500	500	500	150	150	
It-avdelningen																			
Bra digital arbetsplats	SN	SN 017	141002, 141010, 141019			450	500	400	400	500				450	500	400	400	500	
Stabil och pålitlig leverans av system och tjänster	SN	SN 018	141020			2 800		1 450	3 650	7 400				2 800		1 450	950	8 750	
Säker digital identitet och åtkomst	SN	SN 026	141006, 141007, 141016			500								500					
Tillräcklig uppkoppling	SN	SN 028	141018			3 880	3 650	3 000	4 430	4 000				3 880	3 650	3 000	3 830	4 000	
Innovation och verksamhetsutveckling	SN	SN 038	141017, 141021			1 500								590					
Lokalvård																			
Städ- och tvättmaskiner														150	150	150	150	150	
Justering ram basnivå						-910	1 150	1 010	-2 150	-2 690				0	0	0	0	0	
SUMMA SN						11 000	8 000	8 000	8 000	11 000				11 150	7 000	7 140	6 650	14 810	

INVESTERINGSBUDGET 2024 samt INVESTERINGSPLAN 2025 - 2028				Beslutad av kommunfullmäktige 2023-06-21							
Mark- och exploatering		***Belopp i tkr***									
				Investeringsbudget 2024, investeringsplan 2025-2028							
Objekt	**Nämnd**	**Projekt-blad löpnr KF**	**Projnr ek.syst**	**Projekt-total**	**Beslutad budget t.o.m 2023,** ej årliga anslag	**2024**	**2025**	**2026**	**2027**	**2028**	**Framtid**
Kommunstyrelsen											
EXPLOATERING/ALLMÄNT											
Markförvärv	KS	KS101	400001			**2 000**	**2 000**	**2 000**	**2 000**	**2 000**	
Exploatering, Planläggning/ Arkeologi/Geotekn	KS	KS102	400004			**2 000**	**2 000**	**2 000**	**2 000**	**2 000**	
Medfinansieringsavtal väg 27, trafikpl Bredasten	KS	KS140						**8 100**			
BOSTÄDER											
Norra Helmershus - bostäder	KS	KS103	410011 (2888/13212)	**42 200**	**2 500**	**2 000**	**11 000**	**26 000**			**700**
Södra Helmershus 5:89 bostäder	KS	KS 111	410013								
"Södra Ljusseveka" Värnamo - bostäder	KS	KS104	410001 (2888/13208)	**21 300**	**2 000**	**3 000**	**16 000**				**300**
Mossleplatån,Del av Mossle 16:20 "Söder sjukhuset" flerbostadshus/villor	KS	KS105	410006 (2888/13206)	**64 500**	**63 000**		**300**			**1 200**	
Åminne södra			410009								
Värnamo 14:76, Tre Liljor	KS	KS 112	410014	**5 000**	**2 000**	**3 000**					
Rörstorp 6:3, villatomter	KS	KS 113	410015	**6 200**	**878**						**5 322**
Nöbbele del av 7:2; Söder om Nöbbele Herrgård	KS	KS 114	410016	**3 500**	**0**		**2 000**	**1 500**			
Kv. Gåsen m fl i Värnamo	KS	KS115	410017	**3 000**	**200**				**2 800**		
Västra Bangårdsområdet Värnamo	KS	KS107	410018	**26 000**	**0**		**1 000**		**5 000**		**20 000**
Bor, bostäder	KS	KS108	410020	**12 500**			**4 000**	**8 000**			
Rydaholm Sävrarp, Östhamra	KS	KS116									
Rydaholm - bostäder	KS	KS109		**3 000**	**0**					**3 000**	
Rudan - "Sten Stures"		KLK 118									
Övriga orter bostäder	KS	KS110	410000				**1 000**		**1 000**		
Asfalteringsuppdrag på gamla exploateringsområden	KS	KS117	400006	**6 520**		**820**	**500**		**4 100**	**1 100**	

INVESTERINGSBUDGET 2024 samt INVESTERINGSPLAN 2025 - 2028				Beslutad av kommunfullmäktige 2023-06-21							
Mark- och exploatering		***Belopp i tkr***									
				Investeringsbudget 2024, investeringsplan 2025-2028							
Objekt	**Nämnd**	**Projekt-blad löpnr KF**	**Projnr ek.syst**	**Projekt-total**	**Beslutad budget t.o.m 2023,** ej årliga anslag	**2024**	**2025**	**2026**	**2027**	**2028**	**Framtid**
VERKSAMHETER											
Sörsjö 3:1 del av	KS	KS137	420004	**29 000**	**1 800**		**3 000**	**24 200**			
Bredasten etapp 3			420003								
Bredasten etapp 4	KS	KS141		**68 000**	**0**					**3 000**	**65 000**
Bredaryd, Ängarna mm	KS	KS132		**2 000**		**2 000**					
Forsheda, nytt verksamhetsområde	KS	KS133		**10 000**					**10 000**		
Bor, verksamhetsområde	KS	KS134		**9 500**	**500**		**9 000**				
Rydaholm, nytt verksamhetsområde	KS	KS135		**5 000**						**5 000**	
Polishus Södra infarten, Vmo	KS	KS 143									
Hörle, Anstalt	KS	KS 142									
Övriga orter, verksamhetsområde	KS	KS136				**1 000**		**1 000**		**1 000**	
SUMMA INVESTERINGAR MARK & EXPLOATERING						**15 820**	**51 800**	**72 800**	**26 900**	**18 300**	
INKOMSTER I ANSLUTNING TILL MARK & EXPLOATERINGAR											
BOSTÄDER											
Tomtlikvider, bostäder			500000			**-10 000**	**-25 000**	**-15 000**	**-25 000**	**-30 500**	
VERKSAMHETER											
Tomtlikvider, verksamheter			500000			**-10 000**	**-10 000**	**-10 000**	**-10 000**	**-10 000**	
Grovplanering			500000			**-3 000**	**-8 000**	**-8 000**	**-8 000**	**-8 000**	
SUMMA INKOMSTER I ANSLUTNING TILL MARK & EXPLOATERINGAR						**-23 000**	**-43 000**	**-33 000**	**-43 000**	**-48 500**	

425

INVESTERINGSBUDGET 2024 samt INVESTERINGSPLAN 2025 - 2028				Beslutad av kommunfullmäktige 2023-06-21								Teknik- och fritidsnämndens avgiftsfinansierade investeringsprojekt							
Avgiftsfinansierad verksamhet																			
Belopp i tkr				Investeringsbudget 2024, investeringsplan 2025-2028								Investeringsbudget 2024, investeringsplan 2025-2028							
Objekt	**Nämnd**	**Projekt-blad löpnr KF**	**Projektnr ek.syst**	**Projekt-total**	**Beslutad budget t.o.m 2023,** ej årliga anslag	**2024**	**2025**	**2026**	**2027**	**2028**	**Framtid**	**Projekt-total**	**Beslutad budget t.o.m 2023,** ej årliga anslag	**2024**	**2025**	**2026**	**2027**	**2028**	**Framtid**
Teknik- och fritidsnämnd	**Projekt märkta med:**	KF-beslut för att dessa budgetmedel skall kunna användas skall startbeslut fattas av KF.																	
VA (blandat övergripande)																			
Vattenmätare byta abonnent	TFN	KF 120	301015			2 000	2 000	1 000	1 000	1 000				2 000	2 000	1 000	1 000	1 000	
Övervakningssystem VA	TFN	TU 100	301002			100	100	100	500	500				100	100	100	500	500	
Övriga inventarier VA	TFN	TU 107	301001/ 0649			100	100	100	400	400				100	100	100	400	400	
Betäckn, brunnar	TFN	TU 115	301021			300	300	300	300	300				300	300	300	300	300	
Förstärkning detaljplaner	TFN	KF 122	301018			12 000	6 000	10 000	10 000	10 000				12 000	6 000	10 000	10 000	10 000	
VA Hamra	KF-beslut	KF 130	301016	23 000	2 000		9 000	12 000				23 000	2 000		9 000	12 000			
VA Herrestad	TFN	KF 131	304065	23 000		23 000						23 000	4 000	19 000					
VA Nästa by	TFN	TU 120		500				500				500				500			
Vattenkiosker	TFN	KF 155		3500	1000			2 500				3500	1 000			2 500			
Industriområdet Minken/Mården	TFN	KF 123	304085			2 000								2 000					
Vatten																			
Vattenverk övriga orter	TFN	TU 102	302002/ 0614			1 000	1 000	1 000	1 000	1 000				1 000	1 000	1 000	1 000	1 000	
Reservtäkt Hindsen	KF-beslut	KF 142, KF 126, KF 151	302013	54 200		0	0	0	0		44 100	54 200		0	0	0	0		44 100
Reservvattentäkt Hindsen	KF-beslut	KF 142	301004	Finns i ovanstående gemensam rad för Reservvattentäkt Hindsen								Finns i ovanstående gemensam rad för Reservvattentäkt Hindsen							
Reservtäkt Hindsen, Pumpstation och råvattenledning	KF-beslut	KF 126	302012	Finns i ovanstående gemensam rad för Reservvattentäkt Hindsen								Finns i ovanstående gemensam rad för Reservvattentäkt Hindsen							
VA nv Hindsen huvudledning	KF-beslut	KF 151	301019	Finns i ovanstående gemensam rad för Reservvattentäkt Hindsen								Finns i ovanstående gemensam rad för Reservvattentäkt Hindsen							
Vattentornet renovering	KF-beslut	KF 121	302005	15 000	500			5 000	9 500			15 000	500			5 000	9 500		
Vattenverk utbyte av barriär UV-ljus	TFN	KF 141	302001	2 384	1 384	1 000						2 384	1 384	1 000					
Ljusseveka, byte av kol	TFN	TU 117	303012	7 100		1 100	2 000				4 000	7 100		1 100	2 000				4 000

426

INVESTERINGSBUDGET 2024 samt INVESTERINGSPLAN 2025 - 2028				Beslutad av kommunfullmäktige 2023-06-21								Teknik- och fritidsnämndens avgiftsfinansierade investeringsprojekt							
Avgiftsfinansierad verksamhet																			
Belopp i tkr				Investeringsbudget 2024, investeringsplan 2025-2028								Investeringsbudget 2024, investeringsplan 2025-2028							
Objekt	**Nämnd**	**Projekt-blad löpnr KF**	**Projektnr ek.syst**	**Projekt-total**	**Beslutad budget t.o.m 2023,** ej årliga anslag	**2024**	**2025**	**2026**	**2027**	**2028**	**Framtid**	**Projekt-total**	**Beslutad budget t.o.m 2023,** ej årliga anslag	**2024**	**2025**	**2026**	**2027**	**2028**	**Framtid**
Skalskydd Ljusseveka	TFN	TU 119	302009	1 000	1 000							1 000	1 000						
Renovering Gällaryds vattenverk	TFN	KF 143	302010	6 000	2 000	4 000						6 000	2 000	4 000					
Armaturgatan (Bor) VPU	TFN	KF 156		2 500		2 500						2 500		2 500					
Ny brunn Ljusseveka	TFN	KF 157	302011	1 000		1 000						2 000	1 000	1 000					
Avlopp																			
Övriga årliga anslag Avlopp						1 300	1 300	1 300	1 300	1 300				1 300	1 300	1 300	1 300	1 300	
Reningsverk övriga orter	TFN	KF 154	301022																
Övriga inventarier Avlopp	TFN	TU 118	301020																
Avloppspumpstationer	TFN	TU 103	303003/ 0005			1 000	1 000	1 000	1 000	1 000				1 000	1 000	1 000	1 000	1 000	
Gasmotor Pålslund	KF-beslut	KF 160		4 000		0		4 000				4 000		0		4 000			
Ohs avloppsreningsverk	TFN	KF 112	303002	4 500	3 500	1 000						4 500	3 500	1 000					
Ny pumpstation Åminne	TFN	KF 146	303011	3 000		3 000						3 000		3 000					
Nydala SBR-verk	TFN	KF 152	303014	3 000		500	2 500					3 000		500	2 500				
Bredaryd SPU 50 Lunaryd	TFN	KF 145		2 500		2 500						2 500		2 500					
Rydaholms ARV	TFN	KF 107	303009	10 000		5 000	5 000					10 000	1 000	4 000	5 000				
Ny avloppspumpstation Tånnö SPU 21	KF-beslut	KF 163		2 500							2 500	2 500							2 500
Värnamo pumpstation P2	KF-beslut	KF 111	1105	7 500				500	7 000			7 500				500	7 000		
Ledningsnät																			
Ledningsförnyelse	TFN	TU 104	304050/ 0020			19 500	22 500	25 000	27 500	30 000				19 500	22 500	25 000	27 500	30 000	
Brandposter	TFN	TU 105	301003/ 0014			200	200	200	200	200				200	200	200	200	200	
Servisledningar	TFN	TU 106	0016/ 0017			2 500	2 500	2 500	2 500	2 500				2 500	2 500	2 500	2 500	2 500	
Flödesmätning VA-ledningar	TFN	TU 114	304004/ 0645			700	700	700	700	700				700	700	700	700	700	
Dagvattenanläggningar	TFN	KF 153	304077			2 000	2 000	2 000	2 000	2 000				2 000	2 000	2 000	2 000	2 000	
LTA-pumpar	TFN	TU 116	303013			500	500	500	500	500				500	500	500	500	500	
Överföringsledning Värnamo-Bor	KF-beslut	KF 136	304007	51 000	8 078	2 922	20 000	20 000				51 000	8 078	2 922	20 000	20 000			
Dubbelmatning, Vråen-Bredasten	KF-beslut	KF 148	304082	25 000			5 000	15 000	5 000			25 000			5 000	15 000	5 000		
Dubbelmatning, Ljusseveka-Vråens vattentorn	KF-beslut	KF 150		5 500								5 500							5 500
Ledning Helmershus-Mossle SPU	KF-beslut	KF 162		10 500		500				10 000		10 500		500				10 000	

427

INVESTERINGSBUDGET 2024 samt INVESTERINGSPLAN 2025 - 2028				Beslutad av kommunfullmäktige 2023-06-21								Teknik- och fritidsnämndens avgiftsfinansierade investeringsprojekt							
Avgiftsfinansierad verksamhet																			
Belopp i tkr				Investeringsbudget 2024, investeringsplan 2025-2028								Investeringsbudget 2024, investeringsplan 2025-2028							
Objekt	**Nämnd**	**Projekt-blad löpnr KF**	**Projektnr ek.syst**	**Projekt-total**	**Beslutad budget t.o.m 2023,** ej årliga anslag	**2024**	**2025**	**2026**	**2027**	**2028**	**Framtid**	**Projekt-total**	**Beslutad budget t.o.m 2023,** ej årliga anslag	**2024**	**2025**	**2026**	**2027**	**2028**	**Framtid**
Ny matning av vatten till högzonen, Värnamo	KF-beslut	KF 137	304083	**22 000**						**5 000**		**22 000**	**500**					**5 000**	**16 500**
Renovera gamla ARV Bor	TFN	KF 159	301024	**2 000**	**1 000**	**1 000**						**2 000**	**1 000**	**1 000**					
SUMMA INVESTERINGAR AVGIFTSFINANSIERAD						**94 222**	**83 700**	**105 200**	**70 400**	**66 400**				**89 222**	**83 700**	**105 200**	**70 400**	**66 400**	
INKOMSTER I ANSLUTNING TILL VA																			
VA-anläggningsavgifter						**-9 000**	**-9 000**	**-9 000**	**-9 000**	**-9 000**				**-9 000**	**-9 000**	**-9 000**	**-9 000**	**-9 000**	
SUMMA INKOMSTER I ANSLUTNING TILL VA						**-9 000**	**-9 000**	**-9 000**	**-9 000**	**-9 000**				**-9 000**	**-9 000**	**-9 000**	**-9 000**	**-9 000**	

§ 184 Dnr: KS.2023.666

Verksamhet- och driftbudget 2024

Beslut

Kommunfullmäktige beslutar enligt kommunstyrelsens förslag
att fastställa reviderad verksamhets- och driftbudget 2024 avseende uppdaterade budgetförutsättningar och tekniska justeringar,
att vid interndebitering, där konsumentprisindex (KPI) tidigare har använts för indexering, från 2024 i stället använda prisindex för kommunal verksamhet (PKV) och att kommunens fastighetsavdelning därför under ett övergångsår kompenseras för löneökningar från den centrala lönepotten,
att ge kommunstyrelsen i uppdrag att ta fram ett förslag på fördelning av central pott ökade lokalkostnader, redovisning till kommunstyrelsen senast den 31 december 2023,
att omfördelning av medel görs mellan nämnderna avseende en central resurs för chefsrekrytering. Utvärdering med redovisning till kommunstyrelsen ska göras senast den 31 december 2026, samt
att i övrigt gäller de att-satser som beslutades av kommunfullmäktige den 21 juni 2023, § 101.

Avstår från att delta
Samtliga ledamöter och tjänstgörande ersättare från Socialdemokraterna, Sverigedemokraterna och Vänsterpartiet avstår från att delta i beslutet.

Ärendebeskrivning

Kommunfullmäktige antog den 21 juni 2023 verksamhets- och driftbudget 2024, § 101.

Kommunledningsförvaltningen har i tjänsteskrivelse 31 oktober 2023 anfört följande. Till följd av förändringar i ekonomiska förutsättningar har budgetförutsättningar uppdaterats avseende budgetår 2024. Driftbudgetplan för 2025–2026 kommer att uppdateras först i samband med budgetarbetet våren 2024. Den största förändringen 2024 jämfört med tidigare beslutad budget är ett tillkommande generellt statsbidrag i samband med regeringens höstbudget samt ökade pensionskostnader. Skatteintäkter, generella statsbidrag och utjämning har uppdaterats med den senaste prognosen från Sveriges kommuner och regioner, cirkulär 23:41. Den uppdaterade prognosen innebär att kommunens intäkter ökar med 22 miljoner kronor. Kommunens pensionskostnader baseras på Skandias prognos per den 31 augusti 2023. Jämfört med tidigare prognos förväntas kommunens kostnader att öka med 16 miljoner kronor. Planenliga avskrivningar på anläggningstillgångar har uppdaterats utifrån investeringsutfall och prognos per delårsbokslutet i augusti 2023 vilket innebär lägre avskrivningskostnader med 2 miljoner kronor. Sammantaget innebär detta att ekonomiska förutsättningar förbättrats med netto 8 miljoner kronor. Forts.

KF § 184 (forts)

Enligt kommunens budgetmodell kompenseras inte nämnderna för prisökningar med automatik. I vårbudgeten har centrala medel reserverats för kompensation avseende ökade elpriser med 14 miljoner kronor. Inflationen har en fortsatt påtaglig påverkan på kommunens verksamheter särskilt vad gäller lokalkostnader. I Alliansens budget föreslås medel utifrån förbättrade budgetförutsättningar att användas för att kompensera nämnderna för ökade lokal, el och fjärrvärmekostnader. Tidigare centrala medel utökas med 8 miljoner kronor och uppgår därmed till totalt 22 miljoner kronor. Vidare tydliggörs att intern indexuppräkning från 2024 ska göras med prisindex för kommunal verksamhet, PKV.

Uppdaterade budgetförutsättningar 2024, tusen kronor

Skatteintäkter och kommunalekonomisk utjämning	+21 914
Pensionskostnader	-15 700
Planenligt avskrivningar	+ 1 986
Summa förändrade budgetförutsättningar	**+8 200**
Utökning centrala medel ökade lokalkostnader	-8 200
Påverkan på tidigare budgeterat resultat	**0**

Det budgeterade resultatet för 2024, 4,9 miljoner kronor är därmed detsamma som vid kommunfullmäktiges beslut i juni.
När budgeten behandlades under våren 2023 var vissa fördelningar av budgetmedel inte kända. Nu är de genomförda i enlighet med beslut av kommunstyrelsen och/eller i enlighet med befintliga rutiner. Dessa justeringar är endast av teknisk karaktär och påverkar inte det budgeterade resultatet utan är en omfördelning av tidigare avsatta medel.
Tekniska justeringar som inte påverkar det budgeterade resultatet

- Fördelning av budgetkompensation för de lönejusteringar som genomförts under avtalsrörelsen 2023 från central lönepott
- Budgetkompensation för ökade hyreskostnader i samband med ny- och ombyggnation från centrala medel, samt uppdatering av intern kapitaltjänst
- Omfördelning av kapitaltjänstkostnader till följd av flytt lokalvård
- Fördelning av statsbidrag från finansiering till nämnd
- Fördelning av medel för samordning TSI från centrala medel till medborgarnämnden
- Fördelning av central resurs chefsrekrytering

Forts.

KF § 184 (forts)

I samband med att kommunfullmäktige antog verksamhets- och driftbudget 2024 beslutades om ett antal uppdrag. Bland annat fick samtliga nämnder i uppdrag att göra en översyn av upprättad verksamhetsplan med anledning av kommunfullmäktiges beslut om budgetramar. Nämndernas verksamhetsplaner kommer slutligen att uppdateras efter att beslut tagits avseende uppdaterade budgetförutsättningar och tekniska justeringar men också uppdaterade mål. Övriga uppdrag redovisas i enlighet med kommunfullmäktiges beslut den 21 juni 2023.

Kommunstyrelsen behandlade ärendet 7 november 2023, § 329.

Förslag till beslut

Kommunfullmäktige föreslår kommunfullmäktige besluta

att fastställa reviderad verksamhets- och driftbudget 2024 avseende uppdaterade budgetförutsättningar och tekniska justeringar,

att vid interndebitering, där konsumentprisindex (KPI) tidigare har använts för indexering, från 2024 i stället använda prisindex för kommunal verksamhet (PKV) och att kommunens fastighetsavdelning därför under ett övergångsår kompenseras för löneökningar från den centrala lönepotten,

att ge kommunstyrelsen i uppdrag att ta fram ett förslag på fördelning av central pott ökade lokalkostnader, redovisning till kommunstyrelsen senast den 31 december 2023,

att omfördelning av medel görs mellan nämnderna avseende en central resurs för chefsrekrytering. Utvärdering med redovisning till kommunstyrelsen ska göras senast den 31 december 2026, samt

att i övrigt gäller de att-satser som beslutades av kommunfullmäktige den 21 juni 2023, § 101.

Yrkanden

Tobias Pettersson (M) yrkar, med instämmande av Håkan Johansson (KD) och Mikael Karlsson (C) bifall till kommunstyrelsens förslag till beslut.

Beslut skickas till:
Samtliga nämnder
Ekonomiavdelningen

Driftbudget, Balansbudget, Likviditet och finansiella mål inför höstbudget 2024

Driftbudget och verksamhetens nettokostnader

Driftbudget, miljoner kronor	Budget 2023	Budget 2024	Plan 2025	Plan 2026
Verksamhetens nettodriftkostnad	-2 145	-2 270	-2 231	-2 299
Avskrivningar	-148	-171	-193	-206
Verksamhetens nettodriftkostnad	**-2 293**	**-2 441**	**-2 424**	**-2 505**
Skatteintäkter	1 899	1 965	2 079	2 176
Kommunalekonomisk utjämning och fastighetsavgift	439	504	452	448
Finansnetto	-5	-23	-33	-39
Resultat	**40**	**5**	**74**	**80**
Andel av skatteintäkter och utjämning	1,7%	0,2%	2,9%	3,0%

Balansbudget

Balansbudget, miljoner kronor	Budget 2023	Budget 2024	Plan 2025	Plan 2026
Anläggningstillgångar	3 135	3 559	3 749	3 827
Finansiella anläggningstillgångar	24	25	27	30
Bidrag till statlig infrastruktur	9	9	9	9
Omsättningstillgångar	408	454	495	603
Summa tillgångar	**3 576**	**4 047**	**4 280**	**4 469**
Eget kapital	1 884	1 889	1 963	2 043
Avsättningar	112	116	116	116
Långfristiga skulder	1 000	1 392	1 501	1 510
Kortfristiga skulder	580	650	700	800
Summa eget kapital och skulder	**3 576**	**4 047**	**4 280**	**4 469**
Ansvarsförbindelse pensioner	543	552	528	507

Likviditet och finansiering av investeringsbehov

Kassaflödesbudget, miljoner kronor	Budget 2024	Plan 2025	Plan 2026
Likvida medel vid årets början	**100**	**100**	**100**
Medel från årets resultat	5	74	80
Medel från årets avskrivningar	171	193	206
Årets investeringar (skattefinansierade)	-505	-302	-169
Årets investeringar (exploatering)	-16	-52	-73
Årets investeringar (avgiftsfinansierade)	-89	-84	-105
Årets investeringsinkomster (exploatering)	23	43	33
Årets investeringsinkomster (avgiftsfinansierade)	9	9	9
Försäljning fastigheter	10	10	10
Nya lån / amortering	392	109	9
Likvida medel vid årets slut	**100**	**100**	**100**
Låneram utifrån åtagande investeringsbudget	**1 390**	**1 490**	**1 510**

Avstämning mot finansiella mål

	2022	2023	2024	2025	2026	genomsnitt
Mål årets resultat (>2,5%)	5,8%	1,7%	0,2%	2,9%	3,0%	2,7%
Mål självfinansiering (100%)	82%	27%	29%	77%	147%	56%
Mål låneskuld (max 50%)	23%	43%	56%	59%	58%	48%
Mål soliditet (stigande trend)	40%	38%	33%	34%	34%	36%

VÄRNAMO KOMMUN

DRIFTBUDGET 2024-2026

	Utfall 2022-11-01 34 700	+128		+105	+89
Antal invånare 1/11 f g år	**Budget 34 644**	**34 828**		**34 933**	**35 022**

Belopp i tkr	Årsbudget 2023	Budget 2024	% av budget	Plan 2025	Plan 2026
Barn- och utbildningsnämnd	951 362	984 074	43,6%	976 734	974 121
Omsorgsnämnd	668 997	709 938	31,4%	701 582	702 214
Medborgarnämnd	161 114	165 001	7,3%	165 030	165 059
Teknik- och fritidsnämnd	101 420	113 872	5,0%	113 515	113 558
Samhällsbyggnadsnämnd	64 256	68 292	3,0%	68 199	68 216
Kulturnämnd	34 363	36 305	1,6%	35 710	35 865
Servicenämnd	44 322	46 169	2,0%	46 184	46 199
Överförmyndarnämnd	2 321	2 327	0,1%	2 333	2 339
Kommunstyrelse - Campus	23 919	25 419	1,1%	25 368	25 317
Kommunstyrelse - Klf	102 431	105 750	4,7%	107 293	106 847
Kommunens revisorer Fastställd av kommunfullmäktige 230621	1 639	1 658	0,1%	1 677	1 696
Summa nämnder	2 156 144	2 258 805	100,0%	2 243 625	2 241 431
Övriga centrala intäkter och kostnader ej nämndsfördelade	158	1 258		1 258	1 258
Centrala medel (utfördelas till verksamheterna)	35 302	48 435		73 119	91 265
Centrala lönemedel (utfördelas till verksamheterna)	45 770	57 647		128 647	201 647
Arbetsgivaravgifter och avtalsförsäkringar	0	0		0	0
Pensioner	70 615	101 470		13 727	11 301
Kapitaltjänstintäkter	-167 445	-197 157		-229 384	-247 599
Verksamhetens nettokostn exkl avskrivningar	2 140 544	2 270 458		2 230 992	2 299 303
Avskrivningar/nedskrivningar	148 296	170 714		192 700	206 000
Verksamhetens nettokostnader	2 288 840	2 441 172		2 423 692	2 505 303

Belopp i tkr	Årsbudget 2023	Budget 2024		Plan 2025	Plan 2026
Verksamhetens nettokostnad (omvänt tecken)	-2 288 840	-2 441 172		-2 423 692	-2 505 303
Skatteintäkter	1 899 015	1 965 213		2 078 901	2 175 839
Kommunalekonomisk utjämning och kommunal fastighetsavgift	439 152	504 211		451 414	448 709
Finansiella intäkter	12 150	14 250		14 350	14 350
Finansiella kostnader	-17 131	-37 579		-47 086	-53 811
ÅRETS RESULTAT	44 346	4 923		73 887	79 784
Resultat i % av skatter/gen.stb	**1,9%**	**0,2%**		**2,9%**	**3,0%**

BUDGETRAMAR 2024-2026

Belopp i tkr	2024	2025	2026	
Finansiering				Beslutsnivå
Övrig verksamhet (ej nämnder)				
KS anslag för oförutsedda behov	3 000	3 000	3 000	KS
Medel anslagna för prisökningar	0	0	0	KS
Centrala medel för ökade lokalkostnader, el, fjärrvärme, hyra etc.	22 000	13 800	13 800	KS
Medel för folkhälsa och social hållbarhet. Fördelas till berörd nämnd/utskott uitfrån utredning.	1 500	1 500	1 500	KS
Varav 700 tkr till satsningen på samordning TSI, utfördelat till Medborgarnämnden				
Ökade hyreskostnader till följd av ny- och ombyggnader egna lokaler och för externt förhyrda lokaler. Utfördelas till berörd nämnd efter begäran när de ökade kostnaderna uppstår, beslut tas av kommunstyrelsen.	21 635	54 519	72 665	KS
Kompensation för ökade kostnader i samband med ombyggnation av kök (aktivt arbeta med att begränsa kostnaden)	300	300	300	KLF
Reducering av immateriella infrastruktursatsningar	558	558	558	KLF
Kundförluster	500	500	500	KLF
Övrigt (licensavgift KI-finans, Finansiell profil KFI-väst mm)	200	200	200	KLF
SUMMA KOSTNADER	**49 693**	**74 377**	**92 523**	
Central lönepott (inkl strukturförändringar och åtgärder osakliga löneskillnader)	57 647	128 647	201 647	KLF
SUMMA KOSTNADER	**57 647**	**128 647**	**201 647**	
Arbetsgivaravgifter och avtalsförsäkringar för anställda				
Lagstadgade arbetsgivaravgifter 31,42%	411 600	428 700	446 100	
AFA-försäkring	0	0	0	
Arbetsmarknadsförsäkringar enligt lag FORA (AGS-KL, TFA-KL, familjeskydd i AKAP-KL, Avgiftsbefrielseförsäkring)	100	100	100	
Löneskatt avgiftsbefrielseförsäkring 24,26%	0	0	0	
Omställningsförsäkring (KOM-KR)	1 300	1 400	1 400	
Grupplivförsäkring KPA Livförsäkring (TGL-KL)	300	300	300	
Ersättning från förvaltningarna (PO-pålägg)	-413 300	-430 500	-447 900	
SUMMA KOSTNADER	**0**	**0**	**0**	

BUDGETRAMAR 2024-2026

Belopp i tkr	2024	2025	2026
Pensioner (Enligt beräkning av Skandia per 2023-08-31, PO-pålägget beräknas till 42,75% för hela perioden varav 11,20% avser pensioner)			
Ersättning från förvaltningarna (PO-pålägg)	-143 600	-147 900	-152 200
Försäkring (FÅP), exkl löneskatt (täcks av PO-pålägg)	80 346	8 159	6 112
Löneskatt 24,26% avseende försäkring (FÅP) (täcks av PO-pålägg)	19 492	1 979	1 483
Avgiftsbestämd ålderspension, exkl löneskatt (täcks av PO-pålägg)	84 392	86 862	90 580
Särskild löneskatt 24,26% avseende avgiftsbestämd ålderspension (täcks av PO-pålägg)	20 672	21 073	21 975
Utbetalningar - intjänat fr o m 1998	855	1 188	1 827
Utbetalningar - intjänat SAP	0	0	0
Utbetalning - intjänad OPF-KL (förtroendevalda)	1 292	1 245	1 236
Utbetalningar - intjänat före 1998	27 671	26 650	26 992
Förändring av pensionsavsättning (inkl SAP, OPF-KL)	-1 975	-515	-1 650
Särskild löneskatt 24,26% avseende pensionsutbetalningar och förändrad avsättning	6 755	6 931	6 891
Pensionskostnader utöver prognos från Skandia exkl särskild löneskatt	4 000	6 000	6 000
Särskild löneskatt 24,26% avseende pensionskostnader utöver beräkning från Skandia	970	1 456	1 456
Förvaltningsavgift pensioner (registerhållning, beräkningar handläggning av individuella val och utbetalningar)	600	600	600
SUMMA KOSTNADER	**101 470**	**13 727**	**11 301**
Kapitaltjänstintäkter från nämnderna			
Kapitaltjänst utgörs av intern betalning från nämnderna till finansförvaltningen som inte påverkar nettoresultatet för kommunen. Räntan beräknas, enl SKR:s rekommendation, till 2,5 % under planperioden.	-69 442	-69 442	-69 442
Kapitaltjänst intern fastighetsförvaltning	-58 100	-58 100	-58 100
Ökning av kapitaltjänst intern fastighetsförvaltning	-20 615	-48 142	-61 357
Ersättning från VA-kollektivet för avskrivningar	-30 500	-33 600	-37 000
Ersättning från VA-kollektivet för ränta på kapital (2,5%, enl SKR:s rekommendation för internränta)	-23 100	-24 900	-26 800
Ersättning till VA-kollektivet för ränta på VA-fond och anläggningsavgifter m m (2,5%, enl SKR:s rekommendation för internränta)	4 600	4 800	5 100
SUMMA INTÄKTER	**-197 157**	**-229 384**	**-247 599**
Summa övrig verksamhet under Finansiering	**11 653**	**-12 633**	**57 872**

BUDGETRAMAR 2024-2026

Belopp i tkr	2024	2025	2026
Avskrivningar (OBS! omvända tecken)			
Planenliga avskrivningar på anläggningstillgångar	-137 214	-156 100	-166 000
Planenliga avskrivningar vatten och avlopp	-30 500	-33 600	-37 000
Nedskrivningar	-3 000	-3 000	-3 000
SUMMA KOSTNADER	**-170 714**	**-192 700**	**-206 000**
Skatteintäkter och kommunalekonomisk utjämning (underlag bland annat enligt beräkning av Sveriges Kommuner och Regioner 2023-10-05, cirkulär 23:41. Planår är inte uppdaterade vid höstbudgeten, baseras på SKR:s cirkulär 23:20)			
Egen skatteinkomst (oförändrad skattesats, 21,52 %)	1 965 213	2 078 901	2 175 839
Inkomstutjämningsbidrag (+9 227 kr/inv, +9 085 kr/inv, +9 317 kr/inv)	321 358	317 366	326 300
Kostnadsutjämningsavgift (-1 289 kr/inv)	-44 893	-45 518	-45 634
Regleringsbidrag/-avgift (+3 060 kr/inv,+1 654 kr/inv, +1 264 kr/inv)	106 591	57 390	44 266
Strukturbidrag (0 kr/inv)	0	0	0
LSS-utjämningsbidrag (+1 134 kr/inv)	40 105	39 626	39 727
Kommunal fastighetsavgift (egen uppräkning)	81 050	82 550	84 050
SUMMA INTÄKTER	**2 469 424**	**2 530 315**	**2 624 548**
Finansiella intäkter			
Aktieutdelning från Värnamo Stadshus AB, varav 1 500 tkr/år 2021-2024, används för satsningar inom kulturområdet	6 000	6 000	6 000
Räntor på likvida medel	0	0	0
Borgensavgifter	8 100	8 200	8 200
Övrigt - Räntor på kundfordringar	50	50	50
Övrigt - Påminnelse- och inkassoavgifter på kundfordringar	100	100	100
SUMMA INTÄKTER	**14 250**	**14 350**	**14 350**
Finansiella kostnader			
Finansiell uppräkning av pensionsavsättning enligt avtal (inkl särskild löneskatt)	-5 629	-1 036	-1 461
Räntor på upptagna långfristiga lån	-31 800	-45 900	-52 200
Bankavgifter och övriga finansiella kostnader	-150	-150	-150
SUMMA KOSTNADER	**-37 579**	**-47 086**	**-53 811**
Summa skatter, statsbidrag och finansiella poster	**2 446 095**	**2 497 579**	**2 585 087**

BUDGETRAMAR 2024-2026

Belopp i tkr		2024	2025	2026
Barn- och utbildningsnämnd				
Föregående års ram		**951 362**	**984 074**	**976 734**
Tillskott och avdrag:				
Kompensation för uppräkning av arvoden till förtroendevalda		32	32	32
Justering för förändring av antal barn och elever prognos 2023 (-121)		-2 556	0	0
Justering för förändring av antal barn och elever prognos 2024 (+39)		1 368	1 368	0
Justering för förändring av antal barn och elever prognos 2025 (-22)		0	-408	-408
Justering för förändring av antal barn och elever prognos 2026 (+2)		0	0	-678
Medel till justering av kostpris (SPI-index för livsmedel, för svensk närproducerad och ekologisk mat). Fr.o.m år 2022 fördelas det direkt till beröd nämnd (tidigare erhöll Serviceförvaltningen detta år 1 och fördelades sedan ut till nämnderna år 2)		800	800	800
Bidrag som ingår i det generella statsbidraget				
Utökad undervisningstid, cirkulär 21:51, år 2023: 21 kr/inv(730 tkr), år 2024: 86 kr/inv(2 272 tkr). Ändrat i cirkulär 22:40 till år 2024: 21 kr/inv, år 2025 85 kr/inv		0	2 236	0
Extra studietid och utökad lovskola, Cirkulär 21:34, 12 kr/inv 2022, 23 kr/inv år 2023. (År 2023: 800 tkr tillsvidare)		0	0	0
Planering etc. gymnasial utbildning, SKR cirkulär 21:34, 16 kr/inv (År 2023: 557 tkr tillsvidare)		0	0	0
Ämnesbetyg, implementering, SKR cirkulär 21:34, 2 kr/inv (År 2023: 70 tkr tillsvidare)		0	0	0
Grundläggande behörighet yrkesprogram, SKR cirkulär 21:34, 6 kr/inv 2024, SKR cirkulär 22:40, 17 tkr/inv år 2025) (År 2024: 209 tkr, År 2025: tillsvidare)		209	384	0
Skolor med konfessionell inriktning, SKR cirkulär 21:34, 1 kr/inv fr 2024 (År 2024: 35 tkr tillsvidare)		35	0	0
Gemensamt skolval, SKR cirkulär 21:34, borttag -8 kr/inv fr 2024		-278	0	0
Deltagande i förskola, SKR cirkulär 21:34, 4 kr/inv 2023, 8 kr/inv 2024 (År 2023: 139 tkr, År 2024: 140 tkr, totalt 279 tkr tillsvidare)		140	0	0
Stärkta skolbibliotek, SKR cirkulär 21:34, 2 kr/inv 2022-2023		-70	0	0
Nationella prov,SKR cirkulär 21:34, 12 kr/inv 2022-2023		-417	0	0
Satsningar på kulturskolan i nära samarbete med föreningar och civilsamhället under 3 år, 2021-2023		-272	-478	0
Avgår: Kapitaltjänstkostnader föregående år		-11 266	0	0
Tillkommer: Kapitaltjänstkostnader innevarande år		12 354	0	0
Avgår: Investeringsbidrag föregående år		1 649	0	0
Tillkommer: Investeringsbidrag innevarande år		-2 254	0	0
Avgår: Ersättning för kapitaltjänstkostnader kostverksamhet och bemanning som betalas i avgiften till servicenämnden föregående år		-1 325	0	0
Tillkommer: Ersättning för kapitaltjänstkostnader kostverksamhet som betalas i avgiften till servicenämnden innevarande år		1 604	0	0
Löneökningskompensation 2023 ur central lönepott		16 769	0	0
Löneökningskompensation 2023 ur central lönepott kostverksamhet och bemanning som överförs till internkunderna		99	0	0
Förstärkning att få fler i arbete. År 2022 och 2023, 1 800 tkr/år		-1 800	0	0
Medel för verksamhetsutveckling 2022-2024. (3 000 tkr/år) Återredovisning till kommunstyrelsen senast 2024-03-31.		0	-3 000	0
Evakueringslokaler under år 2021 för Bredaryds nya förskola, avgår för nuvarande förskola, KS § 355/2020 (År 2021: 1 477 tkr, År 2022: -739 tkr). Försening, evakueringslokalerna börjar användas år 2022		-1 477	0	0
Hyreskompensation vid om- och nybyggnation Jannelunds förskola År 2023: 1 518 tkr, År 2024: 1 997 tkr Ks§375/2022	1	479	-1 997	0
Hyreskompensation vid om- och nybyggnation Jannelunds förskola, kök År 2023: 61 tkr, År 2024 41 tkr(8 mån) , Ks376/2022		-20	-41	0

BUDGETRAMAR 2024-2026

437

Belopp i tkr		2024	2025	2026
Hyreskompensation vid om- och nybyggnation Trälleborgsskolan, modulskola År 2023: 6 833 tkr, År 2024: 4 729 tkr, Ks§375/2022	2	-2 104	-4 729	0
Hyreskompensation vid om- och nybyggnation Trälleborgsskolan, kök År 2023: 984 tkr, År 2024:738 tkr(9 mån). Ks§376/2022		-246	-738	0
Hyra för paviljonger Gröndalsskolan 2022-2024, 560 tkr/år finansiering från kommunstyrelsens pott för ökade hyreskostnader. KS§147/2022		0	-560	0
Hyra för paviljonger Gröndalsskolan 2022-2025. År 2023 och 2024: 478 tkr/år, År 2025: 606 tkr. Ks§375/2022		0	128	-606
Fördelning central pott prisökningar KF §209/2022		13 775	0	0
BUDGETRAM VÅRBUDGET		**976 590**	**977 071**	**975 874**
Löneökningskompensation 2023 ur central lönepott		4 552	0	0
Löneökningskompensation 2023 ur central lönepott kostverksamhet och bemanning som överförs till internkunderna		1 723	0	0
Bidrag som ingår i det generella statsbidraget				
Digitala och centralt rättade nationella prov, cirkulär 23:40, år 2024: 11 kr/inv, år 2025: 3 kr/inv, 2026: -4 kr/inv		383	-279	-139
Statistik om skolväsendet inkl ekonomisk redovisning, cirkulär 23:40, ÅR 2023		104	0	0
Förstärkning av sfi, cirkulär 23:40, år 2024: 3 kr/inv, år 2025: 5 kr/inv, år 2026: 5 kr/inv		104	70	0
Stärkta skolbibliotek, cirkulär 23:40, år 2025: 20 kr/inv, år 2026: 40 kr/inv		0	696	696
Utökad undervisningstid, cirkulär 21:51, år 2023: 21 kr/inv(730 tkr), år 2024: 86 kr/inv(2 272 tkr). Ändrat i cirkulär 22:40 till år 2024: 21 kr/inv, år 2025 85 kr/inv Ändrat i cirkulär 23:40 till år 2026: 21 kr/inv		0	-2 236	0
Grundläggande behörighet yrkesprogram cirkulär 23:40. år 2024: 6 kr/inv, år 2025: 17 kr/inv, år 2026: 13 kr/inv		209	382	-139
Gemensamt skolval, SKR cirkulär 23:40(21:34,22:40), borttag -8 kr/inv fr 2024, - 16 kr/inv 2025, - 16 kr/inv 2026		finns i vårbudget	-555	0
Hyreskompensation ny musiksal Bredaryds skola, Ks§85/2023. År 2023: 193 tkr(8 mån), Fr.o.m 2024: 210 tkr/år		210	0	0
Justering av post i vårbudget Hyreskompensation vid om- och nybyggnation Jannelunds förskola, paviljong. Beloppet år 2024 ändrat fr 1 997 tkr till 1 498 tkr, år 2025 ändrat fr- 1 997 tkr till - 1498 tkr.	1	-499	499	0
Justering av post i vårbudget Hyreskompensation vid om- och nybyggnation Trälleborgsskolan, modulskolan. Beloppet ändrat år 2024 från 4 729 tkr(9 mån) till 5 814 tkr(12 mån) samt att moudulskolan behålls till september 2025.	2	1 085	1 086	-2 171
Gemensam resurs chefsrekryterare		-387	0	0
BUDGETRAM HÖSTBUDGET		**984 074**	**976 734**	**974 121**

BUDGETRAMAR 2024-2026

Belopp i tkr	2024	2025	2026
Omsorgsnämnd			
Föregående års ram	**668 997**	**709 938**	**701 582**
Tillskott och avdrag:			
Kompensation för uppräkning av arvoden till förtroendevalda	32	32	32
Kompensation lönejusteringar LOV	400	400	400
Medel till justering av kostpris (SPI-index för livsmedel, för svensk närproducerad och ekologisk mat). Fr.o.m år 2022 fördelas det direkt till beröd nämnd (tidigare erhöll Serviceförvaltningen detta år 1 och fördelades sedan ut till nämnderna år 2)	200	200	200
Avgår: Kapitaltjänstkostnader föregående år	-7 585	0	0
Tillkommer: Kapitaltjänstkostnader innevarande år	8 298	0	0
Avgår: Investeringsbidrag föregående år	250	0	0
Tillkommer: Investeringsbidrag innevarande år	-71	0	0
Avgår: Ersättning för kapitaltjänstkostnader kostverksamhet och bemanning som betalas i avgiften till servicenämnden föregående år	-657	0	0
Tillkommer: Ersättning för kapitaltjänstkostnader kostverksamhet och bemanning som betalas i avgiften till servicenämnden innevarande år	790	0	0
Löneökningskompensation 2023 ur central lönepott	3 571	0	0
Löneökningskompensation 2023 ur central lönepott kostverksamhet och bemanning som överförs till internkunderna	99	0	0
Tillkännagivande Riksdagen äldreomsorg, riktat bidrag till 2023, generellt 2024 258 kr/inv, utgår 2025	8 988	-8 988	0
Ny Gruppbostad Mossleplatån, extern förhyrning.	-70	0	0
Ny Gruppbostad LSS Kv. Doktorn, extern förhyrning.	-70	0	0
Servicebostäder, 14 st, Kv Ling gamla , extern förhyrning	-100	0	0
Tillfällig ramökning från och med 2022 (10 miljoner kronor) med successiv nedtrappning med 2.5 miljoner kronor/år t.o.m år 2026. År 2023 7,5 miljoner kronor i budgetram. Fr.o.m år 2024 tas nedtrappningen bort och nämnden erhåller totalt 10 miljoner kronor/år.	2 500	0	0
Fördelning central pott prisökningar KF §209/2022	6 185	0	0
BUDGETRAM VÅRBUDGET	**691 757**	**701 582**	**702 214**
Löneökningskompensation 2023 ur central lönepott	17 589	0	0
Löneökningskompensation 2023 ur central lönepott kostverksamhet och bemanning som överförs till internkunderna	979	0	0
Gemensam resurs chefsrekryterare	-387	0	0
BUDGETRAM HÖSTBUDGET	**709 938**	**701 582**	**702 214**

BUDGETRAMAR 2024-2026

Belopp i tkr	2024	2025	2026
Medborgarnämnd			
Föregående års ram	**161 114**	**165 001**	**165 030**
Tillskott och avdrag:			
Kompensation för uppräkning av arvoden till förtroendevalda	29	29	29
Nytt stödboende för att bl a minska externa placeringar. År 2021:6 062 tkr. Avdrag 500 tkr år 2022 och 2023.	0	0	0
Ökade kostnader till följd av 2021 års vårdnadsreform, BP 2021, SKR 20:37	0	0	0
Avgår: Kapitaltjänstkostnader föregående år	-934	0	0
Tillkommer: Kapitaltjänstkostnader innevarande år	1 078	0	0
Löneökningskompensation 2023 ur central lönepott	3 152	0	0
Medel till social insatsgrupp, Ks§310-2021	-750	0	0
Akutboende i Värnamo kommun, Ks§341.2021	-900	0	0
Utvecklingsmedel till tjänsten samordning TSI, KS§18-2022	-565	0	0
Föräldrarstödsprogram, cirkulär 21:51, år 2023: 19 kr/inv, Övergår från generellt till riktat statsbidrag från år 2023. SKR 22:40	-661	0	0
Fördelning central pott prisökningar KF §209/2022	1 910	0	0
BUDGETRAM VÅRBUDGET	**163 473**	**165 030**	**165 059**
Löneökningskompensation 2023 ur central lönepott	843	0	0
Samordning TSI	700	0	0
Gemensam resurs chefsrekryterare	-15	0	0
BUDGETRAM HÖSTBUDGET	**165 001**	**165 030**	**165 059**

BUDGETRAMAR 2024-2026

Belopp i tkr	2024	2025	2026
Teknik- och fritidsnämnd			
Föregående års ram	**101 420**	**113 872**	**113 515**
Tillskott och avdrag:			
Kompensation för uppräkning av arvoden till förtroendevalda	8	8	8
Uppräkning stiftelsebidrag med 2 % per år	35	35	35
Avgår: Kapitaltjänstkostnader föregående år	-27 316	0	0
Tillkommer: Kapitaltjänstkostnader innevarande år	31 338	0	0
Avgår: Investeringsbidrag föregående år	676	0	0
Tillkommer: Investeringsbidrag innevarande år	-767	0	0
Löneökningskompensation 2023 ur central lönepott	779	0	0
Trygghetsbelysningsprojekt, under år 2022-2024. (300 tkr/år) Återedovisning till kommunstyrelsen senast 2024-03-31.	0	-300	0
Åtgärder Finnvedsvallen för spel 2022 (1,9 mnkr i tilläggsbudget), KF§177-2021, från 2023 ärende hänskjutet , utöver detta tillkommer kapitalkostnader. Beloppet kan bli annorlunda beroende på serietillhörighet.	0	-1 100	0
Eventuellt kostnader för ny arena fr.o.m år 2025.	0	1 000	0
Fördelning central pott prisökningar KF §209/2022	6 010	0	0
Allmän budgetförstärkning ~~Utökning med ytterligare en ingenjör~~	850	0	0
BUDGETRAM VÅRBUDGET	**113 033**	**113 515**	**113 558**
Löneökningskompensation 2023 ur central lönepott	964	0	0
Avgår: Kapitaltjänstkostnader flytt av lokalvård	-110	0	0
Gemensam resurs chefsrekryterare	-15	0	0
BUDGETRAM HÖSTBUDGET	**113 872**	**113 515**	**113 558**

BUDGETRAMAR 2024-2026

Belopp i tkr	2024	2025	2026
Samhällsbyggnadsnämnd			
Föregående års ram	**64 256**	**68 292**	**68 199**
Tillskott och avdrag:			
Kompensation för uppräkning av arvoden till förtroendevalda	17	17	17
Avgår: Kapitaltjänstkostnader föregående år	-2 811	0	0
Tillkommer: Kapitaltjänstkostnader innevarande år	2 715	0	0
Avgår: Investeringsbidrag föregående år	1		
Tillkommer: Investeringsbidrag innevarande år	-1		
Löneökningskompensation 2023 ur central lönepott	1 413	0	0
Fördelning central pott prisökningar KF §209/2022	600	0	0
Utökning grundanslag kommunens Räddningstjänst	550	0	0
IT system ökad drift 150 tkr/2024 därefter 40 tkr per år, tvingande system samt ändrade krav livsmedelverket	150	-110	0
BUDGETRAM VÅRBUDGET	**66 890**	**68 199**	**68 216**
Löneökningskompensation 2023 ur central lönepott	1 310	0	0
Hyreskompensation omnybyggnation Rydaholms räddningstjänst, Ks§257/2023. År 2023: 71 tkr(8 mån), Fr.o.m 2024: 107 tkr/år	107	0	0
Gemensam resurs chefsrekryterare	-15	0	0
BUDGETRAM HÖSTBUDGET	**68 292**	**68 199**	**68 216**

BUDGETRAMAR 2024-2026

Belopp i tkr	2024	2025	2026
Kulturnämnd			
Föregående års ram	**34 363**	**36 305**	**35 710**
Tillskott och avdrag:			
Kompensation för uppräkning av arvoden till förtroendevalda	12	12	12
Höjt bidrag till Jönköpings läns folkrörelsearkiv (årlig indexreglering)	3	3	3
Årlig uppräkning av bidrag till föreningar	20	20	20
Årlig uppräkning av bidrag till stiftelser	27	27	27
Indexuppräkning bidrag Vandalorum från år 2018 - 25 tkr/år	25	25	25
Ökad hyra inkl el- och städkostnader bibliotek och kontorslokaler vid överflyttning till Gummifabriken, indexjustering	370	68	68
Satsningar på kultur i nära samarbete med föreningar och civilsamhället under 3 år, 2021-2023, förlängd till 2024 pga pandemin	0	-750	0
Avgår: Kapitaltjänstkostnader föregående år	-1 518	0	0
Tillkommer: Kapitaltjänstkostnader innevarande år	1 632	0	0
Löneökningskompensation 2023 ur central lönepott	500	0	0
Fördelning central pott prisökningar KF §209/2022	860	0	0
BUDGETRAM VÅRBUDGET	**36 294**	**35 710**	**35 865**
Löneökningskompensation 2023 ur central lönepott	11	**0**	**0**
BUDGETRAM HÖSTBUDGET	**36 305**	**35 710**	**35 865**

BUDGETRAMAR 2024-2026

Belopp i tkr	2024	2025	2026
Servicenämnd			
Föregående års ram	**44 322**	**46 169**	**46 184**
Tillskott och avdrag:			
Kompensation för uppräkning av arvoden till förtroendevalda	15	15	15
Justering av SPI-index för livsmedel, för svensk närproducerad och ekologisk mat, gäller från 2018. Under år 2018-2021 har de 1 mnkr som erhållits årligen varit under SN:s budgetram år 1 och sedan år 2 fördelats till ON och BUN. Fr.o.m budgetår 2022 fördelas de 1 mnkr direkt till till berörd nämnd	0	0	0
Avgår: Kapitaltjänstkostnader föregående år	-9 271	0	0
Tillkommer: Kapitaltjänstkostnader innevarande år	9 561	0	0
Avgår: Investeringsbidrag föregående år	48	0	0
Tillkommer: Investeringsbidrag innevarande år	-69	0	0
Tillkommer: Återföring kapitaltjänstkostnader kostverksamhet och bemanning som betalas genom avgifter från internkunderna fg år	1 982	0	0
Avgår: Ny kapitaltjänstkostnader kostverksamhet som betalas genom avgifter från internkunderna	-2 394	0	0
Löneökningskompensation 2023 ur central lönepott	1 396	0	0
Löneökningskompensation 2023 ur central lönepott kostverksamhet och bemanning som överförs till internkunderna	-197		
Inspirationskock i måltidsverksamheten, Ks§1-2022.	-248	0	0
Organisation och långsiktig uppbyggnad av kommunens IT-center. I uppdraget ingår ett samlat ansvar för IOT Värnamo.	925	0	0
Fördelning central pott prisökningar KF §209/2022	190	0	0
BUDGETRAM VÅRBUDGET	**46 260**	**46 184**	**46 199**
Löneökningskompensation 2023 ur central lönepott	2 516	0	0
Löneökningskompensation 2023 ur central lönepott kostverksamhet och bemanning som överförs till internkunderna	-2 702	0	0
Tillkommer: Kapitaltjänstkostnader flytt av lokalvård	110	0	0
Gemensam resurs chefsrekryterare	-15	0	0
BUDGETRAM HÖSTBUDGET	**46 169**	**46 184**	**46 199**

BUDGETRAMAR 2024-2026

Belopp i tkr	2024	2025	2026
Överförmyndarnämnd			
Föregående års ram	**2 321**	**2 327**	**2 333**
Tillskott och avdrag:			
Kompensation för uppräkning av arvoden till förtroendevalda	6	6	6
Utökat behov av professionella förvaltare (årlig ökning)	0	0	0
BUDGETRAM VÅRBUDGET	**2 327**	**2 333**	**2 339**
BUDGETRAM HÖSTBUDGET	**2 327**	**2 333**	**2 339**

BUDGETRAMAR 2024-2026

Belopp i tkr	2024	2025	2026
Campus Värnamo (Kommunstyrelse)			
Föregående års ram	**23 919**	**25 419**	**25 368**
Tillskott och avdrag:			
Ökad hyra inkl städ och elkostnader för ytterligare lokaler i Gummifabriken etapp 2, indexjustering	360	64	64
Sjuksköterskeprogrammet 2020-2023, KS §41-2019	-115	0	0
Sjuksköterskeprogrammet 2021-2024, KS 210525 §202	-115	-115	0
Sjuksköterskeprogrammet 2022-2025, KS 210525 §202	0	-115	-115
Sjuksköterskeprogrammet 2024-2026,	115	115	0
Medfinansiering förskollärarutbildning intag ht 2020 (3,5 år) - 2023. Ks191001,§331. 400 tkr år 2021. År 2022 ändras från 400 tkr till 240 tkr.	-40	0	0
Förskollärarutbildning, merkostnad för varje ny klass 40 tkr/år, intag år 2024	40	0	0
Avgår: Kapitaltjänstkostnader föregående år	-1 222	0	0
Tillkommer: Kapitaltjänstkostnader innevarande år	1 304	0	0
Löneökningskompensation 2023 ur central lönepott	501	0	0
Fördelning central pott prisökningar KF §209/2022	660	0	0
BUDGETRAM VÅRBUDGET	**25 407**	**25 368**	**25 317**
Löneökningskompensation 2023 ur central lönepott	12	0	0
BUDGETRAM HÖSTBUDGET	**25 419**	**25 368**	**25 317**

BUDGETRAMAR 2024-2026

Belopp i tkr		2024	2025	2026
Kommunstyrelse (inkl kommunfullmäktige)				
Föregående års ram		**102 431**	**105 750**	**107 293**
Tillskott och avdrag:				
Kompensation för uppräkning av arvoden till förtroendevalda		155	155	155
Förändrad nämndsorganisation fr.o.m 2023. Kf§153/2022Kommunstyrelsens pr		13	13	13
Årlig uppräkning av handels- och attraktivitetsbidrag, kransorterna		8	8	8
Allmänna val EU-val 2024 (700 tkr), Sverige 2022 (850 tkr)		700	0	850
Medarbetarundersökning 2025 och 2027		-200	200	-200
Medborgarundersökning 2025 och 2027		-90	90	-90
Ökat anslag till VärnaOm (f d Komiform)		10	10	10
Bidrag till Värnamo Näringsliv AB - index, projekt, inkl företagsfabriken		60	60	60
Anslag för utbildning av förtroendevalda, engångsanslag 2023		-300	0	0
Designers Saturday eller liknande evenemang 2023 och 2025		-150	150	-150
Index- och avtalsjustering av hyra auditorium och livesal (Gummifabriken),		540	-67	-67
Medarbetardagar, vartannat år		-1 000	1 000	-1 000
Avgår: Kapitaltjänstkostnader föregående år		-1 087	0	0
Tillkommer: Kapitaltjänstkostnader innevarande år		1 162	0	0
Avgår: Investeringsbidrag föregående år		0	0	0
Tillkommer: Investeringsbidrag innevarande år		-2	0	0
Löneökningskompensation 2023 ur central lönepott		1 433	0	0
Projekt Unga akdemiker, Ks §404-2021		2	-76	0
Certifiering av beställare, Ks§120-2022, År 2023; 500 tkr		-500	0	0
Kompetensutveckling yrkessvenska. År 2023; 1 mnkr		-500	0	0
Fördelning central pott prisökningar KF §209/2022		1 170	0	0
Cyberförsäkring, utökade kostnader		250	0	0
Visselblåsning extern funktion, drift men också medel till utredningar	KF	40	0	0
BUDGETRAM VÅRBUDGET		**104 145**	**107 293**	**106 882**
Löneökningskompensation 2023 ur central lönepott		41	0	0
Bidrag som ingår i det generella statsbidraget				
Kommuner mot brott cirkulär 21:34, år 2023: 10 kr/inv, år 2024: 21 kr/inv, år 2025: 21 kr/inv, år 2026: 20 kr/inv		730	0	-35
Gemensam resurs chefsrekryterare		-16	0	0
Gemensam resurs chefsrekryterare		850	0	0
BUDGETRAM HÖSTBUDGET		**105 750**	**107 293**	**106 847**

BUDGETRAMAR 2024-2026
fastställd av kommunfullmäktige 230621

Belopp i tkr	2024	2025	2026
Kommunens revisorer			
Föregående års ram	**1 639**	**1 658**	**1 677**
Tillskott och avdrag:			
Kompensation för uppräkning av arvoden till förtroendevalda	19	19	19
BUDGETRAM VÅRBUDGET	**1 658**	**1 677**	**1 696**
BUDGETRAM HÖSTBUDGET	**1 658**	**1 677**	**1 696**

§ 185 Dnr: KS.2023.851

Revidering policy för investeringsprocessen

Beslut

Kommunfullmäktige beslutar enligt kommunstyrelsens förslag
att upphäva kommunfullmäktiges beslut 28 november 2019 §224, om Policy för investeringsprocessen, samt
att anta upprättat förslag till Policy för investeringsprocessen daterat den 7 november 2023.

Ärendebeskrivning

Kommunledningsförvaltningen har i tjänsteskrivelse 26 oktober 2023 anfört följande.

Kommunfullmäktige har tagit beslut om investeringsbudget och plan 2024–2028, 21 juni 2023. I beslutad budget ingår investeringsramar per nämnd och år för budget och planår. Nämnderna har fått i uppdrag att besluta om prioriteringar utifrån dessa ramar senast per den 31 oktober 2023. Vidare fick kommunstyrelsen i uppdrag att utforma förslag på rutin där investeringsramar per nämnd fastställs som en del i framskrivning av budgetramar. I detta ärende presenteras ett förslag på denna rutin med medföljande revidering av kommunens policy för investeringsprocessen.

Enligt nuvarande rutin påbörjar nämnderna arbetet med investeringsförslag redan under hösten och lämnar ett investeringsbudgetförslag under mars månad. Budgetberedningen prioriterar bland investeringar och respektive parti lämnar förslag på investeringsbudget (år 1-2) och plan (år 3-5) under maj månad. Problemet med nuvarande rutin är att det är svårt för budgetberedningen att prioritera bland investeringar i ett sent skede. Det finns därför en risk att de finansiella målen inte blir styrande i budgetprocessen. Målsättning med investeringsramar är att skapa framförhållning och en tydlighet till nämnderna vilka investeringsmedel som förväntas finnas tillgängliga att disponera. Detta bedöms skapa bättre förutsättningar för prioritering och planering på förvaltnings- och nämndsnivå vilket ger budgetberedningen ett mer rimligt uppdrag. Policy för investeringsprocessen föreslås därför kompletteras med följande skrivning:

I samband med framskrivning av budgetförutsättningar för beslut i kommunstyrelsen i februari görs också en framskrivning av preliminära investeringsramar för skattefinansierade investeringar per nämnd. År 1–4 baseras på de investeringsramar som beslutades i föregående års investeringsbudget och plan. Investeringsram för år fem baseras på årets beräknade avskrivningar med tillägg för en procent av skatteintäkter och utjämning. Investeringsramen syftar till att täcka kommunens basnivå/reinvesteringsnivå för de skattefinansierade

Forts.

KF § 185 (forts)

investeringarna. Respektive nämnd ska fatta beslut om investeringsbudgetförslag som ryms inom nämndens ram och överlämna förslaget till kommunens budgetberedning. Investeringsramar blir definitiva först efter kommunfullmäktiges beslut om investeringsbudget och plan.

Fördelning av investeringsram per nämnd görs utifrån en viktad bedömning av tidigare års investeringsutfall vad gäller basnivå/reinvesteringar. Historiskt har det varit relativt stora skillnader mellan tillgänglig investeringsbudget per år och faktiskt utfall. När investeringsramar är implementerade fullt ut förväntas budget och utfall bli mer samstämmiga då ramarna begränsar investeringsvolymen. Det kan finnas en stor osäkerhet i tidpunkt för byggstart för ett enskilt projekt beroende på externa faktorer som kommunen inte alltid kan påverka. Det är därför viktigt att policy för investeringsprocessen möjliggör flexibilitet för nämnden att tidigarelägga och senarelägga projekt. Följande stycke har därför lagts till i policyn:

Om startbesked inte krävs kan nämnden själv besluta om att tidigarelägga eller senarelägga projekt inom investeringsbudgeten (projekt för genomförande år 1 och 2). Nämnden ska eftersträva att investeringsutgifter på total nivå inte överstiger respektive års investeringsram.

Nuvarande rutiner för ombudgetering påverkas inte av föreslagna ändringar. Vid beslut om tilläggsinvesteringar utöver beslutad budget bör en konsekvensanalys alltid bifogas beslutsunderlaget där det framgår hur beslutet påverkar de finansiella målen och kommunens finansiella ställning. Föreslagna ändringar jämfört med tidigare version av ”Policy för investeringsprocessen” är gulmarkerade i bifogad policy. Förutom tillägg ovan (kursiv stil) är övriga ändringar av mer redaktionell karaktär.

Kommunstyrelsen har behandlat ärendet 30 november 2023,§ 185.

Förslag till beslut

Kommunstyrelsen föreslår kommunfullmäktige besluta
att upphäva kommunfullmäktiges beslut 28 november 2019 §224, om policy för investeringsprocessen, samt
att anta upprättat förslag till policy för investeringsprocessen daterat den 7 november 2023.

Yrkanden

Tobias Pettersson (M) yrkar bifall till kommunstyrelsens förslag till beslut.

Beslut skickas till:
Samtliga nämnder och Ekonomiavdelningen

VÄRNAMO KOMMUN

Reglemente
450
Policy
Plan
Åtgärdsplan
Riktlinje

Policy för investeringsprocessen

Antagen av kommunfullmäktige 2023-11-30. Gäller från 2023-12-06

Reglemente
Kommunala beslut som utöver kommunallag och andra författningar styr och reglerar kommunala verksamheter. Innefattar Nämndreglementen, Delegeringsordningar, Bolagsordningar, Ägardirektiv, Föreskrifter, Kommunala taxor och avgifter.

Policy
Anger principer och värdegrundsbaserat förhållningssätt och tjänar som vägledning inom det aktuella området.

Plan
Beskriver strategier för arbetet med utvecklingen av Värnamo som kommun, och utvecklingsarbete inom kommunens organisation.

Åtgärdsplan
Anger konkreta åtgärder, tidsramar och ansvar.

Riktlinje
Beskriver hur förvaltning bedriver den befintliga verksamheten, eller ett visst område, så att den bedrivs effektivt och med god kvalitet.

Fastställd av: Kommunfullmäktige
Datum: 2023-11-30, § 185
Dokumentet gäller från: 2023-12-06
Dokumentet gäller för:
Kommunstyrelsen samt kommunens nämnder
Dokumentansvarig: Ekonomichef, kommunledningsförvaltningen

Policy för investeringsprocessen

Inledning och syfte

Kommunens investeringar är omfattande och innebär utbetalningar som belastar driftkostnaderna för kommunen under en lång tid efter genomförd investering (avskrivningar och drift/underhåll). Investeringar är nödvändiga för att skapa förutsättningar för att bedriva en verksamhet med god kvalitet och att vara en attraktiv kommun.

Behov och önskemål om investeringar är ofta omfattande från verksamheterna och ett bra underlag för politisk prioritering är nödvändig för att fatta rätt beslut. Ett av syftena med denna policy är att efterlevnaden ska innebära en god styrning av processen från behov/planering till slutförd investering.

Strategi

Berör

1. Planering

a. En investeringsbudget/-plan med god framförhållning ska årligen upprättas och föreläggas kommunfullmäktige för beslut i juni månad. Denna ska innehålla investeringsbudget med projekt för genomförande år 1 och 2, därpå följande tre års investeringsplan med projekt som förbereds för genomförande (år 3-5) samt kända projekt aktuella efter planperioden (år 6 eller senare). För år 1-2 är inriktningen att förändringar av investeringsbudgeten inte ska ske. Endast av särskilda skäl ska förändringar av dessa projekt göras.
Projektblad enligt kommungemensam mall innehållande driftkostnadskalkyl ska upprättas till ALLA investeringar. För att ge en god överblick av investeringsprojektet ska för varje projekt tydligt framgå den beräknade totala investeringen. Detta gäller även om viss del anslagits tidigare år. För anläggnings- och fastighetsinvesteringar överstigande 5 miljoner kronor ska, för att ge en god överblick, i projektbladet och sammanställningen anges tidpunkt när investeringen beräknas tas i bruk.

Alla nämnder och utskott

b. Investeringsbudgeten delas in i tre delar:
- Skattefinansierade investeringar
- Exploatering för bostäder och verksamheter
- Avgiftsfinansierade investeringar

Kommun-styrelsen

c. Alla investeringar med en beräknad totalutgift av minst 5 miljoner kronor ska föregås av en analys i fyra steg. Processen ska innehålla momenten tänka om, optimera, bygga om och bygga nytt. Alternativa lösningar ska diskuteras, analyseras och vägas mot varandra i dialog med beställaren. Denna process ska dokumenteras i projektbladet.
De fyra stegen ska vara:
- Steg 1 Tänk om
- Steg 2 Optimera
- Steg 3 Bygg om
- Steg 4 Bygg nytt

Teknik- och fritidsnämnden

d. Vid byggnads-, gatu- och VA-investeringsprojekt överstigande totalt 10 miljoner kronor ska, i syfte att följa projekten och kunna dra erfarenhet inför framtiden, varje steg i genomförandet av investeringen dokumenteras enligt följande faser:
   1. Utredning/Inventering/Behovsanalys/Hållbarhetsanalys
   2. Förprojektering (skisser, program)
   3. Detaljprojektering (systemhandlingar, bygghandlingar)
   4. Byggnation/genomförande
   5. Projektavslut/slutredovisning

   Denna dokumentation ska i tillämpliga delar redovisas i samband med slutredovisningen. Omfattningen av denna dokumentation kan variera beroende på investeringsprojektets omfattning. Vid lämplig tidpunkt i ett tidigare skede av processen ska även kommunens funktioner för miljöstrategiska frågor samt energi- och klimatrådgivning delta i och ges möjlighet att lämna förslag/synpunkter. I vissa projekt kan detta vara aktuellt även när projektet är av mindre karaktär. Av projektbladen ska framgå att så skett.

Teknik- och fritidsnämnden

e. På initiativ av teknik- och fritidsförvaltningen ska en årlig dialog om kommande investeringsförslag ske mellan teknik-och fritidsförvaltningen och berörda övriga förvaltningar. I denna ska utöver förvaltningarnas lokalbehov och funktion också invägas teknik-och fritidsförvaltningens behov av investeringar inom eget verksamhetsområde och kommunens kapacitet att hinna med samt det totala ekonomiska utrymmet. I dialogen ska samtal föras om de kortsiktiga och långsiktiga behoven. Investeringens påverkan på driftskostnader och hyror ska diskuteras. Detta grundarbete och dialoger ska ske under varje höst och vara klara före den 15 december. Det är viktigt att alla parter är införstådda med hur investeringen påverkar kommunens driftkostnader och att detta lyfts vid inlämning av investeringsbudgetförslaget

Teknik- och fritidsnämnden

   I samband med framskrivning av budgetförutsättningar för beslut i kommunstyrelsen i februari görs också en framskrivning av preliminära investeringsramar för skattefinansierade investeringar per nämnd. År 1-4 baseras på de investeringsramar som beslutades i föregående års investeringsbudget och plan. Investeringsram för år fem baseras på årets beräknade avskrivningar med tillägg för en procent av skatteintäkter och utjämning. Investeringsramen syftar till att täcka kommunens basnivå/reinvesteringsnivå för de skattefinansierade investeringarna. Respektive nämnd ska fatta beslut om investeringsbudgetförslag som ryms inom nämndens ram och överlämna förslaget till kommunens budgetberedning. Investeringsramar blir definitiva först efter kommunfullmäktiges beslut om investeringsbudget och plan.

KLF
Alla

f. Förslag till investeringar ska innehålla en tillförlitlig bedömning av den totala utgiften. Aktuell kalkylnivå för varje investering avseende byggnads-, gatu- och VA-investeringsprojekt ska anges i investeringssammanställningen. Ett år före byggstart ska kalkylnivå 0-1 normalt vara uppnådd. De olika kalkylnivåerna ska definieras enligt följande:
   Kalkylnivå 0: Produktionskostnadsberäknat (Detaljprojektering klar/ kostnad baseras på detaljkalkyl alt. anbud)
   Kalkylnivå 1: Kostnadsberäknat (Förprojektering har skett/kostnadskalkyl finns)

Teknik- och fritidsnämnden

	Kalkylnivå 2: Kostnadsbedömt (Omfattning känd/ Kostnadsbedömning på referensvärden) Kalkylnivå 3: Kostnadsuppskattat (Omfattning oklar/ grov kostnadsuppskattning)	
g.	Samtliga investeringar läggs till nämndernas förfogande med undantag av några enstaka större investeringar som kräver ytterligare en prövning av kommunfullmäktige före start. Sådana investeringar markeras särskilt i budgetsammanställningen. Kommunfullmäktige fattar i samband med beslut om investeringsbudget beslut om vilka investeringar där det krävs startbesked av kommunfullmäktige innan dessa får påbörjas. Om startbesked inte krävs kan nämnden själv besluta om att tidigarelägga eller senarelägga projekt inom investeringsbudgeten (projekt för genomförande år 1 och 2). Nämnden ska eftersträva att investeringsutgifter på total nivå inte överstiger respektive års investeringsram.	Alla
h.	Teknik- och fritidsnämnden ska årligen erhålla ett anslag till förprojektering av investeringsprojekt där slutligt beslut om genomförande och anvisande av medel ännu ej gjorts. Detta anslag ska, av utskottet, fördelas till individuella projekt i investeringsredovisning för att därmed belasta respektive investering tillsammans med utgifterna för genomförandet av investeringen. I de fall någon investering inte blir aktuell ska redovisning och nedskrivning av dessa utgifter för förprojektering ske. Vid några enstaka investeringar kan teknik- och fritidsnämnden begära att få använda del av anslag, som finns hos kommunfullmäktige, för projektering. Därefter görs en ny begäran om startbesked för genomförandet.	Teknik- och fritidsnämnden
i.	I de fall där en bedömning före start görs att investeringen blir mer än 10 procent högre än anvisade medel i investeringsbudget ska begäran om ytterligare medel göras hos kommunstyrelsen före påbörjandet och frågan om investeringen ska genomföras ska då prövas på nytt. En uppdatering av projektbladet ska då också ske.	Alla
j.	Ett anslag till kommunstyrelsens förfogande för investeringsjusteringar samt för mindre tillkommande investeringar och till teknik- och fritidsnämnden för oförutsedda fastighetsinvesteringar ska finnas. Dessa medel får användas för ökning av anslag till beslutade investeringar men också för akuta nya investeringar, förprojektering eller för att iordningställa vakanta lokaler. Användningen av detta anslag får ske först efter begäran hos och beslut av kommunstyrelsen respektive tekniska utskottet.	Kommun-styrelsen och Teknik- och fritidsnämnden
k.	Inventarieanslag ska slås ihop till ett gemensamt anslag per nämnd (ramanslag) och beslut om fördelning av detta till olika inköp fattas av respektive nämnd. Detaljer redovisas som information på projektblad i samband med budgetberedningen men utgör inte anslagsbindningsnivå. Nämnden får därmed rätt att flytta medel löpande mellan olika inventarieinköp inom beslutat anslag.	Alla
l.	Flera blanketter för projektblad innehållande syfte (motivering till investeringsförslaget), plats, tidsplan inklusive beräknad tidpunkt för ianspråktagande, bedömd betalningsplan, driftbudgetpåverkan, fördelning av investeringsanslag över olika år, kalkylnivå, avskrivningstider etc ska upprättas och användas av alla nämnder. Större och tydliga underhållsinsatser som identifieras när projekten initieras ska framgå av projektbladet. Uppstår därefter ytterligare behov av underhållsinsatser under investeringsprojektets genomförande ska dessa anges i slutredovisningen. Blankett ska också anpassas för att användas för mindre och enklare investeringar. Blankett ska vid behov uppdateras och utvecklas av kommunledningsförvaltningen i samråd	Alla Vissa delar endast Teknik- och fritidsnämnden

med förvaltningarna.

m. Årlig tidplan: Alla

Augusti – 15 december	Dialog mellan teknik- och fritidsförvaltningen och övriga berörda förvaltningar (kommunledningsförvaltningen deltar vid behov) Avstämning mellan respektive förvaltning och dess nämnd om prioriteringar ska ske löpande under arbetets gång
November-december	Kommunledningsförvaltningen skickar ut underlag/blanketter till respektive nämnd inför deras inlämning av investeringsförslag till kommunstyrelsen
Feb	kommunstyrelsen beslutar om budgetförutsättningar och preliminära budgetramar
Feb-mars	Behandling och beslut i respektive nämnd~~/utskott~~
Mars	Inlämning av investeringsförslag till kommunstyrelsen
Mars-maj	Budgetberedning och dialoger
Juni	Beslut om investeringsbudget/-plan av kommunfullmäktige

2. Genomförande

n. En översiktlig uppföljning av pågående investeringar ska ske från teknik- och fritidsnämnden till kommunstyrelsen i samband med delårs- och helårsbokslut. Tillsammans med denna ska även bedömda sammanlagda budgetavvikelser redovisas för varje enskilt projekt med en totalbudget överstigande 10 miljoner kronor. Detta gäller även kommunens mark- och exploateringsverksamhet. Teknik- och fritidsnämnden vissa delar MEX

3. Uppföljning/ianspråktagande Alla

o. En aktiv intern kontroll av pågående investeringar ska ske avseende betalningsplaner, beställarfunktioner, leveranskontroller etc. Det åligger den nämnd/~~utskott~~ som har erhållit anslaget att tillse att den interna kontrollen är tillräcklig och att dokumentation av genomförda kontroller samt uppföljning sker och återrapporteras till nämnden.

p. Alla avslutade investeringsprojekt ska snarast slutredovisas till den egna nämnden~~/utskottet~~. De investeringsprojekt som har en totalbudget överstigande 5 miljoner kronor ska även slutredovisas till kommunfullmäktige. En blankett för slutredovisning som, så långt det är möjligt, liknar projektbladet ska upprättas där de uppgifter som finns som underlag för beslutet att genomföra investeringen följs upp. Även en beskrivning av resultatet bl a med bilder ska finnas. En jämförelse mellan plan och utfall på en tidsaxel ska också ske. Eventuella avvikelser mot projektbudgeten ska utredas och beskrivas. Slutredovisning ska göras snarast efter slutförande (slutbesiktning, ianspråktagande eller motsvarande). I normalfallet ska detta ske senast inom sju månader efter slutbesiktning. I särskilda fall får slutredovisning ske senare. Blanketten ska vid behov uppdateras och utvecklas av kommunledningsförvaltningen i samråd med förvaltningarna. Alla

4. Tidsförskjutning av investeringsprojekt

q. De investeringar som budgeteras nästkommande år ska normalt också genomföras det kommande året. I samband med förslag till kommande budget ska nämnderna ta hänsyn till förskjutna investeringar från tiden före innevarande år samt årets investeringsbudget. En anpassning av kommande investeringsförslag ska ske till den kapacitet som finns i den egna organisationen och efter analys av marknadsläget. Detta gäller såväl om investeringen ska genomföras i egen regi eller genom extern entreprenör/utförare.
I det fall kapacitetsbrist uppstår och en prioritering av vilka investeringsprojekt som ska genomföras måste ske ska denna prioritering beslutas av nämnd. — Alla

5. Ombudgetering

r. Vid varje nytt år ska resterande medel i pågående investeringsprojekt ombudgeteras om de fortfarande är aktuella att genomföra. I de fall en beslutad investering inte kommer att genomföras ska detta redovisas till kommunfullmäktige tillsammans med skälet för detta. Kommunfullmäktige ska då föreslås fatta beslut om att tidigare beslut om investeringen upphävs. Det år slutredovisning sker ska projektet avslutas. Efter att slutredovisning upprättats får några investeringar inte belasta projektet. Uppstår trots allt sådana ska en ny slutredovisning upprättas och redovisas. — Alla
I de fall underskott finns mot anvisade medel ska ombudgetering ske med negativa belopp till efterkommande år ända till det år ytterligare anslag finns eller det år projektet avslutas.
Resterande del av nämndernas/utskottens inventarieanslag ombudgeteras som grundprincip. Har det gångna årets inventarieinköp överstigit de budgeterade anslagen ska som regel ett underskott ombudgeteras till efterkommande år. Detta innebär att investeringsramen för detta år minskas i motsvarande mån.
Förslag till ombudgetering upprättas av kommunledningsförvaltningen snarast efter upprättat bokslut och efter genomförd dialog med företrädare för förvaltningarna. Ett samlat dokument innehållande all ombudgetering ska upprättas och antas av kommunfullmäktige.

Uppföljning och revidering

Denna policy ska utvärderas löpande dels för uppföljning av efterlevnaden, dels för behov av förändringar. Vid behov av förändring/komplettering ska förslag snarast föreläggas kommunstyrelsen. — Kommun-styrelsen och teknik- och fritidsnämnden

Dokumentansvariga

Politisk nivå: Kommunstyrelsen

Tjänstemannanivå: ekonomichef

§ 189 Dnr: KS.2023.766

Komplettering av tidigare beslut gällande samordning av tidiga samordnade insatser (TSI)

Beslut
Kommunfullmäktige beslutar enligt kommunstyrelsens föreslag
att komplettera nionde att-satsen i kommunfullmäktiges beslut 21 juni 2023, § 101 med
- **att** barn- och utbildningsnämnden, medborgarnämnden, omsorgsnämnden, kulturnämnden och teknik- och fritidsnämnden ska avsätta resurs inom befintlig verksamhet att arbeta tillsammans med TSI-samordnaren i enskilda ärenden samt
- **att** samtliga nämnder har kännedom om att tidiga samordnade insatser är prioriterat, och därmed ska bidra till detta arbete.

Ärendebeskrivning
TSI syftar till, att genom att arbeta med tidiga insatser för barn och unga samt deras nätverk upptäcka och ge ett verksamt stöd innan oron för barnet blir på en nivå där orosanmälan behöver göras till socialtjänsten. I budget beslutades i kommunfullmäktige den 21 juni 2023, §101 (Dnr. KS 2023. 74) att uppdra till medborgarnämnden, barn- och utbildningsnämnden samt omsorgsnämnden att samordna arbetet med tidiga insatser med en gemensam resurs.

Kommunstyrelsen har behandlat ärendet 7 november 2023, § 345.

Förslag till beslut
Kommunstyrelsen föreslår kommunfullmäktige besluta
att komplettera nionde att-satsen i kommunfullmäktiges beslut 21 juni 2023, § 101 med
- att barn- och utbildningsnämnden, medborgarnämnden, omsorgsnämnden, kulturnämnden och teknik- och fritidsnämnden ska avsätta resurs inom befintlig verksamhet att arbeta tillsammans med TSI-samordnaren i enskilda ärenden samt
-att samtliga nämnder har kännedom om att tidiga samordnade insatser är prioriterat, och därmed ska bidra till detta arbete.

Yrkanden
Tobias Pettersson (M), med instämmande av Håkan Johansson (KD) och Fjodor Eklund (V) , yrkar bifall till kommunstyrelsens förslag till beslut.

Beslut skickas till:
Samtliga nämnder

§ 192 Dnr: KS.2023.437

Revidering av Policy - konstnärlig gestaltning enligt enprocentsregeln

Beslut
Kommunfullmäktige beslutar enligt kommunstyrelsens förslag
att anta Policy - konstnärlig gestaltning enligt enprocentsregeln
att Policy för konstnärlig gestaltning antagen av kommunfullmäktige 25 mars 2021, § 47 därmed upphör att gälla, samt
att justering av schablonbudgetering gällande konstnärlig gestaltning hänskjuts till kommande års budgetarbete.

Ärendebeskrivning
Kommunstyrelsen beslutade 7 juni 2023 att ge kulturnämnden i uppdrag att göra en översyn av Policy för konstnärlig gestaltning enligt enprocentregeln utifrån ökad flexibilitet och hantering av omfattade projekt.

Kulturförvaltningen har i tjänsteskrivelse 19 september 2023 bland annat anfört att det förtydligas i förslaget vilkas projekt som genererar enprocentsmedel. Genom att slå ihop anslag för lös konst, anslag till kulturnämndens förfogande och enprocentsmedel så ökar flexibiliteten och möjligheten att hantera kostnadsökningar inom budgetramen.

Kulturnämnden har behandlat ärendet den 25 oktober 2023, § 11 och då beslutat
att föreslå kommunstyrelsen att godkänna den reviderade Policy – Konstnärlig gestaltning enligt enprocentsregeln, samt
att justering av schablonbudgetering gällande konstnärlig gestaltning hänskjuts till kommande års budgetarbete.

Kommunstyrelsen har behandlat ärendet den 21 november 2023, § 358.

Förslag till beslut
Kommunstyrelsen föreslår kommunfullmäktige besluta
att anta Policy - Konstnärlig gestaltning enligt enprocentsregeln, att Policy för konstnärlig gestaltning antagen av kommunfullmäktige 25 mars 2021, § 47 därmed upphör att gälla, samt
att justering av schablonbudgetering gällande konstnärlig gestaltning hänskjuts till kommande års budgetarbete.

Yrkanden
Sidsel Waern (M), med instämmande av Anetté Myrvold (S) yrkar bifall till kommunstyrelsens förslag till beslut.

Beslut skickas till:
kulturnämnden

§ 188 Dnr: KS.2023.869

Antagande av avfallsplan 2024-2030

Beslut
Kommunfullmäktige beslutar enligt kommunstyrelsens förslag **att** anta föreslagen avfallsplan 2024–2030.

Ärendebeskrivning
SÅM har i skrivelse till kommunstyrelsen anfört följande.

Alla kommuner i Sverige ska enligt 15 kap. Miljöbalken ta fram en plan för avfallsförebyggande och hållbar avfallshantering. En så kallad Avfallsplan. Planen utgör tillsammans med kommunens lokala föreskrifter om avfallshantering kommunens renhållningsordning. Planen och föreskrifterna ska fastställas av kommunfullmäktige i respektive medlemskommun. Syftet med avfallsplanen är att säkerställa ett strategiskt arbete inom SÅM och kommunerna med att förebygga avfall, öka återbruket och nå en mer resurseffektiv och giftfri avfallshantering.

Föreslagen avfallsplan för 2024-2030 är samordnad mellan Gislaved, Gnosjö, Vaggeryd och Värnamo kommuner och den har tagits fram i samarbete mellan kommunerna och SÅM. Förslaget har arbetats fram genom en arbetsgrupp, ”avfallsplanegruppen”, bestående av tjänstemän från SÅM och representanter från respektive kommun. Syftet med avfallsplanegruppen är att samordna arbetet med avfallsplanen vad gäller allt från framtagande till genomförande och uppföljning. SÅM ansvarar för att driva arbetet med framtagandet av avfallsplanen och är sammankallande inom avfallsplanegruppen. Det är sedan respektive kommun som säkerställer att planen förankras, implementeras och följs upp inom kommunernas egna verksamheter.

Arbetet med att ta fram en ny gemensam avfallsplan är omfattande och tidskrävande. Tyvärr har tidsplanen inte kunnat hållas och arbetet har försenats. Därav föreslås nu avfallsplanen att gälla för perioden 2024-2030. Förslaget till ny avfallsplan har ställts ut för samråd med allmänheten samt skickats för samråd till särskilt berörda parter. Det har inkommit en del synpunkter på planen och dessa har arbetats igenom samtidigt som vissa mindre justeringar har gjorts. I samrådsredogörelsen framgår inlämnade synpunkter och svar på dessa.

Forts.

KF § 188 (forts)

SÅM har nu färdigställt förslaget till ny avfallsplan för 2024-2030 inklusive bilagor och anser att planen är redo för beslut i respektive medlemskommuns fullmäktige. Förbundsdirektionen för SÅM har beslutat att godkänna avfallsplanen samt att föreslå kommunfullmäktige i respektive medlemskommun att anta föreslagen avfallsplan att gälla för perioden 2024-2030.

Föreskrifterna om avfallshantering som också ingår i kommunernas renhållningsordning är under revidering just nu. På grund av de nya lagändringarna kring matavfallsutsortering och insamling av förpackningsavfall behöver föreskrifterna genomgå en mer omfattande revidering. Det har saknats nationell vägledning kring utformning av föreskrifterna kopplat till de nya lagkraven och därför har dessa inte kunnat färdigställas samtidigt som avfallsplanen. Avfallsföreskrifterna kommer därmed att lämnas över till kommunfullmäktige för antagande i ett senare skede.

Kommunstyrelsen har behandlat ärendet den 7 november 2023, § 343.

Förslag till beslut

Kommunstyrelsen föreslår kommunfullmäktige besluta
att anta föreslagen avfallsplan 2024–2030.

Beslut skickas till:
SÅM

TILLSAMMANS SKAPAR VI
EN HÅLLBAR FRAMTID

AVFALLSPLAN 2024-2030

GISLAVEDS KOMMUN GNOSJÖ KOMMUN VAGGERYDS KOMMUN VÄRNAMO KOMMUN

Version 1, 2023

GISLAVEDS KOMMUN GNOSJÖ kommun VAGGERYDS KOMMUN VÄRNAMO KOMMUN sam

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

Inledning	4
Innehåll och läsanvisning	6
Målområde 1: Förebygga avfall	9
Målområde 2: Öka återanvändningen	12
Målområde 3: Välfungerande återvinning	17
Målområde 4: Minska avfallets farlighet	20
Målområde 5: Människan i fokus	25
Målområde 6: Minska nedskräpningen	28
Styrmedel för att uppnå målen	32
Uppföljning under planperioden	34
Ordlista	35

INLEDNING

> Avfallsplanen är ett viktigt verktyg i SÅM:s och kommunernas strategiska arbete med utveckling av avfallshanteringen mot ett hållbart samhälle.

Att förebygga, återanvända och återvinna avfall är områden som får allt mer fokus. Merparten av det avfall som idag läggs i soptunnan eller lämnas på återvinningscentralen kan återanvändas eller återvinnas som material eller energi, något som är bra för miljön och bidrar till ett mer hållbart samhälle.

Tillgängliga avfallshanteringssystem behöver vara utformade för att effektivt bidra till mer återanvändning av produkter och en högre materialåtervinningsgrad för det avfall som ändå uppstår. Rätt hanterat avfall är en resurs och kan ersätta uttag av ändliga resurser. Det behövs fler möjligheter och initiativ som har som mål att förebygga avfall. Tänk till exempel på att låna, dela, hyra och öka produkters livslängd genom reparation. Genom att öka produkters livslängd minskar behovet av nyproduktion och som en följd av detta såväl mängden avfall som nyttjandet av resurser.
Alla behöver ta ansvar och göra en omställning till mer hållbara vanor och beteenden.

BAKGRUND OCH SYFTE

I enlighet med rådande lagstiftning (Miljöbalken 15 kapitel 41§), ska alla kommuner ta fram kommunala avfallsplaner. Tillsammans med de kommunala avfallsföreskrifterna är avfallsplanen en del av renhållningsordningen som beskriver regler och strategiska planer för hanteringen av hushållens avfall, så kallat kommunalt avfall.
Sedan år 2018 har kommunalförbundet Samverkan Återvinning och Miljö (SÅM) ansvaret för hanteringen av kommunalt avfall i medlemskommunerna Gislaved, Gnosjö, Vaggeryd och Värnamo. I ansvaret ingår strategisk planering och förebyggande arbete, insamling och behandling av avfall samt information om avfallshantering, utarbetande av renhållningsordning och taxor med mera.

Kommunerna har fortfarande ett stort ansvar inom avfallshanteringen, framförallt gällande sitt eget verksamhetsavfall men även när det gäller myndighetsutövning och att implementera avfallsförebyggande åtgärder i samhällsplaneringen.

Avfallshantering är ett komplext område som är under kontinuerlig utveckling. Lagstiftning driver tillsammans med nationella och internationella mål samhällets utveckling mot ett ökat miljöfokus och en förskjutning från att endast hantera avfall till att även förebygga avfall och arbeta för mer återanvändning och ökad återvinning. Avfallsplanen är ett viktigt verktyg i SÅM:s och kommunernas strategiska arbete med utveckling av avfallshanteringen mot ett hållbart samhälle.

Avfallsplanen beskriver hur kommunerna och SÅM ska driva och utveckla avfallshanteringen under åren 2024 till och med 2030. Planen är uppdelad i målområden som speglar avfallshierarkin och SÅM:s verksamhet. Avfallsplanen ska fungera som ett gemensamt styrdokument för avfallshanteringen och ge parterna förutsättningar att arbeta strategiskt tillsammans för att nå uppsatta mål. Övergripande strävar avfallsplanen mot ett hållbart samhälle där avfall hanteras på bästa sätt ur ett miljömässigt, socialt och ekonomisk perspektiv.

AVFALLSPLANENS OMFATTNING OCH MÅLGRUPP

Innehållet i avfallsplanen regleras i Naturvårdsverkets *Föreskrifter om kommunala avfallsplaner om förebyggande och hantering av avfall (NFS 2020:6)*. Avfallsplanen ska bland annat omfatta mål och åtgärder för att förebygga och hantera kommunalt avfall. Dessa ska utgå från de nationella miljökvalitetsmålen, etappmålen och andra relevanta mål, strategier och planer samt avfallshierarkin. Avfallsplanen ska även omfatta mål och åtgärder kring minskning av nedskräpning och beskriva styrmedel man planerar att använda.

Utöver detta redogör avfallsplanen i bilagor för uppgifter om anläggningar, uppgifter om nedlagda deponier och en uppföljning av föregående avfallsplan.

Avfallsplanen fastställs av respektive kommuns fullmäktige och riktar sig till de förtroendevalda och anställda inom kommunernas organisationer som arbetar med avfallsfrågor. Avfallsplanen riktar sig även till andra som på något sätt är involverade i avfallshantering, till exempel allmänheten, entreprenörer, privata företag och organisationer.

FRAMTAGANDE AV AVFALLSPLANEN

SÅM har varit projektägare i arbetet med framtagandet av avfallsplanen för år 2024-2030. Arbetet har skett genom en intern projektgrupp inom SÅM tillsammans med en avfallsplanegrupp till vilken respektive medlemskommun utsett en eller två representanter. Kommunrepresentanterna har fått framföra synpunkter och diskutera målformuleringar och möjliga åtgärder kopplade till målen. Kommunrepresentanterna har varit miljöstrateger eller haft liknande roller i respektive kommun. Representanterna har även ansvarat för att säkerställa förankringen av avfallsplanearbetet i respektive kommun.

Då en uppföljning av tidigare avfallsplan 2018-2022 ingår i framtagandet av Avfallsplan 2024-2030, medför detta att den nya planen förväntas kunna antas under andra halvan av 2023.

INNEHÅLL OCH LÄSANVISNING

AVFALLSPLANENS DOKUMENT

AVFALLSPLAN 2024-2030

I Avfallsplan 2024-2030 återfinns sex målområden med målsättningar, strategier för målarbetet och förslag på åtgärder. Här återfinns även styrmedel för att uppnå målen samt ett avsnitt om hur målarbetet ska följas upp under planperioden.

MÄTMETODER AVFALLSPLAN 2024-2030

I dokumentet återfinns utgångsläget för målen, de mätmetoder som används samt hur uppföljningen under planperioden kommer att ske.

BILAGOR AVFALLSPLAN 2024-2030

Bilagor Avfallsplan 2024-2030 återfinns bland annat en nulägesbeskrivning samt miljökonsekvensbeskrivning inför framtagningen av Avfallsplan 2024-2030, en analys av hur avfallshanteringen kan komma att utvecklas och dataunderlag med mera. Här finns även en uppföljning av Avfallsplan 2018-2022.

BESKRIVNING AV MÅL OCH ÅTGÄRDER

MÅLEN

Målen är specifika för SÅM utifrån SÅM:s verksamhetsansvar. De fyra kommunerna har arbetat fram gemensamma övergripande målformuleringar men den specifika ambitionen per mål och kommun anges i dokumentet Mätmetoder Avfallsplan 2024-2030. Även åtgärderna samt hur målen mäts och följs upp under planperioden skiljer sig mellan kommunerna utifrån respektive kommuns förutsättningar.

ÅTGÄRDER

I avfallsplanen anges förslag på åtgärder som motsvarar de aktivteter som ska utföras för att nå målen. Då planperioden löper över lång tid och omvärldsförutsättningarna ständigt förändras så anges inga definitiva åtgärder i avfallsplanen. SÅM och kommunerna kommer istället inför varje enskilt år att ta fram åtgärder i sitt arbete för att uppnå målen. Respektive part som berörs av ett eller flera mål ansvarar för att utarbeta åtgärder och konkreta aktiviteter i sin årliga verksamhetsplanering.

MÅLOMRÅDE I: FÖREBYGGA AVFALL

EU:s avfallshierarki är tydlig – avfallsförebyggande är det första viktiga steget för att minska resursanvändningen. Sedan år 2020 är det dessutom ett lagkrav att kommuner ska lämna information till hushållen om avfallsförebyggande åtgärder för de avfallsslag som hushållen genererar. 1 januari 2024 utökas lagkravet till att även omfatta information kring att förebygga förpackningsavfall. Genom att förändra konsumtionsmönster och göra medvetna val kan hushållens avfallsmängder minska. Förebygga avfall innebär att minimera avfallet genom att undvika onödig konsumtion och till exempel använda produkter under längre tid, reparera, låna och dela saker. För att skapa en hållbar framtid krävs en beteendeförändring till ett mer avfallsförebyggande konsumtionsmönster i GGVV-regionen. Avfallsarbetet berör oss alla, vi måste tillsammans ta ansvar för omställningen till en hållbar framtid.

MÅL SÅM

1. Den totala mängden kommunalt avfall ska minska till 369 kg per invånare och år.
2. Andelen onödigt matavfall i matavfallsfraktionen från hushåll ska minska till under 5 %.
3. Andelen invånare som vill ändra levnadssätt för att minimera avfallsmängderna i sitt hushåll ska öka till 70 %.

MÅL KOMMUNER

1. Användandet av engångsartiklar i kommunala verksamheter ska minska.
2. Antal upphandlade avtal med krav på avfallsminimering ska öka.
3. Matsvinnet i kommunala verksamheter ska minska

STRATEGI

Gemensamt med kommunerna ska SÅM engagera människor till beteendeförändring och på så vis fungera som accelerator i detta arbete. En trovärdig och närvarande kommunikation är vårt viktigaste redskap för att inspirera och motivera till förändring. Kommunikationen ska riktas till kommuninvånare likväl som till näringsliv och intresseorganisationer, där SÅM och kommunerna skapar samverkan och nätverkande inom hållbar utveckling. De insatser som genomförs ska vara målgruppsanpassade, effektiva och skapa värde för alla parter. I avfallsplanen är ekologisk hållbarhet ledstången men den måste även balanseras med social och ekonomisk hållbarhet.

EU:s avfallshierarki kan visualiseras som en trappa i fem steg och kallas även avfallstrappan.

FÖRSLAG PÅ ÅTGÄRDER FÖR SÅM

- Informera och engagera näringslivet i GGVV-regionen om den hållbara utvecklingen genom temabaserade träffar.
- Verka för avfallsförebyggande initiativ i samverkan med andra organisationer och lokala aktörer.
- Utreda om ett repaircafe kan fungera i GGVV-regionen i samverkan med ideella organisationer.
- Genomföra kommunikationsinsatser med fokus på låna, dela och reparera.
- Utforma kommunikationsinsatser för pedagogisk verksamhet.
- Föra dialog med lokalt näringsliv med syfte att minska åtgången av förpackningar.
- Kontinuerliga kommunikationsinsatser med fokus på att minska förpackningsavfall och returpapper hos hushållen.

FÖRSLAG PÅ ÅTGÄRDER FÖR GISLAVEDS KOMMUN

- Ställa krav på förnybart eller återvunnet material i engångsartiklar vid upphandling.
- Pröva att övergå till flergångsartiklar där engångsartiklar används. En analys och lämplighetsbedömning ska göras inför övergång.
- Livsmedelsverkets metod för att mäta och följa upp matsvinn är infört i kommunens alla kök senast 2025.

FÖRSLAG PÅ ÅTGÄRDER FÖR GNOSJÖ KOMMUN

- Ställa krav på förnybart eller återvunnet material i engångsartiklar vid upphandling.
- Underlätta för invånare/kunder att betala med digitala fakturor.
- Pröva att övergå till flergångsartiklar där engångsartiklar används. En analys och lämplighetsbedömning ska göras inför övergång.
- Livsmedelsverkets metod för att mäta och följa upp matsvinn är infört i kommunens alla kök senast 2025.

Gnosjö har gemensam upphandling med Gislaved. Det uppsatta kravet idag här att minska transporterna genom att köpa varor lokalt.

FÖRSLAG PÅ ÅTGÄRDER FÖR VAGGERYDS KOMMUN

- Förvaltningarna arbetar aktivt med att minska sitt eget avfall med fokus på plastförpackningar och kontorspapper. Fokus ligger också på att minska onödiga engångsprodukter samt att i största möjliga mån återbruka. (Beslutad åtgärd i Vaggeryds kommuns miljöprogram 2022-2025). En analys och lämplighetsbedömning ska göras av vilka engångsprodukter som kan minskas.
- Fortsatt arbete med att minska matsvinnet i kommunens verksamheter enligt det arbete som finns samt fortsatt utåtriktad kommunikation. (Beslutad åtgärd i Vaggeryds kommuns miljöprogram 2022-2025).
- Arbete enligt åtgärden ”Upphandling och strategiska inköp” från länsstyrelsens åtgärdsprogram Minskad klimatpåverkan (Beslutad åtgärd i Vaggeryds kommuns miljöprogram 2022-2025). Åtgärden innebär t.ex. att kommunen vid upphandling ska ställa krav på minskad klimatpåverkan, tjänster istället för produkter, återvunna och begagnade produkter samt ökad livslängd.
- Delta i workshops om upphandlingar som länsstyrelsen anordnar i enlighet med åtgärden i länsstyrelsens åtgärdsprogram Minskad klimatpåverkan. (Beslutad åtgärd i Vaggeryds kommuns miljöprogram 2022-2025).

FÖRSLAG PÅ ÅTGÄRDER FÖR VÄRNAMO KOMMUN

- Kommunikationsinsatser riktade till inköpare inom barn- och utbildnings samt serviceförvaltningen.
- Krav ställs i kommande upphandlingar inom lämpliga avtalsområden.
- Inspirationskock jobbar med aspekter som attraktivitet och att tillvarata mat/minska matsvinn samt att säkerställa rutiner vid tillagning och servering.

MÅLOMRÅDE 2: ÖKA ÅTERANVÄNDNINGEN

Ökad återanvändning bidrar till en minskad resursförbrukning. För att nå en ökad återanvändning krävs förändrade konsumtionsmönster och beteenden kring bortskänkning, försäljning samt användning av second hand. Det krävs både miljömedvetna val av alla samt en fungerande infrastruktur för insamling och försäljning av produkter inom second hand. Det behövs även fler initiativ för ökat återbruk, till exempel loppis, klädbytesdagar, bytesbibliotek och Ge och Ta.

MÅL SÅM

1. Andelen invånare som styr sin konsumtion mot ökad återanvändning ska öka till 70 %.
2. Andelen invånare som vill köpa begagnade produkter ska öka till 70 %.
3. Mängden grovavfall ska minska till 92 kg per invånare och år.

MÅL KOMMUNER

1. Återanvändningen av möbler och inventarier ska öka.
2. Återanvändningen av inerta massor ska öka.

STRATEGI

SÅM har som mål att förändra människors tankesätt kring återanvändning för att öka viljan att återanvända produkter. Det behöver göras genom att SÅM inspirerar och engagerar till förändring med hjälp av kunskap, fakta och goda exempel.

SÅM:s verksamhet ska vara trovärdig och lättillgänglig. För det krävs att SÅM är närvarande med målgruppsanpassade insatser där invånaren finns. Det kan vara kommunikativa insatser till exempel i pedagogisk verksamhet och inom näringslivet likväl som återbruksprojekt inom SÅM:s egen verksamhet. Insatserna ska gynna både ekologisk och social hållbarhet. Ökad samverkan med second hand är ett sätt att även bidra till den sociala hållbarheten.

Utöver detta ska SÅM stimulera till nya återbruksinitiativ och stötta initiativtagare med kunskap.

I det här målområdet är kommunernas arbete främst kopplat till den interna organisationen. Kommunerna ska initiera återbruksinsatser i sina egna verksamheter.

För att nå en ökad återanvändning krävs förändrade konsumtionsmönster och beteenden kring bortskänkning, försäljning samt användning av second hand.

FÖRSLAG PÅ ÅTGÄRDER FÖR SÅM

- Aktivt verka för en ökad samverkan med second hand-butiker.
- Stimulera till projekt för ökad återanvändning, till exempel reparation och renovering inför försäljning.
- Utöka och förbättra Ge och Ta-konceptet på återvinningscentralerna.
- Utreda möjligheten att skapa byggåterbruk på SÅM:s anläggningar.
- Erbjuda återbruksrådgivning till exempel gentemot föreningar och ideella organisationer om hur de kan använda återbruk i sitt arbete.
- Inspirera och engagera till återbruksinitiativ, till exempel genom att organisera klädbytardagar, bytesbibliotek eller loppisar.
- Utforma kommunikationsinsatser för pedagogisk verksamhet.

FÖRSLAG PÅ ÅTGÄRDER FÖR GISLAVEDS KOMMUN

- Utreda förutsättningarna för en digital tjänst för köp, sälj, bytes, skänkes och delning av inventarier inom kommunorganisationen.
- Vidareutveckla den befintliga verksamheten kommunala möbelförrådet.
- Säkerställa återbruk och materialåtervinning för IT-utrustning.
- Genomföra återbruksinventeringar före verksamhetsförändringar och/eller ombyggnationer/rivningar.
- Inventera dagens processer för masshantering inom bygg- och anläggningsprojekt, som ett led i att skapa förutsättningar och incitament för en resurseffektiv och klimatsmart hantering av massor i kommunen.
- Genomföra utvecklingsprojekt/utredning om förutsättningar för ökad återanvändning och återvinning av grus som använts till halk-bekämpning.

FÖRSLAG PÅ ÅTGÄRDER FÖR GNOSJÖ KOMMUN

- Utreda förutsättningarna för en digital tjänst för köp, sälj, bytes, skänkes och delning av inventarier inom kommunorganisationen.
- Vidareutveckla den befintliga verksamheten kommunala möbelförrådet.
- Säkerställa återbruk och materialåtervinning för IT-utrustning.
- Genomföra återbruksinventeringar före verksamhetsförändringar och/eller ombyggnationer/rivningar.
- Inventera dagens processer för masshantering inom bygg- och anläggningsprojekt, som ett led i att skapa förutsättningar och incitament för en resurseffektiv och klimatsmart hantering av massor i kommunen.
- Genomföra utvecklingsprojekt/utredning om förutsättningar för ökad återanvändning och återvinning av grus som använts till halk-bekämpning.

FÖRSLAG PÅ ÅTGÄRDER FÖR VAGGERYDS KOMMUN

- Utreda förutsättningarna för en digital tjänst för köp, sälj, bytes, skänkes och delning av inventarier inom kommunorganisationen.
- Genomföra återbruksinventeringar före verksamhetsförändringar och/eller ombyggnationer/rivningar för att se över möjligheten att återbruka istället för att köpa nytt.

FÖRSLAG PÅ ÅTGÄRDER FÖR VÄRNAMO KOMMUN

- Kommunikationsinsatser och marknadsföring av olika lösningar.
- Uppbyggnad av lagerhållning samt förändrade rutiner inom tekniska förvaltningen.

MÅLOMRÅDE 3: VÄLFUNGERANDE ÅTERVINNING

Föregående målområden fokuserar på att minska avfallets mängd. För det avfall som ändå uppstår är materialåtervinning en central del i arbetet utifrån avfallshierarkin. Hög materialåtervinning gynnar den cirkulära ekonomin och samhällets ekonomi i stort. Genom att sträva efter en välfungerande återvinning kan samhällets behov av råvaror och energi minskas till förmån för klimatet. Det krävs fokus på utveckling av förbättrade sätt att samla in avfall och återvinna material samt förbättrad källsortering, så att återvinningen fungerar så optimalt som möjligt.

MÅL SÅM

1. Mängden textil i restavfallet ska minska till under 1 %.
2. Mängden avfall som går till deponi ska minska till 5 kg per invånare och år.
3. Mängden avfall som lämnas till förbränning ska minska till 195 kg per invånare och år.

MÅL KOMMUNER

1. Återvinningen av näringsämnen i slam från avloppsrening ska öka.
2. Andelen kommunalt verksamhetsavfall som återvinns ska öka.
3. Källsorteringsmöjligheter ska finnas på alla kommunala arbetsplatser.

STRATEGI

Kommunerna och SÅM ska utveckla och förbättra återvinningen. Det finns tre fokusområden inom detta målområde: *källsortering*, *insamling och transport* samt *behandlingsmetoder för återvinning*. För att nå en optimal källsortering behöver SÅM och kommunerna framförallt arbeta för en beteendeförändring hos människor men även med ständiga förbättringar av sorteringsmöjligheterna.

En avgörande del i insamlingen är transporterna. SÅM och kommunerna ska eftersträva effektiva transportlösningar till för uppdraget bäst lämpad mottagningsanläggning. Transporter ska genomföras med fossilfria drivmedel där biogas premieras för att visa den cirkulära effekten med matavfallsinsamlingen.

Genom upphandling har SÅM och kommunerna möjlighet att påverka behandlingsmetoderna i återvinningen. För att nå en välfungerande återvinning behöver även kontakt med näringsliv och aktörer inom branschen initieras för att samverka kring optimala lösningar. Effektiviteten i återvinningen påverkas av hela kedjan från produktdesign till återvunnen råvara.

FÖRSLAG PÅ ÅTGÄRDER FÖR SÅM

- Införa separat insamling av textilier på samtliga återvinningscentraler.
- Utreda möjligheter för fastighetsnära insamling av textilier.
- Kommunikationskampanjer kring inlämning eller inhämtning av textilier.
- Säkerställa att inert material, till exempel konstruktionsmassor, sorteras ut till återanvändning eller återvinning.
- Utreda möjlighet till materialåtervinning av isoleringsmaterial.
- Införa fastighetsnära insamling av förpackningar, returpapper och matavfall hos alla abonnenter.
- Utreda lösningar för att minska felsortering i den brännbara fraktionen på återvinningscentralerna, till exempel förbättra kundservice, förbättra skyltar och synliggöra felsortering.
- Utreda vilka ytterligare materialslag som kan sorteras ut på samtliga återvinningscentraler, till exempel kommunplast eller böcker.
- Öka återanvändningen och materialåtervinningen av obehandlat trä.
- Föra diskussioner med näringsliv och handel i GGVV-regionen kring cirkulär ekonomi.
- Hitta samverkansformer med aktörer inom avfallsbranschen för att öka effektiviteten i återvinningen.

FÖRSLAG PÅ ÅTGÄRDER FÖR GISLAVEDS KOMMUN

- Direkt användning av avloppsslam för livsmedelsproduktion i jordbruket är idag begränsad beroende på föroreningar i slammet. För att långsiktigt kunna använda näringen i avloppsslam för produktion av livsmedel bör forskning och teknikutveckling av metoder som skiljer ut och tillvaratar näringsämnen i slammet följas.
- Kommunikationsinsatser till anställda, elever och brukare för att öka utsorteringen av återvinningsmaterial från det avfall som faller inom de kommunala verksamheterna.
- Säkerställa tillgång till avfallssortering hos kommunens verksamheter genom kartläggning av nuläget, införa systematiskt arbetssätt och sätta in relevanta åtgärder inom respektive verksamhetslokal och utrymme för avfallssortering.
- Inrätta en central funktion med ansvar att införa obligatorisk källsortering och utveckla den interna avfallshanteringen såväl som genomförande av och uppföljning av mål och åtgärder i avfallsplanen.

FÖRSLAG PÅ ÅTGÄRDER FÖR GNOSJÖ KOMMUN

- Följa forskning och utveckling för att tillvarata och kunna använda näringen i avloppsslam för produktion av livsmedel.
- Kommunikationsinsatser till anställda, elever och brukare för att öka utsorteringen av återvinningsmaterial från det avfall som faller inom de kommunala verksamheterna.
- Säkerställa tillgång till avfallssortering hos kommunens verksamheter genom kartläggning av nuläget, införa systematiskt arbetssätt och sätta in relevanta åtgärder inom respektive verksamhetslokal och utrymme för avfallssortering.

FÖRSLAG PÅ ÅTGÄRDER FÖR VAGGERYDS KOMMUN

- Följa forskning och utveckling för att tillvarata och kunna använda näringen i avloppsslam för produktion av livsmedel.
- Kommunikationsinsatser till anställda, elever och brukare för att öka utsorteringen av återvinningsmaterial från det avfall som faller inom de kommunala verksamheterna.
- Säkerställa tillgång till avfallssortering hos kommunens verksamheter.

FÖRSLAG PÅ ÅTGÄRDER FÖR VÄRNAMO KOMMUN

- Söka efter lämplig avsättning efter att sluttäckning är slutförd.
- Utbyggnad av miljöhus samt kommunikationsinsatser.
- Direkt användning av avloppsslam för livsmedelsproduktion i jordbruket är idag begränsad beroende på föroreningar i slammet. För att långsiktigt kunna använda näringen i avloppsslam för produktion av livsmedel bör forskning och teknikutveckling av metoder som skiljer ut och tillvaratar näringsämnen i slammet följas.

MÅLOMRÅDE 4: MINSKA AVFALLETS FARLIGHET

Giftfria kretslopp är ett prioriterat område i Sveriges strategi för cirkulär ekonomi. Det farliga avfallet ska hållas skiljt från annat avfall för att få bort giftiga och farliga ämnen ur kretsloppet. För att minska avfallets farlighet krävs att var och en har kunskap om vad som är farligt avfall och goda möjligheter att sortera det korrekt, det ska vara lätt att göra rätt. En god hantering av farligt avfall är även viktigt för att säkerställa en bra arbetsmiljö.

MÅL SÅM

1. Andelen invånare som är nöjda med informationen om hur man ska sortera hushållets farliga avfall ska öka till 90 %.
2. Andelen invånare som tycker det är enkelt att lämna sitt farliga avfall ska öka till 90 %.
3. Inget farligt avfall ska förekomma i material till energiåtervinning.

MÅL KOMMUNER

1. Användning av farliga kemiska produkter i kommunala verksamheter ska minska.
2. Farliga ämnen i slam från avloppsrening ska minska.
3. Gamla nedlagda kommunala avfallsupplag ska utredas och vid behov åtgärdas.

STRATEGI

För att minska mängden farligt avfall och förbättra sorteringen behöver kommunerna och SÅM ha ett stort fokus på att öka kunskapen. I detta arbete är information och kommunikation viktiga verktyg för att sprida kunskap om alternativa giftfria produkter samt hur farligt avfall som ändå uppstår ska hanteras.

För att allt farligt avfall ska sorteras rätt behöver insamlingssystemet även utvecklas och göras mer lättillgängligt.

> För att minska mängden farligt avfall och förbättra sorteringen behöver kommunerna och SÅM ha ett stort fokus på att öka kunskapen.

FÖRSLAG PÅ ÅTGÄRDER FÖR SÅM

- Genomföra kommunikationsinsatser för att öka kunskapen om farligt avfall och alternativa giftfria produkter samt synliggöra det gömda farliga avfallet.
- Förbättra inlämningsmöjligheterna för farligt avfall på återvinningscentralerna.
- Utreda möjligheten att samla in farligt avfall närmare källan.
- Utreda var de största mängderna felsorterat farligt avfall finns för att prioritera insatserna.

FÖRSLAG PÅ ÅTGÄRDER FÖR GISLAVEDS KOMMUN

- Uppströmsarbete för inkommande avlopp till ARV.
- Utreda vad som är relevant att mäta för att säkerställa att giftigheten i slammet minskar (ex. titta på REVAQ m.fl.).
- Undersökning av samtliga deponier som uppföljning till tidigare undersökningar. Prioriteringslista finns för Gislaveds kommun.
- Fokus på föroreningar som inte tidigare har uppmärksammats eller bedömts vara mindre farliga än vad som bedöms idag.
- Identifiera vilka deponier som behöver ha långsiktiga kontrollprogram till följd av urlakning av ämnen.
- Genomföra åtgärder på deponier med hög risk för att minska påverkan på människor och omgivning.

FÖRSLAG PÅ ÅTGÄRDER FÖR GNOSJÖ KOMMUN

- Uppströmsarbete för inkommande avlopp till ARV.
- Utreda vad som är relevant att mäta för att säkerställa att giftigheten i slammet minskar (ex. titta på REVAQ m.fl.)
- Undersökning av samtliga deponier som uppföljning till tidigare undersökningar. Prioriteringslista finns för Gnosjö kommun.
- Fokus på föroreningar som inte tidigare har uppmärksammats eller bedömts vara mindre farliga än vad som bedöms idag.
- Identifiera vilka deponier som behöver ha långsiktiga kontrollprogram till följd av urlakning av ämnen.
- Genomföra åtgärder på deponier med hög risk för att minska påverkan på människor och omgivning.

FÖRSLAG PÅ ÅTGÄRDER FÖR VAGGERYDS KOMMUN

- Arbete enligt beslutad handlingsplan för gamla nedlagda kommunala avfallsupplag. Handlingsplanen syftar till att utreda deponier samt presentera åtgärdsförslag.
- Fortsatt arbete i kommunens kemikaliehanteringssystem med syfte att riskbedöma och fasa ut farliga kemikalier. (Beslutad åtgärd i Vaggeryds kommuns miljöprogram 2022-2025).

FÖRSLAG PÅ ÅTGÄRDER FÖR VÄRNAMO KOMMUN

- Utbildnings- och kommunikationsinsatser, antagande av riktlinje samt regelbundna möten med kemikaliegrupp.
- Följa nyckeltalen i miljörapporten.
- Prioritera utredningar av de avfallsupplag som klassats med hög riskklass men också hänsyn tagen till den omgivande miljöns känslighet.
- Genomföra åtgärder på deponier med hög risk för att minska påverkan på människor och omgivning.

Samarbete, att vi alla arbetar tillsammans, är nödvändigt för att vi ska nå våra mål. Avfallshanteringen måste utgå från människans behov och vara anpassad både till den som lämnar och den som hämtar avfallet.

MÅLOMRÅDE 5: MÄNNISKAN I FOKUS

Samarbete, att vi alla arbetar tillsammans, är nödvändigt för att vi ska nå våra mål. Avfallshanteringen måste utgå från människans behov och vara anpassad både till den som lämnar och den som hämtar avfallet. Insamlingssystemet ska vara enkelt, lätt att förstå och erbjuda hög service med miljönyttan i fokus. Samtidigt är kunskap en nyckelfaktor och den allmänna kunskapsnivån inom miljö och hållbarhet behöver öka.

MÅL SÅM

1. Andelen invånare som är nöjda med leverantören av tjänster för avfallshantering ska öka till 90 %.
2. Andelen invånare som tycker det är enkelt att lämna grovavfall ska öka till 90 %.
3. Andelen invånare som är nöjda med öppettiderna på återvinningscentralen ska öka till 85 %.
4. Andelen invånare som är nöjda med hur hämtningen av hushållsavfall (i behållare) från sin fastighet sköts ska öka till 92 %.

MÅL KOMMUNER

1. Kommunikationsinsatser för att öka kunskap och kompetens kring avfallsminimering samt hållbar avfallshantering hos medarbetare, barn och ungdomar ska öka.
2. Alla publika kommunala lokaler ska erbjuda möjligheter till källsortering.

STRATEGI

För att skapa ett bra samarbete och en välfungerande avfallshantering sätts människan i fokus. I många fall är kommunerna och SÅM möjliggörare som tillhandahåller lösningar medan varje enskild person väljer hur avfallet hanteras. För att människor ska göra rätt val behöver SÅM och kommunerna aktivt jobba med kunskapsökning och säkerställa att det är lätt att göra rätt för användaren. Därför ska insamlingssystemen ha hög tillgänglighet och utformas utifrån ett användarperspektiv så att kundnöjdheten ökar. Genom kommunikation engageras människor i hållbar utveckling och med en närvarande informativ kundservice ökas deras kunskaper.

FÖRSLAG PÅ ÅTGÄRDER FÖR SÅM

- Utreda invånarnas behov och förväntningar kring service och tjänsteutbud.
- Utveckla verksamheten mot större kundnytta utifrån kundbehovet.
- Öka kunskapen hos medarbetare genom utbildning i kundservice och pedagogisk rådgivning.

FÖRSLAG PÅ ÅTGÄRDER FÖR GISLAVEDS KOMMUN

- Kommunens interna avfallshantering ska vara utformad så att det blir ”lätt att göra rätt”.
- Byta ut ”papperskorgar/kärl för blandavfall” till källsorteringskärl för relevanta avfallsfraktioner i kommunens publika lokaler såsom idrotts-anläggningar, bibliotek med mera.
- Genomföra informations- och utbildningsinsatser för att öka kunskap och kompetens i avfallsminimering samt hållbar avfallshantering hos medarbetare i den kommunala organisationen.

FÖRSLAG PÅ ÅTGÄRDER FÖR GNOSJÖ KOMMUN

- Kommunens interna avfallshantering ska vara utformad så att det blir ”lätt att göra rätt”.
- Byta ut ”papperskorgar/kärl för blandavfall” till källsorteringskärl för relevanta avfallsfraktioner i kommunens publika lokaler såsom idrottsanläggningar, bibliotek med mera.

FÖRSLAG PÅ ÅTGÄRDER FÖR VAGGERYDS KOMMUN

- Anordna workshop i cirkulär ekonomi för kommunens näringsliv. (Beslutad åtgärd i Vaggeryds kommuns miljöprogram 2022-2025).
- Alla förvaltningar ska arbeta i enlighet med kommunens miljöriktlinjer där förebygga avfall är en riktlinje. (Beslutad åtgärd i Vaggeryds kommuns miljöprogram 2022-2025).
- Byta ut ”papperskorgar/kärl för blandavfall” till källsorteringskärl för relevanta avfallsfraktioner i kommunens publika lokaler såsom idrotts-anläggningar, bibliotek, restauranger och kommunhus med mera.

FÖRSLAG PÅ ÅTGÄRDER FÖR VÄRNAMO KOMMUN

- Kommunikationsinsatser riktade till medarbetare samt barn och ungdomar.
- Byta ut papperskorgar/kärl för blandavfall till källsorteringskärl för relevanta avfallsfraktioner i kommunens publika lokaler, där så är möjligt.
- Anordna workshop i cirkulär ekonomi tillsammans med kommunens näringsliv.

MÅLOMRÅDE 6: MINSKA NEDSKRÄPNINGEN

Ett strategiskt arbete mot nedskräpning innebär många positiva effekter för kommunen och miljön. Det kan handla om kostnadsbesparingar då fokus flyttas från att städa upp nedskräpning i efterhand till ett förebyggande arbete. Minskad nedskräpning bidrar även till en mer positiv upplevelse i samhället samtidigt som människors beteende påverkas till det bättre. I en ren miljö är man mer benägen att hålla ordning och reda. Ökad kunskap om förutsättningar kring nedskräpning gör det enklare att skapa en strategi för att sätta in rätt åtgärder på rätt plats.

MÅL KOMMUNER OCH SÅM

1. Tillgång till källsorteringsmöjligheter i gatu- och parkmiljö, fritidsområden, centrumkärnor och andra frekvent använda platser ska öka.
2. Nedskräpningen ska minska.
3. Tätortsnära dumpning av trädgårdsavfall ska minska.
4. Andelen invånare som upplever att nedskräpningen är ett problem ska minska till under 25 %.

STRATEGI

Kommunerna ska öka sin kunskap när det gäller människors beteendemönster kring nedskräpning och hur beteendet kan påverkas. Utifrån detta kan kommunerna utarbeta en strategi och åtgärder som förebygger nedskräpning. Initialt är informationskampanjer ett viktigt redskap för att synliggöra nedskräpning och förebygga den. Nudging är ett sätt att undermedvetet påverka människor att göra rätt val och det är ett verktyg som kan komplettera informationsinsatser. Infrastrukturen för insamling av avfall i offentlig miljö kan behöva förändras så att det blir lätt att göra rätt.

Långsiktigt behöver kommunerna implementera fler förebyggande insatser kring nedskräpning i pedagogisk verksamhet.

Foto: Dorothee Parkinson

FÖRSLAG PÅ ÅTGÄRDER FÖR GISLAVEDS KOMMUN

- Kartlägga ”papperskorgarnas” nytta för att se om de är placerade där de behövs och har rätt funktioner för den specifika platsen (användarvänlighet, storlek, synlighet, smarthet etc.)
- Påbörja införande av sorteringskärl på några centrala punkter där det idag endast finns ”papperskorg”. Detta utvärderas för eventuell utökning.
- Avfallssortering på evenemang; Krav på sortering för att få bidrag till evenemang, vid upphandling av evenemang samt vid egna evenemang.
- Kommunikationsinsatser för att minska nedskräpning från till exempel fimpar, snus och tuggummin.
- Riktade kommunikationsinsatser till målgrupper och situationer som identifierats ge upphov till skräp.
- Kartlägga dumpning inom kommunen (var, hur, vad), definiera relevanta åtgärder samt genomföra dessa.
- Kommunikationsinsatser om vikten av att hantera trädgårdsavfall rätt. Exempelvis att lämna trädgårdsavfall med innehåll av invasiva främmande växter till återvinningscentralen skiljt från annat trädgårdsavfall på återvinningscentralen.

FÖRSLAG PÅ ÅTGÄRDER FÖR GNOSJÖ KOMMUN

- Kartlägga ”papperskorgarnas” nytta för att se om de är placerade där de behövs och har rätt funktioner för den specifika platsen (användarvänlighet, storlek, synlighet, smarthet etc.)
- Påbörja införande av sorteringskärl på några centrala punkter där det idag endast finns ”papperskorg”. Detta utvärderas för eventuell utökning.
- Avfallssortering på evenemang; Krav på sortering för att få bidrag till evenemang, vid upphandling av evenemang samt vid egna evenemang.
- Kommunikationsinsatser för att minska nedskräpning från till exempel fimpar, snus och tuggummin.
- Riktade kommunikationsinsatser till målgrupper och situationer som identifierats ge upphov till skräp.
- Kartlägga dumpning inom kommunen (var, hur, vad), definiera relevanta åtgärder samt genomföra dessa.
- Kommunikationsinsatser om vikten av att hantera trädgårdsavfall rätt. Exempelvis att lämna trädgårdsavfall med innehåll av invasiva främmande växter till återvinningscentralen skiljt från annat trädgårdsavfall på återvinningscentralen.

FÖRSLAG PÅ ÅTGÄRDER FÖR VAGGERYDS KOMMUN

- Kommunen ska aktivt arbeta med att minska problematiken kring nedskräpning, både genom information, egna insatser samt uppmuntrande till skolor, förskolor, föreningar och privatpersoner att plocka skräp. (Beslutad åtgärd i Vaggeryds kommuns miljöprogram 2022-2025).
- Påbörja inventeringen av antalet platser med dumpat trädgårdsavfall. Nästa steg är att hitta ett sätt att hantera dumpningarna så att de upphör.
- Kommunikationsinsatser till medborgare om vikten av att hantera trädgårdsavfall rätt. Exempelvis att lämna trädgårdsavfall med innehåll av invasiva främmande växter till återvinningscentralen skiljt från annat trädgårdsavfall på återvinningscentralen.

FÖRSLAG PÅ ÅTGÄRDER FÖR VÄRNAMO KOMMUN

- Placera ut källsorteringsmöbler på förutbestämda platser.
- Optimera placeringen och tömningsintervallerna av soptunnor samt kommunikationsinsatser riktade till lämpliga aktörer/intressenter.
- Kommunikationsinsatser till medborgare.

STYRMEDEL FÖR ATT UPPNÅ MÅLEN

Styrmedel är viktiga verktyg för att påverka människor till att göra mer hållbara val och för att uppnå avfallsplanens mål. Det kan till exempel handla om politiska beslut, interna dokument och riktlinjer, ekonomiska styrmedel så som taxor, avgifter eller föreskrifter och information. Nedan följer en sammanställning av styrmedel som är tillgängliga för SÅM och respektive kommun.

LOKALA AVFALLSFÖRESKRIFTER

Avfallsföreskrifterna är en del av den kommunala renhållningsordningen och reglerar avfallshanteringen inom SÅM:s medlemskommuner genom detaljerade och formella regler. Föreskrifterna omfattar bestämmelser om skyldigheter som fastighetsinnehavare och verksamhetsutövare har och styr hur avfall ska förvaras, hur behållare och avfallsutrymmen ska se ut och skötas samt vilka dispenser som krävs vid uppehåll i avfallshämtning med mera. Föreskrifterna för avfallshantering är gemensamma för SÅM:s medlemskommuner, men beslut om att anta dem fattas av kommunfullmäktige i respektive kommun.

AVFALLSTAXA

För avfallstaxan gäller självkostnadsprincipen vilket betyder att SÅM generellt sett inte får ta ut högre avgift än vad verksamheten kostar. Lagstiftningen ger dock utrymme för att använda ekonomisk styrning inom kollektivet i syfte att främja återanvändning, återvinning eller annan miljöanpassad avfallshantering, så kallad miljöstyrd taxa. Det vill säga att kostnaden för enskilda tjänster inte behöver följa självkostnadsprincipen. Taxan är därmed ett viktigt ekonomiskt styrmedel för att påverka attityden till att vilja vara en aktiv del i en hållbar utveckling. Avfallstaxan är gemensam för SÅM:s medlemskommuner, men beslut om att anta den fattas av kommunfullmäktige i var och en av kommunerna.

KOMMUNIKATION/INFORMATION

För att uppnå avfallsplanens mål krävs ändringar i attityder, värderingar och beteenden hos invånare. Genom kommunikation och information ska invånarna inspireras och engageras till att minimera sina avfallsmängder och även öka benägenheten att återanvända. Kommunikation är även ett viktigt styrmedel för att återvinningen ska fungera optimalt då det i grunden är kommuninvånarna som källsorterar.

UPPHANDLING OCH INKÖP

Genom offentlig upphandling har kommunerna och SÅM stora möjligheter att påverka inköp och har därmed ett styrmedel för att uppnå målsättningar i denna avfallsplan. Redan vid upphandling inför inköp ska man beakta avfallshierarkin och göra aktiva val för att minimera uppkomsten av avfall. Det kan innebära att redan innan upphandling undersöka om behovet av inköp är nödvändigt eller om det går att återanvända, dela eller reparera befintliga produkter. Det kan även röra sig om specifika hållbarhetskrav vid upphandling, som till exempel krav på en viss mängd återvunnet material i produkten. Policyer och rutiner hos upphandlingsenheterna är viktiga verktyg i detta arbete.

FYSISK PLANERING

I kommunens översiktsplan och detaljplaner bör det säkerställas att det finns utrymme, system och infrastruktur för att möjliggöra avfallshantering i enlighet med avfallshierarkin. Det ska finnas plats för en ändamålsenlig källsortering som leder till ökad återvinning och som är anpassad efter de krav som finns i arbetsmiljölagstiftningen och kommunens avfallsföreskrifter. Avfallshanteringen ska även utföras så att risken för brand minimeras. I översiktsplanen bör det säkerställas plats för återbruk och återvinningscentraler. En god dialog mellan SÅM och kommunernas planavdelningar ger bra förutsättningar för att i ett tidigt skede lyfta fram avfallsfrågan i den fysiska planeringen.

TILLSYN

Tillsyn utförs av den nämnd som kommunfullmäktige utser som ansvarig för operativ tillsyn enligt miljöbalken eller annan relevant lagstiftning. Tillsyn har en bred innebörd, det kan till exempel handla om handläggning och uppföljning av dispenser enligt kommunens avfallsföreskrifter eller tillsyn av företagens avfallshantering. Kommunen har genom tillsynen möjlighet att påverka hanteringen av det avfall som inte faller under kommunalt ansvar till exempel bygg- och rivningsavfall.

UPPFÖLJNING UNDER PLANPERIODEN

För att kunna arbeta strategiskt med avfallsplanen behövs en strategi för uppföljning av arbetet med mål och aktiviteter. Genom en regelbunden uppföljning kan SÅM och kommunerna effektivt göra insatser för att uppnå avfallsplanens mål.

SÅM och kommunerna fastställer årsvis aktiviteter i sin verksamhetsplanering och ansvarar var och en för att uppnå målen. Respektive part ansvarar även för att mäta och följa upp sina egna mål. I bilagan Mätmetoder Avfallsplan 2024-2030 redovisas hur mätning och uppföljning kommer att ske. Nedan beskrivs hur SÅM och kommunerna kommer att följa upp arbetet med att genomföra aktiviteter under planperioden för att nå målen.

ARBETET KOMMER ATT FÖLJAS UPP ENLIGT NEDAN:

- Två gånger per år träffas den så kallade avfallsplanegruppen för avstämning. Avfallsplanegruppen består av representanter från SÅM och respektive kommun. Syftet är att följa upp hur arbetet med mål och aktiviteter fortskrider inom organisationerna. Detta är ett forum för både uppföljning, diskussion och inspiration. SÅM sammankallar avfallsplanegruppen.
- Vartannat år senast under maj månad (första gången maj 2025) genomförs en delavstämning med redovisning av aktuell måluppfyllelse samt genomförda aktiviteter. SÅM och kommunerna ansvarar var för sig för att genomföra delavstämningen. Resultatet redovisas av SÅM till förbundsdirektionen och av respektive kommun till kommunstyrelsen.
- Efter fyra år, halvvägs i planperioden, ska en fördjupad avstämning och uppföljning genomföras. Avfallsplanen kan i samband med denna uppföljning revideras med eventuella justeringar av mål och mätmetoder. Lagstiftning och nationella mål förändras ständigt och målen i denna avfallsplan utgår från det regelverk som gällde år 2022. Vid uppföljning och eventuell revidering av avfallsplanen bör även förändringar i omvärlden beaktas. SÅM samordnar avstämningen och en eventuell revidering, men kommunerna behöver bidra med underlag utifrån egna målsättningar. Den reviderade avfallsplanen redovisas av SÅM till förbundsdirektionen och av respektive kommun till kommunstyrelsen.

ORDLISTA

Avfall Sverige
Kommunernas branschorganisation för avfallshantering. De representerar kommunmedlemmarna gentemot politiker, beslutsfattare, myndigheter och EU.

Avfall Web
Avfall Sveriges statistikverktyg som ger kommunerna möjlighet till jämförelser, benchmarking och uppföljning.

Avfallsfraktioner
Olika typer av utsorterat avfall till exempel restavfall, matavfall, returpapper och förpackningar.

Avfallsförbränning
Avfallsförbränning är ett sätt att ta till vara den energi som finns i avfallet. Avfallet som går till förbränning får inte innehålla farligt avfall, batterier, elavfall, tidningar eller förpackningar.

Avfallsföreskrifter
Avfallsföreskrifter är bindande juridiska regler inom en kommun, beslutande av kommunfullmäktige och innehåller bestämmelser för hur avfall ska hanteras i kommunen. Avfallsföreskrifterna utgör tillsammans med avfallsplanen kommunens renhållningsordning.

Avfallshantering
Avser sortering, insamling, transport, återvinning och bortskaffande eller annan fysisk behandling av avfall.

Avfallshierarki
Prioriteringsordning som visar i vilken ordning olika behandlingsmetoder för avfall bör användas för att minimera miljöpåverkan.

Avfallsminimering
Att minimera mängden avfall som genereras genom att undvika onödig konsumtion och till exempel använda produkter under längre tid, reparera, låna och dela saker istället för att köpa.

Avfallsplan
Kommunal plan för avfallshantering. Avfallsplanen utgör tillsammans med avfallsföreskrifterna kommunens renhållningsordning. Planen innehåller bland annat mål för kommunens avfallshantering samt åtgärder för att nå målen.

Avfallsslag
Olika typer av utsorterat avfall till exempel restavfall, matavfall, returpapper och förpackningar.

Avfallstaxa
Kommunens avfallshantering är avgiftsfinansierad. Kommunens avfallstaxa reglerar avgifter och hur avgifter debiteras.

Avfallstrappa
Avfallshierarki kan visualiseras som en trappa och kallas även för avfallstrappan.

Avloppsslam
Med avloppsslam eller slam avses avfall från små avloppsanläggningar, t.ex. slambrunnar och slutna tankar som är dimensionerade för högst 25 personekvivalenter.

Bioavfall
Kort ordform för biologiskt nedbrytbart avfall, innefattande matavfall och trädgårdsavfall.

Biogas
Gas som bildas vid syrefri nedbrytning av biologiskt material, huvudsakligen bestående av metan och koldioxid. Biogas kan användas för energiproduktion eller, efter uppgradering (rening), som fordonsbränsle.

Biologisk behandling
En metod för att behandla organiskt avfall som innebär att man återvinner mullämnen, näringsämnen och/eller energi från biologiskt avfall genom kompostering eller rötning.

Bostadsnära insamling
Bostadsnära insamling innebär insamling från bostadsfastighet, d.v.s. i direkt anslutning till bostadsfastigheten.

Brännbart avfall
Avfall som brinner utan energitillskott efter det att förbränningsprocessen har startat.

Bygg- och rivningsavfall
Avfall som uppstår vid nybyggnad, tillbyggnad, renovering, ombyggnad eller rivning av byggnad.

Cirkulär ekonomi
Ekonomiska modeller som lyfter fram affärsmöjligheter med cirkulära kretslopp och cirkulära system, snarare än linjära processer. Det innebär att resurser behålls i ett kretslopp i stället för att bli avfall, alltså att resurser återskapas eller återanvänds i så hög grad som möjligt och under så lång tid som möjligt.

Deponering
En behandlingsmetod för avfall som inte kan eller ska återvinnas eller behandlas på annat sätt. Deponering innebär att avfallet förvaras på ett långsiktigt och säkert sätt där behandlingsmetoden styrs av ett mycket strängt regelverk.

Deponi
Upplagsplats för avfall som finns på eller i jorden (4 § avfallsförordningen). Avfall läggs på deponi för slutförvaring.

Elektronikavfall/elavfall
Avfall som utgörs av elutrustning, d.v.s. elektriska och elektroniska produkter. Förordning 2014:1075 om producentansvar för elutrustning, § 13. I definitionen ingår även komponenter, utrustningsdelar och förbrukningsvaror som utgör en del av produkten och har haft en elektrisk eller elektronisk funktion.

Energieåtervinning
Energiåtervinning innebär att avfall används som bränsle för produktion av främst fjärrvärme och el. På så sätt tas energiinnehållet i avfallet tillvara. Energiåtervinning är ett fungerande sätt att behandla det avfall som inte kan eller bör behandlas med någon annan metod.

Enskild avloppsanläggning
Med enskild avloppsanläggning avses slamavskiljare, sluten tank, fosforfälla, minireningsverk och andra motsvarande anläggningar för avloppsslam från hushåll.

EU-avfallsdirektiv
Ett EU-direktiv binder en medlemsstat till att införa direktivets mål inom en viss tidsfrist utan att ge detaljer om hur resultatet ska uppnås. Avfallsdirektivet innehåller en artikel om när avfall upphör att vara avfall (end of waste). Bestämmelsen är numera implementerad i svensk rätt genom 15 kap. 9 a § miljöbalken.

Farligt avfall
Avfall som har frätande, toxiska, radioaktiva, brandfarliga eller liknande egenskaper som gör att det måste hanteras särskilt för att inte skada levande organismer eller miljön. Farligt avfall beskrivs i avfallsförordningen (2011:927).

Fastighetsnära insamling, FNI
Insamling vid fastighetsgränsen eller vid överenskommen- eller anvisad plats inom rimligt avstånd från fastigheten.

Fettavskiljare
Anordning för att samla upp slam i form av fettavfall i avloppsvatten från lokaler där livsmedel hanteras yrkesmässigt. Fettet skulle annars avsättas i ledningsnätet och kunna orsaka stopp.

FTI
Förpackningsinsamlingen, ett samarbetsorgan som har i uppgift fram till 2024-01-01 att samordna lokala etableringar för insamling av förpackningar. Fr.o.m. 2024-01-01 tar Sveriges kommuner över detta ansvar.

GGVV-regionen
Kommunerna Gislaved, Gnosjö, Vaggeryd och Värnamo tillsammans.

Grovavfall
Med grovavfall avses kommunalt avfall som är så tungt eller skrymmande eller har egenskaper som gör det olämpligt att samla in tillsammans med mat- eller restavfall, förpackat i påse, i kärl, säck och bottentömmande behållare. Det kan till exempel vara trasiga möbler, cyklar, leksaker och barnvagnar.

Hushållsavfall
Avfall under kommunalt ansvar som normalt uppkommer i ett hushåll och är ett bredare begrepp än kommunalt avfall.

Hållbarhet
Att system och funktioner består på lång sikt. Hållbarhet brukar delas upp i ekologisk, social och ekonomisk hållbarhet som, när de samspelar och stödjer varandra, förväntas leda till hållbar utveckling.

Inert avfall
Avfall som inte genomgår några väsentliga fysikaliska, kemiska eller biologiska förändringar i kontakt med andra avfall, exempelvis sten och grus (se Deponeringsförordningen 3 §).

Insamling
Med insamling avses hämta eller ta emot avfall, men också att sortera, lagra eller annat sätt ta befattning med avfall innan det transporteras vidare till den plats där behandlingen ska påbörjas.

Kommunalt avfall
Avfall från hushåll och sådant avfall från andra källor som till sin art och sammansättning liknar avfall från hushåll (enligt Miljöbalken 15 kapitlet 3 §).

Kompostering
Biologisk behandlingsmetod som innebär nedbrytning av biologiskt lättnedbrytbart avfall i närvaro av syre. Humus och näringsämnen återvinns.

Källsortering
Sortering eller separering av avfall på den plats där avfallet uppkommit, till exempel i hushållet eller offentlig miljö.

Magnetfiske
Att med hjälp av kraftfulla magneter söka efter och dra upp magnetiska metallföremål ur hav, sjöar eller andra vattendrag.

Massor
Med massor menas både påverkade och rena massor inklusive schaktmassor. Schaktmassor är massor som grävs upp, till exempel jord och sten.

Matavfall och matsvinn
Matavfall är livsmedel som slängts eller som enligt lag måste slängas eller är tänkt att slängas. Det finns både oundvikligt matavfall och onödigt matavfall. Matsvinn är livsmedel som slängs i onödan och som hade kunnat konsumeras om det hanterats annorlunda.

Material
Produkter och varor består av olika material. Exempelvis innebär återvinning tillvaratagande av material från avfall. Material kan också lämnas till återanvändning eller till förberedelse för återanvändning.

Materialåtervinning
När man återvinner ett material så att det kan användas i nya produkter (till skillnad från energiåtervinning).

Miljö- och klimatpåverkan
Miljöpåverkan är förändringar av naturen som är orsakade av mänskligt beteende, medan klimatförändringar är en form av miljöpåverkan som har med den globala uppvärmningen att göra.

Miljöhus/miljörum
Avfallsutrymme med olika behållare för källsorterat material från hushållen.

Nedlagda deponier
Gamla, avslutade deponier (soptippar).

Nedskräpning
När någon med uppsåt eller av oaktsamhet kastar eller lämnar skräp efter sig utomhus på en plats som andra har tillträde eller insyn till.
(Miljöbalken 15 kapitlet 26 §).

Offentlig miljö
De områden som kommunen ansvarar för att hålla rent på.
Det kan vara allmänna platser, parker, kommunal fastighetsmark, kuster och stränder, etc.

Plogging
En motionsform som kombinerar jogging med skräpplockning.

Producentansvar
Inom de områden där producentansvar råder ansvarar producenterna för insamling och omhändertagande av uttjänta varor och produkter.

Renhållningsansvar
Den skyldighet kommunen har att behandla följande avfall inom kommunen (15 kap 20 § miljöbalken):

- Kommunalt avfall.
- Avloppsfraktionen exempelvis slammet från små avloppsanläggningar exempelvis slambrunnar, slutna tankar som är dimensionerade för högst 25 personekvivalenter samt filtermassor från fosforfällor.
- Hushållsspillvatten eller vatten som till sin art och sammansättning liknar hushållsspillvatten.
- Latrin från torrtoaletter exempelvis mulltoaletter, separationstoaletter, förbränningstoaletter eller dylikt.
- Bygg- och rivningsavfall som inte producerats i en yrkesmässig verksamhet. Exempelvis när fastighetsägaren själv bygger om eller renoverar.
- Kommunen har inte skyldighet att hantera avfall som omfattas av producentansvar, om det har sorterats ut för att lämnas i producenternas insamlingssystem.

Renhållningsordning
Består av två delar. En del med föreskrifter, lokala regler för avfallshanteringen. En andra del, avfallsplanen, med planering för avfallshanteringen i framtiden. Den ska fastställas av kommunfullmäktige för att gälla. Varje kommun måste ha en renhållningsordning enligt miljöbalken (SFS 1998:808).

Repair café
En plats där människor kan mötas och reparera vardagsföremål såsom elektronik, mekaniska enheter, datorer, cyklar och kläder.

Restavfall
Sådant kommunalt avfall som blir kvar när allt annat avfall har sorterats ut och inte går att återanvända eller återvinna på annat sätt än genom förbränning.

Returpapper
Med returpapper menas tidningar, tidskrifter, direktreklam, kataloger och liknande produkter av papper.

Rötning
Biologisk behandlingsmetod som innebär nedbrytning av biologiskt lättnedbrytbart avfall utan närvaro av syre. Humus, näringsämnen och energi i form av rötgas eller biogas återvinns.

Strategi
En åtgärd för att nå uppställda mål. Strategi avser inriktning och övergripande plan av aktiviteter, för att nå uppställda mål.

SÅM
Samverkan Återvinning och Miljö:s huvuduppgift är att ta hand om avfall under kommunalt ansvar från alla ägarkommuner.

Trädgårdsavfall
Trädgårdsavfall är biologiskt avfall som uppstår vid normalt nyttjande av trädgård vid bostadshus. Avfall som uppkommer vid yrkesmässig trädgårdsskötsel räknas som verksamhetsavfall.

Verksamhetsavfall
Avfall som uppstår inom en verksamhet och som inte är hushållsavfall eller därmed jämförligt avfall.

Återanvändning
Återanvändning av föremål, vilket syftar till att föremålet används igen för att fylla samma funktion som det ursprungligen var avsett för.

Återbruk
Återbruk är ett bredare begrepp än återanvändning och omfattar i denna avfallsplan olika typer av insatser och åtgärder för att nå ökad återanvändning och minskad nykonsumtion.

Återvinning
Se materialåtervinning och energiåtervinning.

Återvinningscentral, ÅVC
Med återvinningscentral (ÅVC) avses bemannad anläggning eller självserviceanläggning med inpasseringssystem för mottagning av sorterat grovavfall, konsumentelavfall och farligt avfall från hushåll.

Återvinningsstation, ÅVS
Obemannad mindre anläggning för mottagning av förpackningar och returpapper.

GISLAVEDS KOMMUN GNOSJÖ kommun VAGGERYDS KOMMUN VÄRNAMO KOMMUN sam

§ 15 Dnr: KS.2024.14

Begränsningar uttag resultatfonder

Beslut

Kommunstyrelsen beslutar
att nämnderna under 2024 inte får lyfta medel ur sina resultatfonder utan godkännande av kommunstyrelsen.

Ärendebeskrivning

Kommunledningsförvaltningen har i tjänsteskrivelse anfört följande.
Enligt Reglemente för nämndernas resultatfonder antaget av kommunfullmäktige 2023-04-27, §72, kan nämnderna själva besluta att lyfta medel ur sina resultatfonder. Den årliga maximala uttagsnivån varierar mellan 500 000 kronor och 3 000 000 kronor beroende på nämndens storlek enligt erhållen nettoårsbudget.
Kommunstyrelsen har möjlighet att då prognoser/budget visar lägre resultat än det övergripande ekonomiska målet för det enskilda året besluta om lägre nivåer än de som annars gäller.
Med anledning av det osäkra ekonomiska läget föreslås att nämnderna tills vidare under 2024 inte får lyfta några medel ur sina resultatfonder utan kommunstyrelsens godkännande.

Förslag till beslut

Kommunledningsförvaltningen föreslår kommunstyrelsen besluta
att nämnderna under 2024 inte får lyfta medel ur sina resultatfonder utan godkännande av kommunstyrelsen.

Yrkanden

Ordförande yrkar, enligt tidigare utskickat beslutsförslag, att kommunstyrelsen beslutar
att nämnderna under 2024 inte får lyfta medel ur sina resultatfonder utan godkännande av kommunstyrelsen.

Beslut skickas till:
Ekonomiavdelningen
Samtliga nämnder